Digitized by Google

B 5
5
566
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE

Digitized by Google

TOMUS XIII.

SUMMA

TOTIUS THEOLOGIÆ

S. THOMÆ

AQUINATIS,

DOCTORIS ANGELICI,

CUM APPENDICIBUS

P. SERAPHINI CAPPONI

A PORRECTA

ORDINIS PRÆDICATORUM

TERTIÆ PARTIS

VOLUMEN SECUNDUM.

PATAVII, MDCCLX.

Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.

SUPERIORUM PERMISSU.

B°5.5.566

Digitized by Google

INDEX
QUÆSTIONUM, & ARTICULORUM
SECUNDI VOLUMINIS
TERTIÆ PARTIS
SUMMÆ THEOLOGICÆ.

QUÆSTIO XXXV.

De nativitate Salvatoris.

1 *utrum nativitas ſit naturæ, vel perſonæ.*
2 *utrum Chriſto ſit attribuenda alia nativitas, præter æternam.*
3 *utrum ſecundum nativitatem temporalem beata Virgo ſit mater Chriſti.*
4 *utrum debeat dici mater Dei.*
5 *utrum Chriſtus ſecundum duas filiationes ſit filius Dei Patris, & Virginis Matris.*
6 *de modo nativitatis, utrum ſcilicet fuerit natus ſine dolore matris.*
7 *utrum conveniens fuerit eum naſci in Bethlehem.*
8 *utrum fuerit congruo tempore natus.*

QUÆSTIO XXXVI.

De manifeſtatione Chriſti nati.

1 *utrum nativitas Chriſti debuerit eſſe omnibus manifeſta.*
2 *utrum debuerit aliquibus manifeſtari.*
3 *quibus manifeſtari debuerit.*
4 *utrum debuerit ipſe ſe manifeſtare, vel potius manifeſtari per alios.*
5 *per qualia manifeſtari debuerit.*
6 *de ordine manifeſtationis.*
7 *de ſtella, per quam manifeſtata fuit ejus nativitas.*
8 *de veneratione Magorum, qui per ſtellam Chriſti nativitatem cognoverunt.*

QUÆSTIO XXXVII.

De legalibus circa puerum Jeſum obſervatis.

1 *utrum voluerit circumcidi.*
2 *utrum fuerit convenienter ei nomen impoſitum.*
3 *utrum debuerit offerri in templo.*
4 *utrum mater Dei debuerit purganda ad templum accedere.*

QUÆ-

QUÆSTIO XXXVIII.

De baptiſmo Joannis.

1 *utrum conveniens fuerit, quod Joannes baptizaret.*
2 *utrum ille baptiſmus fuerit a Deo*
3 *utrum contulerit gratiam.*
4 *utrum alii præter Chriſtum illo baptiſmo debuerint baptizari.*
5 *utrum baptiſmus ille ceſſare debuerit, Chriſto baptizato.*
6 *utrum baptizati baptiſmo Joannis eſſent poſtea baptizandi baptiſmo Chriſti.*

QUÆSTIO XXXIX.

De baptizatione Chriſti.

1 *utrum Chriſtus debuerit baptizari.*
2 *utrum debuerit baptizari baptiſmo Joannis.*
3 *de tempore baptiſmi.*
4 *de loco baptiſmi.*
5 *de eo quod ſunt ei cœli aperti.*
6 *de Spiritus ſancti apparitione in ſpecie columbæ.*
7 *utrum illa columba fuerit verum animal.*
8 *de voce paterni teſtimonii.*

QUÆSTIO XL.

De modo converſationis Chriſti.

1 *utrum Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere, an inter homines converſari.*
2 *utrum debuerit auſteram vitam ducere in cibo, & potu, & veſtitu, an aliis communem.*
3 *utrum debuerit abjecte vivere in hoc mundo, an in divitiis, & honore.*
4 *utrum debuerit vivere ſecundum legem.*

QUÆSTIO XLI.

De tentatione Chriſti.

1 *utrum conveniens fuerit, Chriſtum tentari.*
2 *de loco tentationis.*
3 *de tempore tentationis.*
4 *de modo, & ordine tentationis.*

QUÆSTIO XLII.

De doctrina Chriſti.

1 *utrum Chriſtus debuerit prædicare ſolum Judæis, vel etiam Gentilibus.*
2 *utrum in ſua prædicatione debuerit turbationem Judæorum vitare.*
3 *utrum debuerit prædicare publice, vel occulte.*

4 *utrum debuerit docere ſolo verbo, vel etiam ſcripto.*

QUÆSTIO XLIII.

De miraculis a Chriſto factis in generali.

1 *utrum Chriſtus debuerit miracula facere.*
2 *utrum fecerit ea virtute divina.*
3 *quo tempore inceperit miracula facere.*
4 *utrum per miracula fuerit ſufficienter oſtenſa ejus divinitas.*

QUÆSTIO XLIV.

De miraculis Chriſti in ſpeciali.

1 *de miraculis, quæ Chriſtus fecit circa ſpirituales ſubſtantias, utrum fuerint convenientia.*
2 *de miraculis, quæ Chriſtus fecit circa cæleſtia corpora.*
3 *de miraculis, quæ Chriſtus fecit circa homines.*
4 *de miraculis, quæ Chriſtus fecit circa irrationales creaturas.*

QUÆSTIO XLV.

De transfiguratione Chriſti.

1 *utrum conveniens fuerit, Chriſtum transfigurari.*

2 utrum claritas transfigurationis fuerit claritas glorioſa.
3 utrum convenienter adducti fuerint teſtes hujuſmodi transfigurationis.
4 de teſtimonio paternæ vocis.

QUÆSTIO XLVI.

De paſſione Chriſti.

1 utrum conveniens fuerit, Chriſtum pati pro liberatione hominum.
2 utrum fuerit alius modus poſſibilis liberationis humanæ.
3 utrum iſte modus fuerit convenientior.
4 utrum fuerit conveniens, quod in Cruce pateretur.
5 utrum ſuſtinuerit omnes paſſiones.
6 utrum dolor, quem in paſſione ſuſtinuit, fuerit maximus.
7 utrum tota anima ejus pateretur.
8 utrum paſſio ejus impediverit gaudium fruitionis.
9 de tempore paſſionis.
10 de loco paſſionis.
11 utrum fuerit conveniens, Chriſtum ſimul cum latronibus crucifigi.
12 utrum paſſio Chriſti ſit ejus divinitati attribuenda.

QUÆ-

QUÆSTIO XLVII.

De cauſa efficiente paſſionis Chriſti.

1 *utrum Chriſtus fuerit ab alio occiſus, vel a ſeipſo.*
2 *ex quo motivo ſeipſum tradiderit ad patiendum.*
3 *utrum Pater tradiderit eum ad patiendum.*
4 *utrum fuerit conveniens, quod per manus gentilium pateretur, vel potius a Judæis.*
5 *utrum occiſores ejus eum cognoverint.*
6 *de peccato eorum, qui Chriſtum occiderunt.*

QUÆSTIO XLVIII.

De modo efficiendi paſſionem Chriſti.

1 *utrum paſſio Chriſti cauſaverit noſtram ſalutem per modum meriti.*
2 *utrum per modum ſatisfactionis.*
3 *utrum per modum ſacrificii.*
4 *utrum per modum redemptionis.*
5 *utrum eſſe redemptorem ſit proprium Chriſti.*
6 *utrum cauſaverit effectum noſtræ ſalutis per modum efficientiæ.*

QUÆSTIO XLIX.
De effectibus paſſionis Chriſti.

1 *utrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati a peccato.*

2 *utrum per eam ſimus liberati a poteſtate diaboli.*
3 *utrum per eam ſimus liberati a reatu pœnæ.*
4 *utrum per eam ſimus Deo reconciliati.*
5 *utrum per eam ſit nobis aperta janua cœli.*
6 *utrum per eam fuerit Chriſtus adeptus exaltationem.*

QUÆSTIO L.

De morte Chriſti.

1 *utrum conveniens fuerit, Chriſtum mori.*
2 *utrum per mortem fuerit ſeparata unio divinitatis, & carnis.*
3 *utrum fuerit ſeparata unio divinitatis, & animæ.*
4 *utrum Chriſtus in triduo mortis fuerit homo.*
5 *utrum corpus ejus fuerit idem numero mortuum, & vivum.*
6 *utrum mors ejus fuerit aliquid operata ad noſtram ſalutem.*

QUÆSTIO LI.

De ſepultura Chriſti.

1 *utrum fuerit conveniens, Chriſtum ſepeliri.*
2 *de modo ſepulturæ ejus.*
3 *utrum corpus ejus fuerit in ſepulchro reſolutum.*

4 de

4 *de tempore, quo jacuit in ſepulchro.*

QUÆSTIO LII.

De deſcenſu Chriſti ad inferos.

1 *utrum conveniens fuerit, Chriſtum ad inferos deſcendere.*
2 *in quem infernum deſcenderit.*
3 *utrum totus fuerit in inferno.*
4 *utrum aliquam moram ibi traxerit.*
5 *utrum ſanctos Patres ab inferno liberaverit.*
6 *utrum de inferno liberaverit damnatos.*
7 *utrum liberaverit pueros in peccato originali defunctos.*
8 *utrum liberaverit homines de Purgatorio.*

QUÆSTIO LIII.

De reſurrectione Chriſti.

1 *utrum neceſſe fuerit, Chriſtum reſurgere.*
2 *utrum neceſſe fuerit, ipſum tertia die reſurgere.*
3 *utrum ipſe primus reſurrexerit.*
4 *utrum ipſe fuerit cauſa noſtræ reſurrectionis.*

QUÆSTIO LIV.

De qualitate Chriſti reſurgentis.

1 *utrum poſt reſurrectionem Chriſtus habuerit verum corpus.*

2 *utrum corpus ejus fuerit glorioſum.*
3 *utrum reſurrexerit cum corporis integritate.*
4 *utrum corpus ejus reſurrexerit cum cicatricibus.*

QUÆSTIO LV.

De manifeſtatione reſurrectionis.

1 *utrum reſurrectio Chriſti omnibus hominibus manifeſtari debuerit, an ſolum quibuſdam ſpecialibus perſonis.*
2 *utrum fuerit conveniens, quod diſcipulis videntibus reſurgeret.*
3 *utrum poſt reſurrectionem debuerit cum ſuis diſcipulis converſari.*
4 *utrum fuerit conveniens, quod diſcipulis ſuis in aliena effigie appareret.*
5 *utrum reſurrectionem ſuam argumentis probare debuerit.*
6 *de ſufficientia illorum argumentorum.*

QUÆSTIO LVI.

De cauſalitate reſurrectionis Chriſti.

1 *utrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.*
2 *utrum ſit cauſa noſtræ juſtificationis.*

QUÆ-

QUÆSTIO LVII.

De Aſcenſione Chriſti.

1 *utrum fuerit conveniens, Chriſtum aſcendere.*
2 *ſecundum quam naturam conveniat ſibi aſcenſio.*
3 *utrum propria virtute aſcenderit.*
4 *utrum aſcenderit ſuper omnes cœlos corporeos.*
5 *utrum aſcenderit ſuper omnes ſpirituales creaturas.*
6 *de effectu Aſcenſionis Chriſti, utrum ſit cauſa noſtræ ſalutis.*

QUÆSTIO LVIII.

De ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris.

1 *utrum ſedeat ad dexteram Patris.*
2 *utrum conveniat ei ſecundum divinam naturam.*
3 *utrum conveniat ſibi ſecundum humanam.*
4 *utrum hoc ſit proprium Chriſti.*

QUÆSTIO LIX.

De judiciaria poteſtate Chriſti.

1 *utrum judiciaria poteſtas ſit attribuenda Chriſto.*
2 *utrum conveniat ſibi, ſecundum quod homo.*
3 *utrum eam ex meritis ſit adeptus.*

4 *utrum ejus poteſtas judiciaria ſit univerſalis reſpectu omnium hominum.*
5 *utrum præter judicium, quod agit etiam hoc tempore, ſit expectandum aliud judicium univerſale per ipſum futurum.*
6 *utrum ejus judiciaria poteſtas etiam ad angelos ſe extendat.*

QUÆSTIO LX.

De Sacramentis: Quid ſit Sacramentum.

1 *utrum ſacramentum ſit in genere ſigni.*
2 *utrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.*
3 *utrum ſacramentum ſit ſignum unius rei tantum, vel plurium.*
4 *utrum ſacramentum ſit ſignum, quod eſt res ſenſibilis.*
5 *utrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.*
6 *utrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.*
7 *utrum requirantur determinata verba.*
8 *utrum illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi.*

QUÆSTIO LXI.

De neceſſitate Sacramentorum.

1 *utrum ſacramenta fuerint neceſſaria ad ſalutem humanam.*
2 *utrum fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.*

3 *utrum fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.*
4 *utrum fuerint neceſſaria poſt Chriſti adventum.*

QUÆSTIO LXII.

De effectu principali Sacramentorum, qui eſt gratia.

1 *utrum ſacramenta novæ legis ſint cauſa gratiæ.*
2 *utrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum, & donorum.*
3 *utrum ſacramenta contineant gratiam.*
4 *utrum ſit in eis aliqua virtus ad cauſandum gratiam.*
5 *utrum talis virtus in ſacramentis derivetur a paſſione Chriſti.*
6 *utrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent.*

QUÆSTIO LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character.

1 *utrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.*
2 *quid ſit ille character.*
3 *cujus ſit character.*
4 *in quo ſit ſicut in ſubjecto.*
5 *utrum ſit indelebilis.*

6 *utrum omnia ſacramenta imprimant characterem.*

QUÆSTIO LXIV.

De cauſa Sacramentorum.

1 *utrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis.*

2 *utrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum a Deo.*

3 *de poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.*

4 *utrum illam poteſtatem potuerit aliis communicare.*

5 *utrum poteſtas miniſterii in ſacramentis conveniat malis.*

6 *utrum mali peccent diſpenſando ſacramenta.*

7 *utrum angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.*

8 *utrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis.*

9 *utrum requiratur ibi recta fides, ita quod infidelis non poſſit tradere ſacramentum.*

10 *utrum requiratur ibi recta intentio.*

QUÆ-

QUÆSTIO LXV.

De numero, & modo ſacramentorum.

1 *utrum ſint ſeptem ſacramenta.*
2 *de ordine eorum adinvicem.*
3 *de comparatione eorum.*
4 *utrum omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.*

QUÆSTIO LXVI.

De ſacramento Baptiſmi quantum ad ea, quæ ad ipſum pertinent.

1 *quid ſit baptiſmus, utrum ſcilicet ſit ablutio.*
2 *de inſtitutione hujus ſacramenti.*
3 *utrum aqua ſit propria materia hujus ſacramenti.*
4 *utrum requiratur aqua ſimplex.*
5 *utrum hæc ſit conveniens forma hujus ſacramenti : Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & ſpiritus ſancti.*
6 *utrum aliquis poſſit baptizari ſub hac forma : Ego te baptizo in nomine Chriſti.*
7 *utrum immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.*
8 *utrum requiratur trina immerſio.*

9 *utrum baptiſmus poſſit reiterari.*
10 *de ritu baptiſmi.*
11 *de diſtinctione baptiſmatum.*
12 *de comparatione baptiſmatum.*

FINIS.

TERTIÆ PARTIS
SUMMÆ THEOLOGICÆ
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMÆ AQUINATIS
VOLUMEN SECUNDUM..

QUÆSTIO XXXV.

De Nativitate Chriſti, in octo articulos diviſa.

CONſequenter poſt Chriſti conceptionem agendum eſt de ejus nativitate. Et *Primo* quantum ad ipſam nativitatem. *Secundo* quantum ad nativitatis manifeſtationem.

Circa primum quæruntur octo.

Primo. Utrum nativitas ſit naturæ, vel perſonæ.
Secundo. Utrum Chriſto ſit attribuenda alia nativitas præter æternam.
Tertio. Utrum ſecundum nativitatem temporalem B. Virgo ſit mater ejus.
Quarto. Utrum debeat dici mater Dei.
Quinto. Utrum Chriſtus ſecundum duas filiationes ſit filius Dei Patris, & Virginis matris.
Sexto. De modo nativitatis.
Septimo. De loco.
Octavo. De tempore nativitatis.

ARTICULUS I. 188

Utrum nativitas ſit naturæ, vel perſonæ.

3. *d.* 8. *ar.* 2.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod nativitas naturæ conveniat magis, quam perſonæ. Dicit enim Auguſt. in lib. de fide ad Petrum: (*cap.* 2. *parum ante med. to.* 3.) *Natura æterna, atque divina non poſſet concipi, & naſci ex humana natura, niſi ſecundum veritatem humanæ naturæ.* Si igitur divinæ naturæ convenit concipi, & naſci ratione humanæ naturæ, multo magis convenit humanæ naturæ.

2. Præterea. Secundum Philoſophum 5. Metaph. (*tex.* 5. *to.* 3.) *nomen naturæ a naſcendo ſumptum eſt.* Sed denominationes fiunt ſecundum ſimilitudinis convenientiam. Ergo videtur, quod nativitas magis pertineat ad naturam, quam ad perſonam.

3. Præterea. Illud proprie naſcitur, quod per nativitatem incipit eſſe: Sed per nativitatem Chriſti non incepit eſſe perſona Chriſti, ſed ejus humana natura. Ergo videtur, quod nativitas proprie pertineat ad naturam, non ad perſonam.

Sed Contra eſt, quod Dam. dicit in 3. lib. (*orth. fid. c.* 2. 3. & 6.) Nativitas hypoſtaſis eſt, non naturæ.

Reſpondeo dicendum, quod nativitas poteſt attribui alicui *dupliciter*: *uno modo* ſicut ſubjecto: *alio modo* ſicut termino. Sicut ſubjecto quidem, attribuitur ei, quod naſcitur. Hoc autem proprie eſt hypoſtaſis, non natura. Cum enim naſci ſit quoddam generari, ſicut generatur aliquid ad hoc quod ſit, ita naſcitur aliquid ad hoc quod ſit. Eſſe autem proprie eſt rei ſubſiſtentis. nam forma, quæ non ſubſiſtit, dicitur eſſe ſolum, quia ea aliquid eſt: perſona autem, vel hypoſtaſis ſignificatur per modum ſubſiſtentis: natura autem ſignificatur per modum formæ, qua aliquid ſubſiſtit.

Et ideo *nativitas, tanquam ſubjecto naſcenti, proprie attribuitur perſonæ, vel hypoſtaſi, non naturæ; ſed ſicut termino attribuitur nativitas naturæ.* Terminus enim generationis, & cujuslibet nativitatis eſt forma: Natura autem per modum formæ ſignificatur. Unde nativitas dicitur eſſe via in naturam, ut patet per Philoſ. 2. Phyſ. (*tex.* 14. *tom.* 2.) termi-

natur

natur enim naturæ intentio ad formam, ſeu naturam ſpeciei.

Ad primum ergo dicendum, quod propter identitatem, quæ in divinis eſt inter naturam, & hypoſtaſim, quandoque natura ponitur pro perſona, vel hypoſtaſi. Et ſecundum hoc dicit Auguſt. naturam divinam eſſe conceptam, & natam; quia ſc. perſona Filii eſt concepta, & nata ſecundum humanam naturam.

Ad ſecundum dicendum, quod nullus motus, ſeu mutatio denominatur a ſubjecto, quod movetur, ſed a termino motus, a quo ſpeciem habet. Et propter hoc nativitas non denominatur a perſona, quæ naſcitur, ſed a natura, ad quam nativitas terminatur.

Ad tertium dicendum, quod natura, proprie loquendo, non incipit eſſe; ſed magis perſona incipit eſſe in aliqua natura: quia, ſicut dictum eſt, (*in corp. ar.*) natura ſignificatur ut quo aliquid eſt, perſona autem ſignificatur, ut quæ habet eſſe ſubſiſtens.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, in Symbolo fidei, & Damaſceno, quod nativitas convenit magis perſonæ, quam naturæ. A Damaſceno quidem, ut *in argumen. contr.* A Symbolo autem fidei per hoc; quod de perſona, non de natura dicitur: *Qui conceptus eſt, & natus ex Maria Virgine.* Nam in fidei Symbolo ponuntur propoſitiones non tantum veræ, ſed etiam propriæ. Si enim veritas ſola in propoſitionibus ibi attenderetur, diceretur, natura humana paſſa eſt, crucifixa, mortua, ſepulta. Quia vero cum veritate in illis etiam proprietas attenditur, dicitur: *Qui*, ſcilicet Deus humanatus, *paſſus eſt, crucifixus, mortuus, ſepultus.* Ex his ergo oſtenditur, quod nativitas convenit proprie non naturæ, ſed perſonæ. A ſcripturis vero idem inſinuatur per hoc, quod dicitur Matth. 2. *Cum natus eſſet Jeſus.* Non enim dicit, cum nata eſſet natura Jeſus, ſed Jeſus, quod eſt nomen perſonæ. Item ibidem. *Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum?* Nam ly *qui* dicit perſonam. Item Luc. 2. *Natus eſt vobis Salvator.* Item Joan. 9. *In peccatis natus eſt totus.* Et cap. 16. *Natus eſt homo in mundum.* Et cap. 18. *In hoc natus ſum.* Numquid umquam dicit, natura mea nata eſt? Aut nata eſt humanitas aliqua in mun-

dum? Aut tua natura in peccatis nata eſt tota? Aut natura Salvatoris nata eſt? Cum igitur ly *Ego*, ly *homo*, ly *tu*, ly *Salvator* important perſonam, ex his abunde habetur intentum, quod quærebatur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 189

Utrum attribuenda ſit Chriſto aliqua nativitas temporalis.

2. d. 14. q. 1. a. 2. ad 4. Et 3. d. 8. ar. 4. q. 1. Et de un. ar. 1. ad 16.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſto non ſit attribuenda aliqua nativitas temporalis. *Naſci enim eſt velut quidam motus rei non extantis, antequam naſcatur, id agens* † Al. indigens † *beneficio nativitatis, ut ſit*: Sed Chriſtus ab æterno fuit. Ergo non potuit temporaliter naſci.

2. Præterea. Illud quod eſt in ſe perfectum, nativitate non indiget: Sed perſona Filii Dei ab æterno fuit perfecta. Non ergo indiget temporali nativitate: Et ita videtur, quod non ſit temporaliter natus.

3. Præterea. Nativitas proprie perſonæ convenit: Sed in Chriſto eſt una tantum perſona. Ergo in Chriſto eſt tantum una nativitas.

4. Præterea. Quod duabus nativitatibus naſcitur, bis naſcitur: Sed hæc videtur eſſe falſa, *Chriſtus eſt bis natus*: quia nativitas ejus, qua de Patre eſt natus, interruptionem non patitur, cum ſit æterna; quod tamen requiritur ad hoc adverbium *bis*: ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. Ergo videtur, quod in Chriſto non ſit ponenda duplex nativitas.

Sed Contra eſt, quod Damaſc. dicit in 3. lib. (*orth. fid. c. 7. in med.*) „ Confitemur duas Chriſti nativita-„ tes, unam, quæ eſt ex Patre, æternam; & unam, „ quæ eſt in ultimis temporibus, propter nos. „

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præc.*) natura comparatur ad nativitatem, ſicut terminus ad motum, vel mutationem. Motus autem diverſificatur ſecundum diverſitatem terminorum, ut patet per Philoſoph. in 5. Phyſicor. (*tex. 41. & ſeq. to. 2.*) In Chriſto autem ſunt duæ naturæ, divina ſcilicet, & humana: quarum unam accepit ab æterno a Patre, alteram accepit temporaliter a matre. Et ideo „ neceſſe eſt attribuere Chriſto duas nati-

„ vita-

„ vitates, unam qua æternaliter natus eſt a Patre, „ aliam qua temporaliter natus eſt a matre.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc fuit objectio cujuſdam Feliciani hæretici, quam Auguſt. in lib. contra Felicianum (*cap.* 12. *tom.* 6.) ſic ſolvit: „ Fingamus, *inquit*, ſicut plerique volunt, eſſe in „ mundo animam generalem, quæ ſic ineffabili mo„ tu ſemina cuncta vivificet, ut non ſit concreta cum „ genitis, ſed vitam præſtet ipſa gignendis: nempe „ cum hæc in uterum, paſſibilem materiam ad u„ ſus ſuos formatura, pervenerit, unam facit ſecum „ eſſe perſonam ejus rei, quam non eandem con„ ſtat habere ſubſtantiam; & fit operante anima, „ & patiente materia, ex duabus ſubſtantiis unus ho„ mo: Sicque animam naſci fatemur ex utero: non „ quia antequam naſceretur, quantum ad ſe atti„ net, ipſa penitus non fuiſſet. Sic ergo, immo ſub„ limius natus eſt de matre Filius Dei ſecundum ho„ minem, eo pacto quo cum corpore naſci docetur „ & animus; non quia utriuſque ſit una ſubſtantia, „ ſed quia ex utraque fit una perſona. Non tamen „ ab initio carnis incepiſſe dicimus Dei Filium, ne „ temporalem credat aliquis deitatem: Non ab æter„ no Filii Dei novimus carnem, ne non veritatem „ humani corporis, ſed quandam eum ſuſcepiſſe pu„ temus imaginem.

Ad ſecundum dicendum, quod hæc fuit ratio Neſtorii, quam ſolvit Cyrillus in quadam Epiſtola (*quæ hab. in Conc. Epheſ. par.* 1. *c.* 8. *in med. tom.* 3.) dicens: „ Non dicimus, quod Filius Dei indiguerit „ neceſſario propter ſe ſecunda nativitate, poſt eam „ quæ ex Patre eſt. eſt enim fatuum, & indoctum, „ exiſtentem ante omnia ſæcula, & conſempiternum „ Patri indigere dicere initio, ut ſit ſecundo. Quo„ niam autem propter nos, & propter noſtram ſa„ lutem uniens ſibi ſecundum ſubſiſtentiam quod eſt „ humanum, proceſſit ex muliere, ob hoc, dicitur „ naſci carnaliter. „

Ad tertium dicendum, quod nativitas eſt perſonæ ut ſubjecti, naturæ autem ut termini. Poſſibile eſt autem, uni ſubjecto plures tranſmutationes ineſſe; quas tamen neceſſe eſt ſecundum terminos variari, quod tamen non dicimus, quaſi æterna nativitas ſit tranſmutatio, aut motus, ſed quia ſignificatur per modum mutationis, aut motus.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus poteſt dici bis natus ſecundum duas nativitates. Sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus: ita poteſt dici bis naſci, qui ſemel naſcitur in æternita-

te, & ſemel in tempore: quia æternitas, & tempus multo magis differunt, quam duo tempora; cum tamen utrumque deſignet menſuram durationis.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim ponentium in Chriſto unam ſolam nativitatem, vel divinam, vel humanam, *Proclianitarum* videlicet, & *Arrianorum*. *Proclıani* ſiquidem divinam tantum in eo nativitatem agnoſcere ſe oſtendebant per hoc, quod Chriſtum ipſam naturam tantum divinam habuiſſe aſſeruerunt, ut habetur ſupra *quæſtione ſecunda*, *articu. primo*, *append.* *Arriani* autem nativitatem ſolum humanam in ipſo eſſe innuebant per hoc, quod in Chriſto ſolum humanam naturam poſuerunt, ut habetur ibid. *Secundo* habes: quomodo utrorumque horum hæreticorum radicem infectam, ſcilicet, de unica natura, per contrapoſitionem radicis ſanæ, ſcilicet, de duabus naturis evellas, maxime ſi catholica dicta *in quæſtione ſecunda*, *articul. primo append.* adverſus illam addideris, & conſequenter habes: quomodo per rationem oſtendas, illorum hæreſim de una tantum in Chriſto nativitate merito damnari a Damaſ. prout orthodoxæ fidei definitiones refert, ſecundum quod vides *in argumen. contr.* Item a Concilio *Quinto Generali Conſtantinopoli* celebrato actione, ſeu confeſſione ſecunda, capitulo ſecundo, „ ſi quis non confitetur, Dei Verbi eſſe duas nativitates; unam ſiquidem ante ſæcula, & ſine tempore ex patre Incorporaliter, aliam vero ejuſdem in ultimis diebus deſcendentis de cœlo, & incarnati ex ſanctæ glorioſa Dei genitrice, ſemperque virgine Maria, qui natus eſt ex ea: talis anathema ſit. „ Hæc ibi. Item a Concilio *Lateranenſi* ſub Papa *Martino Primo*, Canone quarto. „ Si quis non confitetur, proprie, & vere ipſius Dei, & Domini Noſtri JESU Chriſti duas nativitates exiſtere: unam ante ſæcula ex Deo patre incorporaliter, & ſempiternaliter; alteram autem de Virgine Maria carnaliter in ultimis ſæculorum; ſit condemnatus. „ Hæc ibi. Item a Concilio *Nicæno Primo*, in Symbolo fidei, per hoc, quod de filio Dei dicunt. *Natum ex patre*, hoc eſt, ex ſubſtantia patris; *ὁμούσιον*, hoc eſt, conſubſtantialem patri, & poſtea ſubjungunt; *Qui propter nos deſcendit*, *& incarnatus*, *& homo factus eſt*, id eſt, ut habetur in Symbolo Apoſtolorum, *natus ex Maria Virgine*. Item ab omnibus

mnibus aliis legitimis Conciliis: quoniam omnia eandem omnino fidem, quam ſancti patres Nicænæ Synodi exponendo Symbolum Apoſtolorum docuerunt, profitentur; & non ſunt in eis ſchiſmata. Natus igitur ex patre, natus ex Maria virgine, ſecundum fidem a conciliis unanimiter prædicatam, eſt Chriſtus: ergo duæ nativitates, ſecundum ipſam catholicam fidem, in Chriſto ſunt. ergo, ſecundum eandem catholicam fidem, contrarium eſt hæreſis concorditer ab Apoſtolis, aliiſque ſanctis patribus condemnata. Vide *articuli* 1. *appendic. Tertio* vides, &c.

ARTICULUS III. 190

Utrum ſecundum temporalem Chriſti nativitatem B. Virgo poſſit dici mater ejus.

3. d. 3. q. 2. a. 1. *&* 2. *& d.* 4. *q.* 2. *a.* 2. *Et* 4. *cont. c.* 35. *n.* 4. *&* 45. *Et opuſ.* 2. *c.* 221. *&* 222. *& opuſc.* 60. *c.* 3.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſecundum temporalem nativitatem Chriſti Beata Virgo non poſſit dici mater ejus. Ut enim ſupra dictum eſt, (*q.* 32. *a.* 4.) B. Virgo Maria nihil active in generatione Chriſti operata eſt, ſed ſolam materiam miniſtravit: Sed hoc non videtur ſufficere ad rationem matris; alioquin lignum diceretur eſſe mater lecti, aut ſcamni. Ergo videtur, quod B. Virgo non poſſit dici mater Chriſti.

2. Præterea. Chriſtus ex Beata Virgine miraculoſe natus eſt: Sed miraculoſa generatio non ſufficit ad rationem maternitatis, vel filiationis: non enim dicimus, Evam fuiſſe filiam Adæ. Ergo videtur, quod nec Chriſtus debeat dici filius Beatæ Virginis.

3. Præterea. Ad matrem pertinere videtur deciſio ſeminis: Sed, ſicut Damaſcen. dicit in 3. lib. (*orth. fid. c.* 2. *cir. med. & c.* 7.) *corpus Chriſti non ſeminaliter, ſed conditive a Spiritu ſancto formatum eſt.* Ergo videtur, quod Beata Virgo non debeat dici Mater Chriſti.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 1. *Chriſti generatio ſic erat: Cum eſſet deſponſata Mater JESU Maria Joſeph, &c.*

Reſpondeo dicendum, quod B. Virgo eſt vera, & naturalis Mater Chriſti. Sicut enim ſupra dictum eſt, (*q.* 5. *a.* 2.) corpus Chriſti non eſt de cœlo al-

latum, ſicut Valentinus hæreticus poſuit, ſed de Virgine matre ſumptum, & ex puriſſimis ſanguinibus ejus formatum. Et hoc ſolum requiritur ad rationem matris, ut ex ſupradictis patet. (*q.* 31. *a.* 5.) Unde *Beata Virgo vere eſt Mater Chriſti*.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 32. *ar.* 3.) paternitas, ſive maternitas, & filiatio non competunt in quacunque generatione; ſed in ſola generatione viventium. Et ideo ſi aliqua inanimata ex aliqua materia fiant, non propter hoc conſequitur in eis relatio maternitatis, & filiationis, ſed ſolum in generatione viventium, quæ proprie nativitas dicitur.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Damaſcen. dicit in lib. 3. (*orth. fid. cap.* 7. *cir. med.*) „ nativitas temporalis, qua Chriſtus eſt natus propter noſtram ſalutem, eſt quodammodo ſecundum nos; quoniam natus eſt homo ex muliere, & tempore conceptionis debito: Super nos autem, quoniam non ex ſemine, ſed ex Spirituſancto, & ſancta Virgine ſupra legem conceptionis. „ Sic igitur ex parte matris nativitas illa fuit naturalis; ſed ex parte operationis Spirituſſancti fuit miraculoſa. Unde Beata Virgo eſt vera & naturalis mater Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 32. *a.* 4.) reſolutio ſeminis fœminæ non pertinet ad neceſſitatem conceptus. & ideo reſolutio ſeminis non ex neceſſitate requiritur ad matrem.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem catholicam phantaſiæ hæreticali oppoſitam interimas ex phantaſia ipſa aliam *Valentini* hæreſim neceſſario conſequentem, ſc. quod beata virgo non eſt vera mater Chriſti. Si namque Chriſtus per eam tamquam per fiſtulam nihil ex ipſa ſumens tranſivit (ut *Valentinus* dixit) utique non erit mater ejus, ut quæ non miniſtret materiam conceptui ſolitam miniſtrari a matribus. Huic ergo hæreſi, ſcilicet, quod non eſſet vera mater Chriſti, conſentiunt etiam neceſſario, ex ſua tamen præſuppoſitione, *Apelles*, *Apollinaris*, *Mennonitæ*, ac ſimiles. Dixit ſiquidem *Apelles*, quod Chriſtus non de matre, ſed ex elementis carnem ſuam aſſumpſit. *Apollinaris* autem, quod carnem non adventitiam ſuſcepit, ſed antequam deſcendiſſet de cœlo anteſæcularem, & conſubſtantialem habuit: *Mennonitæ* item, quod non

ex

ex virginis carne, ſed ex Dei patris ſubſtantia cœlitus attulit corpus. Quorum hæreſum damnationes directas vide ſupra *articulorum nu.* 34. 166. 171. 184. Et nota, quod illæ damnationes, ideſt, illa, quibus prædictæ hæreſes damnantur, faciunt pro iſto articulo, ſcilicet, quod beata virgo eſt vera mater Chriſti. Dixi ly *directas*: quoniam per hunc articulum, ſed tamen indirecte, poſſunt etiam condemnari. Ut ſi dicamus. Beata virgo eſt vera, naturaliſque mater Chriſti. ergo Chriſtus non aliunde, ſed ex ipſa virgine corpus aſſumpſit. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas hæreſim ex eorum phantaſiis neceſſario conſequentem, ſc. beata virgo non eſt mater Chriſti, merito damnari a Mat. 1. ſecundum quod eſt *in argum. con.* Item a Luc. 2. *dicit mater ejus ad illum: fili quid*, &c. Item a Joan. 2. *erat mater Jeſu ibi. Dicit mater eius miniſtris*. Et c. 19. *Stabat juxta crucem Jeſu mater ejus. Cum vidiſſet matrem, & diſcipulum, quem diligebat, dicit matri ſuæ*. Pro horum omnium clariori notitia memento legi Mat. 1. *Jeſus, qui vocatur Chriſtus*. Item merito damnari a Conciliis *Conſtantinopolitano*, & *Lateranenſi*, ut *ar.* 2. *appen.* Item ab Eccleſia dicente in officio B. Virginis. *Sancta Maria mater Chriſti audi rogantes ſervulos*. Et iterum. *Felix es ſacra virgo Maria, quia ex te ortus eſt Chriſtus Deus noſter*. Item a ſymbolo Apoſtolorum. *Qui* (ſc. Chriſtus) *conceptus eſt, & natus ex Maria Virgine*. Hoc eſt (ut exponit D. Athanaſius in ſymbolo: *Quicumque*, &c.) *homo eſt ex ſubſtantia matris in ſæculo natus*. Item ex his, quæ leguntur in Bulla Papæ *Pauli Quarti* recitata ſup. *q.* 16. *artic.* 8. *appen. Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur.

ARTICULUS IV. 191

Utrum Beata Virgo debeat dici Mater Dei.

3. *d.* 4. *q.* 2. *art.* 3. *Et* 4. *cont. c.* 34. 43. & 45. *fin. Et op.* 2. *c.* 221.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod B. Virgo non debeat dici Mater Dei. Non enim dicendum eſt circa divina myſteria, niſi quod ex ſacra Scriptura habetur: Sed nunquam in ſacra Scriptura legitur, quod ſit Mater, aut Genitrix Dei, ſed quod ſit Mater Chriſti, vel mater pueri, ut patet Matth. 1. Er-

1. Ergo non eſt dicendum, quod beata Virgo ſit Mater Dei.

2. Præterea. Chriſtus dicitur Deus ſecundum divinam naturam: Sed divina natura non accepit initium eſſendi ex Virgine. Ergo Beata Virgo non eſt dicenda Mater Dei.

3. Præterea. Hoc nomen *Deus* communiter prædicatur de Patre, & Filio, & Spiritusſancto. Si ergo Beata Virgo eſt Mater Dei, videtur ſequi, quod beata Virgo ſit mater Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: quod eſt inconveniens. Non ergo Beata Virgo debet dici Mater Dei.

Sed Contra eſt, quod in Capitulis Cyrilli approbatis in Epheſina Synodo (*par.* 1. *c.* 26. *anathem.* 1. *to.* 3.) legitur: *Si quis non confitetur Deum eſſe ſecundum veritatem Emmanuelem, & propter hoc Dei Genitricem ſanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnem factum Dei Verbum) anathema ſit.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 16. *art.* 1.) omne nomen ſignificans in concreto naturam aliquam, poteſt ſupponere pro qualibet hypoſtaſi illius naturæ. Cum autem unio Incarnationis ſit facta in hypoſtaſi, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu.* 2. *ar.* 2. & 3.) manifeſtum eſt, quod hoc nomen *Deus* poteſt ſupponere pro hypoſtaſi habente humanam naturam, & divinam. Et ideo quicquid convenit divinæ naturæ, vel humanæ, poteſt attribui illi perſonæ, ſive ſecundum quod pro ea ſupponit nomen ſignificans divinam naturam, ſive ſecundum quod pro ea ſupponit nomen ſignificans humanam naturam. Concipi autem, & naſci perſonæ attribuitur, & hypoſtaſi, ſecundum naturam illam, in qua concipitur, & naſcitur. Cum igitur in ipſo principio conceptionis fuerit humana natura aſſumpta a divina perſona, ſicut prædictum eſt, (*qu.* 33. *a.* 3.) conſequens eſt, quod vere poſſit dici Deum eſſe conceptum, & natum de Virgine. Ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicujus mater, quod eum concepit, & genuit. Unde *conſequens eſt, quod beata Virgo vere dicatur Mater Dei.* Solum enim ſic negari poſſet, beatam Virginem eſſe matrem Dei, ſi vel humanitas prius fuiſſet ſubjecta conceptioni, & nativitati, quam homo ille fuiſſet filius Dei, ſicut Photinus poſuit, vel humanitas non fuiſſet aſſumpta in unitatem perſonæ, vel hypoſtaſis Verbi Dei, ſicut poſuit Neſtorius. Utrunque autem horum eſt erroneum. Unde *hæreticum eſt negare, Beatam Virginem eſſe Matrem Dei.*

Ad primum ergo dicendum, quod hæc fuit objectio

ctio Neſtorii: Quæ quidem ſolvitur ex hoc, quod licet non inveniatur expreſſe in Scriptura dictum, quod Beata Virgo ſit Mater Dei; invenitur tamen expreſſe in Scriptura, quod Jeſus Chriſtus eſt verus Deus, ut patet 1. Joan. ult. & quod beata Virgo eſt mater Jeſu Chriſti, ut patet Matth. 1. Unde ſequitur ex neceſſitate ex verbis Scripturæ, quod ſit Mater Dei. Dicitur etiam Roman. 9. quod ex Judæis eſt *ſecundum carnem Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula*. Non autem eſt ex Judæis, niſi mediante Beata Virgine. Unde ille, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula, eſt vere natus ex Beata Virgine, ſicut ex ſua matre.

Ad ſecundum dicendum, quod illa eſt objectio Neſtorii: Sed Cyrillus in quadam Epiſt. contra Neſtorium (*quæ hab. in Conc. Epheſ. par.* 1. *c.* 2. *num.* 12. *to.* 3.) eam ſolvit, ſic dicens: „ Sicut hominis anima cum proprio corpore naſcitur, & tanquam unum reputatur, & ſi voluerit quiſpiam dicere, quod eſt genitrix carnis, non tamen & animæ genitrix, nimis ſuperflue loquitur: Tale aliquid geſtum percipimus in generatione Chriſti. natum eſt enim ex Dei Patris ſubſtantia Dei Verbum: quia vero carnem aſſumpſit, neceſſarium eſt confiteri, quod natum eſt ſecundum carnem ex muliere. „ Dicendum eſt ergo, quod B. Virgo dicitur mater Dei; non quia ſit mater divinitatis, ſed quia perſonæ habentis divinitatem, & humanitatem eſt mater ſecundum humanitatem.

Ad tertium dicendum, quod hoc nomen, *Deus*, quamvis ſit commune tribus perſonis, tamen ſupponit quandoque pro ſola perſonâ Patris, quandoque pro ſola perſona Filii, vel Spiritusſancti, ut ſup. habitum eſt: (*qu.* 16. *art.* 1. *&* 2.) Et ita cum dicitur, *Beata Virgo eſt mater Dei*, hoc nomen *Deus* ſupponit pro ſola perſona Filii incarnata.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam, tum indirectam, quod ſemper in ſimilibus locis ſubintelligitur, ut alias annotatum eſt, & declaratum, interimas hæreſim *Ibæ Ediſſerii*, *Theodori*, *Theodoti*, *Neſtorii*, dicentium: Mariam non eſſe Dei genitricem, nec dicendam matrem. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illam merito damnari a c. Cyrilli, ut *in argum. contr.* & hoc eſt capitulum primum inter decreta *Epheſini primi* Concilii. Item a 1. *Jo. ult.* & a *Ro.* 9. ut in

reſpon. ad 1. Item a Concilio generali *quinto Conſtantinopoli* celebrato, act. ſeu confeſ. 8. c. 6. „ Si quis „ abuſive, & non vere Dei genitricem dicit ſanctam, „ glorioſam, ſemper virginem Mariam: Aut per re„ lationem, tamquam homine puro nato (non enim „ Deo verbo ex ea incarnato; ſed relata, ſecundum „ illos, hominis nativitate in Deum verbum, tam„ quam cohærente naſcenti homini) & criminatur „ ſanctam Chalcedonenſem ſynodum, tamquam ſe„ cundum impium intellectum a Theodoro commen„ tatum, Dei genitricem virginem aſſerentem; Aut „ ſi quis hominis, vel Chriſti genitricem vocat eam, „ utpote Chriſto non exiſtente Deo: & non ſpecia„ liter, & ſecundum veritatem Dei genitricem eam„ dem confitetur ob id, quod ante ſæcula a patre „ genitus Deus verbum in ultimis diebus ex ea in„ carnatus, & natus eſt, atque ita pie ſanctam Chal„ cedonenſem ſynodum eam Dei genitricem confite„ ri, talis anathema ſit. *Hæc ibi. Item a quadam* „ *epiſt. Cyrilli ad* Neſtorium *in Conciliis* Epheſ. 1. „ *&* Chalcedonenſi *approbata, quæ incipit*: Ait ma„ gna, & ſancta ſynodus: Sancti patres non dubita„ verunt, S. Virginem dicere *Θεοτόκον*: non quia „ Verbi natura, Deitaſque in ſancta virgine ſumpſit „ exordium; ſed, quod ex ea natum ſit ſacrum il„ lud corpus animatum anima rationali, cui ſubſtan„ tialiter adunatum Dei verbum, carnaliter natum „ eſſe dicitur. „ Hæc ibi. Item a dictis Concilii *Lateranenſis*, &c. in Veritatibus aureis ſuper Legem Veterem, *Geneſ. 36. concl.* Item ab Eccleſia in collecta. „ Deus, qui de B. Mariæ virg. utero verbum tuum „ Angelo nunciante carnem ſuſcipere voluiſti; præ„ ſta quæſumus: ut qui vere eam genitricem Dei cre„ dimus: ejus apud te, „ &c. Hæc illa. In quibus nota ly *vere*. Non enim ſolum cadit ſuper ly *credimus:* ſed etiam, & principaliter ſuper ly *eſſe Dei genitricem*. Item ab eadem in ſalutatione Angelica: *S. Maria, mater Dei, ora pro*, & cæt. Item a bulla Papæ *Pauli* IV. quam videas ſup. *q. 16. a. 8. ap. Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS V. 192

Utrum in Chriſto ſint duæ filiationes.

3. *d.* 8. *a.* 5. *Et quol.* 1. *art.* 2. *Et quol.* 9. *qu.* 2. *art.* 3. *Et op.* 2. *c.* 211.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod in Chriſto ſint duæ filiationes. Nativitas enim eſt cauſa filiationis: Sed in Chriſto ſunt duæ nativitates. Ergo etiam in Chriſto ſunt duæ filiationes.

2. Præterea. Filiatio, qua quis dicitur filius alicujus, ut matris, vel patris, dependet aliqualiter ab ipſo: quia eſſe relationis eſt ad aliud aliqualiter ſe habere: unde & interempto uno relativorum, interimitur aliud: Sed filiatio æterna, qua Chriſtus eſt filius Dei Patris, non dependet a matre: quia nullum æternum dependet a temporali. Ergo Chriſtus non eſt filius matris filiatione æterna. Aut ergo nullo modo eſt filius ejus, quod eſt contra prædicta; (*art. præc.*) aut oportet, quod ſit filius ejus quadam alia filiatione temporali. Sunt ergo in Chriſto duæ filiationes.

3. Præterea. Unum relativorum ponitur in definitione alterius: ex quo patet quod unum relativorum ſpecificatur ex alio: Sed unum & idem non poteſt eſſe in diverſis ſpeciebus. Ergo impoſſibile videtur, quod una & eadem relatio terminetur ad extrema omnino diverſa: Sed Chriſtus dicitur filius Patris æterni, & matris temporalis, qui ſunt termini omnino diverſi. Ergo videtur, quod non poſſit eadem relatione Chriſtus dici filius Patris, & matris. Sunt ergo in Chriſto duæ filiationes.

Sed Contra eſt, quod, ſicut Damaſc. dicit in lib. 3. (*orth. fid. c.* 13.) ea quæ ſunt naturæ, multiplicantur in Chriſto; non autem ea quæ ſunt perſonæ: Sed filiatio maxime pertinet ad perſonam: eſt enim proprietas perſonalis, ut patet ex his quæ in 1. parte dicta ſunt: (*qu.* 40. *ar.* 2. 3. & 4.) Ergo in Chriſto eſt una tantum filiatio.

Reſpondeo dicendum, quod circa hoc ſunt diverſæ opiniones. Quidam enim attendentes ad cauſam filiationis, quæ eſt nativitas, ponunt in Chriſto duas filiationes, ſicut & duas nativitates. Alii vero attendentes ad ſubjectum filiationis, quod eſt perſona, vel hypoſtaſis Filii, ponunt in Chriſto unam tantum filiationem, ſicut & unam hypoſtaſim, vel perſonam.

Unitas enim relationis, vel ejus pluralitas non attenditur ſecundum terminos; ſed ſecundum cauſam, vel ſubjectum. Si enim ſecundum terminos attenderetur, oporteret quod quilibet homo in ſe duas filiationes haberet, unam qua referretur ad patrem, & aliam qua referretur ad matrem. ſed recte conſideranti apparet, eadem relatione referri unumquemque ad ſuum patrem, & matrem, propter unitatem cauſæ. eadem enim nativitate homo naſcitur ex patre, & matre. unde eadem relatione ad utrumque refertur. Et eadem ratio eſt de magiſtro, qui docet multos diſcipulos eadem doctrina, & de domino, qui gubernat diverſos ſubjectos eadem poteſtate. Si vero ſint cauſæ diverſæ ſpecie differentes, ex conſequenti videntur etiam relationes ſpecie differre. Unde nihil prohibet, plures tales rationes eidem ineſſe: ſicut ſi aliquis eſt aliquorum magiſter in Grammatica, & aliorum in Logica, alia eſt ratio magiſterii utriuſque: & ideo relationibus diverſis unus & idem homo poteſt eſſe magiſter, vel diverſorum, vel eorundem, ſecundum diverſas doctrinas. Contingit autem quandoque, quod aliquis habet relationem ad plures ſecundum diverſas cauſas, ejuſdem tamen ſpeciei: ſicut cum aliquis eſt pater diverſorum filiorum ſecundum diverſos generationis actus. unde paternitas non poteſt ſpecie differre, cum actus generationum ſint iidem ſpecie. & quia plures formæ ejuſdem ſpeciei non poſſunt ſimul ineſſe eidem ſubjecto, non eſt poſſibile, quod ſint plures paternitates in eo, qui eſt pater plurium filiorum generatione naturali: ſecus autem eſſet, ſi eſſet pater unius generatione naturali, & alterius per adoptionem.

Manifeſtum autem eſt, quod non una & eadem nativitate Chriſtus eſt natus ex Patre ab æterno, & ex matre ex tempore; nec nativitas eſt unius ſpeciei. Unde quantum ad hoc, oporteret dicere in Chriſto eſſe diverſas filiationes, unam temporalem, & aliam æternam. Sed quia ſubjectum filiationis non eſt natura, aut pars naturæ, ſed ſolum perſona, vel hypoſtaſis, in Chriſto autem non eſt hypoſtaſis, vel perſona, niſi æterna, non poteſt in Chriſto eſſe aliqua filiatio, niſi quæ ſit in hypoſtaſi æterna. Omnis autem relatio, quæ ex tempore de Deo dicitur, non ponit in ipſo Deo æterno aliquid ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantum, ſicut in prima parte habitum eſt. (*q. 13. a. 7.*) Et ideo filiatio, qua Chriſtus refertur ad matrem, non poteſt eſſe realis relatio, ſed ſolum ſecundum rationem.

Et ſic, quantum ad aliquid, utraque opinio verum di-

dicit. Nam *ſi attendamus ad perfectas rationes filiationis, oportet dicere duas filiationes ſecundum dualitatem nativitatum: Si autem attendamus ad ſubjectum filiationis, quod non poteſt eſſe niſi ſuppoſitum æternum, non poteſt in Chriſto eſſe realiter niſi filiatio æterna*. Dicitur tamen relative filius ad matrem, relatione quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Chriſtum: ſicut etiam Deus dicitur dominus, relatione, quæ cointelligitur reali relationi, qua creatura ſubjicitur Deo: Et quamvis relatio dominii non ſit realis in Deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali ſubjectione creaturæ ad ipſum: Et ſimiliter Chriſtus dicitur realiter filius Virginis matris ex relatione reali maternitatis ad Chriſtum.

Ad primum ergo dicendum, quod nativitas temporalis cauſaret in Chriſto temporalem filiationem realem, ſi eſſet ibi ſubjectum hujuſmodi filiationis capax. quod quidem eſſe non poteſt. ipſum enim ſuppoſitum æternum non poteſt eſſe ſuſceptivum relationis temporalis, ut dictum eſt. (*in cor. art.*) Nec poteſt dici, quod ſit ſuſceptivum filiationis temporalis ratione humanæ naturæ, ſicut etiam & temporalis nativitatis: quia oporteret, naturam humanam aliqualiter eſſe ſubjectam filiationi, ſicut eſt aliqualiter ſubjecta nativitati. cum enim Æthiops dicitur albus ratione dentis, oportet quod Æthiopis dens ſit albedinis ſubjectum. Natura autem humana nullo modo poteſt eſſe ſubjectum filiationis: quia hæc relatio directe reſpicit perſonam.

Ad ſecundum dicendum, quod filiatio æterna non dependet a matre temporali; ſed huic filiationi æternæ cointelligitur quidam reſpectus temporalis dependens a matre, ſecundum quem Chriſtus dicitur filius matris.

Ad tertium dicendum, quod unum, & ens ſe conſequuntur, ut dicitur in 4. Metaphyſ. (*tex.* 3. *to.* 3.) Et ideo ſicut contingit, quod in uno extremorum relatio ſit quoddam ens, in alio autem non ſit ens, ſed ratio tantum, ſicut de ſcibili, & ſcientia Philoſ. dicit in 5. Metaphyſ. (*tex.* 20. *tom.* 3.) ita etiam contingit, quod ex parte unius extremi eſt una relatio, ex parte autem alterius extremi ſunt multæ relationes: Sicut in hominibus ex parte parentum invenitur *duplex* relatio, *una* paternitatis, & *alia* maternitatis: quæ ſunt ſpecie differentes, propter hoc quod alia ratione pater, & alia mater eſt generationis principium: Si vero eſſent plures eadem ratione, principium unius actionis, (puta cum multi ſimul trahunt navem) in omnibus eſſet una & eadem rela-

tio. Ex parte autem prolis eſt una ſola filiatio ſecundum rem, ſed duplex ſecundum rationem, inquantum correſpondet utrique relationi parentum ſecundum duos reſpectus intellectus. Et ſic etiam quantum ad aliquid in Chriſto eſt una tantum filiatio realis, quæ reſpicit patrem æternum. Eſt tamen ibi alius reſpectus temporalis, qui reſpicit matrem temporalem.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a ſcripturis, & Athanaſio: quod in Chriſto eſt tantum una filiatio, qua refertur & ad patrem æternum, & ad matrem temporalem. A D. Athanaſio quidem in ſuo ſymbolo. *Quicunque*, &c. quod a Concilio *Florentino* vocatur compendioſa regula fidei. Ibi enim loquens de Chriſto, non obſtante, quod ipſum fuiſſe bis natum præmiſerat per ly *Deus eſt ex ſubſtantia patris ante ſæcula genitus*, *homo eſt ex ſubſtantia matris in ſæculo natus*, inquit: *Qui licet Deus ſit, & homo: non duo tamen, ſed unus eſt Chriſtus*. Hoc eſt; tamquam ex præmiſſis objicienti reſpondeat. Licet Chriſtus ſit bis natus: non tamen ob hoc eſt duo filii, ſed unus tantum filius; ſeu (quod in idem redit) non tamen in eo realiter ſunt duæ filiationes, ſeu una tantum, ſcilicet, æterna. Vide etiam *q.* 17. *a.* 1. 2. A ſcripturis vero per id, quod legitur Joan. 3. *Exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret; ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Vide, quod unus, & idem Chriſtus numero vocatur unus filius & Dei, & hominis. *Exaltari* (inquit) *filium hominis*. Quaſi vero diceres, quis eſt iſte filius hominis? reſpondit; iſte, quem dixi, eſt filius unigenitus Dei. Non duo igitur filii, unus Dei, & alter hominis, eſt Chriſtus, qui loquitur; ſed unus filius, & Deo patri æternaliter, & homini, ideſt virgini matri, temporaliter correſpondens. Tantoque magis hoc de unica filiatione credendum eſſe declarat, quanto ipſi filio utrobique eundem prorſus effectum aſſignat: ac ſi velit (ut vult) quod ex numerali identitate effectus identitatem filii numeralem utrobique poſiti intelligas. Quis eſt ille effectus? *Ut* (inquit) *omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam*. Quod autem ſana ſit prædicta ex-

poſi-

poſitio, ideſt, quod ſenſus verus Euangelii ſit talis, confirmatur abunde ex B. Aug. in hom. ib. dicente: *Notandum, quod eadem de filio Dei unigenito replicat, quæ de filio hominis in cruce exaltato præmiſerat, dicens, ut omnis, qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Profectò idem conditor, & redemptor noſter filius Dei ante ſæcula exiſtens filius hominis factus eſt in fine ſæculorum: ut, qui per divinitatis ſuæ potentiam nos creaverat, ad perfruendam vitæ perennis beatitudinem ipſe per fragilitatem humanitatis noſtræ nos reſtauraret ad recipiendam, quam perdidimus, vitam.* Hæc ibi. Ex quibus patet ſecundum illum unitas filiationis in Chriſto. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica, &c.

ARTICULUS VI. 193

Utrum Chriſtus fuerit natus ſine dolore matris.

2. 2. q. 164. art. 2. ad 3.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit natus ſine dolore matris. Sicut enim mors hominum ſubſecuta eſt ex peccato primorum parentum, ſecundum illud Geneſ. 2. *Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini*, ita etiam dolor partus, ſecundum illud Gen. 3. *In dolore paries filios*: Sed Chriſtus mortem ſubire voluit. Ergo videtur, quod pari ratione ejus partus eſſe debuerit cum dolore.

2. Præterea. Finis proportionatur principio: Sed finis vitæ Chriſti fuit cum dolore, ſecundum illud Iſa. 53. *Vere dolores noſtros ipſe tulit*. Ergo videtur, quod etiam in ſua nativitate fuerit dolor partus.

3. Præterea. In libro de ortu Salvatoris narratur, quod ad Chriſti nativitatem obſtetrices occurrerunt; quæ videntur eſſe neceſſariæ parienti propter dolorem. Ergo videtur, quod B. Virgo peperit cum dolore.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in Serm. de Nativit. (*qui eſt* 17. *de Tem. parum a princ. to.* 10.) alloquens Virginem matrem: *Nec in conceptione*, inquit, *inventa es ſine pudore, nec in partu inventa es cum dolore.*

Reſpondeo dicendum, quod dolor parientis cauſatur ex apertione meatuum, per quos proles egreditur. Dictum eſt autem ſupra, (*q.* 28. *art.* 2.) quod

Chriſtus eſt egreſſus ex clauſo utero matris : & ſic nulla violentia apertionis meatuum ibi fuit. Et propter hoc *in illo partu nullus fuit dolor, ſicut nec aliqua corruptio ; ſed fuit ibi maxima jucunditas* ex hoc, quod homo Deus eſt natus in mundum, ſecundum illud Iſa. 35. *Germinans germinabit, ſicut lilium, & exultabit lætabunda, & laudans.*

Ad primum ergo dicendum, quod dolor partus conſequitur in muliere commixtionem virilem. Unde Gen. 3. poſtquam dictum eſt, *In dolore paries*, ſubditur : *Et ſub viri poteſtate eris.* Sed, ſicut dicit Aug. in Serm. de Aſſumpt. B. Virg. (*qui eſt tract. 8. de Diverſis, in appendice tom. 9. c. 4.*) *ab hac ſententia excipitur Virgo mater Dei ; quia ſine peccati colluvione, & ſine virilis admixtionis detrimento Chriſtum ſuſcepit, ſine dolore genuit, & ſine integritatis violatione, pudore virginitatis integro permanſit.* Chriſtus autem mortem ſuſcepit ſpontanea voluntate, ut pro nobis ſatisfaceret, non quaſi ex neceſſitate illius ſententiæ ; quia ipſe mortis debitor non erat.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Chriſtus moriendo deſtruxit mortem noſtram ; ita ſuo dolore nos a doloribus liberavit : & ideo mori voluit cum dolore : Sed dolor parientis matris non pertinebat ad Chriſtum, qui pro peccatis noſtris ſatisfacere veniebat. Et ideo non oportuit, quod mater ejus pareret cum dolore.

Ad tertium dicendum, quod Luc. 2. dicitur, quod B. Virgo ipſum puerum, quem pepererat, pannis involvit, & poſuit in præſepio. Et ex hoc oſtenditur narratio illius libri, qui eſt apocryphus, eſſe falſa. Unde Hieron. dicit contra Helvidium : (*cap. 4. in fi.*) *Nulla ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas intercessit ; & mater, & obſtetrix fuit. Pannis, inquit, involvit infantem, & poſuit in præſepio. quæ ſententia apocryphorum deliramenta convincit.*

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis, & conciliis inſinuatum : quod beata virgo peperit ſine dolore. A ſcripturis quidem per hoc, quod legitur Ezech. 44. *Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non tranſibit per eam : quoniam dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam.* Hoc enim exponitur de beatæ virginis utero a Concilio *Telenſi* in reſcripto ad *Siri-*

ri-

ricium Papam dicentem. „ Quæ autem eſt ſanctua-
„ rii illa porta , porta illa exterior ad orientem ;
„ quæ manet clauſa, & nemo pertranſibit per eam,
„ ſed ſolum Deus Iſrael tranſibit per eam? Nonne
„ hæc porta Maria eſt, per quam in hunc mundum
„ redemptor intravit? Hæc porta eſt Maria: & erit
„ clauſa: quia & virgo concepit, & genuit. „ Hæc
ibi. Ex quibus conſtat , ſcripturam ſic interpreta-
tam, cum beatam virginem aſſerat utero clauſo ge-
nuiſſe, oſtendere radicaliter intentum, quod quære-
batur. A Concilio autem generali *ſexto Conſtantino-
poli* celebrato idipſum inſinuatur, canon. 79. „ Abſ-
„ que ullo dolore Virginis partum eſſe, confitentes,
„ ut, qui ſine ſemine conſtitutus ſit, eos, qui pro-
„ pter ignorantiam aliquid indecens faciunt, corre-
„ ctioni ſubjicimus. Unde, quando aliqui poſt diem
„ natalis Chriſti Dei noſtri reperiuntur coquentes ſi-
„ milam, & ſe hac mutuo donantes, prætextu ſci-
„ licet , honoris ſecundinarum impollutæ virginis
„ matris: ſtatuimus, ut deinceps nihil tale fiat a fi-
„ delibus. Nec enim hoc eſt honor virginis, quæ ſu-
„ pra mentem, & ſermonem, verbum, quod com-
„ prehendi non poteſt, peperit carnem, ex commu-
„ nibus, & iis , quæ in nobis fiunt, inenarrabilem
„ ejus partum metiri, ac deſcribere? Si quis hoc fe-
„ cerit: clericus deponatur, laicus ſegregetur. „ Hæc
ibi. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis,
& applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declare-
tur, atque confirmetur.

ARTICULUS VII. 194

Utrum Chriſtus debuerit in Bethlehem naſci?

Inf. q. 46. a. 10. *ad* 1. *Et Mat.* 2. *Et opu.* 60. *c.* 4.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod Chri-
ſtus non debuerit in Bethlehem naſci. Dicitur
enim Iſa. 2. *De Sion exibit lex, & verbum Domini
de Hieruſalem*: Sed Chriſtus eſt vere Verbum Dei.
Ergo de Hieruſalem debuit prodire in mundum.

2. Præt. Matth. 2. dicitur ſcriptum eſſe de Chri-
ſto, quod *Nazarenus vocabitur*: quod ſumitur ex eo
quod ſcribitur Iſa. 11. *Flos de radice ejus aſcendet*;
Nazareth enim flos interpretatur: Sed maxime ali-
quis denominatur a loco ſuæ nativitatis. Ergo vide-
tur, quod in Nazareth naſci debuerit, ubi etiam fuit
conceptus, & nutritus.

3. Præt. Ad hoc Dominus natus eſt in mundo, ut veritatis fidem annuntiaret, ſecundum illud Jo. 18. *In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati*: Sed hoc facilius fieri potuiſſet, ſi natus fuiſſet in civitate Romana, quæ tunc dominatum orbis habebat. unde & Paulus Romanis ſcribens dicit Rom. 1. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo*. Ergo videtur, quod non debuerit in Bethlehem naſci.

Sed Contra eſt, quod dicitur Mich. 5. *Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui ſit dominator in Iſrael*.

Reſpondeo dicendum, quod *Chriſtus in Bethlehem naſci voluit*, duplici ratione. *Primo* quidem, quia *factus eſt ex ſemine David ſecundum carnem*, ut dicitur Rom. 1. cui etiam facta fuerat repromiſſio ſpecialis de Chriſto, ſecundum illud 2. Reg. 23. *Dixit vir, cui conſtitutum eſt de Chriſto Dei Jacob*. Et ideo in Bethlehem, de qua natus fuit David, naſci voluit, ut ex ipſo loco nativitatis promiſſio ei facta impleta oſtenderetur: Et hoc deſignat Euangeliſta dicens: *Eo quod eſſet de domo, & familia David*. (*Luc.* 2.) *Secundo*, quia, ut Greg. dicit in Hom. (8. *in Euang. parum a princ.*) *Bethlehem domus panis interpretatur. Ipſe autem Chriſtus eſt, qui ait: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi*.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut David in Bethlehem natus eſt, ita etiam Hieruſalem elegit, ut in ea ſedem regni conſtitueret, & templum Dei ibi ædificaret; & ſic Hieruſalem elegit, ut eſſet civitas ſimul regalis, & ſacerdotalis. Sacerdotium autem Chriſti, & ejus regnum præcipue conſummatum eſt in ejus paſſione. Et ideo convenienter Bethlehem elegit nativitati, Hieruſalem vero paſſioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam confutavit, qui gloriantur de hoc, quod ex civitatibus nobilibus originem ducunt, in quibus etiam præcipue volunt honorari. Chriſtus autem e converſo in civitate ignobili naſci voluit, & in civitate nobili pati opprobrium.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus florere voluit ſecundum virtuoſam converſationem, non ſecundum carnis originem. Et ideo in civitate Nazareth educari voluit, & nutriri; in Bethlehem autem voluit quaſi peregre naſci: quia, ut Greg. dicit, (*loc. ſup. cit.*) *per humanitatem, quam aſſumpſerat, quaſi in alieno naſcebatur, non ſecundum poteſtatem, ſed ſecundum naturam*: Et etiam, ut Beda dicit, (*c. 5. in Luc.*) *in diverſorio loco egebat*,

ut nobis multas manſiones in domo Patris ſui præpararet.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dicitur in quodam Serm. Epheſ. Conc. (*qui eſt Theodoti Ancyr. & hab. in eo Conc. par. 3. c. 9. to. 3.*) „ ſi maximam „ Romam elegiſſet civitatem propter potentiam ci„ vium, mutationem orbis terrarum putarent ; ſi „ filius fuiſſet Imperatoris, poteſtati utilitatem ad„ ſcriberent : ſed ut divinitas cognoſceretur orbem „ transformaſſe terrarum, pauperculam elegit ma„ trem, & pauperiorem patriam. Elegit *autem* Deus „ infirma mundi, ut confundat fortia, „ ſicut dicitur 1. ad Corinth. 1. Et ideo ut ſuam poteſtatem magis oſtenderet, in ipſa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Eccleſiæ ſuæ ſtatuit in ſignum perfectæ victoriæ, ut exinde fides derivaretur ad univerſum mundum, ſecundum illud Iſa. 26. *Civitatem ſublimem humiliabit, & conculcabit eam pes pauperis*, ſcilicet Chriſti, *greſſus egenorum*, ideſt Apoſtolorum Petri, & Pauli.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus debuit in Bethlehem naſci. Ut per hoc, quod dicitur *Mich*. 5. ſecundum quod eſt *in argumen. cont.* Pro quo nota, quod propheta loquitur de Bethlehem, in qua natus eſt David : id, quod annotavit per ly *Ephrata*. Unde legitur Geneſ. 35. *Mortua eſt Rachel, & ſepulta eſt in via, quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethlehem*. Ex quo deſignatur : quod illa civitas primum vocata eſt Ephrata : poſtea Bethlehem ex quodam eventu, qui narratur in lib. Ruth cap. 1. Eventus autem hic fuit abundantia panis ibi reperta, poſtquam magna cariſtia inibi præceſſiſſet. Legitur ſiquidem in illo libro ſic. „ Facta eſt fames in terra. Abiitque homo de „ Bethlehem Juda : ut peregrinaretur, *&c. & infra*. Ephratæi de Bethlehem Judæ, *&c.* Surre„ xit, ut in patriam pergeret. Audierat enim, quod „ reſpexiſſet dominus populum ſuum : & dediſſet eis „ eſcas, *&c.* Profectæque ſunt ſimul, & venerunt „ in Bethlehem. „ Quia ergo hoc nomen Bethlehem interpretatur domus panis, & in civitate Ephrata fuit a domino poſt famem illam data magna copia panis : ideo nomine mutato ipſa civitas dicta eſt Bethlehem. Nec obſtat, quod etiam tempore famis dictum eſt ly *abiit homo de civitate Bethlehem* :

quia

quia hæc denominatio intelligitur tunc dici per anticipationem (ſicut & in multis ſcripturæ locis fit) quaſi dicatur. Abiit homo Ephratæus de civitate Ephrata: quæ in brevi tempore, ideſt, decem annorum, vocanda erat Bethlehem. Hic (ut prædiximus) natus eſt David. Nam legitur ibidem cap. quarto fin. *Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Iſai, Iſai genuit David regem*. Hæc pro neceſſitate præſentis textus recte intelligendi, cum ex ſemine, immo & civitate David fuerit Chriſtus, *quæſt. trigeſima prima, artic. ſecundo, & Luc.* 2. annotata ſint: ut fiat diſtinctio ab altera Bethlem, quæ eſt in tribu Zabulon (*lib. Joſue cap.* 19.) de qua propheta Michæas in textu allegatus non loquitur: & in qua nec David, nec Chriſtus natus eſt. Item idipſum in principio appendicis poſitum inſinuatur per illud Matth. 2. *Cum natus eſset Jeſus in Bethlehem Judæ*. & inf. *Tu Bethlehem terra Juda: Ex te exiet dux*, ideſt (ut habetur in translatione Chaldaica) *Meſſias*, ideſt (ut interpretatur græce) *Chriſtus*. Item Luc. 2. *In Judæam civitatem David, quæ vocatur Bethlehem, cum Maria*, &c. *Cum eſsent ibi, peperit filium ſuum primogenitum*. Porro, quia dicebatur ly *debuit naſci*, quod eſt dicere: conveniens fuit naſci, ſive convenienter naſciturus erat, & natus eſt: ideo de convenientia ſcripturarum (applicando poſtea ad hoc propoſitum) vide *ſecundam ſecundæ, quæſt.* 122. *art.* 2. *append. & q.* 140. *art.* 1. *append. &* 1. 2. *quæſt.* 68. *art.* 4. *append. Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VIII. 195

Utrum Chriſtus fuerit tempore congruo natus.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit congruo tempore natus. Ad hoc enim Chriſtus venerat, ut ſuos in libertatem revocaret: Natus eſt autem tempore ſervitutis, quo ſcilicet totus orbis præcepto Auguſti deſcribitur, quaſi tributarius factus, ut habetur Luc. 2. Ergo videtur, quod non congruo tempore Chriſtus fuerit natus.

2. Præt. Promiſſiones de Chriſto naſcituro Gentilibus non fuerant factæ, ſecundum illud Rom. 9. *Quorum ſunt promiſſa*: Sed Chriſtus natus eſt tempore, quo rex alienigena dominabatur: ſicut patet

Matth.

Matth. 2. *Cum natus eſset Jeſus in diebus Herodis regis*. Ergo videtur, quod non fuerit congruo tempore natus.

3. Præt. Tempus præſentiæ Chriſti in mundo dici comparatur, propter id quod ipſe eſt lux mundi. unde ipſe dicit Joan. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt*: Sed in æſtate ſunt dies longiores, quam in hyeme. Ergo cum natus fuerit in profundo hyemis, ideſt 8. Kalendas Jan. videtur, quod non fuerit convenienti tempore natus.

Sed Contra eſt, quod dicitur Galat. 4. *Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.*

Reſpondeo dicendum, quod hæc eſt differentia inter Chriſtum, & alios homines, quod alii homines naſcuntur ſubjecti neceſſitati temporis; Chriſtus autem, tanquam dominus, & conditor omnium temporum, elegit ſibi tempus, in quo naſceretur, ſicut & matrem, & locum. Et quia *quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt*, (*Rom.* 13.) & convenienter diſpoſita, *conſequens eſt, quod convenientiſſimo tempore Chriſtus naſceretur.*

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus venerat nos in ſtatum libertatis reducere de ſtatu ſervitutis. Et ideo ſicut mortalitatem noſtram ſuſcepit, ut nos ad vitam reduceret: ita, ut Beda dicit, (*cap.* 5. *in Luc.*) „ eo tempore dignatus eſt incarnari, quo „ mox natus cenſu Cæſaris adſcriberetur, atque ob „ noſtri liberationem ipſe ſervitio ſubderetur. „ Tempore etiam illo, quo totus orbis ſub uno Principe vivebat, maxima pax fuit in mundo. Et ideo decebat, ut illo tempore Chriſtus naſceretur, *qui eſt pax noſtra, faciens utraque unum*, ut dicitur Epheſ. 2. Unde Hieron. dicit ſuper Iſa. (*ſup. illud c.* 2. *Non levabit Gens &c.*) „ Veteres ſi revolvamus hiſto„ rias, inveniemus uſque ad vigeſimum octavum an„ num Cæſaris Auguſti in toto orbe terrarum fuiſ„ ſe diſcordiam: orto autem Domino, omnia bella „ ceſſaverunt, *ſecundum illud Iſa.* 2. Non levabit „ gens contra gentem gladium. „ Congruebat etiam, ut in illo tempore, quo unus Princeps dominabatur in mundo, Chriſtus naſceretur, qui venerat congregare ſuos in unum, ut eſſet *unum ovile, & unus paſtor*, ut dicitur Joan. 10.

Ad ſecundum dicendum, quod ideo Chriſtus regis alienigenæ tempore naſci voluit, ut impleretur Prophetia Jacob dicentis Geneſ. penult. „ Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, do-

„ nec veniat, qui mittendus eſt: „ quia, ut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 2. *in op. imperf. parum a princ.*) „ quamdiu Judaica gens ſub Judaicis regibus, quamvis peccatoribus, tenebatur, Prophetæ mittebantur ad remedium ejus: nunc autem quando lex Dei ſub poteſtate regis iniqui tenebatur, naſcitur Chriſtus; quia magna, & deſperabilis infirmitas medicum artificioſiorem quærebat.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dicitur in lib. de QQ. vet. & novi Teſtam. (*q.* 53. *inter op. Aug. to.* 4.) *tunc Chriſtus naſci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere*; ut oſtenderetur, quod ipſe venerat, ut homines creſcerent in lucem divinam, ſecundum illud Luc. 1. *Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent*. Similiter etiam aſperitatem hyemis elegit ad nativitatem, ut ex tunc carnis afflictionem pateretur pro nobis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus congruo tempore natus eſt. Ut per illud, quod dicitur *Gal.* 4. ſecundum quod eſt in *arg. cont.* Ubi notandum eſt, quod tempus illud ratione maxime congruitatis ad nativitatem Chriſti vocatur *plenitudo temporis*, ideſt, tempus plenitudinis. Ac ſi per talem vocationem dicatur: quod ad Chriſti miſſionem in mundum tempus illud non tantum fuit congruum, ſed etiam congruentiſſimum. Alioquin non fuiſſet tempus plenitudinis, ſc. & prophetiarum, & promiſſionum, & gratiarum, & (ut ſemel dicam) omnium bonorum; quandoquidem præſentia Chriſti, quæ tunc etiam corporaliter ad oculum exhibebatur, continebat omnia bona. Unde, ut hanc temporis denominationem ſic aptiſſime factam ab Apoſtolo fuiſſe, cognoſcas melius, nota a ſimili. Sicut illa pars anni, quæ autumnus dicitur, poteſt reſpectu aliarum partium vocari plenitudo temporis ipſius anni eo, quod quæcumque in hyeme ſeminata fuerunt, & in vere creverunt, & in æſtate ad maturitatem venerunt, colliguntur in autumno pro ſuſtentatione hominum in vita corporali: ita particula temporis, quæ pro nativitate Chriſti a Deo præfinita eſt, reſpectu aliarum partium temporis recte vocatur plenitudo temporis, ſeu (quod in idem redit) tempus plenitudinis eo, quod quæcumque bona a Deo in Patriarcharum tempore ſeminata de Chri-

Chriſto fuerunt, & in oraculis prophetarum pullularunt, ſeu creverunt, & in toto decurſu legis Moſaicæ ad nativitatem appropinquaverunt: hæc omnia, inquam, pro ſuſtentatione hominum in vita ſpirituali collecta ſunt in cumulo ſuo tunc temporis, quando Chriſtus natus eſt: utpote qui omnium præmiſſorum ſcopus exiſtat, Apoſtolo univerſaliter dicente, *finis legis Chriſtus eſt*. Ne mireris autem de hoc: quod D. Thomas illam de tempore adduxit auctoritatem in propoſito nativitatis Chriſti ex beata Virgine, cum Apoſtolus nec verbum quidem facere videatur de hac re. Non enim dicit, natum ex muliere: ſed *factum ex muliere*. Reſpondetur namque ad hoc: quod, licet ibi non exprimatur verbatim ly *natum*: tamen in ſenſu habetur ſub ly *factum*. Voluit ſiquidem dicere ibi Apoſtolus, quod filius Dei natus eſt ex muliere: ſed tamen, ut multa unico verbo diceret, prælegit ſuum hunc ſenſum denotare per ly *factum*, & non per ly *natum*. Audi. Proles, quæ naturali modo ordinario procedit ex muliere, dicitur proprie (ut quotidiana locutio monſtrat) naſci ex illa, non autem fieri ex illa. Ut ergo notificaret nobis Apoſtolus, quod Chriſtus & natus eſt, & extraordinario modo, ideſt, ſupernaturali: ideo ad comprehendendum iſtorum utrumque, uſus eſt hoc vocabulo *factum ex muliere*. Ac ſi aperte dixiſſet. Natus eſt abſque ſemine virili ex matre. Taceo: quod per ſimilem phraſim loquendi excluſit hæreſim futuram *Valentini*, & ſimilium, *Neſtorii*, & ſimilium. Si enim tranſiret Chriſtus per beatam Virginem nihil inde accipiens, ut qui ferret corpus e cœlo, aut ex elementis, aut ex ſubſtantia Dei patris (ut dixit *Valentinus*, &c. de quibus ſupra *articulorum num.* 33. 34. 168. 171. 184. 190.) utique non eſſet factus ex muliere. Et, ſi Chriſtus eſſet alius in perſona a filio Dei (ut blaſphemavit *Neſtorius* cum ſuis, de quibus ſupra *articulorum num.* 42. 107. 113. 139.) utique filius Dei non eſſet factus ex muliere. Apoſtolus ergo per ly *factum* ex matre damnat *Valentinum*, &c. & per ly *Deus filium ſuum factum ex muliere* reprobat *Neſtorium*, &c. Porro ad propoſitum textus, unde parum digreſſi ſumus, revertentes, dicimus quod D. Thomas aſpexit ad ſenſum Apoſtoli importatum ly per *factum ex muliere*, & non ſolum ad verba: ideoque adduxit prædictam auctoritatem optime ad propoſitum nativitatis Chriſti. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO XXXVI.

De manifeſtatione Chriſti nati, in octo articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de manifeſtatione Chriſti nati.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum nativitas Chriſti debuerit eſſe omnibus manifeſta.
Secundo. Utrum debuerit aliquibus manifeſtari.
Tertio. Quibus manifeſtari debuerit.
Quarto. Utrum debuerit ipſe ſe manifeſtare, vel potius manifeſtari per alios.
Quinto. Per quæ alia manifeſtari debuerit.
Sexto. De ordine manifeſtationum.
Septimo. De ſtella, per quam manifeſtata fuit ejus nativitas.
Octavo. De veneratione Magorum, qui per ſtellam Chriſti nativitatem cognoverunt.

ARTICULUS I. 196

Utrum nativitas Chriſti debuerit eſſe omnibus manifeſta.

Inf. q. 39. art. 8. ad 3.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſti nativitas debuerit eſſe omnibus manifeſta. Impletio enim promiſſioni debet reſpondere: Sed de promiſſione adventus Chriſti dicitur in Pſ. 49. *Deus manifeſte veniet*. Venit autem per carnis nativitatem. Ergo videtur, quod ejus nativitas debuerit eſſe toti mundo manifeſta.

2. Præterea. 1. ad Timoth. 1. dicitur: *Chriſtus in hunc mundum venit peccatores ſalvos facere*: Sed hoc non fit, niſi inquantum eis gratia Chriſti manifeſtatur, ſecundum illud Tit. 2. „ Apparuit gratia „ Dei, & Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobrie, & pie, & juſte vivamus „ in hoc ſæculo: „ Ergo videtur, quod Chriſti nativitas debuerit eſſe omnibus manifeſta.

3. Præterea. Deus ſuper omnia pronior eſt ad miſerendum, ſecundum illud Pſal. 144. *Miſerationes ejus*

ejus ſuper omnia opera ejus: Sed in ſecundo adventu, quo *juſtitias judicabit*, veniet omnibus manifeſtus, ſecundum illud Matth. 24. *Sicut fulgur exit ab oriente, & paret uſque in occidentem; ita erit adventus Filii hominis*. Ergo multo magis primus adventus, quo natus eſt in mundo ſecundum carnem, debuit eſſe omnibus manifeſtus.

Sed Contra eſt, quod dicitur Iſa. 45. *Vere tu es Deus abſconditus, ſanctus Iſrael ſalvator*. Et Iſa. 53. *Quaſi abſconditus eſt vultus ejus, & deſpectus*.

Reſpondeo dicendum, quod *nativitas Chriſti non debuit eſſe communiter omnibus manifeſta*. *Primo* quidem, quia per hoc impedita fuiſſet humana redemptio, quæ per crucem ejus peracta eſt: quia, ut dicitur 1. ad Corinth. 2. *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. *Secundo*, quia hoc diminuiſſet meritum fidei, per quam venerat homines juſtificare, ſecundum illud Rom. 3. *Juſtitia Dei per fidem Jeſu Chriſti*. Si enim manifeſtis indiciis, Chriſto naſcente, ejus nativitas omnibus appareret, jam tolleretur ratio fidei, *quæ eſt argumentum non apparentium*, ut dicitur Heb. 11. *Tertio*, quia per hoc veniſſet in dubium veritas humanitatis ipſius. Unde Aug. dicit in Epiſt. ad Voluſianum: (*quæ eſt 3. parum ante med. to. 2.*) „ Si nullas ex parvulo in juventutem „ mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet ſomnos, „ nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem „ verum ullo modo ſuſcepiſſe crederetur, & dum o„ mnia mirabiliter facit, auferret quod miſericor„ diter fecit?

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa intelligitur de adventu Chriſti ad judicium, ſecundum quod Gloſſa (*interl. Aug. to. 8.*) ibidem exponit.

Ad ſecundum dicendum, quod de gratia Dei Salvatoris erudiendi erant omnes homines ad ſalutem, non in principio nativitatis ejus, ſed poſtea tempore procedente, poſtquam *operatus eſt ſalutem in medio terræ*. (*Pſal. 73.*) Unde poſt paſſionem, & reſurrectionem ſuam dicit diſcipulis ſuis Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes*.

Ad tertium dicendum, quod ad judicium requiritur, quod auctoritas judicis cognoſcatur. Et propter hoc oportet, quod adventus Chriſti ad judicium ſit manifeſtus. Sed primus adventus fuit ad omnium ſalutem, quæ eſt per fidem, quæ quidem eſt de non apparentibus. Et ideo primus Chriſti adventus debuit eſſe occultus.

AP-

APPENDIX.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod nativitas Chriſti non debuit eſſe omnibus manifeſta. Ut per hoc, quod dicitur *Iſa*. 44. & 53. ſecundum quod eſt *in argu. contr.* Ubi nota ly *quaſi*. Ac ſi in propoſito dicatur. Abſcondita erit & non abſcondita, deſpecta erit, & non deſpecta ſalvatoris nativitas: abſcondita erit aliquibus, & his erit deſpecta: non erit abſcondita quibuſdam, & his non erit deſpecta, ſed pretioſa, intelligitur enim hoc per figuram, quæ minus dicendo, ſignificat plus. Ergò, ſecundum Iſaiam, nativitas ſalvatoris non debuit tunc manifeſtari omnibus. Item inſinuatur idipſum per dictum Pſalm. 71. *deſcendet, ſicut pluvia in vellus*. Hoc enim intelligitur de Chriſti deſcenſu, quo natus eſt in mundum: dicente Eccleſia ad ipſum. *Quando natus es ineffabiliter ex virgine, tunc impletæ ſunt ſcripturæ: ſicut pluvia in vellus deſcendiſti*. Hæc illa in feſto Circumciſionis Domini. Propheta igitur aſſimilavit nativitatem Chriſti pluviæ in vellus deſcendenti. Pluvia deſcendens ſuper terram duram eo, quod multum ſonitum tanquam ex duritie terræ concitatum facit, auditur ab omnibus ibi exiſtentibus etiam, quod in domo ſint, vel parum ad pluviæ deſcenſum attendant: ſed pluvia deſcendens ſuper vellus eo, quod nullum, aut vix ullum ſonitum præ velleris mollicie facit, non percipitur ab omnibus, etiam quod circum circa in domo exiſtant, vel extra exiſtentes parum attendant. Ac ſi ergo dixerit David per illam ſimilitudinem. Nativitas Chriſti, quod non futura eſſet tunc temporis omnibus manifeſta, conſpicitur, ſi ad ſimile, quod adduco, ſcilicet ad pluviæ deſcenſionem in vellus, attendatur. Cæterum propter ly *debuit* in concluſione poſitum, quod importat convenientiam, vide *ſecundam ſecundæ*, *quæſtio*. 122. *artic. ſecundo*, *append. & quæſt.* 140. *art.* 1. *append. & primam ſecundæ*, *quæſt.* 68. *artic. quarto*, *append. Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II. 197

Utrum nativitas Chriſti debuerit aliquibus manifeſtari.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod nativitas Chriſti nulli debuerit manifeſtari. Quia, ut dictum eſt, (*a. præc.*) hoc erat congruum humanæ ſaluti, ut primus Chriſti adventus eſſet occultus: Sed Chriſtus venerat, ut omnes ſalvaret, ſecundum illud 1. ad Timoth. 4. *Qui eſt ſalvator omnium, maxime fidelium*. Ergo nativitas Chriſti nulli debuit manifeſtari.

2. Præterea. Ante nativitatem Chriſti manifeſtata erat beatæ Virgini, & Joſeph futura Chriſti nativitas. Non ergo erat neceſſarium, Chriſto nato, eandem aliis manifeſtari.

3. Præterea. Nullus ſapiens manifeſtat id, ex quo turbatio naſcitur, & detrimentum aliorum: Sed, manifeſtata Chriſti nativitate, ſubſecuta eſt turbatio. dicitur enim Matth. 2. quod audiens Herodes Chriſti nativitatem, *turbatus eſt, & omni Hieroſolyma cum illo:* Ceſſit etiam hoc in detrimentum aliorum: quia ex hac occaſione *Herodes occidit pueros in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu, & infra*. (*Matth.* 2.) Ergo videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſti nativitatem aliquibus manifeſtari.

Sed Contra eſt, quod Chriſti nativitas nulli fuiſſet proficua, ſi omnibus eſſet occulta: Sed oportebat Chriſti nativitatem eſſe proficuam; alioquin fruſtra natus fuiſſet. Ergo videtur, quod aliquibus manifeſtari debuerit Chriſti nativitas.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut Apoſt. dicit Rom. 13. *quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt*. Pertinet autem ad divinæ ſapientiæ ordinem, ut Dei dona, & ſecreta ſapientiæ ejus non æqualiter ad omnes, ſed immediate ad quoſdam perveniant, & per eos ad alios deriventur. Unde & quantum ad reſurrectionis myſterium dicitur Actor. 10. quod *Deus dedit Chriſtum reſurgentem manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo*. Unde *hoc etiam debuit circa ipſius nativitatem obſervari, ut non omnibus Chriſtus manifeſtaretur, ſed quibuſdam, per quos poſſet ad alios devenire*.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut fuiſſet in præjudicium ſalutis humanæ, ſi omnibus hominibus Dei nativitas innotuiſſet; ita etiam, ſi nulli nota fuiſ-

fuiſſet. Utroque enim modo tollitur fides, tam ſcil. per hoc quod aliquid eſt totaliter manifeſtum, quam etiam per hoc quod a nullo cognoſcitur, quo poſſit teſtimonium audiri. *Fides enim eſt ex auditu*, ut dicitur Rom. 10.

Ad ſecundum dicendum, quod Maria, & Joſeph inſtruendi erant de Chriſti nativitate, antequam naſceretur; quia ad eos pertinebat reverentiam exhibere proli conceptæ in utero, & etiam obſequi naſcituræ. Eorum autem teſtimonium, propter hoc quod erat domeſticum, fuiſſet habitum ſuſpectum circa magnificentiam Chriſti. Et ideo oportuit, ut aliis manifeſtaretur extraneis, quorum teſtimonium ſuſpectum eſſe non poſſet.

Ad tertium dicendum, quod ipſa turbatio ſubſecuta ex nativitate Chriſti manifeſtata congruebat Chriſti nativitati. *Primo* quidem, quia per hoc manifeſtatur cœleſtis Chriſti dignitas. Unde Greg. dicit in Hom. (10. *in Euang. in princ.*) *Cœli rege nato, rex terræ turbatus eſt: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum celſitudo cœleſtis aperitur. Secundo*, quia per hoc figurabatur judiciaria Chriſti poteſtas. Unde Auguſt. dicit in quodam Serm. Epiph. (*qui eſt* 30. *de Temp. aliqu. a princ. tom.* 10.) *Quid erit tribunal judicantis, quando ſuperbos reges cuna terrebat infantis? Tertio*, quia per hoc figurabatur dejectio regni diaboli: quia, ut Leo Papa dicit in ſermone Epiphan. (*implic. ſerm.* 5. *c.* 2. *a princ. ſed expreſ. Chryſ. hom.* 2. *in op. imperf. ante med.*) *Non tantum Herodes in ſemetipſo turbabatur, quantum diabolus in Herode. Herodes enim terrenum hominem æſtimabat, ſed diabolus Deum cognoſcebat; & uterque regni ſui ſucceſſorem timebat, diabolus cœleſtem, ſed Herodes terrenum*: ſuperflue tamen, quia Chriſtus non venerat regnum in terra habere. Unde Leo Papa dicit (*ſerm.* 4. *de Epiph. c.* 2. *ad fin.*) Herodes loquens: *Non capit Chriſtum regia tua: nec mundi Dominus poteſtatis tuæ ſceptri eſt contentus anguſtiis*. Quod autem Judæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc eſt, quia, ut Chryſoſt. dicit, (*hom.* 2. *in op. imperf. ante med.*) *de adventu juſti non poterant gaudere iniqui*, aut volentes favere Herodi, quem timebant. populus enim plus juſto favet eis, quos crudeles ſuſtinet. Quod autem pueri ab Herode ſunt interfecti, non ceſſit in eorum detrimentum, ſed in eorum profectum. Dicit enim Auguſt. in Serm. quodam de Epiph. (*qui eſt* 66. *de Diverſis*, *c.* 3. *in fi. tom.* 10.) *Abſit, ut ad liberandos homines Chriſtus veniens, de illorum præmio, qui*

pro

pro eo interficerentur, nihil egerit, qui pendens in ligno pro eis, a quibus interficiebatur, oravit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod nativitas Chriſti aliquibus debebat eſſe manifeſta. Ut per hoc, quod dicitur Iſa. 53. *Quaſi abſconditus eſt vultus ejus*. Applica tu iſtud ad nativitatem, & pondera ly *quaſi*, ut in *art.* 1. *append.* Item per hoc, quod dicitur Pſ. 71. *Deſcendet, ſicut pluvia in vellus*. Vicinis enim, & quibuſdam aliis attente deſcenſum pluviæ talis conſiderantibus, ſolet notitia deſcenſus pluviæ in vellus provenire, quamvis non omnibus. Vide *ar.* 1. *append.* Propheta ergo regius ad digitum ferme oſtendit, quibus notificanda tunc eſſet Chriſti nativitas: vicinis, ſcil. hoc eſt, paſtoribus in eadem regione vigilantib. *Luc.* 2. & Magis attente ortum ſtellæ novæ expectantibus, atque conſiderantibus *Mat.* 2. Inſinuatur quoque idipſum prædictum lib. Tobiæ, c. 12. *Tunc dixit eis occulte: Opera Dei revelare, & confiteri honorificum eſt. Manifeſto ergo vobis veritatem, & non abſcondam occultum ſermonem*. Si enim opera Dei (teſte Angelo) revelare occulte, ideſt, aliquibus (ut ipſe fecit) eſt honorificum, utique ſecundum hanc regulam recte in propoſito dicemus, Angelum a ſimili dicere hic, quod honorificum erat revelare Chriſti nativitatem occulte, ideſt aliquibus, & conſequenter, quod debuit manifeſtari non omnibus, ſed quibuſdam, per quos poſſet ad aliorum notitiam pervenire, ut fuit hic de facto Tobiæ, quod ſcil. manifeſtavit poſtea aliis revelata ſibi ab Angelo. Vide *c.* 13. 14. *Secundo* vides, &c.

A R T I C U L U S III. 198

Utrum ſint convenienter electi illi, quibus eſt Chriſti nativitas manifeſtata.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod non ſint convenienter electi illi, quibus eſt Chriſti nativitas manifeſtata. Dominus enim Matth. 10. mandavit diſcipulis: *In viam gentium ne abieritis*; ut ſcil. prius manifeſtaretur Judæis, quam Gentibus. Ergo videtur, quod multo minus a principio fuerit re-

revelanda Chriſti nativitas Gentilibus, qui ab oriente venerunt, ut habetur Matth. 2.

2. Præterea. Manifeſtatio divinæ veritatis præcipue debet fieri ad Dei amicos, ſecundum illud Job 36. *Annuntiat de ea amico ſuo*. Sed Magi videntur eſſe Dei inimici. dicitur enim Levit. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini*. Non ergo debuit Chriſti nativitas Magis manifeſtari.

3. Præterea. Chriſtus venerat totum mundum a poteſtate diaboli liberare. unde dicitur Malach. 1. *Ab ortu Solis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus*. Non ergo ſolum in oriente poſitis debuit manifeſtari, ſed etiam ubique terrarum.

4. Præterea. Omnia ſacramenta veteris legis erant Chriſti figura: Sed ſacramenta veteris legis diſpenſabantur per miniſterium ſacerdotum legalium. Ergo videtur, quod magis debuerit Chriſti nativitas manifeſtari ſacerdotibus in templo, quam paſtoribus in agro.

5. Præterea. Chriſtus ex Virgine matre natus eſt, & ætate parvulus erat. Convenientius igitur videtur fuiſſe, quod Chriſtus manifeſtaretur juvenibus, & virginibus, quam ſenibus, & conjugatis, vel viduis, ſicut Simeoni, & Annæ.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 13. *Ego ſcio, quos elegerim*: Quæ autem fiunt ſecundum Dei ſapientiam, convenienter fiunt. Ergo convenienter ſunt electi illi, quibus eſt manifeſtata Chriſti nativitas.

Reſpondeo dicendum, quod ſalus, quæ erat futura per Chriſtum, ad omnem diverſitatem hominum pertinebat: quia, ſicut dicitur Coloſſ. 3. *In Chriſto JESU non eſt maſculus, & fœmina, Gentilis, & Judæus, ſervus, & liber*: & ſic de aliis hujuſmodi; Et *ut hoc in ipſa Chriſti nativitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum eſt manifeſtatus*: quia ut Auguſt. dicit in Sermone de Epiphania, (*qui eſt 32. de Tempore c. 1. ad fin. tom. 10.*) *Paſtores fuerunt Iſraelitæ, Magi Gentiles, illi prope, iſti longe, utrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt*. Fuit etiam inter eos alia diverſitas. nam Magi fuerunt ſapientes, & potentes, Paſtores autem ſimplices & viles. Manifeſtatus etiam eſt juſtis, Simeoni, & Annæ, & peccatoribus, ſcil. Magis. Manifeſtatus eſt etiam & viris, & mulieribus, ut per hoc oſtenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Chriſti ſalute.

Ad primum ergo dicendum, quod illa manifeſtatio nativitatis Chriſti fuit quædam prælibatio plenæ manifeſtationis, quæ erat futura; Et ſicut in ſecundum ma-

manifeſtatione primo annuntiata eſt gratia Chriſti per Chriſtum, & ejus Apoſtolos Judæis, & poſtea Gentilibus: ita ad Chriſtum primo pervenerunt paſtores, qui erant primitiæ Judæorum tanquam prope exiſtentes, & poſtea venerunt Magi a remotis, *qui fuerunt primitiæ Gentium*, ut Auguſt. dicit. (*ſerm. 30. de Temp. cir. princ. to.* 10.)

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſt. dicit in Serm. de Epiph. (*ibid. ſub fi.*) *Sicut prævalet imperitia in ruſticitate paſtorum; ita prævalet impietas in ſacrilegiis magorum: Utroſque tamen ſibi lapis ille angularis applicuit, quippe qui venit ſtulta eligere, ut confunderet ſapientes, & non vocare juſtos, ſed peccatores, ut nullus magnus ſuperbiret, nullus infirmus deſperaret.*

Quidam tamen dicunt, quod iſti Magi non fuerunt malefici, ſed ſapientes Aſtrologi, qui apud Perſas, vel Chaldæos Magi vocantur.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit, (*hom. 2. in op. imperf. aliqu. a princ.*) *ab oriente venerunt Magi, quia unde dies naſcitur, inde initium fidei proceſſit, quia fides lumen eſt animarum*: Vel quia omnes qui ad Chriſtum veniunt, ab ipſo, & per ipſum veniunt. Unde dicitur Zach. 6. *Ecce vir: Oriens nomen ejus*. Dicuntur autem ab oriente ad literam veniſſe, vel quia de ultimis Orientis partibus venerunt, ſecundum quoſdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus Judææ venerunt, quæ tamen ſunt regioni Judæorum ad orientem. Credibile tamen eſt, etiam in aliis partibus mundi aliqua indicia nativitatis Chriſti apparuiſſe; ſicut Romæ fluxit oleum, & in Hiſpania apparuerunt tres ſoles paulatim in unum coeuntes.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Chryſ. dicit, (*& hab. in Cat. aur. D. Th. ſup. c. 2. Luc.*) *Angelus manifeſtans Chriſti nativitatem non ivit Hieroſolymam, non requiſivit Scribas, & Phariſæos: erant enim corrupti, & præ invidia cruciabantur; ſed paſtores erant ſinceri, antiquam converſationem, Patriarcharum, & Moyſi colentes*. Per hos etiam paſtores ſignificabantur Doctores Eccleſiæ, quibus Chriſti myſteria revelantur, quæ latebant Judæos.

Ad quintum dicendum, quod, ſicut Ambroſ. dicit (*ſup. illud Luc. 2. Et ecce homo erat &c.*) *generatio Domini non ſolum a juvenibus, ſed etiam a ſenioribus, & juſtis accipere debuit teſtimonium*; quorum etiam teſtimonio propter juſtitiam magis credebatur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis, & ab Eccleſia inſinuatum, quod convenienter electi ſunt illi, quibus Chriſti nativitas fuit manifeſtata . A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Joan. 13. *Ego*, &c. ut cum diſcurſu ponitur *in argum. cont.* Ubi nota, quod dictum illud Chriſti univerſaliter extendi debet ad omnia ab ipſo electa; quamvis tunc ſpecialiter quoad electionem, qua hos potius, quam alios pro diſcipulis elegerat, loqueretur . Ratio extenſionis univerſalis eſt ſapientia, qua Chriſtus eligit, infinitas, atque immutabilitas non accidentalis in Deo ipſo , ideſt, quandoque adeſſe, & quandoque abeſſe potens , ſed ſubſtantialis, ideſt, ſemper eodem modo præſens, & numquam abeſſe valens. Item expone ly *ſcio*, *quos elegerim*, ideſt, non a caſu, nec probabiliter ſolum credens , me benefacere tales eligendo , nec ignorans qualitatem eventus eorum , quos eligebam : ſed prudentiſſima ratione , certiſſimaque ſcientia tum de benefacta electione mea, tum de bonitate, vel malitia eventus in his, quos eligebam . Applica, pro quanto opus eſt, ad propoſitum hujus art.. Inſinuatur & idem in principio dictum a Pſ. 103. *Omnia in ſapientia feciſti* . Si omnia. ergo & electionem eorum, quibus nativitas Chriſti revelanda erat . Item per hoc, quod dicitur Sapien. 11. *Omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti Domine* . Pro quo, & hujuſmodi , vide *primam ſecundæ quæſt.* 68. *art.* 4. *append. &* 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 2. *append. & quæſt.* 140. *ar.* 1. *append.* De ly *convenienter*, ideſt, convenientiſſime, prout materia proportionaliter requirit , vide ſupra *quæſt.* 35. *art.* 8., *notat. poſt probat.* Ab Eccleſia vero idipſum inſinuatur per hoc , quod in collecta Domin. 7. poſt Octa. Trinita. dicit; *Deus, cujus providentia in ſua diſpoſitione non fallitur* . Ex eo enim , quod univerſaliter loquitur , quid dicendum ſit in hoc, vel alia ſpeciali materia, notificat: quoniam particularia ſub univerſali comprehenduntur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

AR

ARTICULUS IV. 199

Utrum Chriſtus per ſeipſum nativitatem ſuam manifeſtare debuerit.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus per ſeipſum nativitatem ſuam manifeſtare debuerit. Cauſa enim, quæ eſt per ſe, ſemper eſt potior ea, quæ eſt per aliud, ut dicitur in 8. Phyſic. (*tex.* 39. *to.* 2.) Sed Chriſtus ſuam nativitatem manifeſtavit per alios; puta Paſtoribus per angelos, & Magis per ſtellam. Ergo multo magis per ſeipſum debuit ſuam nativitatem manifeſtare.

2. Præterea. Eccl. 20. dicitur: *Sapientia abſcondita, & theſaurus inviſus, quæ utilitas in utriſque?* Sed Chriſtus a principio ſuæ conceptionis plene habuit ſapientiæ, & gratiæ theſaurum. Niſi ergo hanc plenitudinem manifeſtaſſet per opera, & verba, fuiſſet fruſtra ei data ſapientia, & gratia: quod eſt inconveniens; quia Deus, & natura nihil fruſtra facit, ut dicitur in 1. de Cœlo. (*tex.* 32. *& l.* 2. *tex.* 50. *to.* 2.)

3. Præterea. In lib. de infantia Salvatoris legitur, quod Chriſtus in ſua pueritia multa miracula fecit: Et ita videtur, quod ſuam nativitatem per ſeipſum manifeſtaverit.

Sed Contra eſt, quod Leo Papa dicit, (*ſerm.* 4. *de Epiph. c.* 3. *ad fi.*) quod *Magi invenerunt puerum JESUM, in nullo ab humanæ infantiæ generalitate diſſimilem*: Sed alii infantes non ſeipſos manifeſtant. Ergo neque decuit, quod Chriſtus per ſeipſum ſuam nativitatem manifeſtaret.

Reſpondeo dicendum, quod nativitas Chriſti ad humanam ſalutem ordinabatur, quæ quidem eſt per fidem: fides autem ſalutaris divinitatem, & humanitatem Chriſti confitetur. Oportebat igitur ita manifeſtari nativitatem Chriſti, ut demonſtratio divinitatis ejus fidei humanitatis ipſius non præjudicaret. Hoc autem factum eſt, dum Chriſtus in ſe ipſo nativitatem ſimilem infirmitati humanæ exhibuit: & tamen per Dei creaturas divinitatis virtutem in ſe monſtravit. Et ideo *Chriſtus non per ſe ipſum ſuam nativitatem manifeſtavit, ſed per quaſdam alias creaturas.*

Ad primum ergo dicendum, quod in via generationis, & motus oportet per imperfecta ad perfectum perveniri. Et ideo Chriſtus prius manifeſtatus eſt

per alias creaturas, & poſtea manifeſtavit ſe per ſeipſum manifeſtatione perfecta.

Ad ſecundum dicendum, quod licet ſapientia abſcondita ſit inutilis; non tamen ad ſapientiam pertinet, ut quolibet tempore manifeſtet ſeipſam, ſed tempore congruo. Dicitur enim Eccl. 20. *Eſt tacens, non habens ſenſum loquelæ; & eſt tacens, ſciens tempus apti temporis*. Sic ergo ſapientia Chriſto data non fuit inutilis; quia ſeipſum tempore congruo manifeſtavit; & hoc ipſum quod tempore congruo abſcondebatur, eſt ſapientiæ indicium.

Ad tertium dicendum, quod liber ille de infantia Salvatoris eſt apocryphus. Et Chryſoſt. dicit ſuper Joan. (*hom. 20. ante med.*) quod Chriſtus non fecit miracula, antequam aquam convertit in vinum, ſecundum illud quod dicitur Joan. 2. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus. Si* enim *ſecundum primam ætatem miracula feciſſet, non indiguiſſent Iſraelitæ alio manifeſtante eum*, cum tamen Joannes Baptiſta dicat Joan. 1. *Ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni in aqua baptizans. Decenter* autem *non incepit facere ſigna in prima ætate: exiſtimaſſent enim phantaſma eſſe incarnationem; & ante opportunum tempus cruci eum tradidiſſent livore liquefacti*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, & Papa, quod Chriſtus non debuit manifeſtare ſuam nativitatem per ſeipſum, puta, dicendo, ſe tunc recenter natum eſſe Meſſiam, vel confirmando hoc miraculis per ſeipſum viſibiliter tunc factis, ſecundum quod poſtea procedente juventutis tempore fecit. A Papa *Leone* quidem, ut cum diſcurſu ponitur *in arg. cont.* A ſcripturis vero per hoc, quod de Chriſto dicitur Iſa. 8. *Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum, & matrem, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ*. Hoc eſt, ſecundum B. Auguſt. in Sermone quarto de Epiphania, *antequam per humanam carnem Chriſtus humana verba proferret*, &c. Ita quod ly *antequam ſciat vocare* ſtat pro antequam proferat vocem, qua ſolent pueri primitus vocare patrem, & matrem. Immo, quod plus eſt, antequam ſciat proferre hanc vocem: Secundum literam ipſius prophetæ. Hoc eſt. Antequam oſtendat ſe ſcire proferre hanc vocem, ideſt, vocare patrem ſuum putativum Joſeph, *Luc.* 3. & veram matrem ſuam Mariam, *Matth.* 1. more illo, videlicet, quo in ſcripturis di-

ci-

citur tunc aliquid fieri, quando innoteſcit, ut Geneſ. 22. *Nunc cognovi*, ideſt, cognoſcere te, vel etiam alios feci, & Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas*, ideſt, manifeſtatum eſt nunc, ac manifeſtabitur, quod data eſt mihi omnis poteſtas. Ex eo igitur, quod Chriſtus in puerili ætate prima non oſtendebat, ſe ſcire vocare patrem, & matrem, intelligendum patenter hoc eſſe vult Propheta, quod ipſe in pueritia conformis extra eſſe voluit aliis parvulis. Cum ergo alii pueri tunc neque prædicent, neque miracula faciant, ad aliquam de ſeipſis imprimendam virtutis notitiam in cordibus hominum: voluit ibi propheta, ſi ad propoſitum ſuaviter inflectatur, conſignificare, quod Chriſtus per ſeipſum manifeſtare non debuit propriam nativitatem. Inſinuatur & idem per hoc, quod de Chriſto dicitur Hebr. 2. *Debuit per omnia fratribus aſſimilari abſque peccato*. Quomodo autem aſſimilatus per omnia fratribus fuiſſet, ſi contra ordinarium curſum puerilis ætatis exiſtens puer ſe habuiſſet? & quomodo non ſe habuiſſet contra talem talis ætatis curſum, ſi tunc per ſeipſum nativitatem ſuam manifeſtaſſet? *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS V. 200

Utrum nativitas Chriſti debuerit per Angelos, & ſtellam manifeſtari.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod non debuerit manifeſtari per angelos Chriſti nativitas. Angeli enim ſunt ſpirituales ſubſtantiæ, ſecundum illud Pſal. 103. *Qui facit angelos ſuos ſpiritus:* Sed Chriſti nativitas erat ſecundum carnem, non autem ſecundum ſpiritualem ejus ſubſtantiam: Ergo non debuit per angelos manifeſtari.

2. Præterea. Major eſt affinitas juſtorum ad angelos, quam ad quoſcumque alios, ſecundum illud Pſ. 53. *Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos:* Sed juſtis, ſcilicet Simeoni, & Annæ, non eſt manifeſtata Chriſti nativitas per Angelos. Ergo nec paſtoribus per angelos manifeſtari debuit.

3. Præterea. Videtur, quod nec Magis debuerit manifeſtari per ſtellam. Hoc enim videtur eſſe erroris occaſio, quantum ad illos qui æſtimant ſidera nativitatibus hominum dominari: Sed occaſiones

peccandi ſunt hominibus auferendæ. Non ergo fuit conveniens, quod per ſtellam Chriſti nativitas manifeſtaretur.

4. Præterea. Signum oportet eſſe certum, ad hoc quod per ipſum aliquid manifeſtetur: Sed ſtella non videtur eſſe ſignum certum nativitatis Chriſti. Ergo inconvenienter fuit Chriſti nativitas per ſtellam manifeſtata.

Sed Contra eſt, quod dicitur Deuter. 32. *Dei perfecta ſunt opera:* Sed talis manifeſtatio fuit opus divinum. Ergo per convenientia ſigna fuit effecta.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut manifeſtatio ſyllogiſtica fit per ea, quæ ſunt magis nota ei, cui eſt aliquid manifeſtandum: ita manifeſtatio, quæ fit per ſigna, debet fieri per ea, quæ ſunt familiaria illis, quibus manifeſtatur. Manifeſtum eſt autem, quod viris juſtis eſt familiare, & conſuetum interiori Spiritusſancti inſtinctu edoceri, abſque ſignorum ſenſibilium demonſtratione, ſcilicet per ſpiritum prophetiæ. Alii vero corporalibus rebus dediti, per ſenſibilia ad intelligibilia adducuntur. Judæi autem conſueti erant divina reſponſa per Angelos accipere, per quos etiam legem acceperant, ſecundum illud Act. 7. *Accepiſtis legem in diſpoſitione angelorum*. Gentiles vero, & maxime Aſtrologi, conſueti ſunt ſtellarum curſus inſpicere. Et ideo *juſtis, ſcilicet Simeoni, & Annæ, manifeſtata eſt Chriſti nativitas per interiorem inſtinctum Spiritusſancti*, ſecundum illud Luc. 2. *Reſponſum accepit a Spiritusſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini. Paſtoribus* autem, *& Magis tanquam rebus corporalibus deditis, manifeſtata eſt Chriſti nativitas per viſibiles apparitiones*. Et quia nativitas non erat pure terrena, ſed quodammodo cœleſtis, ideo per ſigna cœleſtia utriſque Chriſti nativitas revelatur. Ut enim Auguſt. dicit in Serm. de Epiph. (*æquivalenter ſerm. 66. de Diverſis. cir. princ. to.* 10.) *Cœlos angeli habitant, & ſidera ornant: Utriſque ergo cœli enarrant gloriam Dei*. Rationabiliter autem paſtoribus, tanquam Judæis, apud quos frequenter factæ ſunt apparitiones angelorum, revelata eſt nativitas Chriſti per angelos: Magis autem aſſuetis in conſideratione cœleſtium corporum manifeſtata eſt per ſignum ſtellæ: quia, ut Chryſoſt. dicit, (*hom. 6. in Matth. aliquante med.*) *per conſueta eos Dominus vocare voluit, eis condeſcendens*. Eſt autem alia ratio: quia, ut Greg. dicit, (*hom. 10. in Euang. circ. princ.*) *Judæis tanquam ratione utentibus rationale animal, ideſt angelus, prædicare debuit: Gentiles vero, quia uti*

ra-

ratione neſciebant, ad cognoſcendum Dominum, non per vocem, ſed per ſigna perducuntur: Et ſicut Dominum jam loquentem annuntiaverunt Gentilibus prædicatores loquentes; ita eum nondum loquentem elementa muta prædicaverunt. Eſt etiam & alia ratio: quia, ut Aug. dicit in Serm. Epiph. (*colligitur ex hom. 31. de Temp. tom.* 10.) *Abrahæ innumerabilis fuerat promiſſa ſucceſſio, non carnis ſemine, ſed fidei fæcunditate generanda*. & ideo ſtellarum multitudini eſt comparata, ut cœleſtis progenies ſperaretur. Et ideo Gentiles in ſideribus deſignati, ortu novi ſideris excitantur, ut perveniant ad Chriſtum, per quem efficiuntur ſemen Abrahæ.

Ad primum ergo dicendum, quod illud manifeſtatione indiget, quod de ſe eſt occultum; non autem illud, quod de ſe eſt manifeſtum. Caro autem ejus, qui naſcebatur, erat manifeſta, ſed divinitas erat occulta. Et ideo convenienter manifeſtata eſt illa nativitas per angelos, qui ſunt Dei miniſtri. unde & cum claritate angelus apparuit, ut oſtenderetur, quod ille qui naſcebatur, erat ſplendor paternæ gloriæ.

Ad ſecundum dicendum, quod juſti non indigebant viſibili apparitione angelorum; ſed eis ſufficiebat interior inſtinctus Spirituſſancti, propter eorum perfectionem.

Ad tertium dicendum, quod ſtella nativitatem Chriſti manifeſtans, omnem occaſionem erroris ſubtraxit. Ut enim Auguſt. dicit contra Fauſtum, (*l.* 2. *c.* 5. *a med. to.* 6.) *nulli Aſtrologi ita conſtituerunt naſcentium hominum fata ſub ſtellis, ut aliquam ſtellarum, homine aliquo nato, circuitus ſui ordinem reliquiſſe, & ad eum, qui natus eſt, perrexiſſe aſſererent*, ſicut accidit circa ſtellam, quæ demonſtravit nativitatem Chriſti. Et ideo per hoc non confirmatur error eorum, *qui ſortem naſcentium hominum aſtrorum ordini colligari arbitrantur, non autem credunt aſtrorum ordinem ad hominis nativitatem poſſe mutari*. Similiter etiam, ut Chryſoſt. dicit, (*Hom.* 6. *in Matth. parum a princ.*) *non eſt hoc Aſtronomiæ opus, a ſtellis ſcire eos qui naſcuntur, ſed ab hora nativitatis futura prædicere*. Magi autem tempus nativitatis non cognoverunt, ut hinc ſumentes initium a ſtellarum motu futura cognoſcerent, ſed potius e converſo.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. refert, (*lib.* 2. *in op. imperf. inter princ. & med.*) in quibuſdam ſcripturis apocryphis legitur, quod „ quædam gens in extremo orientis juxta Oceanum ſcri-

„ pturam quandam habebat ex nomine Seth de apparitura hac ſtella, & muneribus hujuſmodi offerendis, quæ gens diligenter obſervabat hujus ſtellæ exortum, poſitis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus de nocte aſcendebant in montem, in quo poſtmodum eam viderunt habentem in ſe quaſi parvuli formam, & ſuper ſe ſimilitudinem crucis.

Vel dicendum, quod, ſicut dicitur in lib. de Quæſtionibus vet. & novi Teſtam., (*q. 63. inter op. Aug. to. 4.*) „ Magi illi traditionem Balaam ſequebantur, qui dixit: Orietur ſtella ex Jacob. Unde videntes ſtellam extra ordinem mundi, hanc eſſe intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Judæorum prophetaverat.

Vel dicendum, ſicut Auguſt. dicit in ſermone de Epiphania, (*qui eſt 67. de Diverſis, ante med. to. 10.*) quod ab angelis aliqua admonitione revelationis audierunt Magi, quod ſtella Chriſtum natum ſignificaret; & probabile videtur, quod a bonis, quando in Chriſto adorando ſalus eorum jam quærebatur. Vel ſicut Leo Papa dicit in Serm. de Epiph., (*qui eſt 4. ejuſd. feſti, c. 3. ante med.*) *præter illam ſpeciem, quæ corporeum indicavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit; quod ad illuminationem fidei pertinebat.*

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſti nativitas convenienter manifeſtata fuit per angelos, & ſtellam. Ut per dictum *Deut.* 8. ſecundum quod cum applicatione ponitur *in argum. cont.* Item per illud Sap. 11. *omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti Domine*. Ubi a ſimili de omnibus etiam quocumque tempore a Domino fiendis hoc idem vult cointelligi eſſe verificandum: & hoc propter unam, eandemque rationem, ſcilicet ſimpliciſſimam Dei, atque ſapientiſſimam, ac immutabiliſſimam ideo vim operandi. Item per dictum Eccleſiaſt. tertio. *Non poſſumus eis quicquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus, ut timeatur*. Ubi expone tu ly *fecit*, ideſt, & facit, & faciet: propter rationem efficaciſſimam ſimplicis virtutis divinæ nunc dictam. Ex his omnibus collectis potes veriſſimam propoſitionem conſtruere, videlicet. Omnia opera Dei intantum perfecta ſunt, ut & in numero, pondere, menſuraque ſint diſpoſita, & illis nos totis noſtris

ſtris quibuſcumque viribus utentes non poſſimus quicquam addere, nec auferre. Adhuc exinde ſubinferas. Omnia opera Dei in tam convenienti numero, pondere, & menſura ſunt diſpoſita, ut eis nos totis noſtris quibuſcumque, ſive intellectus, ſcilicet ſive, &c. viribus utentes non poſſimus quicquam addere, nec auferre. Hæc, ſi ad particulare hoc, quandoquidem poſſunt applicari, & debent, inflectas, aperte dicunt, quod nativitas Chriſti convenienter per antonomaſiam, ideſt, convenientiſſime manifeſtata eſt per Angelos, & ſtellam. Vide, & inde in propoſito te juva, *art.* 3. *append.* locaque ibi citata. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim, &c.

ARTICULUS VI. 201

Utrum nativitas Chriſti ordine convenienti fuerit manifeſtata.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienti ordine Chriſti nativitas fuerit manifeſtata. Illis enim debuit primo manifeſtari Chriſti nativitas, qui Chriſto propinquiores fuerunt, & qui magis Chriſtum deſiderabant, ſecundum illud Sap. 6. *Præoccupat eos, qui ſe concupiſcunt, ut ſe priorem illis oſtendat:* Sed juſti propinquiſſimi erant Chriſto per fidem, & maxime ejus adventum deſiderabant. unde dicitur Luc. 2. de Simeone, quod *erat homo juſtus & timoratus, expectans redemptionem Iſrael.* Ergo prius debuit manifeſtari Chriſti nativitas Simeoni, quam Paſtoribus, vel Magis.

2. Præterea. Secundum Auguſt. (*ſerm.* 30. *de Temp. cir. princ. to.* 10.) Magi fuerunt primitiæ gentium Chriſto crediturarum: Sed primo *plenitudo gentium intrat ad fidem, & poſtmodum omnis Iſrael ſalvus fiet*, ut dicitur Rom. 11. Ergo prius debuit manifeſtari Chriſti nativitas Magis, quam Paſtoribus.

3. Præterea. Matth. 2. dicitur, quod *Herodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu, & infra, ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis:* Et ſic videtur, quod per duos annos poſt Chriſti nativitatem Magi ad Chriſtum pervenerint. Inconvenienter igitur poſt tantum tempus fuit Gentilibus Chriſti nativitas manifeſtata.

Sed Contra eſt, quod dicitur Dan. 2. *Ipſe mutat tempora, & ætates:* Et ita tempus manifeſtationis na-

nativitatis Chriſti videtur congruo ordine eſſe diſpoſitum.

Reſpondeo dicendum, quod „ Chriſti nativitas „ primo quidem manifeſtata eſt paſtoribus ipſo die „ nativitatis Chriſti. *Ut enim dicitur Lucæ* 2. Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum: & „ ut diſceſſerunt ab eis angeli in cœlum, loquebantur ad invicem, Tranſeamus uſque Bethlehem, & „ venerunt feſtinantes. *Secundo* autem *Magi pervenerunt ad Chriſtum* „ tertiadecima die nativitatis ejus, quo die feſtum Epiphaniæ celebratur. Si enim revoluto anno, vel etiam duobus annis veniſſent, non inveniſſent eum in Bethlehem: cum ſcriptum ſit Luc. 2. quod *poſtquam perfecerunt omnia ſecundum legem Domini*, *offerentes*, ſcilicet puerum Jeſum in templum, *reverſi ſunt in Galilæam civitatem ſuam Nazareth*. *Tertio* autem *manifeſtata eſt juſtis in templo* quadrageſimo die a nativitate Chriſti, ut habetur Luc. 2. Et hujus ordinis ratio eſt, quia per paſtores ſignificantur Apoſtoli, & alii credentes ex Judæis, quibus *primo* menifeſtata eſt fides Chriſti; inter quos *non fuerunt multi potentes*, *nec multi nobiles*, ut dicitur 1. ad Corinth. 1. *Secundo* autem fides Chriſti pervenit ad plenitudinem Gentium, quæ eſt præfigurata per Magos. *Tertio* autem pervenit ad plenitudinem Judæorum, quæ eſt præfigurata per juſtos. unde & in templo Judæorum eſt eis Chriſtus manifeſtatus.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Apoſt. dicit Rom. 9. *Iſrael ſectando legem juſtitiæ*, *in legem juſtitiæ non pervenit:* Sed Gentiles, qui non quærebant juſtitiam, Judæos communiter in juſtitia fidei prævenerunt. Et in hujus figuram Simeon, qui expectabat conſolationem Iſrael, ultimo Chriſtum natum cognovit, & præceſſerunt eum Magi, & Paſtores, qui Chriſti nativitatem non ita ſolicite expectabant.

Ad ſecundum dicendum, quod licet plenitudo Gentium prius intraverit ad fidem, quam plenitudo Judæorum; tamen primitiæ Judæorum prævenerunt in fide primitias Gentium. Et ideo Paſtoribus prius manifeſtata eſt Chriſti nativitas, quam Magis.

Ad tertium dicendum, quod de apparitione ſtellæ, quæ apparuit Magis, eſt *duplex* opinio. Chryſoſt. enim ſuper Matth. (*hom. 2. in op. imperf. aliqu. a princ.*) & Auguſt. in ſerm. Epiph. (*qui eſt* 35. *de Temp. parum a princ. & ſerm.* 1. *inter eos*, *qui a Pariſienſib. additi ſunt*, *to.* 10.) dicunt, quod ſtella Magis apparuit

ruit per biennium ante Chriſti nativitatem, & tunc præmeditantes, & ſe ad iter præparantes, a remotiſſimis partibus Orientis pervenerunt ad Chriſtum tertiadecima die a ſua nativitate. Unde & Herodes ſtatim poſt receſſum Magorum videns ſe ab eis illuſum, mandavit occidi pueros a bimatu, & infra, dubitans ne tunc Chriſtus natus eſſet, quando ſtella apparuit, ſecundum quod a Magis audierat. Alii vero dicunt, ſtellam apparuiſſe primo, cum Chriſtus natus eſt; & ſtatim Magi, viſa ſtella, inter arripientes longiſſimum iter in tredecim diebus peregerunt, partim quidem adjuti divina virtute, partim autem dromedariorum velocitate: Et hoc dico, ſi venerunt ex extremis partibus Orientis. quidam tamen dicunt eos veniſſe de regione propinqua, unde fuerat Balaam, cujus doctrinæ ſectatores fuerunt. Dicuntur autem ab Oriente veniſſe, quia terra illa eſt ad orientalem partem terræ Judæorum. Et ſecundum hoc Herodes non ſtatim recedentibus Magis, ſed poſt biennium pueros interfecit, vel quia dicitur interim accuſatus Romam iviſſe, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerum interim deſtitiſſe, vel quia potuit credere, *Magos fallacis ſtellæ viſione deceptos, poſtquam non invenerunt quem natum putaverant, erubuiſſe ad ſe redire*, ut Auguſt. dicit in lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum. (*c.* 11. *ad fi. to.* 4.) Ideo autem non ſolum bimos pueros interfecit, ſed etiam infra, quia, ut Aug. dicit in quodem Serm. Innocentium, (*hab. in gloſ. ord. ſup. illud Matth.* 2. *A bimatu &c.*) *timebat, ne puer, cui ſidera famulantur, ſpeciem ſuam paulo ſupra ætatem, vel infra transformaret.*

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod ordine convenienti nativit. Chriſti manifeſtata eſt illis, quibus manifeſtata fuit. Ut per hoc, quod dicitur Daniel. 2. *Ipſe*, &c. ut cum applicatione ponitur *in arg. cont.* Quid vero ſit mutare tempora, & ætates, potes faciliter intelligere ex B. Auguſt. dicente. „ In hoc autem, quod dicit: venit hora, oſtendit omne tempus, & quid, & quando faceret, vel fieri ſineret, ab illo eſſe diſpoſitum, qui tempori ſubditus non eſt. Quoniam, quæ futura fuerant per ſingula tempora, in Dei ſapientia cauſas efficientes habent, in qua nulla ſunt tempora. „ Hæc ille in hom. ſuper Joan. 17. Ex Daniele igitur ſic declarato patet intentum de ordine convenienti

quandoquidem ad ſapientiam, quæ omnia in quocumque tempore facta diſponit, pertinet ordinare, 1. *qu.* 1. *art.* 6. Item idipſum inſinuatur ex ſupradictis, & citatis *ar.* 3. *append. Secundo* vides: quomodo ex his, &c.

ARTICULUS VII. 202

Utrum ſtella, quæ Magis apparuit, fuerit una de cœleſtibus ſtellis.

Opuſ. 10. *c.* 7. *&* *Matth.* 2. *lect.* 4.

AD Septiumm ſic proceditur. Videtur, quod ſtella, quæ Magis apparuit, fuerit una de cœleſtibus ſtellis. Dicit enim Auguſt. in quodam Sermone Epiph. *Dum pendet ad ubera, & vilium patitur Deus involumenta pannorum, repente novum de cœlo ſidus effulſit*. Fuit igitur ſtella cœleſtis, quæ Magis apparuit.

2. Præterea. Aug. dicit in Sermone quodam Epiph. (*quid ſimile hab. ſerm.* 30. *de Temp. cir. princ. tom.* 10.) *Paſtoribus angeli, Magis ſtella Chriſtum demonſtrat: utriſque loquitur lingua cœlorum, quia lingua ceſſavit Prophetarum*. Sed angeli paſtoribus apparentes fuerunt vere de cœleſtibus angelis. Ergo & ſtella Magis apparens fuit vere de cœleſtibus ſtellis.

3. Præterea. Stellæ, quæ non ſunt in cœlo, ſed in aere, dicuntur ſtellæ cometæ, quæ non apparent in nativitatibus regum, ſed magis ſunt indicia mortis eorum: Sed illa ſtella deſignabat Regis nativitatem. unde Magi dicunt Matth. 2. *Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum? vidimus enim ſtellam ejus in Oriente*. Ergo videtur, quod fuerit una de cœleſtibus ſtellis.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. 2. contra Fauſtum: (*c.* 5. *a med. tom.* 6.) ,, Non ex illis ,, erat hæc ſtellis, quæ ab initio creaturæ itinerum ,, ſuorum ordinem ſub creatoris lege cuſtodiunt; ,, ſed novo Virginis partu novum ſidus apparuit.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſup. Matth. (*hom.* 6. *aliquantul. a princ.*) ,, quod ,, illa ſtella, quæ Magis apparuit, non fuerit una ,, cœleſtium ſtellarum, multipliciter manifeſtum eſt. ,, *Primo quidem*, quia nulla alia ſtellarum hac via ,, incedit. hæc enim ſtella ferebatur a Septentrione ,, in Meridiem: ita enim Judæa jacet ad Perſidem, ,, *unde Magi venerunt*. *Secundo* apparet hoc ex tem-

,, pore.

„ pore. non enim ſolum apparebat in nocte, ſed „ etiam in media die; quod non eſt virtutis ſtellæ, „ ſed nec etiam lunæ. *Tertio*, quia quandoque ap- „ parebat, & quandoque occultabatur. cum enim „ intraverunt Hieroſolymam, occultavit ſeipſam: „ deinde ubi Herodem reliquerunt, ſeipſam mon- „ ſtravit. *Quarto*, quia non habebat continuum „ motum; ſed cum oportebat ire Magos, ibat, cum „ oportebat ſtare, ſtabat; ſicut & columna nubis „ erat in deſerto. *Quinto*, quia non ſurſum manens „ partum Virginis demonſtrabat, ſed deorſum de- „ ſcendens hoc faciebat. *Dicitur enim Matth.* 2. „ *quod* ſtella, quam viderant Magi in Oriente, „ antecedebat eos, uſque dum veniens ſtaret ſupra, „ ubi erat puer. „ Ex quo patet, quod verbum Magorum dicentium, *Vidimus ſtellam ejus in Oriente*, non eſt ſic intelligendum, quaſi ipſis in Oriente poſitis ſtella apparuerit exiſtens in terra Juda; ſed quia viderunt eam in Oriente exiſtentem, & præceſſit eos uſque in Judæam: quamvis hoc a quibuſdam ſub dubio relinquatur. *Non autem potuiſſet diſtincte domum demonſtrare, niſi eſſet terræ vicina*.

Et, ſicut ipſe dicit, (*loc. cit.*) *hoc non videtur proprium eſſe ſtellæ, ſed virtutis rationalis cujuſdam*. Unde videtur hæc ſtella virtutis inviſibilis fuiſſe in talem apparentiam transformata. Unde quidam dicunt, quod ſicut Spiritusſanctus deſcendit ſuper baptizatum Dominum in ſpecie columbæ, ita apparuit Magis in ſpecie ſtellæ. Alii vero dicunt, quod angelus, qui apparuit Paſtoribus in humana ſpecie, apparuit Magis in ſpecie ſtellæ: Probabilius tamen videtur, quod fuerit ſtella de novo creata, non in cœlo, ſed in aere vicino terræ, quæ ſecundum divinam voluntatem movebatur. Unde Leo Papa dicit in Serm. Epiph. (*qui eſt* 1. *ejuſd. Feſti c.* 1. *ad fi.*) „ Tribus Magis in regione Orientis ſtella novæ „ claritatis apparuit, quæ illuſtrior cæteris, pul- „ chriorque ſideribus, in ſe intuentium oculos, a- „ nimoſque converteret, ut confeſtim adverteretur, „ non eſſe otioſum, quod tam inſolitum videba- „ tur.

Ad primum ergo dicendum, quod cœlum in ſacra Scriptura quandoque dicitur aer, ſecundum illud (*Pſal.* 8.) *Volucres cœli, & piſces maris*.

Ad ſecundum dicendum, quod ipſi angeli cœleſtes ex ſuo officio habent, ut ad nos deſcendant in miniſterium miſſi: ſed ſtellæ cœleſtes ſuum ſitum non mutant. Unde non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod ſicut ſtella illa non eſt ſecuta motum ſtellarum cœleſtium, ita nec etiam ſtellarum cometarum, quæ nec de die apparent, nec curſum ſuum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat ſignificatio cometarum: quia cœleſte regnum Chriſti *comminuit, & conſumit univerſa regna terræ, & ipſum ſtabit in æternum*, ut dicitur Dan. 2.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, & Auguſtino, quod ſtella Magorum non fuit de ſtellis cœleſtibus, ſed de novo creata. A D. Aug. quidem, ut *in arg. cont.* Ubi ad intelligendum ly *novum ſidus*, quomodo ſc. hoc ſtet cum ly *Nihil novum ſub ſole*, Eccleſ. 1. & conſequenter quomodo hoc ſidus fuerit novum, vide *in* 1. *q.* 72. *a.* 1. *ad.* 3. A ſcripturis vero per dictum Num. 24. *orietur ſtella ex Jacob.* Si enim de ortu ſtellarum cœleſtium jam a principio mundi creatarum loqueretur Balaam, non diceretur hic prophetaſſe, quod eſt contra ſenſum Doctorum, quoniam nihil dixiſſet procul a noſtra cognitione, cum tamen prophetia importet hujus contrarium, 2. 2. *q.* 171. *a.* 1. Nam vident homines, ſtellas diverſas oriri quotidie juxta diverſum earum curſum in cœlo, & per reſpectum ad nos. Oportet igitur dicere, quod Balaam ibi per ly *orietur ſtella* locutus fuerit non de alicujus ſtellæ antiquitus creatæ ortu ſuper hemiſphærium noſtrum; ſed de ortu, ideſt creatione nova unius ſtellæ: quæ eſſet in ſignum rerum illarum, quæ inibi connectit, ſc. conſurrectionis virgæ de Iſrael, percuſſioniſque Ducum Moab, &c. ideſt, nativitatis Chriſti ex Virgine, ſecundum Eccleſiam dicentem, *orta eſt ſtella ex Jacob, virgo peperit Salvatorem*, percuſſuri regna mundi, &c. ut ex Daniele exponitur *ad* 3. *& artic.* 2. *ad* 3. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

AR-

ARTICULUS VIII. 203

Utrum Magi convenienter ad Chriſtum adorandum venerint.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod Magi non convenienter ad Chriſtum adorandum venerint. Unicuique enim Regi reverentia debetur a ſuis ſubjectis: Magi autem non erant de regno Judæorum. Ergo cum ex viſione ſtellæ cognoverunt natum eſſe Regem Judæorum, videtur quod inconvenienter venerint ad eam adorandum.

2. Præterea. Stultum eſt, vivente rege aliquo, extraneum regem annuntiare: Sed in regno Judææ regnabat Herodes. Ergo ſtulte fecerunt Magi, alterius regis nativitatem annuntiantes.

3. Præterea. Certius eſt cœleſte indicium, quam indicium humanum: Sed Magi ducatu cœleſtis indicii ab Oriente venerant in Judæam. Stulte ergo egerunt, præter ducatum ſtellæ humanum indicium requirendo, dicentes: *Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum?* Matth. 2.

4. Præterea. Munerum oblatio, & adorationis reverentia non debetur niſi regibus jam regnantibus: Sed Magi non invenerunt Chriſtum regia dignitate fulgentem. Ergo inconvenienter ei munera, & reverentiam regiam exhibuerunt.

Sed Contra eſt, quod dicitur Iſa. 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui*: Sed qui divino lumine ducuntur, non errant. Ergo Magi abſque errore Chriſto reverentiam exhibuerunt.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar.* 3. *hu. qu. ad* 1.) Magi ſunt primitiæ Gentium in Chriſtum credentium; in quibus apparuit, ſicut in quodam præſagio, fides, & devotio Gentium venientium a remotis ad Chriſtum. Et ideo ſicut devotio, & fides Gentium eſt abſque errore per inſpirationem Spiritus ſancti: ita etiam *credendum eſt, Magos a Spirituſancto inſpiratos ſapienter Chriſto reverentiam exhibuiſſe*.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in Sermone Epiphaniæ, (*qui ſc. eſt* 30. *de Temp. ante med. & ſerm.* 35. *to.* 10.) „ cum multi „ reges Judæorum nati fuiſſent, atque defuncti, „ nullum eorum Magi adorandum quæſierunt. Non „ itaque regi Judæorum, quales illic eſſe ſolebant, „ hunc tam magnum honorem longinqui, alienige-

„ næ

,, næ, & ab eodem regno prorſus extranei, a ſe ,, deberi arbitrabantur: ſed talem natum eſse di- ,, dicerunt, in quo adorando ſe ſalutem, quæ ,, ſecundum Deum eſt, conſecututos minime dubi- ,, tarent.

Ad ſecundum dicendum, quod per illam annuntiationem Magorum præſignabatur conſtantia Gentium Chriſtum uſque ad mortem confitentium. Unde Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 2. *in op. imperf. parum a princ.*) quod *dum conſiderabant regem futurum, non timebant regem præſentem; adhuc non viderant Chriſtum, & jam parati erant pro eo mori.*

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in Sermone Epiphaniæ, (*qui eſt* 30. *de Tem. a med. to.* 10.) ,, Stella, quæ Magos perduxit ad lo- ,, cum, ubi erat cum matre Virgine Deus infans, ,, poterat eos ad ipſam perducere civitatem Bethle- ,, hem, in qua natus eſt Chriſtus: ſed tamen ſub- ,, traxit ſe, donec de civitate, in qua Chriſtus na- ,, ſceretur, etiam Judæi teſtimonium perhiberent: ,, *ut ſic* geminato teſtimonio confirmati, *ſicut Leo* ,, *Papa dicit*, (*ſerm.* 4. *de Epiph. c.* 2. *ante med.*) ,, ardentiori fide expeterent, quem & ſtellæ clari- ,, tas, & prophetiæ manifeſtabat auctoritas: *Et ita* ,, ipſi annuntiant Judæis Chriſti nativitatem, & in- ,, terrogant locum, credunt, & quærunt, tanquam ,, ſignificantes eos, qui ambulant per fidem, & de- ,, ſiderant ſpeciem, ,, ut Aug. dicit in Sermone Epiphaniæ. (*qui eſt* 34. *de Temp. parum a princ. ſed expreſſius ſerm.* 66. *de Diverſis, c.* 4. *tom.* 10.) Judæi autem indicantes eis locum nativitatis Chriſti, ,, ſi- ,, miles facti ſunt fabris arcæ Noe, qui aliis, ubi ,, evaderent, præſtiterunt; & ipſi diluvio perierunt. ,, Audierunt, & abierunt inquiſitores, dixerunt, & ,, remanſerunt doctores ſimiles lapidibus milliariis, ,, qui viam oſtendunt, nec ambulant. ,, Divino etiam nutu factum eſt, ut aſpectu ſtellæ ſubtracto, Magi humano ſenſu in Hieruſalem irent, quærentes in civitate regia regem natum, ut in Hieruſalem primo Chriſti nativitas publice annuntiaretur, ſecundum illud Iſa. 2. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem;* & ut etiam ſtudio Magorum de longe venientium damnaretur Judæorum pigritia prope exiſtentium.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 2. *in op. imperf. aliquant. a princ.*) ,, Si Magi terrenum regem quærentes ſic in- ,, veniſſent, fuiſſent confuſi: quia tanti itineris la-

,, bo-

„ borem ſine cauſa ſuſcepiſſent : unde nec adoraſ-
„ ſent, nec munera obtuliſſent. Nunc autem quia
„ cœleſtem regem quærebant, etſi nihil regalis ex-
„ cellentiæ in eo viderent, tamen ſolius ſtellæ te-
„ ſtimonio contenti eum adoraverunt. Vident enim
„ hominem, & agnoſcunt Deum, & offerunt mu-
„ nera dignitati Chriſti congruentia : aurum qui-
„ dem, quaſi regi magno : thus, quod in Dei ſa-
„ crificio ponitur, immolatur ut Deo: myrrha, qua
„ mortuorum corpora condiuntur, præbetur tan-
„ quam pro ſalute omnium morituro. „ In quo e-
tiam, ut Greg. dicit, (*Hom. 10. in Euang. verſ. fi.*) inſtruimur, *ut nato regi aurum*, per quod ſignificatur ſapientia, *offeramus in conſpectu ejus ſapientiæ lumine ſplendentes : Thus autem*, per quod exprimitur orationis devotio, *offerimus Deo, ſi per orationum ſtudia Deo redolere valeamus*. *Myrrham autem*, quæ ſignificat mortificationem carnis, *offerimus, ſi carnis vitia per abſtinentiam mortificemus*.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & eccleſia, quod magi convenienter ad Chriſtum adorandum venerunt, ideſt, quod non tantum convenienter eum adoraverunt, ſed etiam convenientibus mediis, puta itinere tam longo, collocutione ad Herodem, & cæteris, quæ narrantur de magis ipſis, *Mat.* 2. niſi ſunt in ſuo proceſſu ad finem hunc, ideſt, ad adorationem Chriſti. A ſcripturis quidem per hoc, quod legitur Iſa. 60. *Ambulabunt*, &c. ſecundum quod eſt cum diſcurſu *in argu. cont.* Pro quo nota, quod nomine illorum regum intelliguntur præcipue magi, tamquam gentium omnium illarum, de quibus loquitur ibi propheta, primitiæ, id, quod patet ex hoc, quod prophetia ipſa recitatur in celebritate Miſſarum feſti de Epiph. Ab eccleſia vero per hoc, quod feſtivitatem ſolemnem celebrat non tantum de fine, ideſt, de adoratione magorum, ideſt, qua ipſi Chriſtum adoraverunt, ſed etiam de mediis ad hunc finem, ideſt de adventu magorum, quo ſc. modo, & ordine proceſſerunt ad adorationem ipſam, quam ſolemnitatem vocat Epiph. Quod autem de utroque prædictorum, ideſt, de fine & de mediis ad finem intendat tunc celebrare, patet ex officio ipſius feſti. Nam ibi de fine meminit ex pſalm. 61. *Coram illo procident Æthiopes*,

pes. *Reges Tharſis*, *& inſulæ munera offerent*, &c. De mediis vero ad finem tum in *Antiphona* 1. *ad Magnificat*, tum in *Reſponſoriis* 2. *&* 3. *nocturni*, ubi etiam, & alibi, ut in Euangelio, Epiſtola, &c. paſſim finem Magorum commemorat, ideſt, adorationem, munerum oblationem, devotamque reverentiam erga Chriſtum. Porro in collecta, *Deus*, *a quo*, *quæcunque ſunt*, *ordinata ſunt*, Rom. 13. hoc ſc. quod magi ad Chriſtum adorandum venerint, attribuit dicens: *Deus*, *qui hodierna die unigenitum tuum gentibus ſtella duce revelaſti*, *concede*, &c. Quibus omnibus Eccleſia facto ſuo celeberrimo efficaciſſime, abundantiſſimeque probat intentum, quod in princ. appen. poſitum fuit. De abundantia patet, ut diximus, ex dictis in officio. De efficacia vero patet ex dictis S. Doct. circa conſuetudinem, ſeu auctoritatem eccleſiæ, 2. 2. *q*. 10. *art*. 12. *corp. in prin.* Pro ly *convenienter* vide *q*. 35. *art*. 8. *not. poſt prob. concl.* Item de convenientia ſcripturarum, 1. 2. *qu*. 68. *a*. 4. *app*. *&* 2. 2. *q*. 16. *ar*. 2. *app*. *& q*. 122. *ar*. 2. *app*. *& q*. 140. *ar*. 1. *app*. Item de ſufficientia illarum, 2. 2. *q*. 79. *ar*. 2. *app*. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XXXVII.

De legalibus circa puerum Jeſum obſervatis, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de circumciſione Chriſti. Et quia circumciſio eſt quædam profeſſio legis obſervandæ, ſecundum illud Galat. 5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe*, *quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ*, ſimul cum hoc quærendum eſt de aliis legalibus circa puerum Jeſum obſervatis.

Unde quæruntur quatuor.

Primo. De ejus circumciſione.
Secundo. De nominis impoſitione.
Tertio. De ejus oblatione.
Quarto. De matris purgatione.

AR-

ARTICULUS I.

Utrum Chriſtus debuerit circumcidi.

Inf. q. 40. a. 4. corp. & 4. d. 1. q. 2. a. 2. q. 3. & opuſc. 60. cap. 5.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit circumcidi. Veniente enim veritate, ceſſat figura: Sed circumciſio fuit Abrahæ præcepta in ſignum fœderis, quod erat de ſemine naſcituro, ut patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Chriſti nativitate completum. Ergo circumciſio ſtatim ceſſare debuit.

2. Præterea. Omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio. unde dicitur Joan. 13. *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis:* Sed nos non debemus circumcidi, ſecundum illud Galat. 5. *Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.* Ergo videtur, quod nec Chriſtus debuerit circumcidi.

3. Præterea. Circumciſio eſt ordinata in remedium originalis peccati: Sed Chriſtus non contraxit originale peccatum, ut ex ſupra dictis patet. (*qu.* 15. *ar.* 1. & 2.) Ergo Chriſtus non debuit circumcidi.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 2. *Poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer.*

Reſpondeo dicendum, quod *pluribus de cauſis Chriſtus debuit circumcidi. Primo* quidem, ut oſtendat veritatem carnis humanæ, contra Manichæum, qui dixit eum habuiſſe corpus phantaſticum; & contra Apollinarium, qui dixit corpus Chriſti eſſe divinitati conſubſtantiale; & contra Valentinum, qui dixit Chriſtum de cœlo corpus attuliſſe. *Secundo*, ut approbaret circumciſionem, quam olim Deus inſtituerat. *Tertio*, ut comprobaret ſe eſſe de genere Abrahæ, qui circumciſionis mandatum acceperat in ſignum fidei, quam de ipſo habuerat. *Quarto*, ut Judæis excuſationem tolleret, ne eum reciperent, ſi eſſet incircumciſus. *Quinto*, ut obediendi virtutem nobis ſuo commendaret exemplo. unde & octava die circumciſus eſt, ſicut in lege erat præceptum. *Sexto*, ut, quia in ſimilitudinem carnis peccati advenerat, remedium, quo caro peccati conſueverat mundari, non reſpueret. *Septimo*, ut legis onus in ſe ſuſtinens, alios a legis onere liberaret, ſecundum illud Galat. 4. *Miſit Deus Filium*

ſuum factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret.

Ad primum ergo dicendum, quod circumciſio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta ſignificabat ſpoliationem vetuſtæ generationis; a qua quidem vetuſtate liberamur per paſſionem Chriſti. & ideo veritas hujus figuræ non fuit plene impleta in Chriſti nativitate, ſed in ejus paſſione, antequam circumciſio ſuam virtutem, † *al. veritatem* † & ſtatum habebat. & ideo decuit Chriſtum ante ſuam paſſionem, tanquam filium Abrahæ, circumcidi.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus circumciſionem ſuſcepit eo tempore, quo erat ſub præcepto. Et ideo ſua actio in hoc eſt nobis imitanda, ut obſervemus ea, quæ ſunt noſtro tempore in præcepto; quia *unicuique negotio eſt tempus, & opportunitas*, ut dicitur Eccleſ. 8.

Et præterea, ut Orig. dicit, (*hom.* 14. *in Luc. in princ.*) „ ſicut mortui ſumus cum illo morien- „ te, & conſurreximus Chriſto reſurgenti; ita cir- „ cumciſi ſumus ſpirituali circumciſione per Chri- „ ſtum: & ideo carnali circumciſione non indige- „ mus. *Et hoc eſt quod Apoſtol. dicit Coloſ.* 2. In „ quo, *ſc. Chriſto*, circumciſi eſtis circumciſione non „ manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in „ circumciſione Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod ſicut Chriſtus propria voluntate mortem noſtram ſuſcepit, quæ eſt effectus peccati, nullum in ſe habens peccatum, ut nos a morte liberaret, & ſpiritualiter nos faceret mori peccato; ita etiam circumciſionem, quæ eſt remedium originalis peccati, ſuſcepit, abſque hoc quod haberet originale peccatum, ut nos a legis jugo liberaret, ut in nobis ſpiritualem circumciſionem efficeret, ut ſc. ſuſcipiendo figuram, impleret veritatem.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus debuit circumcidi. Ut per hoc, quod dicitur *Luc.* 2. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Ex eo enim, quod Lucas monſtrat, eum fuiſſe circumciſum, cointelligitur quoque demonſtraſſe, eum debuiſſe circumcidi. Nam fuiſſe circumciſum, includit hoc, ſc. quod ipſe voluerit circumcidi, & Deo eſt debitum reddere ſibi, quod vult, ideſt adimplere vo-

voluntatem ſuam, 1. *q.* 21. *ar.* 1. *ad* 3. Et omne, quod Deus vult, eſt bonum, atque conveniens, 1. *q.* 19. *art.* 9. Dum ergo Euangeliſta docet, Chriſtum fuiſſe circumciſum, eo ipſo ſimul docet, & eum voluiſſe circumcidi, & eum circumcidi fuiſſe conveniens: & hoc, ſc. eum circumcidi, fuiſſe ſibi debitum, ut adimpleretur id, quod eſt, eum debuiſſe circumcidi. Hæc omnia ergo in textu illo argumenti contr. virtualiter includuntur. Item per hoc, quod dicitur Deuter. 18. *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui*. Si enim Chriſtus, qui fuit iſte propheta, futurus erat ſimilis Moyſi: utique debuit eſſe circumciſus: quandoquidem Moyſes circumciſus erat, *Exod.* 2. cum eſſet Hebræus, & ex bonis parentibus. De hoc vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Exod.* 2. *concl.* 1. 2. *&* *Deuter.* 18. *concluſ.* 6. *Secundo* vides: quomodo, ex iis bene ;penſatis, &c.

ARTICULUS II. 205

Utrum convenienter fuerit Chriſto nomen impoſitum.

Opuſ. 60. *c.* 6.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter fuerit Chriſto nomen impoſitum. Veritas enim Euangelica debet prænuntiationi propheticæ reſpondere: Sed Prophetæ aliud nomen de Chriſto prænuntiaverunt. dicitur enim Iſa. 7. „ Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur „ nomen ejus Emmanuel. *Et c.* 8. Voca nomen „ ejus, accelera, ſpolia detrahe, feſtina prædari. „ *Et c.* 9. Vocabitur nomen ejus admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. *Et Zach.* 6. *dicitur*: Ecce vir, Oriens „ nomen ejus. „ Ergo inconvenienter vocatum eſt nomen ejus Jeſus.

2. Præterea. Iſa. 62. dicitur: *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit*: Sed hoc nomen *Jeſus* non eſt nomen novum, ſed pluribus fuit in veteri teſtamento impoſitum; ut patet etiam ex ipſa genealogia Chriſti, Luc. 3. Ergo videtur, quod inconvenienter vocatum eſt nomen ejus Jeſus.

3. Præterea. Hoc nomen *Jeſus* ſalutem ſignificat, ut patet per id quod dicitur Matth. 1. *Pariet filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet* po-

populum ſuum a peccatis eorum: Sed ſalus per Chriſtum non eſt facta ſolum in circumciſione, ſed etiam in præputio, ut patet per Apoſt. Rom. 4. Inconvenienter ergo hoc nomen fuit Chriſto impoſitum in ſua circumciſione.

Sed Contra eſt auctoritas Scripturæ, in qua dicitur Luc. 2. quod *poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus*.

Reſpondeo dicendum, quod nomina debent proprietatibus rerum reſpondere. Et hoc patet in nominibus generum, & ſpecierum: quia, ut dicitur 4. Metaph. (*tex.* 28. *to.* 3.) *ratio, quam ſignificat nomen, eſt definitio*, quæ deſignat propriam rei naturam. Nomina autem ſingularium hominum ſemper imponuntur ab aliqua proprietate ejus, cui nomen imponitur; Vel a tempore; ſicut imponuntur nomina aliquorum Sanctorum his, qui in eorum feſtis naſcuntur: Vel a cognatione; ſicut cum filio imponitur nomen patris, vel alicujus de cognatione ejus; ſicut propinqui Joannis Baptiſtæ volebant eum vocare nomine patris ſuis Zachariam, non autem Joannem, *quia nullus erat in cognatione ejus, qui vocaretur hoc nomine*, ut dicitur Luc. 1. Vel etiam ab eventu; ſicut Joſeph vocavit primogenitum ſuum Manaſſem, dicens: *Oblivíſci fecit me Deus omnium laborum meorum*, Geneſ. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate ejus, cui nomen imponitur; ſicut Geneſ. 25. dicitur, quod quia *qui primus egreſſus eſt de utero matris, rufus erat, & totus in morem pellis hiſpidus, vocatum eſt nomen ejus Eſau*, quod interpretatur rubeus. Nomina autem, quæ imponuntur aliquibus divinitus, ſemper ſignificant aliquod gratuitum donum eis divinitus datum: ſicut Gen. 17. dictum eſt Abrahæ: *Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium conſtitui te*: Et Matth. 16. dictum eſt Petro: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*.

Quia igitur Chriſto hoc munus gratiæ collatum erat, ut per ipſum omnes ſalvarentur, ideo *convenienter vocatum eſt nomen ejus Jeſus*, ideſt *Salvator*, angelo hoc nomen prænuntiante, non ſolum matri, ſed etiam Joſeph, qui erat futurus ejus nutritius.

Ad primum ergo dicendum, quod in omnibus illis nominibus quodammodo ſignificatur hoc nomen *Jeſus*, quod eſt ſignificativum ſalutis. Nam in hoc quod dicitur *Emmanuel*, quod interpretatur, *nobiſcum Deus*, deſignatur cauſa ſalutis, quæ eſt unio

di-

divinæ, & humanæ naturæ in perſona Filii Dei, per quam factum eſt, ut Deus eſſet nobiſcum, quaſi particeps noſtræ naturæ. Per hoc autem quod dicitur, *Voca nomen ejus, accelera, ſpolia detrahe* &c. deſignatur, a quo nos ſalvavit, quia a diabolo, cujus ſpolia abſtulit, ſecundum illud Coloſ. 2. *Expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter*. In hoc autem quod dicitur: *Vocabitur nomen ejus admirabilis*, &c. deſignatur via, & terminus noſtræ ſalutis; inquantum ſc. admirabili divinitatis conſilio, & virtute ad hæreditatem futuri ſæculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum Dei ſub ipſo principe Deo. Quod vero dicitur, *Ecce vir, Oriens nomen ejus*, ad idem refertur, ad quod primum, ſcil. ad Incarnationis myſterium, ſecundum quod *exortum eſt in tenebris lumen rectis corde* (Pſal. 111.)

Ad ſecundum dicendum, quod his, qui fuerunt ante Chriſtum, potuit convenire hoc nomen *Jeſus* ſecundum aliquam aliam rationem; puta quia aliquam particularem, & temporalem ſalutem attulerunt: ſed ſecundum rationem ſpiritualis, & univerſalis ſalutis, hoc nomen proprium eſt Chriſto: Et ſecundum hoc dicitur eſſe nomen novum.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Gen. 17. legitur, ſimul Abraham ſuſcepit nominis impoſitionem a Deo, & circumciſionis mandatum. Et ideo apud Judæos conſuetum erat, ut ipſo die circumciſionis nomina pueris imponerentur, quaſi ante circumciſionem perfectum eſſe non habuerint, ſicut etiam nunc pueris in baptiſmo nomina imponuntur. Unde ſuper illud Proverb. 4. *Ego filius fui patris mei, tenellus, & unigenitus coram matre mea*, dicit Gloſ. (*ordin.*) *Quare Salomon ſe unigenitum coram matre nominat, quem fratrem uterinum præceſſiſſe Scriptura teſtatur, niſi quia ille mox natus ſine nomine, quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit?* Et ideo Chriſtus ſimul cum fuit circumciſus, nominis impoſitionem accepit.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, quod Chriſto fuit convenienter nomen impoſitum. Ut *Luc.* 2. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Ubi nota, quod impoſſibile eſt, nomen a Deo impoſitum, & ab Angelo notificatum, non eſſe conveniens, & conſequenter videbis, hanc neceſſitatem convenien-

tiæ

tiæ fuiſſe ab Euangeliſta indicatam per ly *quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur*. Sic enim in text. Euangelii ſequitur immediate poſt ly *vocatum eſt nomen ejus Jeſus*. Rurſus nota, quod ly *convenienter* ſtat antonomaſtice, ac ſi dicatur, convenientiſſime. Rationem hujus, & ſimilium vide *q.* 35. *art.* 8. *not. poſt prob. concluſ.* Item inſinuatur per hoc, quod dicitur Abachuch 3. *exultabo in Deo Jeſu meo*. Patet enim hic, quod Deus a prophetia nominatur Jeſus: id, quod poſtea adimpletum eſt de Deo incarnato. Prophetia vero ſimpliciter dicta, qualis eſt hæc, cum ſit a Deo ſolum, 2. 2. *q.* 172. *a.* 1. 5. non poteſt non eſſe id conveniens. Item per hoc, quod dicitur Geneſ. 41. *vocavit eum lingua Ægyptiaca Salvatorem mundi*. Pro quo adverte hoc, tamquam regulam, quod, ſicut apparitiones in veteri teſtamento factæ apparitionis Verbi in carne figura fuerunt, *q.* 5. *ar.* 1. *argum.* 3. ita nominationes in veteri teſtamento factæ de multis, qui dicebantur Salvatores, figura erant impoſitionis hujus nominis Verbo incarnato. Sicut tamen figura deficit a figurato, & figuratum eſt quid nobilius, quam figura, prout etiam de illis apparitionibus patet, *q.* 5. *a.* 1. *ad* 3. ita illi Salvatores deficiebant a figurato, inquantum illi ſalvabant ſecundum rationem particularem, figuratum autem, ideſt, Chriſtus, ſalvat ſecundum rationem univerſalem, ut hic declaratur ad *ſecundum*, & examinibus. Quod ergo Chriſtus nominandus eſſet Jeſus prophetatum eſt per ly *clamaverunt ad Dominum, qui ſuſcitavit eis ſalvatorem*, Judic. 3. & per ly *dedit Dominus Salvatorem*, 4. Reg. 13. & per ly *dediſti eis Salvatores*, Nehem. 9. & per ly *mittet eis Salvatorem*, Iſa. 19. & per ly *apertatur terra, & germinet Salvatorem*, ib. 45. & per ly *ecce Salvator tuus veniet*, ib. 62 & per ly *Salvator noſter in tempore*, Hier. 14. & per ly *non eſt Salvator præter me*, ideſt hoc nomen Jeſus eſt proprium mihi, Oſe. 13. & per ly *expectabo Deum Salvatorem meum*, Mich. 7. Cæterum per ly *convenienter* vide de convenientia ſcripturarum 1. 2. *q.* 68. *a.* 4. *app.* & 2. 2. *q.* 122. *a.* 2. *app.* & *q.* 140. *ar.* 1. *app.* & *q.* 179. *a.* 2. *appen.* *Secundo* vides: quomodo &c.

AR-

ARTICULUS III. 206

Utrum Chriſtus convenienter fuerit in templo oblatus.

Opuſc. 60. c. 6.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter fuerit Chriſtus in templo oblatus. Dicitur enim Exod. 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Iſrael*: Sed Chriſtus exivit de clauſo virginis utero; & ita matris vulvam non aperuit. Ergo Chriſtus ex hac lege non debuit in templo offerri.

2. Præterea. Illud quod eſt ſemper præſens alicui, non poteſt ei præſentari: Sed Chriſti humanitas ſemper fuit Deo maxime præſens, utpote ei ſemper conjuncta in unitate perſonæ. Ergo non oportuit, quod coram Domino ſiſteretur.

3. Præterea. Chriſtus eſt hoſtia principalis, ad quam omnes hoſtiæ veteris legis referuntur, ſicut figura ad veritatem: Sed hoſtiæ non debet eſſe alia hoſtia. Ergo non fuit conveniens, ut pro Chriſto alia hoſtia offerretur.

4. Præterea. Inter legales hoſtias præcipua fuit agnus, qui erat juge ſacrificium, ut habetur Num. 28. unde etiam Chriſtus dicitur agnus, Joan. 1. *Ecce agnus Dei*. Magis ergo fuit conveniens, quod pro Chriſto offerretur agnus, quam par turturum, vel duo pulli columbarum.

Sed Contrarium eſt auctoritas Scripturæ, quæ hoc factum eſſe teſtatur, Luc. 2.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a. 1. hu. q. in cor. & ad 3.*) Chriſtus voluit *ſub lege fieri, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret*, & ut juſtificatio legis in ſuis membris ſpiritualiter impleretur. De prole autem nata *duplex* præceptum in lege traditur. *Unum* quidem generale quoad omnes, ut ſc. completis diebus purificationis matris, offerretur ſacrificium pro filio, ſive pro filia, ut habetur Levit. 12. Et hoc quidem ſacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta, & nata, & etiam ad conſecrationem quandam ipſius: quia tunc primo præſentabatur in templo: & ideo aliquid offerebatur in holocauſtum, & aliquid pro peccato. *Aliud* autem præceptum erat ſpeciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quam in jumentis. Sibi enim Dominus deputaverat omne pri-

mogenitum filiorum Iſrael, pro eo quod ad liberationem populi Iſrael percuſſerat primogenita Ægypti ab homine uſque ad pecus, primogenitis filiorum Iſrael reſervatis. Et hoc mandatum ponitur Exodi 13. in quo etiam præfigurabatur Chriſtus, qui eſt *primogenitus in multis fratribus*, ut dicitur Rom. 8. Quia igitur Chriſtus ex muliere natus erat. quaſi primogenitus, & voluit fieri ſub lege, *hæc duo Euangeliſta Lucas circa eum fuiſſe obſervata oſtendit: Primo* quidem id quod pertinet ad primogenitos, cum dicit: (*Luc.* 2.) „ Tulerunt illum in Hieru- „ ſalem, ut ſiſterent eum Domino; ſicut ſcriptum „ eſt in lege Domini, quia omne maſculinum ada- „ periens vulvam, ſanctum Domino vocabitur: „ *Secundo* illud quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit: *Ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum erat in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Gregorius Nyſſenus dicit, (*hab. in catena D. Th. ſup. illud Lucæ* 2. *Sanctum Domino, &c.*) „ Illud legis præ- „ ceptum in ſolo incarnato Deo ſingulariter, & ab „ aliis differenter impleri videtur, ipſe namque ſo- „ lus ineffabiliter conceptus, ac incomprehenſibili- „ ter editus, virginalem uterum aperuit, non antea „ connubio reſeratum, ſervans & poſt partum invio- „ labile ſignaculum caſtitatis. „ Unde quod dicit; *adaperiens vulvam*, deſignat, quod nihil antea inde intraverat, vel exiverat: Et per hoc etiam ſpecialiter dicitur *maſculinus*, quia nihil de fœmineitate culpæ portavit: Singulariter etiam *ſanctus*, *quia terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus novitate non ſenſit.* (*Ambr. in hunc loc. Luc.* 2.)

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Filius Dei non propter ſeipſum factus eſt homo, & circumciſus in carne, ſed ut nos per gratiam faceret Deos, & ut ſpiritualiter circumcidamur; ſic propter nos ſiſtitur Domino, ut diſcamus Deo præſentare noſmetipſos: Et hoc poſt circumciſionem ejus factum eſt, ut oſtendat, neminem, niſi circumciſum vitiis, dignum eſſe divinis conſpectibus.

Ad tertium dicendum, quod propter hoc ipſum voluit hoſtias legales pro ſe offerri, qui erat vera hoſtia, ut figura veritati conjungeretur, & per veritatem figura approbaretur, contra illos qui Deum legis negant a Chriſto fuiſſe in Euangelio prædicatum. *Non enim putandum eſt*, ut Origenes dicit, (*hom.* 14. *in Luc. a med.*) *quod filium ſuum bonus Deus ſub lege inimici fecerit, quam ipſe non dederat.*

Ad

Ad quartum dicendum, quod Levit. 12. præcipitur, ut qui poſſent, agnum pro filio, aut filia, ſimul & turturem, ſive columbam offerrent; qui vero non ſufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo, qui *cum dives eſſet, propter nos egenus factus eſt, ut illius inopia divites eſſemus*, ut dicitur 2. ad Cor. 8. pro ſe pauperum hoſtiam voluit offerri: ſicut & in ipſa nativitate pannis involvitur, & reclinatur in præſepio. Nihilominus tamen hujuſmodi aves figuræ congruunt. turtur enim, quia eſt avis loquax, prædicationem, & confeſſionem fidei ſignificat: quia vero eſt animal caſtum, ſignificat caſtitatem: quia vero eſt animal ſolitarium, ſignificat contemplationem. Columba vero eſt animal manſuetum, & ſimplex, manſuetudinem, & ſimplicitatem ſignificans: Eſt etiam animal gregale: unde ſignificat vitam activam. & ideo hujuſmodi hoſtia figurabat perfectionem Chriſti, & membrorum ejus. Utrumque etiam animal propter conſuetudinem gemendi præſentes Sanctorum luctus deſignat: ſed turtur, quæ eſt ſolitaria, ſignificat ſecretas orationum lacrymas: columba vero, quæ eſt gregalis, ſignificat publicas orationes Eccleſiæ. Utrumque vero animal duplicatum offertur, ut ſanctitas ſit non ſolum in anima, ſed etiam in corpore.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & eccleſia, quod Chriſtus convenienter eſt in templo oblatus. A ſcripturis quidem per hoc, quod narrant factum *Lucæ* 2. Item per hoc, quod fuerat de tali facto prophetatum Malach. 3. „ Statim veniet ad „ templum ſuum Dominator, quem vos quæritis, „ & angelus teſtamenti, quem vos vultis. „ Hoc eſt, Chriſtus: qui vocatus eſt magni conſilii Angelus, *Iſa.* 9. ſecundum unam translationem, quæ cantatur pro Introitu in tertia Miſſa Natalis Domini. Quæcumque enim ſunt a Deo, convenientia ſunt, utpote modo ſuavi, ideſt, unicuique accommodato, ordinata, *Sapient.* 7. *Rom.* 13. Ab eccleſia vero per hoc, quod idem factum eſſe teſtatur dicens in collecta feſti purificat. *Deus, cujus unigenitus cum noſtræ carnis ſubſtantia in templo eſt præſentatus.* De auctoritatis eccleſiæ vigore vide 2. 2. *qu.* 10. *art.* 12. *corpor.* Pro ly *convenienter* vide citata de convenientia ſcripturarum ſupra *ar.* 2. *append.* Item pro eodem

vide *qu.* 35. *art.* 8. *notation. poſt probat. concluſ. Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 207

Utrum mater Dei convenienter ad templum purganda acceſſerit.

Opuſ. 60. *c.* 3.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter mater Dei purganda ad templum acceſſerit. Purgatio enim non videtur eſſe niſi ab immunditia: Sed in B. Virgine nulla fuit immunditia, ut ex ſupradictis patet. (*a. præc. ad* 1. *&* *q.* 27. *ar.* 4. *&* 5. *&* *qu.* 28.) Ergo non debuit ut purganda ad templum accedere.

2. Præterea. Levit. 12. dicitur: *Mulier, quæ ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus*: & ideo ei præcipitur, quod non ingrediatur ſanctuarium, donec impleantur dies purgationis ejus: Sed B. Virgo peperit maſculum ſine virili ſemine. Non ergo debuit ad templum venire purganda.

3. Præterea. Purgatio ab immunditia non fit niſi per gratiam: Sed ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant; ſed ipſa potius ſecum gratiæ auctorem habebat. Non ergo conveniens fuit, ut ad templum purganda veniret.

Sed Contra eſt auctoritas Scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quod *impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi.*

Reſpondeo dicendum, quod ſicut plenitudo gratiæ a Chriſto derivatur in matrem: ita decuit, ut mater humilitati filii conformaretur. *Humilibus enim Deus dat gratiam*, ut dicitur Jacobi 4. Et ideo ſicut Chriſtus licet non eſſet legi obnoxius, voluit tamen circumciſionem, & alia legis onera ſubire, ad demonſtrandum humilitatis, & obedientiæ exemplum, & ut approbaret legem, & ut calumniæ occaſionem Judæis tolleret; *propter eaſdem rationes voluit*, *&* *matrem ſuam implere legis obſervantias, quibus tamen non erat obnoxia.*

Ad primum ergo dicendum, quod licet B. Virgo nullam haberet immunditiam; voluit tamen purgationis obſervantiam implere, non propter indigentiam, ſed propter legis præceptum. Et ideo ſignanter Euangeliſta dicit, quod *impleti ſunt dies purgatio-*

tio-

tionis ejus ſecundum legem. ipſa enim ſecundum ſe purgatione non indigebat.

Ad ſecundum dicendum, quod ſignanter Moyſes videtur fuiſſe locutus ad excipiendam ab immunditia Matrem Dei, quæ non peperit ſuſcepto ſemine. Et ideo patet, quod non obligabatur ad impletionem illus præcepti, ſed voluntarie purgationis obſervantiam adimplevit, ut dictum eſt. (*in corp. ar.*)

Ad tertium dicendum, quod legalia ſacramenta non purgabant ab immunditia culpæ, quod fit per gratiam, ſed hanc purgationem præfigurabant; purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cujuſdam; ſicut in 2. parte dictum eſt. (1. 2. *q.* 102. *a.* 5. *ad* 5. *6.* & *7.*) Neutram tamen immunditiam Beata Virgo contraxerat, & ideo non indigebat purgari.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Beata Virgo convenienter poſt partum ad templum acceſſit purganda, ideſt, acceſſit ſecundum legem purgationis datam. Ut per hoc, quod dicitur *Lucæ* 2. prout eſt *in argumen. contr.* Item a ſimili per hoc, quod de Chriſto circa ſolutiones didrachmatis legitur Matthæi 17. *Quid tibi videtur Simon?* &c. uſque in finem capituli. Ecce, Solutioni talis tributi & non erat obnoxius, & ſe non eſſe obnoxium ibi tunc ex ratione monſtraverat Chriſtus, qui tamen convenienter, ne ſc. ſcandalizarentur tributi exactores, ſolvit ipſum cenſum. Dixi ly *a ſimili*: tum, quia mater præ omnibus aliis debuit conformari filio, tamquam ſibi ſimili, ideſt, tamquam ſuo exemplari, ut patet, tum, quia caſus ſimilis tunc occurrebat Chriſto, qualis nunc occurrit ſuæ matri. Sicut enim mater pepererat, quod Judæi noverant, & manſerat Virgo, quod Judæi non noverant: ita Chriſtus erat homo, quod illi exactores cognoſcebant: & erat Deus, quod exactores ignorabant. Item, ſicut mater a Judæis ex notis ab ipſis, ſc. quod pepererat, judicabatur obligata ad ſervandum legem de parientibus, quamvis re vera ex ignotis ab illis, ſc. quod eſſet virgo, non obligaretur, ita Chriſtus ab exactoribus ex notis ab ipſis, ſcil. quod erat homo, judicabatur obligatus ad ſervandum ſuperioris, ideſt, Cæſaris legem de ſolvendo tributo: quamvis re vera ex ignotis ab illis, ſcil.

quod eſſet Deus, non haberet aliquem ſuperiorem, & conſequenter legi de tributis non obligaretur. Sicut etiam ſcandalizati fuiſſent exactores, ſi Chriſtus non ſolviſſet tributum: ita ſcandalizati fuiſſent Judæi, ſi mater non acceſſiſſet ad templum juxta legem purificationis matrum. Sicut ergo convenienter fecit Chriſtus in hoc, quod ſcandalo exactorum, ne eveniret, occurrit per ſolutionem tributi: ita convenienter fecit mater in hoc, quod ſcandalo Judæorum, ne eveniret, occurrit per acceſſionem illam ad templum. En optime inſinuatum a ſimili, quod fuerat promiſſum. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis hæc doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XXXVIII.

De baptiſmo Joannis, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de baptiſmo, quo Chriſtus baptizatus eſt. Et quia Chriſtus baptizatus eſt baptiſmo Joannis, *primo* conſiderandum eſt de baptiſmo Joannis in communi, *ſecundo* de baptizatione Chriſti.

Circa primum quæruntur ſex.

Primo. Utrum conveniens fuerit, quod Joannes baptizaret.
Secundo. Utrum ille baptiſmus fuerit a Deo.
Tertio. Utrum contulerit gratiam.
Quarto. Utrum alii, præter Chriſtum, illo baptiſmo debuerint baptizari.
Quinto. Utrum baptiſmus ille ceſſare debuerit Chriſto baptizato.
Sexto. Utrum baptizati baptiſmo Joannis eſſent poſtea baptizandi baptiſmo Chriſti.

AR-

ARTICULUS I.

Utrum fuerit conveniens Joannem baptizare.

4. *d.* 2. *q.* 2. *ar.* 2. *ad* 4.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Joannem baptizare. Omnis enim ritus ſacramentalis ad aliquam pertinet legem: Sed Joannes non introduxit novam legem. Ergo inconveniens fuit, quod novum ritum baptizandi introduceret.

2. Præterea. Joannes fuit miſſus a Deo in teſtimonium, tanquam Propheta, ſecundum illud Luc. 1. *Tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis*: Sed Prophetæ, qui fuerant ante Chriſtum, non introduxerunt novum ritum, ſed ad obſervantiam legalium rituum inducebant, ut patet Malach. ult. *Mementote legis Moyſi ſervi mei*. Ergo nec Joannes novum ritum baptizandi introducere debuit.

3. Præterea. Ubi eſt alicujus rei ſuperfluitas, non eſt ad illud aliquid addendum: Sed Judæi excedebant in ſuperfluitate baptiſmatum. dicitur enim Marci 7. quod „ Phariſæi, & omnes Judæi, niſi crebro „ laverint manus, non manducant; & a foro ve„ nientes, niſi baptizentur, non comedunt; & alia „ multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſervare, baptiſ„ mata calicum, & urceorum, & æramentorum, & „ lectorum. „ Ergo inconveniens fuit, quod Joannes baptizaret.

Sed Contra eſt auctoritas Scripturæ Matth. 3. ubi præmiſſa ſanctitate Joannis, ſubditur, quod *exibant ad eum multi, & baptizabantur ab eo in Jordane*.

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit Joannem baptizare, propter quatuor*. *Primo* quidem, quia oportebat Chriſtum a Joanne baptizari, ut baptiſmum conſecraret, ut Aug. dicit ſuper Joan. (*implic. Tract.* 5. *aliquant. a princ. to.* 9. *ſed expreſſ. ſerm.* 29. *de Temp. a princ. to.* 10.) *Secundo*, ut Chriſtus manifeſtaretur. Unde ipſe Joannes Baptiſta dicit Joan. 1. *Ut manifeſtetur*, ſc. Chriſtus, *in Iſrael*, *propterea veni ego in aqua baptizans*. concurrentibus enim turbis ad baptiſmum, annuntiabat Chriſtum: quod quidem facilius ſic factum eſt, quam ſi per ſingulos diſcurriſſet, ut Chryſoſt. dicit ſuper Joan. (*hom.* 16. *inter princ. & med.*) *Tertio*, ut ſuo baptiſmo aſſue-

faceret homines ad baptiſmum Chriſti. Unde Greg. dicit in quadam Hom. (*ſc. 7. in Euang. ante med.*) quod „ ideo Joannes baptizavit, ut præcurſionis ſuæ „ ordinem ſervans, qui naſciturum Dominum na„ ſcendo prævenerat, baptizando quoque baptizatu„ rum Dominum præveniret. *Quarto*, ut ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad digne ſuſcipiendum baptiſmum Chriſti. Unde ibidem Beda dicit, (*in hom. Circumciſ. quæ eſt inter hom. totius anni parum a princ.*) quod *quantum catechumenis nondum baptizatis prodeſt doctrina fidei, tantum profuit baptiſma Joannis ante baptiſma Chriſti*: quia ſicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptiſmum Chriſti prænuntiabat, & in cognitionem veritatis, quæ mundo apparuit, attrahebat: ſic miniſtri Eccleſiæ primo erudiunt; poſt peccata eorum redarguunt; demum in baptiſmo Chriſti remiſſionem peccatorum promittunt.

Ad primum ergo dicendum, quod baptiſmus Joannis non erat per ſe ſacramentum, ſed quaſi quoddam ſacramentale diſponens ad baptiſmum Chriſti. Et ideo aliqualiter pertinebat ad legem Chriſti, non autem ad legem Moyſi.

Ad ſecundum dicendum, quod Joannes non ſolum fuit Propheta, ſed *pluſquam Propheta*, ut dicitur Matth. 11. Fuit enim terminus legis, & initium Euangelii. Et ideo magis pertinebat ad eum verbo, & opere inducere homines ad legem Chriſti, quam ad obſervantiam veteris legis.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmata illa Phariſæorum erant inania, utpote ad ſolam munditiam carnis ordinata: ſed baptiſmus Joannis ordinabatur ad munditiam ſpiritualem. inducebat enim homines ad pœnitentiam, ut dictum eſt. (*in corp.*)

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Joannem baptizare, fuit conveniens. Ut per hoc, quod *Matth. 3. præmiſſa*, &c. ut *in argu. cont.* Pro cujus meliori notitia facit illud Rom. 8. *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei*. Sanctitas enim Joannis ibi narrata monſtrat: quod ipſe, tanquam adoptivus filius Dei, a ſpiritu ejus agebatur. Porro apertiſſime conſtat: quod convenientia facit, quicunque ſpiritu Dei agitur. Nam talis ſapienter graditur, alioquin a ſpiritu Dei, qui aufert ſe etiam a cogitationibus, *quæ ſunt ſine intellectu*,

Sap.

Sap. 1. non ageretur: & conſequens viam, tum pulchram, cum pacificam ambulat, quandoquidem de ſapientia, cum qua tunc graditur, ſcriptum eſt Proverb. 3. *viæ ejus viæ pulchræ*, & *omnes ſemitæ illius pacificæ*. Eſſe vero pulchrum conſiſtit in quadam debita proportione; quare & pulchra dicuntur, quæ viſa placent, cum tamen viſus non delectetur, niſi in rebus debite proportionatis, 1. *q.* 5. *a.* 4. *ad* 1: Eſſe autem pacificum eſt circa non apparenter, ſed vere bonum, 2. 2. *q.* 29. *ar.* 2. Textus ergo argum. contr. ideo baptiſmum Joannis ſanctitati ejuſdem conjungit, conformiter ad Euangelium, ut ex tali conjunctione detur intelligi, quod baptiſmus ille erat prudenti intellectu excogitatus, tempori illi cum aliis debitis circumſtantiis, 1. 2. *q.* 7. *ar.* 3. 4. proportionatus, & vere bonus. Dum ergo textus ipſe intendit ex hoc, ſc. ex baptizatione Joannis connexa ejus ſanctitati, concludere, quod baptiſmus Joannis fuit conveniens: tunc per ly *conveniens* vult cointelligere etiam *tria* hæc jam dicta, *ſc.* eſſe & prudenti intellectu excogitatum, & debitis circumſtantiis, pro tempore proportionatum, & non apparens, ſed vere bonum. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS II. 209

Utrum baptiſmus Joannis fuerit a Deo.

2. *d.* 2. *q.* 2. *ar.* 1. *q.* 3.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod baptiſmus Joannis non fuerit a Deo. Nihil enim ſacramentale, quod eſt a Deo, denominatur ab homine puro; ſicut baptiſmus novæ legis non dicitur Petri, vel Pauli, ſed Chriſti: Sed ille baptiſmus denominatur a Joanne, ſecundum illud Matth. 21. *Baptiſmus Joannis unde erat, e cœlo, an ex hominibus?* Ergo baptiſmus Joannis non fuit a Deo.

2. Præterea. Omnis doctrina de novo a Deo procedens aliquibus ſignis confirmatur. unde & Dominus Exodi 4. dedit Moyſi poteſtatem ſigna faciendi. & Heb. 2. dicitur: *Cum fides noſtra principium accepiſſet enarrari a Deo per eos, qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis, & prodigiis:* Sed de Joanne Baptiſta dicitur Joan. 10. *Joannes ſignum fecit nullum*. Ergo videtur, quod baptiſmus, quo baptizavit, non eſſet a Deo.

3. Præterea. Sacramenta, quæ ſunt divinitus in-

ſtituta, aliquibus ſacræ Scripturæ præceptis continentur: Sed baptiſmus Joannis non præcipitur aliquo præcepto ſacræ Scripturæ. Ergo videtur, quod non fuerit a Deo.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 1. *Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum*, &c.

Reſpondeo dicendum, quod in baptiſmo Joannis *duo* poſſunt conſiderari; *ſc.* ipſe ritus baptizandi, & effectus baptiſmi. *Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, ſed a Deo*, qui familiari Spirituſſancti revelatione Joannem ad baptizandum miſit. *Effectus autem illius baptiſmi fuit ab homine:* quia nihil in illo baptiſmo efficiebatur, quod homo facere non poſſet. Unde non fuit a ſolo Deo, niſi inquantum Deus in homine operatur.

Ad primum ergo dicendum, quod per baptiſmum novæ legis homines interius per Spiritumſanctum baptizantur; quod facit ſolus Deus. Per baptiſmum autem Joannis ſolum corpus mundabatur aqua. Unde dicitur Matth. 3. *Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spirituſancto*. Et ideo baptiſmus Joannis denominatur ab ipſo; quia ſc. nihil in eo agebatur, quod ipſe non ageret: Baptiſmus autem novæ legis non denominatur a miniſtro, qui principalem baptiſmi effectum non agit, ſc. interiorem emundationem.

Ad ſecundum dicendum, quod tota doctrina, & operatio Joannis ordinabatur ad Chriſtum, qui multitudine ſignorum & ſuam, & Joannis doctrinam confirmavit. Si autem Joannes ſigna feciſſet, homines ex æquo Joanni, & Chriſtò attendiſſent. Et ideo ut homines principaliter Chriſto intenderent, non eſt datum Joanni, ut faceret ſignum. Judæis tamen quærentibus, quare baptizaret, confirmavit ſuum officium auctoritate Scripturæ, dicens: *Ego vox clamantis in deſerto* &c. ut dicitur Jo. 1. Ipſa etiam auſteritas vitæ ejus officium commendabat: quia, ut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*Hom.* 10. *a med.*) *mirabile erat in humano corpore tantam patientiam videre*.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus Joannis non fuit ordinatus a Deo, niſi ut modico tempore duraret, propter cauſas prædictas. Et ideo non fuit commendatus aliquo præcepto communiter edito in ſacra Scriptura, ſed familiari quadam revelatione Spirituſſancti, ut dictum eſt. (*ar. præc.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod baptiſmus Joannis fuit a Deo, & quod fuit ab homine. Quod quidem fuerit a Deo: ut Joan. 1. *Qui me miſit*, &c. ſecundum quod *in argum. contr.* & nequis forſan ſpiritu phariſaico ductus ipſi Joanni replicaret: *Tu teſtimonium perhibes de teipſo, teſtimonium tuum non eſt verum*: Euangeliſta, tamquam huic ſupercilio ſe opponens ex ſemetipſo de hac re ſic ibi teſtificatur : *Fuit homo miſſus a Deo, cui nomen erat Joannes*: *Hic venit in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine*. Hoc eſt. Fuit homo miſſus a Deo ad teſtificandum de lumine. Patet autem, quod Joannes Baptiſta non tantum verbo, ſed etiam baptiſmo ſuo teſtificatus eſt de lumine, ideſt, de Chriſto ad baptizandum in Spirituſancto, & igni, *Matth.* 3. ex conſequenti per illam auctoritatem conſtat, quod Joannes miſſus eſt a Deo ad baptizandum. Sed & ex contextu ejuſdem Euangeliſtæ patet hoc ipſum, dum tractaturus ibidem poſt pauca de baptiſmo Joannis præmonuit univerſaliter de Joanne, quod eſt miſſus a Deo, ac ſi aperte ex ſerie verborum dixerit. Cum videris Joannem baptizare, ſcito, quod baptiſmus ſuus eſt a Deo. Quod autem idem baptiſmus fuerit ab homine, inſinuatur per hoc, quod Joannes ad malignantes phariſæos de hoc, quod baptizaret, reſpondit Joannis primo: *Ego baptizo in aqua*. ac ſi dicat apertius. Ne contra me de hoc indignemini: quia baptizando ſolum facio, & facere intendo effectum ego, quem quilibet veſtrum, utpote homo purus, facere poſſet. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 210

Utrum in baptiſmo Joannis gratia daretur.

4. d. 2. q. 2. a. 1. q. 1. co.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod in baptiſmo Joannis gratia daretur. Dicitur enim Marci 1. *Fuit Joannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum*. Sed pœnitentia, & remiſſio peccatorum eſt

D 6 per

per gratiam. Ergo baptiſmus Joannis gratiam conferebat.

2. Præterea. Baptizandi a Joanne confitebantur peccata ſua, ut habetur Matth. 3. & Marci 1. Sed confeſſio peccatorum ordinatur ad peccatorum remiſſionem, quæ fit per gratiam. Ergo in baptiſmo Joannis gratia conferebatur.

3. Præterea. Baptiſmus Joannis propinquior erat baptiſmo Chriſti, quam circumciſio: Sed per circumciſionem remittebatur peccatum originale: quia, ut Beda dicit, (*in hom. circumciſ. parum a princ.*) *idem ſalutiferæ curationis auxilium circumciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod nunc baptiſmus agere revelatæ gratiæ tempore conſuevit.* Ergo multo magis baptiſmus Joannis remiſſionem peccatorum operabatur; quod ſine gratia fieri non poteſt.

Sed Contra eſt, quod Matth. 3. dicitur: *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam.* quod exponens Gregor. in quadam Homil. (*ſc. 7. in Euang. ante med.*) dicit: *Joannes non in ſpiritu, ſed aqua baptizat, quia peccata ſolvere non valebat*: Sed gratia eſt a Spirituſancto; & per eam peccata tolluntur. Ergo baptiſmus Joannis gratiam non conferebat.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a. 1. hu. q. & a 2. ad 2.*) tota doctrina, & operatio Joannis præparatoria erat ad Chriſtum: ſicut miniſtri, & inferioris artificis eſt præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Chriſtum, ſecundum illud Joann. 1. *Gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Et ideo *baptiſmus Joannis gratiam non conferebat; ſed ſolum ad gratiam præparabat tripliciter*: *Uno* quidem *modo* per doctrinam Joannis inducentem homines ad fidem Chriſti: *Alio modo* aſſuefaciendo homines ad ritum baptiſmi Chriſti: *Tertio modo* per pœnitentiam, præparando homines ad ſuſcipiendum effectum baptiſmi Chriſti.

Ad primum ergo dicendum, quod in illis uerbis, ut Beda dicit, (*c. 2. in Mar. ſup. illud: Fuit Joannes in deſerto*) poteſt intelligi *duplex* baptiſmus: *Unus* quidem, quem Joannes baptizando conferebat, qui dicitur baptiſmus pœnitentiæ; quia ſcilicet ille baptiſmus erat quoddam inductivum ad pœnitentiam, & quaſi quædam proteſtatio, qua profitebantur homines ſe pœnitentiam acturos: *Alius* autem eſt baptiſmus Chriſti, per quem peccata remittuntur,

tur, quem Joannes dare non poterat, ſed ſolum prædicabat dicens: *Ille vos baptizabit in Spiritu-ſancto*.

Vel poteſt dici, quod prædicabat baptiſmum pœnitentiæ, ideſt inducentem ad pœnitentiam; quæ quidem pœnitentia ducit homines in remiſſionem peccatorum.

Vel poteſt dici, quod per baptiſmum Chriſti, ut Hieronymus dicit,) *ſup. illud Marci* 1. *Prædicans baptiſmum pœn.*) *gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem conſumatur per ſponſum, initiatur per paranymphum*, ſcilicet per Joannem. Unde dicitur, quod baptizabat, & prædicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, non ideo quia hoc ipſe perficeret, ſed quia præparando ad hoc homines diſponebat.

Ad ſecundum dicendum, quod illa confeſſio peccatorum non fiebat ad remiſſionem peccatorum ſtatim per baptiſmum Joannis exhibendam, ſed conſequendam per pœnitentiam conſequentem, & per baptiſmum Chriſti, ad quem pœnitentia illa præparabat.

Ad tertium dicendum, quod circumciſio inſtituta erat ad remedium originalis peccati: ſed baptiſmus Joannis ad hoc non erat inſtitutus, ſed ſolum erat præparatorius ad baptiſmum Chriſti, ut dictum eſt. (*in corp. & a.* 1. *hu. qu.*) Sacramenta autem ex vi inſtitutionis ſuum habent effectum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod baptiſmus Joannis non conferebat gratiam, ut per illud Mat. 3. *Ego*, &c. ut cum expoſitione Beati Gregorii ponitur *in argum. contr.* Item per illud Mar. 1. *Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos ſpiritu ſ.* Ubi nota comparationem, & adverſativam. Per hoc enim, quod comparantur iſti baptiſmi ad invicem, oſtenditur, quod diſtincti ſunt: alioquin comparari non poſſent, cum relatio, & comparatio præſupponant extrema, ideſt quæ ad invicem referuntur, & comparantur, eſſe diſtincta. In quo autem diſtinguantur, monſtrat adverſativa ly *ille vero baptizabit vos ſpiritu ſancto*. Ac ſi ſcholaſtice dicatur. Ex hac adverſativa relinquitur, quod eſſe in ſpiritu ſancto, non intelligatur in baptiſmo condiviſo, ſcilicet Joannis. Iſti ergo baptiſmi diſtinguuntur in effectu: quoniam effectus baptiſmi

Chri-

Chriſti eſt quid ſupernaturale, ſcilicet, ſpirituſſancti gratia, effectus autem baptiſmi Joannis eſt quid naturale, ſcilicet, lotio aquæ. Hæc voluit dixiſſe Euangeliſta per illam adverſativam. Natura enim adverſativæ ſententiæ (ut patet diſcurrenti per omnia hujuſmodi) eſt intelligendum relinquere, quod illud, quod ipſa dicit, non verificatur de ſua collaterali propoſitione. Adverſativam illam eſſe ſententiam, quæ inter comparatas propoſitiones duas ponitur ſecundo loco cum ly *ſed*, vel ly *autem*, vel ly *vero*, aut aliquo hujuſmodi: & dicitur adverſativa, quia continet aliquid diverſum a priori propoſitione. Ut in propoſito patuit de ly *Ego baptizavi aqua, ille vero baptizabit ſpirituſancto*. Inſinuatur quoque idipſum per hoc, quod Act. 16. narratur, a ly *ſpiritum ſanctum accepiſtis*, &c. uſque ad ly *baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu*. Patet ſiquidem ibi, quod ſpirituſſanctus non dabatur in baptiſmo Joannis, cum ſic baptizati nec ſcirent, nec audiſſent, utrum ſpirituſſanctus ſit aliquid, ideſt, exiſtat in rerum natura. Nec ergo gratia ſpirituſſancti in illo dabatur: alioquin Joannes ipſos adultos inſtruxiſſet dicendo, quod præpararentur ad gratiam ſpirituſſancti, cum in adultis neceſſario prærequirat diſpoſitionem ſecundum Concilium *Trid. ſeſſ. 6. c.* 5. 6. & ſic nominaſſet ſaltem ſpiritumſanctum, & per hoc baptizati ab eo audiſſent, quod ſpirituſſanctus erat. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 211

Utrum alii, præter Chriſtum, baptiſmo Joannis baptizari debuerint.

4. *d.* 2. *q.* 2. *a.* 3. *q.* 2.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod baptiſmo Joannis ſolus Chriſtus debuerit baptizari. Quia, ſicut dictum eſt, (*a.* 1. *hu. qu.*) ad hoc Joannes baptizavit, ut Chriſtus baptizaretur; ſicut Aug. dicit ſuper Joannem. (*Tract.* 13. *ante med. tom.* 9.) Sed quod eſt proprium Chriſto, non debet aliis convenire. Ergo nulli alii debuerunt illo baptiſmo baptizari.

2. Præterea. Quicunque baptizatur, aut accipit aliquid a baptiſmo, aut baptiſmo aliquid confert: Sed a baptiſmo Joannis nullus aliquid accipere poterat; quia in eo gratia non conferebatur, ut dictum

ſtum eſt: (*ar. præc.*) nec aliquis baptiſmo aliquid conferre poterat, niſi Chriſtus, qui *tactu mundiſſimæ ſuæ carnis aquas ſanctificavit*. Ergo videtur, quod ſolus Chriſtus baptiſmo Joannis debuerit baptizari.

3. Præterea. Si alii illo baptiſmo baptizabantur, hoc non erat, niſi ut præpararentur ad baptiſmum Chriſti: & ſic conveniens videbatur, quod ſicut baptiſmus Chriſti omnibus confertur, & magnis, & parvis, & Gentilibus, & Judæis, ita etiam & baptiſmus Joannis conferretur: Sed non legitur, quod ab eo pueri baptizarentur, nec etiam Gentiles. dicitur enim Marci 1. quod *egrediebantur ad illum Hieroſolymitæ univerſi, & baptizabantur ab illo*. Ergo videtur, quod ſolus Chriſtus a Joanne debuerit baptizari.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 3. *Factum eſt, cum baptizaretur omnis populus, & Jeſu baptizato, & orante, aperti ſunt cœli*.

Reſpondeo dicendum, quod *duplici de cauſa oportuit alios a Chriſto baptizari baptiſmo Joannis*. *Primo* quidem, ut Aug. dicit ſuper Joann. (*Tract.* 4. *a med. & Tract.* 5. *inter princ. & med. to.* 9.) *quia ſi ſolus Chriſtus baptiſmo Joannis baptizatus eſſet, non deeſſent qui dicerent, baptiſmum Joannis, quo Chriſtus eſt baptizatus, digniorem eſſe baptiſmo Chriſti, quo alii baptizantur. Secundo*, quia oportebat per baptiſmum Joannis alios ad baptiſmum Chriſti præparari, ſicut dictum eſt. (*ar.* 1. & 3. *hu. qu.*)

Ad primum ergo dicendum, quod non propter hoc ſolum fuit Joannis baptiſmus inſtitutus, ut Chriſtus baptizaretur, ſed etiam propter alias cauſas, ut dictum eſt. (*ar.* 1. *hu. qu.*) Et tamen ſi ad hoc ſolum eſſet inſtitutus, ut Chriſtus eo baptizaretur, oportebat prædictum inconveniens vitari, aliis hoc baptiſmo baptizatis.

Ad ſecundum dicendum, quod alii, qui ad baptiſmum Joannis accedebant, non poterant quidem baptiſmo aliquid conferre, nec tamen a baptiſmo gratiam accipiebant, ſed ſolum pœnitentiæ ſignum.

Ad tertium dicendum, quod quia ille baptiſmus erat pœnitentiæ, quæ pueris non convenit, ideo baptiſmo illo pueri non baptizabantur. Conferre autem Gentibus viam ſalutis ſoli Chriſto reſervabatur, qui eſt *expectatio gentium*, ut dicitur Gen. penult. Sed & ipſe Chriſtus Apoſtolis inhibuit Gentilibus Euangelium prædicare ante paſſionem, & reſurrectionem. Unde multo minus conveniebat per Joannem Gentiles ad baptiſmum admitti.

AP-

APPENDIX.

Ex art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis : quod baptiſmo Joannis alii etiam præter Chriſtum debuerunt baptizari. Ut per illud dictum *Luc.* 3. ſecundum quod eſt *in arg. contr.* Pro cujus applicatione ad intentum probandum ſcito, quod, ſi non debuiſſent illi, ideſt ſi non fuiſſet conveniens, illos baptizari a Joanne : procul dubio Joannes ſanctus, & juſtus eos non baptizaſſet, immo a ſuo baptiſmo libera increpatione (pro zelo ſibi familiari) repuliſſet eoſdem. Ex eo igitur, quod advenientes baptizabat, intelligendum aperte relinquit, quod alios baptizari ſuo baptiſmo & erat conveniens, & ſibimet erat gratum, utpote qui horum utrumque facto ſuo probaret. Inſinuatur quoque idem per hoc, quod *Act.* 19. intelligens Apoſtolus, quod quidam erant baptizati baptiſmate Joannis non redarguit, ſed ad meliora animavit, ſcilicet ad baptizari baptiſmo Chriſti. Quos utique (pro ſuo fervido ſpiritu (redarguiſſet, ut olim Petrum *Galat.* ac ſi in hoc reprehenſibiles fuiſſent, ideſt, ſi ad baptiſmum Joannis accendendo feciſſent, quod non debuiſſent. Ex non redargutione ergo, quin & ex ad meliora animatione, declaratum eſſe voluit Apoſtolus : quod hi ſuſcipiendo baptiſmum Joannis bonum fecerunt. Procurare enim ad melius præſupponit bonum in eo, qui provocatur (ut patet) alioquin is provocaretur a malo ad bonum, & non a bono ad melius. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 212

Utrum baptiſmus Joannis debuerit ceſſare, Chriſto baptizato.

4. d. 2. q. 2. a. 1. q. 3. ad 1. & q. 4. per totam.

Ad Quintum ſic proceditur. Videtur, quod baptiſmus Joannis ceſſare debuerit, poſtquam Chriſtus fuit baptizatus. Dicitur enim Joan. 1. *Ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni in aqua baptizans* : Sed in Chriſto baptizato ſufficienter fuit manifeſtatus, tum per teſtimonium Joannis, tum per deſcenſum columbæ, tum etiam teſtimonio paternæ vocis. Ergo videtur, quod non debuerit poſtea baptiſmus Joannis durare.

2. Præ-

2. Præterea. Auguſt. dicit ſup. Joan. (*Tract. 4. inter med. & fin. to. 9.*) *Baptizatus eſt Chriſtus, & ceſſavit Joannis baptiſmus*. Ergo videtur, quod Joannes poſt Chriſtum baptizatum non debuerit baptizare.

3. Præterea. Baptiſmus Joannis erat præparatorius ad baptiſmum Chriſti: ſed baptiſmus Chriſti incepit ſtatim Chriſto baptizato: quia *tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regenerativam contulit aquis*, ut Beda dicit. (*c. 10. in Luc. ſup. illud Luc. 3. Factum eſt autem.*) Ergo videtur, quod baptiſmus Joannis ceſſaverit, Chriſto baptizato.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 13. quod *venit Jeſus in Judæam terram, & baptizabat: erat autem & Joannes baptizans*: Sed Chriſtus non baptizavit, niſi poſtquam fuit baptizatus. Ergo videtur, quod poſtquam Chriſtus fuit baptizatus, adhuc Joannes baptizabat.

Reſpondeo dicendum, quod *baptiſmus Joannis ceſſare non debuit, Chriſto baptizato*. *Primo* quidem, quia, ut Chryſoſt. dicit. (*hom. 28. in Joan. parum a princ.*) *ſi ceſſaſſet Joannes baptizare, Chriſto baptizato, exiſtimaretur, quod zelo, vel ira hoc faceret*. *Secundo*, quia ſi ceſſaſſet a baptizando, Chriſto baptizante, diſcipulos ſuos in majorem zelum immiſiſſet. *Tertio*, quia perſiſtens in baptizando, ſuos auditores mittebat ad Chriſtum. *Quarto*, quia, ut Beda dicit, (*hab. in gloſ. ord. ſup. illud Joan. 3. Erat autem Joannes*) *adhuc permanebat umbra veteris legis: nec debuit præcurſor ceſſare, donec veritas manifeſtaretur*.

Ad primum ergo dicendum, quod nondum Chriſtus erat plene manifeſtatus eo baptizato. & ideo adhuc neceſſarium erat, quod Joannes baptizaret.

Ad ſecundum dicendum, quod baptizato Chriſto, ceſſavit baptiſmus Joannis; non tamen ſtatim, ſed eo incarcerato. Unde Chryſoſt. dicit ſuper Joannem (*hom. 28. parum a princ.*) *Æſtimo, propter hoc permiſſam eſſe mortem Joannis, & eo ſublato de medio, Chriſtum maxime prædicare cœpiſſe, ut omnis multitudinis affectio ad Chriſtum tranſiret, & non ultra his, quæ de utroque erant, ſententiis ſcinderetur*.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus Joannis præparatorius erat, non ſolum ad hoc quod Chriſtus baptizaretur, ſed etiam ad hoc quod alii ad Chriſti baptiſmum accederent; quod nondum fuit impletum, Chriſto baptizato.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis; quod baptiſmus Jo: Chriſto baptizato, ceſſare ſtatim non debuit. Ut per illud Joan. 2. *Quod venit*, &c. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in argum. contr.* Ad cujus, & aliorum ſimilium notitia; quod ſupponitur hic : quod Jo: non feciſſet id, quod facere non debuiſſet, & conſequenter, quod, ſi fecit, debuit. Nec immerito ſupponuntur hæc, quoniam Joan: erat ſanctus, & juſtus, & per conſequens erat filius Dei adoptivus, quorum filiorum eſt a ſpiritu-ſancto agi, *Rom.* 8. Tenent ergo hæ ſequelæ: Joannes baptizavit. ergo baptizare debuit. Non ceſſavit baptizare mox Chriſto baptizato. ergo tunc ceſſare non debuit. Porro quod nunc audis in ſubjecta materia de Joanne dici, de omnibus etiam aliis Joanni ſimilibus, ideſt ſanctis, & juſtis in aliis quoque materiis dictum puta. *Secundo* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 213

Utrum baptizati baptiſmo Joannis eſſent poſtea baptiſmo Chriſti baptizandi.

inf. q. 66. *a.* 9. *ad* 2. *Et* 4. *d.* 2. *q.* 2. *a.* 4.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod baptizati baptiſmo Joannis non fuerint baptizandi baptiſmo Chriſti. Joannes enim non fuit minor Apoſtolis; cum de eo ſcriptum ſit Matth. 11. *Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta* : Sed illi qui baptizabantur ab Apoſtolis, non iterum baptizabantur, ſed ſolummodo addebatur eis impoſitio manuum. dicitur enim Act. 8. quod aliqui baptizati tantum erant a Philippo *in nomine Domini Jeſu*, *& tunc* Apoſtoli, ſcilicet Petrus, & Joannes, *imponebant manus ſuper illos*, *& accipiebant Spiritumſanctum*. Ergo videtur, quod baptizati a Joanne non debuerint baptizari baptiſmo Chriſti.

2. Præterea. Apoſtoli fuerunt baptizati baptiſmo Joannis : fuerunt enim quidam eorum diſcipuli Joannis, ut patet Joan. 1. Sed Apoſtoli non videntur eſſe baptizati baptiſmo Chriſti, dicitur enim Joan. 4. quod *Jeſus non baptizabat*, *ſed diſcipuli ejus*.

Ergo

Ergo videtur, quod baptizati baptiſmo Joannis non erant baptizandi baptiſmo Chriſti.

3. Præterea. Minor eſt, qui baptizatur, quam qui baptizat: Sed ipſe Joannes non legitur baptizatus baptiſmo Chriſti. Ergo multo minus illi qui a Joanne baptizabantur, indigebant baptiſmo Chriſti.

4. Præterea. Actor. 19. dicitur, quod *Paulus invenit quoſdam de diſcipulis, dixitque ad eos: Si Spiritumſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spirituſſanctus eſt, audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Joannis baptiſmate*: Et ſequitur, quod *baptizati ſunt* iterum *in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Sic ergo videtur, quod quia eſſe Spiritumſanctum neſciebant, oportuit eos iterum baptizari, ſicut Hieron. dicit ſuper Joelem, (*ſup. illud c. 3. Effundam de Spiritu meo*) & in Epiſt. de viro unius uxoris, (*quæ eſt 83. ad Ocean. c. 3. à med.*) & Ambroſ. dicit in l. 1. de Spiritufancto: (*c. 3. cir. princ.*) Sed quidam fuerunt baptizati baptiſmo Joannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. Ergo non erant baptizandi iterum baptiſmo Chriſti.

5. Præterea. Roman. 10. ſuper illud, *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus*, dicit gloſ. Auguſt. (*ord. tract. 80. in Jo. a med. tom. 9.*) *Unde eſt iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur?* Ex quo patet, quod virtus baptiſmi dependet ex fide: Sed forma baptiſmi Joannis ſignificavit fidem Chriſti, in qua nos baptizamur. dicit enim Paulus Actor. 19. *Joannes baptizabat baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens: In eum qui venturus eſt poſt ipſum, ut crederent, hoc eſt in Jeſum*. Ergo videtur, quod non oportebat, baptizatos baptiſmo Joannis iterum baptizari baptiſmo Chriſti.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract. 5. a med. tom. 9.*) *Qui baptizati ſunt baptiſmate Joannis, oportebat ut baptizarentur baptiſmate Chriſti*.

Reſpondeo dicendum, quod ſecundum opinionem Magiſtri in 2. diſtinctione l. 4. ſententiarum, illi qui baptizati ſunt a Joanne, neſcientes Spiritumſanctum eſſe, ac ſpem ponentes in illius baptiſmo, poſtea baptizati ſunt baptiſmo Chriſti: illi vero qui ſpem non poſuerunt in baptiſmo Joannis, & Patrem, & Filium, & Spiritumſanctum credebant, non fuerunt poſtea baptizati, ſed impoſitione manuum

nuum ab Apoſtolis ſuper eos facta, Spiritumſanctum receperant.

Et hoc quidem verum eſt, quantum ad *primam* partem; quod multis auctoritatibus confirmatur; ſed quantum ad *ſecundam* partem eſt penitus irrationabile, quod dicitur. *Primo* quidem, quia baptiſmus Joannis neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, ſed erat ſolum in aqua, ut ipſemet dicit Matth. 3. Unde baptizatis fides, vel ſpes, quam habebant in Chriſtum, non poterat hunc defectum ſupplere. *Secundo*, quia quando in ſacramento omittitur aliquid, quod eſt de neceſſitate ſacramenti, non ſolum oportet ſuppleri, quod fuerat omiſſum, ſed oportet totaliter innovari. Eſt autem de neceſſitate baptiſmi Chriſti, quod fiat non ſolum in aqua, ſed etiam in Spirituſancto, ſecundum illud Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spirituſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Unde illis, qui tantum in aqua baptizati erant baptiſmo Joannis, non ſolum erat ſupplendum, quod deerat, (ut ſc. daretur eis Spirituſſanctus per impoſitionem manuum) ſed erant iterato totaliter baptizandi in aqua, & Spiritu.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Aug. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 5. *verſ. fi. tom.* 9.) *ideo poſt Joannem baptizatum eſt, quia non dabat baptiſma Chriſti, ſed ſuum: quod autem dabatur a Petro, & ſi quod datum eſt a Juda, Chriſti erat. Et ideo ſi quos baptizavit Judas, non ſunt iterum baptizati. baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cujus poteſtate datur, non qualis ille, cujus miniſterio datur.* Et inde eſt etiam, quod baptizati a Philippo diacono, qui baptiſmum Chriſti dabat, non ſunt iterum baptizati; ſed acceperunt manuum impoſitionem per Apoſtolos; ſicut baptizati per ſacerdotes confirmantur per Epiſcopos.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit ad Seleucianum, (*epiſt.* 108. *in med. tom.* 2.) *intelligimus diſcipulos Chriſti fuiſſe baptizatos, ſive baptiſmo Joannis, (ſicut nonnulli arbitrantur) ſive, quod magis credibile eſt, baptiſmo Chriſti. neque enim miniſterio baptizandi defuit, ut haberet baptizatos ſervos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit memorabilis illius humilitatis miniſterio, quando eis pedes lavit.*

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 4. *in op. imperf. parum a princ.*) per hoc quod Chriſtus Joanni dicenti, *Ego a te debeo baptizari*, reſpondit, *ſine modo*, oſtenditur

tur quod poſtea Chriſtus baptizavit Joannem: Et hoc dicit in quibuſdam libris apocryphis manifeſte ſcriptum eſſe. Certum tamen eſt, ut Hieronymus dicit ſuper Matth. (*ſup. illud c.* 3. *Sine modo*) quod *ſicut Chriſtus fuit baptizatus in aqua a Joanne, ita Joannes a Chriſto erat in Spiritu baptizandus.*

Ad quartum dicendum, quod non eſt tota cauſa, quare illi fuerunt baptizati poſt baptiſmum Joannis, quia Spiritum ſanctum non cognoverant, ſed quia non erant baptiſmo Chriſti baptizati.

Ad quintum dicendum, quod, ſicut dicit Aug. contra Fauſtum, (*lib.* 19. *c.* 13. *tom.* 6.) Sacramenta noſtra ſunt ſigna præſentis gratiæ: ſacramenta vero veteris legis fuerunt ſigna gratiæ futuræ. Unde ex hoc ipſo quod Joannes baptizavit in nomine venturi, datur intelligi, quod non dabat baptiſmum Chriſti, qui eſt ſacramentum novæ legis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Augu. quod baptizati baptiſmo Joan. erant iterum baptizandi baptiſmo Chriſti. A D. Auguſtino quidem: ut *in arg. cont.* A ſcripturis vero per hoc quod Jo. ad baptizatos a ſe loquens, expreſſe dicit Mat. 3. Mar. 1. Luc. 3. *Ipſe vos baptizabit in ſpiritu-ſancto*, ubique enim explicat ly *vos*; ex hoc quaſi ad digitum demonſtrans, quod illæ perſonæ ſignatæ, quas ipſe baptizaverat, erant baptiſmo Chriſti de novo baptizandæ: & quod erat ſuiipſius intentum, ut a ſe baptizati ad Chriſti baptiſmum poſtea accederent. Hæc omnia importantur per ly *vos*: quod hic facit ſuppoſitionem perſonalem. Nam eaſdem numero perſonas, quas Joan. in ſuam ſcholam ſive ſimpliciter docendo, ſive etiam baptizando recepit, mittebat, tanquam fideliſſimus præcurſor, ad Chriſtum: ut patet ex eo, quod ipſe coram diſcipulis ſuis dixit Jo. primo. *Ecce agnus Dei*, proculdubio, ut agnum illum ſequerentur. Adde ſecundum doctrinam ſanctorum, quod Joa. non tantum verbo prædicando, ſed etiam aqua baptizando, præcurrit Chriſtum. Hoc autem proprie non fuit ſolum ex eo, quod ipſe ante Chriſtum prædicavit, & baptizavit: ſed principalius ex eo, quod eos, quos docebat, & baptizabat, mittebat ad doctrinam, & baptiſmum Chriſti, commonens ſcilicet eoſdem numero homines, quod deberent accedere ad Chriſtum, ut edocerentur, & baptizarentur ab illo.

Præ-

Præcurſoris namque, ut præcurſoris, eſt dirigere, quos ducit, ad eum, cujus præcurſor vere dicitur. Item inſinuatur idem per hoc, quod dicitur Joann. tertio. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritusſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Conſtat enim, quod per baptiſmum Joa. nemo renaſcebatur, ſed nec ipſe hoc de baptiſmo ſuo dixit unquam: & quod per baptiſmum Chriſti homo regeneratur. Ergo baptizatos a Joanne, oportuit ſecundum ſcripturam hanc, baptizari vel in re, vel in voto, ſi facultas non affuiſſet, baptiſmo Chriſti: ut poſſent introire in regnum Dei. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO XXXIX.

De baptizatione Chriſti, in octo articulos diviſa.

Deinde conſiderandum eſt de baptizatione Chriſti.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum Chriſtus debuerit baptizari.
Secundo. Utrum debuerit baptizari baptiſmo Joannis.
Tertio. De tempore baptiſmi.
Quarto. De loco.
Quinto. De hoc quod ei ſunt cœli aperti.
Sexto. De Spiritu ſancto apparente in ſpecie columbæ.
Septimo. Utrum illa columba fuerit verum animal.
Octavo. De voce paterni teſtimonii.

ARTICULUS I. 214

Utrum fuerit conveniens, Chriſtum baptizari.

4. d. 2. q. 2. art. 3. qu. 1. & qu. 3. art. 2. qu. 1. Et Matth. 3. Et op. 60. ca. 9.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum baptizari. Baptizari enim eſt ablui: Sed Chriſto non convenit ablui, in quo nulla fuit impuritas. Ergo videtur, quod Chriſtum non decuerit baptizari.

2. Præterea. Chriſtus circumciſionem ſuſcepit, ut im-

impleret legem. Sed baptiſmus non pertinebat ad legem. Ergo non debebat baptizari.

3. Præterea. Primum movens in quolibet genere eſt immobile ſecundum illum motum; ſicut cœlum, quod eſt primum alterans, non eſt alterabile: Sed Chriſtus eſt primum baptizans, ſecundum illud Joan. 1. *Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem, hic eſt qui baptizat*. Ergo ipſum non decuit baptizari.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 3. quod *venit Jeſus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo*.

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit, Chriſtum baptizari*. *Primo* quidem, quia, ut Ambroſ. dicit ſuper Luc. (*ſup. illud cap.* 3. *Factum eſt autem &c.*) *Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Chriſti, qui peccatum non cognovit, baptiſmatis vim haberent*, & *ut ſanctificatas aquas relinqueret poſtmodum baptizandis*, ſicut Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*homil.* 4. *in op. imperf. a princ.*) *Secundo*, quia, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*ibid.*) *quamvis ipſe non eſſet peccator, tamen naturam ſuſcepit peccatricem, & ſimilitudinem carnis peccati: propterea etſi pro ſe baptiſmate non indigebat, tamen in aliis carnalis natura opus habebat*: Et, ſicut Gregorius Nazianzenus dicit, (*in orat.* 39. *quæ eſt in Sancta Lumina, a med.*) *baptizatus eſt Chriſtus, ut totum veteranum Adam immergat aquæ*. *Tertio* baptizari voluit, ſicut Auguſt. dicit in Sermone de Epiphania, (*qui eſt* 29. *de Temp. implic. parum a princ. tom.* 10.) *quia voluit facere, quod faciendum omnibus imperavit*. Et hoc eſt quod ipſe dicit: *Sic decet nos implere omnem juſtitiam*: (*Matt.* 3.) Ut enim Ambroſ. dicit ſuper Luc. (*loc. ſup. cit.*) *Hæc eſt juſtitia, ut quod alterum facere velis, prior ipſe incipias, & tuo alios horteris exemplo*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus non fuit baptizatus, ut ablueretur, ſed ut ablueret, ſicut dictum eſt. (*in corp.*)

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus non ſolum debebat implere ea quæ erant veteris legis, ſed etiam inchoare ea quæ ſunt novæ legis. Et ideo non ſolum voluit circumcidi, ſed etiam baptizari.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus eſt primum baptizans ſpiritualiter: & ſic non eſt baptizatus, ſed ſolum in aqua.

AP-

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſt. quod conveniens fuit, Chriſtum baptizari. A ſcripturis quidem per hoc: quod dicitur Matt. 3. *Venit*, &c. ſecundum quod eſt *in argum. contr.* Pro cujus, aliorumque ſimilium captu adverte: quod ad demonſtrandum, aliquod factum Chriſti eſſe conveniens: ſeu, quod in idem redit, conveniens eſſe, Chriſtum feciſſe ſic, vel ſic, ſufficit oſtendere, quod Chriſtus tale quid fecit, ut ſit in propoſito. Ex hoc enim, quod Chriſtum fuiſſe baptizatum narratur in Euangelio, vult habere Sanctus Doctor, factum iſtud, ideſt Chriſtum baptizari, fuiſſe conveniens. Et merito quidem. Nam, ſi de filiis Dei adoptivis, ut ſic, verificatur regula hæc, ſcilicet, quod ipſos aliquid feciſſe, eſt ipſos illud convenienter feciſſe, ut probatur *quæſt.* 38. *art.* 1. *append.* & *art.* 5. *appen.* multo magis utique ipſa verificatur de Chriſto, qui eſt filius Dei naturalis, ut patet ex terminis. Præterea Chriſtum crucifixum eſſe Dei ſapientiam, dixit Apoſtolus 1. *Corinth.* 1. per quod dictum impoſſibile eſſe monſtravit, quod aliqua Chriſti actio ſit inconveniens, vel minus recta: immo & per hoc indicavit, quod neceſſe eſt, omnem Chriſti actionem eſſe convenientiſſimam, & ex omni parte tam bene rationi conſonam, & rectam, ut nihil ei addi poſſit. Non enim tantum dixit, quod Chriſtus eſt ſapiens, ſed etiam quod eſt ſapientia. Ex philoſophia vero habemus: quod abſtractum nihil prorſus de oppoſito ſecum poteſt compati, licet concretum poſſit. Ut poteſt quidem album, ideſt res alba fieri aliquo modo nigra, ſicut & calidum, ideſt res calida poteſt ſecum aliquid frigiditatis habere, & in remiſſo gradu illa participare albedinem, ſicut & hæc caliditatem: ſed albedo non poteſt fieri, immo nec fingi aliqualiter nigra, aut compati ſecum, etiamſi fingendi locus detur, aliquid minimum nigredinis, aut non eſſe ſecundum omnem gradum ſuum, ut ita dicam, alba, ideſt perfecta. Sic in propoſito. Poteſt quidem res ſapiens admittere ſecum, ideſt, admixtum habere aliquid inſipientiæ, aut etiam in remiſſo aliquantulum gradu participare ſapientiam: ſed non poteſt fieri, immo nec fingi, quod ſapientia aliquid vel parviſſimum inſipientiæ ſecum habeat admixtum, aut etiam quod non ſit ſecundum omnem

mnem gradum ſuum perfecta, ideſt habens omnes gradus ad eſſe ſuum, ideſt ad ſapientiam requiſitos. Poterit ergo res ſapiens facere aliquid convenienter, ſed non in ſummo, neque ex omni parte: non poterit autem ſapientia facere aliquid convenienter, quod non ſit in ſummo convenientiæ, & ex omni parte convenientiſſimum. De Chriſto igitur, cum ſit ſapientia, dicendum omnino eſſe ex prædictis patet: quod omnes actiones ſuæ neceſſario fuerunt in ſummo, & ex omni parte convenientiſſimæ; & conſequenter, quod Chriſtum baptizari fuit conveniens per abſolutam antonomaſiam (ſic intellexit articuli concluſio) ideſt in ſummo, & ex omni parte convenientiſſimum. Quod ſi adhuc veritatem conjunxeris, quod Chriſtus non ſolum eſt ſapientia, ſed & Dei, ideſt, divina ſapientia: tunc omnes, ſingulaſque ejus actiones non tantum in ſummo, & omni ex parte convenientiſſimas neceſſario dices, ſed etiam in ſummo in infinitum, & ex omni parte in infinitum, ſeu (quod in idem redit) infinite in ſummo, & infinite ex omni parte. Ergo per ly *venit*, *ut baptizaretur*, inſinuatum eſt: quod eum baptizari fuit tam convenientiſſimum, ut nihil ſupra. A D. Auguſt. autem, quod idipſum fuerit conveniens, inſinuatur in ſermone appropriato, qui incipit. „ Proxima. Baptizatus Dominus nos „ regeneravit ad ſalutem. Adam abluit peccatorem. „ Illum currentes aquæ tunc infundebant, ſed peccata noſtra ſecum portabant. De illo guttæ baptiſmatis fluebant, ſed noſtra in guttis crimina „ defluebant. Nec dum eramus in mundo, & jam „ abluebamur in baptiſmo. Nam ipſa fuit baptiſmatis ratio; ut aquæ, quæ purgaturæ erant, ab „ illo purgarentur. Tunc enim Chriſtum dominum „ non tam lavit unda, quam lota. Tibi ergo naſcendo advenit Chriſtus, tibi vivendo militavit, „ tibi moriendo conflixit. Quem pro te vides mortuum, pro te intellige baptizatum. Hæc ibi. „ *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 215

Utrum Chriſtus baptiſmo Joannis debuerit baptizari.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit baptizari baptiſmo Joannis. Baptiſmus enim Joannis fuit baptiſmus pœnitentiæ: Sed pœnitentia Chriſto non convenit; quia nullum

habuit peccatum. Ergo videtur, quod non debuerit baptizari baptiſmo Joannis.

2. Præterea. Baptiſmus Joannis, ſicut dicit Chryſoſt. (*hom.* 12. *in Matth. a med.*) medium fuit inter baptiſmum Judæorum, & Chriſti baptiſmum: Sed medium ſapit naturam extremorum. Cum ergo Chriſtus non fuerit baptizatus baptiſmate legali, nec etiam baptiſmate ſuo, videtur quod pari ratione baptiſmate Joannis baptizari non debuerit.

3. Præterea. Omne quod in rebus humanis eſt optimum, debet attribui Chriſto: Sed baptiſmus Joannis non tenet ſupremum locum inter baptiſmata. Ergo non convenit, Chriſtum baptizari baptiſmo Joannis.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 3. quod *venit JESUS in Jordanem, ut baptizaretur a Joanne.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dicit Aug. ſuper Joan. (*tract.* 13. *aliquant. a prin. to.* 9.) *baptizatus Dominus baptizabat, non eo baptiſmate, quo baptizatus eſt*. Unde cum ipſe baptizaret baptiſmo proprio, *conſequens eſt, quod non fuerit baptizatus ſuo baptiſmate, ſed baptiſmate Joannis.*

Et hoc fuit conveniens. *Primo* quidem propter conditionem baptiſmi Joannis, qui non baptizavit in Spiritu, ſed ſolum in aqua. Chriſtus autem ſpirituali baptiſmate non indigebat, qui a principio ſuæ conceptionis gratia Spiritus ſancti repletus fuit, ut patet ex dictis. (*quæſt.* 34. *ar.* 4.) Et hæc eſt ratio Chryſoſtomi. (*hom.* 4. *in op. imperf.*) *Secundo*, ut Beda dicit, (*cap.* 4. *in Mar.*) *baptizatus eſſe baptiſmo Joannis, ut baptiſmo ſuo baptiſmum Joannis comprobaret*. *Tertio*, ſicut Gregorius Nazianzenus dicit, (*loc. cit. art præc.*) *Accedit Chriſtus ad baptiſmum Joannis ſanctificaturus baptiſmum*.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*art. præc.*) Chriſtus baptizari voluit, ut nos exemplo ſuo induceret ad baptiſmum. Et ideo ad hoc quod eſſet efficacior ejus inductio, voluit baptizari baptiſmo, quo manifeſte non indigebat, ut homines ad baptiſmum accederent, quo indigebant. Unde Ambroſ. dicit ſuper Luc. (*ſup. illud c.* 3. *Factum eſt autem*) *Nemo refugiat lavacrum gratiæ, quando Chriſtus lavacrum pœnitentiæ non refugit.*

Ad ſecundum dicendum, quod baptiſmus Judæorum in lege præceptus erat ſolum figuralis: Baptiſmus autem Joannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abſtinendum a peccatis:

Ba-

Baptiſmus autem Chriſti habet efficaciam mundandi a peccato, & gratiam conferendi. Chriſtus autem neque indigebat percipere remiſſionem peccatorum, quæ in eo non erant, neque recipere gratiam, qua plenus erat. Similiter etiam cum ipſe ſit veritas, non competebat ei id, quod in ſola figura gerebatur. Et ideo magis congruum fuit, quod baptizaretur baptiſmo medio, quam aliquo extremorum.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus eſt quoddam ſpirituale remedium. quanto autem aliquid eſt magis perfectum, tanto minori remedio indiget. Unde ex hoc ipſo quod Chriſtus eſt maxime perfectus, conveniens fuit, quod non baptizaretur perfectiſſimo baptiſmo: ſicut ille qui eſt ſanus, non indiget efficaci medicina.

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod debuit Chriſtus baptizari, ideſt, quod conveniens fuit, ipſum baptizari, ideſt, quod convenienter baptizatus eſt baptiſmo Joannis. Sic, ideſt, omnibus his modis, ut qui in idem redeant, expone omnia ſimilia, & ſupra, & infra. Inſinuatur vero per hoc, quod dicitur Matth. tertio, *quod*, &c. *ut eſt in argum. contr.* Quomodo autem iſta a Sanct. Doctore ſubintellecta valeat conſequentia, ſcilicet baptizari voluit a Joanne. ergo conveniens fuit eum a Joan. baptizari, vide *ar.* 1. *append.* & inde applica, quantum ſufficit ad propoſitum. Non ſolum enim dicta ibi faciunt pro loco illo, ſed etiam pro iſto, & omnibus aliis ſimilibus. Item per hoc, quod dicitur Sapient. 11. *omnia in numero, pondere*, & *menſura diſpoſuiſti Domine*. Ergo (applica tu) multo magis actionem hanc tuam, ſcilicet baptizari a Joanne. Item per dictum Proverb. 8. *Juſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis pravum quid, neque perverſum. Recti ſunt intelligentibus, & æqui invenientibus ſcientiam*. Ergo, applica tu; juſtæ ſunt, rectæ, & æquæ omnes, & ſingulæ actiones meæ. ergo & hæc, ſcilicet a Joanne baptizari. Univerſalia enim illa dicta ſcripturarum ſunt, & conſequenter pro lectoris prudenti judicio applicabilia ad hæc, & hujuſmodi particularia. Quod, ut plenius agnoſcere, & in practica ſtudiorum exercere poſſis, vide 1. 2. *quæſt.* 68. *art.* 5. *append.* & 2. 2. *quæſt.* 122. *art.* 2. *appen.* & *quæſt.* 140. *ar.* 1. *appen.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 216

Utrum Chriſtus convenienti tempore fuerit baptizatus.

4. d. 4. q. 3. a. 1. q. 2. & d. 44. in prin. expoſitionis literæ.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod non convenienti tempore Chriſtus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Chriſtus baptizatus eſt, ut ſuo exemplo alios ad baptiſmum provocaret: Sed fideles Chriſti laudabiliter baptizantur non ſolum ante trigeſimum annum, ſed etiam in infantili ætate. Ergo videtur, quod Chriſtus non debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

2. Præterea. Chriſtus non legitur docuiſſe, vel miracula feciſſe ante baptiſmum: Sed utilius fuiſſet mundo, ſi priori tempore docuiſſet, incipiens a vigeſimo anno, vel etiam prius. Ergo videtur, quod Chriſtus, qui pro utilitate hominum venerat, ante trigeſimum annum debuerit baptizari.

3. Præterea. Indicium ſapientiæ divinitus infuſæ maxime debuit manifeſtari in Chriſto: Eſt autem manifeſtatum in Daniele tempore ſuæ pueritiæ, ſecundum illud Dan. 13. *Suſcitavit Dominus ſpiritum pueri junioris, cujus nomen Daniel.* Ergo multo magis Chriſtus in ſua pueritia debuit baptizari, & docere.

4. Præterea. Baptiſmus Joannis ordinatur ad baptiſmum Chriſti, ſicut ad finem: Sed finis eſt prior in intentione, & poſterior in executione. Ergo vel Chriſtus debuit primus a Joanne baptizari, vel ultimus.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 3. *Factum eſt, cum baptizaretur omnis populus, & Jeſu baptizato, & orante* &c. Et inf. *Et ipſe Jeſus erat incipiens, quaſi annorum triginta.*

Reſpondeo dicendum, quod *Chriſtus convenienter fuit in trigeſimo anno baptizatus. Primo* quidem, quia Chriſtus baptizabatur, quaſi ex tunc incipiens docere, & prædicare; Ad quod requiritur perfecta ætas, qualis eſt triginta annorum. Unde legitur Geneſ. 41. quod *triginta annorum erat Joſeph, quando accepit regimen Ægypti.* Similiter etiam 2. Reg. 5. legitur de David, *quod triginta annorum erat, cum regnare cœpiſſet.* Ezechiel etiam in trigeſimo anno cœpit prophetizare, ut habetur Ezech. 1. *Secun-*

cundo, quia, ſicut Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*hom.* 10. *parum a princ.*) futurum erat, ut poſt baptiſmum Chriſti lex ceſſare inciperet. Et ideo hac ætate Chriſtus ad baptiſmum venit, quæ poteſt omnia peccata ſuſcipere, ut lege ſervata nullus dicat, quod ideo eam ſolvit, quia implere non potuit. *Tertio*, quia per hoc quod Chriſtus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi, quod baptiſmus parit viros perfectos, ſecundum illud Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Unde & ipſa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur. conſurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarii in denarium: Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis: Per denarium autem impletio mandatorum legis: Et in his duobus perfectio vitæ Chriſtianæ conſiſtit.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Gregor. Nazianz. dicit, (*in orat.* 40. *quæ eſt de Baptiſmo, aliquant. a med.*) Chriſtus non eſt baptizatus, *quaſi indigeret purgatione, nec quod aliquod illi immineret periculum differendo baptiſmum; ſed cuivis alii non in parvum redundat periculum, ſi exeat ex hac vita non indutus veſte incorruptionis*, ſcilicet gratia: Et licet bonum ſit poſt baptiſmum baptiſmi munditiam cuſtodire, *potius tamen eſt*, ut ipſe dicit, *interdum pauliſper maculari, quam gratia omnino carere*.

Ad ſecundum dicendum, quod utilitas, quæ a Chriſto provenit hominibus, præcipue eſt per fidem, & humilitatem: ad quorum utrumque valet, quod Chriſtus in pueritia, vel adoleſcentia non cœpit docere, ſed in perfecta ætate: Ad fidem quidem, quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quod per temporum incrementa corporaliter profecit: & ne hujuſmodi profectus putaretur eſſe phantaſticus, noluit ſapientiam ſuam, vel virtutem manifeſtare ante perfectam corporis ætatem: Ad humilitatem vero, ne ante perfectam ætatem aliquis præſumptuoſe prælationis gradum, & docendi officium aſſumat.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo oſtendi id, quod competit omnibus ſecundum legem communem, ut ſcilicet in ætate perfecta doceret. Sed, ſicut Gregorius Nazianzenus dicit, (*in orat.* 39. *quæ eſt in ſancta Lumina, a med.*) *non eſt lex communis, quod raro contingit*;

 ſicut

ſicut nec una hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam ſpeciali diſpenſatione ſecundum divinæ ſapientiæ ordinem, & rationem conceſſum eſt præter legem communem, ut ante perfectam ætatem officium vel præſidendi, vel docendi haberent, ſicut Salomon, Daniel, & Hieremias.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus nec primus, nec ultimus debuit a Joanne baptizari: quia, ut Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*homil. 4. in op. imperf. in princ.*) Chriſtus ad hoc baptizabatur, *ut confirmaret prædicationem, & baptiſmum Joannis, & ut teſtimonium acciperet a Joanne*. Non autem creditum fuiſſet teſtimonio Joannis, niſi poſtquam fuerunt multi baptizati ab ipſo. Et ideo non debuit primus a Joanne baptizari. Similiter etiam nec ultimus: quia, ſicut ipſe ibidem ſubdit, *ſicut lux ſolis non expectat occaſum luciferi, ſed eo procedente egreditur, & ſuo lumine obſcurat illius candorem: ſic & Chriſtus non expectavit, ut curſum ſuum Joannes impleret, ſed adhuc eo docente, & baptizante, apparuit*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis: quod Chriſtus tempore convenienti baptizatus eſt. Ut per hoc, quod dicitur *Luc. 3. factum eſt*, &c. ut *in argum. contr.* De iſta conſequentia inde ſubinferenda, alioquin ex illa auctoritate non concluderet articuli propoſitum, ſcilicet, ergo tempore convenienti eſt baptizatus, quomodo valeat, cognoſce ex dictis *art. 1. append.* Item per hoc, quod de viro juſto, & conſequenter multo magis de Chriſto, qui eſt juſtus antonomaſtice *Iſa. 23.* dicitur in Pſal. 1. *Fructum ſuum dabit in tempore ſuo*. Item per hoc, quod de ſapientis, & conſequenter multo magis de Chriſti, qui eſt Dei, ſapientia 1. *Corinth.* 1. negotiis dicitur, Eccl. 8. *Omni negotio tempus, & opportunitas*. Hoc eſt. Omne ſapientis negotium ab eo fit in tempore opportuno. Item per hoc, quod de Deo, qui Chriſtus eſt, dicitur, Eccleſiaſtici 3. *Cuncta fecit bona in tempore ſuo*. Item Eccl. 39. *opera Domini univerſa, bona valde*. Et quomodo eſſent bona, ſi non fierent tempore opportuno? Nam bonitas rei dependet etiam ex circumſtantiis, 1. 2. *q. 17. a. 3.* inter quas circumſtantias eſt tempus. 1. 2. *quæſt. 7. art. 3.* Applica tu ſupradicta univerſaliter dicta ad particulare hoc, ſcilicet, ad baptizari, &

mox

mox videbis, per ſingula ſcripturarum illarum probari intentum, quod pro articulo quæritur. vide & *art.* 2. *append.* pro ampliori inſtructione. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS IV. 217

Utrum Chriſtus debuerit in Jordane baptizari.

Matth. 3.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit baptizari in Jordane. Veritas enim debet reſpondere figuræ: Sed figura baptiſmi præceſſit in tranſitu maris rubri, ubi Ægyptii ſunt ſubmerſi, ſicut peccata delentur in baptiſmo. Ergo videtur, quod Chriſtus magis debuerit baptizari in mari rubro, quam in flumine Jordanis.

2. Præterea. Jordanis interpretatur deſcenſus: Sed per baptiſmum aliquis aſcendit magis, quam deſcendat. unde etiam Matth. 3. dicitur, quod *baptizatus Jeſus confeſtim aſcendit de aqua*. Ergo videtur inconveniens fuiſſe, quod Chriſtus in Jordane baptizaretur.

3. Præterea. Tranſeuntibus filiis Iſrael, aquæ Jordanis converſæ ſunt retrorſum, ut legitur Joſue 4. & ſicut etiam in Pſal. 113. dicitur: Sed illi qui baptizantur, non retrorſum, ſed in anteriora progrediuntur. Non ergo fuit conveniens, quod Chriſtus in Jordane baptizaretur.

Sed Contra eſt, quod dicitur Marci 1. quod *baptizatus eſt Jeſus a Joanne in Jordane*.

Reſpondeo dicendum, quod fluvius Jordanis fuit, per quem filii Iſrael in terram promiſſionis intraverunt. Hoc autem habet baptiſmus Chriſti ſpeciale præ omnibus baptiſmatibus, quod introducit in regnum Dei, quod per terram promiſſionis ſignificatur. Unde dicitur Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Ad quod etiam pertinet, quod Helias diviſit aquas Jordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cœlum, ut dicitur 4. Reg. 2. quia ſcilicet tranſeuntibus per aquam baptiſmi, per ignem Spiritus ſancti patet aditus in cœlum. Et ideo *conveniens fuit, ut Chriſtus in Jordane baptizaretur*.

Ad primum ergo dicendum, quod tranſitus maris rubri præfiguravit baptiſmum, quantum ad hoc quod baptiſmus delet peccata: ſed tranſitus Jordanis quantum ad hoc quod aperit januam regni cœleſtis, qui eſt principalior effectus baptiſmi, eſt per ſolum Chriſtum impletus. Et ideo convenientius fuit, quod Chriſtus in Jordane, quam in mari baptizaretur.

Ad ſecundum dicendum, quod in baptiſmo eſt aſcenſus per profectum gratiæ, qui requirit deſcenſum humilitatis, ſecundum illud Jacobi 4. *Humilibus autem dat gratiam*. Et ad talem deſcenſum referendum eſt nomen Jordanis.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in Serm. de Epiph. *Sicut antea aquæ Jordanis retrorſum converſæ fuerant; ita modo Chriſto baptizato, retrorſum peccata converſa ſunt*.

Vel etiam per hoc ſignificatur, quod contra deſcenſum aquarum benedictionum fluvius ſurſum ferebatur.

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus convenienter in Jordane baptizatus eſt. Ut per hoc, quod dicitur Marc. 1. *Quod*, &c. ut *in argum. contr.* De valore conſequentiæ hic a Sancto Doctore ſubintellectæ patet in ſuis ſimilibus ſupradictis *art.* 3. *appendic.* Item per hoc, quod dicitur Eccleſiaſtici 39. *Opera Domini univerſa, bona valde*. Ad bonitatem enim rei faciunt circumſtantiæ ejus, *prima* 2. *quæſt.* 18. *art. tertio*, & inter has eſt locus, ididem *quæſt. art. tertio*. Item per dicta in *art.* 1. & 2. *appendic.* Quæ tamen, ut univerſalia debes applicare ad particulare hoc, ſcilicet, ad baptizari in loco iſto, ideſt, in Jordane. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, &c.

AR-

ARTICULUS V. 218

Utrum, Chriſto baptizato, Cæli debuerint aperiri.

Inf. q. 49. ar. 5. ad 3. Et 3. d. 18. ar. 6. q. 3. ad 2. & d. 2. q. 3. ar. 1. ad 4. Et op. 60. cap. 6.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſto baptizato, non debuerint cœli aperiri. Illi enim aperiendi ſunt cœli, qui indiget intrare in cœlum, quaſi extra cœlum exiſtens: Sed Chriſtus ſemper erat in cœlo, ſecundum illud Joan. 3. *Filius hominis, qui eſt in cœlo.* Ergo videtur, quod non debuerint ei cœli aperiri.

2. Præterea. Apertio cœlorum aut intelligitur ſpiritualiter, aut corporaliter: Sed non poteſt intelligi corporaliter; quia corpora cœleſtia ſunt impaſſibilia, & infrangibilia, ſecundum illud Job 37. *Tu forſitan cum eo fabricatus es cœlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt?* Similiter etiam nec poteſt intelligi ſpiritualiter; quia ante oculos Filii Dei cœli antea clauſi non fuerant. Ergo videtur inconvenienter dici, quod baptizato Chriſto, aperti fuerint ei cœli.

3. Præterea. Fidelibus cœlum apertum eſt per Chriſti paſſionem, ſecundum illud Heb. 10. *Habemus fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti.* unde etiam nec Chriſti baptiſmo baptizati, ſi qui ante ejus paſſionem deceſſerint, cœlos intrare potuerunt. Ergo magis debuerunt aperiri cœli Chriſto patiente, quam eo baptizato.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 3. *Jeſu baptizato, & orante, apertum eſt Cœlum.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*art. 1. hu. quæſt.*) Chriſtus baptizari voluit, ut ſuo baptiſmo conſecraret baptiſmum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptiſmo Chriſti ea demonſtrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam noſtri baptiſmi. Circa quam *tria* ſunt conſideranda. *Primo* quidem principalis virtus, ex qua baptiſmus habet efficaciam, quæ quidem eſt virtus cœleſtis. Et ideo, *baptizato Chriſto, apertum eſt cœlum*, ut oſtenderetur quod de cætero cœleſtis virtus baptiſmum ſanctificaret. *Secundo* operatur ad efficaciam baptiſmi fides Eccleſiæ, & ejus qui baptizatur. unde & baptizati fidem profitentur, & baptiſmus fidei dicitur ſacramentum. Per fidem autem inſpicimus cœleſtia,

quæ ſenſum, & rationem humanam excedunt. *Et ad hoc ſignificandum*, *Chriſto baptizato*, *aperti ſunt cæli*. *Tertio*, quia per baptiſmum Chriſti ſpecialiter aperitur nobis introitus regni cæleſtis, qui primo homini præcluſus fuerat per peccatum. Unde *baptizato Chriſto*, *aperti ſunt cœli*, ut oſtenderetur, quod baptizatis patet via in cœlum. Poſt baptiſmum autem neceſſaria eſt homini jugis oratio, ad hoc quod cœlum introeat. Licet enim per baptiſmum remittantur peccata; remanet tamen fomes peccati, nos impugnans interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo ſignanter dicitur Luc. 3. quod *Jeſu baptizato*, *& orante*, *apertum eſt cœlum*: quia ſcilicet fidelibus neceſſaria eſt oratio poſt baptiſmum: Vel ut detur intelligi, quod hoc ipſum quod per baptiſmum cœlum aperitur credentibus, eſt ex virtute orationis Chriſti. Unde ſignanter Matth. 3. dicitur, quod apertum eſt ei cœlum, ideſt omnibus propter eum; ſicut ſi Imperator alicui pro alio petenti dicat: *Ecce hoc beneficium non illi do*, *ſed tibi*, *ideſt propter te illi*, ut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 4. *in op. imperf. a med.*)

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*ibidem*) „ ſicut Chriſtus ſecun„ dum diſpenſationem humanam baptizatus eſt, „ quamvis ipſe propter ſe baptiſmo non indigeret; „ ſic etiam ſecundum humanam diſpenſationem aper„ ti ſunt ei cœli: ſecundum autem naturam divinam „ ſemper erat in cœlis.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Hieron. dicit ſuper Matth. (*c.* 3. *in hunc loc.*) „ cœli aperti „ ſunt, Chriſto baptizato, non reſeratione elemen„ torum, ſed ſpiritualibus oculis: ſicut & Ezechiel „ in principio voluminis ſui cœlos apertos eſſe com„ memorat. „ Et hoc probat Chryſoſt. ſuper Matt. (*loc. ſup. cit.*) dicens, *quod ſi ipſa creatura*, ſcilicet cœlorum, *rupta fuiſſet*, *non dixiſſet*, *Aperti ſunt ei*: *quia quod corporaliter aperitur*, *omnibus eſt apertum*. Unde etiam Marci 1. expreſſe dicitur, quod *Jeſus ſtatim aſcendens de aqua vidit apertos cœlos*, quaſi ipſa apertio cœlorum ad viſionem Chriſti referatur. Quod quidem aliqui referunt ad viſionem corporalem, dicentes quod circa Chriſtum baptizatum tantus ſplendor fulſit in baptiſmo, ut viderentur cœli aperti. Poteſt etiam referri ad imaginariam viſionem: per quem modum Ezechiel vidit cœlos apertos: formabatur enim ex virtute divina, & voluntate rationis talis viſio in imaginatione Chriſti ad deſignandum, quod per baptiſmum cœli aditus homi-

minibus aperitur. Poteſt etiam ad viſionem intellectualem referri, prout ſcilicet Chriſtus vidit, jam baptiſmo ſanctificato, apertum eſſe cœlum hominibus, quod tamen etiam ante viderat eſſe fiendum.

Ad tertium dicendum, quod per paſſionem Chriſti aperitur cœlum omnibus, ſicut per cauſam communem apertionis cœlorum. Oportet tamen, hanc cauſam communem apertionis cœlorum ſingulis applicari, ad hoc quod cœlum introeant: quod quidem fit per baptiſmum, ſecundum illud Rom. 6. *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*. Et ideo potius fit mentio de apertione cœlorum in baptiſmo, quam in paſſione Chriſti.

Vel, ſicut Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*hom. 4. in op. imperf. a med.*) „ baptizato Chriſto, cœli „ tantum ſunt aperti: poſtquam vero tyrannum vi„ cit per crucem, quia non erant neceſſariæ portæ „ cœlo nunquam claudendo, non dicunt Angeli, „ Aperite portas: jam enim erant apertæ: ſed, „ Tollite portas: „ Per quod dat intelligere Chryſoſtomus quod obſtacula, quibus prius obſiſtentibus, animæ defunctorum introire non poterant cœlos, ſunt totaliter per paſſionem Chriſti ablata: ſed in baptiſmo Chriſti ſunt aperta, quaſi manifeſtata jam via, per quam homines erant in cœlum intraturi.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod convenienter cœli aperti ſunt Chriſto baptizato. Ut per dictum *Luc.* 3. ſecundum quod eſt *in argument. contr.* Ubi dicas: Apertum eſt cœlum, Chriſto baptizato, eſſe idem, quod dicere, cœlum debuit aperiri, ſeu convenienter apertum eſt, ipſo baptizato. Quod vero tria hæc, ſicut & ſimilia in Euangelio de Chriſto, dicta æquivaleant, cognoſce ex *artic.* 1. 2. 3. *appendicibus*. Ly *convenienter* ſtat pro convenientiſſime, ut a ſimili de hoc, & aliis hujuſmodi videre potes ex dictis *quæſtio.* 35. *artic.* 8. *not. poſt prob. concluſio*. Vide & loca citata ſupra de 1. 2. & de 2. 2. Nam ex ſcripturis ibi jam narratis, ſi applicentur ad hoc particulare factum, inſinuatur optime, quod hic quæritur: *Secundo* vides: quomodo &c.

ARTICULUS VI. 219

Utrum convenienter Spirituſſanctus ſuper Chriſtum baptizatum deſcenderit in ſpecie columbæ.

Inf. q. 46. a. 4. ad 2. & opuſ. 60. c. 9.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter Spirituſſanctus ſuper Chriſtum baptizatum dicatur deſcendiſſe in ſpecie columbæ. Spiritus enim ſanctus habitat in homine per gratiam: Sed in homine Chriſto fuit plenitudo gratiæ a principio ſuæ conceptionis: quia *fuit unigenitus a Patre*, ut ex ſupradictis patet. (*q.* 34. *a.* 4.) Non ergo debuit Spirituſſanctus ad eum mitti in baptiſmo.

2. Præterea. Chriſtus dicitur in mundum deſcendiſſe per myſterium Incarnationis, quando *exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens:* (*Philipp.* 2.) Sed Spirituſſanctus non eſt incarnatus. Ergo inconvenienter dicitur, quod Spirituſſanctus deſcenderit ſuper eum.

3. Præterea. In baptiſmo Chriſti oſtendi debuit, ſicut in quodam exemplari, id quod fit in noſtro baptiſmo: Sed in noſtro baptiſmo non fit aliqua miſſio viſibilis Spirituſſancti. Ergo nec in baptiſmo Chriſti debuit fieri viſibilis miſſio Spirituſſancti.

4. Præterea. Spirituſſanctus a Chriſto in omnes alios derivatur, ſecundum illud Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*: Sed ſuper Apoſtolos Spirituſſanctus deſcendit, non in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis. Ergo nec ſuper Chriſtum debuiſſet deſcendere in ſpecie columbæ, ſed in ſpecie ignis.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 3. *Deſcendit Spirituſſanctus corporali ſpecie, ſicut columba, in ipſum.*

Reſpondeo dicendum, quod hoc quod circa Chriſtum factum eſt in ejus baptiſmo, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 4. *in op. imperf. a med.*) pertinet ad myſterium omnium, qui poſtmodum fuerant baptizandi. Omnes autem, qui baptiſmo Chriſti baptizantur, Spiritumſanctum recipiunt, niſi ficti accedant, ſecundum illud Matt. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spirituſancto*. Et ideo *conveniens fuit, ut ſuper Chriſtum baptizatum Spirituſſanctus deſcenderet.*

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Aug. dicit

cit 15. de Trin. (*cap. 26. cir. med. to. 3.*) „ abſurdiſ-
„ ſimum eſt dicere, quod Chriſtus, cum jam trigin-
„ ta eſſet annorum, acceperit Spiritumſanctum; ſed
„ venit ad baptiſmum ſicut ſine peccato, ita non
„ ſine Spirituſancto. Si enim de Joanne ſcriptum
„ eſt, quod Spirituſancto replebitur ab utero matris
„ ſuæ, quid de homine Chriſto dicendum eſt, cujus
„ carnis ipſa conceptio non carnalis, ſed ſpiritualis
„ fuit? Tunc ergo, *id eſt in baptiſmo*, corpus ſuum,
„ ideſt Eccleſiam, præfigurare dignatus eſt, in qua
„ præcipue baptizati accipiunt Spiritumſanctum.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Aug. dicit in 2. de Trinit. (*cap. 6. to. 3.*) Spirituſſanctus deſcendiſſe dicitur ſuper Chriſtum corporali ſpecie, ſicut columba, non quia ipſa ſubſtantia Spirituſſancti videretur, quæ eſt inviſibilis; neque ita quod illa viſibilis creatura in unitatem perſonæ divinæ aſſumeretur. neque enim dicitur quod Spirituſſanctus ſit columba, ſicut dicitur quod Filius Dei eſt homo ratione unionis. Neque etiam hoc modo Spirituſſanctus viſus eſt in ſpecie columbæ, ſicut Joannes vidit agnum occiſum in Apocalypſi, ut habetur Apoc. 5. illa enim viſio facta fuit in Spiritu per ſpirituales imagines corporum: de illa vero columba nullus unquam dubitavit, quin oculis viſa ſit: Nec etiam hoc modo in ſpecie columbæ Spirituſſanctus apparuit, ſicut dicitur 1. ad Corinth. 10. *Petra autem erat Chriſtus*. illa etiam petra jam erat in creatura; & per ſignificationis modum nuncupata eſt nomine Chriſti, quem ſignificabat: illa autem columba ad hoc tantum ſignificandum repente extitit; & poſtea ceſſavit, ſicut flamma, quæ in rubo apparuit Moyſi. Dicitur ergo Spirituſſanctus deſcendiſſe ſuper Chriſtum, non ratione unionis ad columbam, ſed vel ratione ipſius columbæ ſignificantis Spiritumſanctum, quæ deſcendendo ſuper Chriſtum venit, vel ratione ſpiritualis gratiæ, quæ a Deo per modum cujuſdam deſcenſus in creaturam derivatur, ſecundum illud Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens a Patre luminum.*

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Chyſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom. 12. ante med.*) „ in principiis
„ ſpiritualium rerum ſemper ſenſibiles apparent vi-
„ ſiones, propter eos qui nullam intelligentiam in-
„ corporalis naturæ ſuſcipere poſſunt; ut ſi poſtea
„ non fiant, ex his quæ ſemel facta ſunt, recipiant
„ fidem. „ Et ideo circa Chriſtum baptizatum corporali ſpecie Spirituſſanctus viſibiliter deſcendit, ut

ſuper

ſuper omnes baptizatos inviſibiliter poſtea credatur deſcendere.

Ad quartum dicendum, quod Spirituſſanctus in ſpecie columbæ apparuit ſuper Chriſtum baptizatum, propter *quatuor*. *Primo* quidem propter diſpoſitionem, quæ requiritur in baptizato, ut ſcilicet non fictus accedat: quia, ſicut dicitur Sap. 1. *Spirituſſanctus diſciplinæ effugiet fictum*. Columba autem eſt animal ſimplex, aſtutia & dolo carens, unde dicitur Matth. 10. *Eſtote ſimplices, ſicut columbæ*. *Secundo* ad deſignandum ſeptem dona Spirituſſancti, quæ columba ſuis proprietatibus ſignificat. Columba enim ſecus fluenta habitat, ut inde, viſo accipitre, mergat ſe, & evadat, quod pertinet ad donum ſapientiæ, per quam Sancti ſecus Scripturæ divinæ fluenta reſident, ut incurſum diaboli evadant. Item columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum ſcientiæ, qua Sancti ſententias ſanas, quibus paſcantur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit: quod pertinet ad donum conſilii, quo ſancti homines, qui fuerunt pulli, ideſt imitatores diaboli, doctrina nutriunt, & exemplo. Item columba non lacerat roſtro: quod pertinet ad donum intellectus, quo Sancti bonas ſcientias lacerando non pervertunt, hæreticorum more. Item columba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam Sancti ira irrationabili carent. Item columba in cavernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis Chriſti, qui eſt petra firma, nidum ponunt, ideſt ſuum refugium, & ſpem. Item columba gemitum pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo Sancti delectantur in gemitu pro peccatis. *Tertio* apparuit Spirituſſanctus in ſpecie columbæ propter effectum proprium baptiſmi, qui eſt remiſſio peccatorum, & reconciliatio ad Deum. Columba enim eſt animal manſuetum. Et ideo, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matt. (*Hom.* 12. *parum ante med.*) „ in diluvio apparuit hoc animal, „ ramum ferens olivæ, & communem orbis terra- „ rum tranquillitatem annuntians: & nunc etiam „ columba apparet in baptiſmo, liberatorem nobis „ demonſtrans. „ *Quarto* apparuit Spirituſſanctus in ſpecie columbæ ſuper Dominum baptizatum, ad deſignandum communem effectum baptiſmi, qui eſt conſtructio eccleſiaſticæ unitatis. Unde dicitur Epheſ. 5. quod Chriſtus „ tradidit ſemetipſum, ut exhibe- „ ret ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem ma- „ culam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, lavans „ eam lavacro aquæ in verbo vitæ. „ Et ideo convenien-

venienter Spirituſſanctus in baptiſmo demonſtratus eſt in ſpecie columbæ, quæ eſt animal amicabile, & gregale. Unde & Cant. 5. dicitur de Eccleſia: *Una eſt columba mea*. Super Apoſtolos autem in ſpecie ignis Spirituſſanctus deſcendit, propter *duo*. *Primo* quidem ad oſtendendum fervorem, quo corda eorum erant commovenda, ad hoc quod Chriſtum ubique inter preſſuras prædicarent. & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Unde Auguſtinus dicit ſuper Joan. (*Tract. 6. aliquant. a princ. tom. 9.*) „ Duobus modis oſtendit viſibiliter Dominus Spiritumſanctum, ſc. per columbam ſuper Dominum baptizatum, & per ignem ſuper diſcipulos congregatos. ibi ſimplicitas, hic fervor oſtenditur. Ergo ne ſpiritu ſanctificati dolum habeant, in columba demonſtratus eſt: & ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratus eſt. Nec te moveat, quia linguæ diviſæ ſunt: unitatem in columba cognoſce. „ *Secundo*, quia, ſicut Chryſoſt. dicit, (*hab. in Cat. D. Th. ſup. illud Luc. 3. Jeſu baptizato.*) *cum oportebat delictis ignoſcere*, quod fit in baptiſmo, „ manſuetudo neceſſaria erat, quæ demonſtratur in columba: ſed ubi adepti ſumus gratiam, reſtat judicii tempus, quod ſignificatur per ignem. „

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis: quod convenienter ſpirituſſanctus ſuper Chriſtum baptizatum deſcendit. Ut per hoc, quod dicitur Geneſ. 1. *ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas*. Hoc enim dictum de ſpirituſancto verificatur: dum baptizatis donatur. Sic enim hoc intellexit, & expoſuit Eccleſia: ut conſtat in ſequentia prima diei Pentecoſtes, ubi ad ſpiritumſanctum loquens dicit. „ Quando machinam per verbum ſuum fecit Deus cœli, terræ, marium. Tu ſuper aquas, foturus eas, numen tuum expandiſti; Spiritus. Tu animabus vivificandis aquas fœcundas. „ Ubi ex contextu verborum notificat, quod tunc, tanquam in figura, monſtratum eſt, quod ſpirituſſanctus aquas animabus vivificandis erat fœcundaturus: quando in principio creationis rerum ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Quod autem in noſtri baptiſmo fiendum erat, debuit prius in baptiſmo Chriſti, tanquam exemplari noſtro præcedere, juxta illud Pſal. 132. *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam*,

bam, *barbam Aaron*: *quod deſcendit in oram veſtimenti ejus*. A ſimili enim hoc demonſtratur univerſaliter: quod in capite noſtro Chriſto, *quæſtio*. 8. *ar*. 1. antea debet apparere id, quod poſtea ex eo deſcenſurum eſt in oram veſtimenti ejus, ideſt, in Eccleſiam uſque ad ultimum inibi repertum. Ut in propoſito. Unguentum ſpirituſſancti a capite Chriſto deſcendit in baptizatos, non ſolum quoad ejus barbam, ideſt, Apoſtolos fortes, eique præ omnibus adhærentes, ſed etiam quoad veſtimentum, ideſt, cæteros omnes, uſque ad oram incluſive, ideſt, uſque ad ultimum baptizatum. Secundum ſcripturas ergo tum Geneſ. tum Pſal. præmiſſas conjunctim ſumptas conſtat, quod ſpirituſſan. ſuper Chriſtum baptizatum convenienter deſcendit. Inſinuatur vero ab eis, quod convenienter in ſpecie columbæ, per hoc, quod dicitur *Luc. tertio*, ſecundum quod eſt *in argum. contr.* De veritate autem conſequentiarum harum neceſſario in propoſito ſubintellectarum, ſcilicet: venit ſuper eum ſpirituſſanctus. ergo convenienter venit; venit in ſpecie columbæ. ergo convenienter in ſpecie columbæ venit: vide *articul*. 1. 2. 3. 4. 5. *appendices*. Multa quoque ibi dicta ſcripturarum pro præſenti loco ſtare conſpicies: ſi a ſua ipſarum univerſalitate ad hanc particularem materiam applicentur. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS VII. 220

Utrum illa columba, in qua apparuit Spirituſſanctus, fuerit verum animal.

Jo. 1. *le*. 20. *& opuſ*. 60. *cap*. 9.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod illa columba, in qua Spirituſſanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur ſpecie tenus apparere, quod ſecundum ſimilitudinem apparet: Sed Luc. 3. dicitur, quod *deſcendit Spirituſſanctus corporali ſpecie*, *ſicut columba*, *in ipſum*. Non ergo fuit vera columba, ſed quædam ſimilitudo columbæ.

2. Præterea. Sicut natura nihil facit fruſtra, ita nec Deus, ut dicitur in 1. de Cœlo: (*tex*. 32. *& l*. 2. *tex*. 59. *to*. 2.) Sed cum columba illa non advenerit, niſi *ut aliquid ſignificaret*, *atque præteriret*, ut Aug. dicit in 2. de Trinitate, (*c*. 6. *in fi*. *to*. 3.) fruſtra fuiſſet vera columba: quia hoc ipſum fieri poterat

terat per columbæ ſimilitudinem. Non ergo illa columba fuit verum animal.

3. Præterea. Proprietates cujuslibet rei ducunt in cognitionem naturæ illius rei. Si ergo fuiſſet illa columba verum animal, proprietates columbæ ſignificaſſent naturam veri animalis, non autem effectus Spirituſſancti. Non ergo videtur, quod illa columba fuerit verum animal.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. de agone Chriſtiano: (*cap.* 22. *a med. to.* 3.) „ Neque „ hoc ita dicimus, ut Dominum Jeſum Chriſtum di„ camus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum au„ tem ſanctum fallaciter apparuiſſe oculis hominum: „ ſed ambo illa corpora vera eſſe credimus.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 5. *a.* 1.) non decebat, ut Filius Dei, qui eſt veritas Patris, aliqua fictione uteretur. Et ideo non phantaſticum, ſed verum corpus accepit. Et quia Spirituſſanctus dicitur *ſpiritus veritatis*, ut patet Jo. 16. ideo etiam *ipſe veram columbam formavit*, *in qua appareret*; licet non aſſumeret ipſam in unitatem perſonæ. Unde poſt prædicta verba Auguſt. ſubdit: „ Sicut non oportebat, ut homines falleret Filius „ Dei; ſic etiam non oportebat, ut falleret Spiri„ tuſſanctus: Sed omnipotenti Deo, qui univerſam „ creaturam ex nihilo fabricavit, non erat difficile „ verum corpus columbæ ſine aliarum columbarum „ miniſterio figurare: ſicut non fuit ei difficile ve„ rum corpus in utero Mariæ ſine virili ſemine fa„ bricare; cum creatura corporea & in viſceribus fœ„ minæ ad formandum hominem, & in ipſo mun„ do ad formandam columbam, imperio Domini vo„ luntatique ſerviret.

Ad primum ergo dicendum, quod Spirituſſanctus dicitur deſcendiſſe in ſpecie, vel ſimilitudine columbæ, non ad excludendam veritatem columbæ, ſed ad oſtendendum quod ipſe non apparuit in ſpecie ſuæ ſubſtantiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod non fuit ſuperfluum formare veram columbam, ut in ea Spirituſſanctus appareret: quia per ipſam veritatem columbæ ſignificatur veritas Spirituſſancti, & effectuum ejus.

Ad tertium dicendum, quod proprietates columbæ eodem modo ducunt ad ſignificandam naturam columbæ, & ad ſignificandos effectus Spirituſſancti. Per hoc enim quod columba habet tales proprietates, oſtenditur, quod columba ſignificat Spiritumſanctum.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, a communi hominum conceptione, in quodam ſimili, & Auguſt. quod columba, in qua Spiritusſanctus ſuper Chriſtum baptizatum apparuit, fuit verum animal. A D. Auguſt. quidem: ut *in argum. contr.* A ſcripturis vero per locum a ſimili ex Matth. 2. *Vidimus ſtellam ejus*. Hæc enim ſtella apparuit & ipſa, ut aliquid ſignificaret, atque præteriret, *quæſt.* 36. *art.* 7. ſicut & de columba dicitur *in argumen.* 2. Sicut ergo illa ſtella ad id apparens fuit vera, ut dicitur ibid. ita hæc columba ab hoc apparens fuit vera: per locum a ſimili, ut diximus, inferendo. A communi autem hominum conceptione (quæ & experientia poſſe dici videtur) in quodam ſimili. Quando per plures annos ſpirituſſanctus viſibili ſigno Archiepiſcopos Ravennæ, quæ civitas Italiæ maritima eſt, creare dignatus eſt, res ſic acta a majoribus refertur. Poſt mortem prioris Archiepiſcopi, conveniebat frequens populus ad ſignum campanæ in Eccleſiam, ut ſibi a domino Deo ſucceſſorem paſtorem, divinitus juxta ſolitum, devotis precibus inſimul effuſis impetrarent. Illis ita congregatis, & orantibus, Ecce columba per feneſtram quandam intrans, volitando parumper, deſcendebat tandem ſuper humerum futuri paſtoris, atque in aurem ipſius roſtro immiſſo expectanti populo, quem ſibi conſecraret Archiepiſcopum, quaſi ad digitum demonſtrabat. Is vero deſignatus præſul in virum alterum doctrina, ac moribus ſubito mutabatur: & columba, peracto hoc ſuo officio, præteribat. His, ut apud majores compertum eſt, ſtantibus, quis non videat, columbam illam fuiſſe verum animal, in cujus ſpecie deſcendebat ſpirituſſanctus ſuper hominem pro paſtore creandum? Non mirum igitur, ſi ab hoc facto, tanquam a quodam ſimili, dixerimus inſinuari præſentis articuli intentum. Cæterum (ne a ſenſu recto deviare contingat) ſcito hanc in articulo determinationem eſſe de mente Sancti Doctoris probabiliorem, non autem neceſſariam, ut ipſe fatetur. Nam ſuper Euangelium *Jo. c.* 1. *lect.* 14. movens quæſtionem de columba in baptiſmo Chriſti, utrum vera fuerit: dicit, quod rationabiliter dicitur vera columba. Solet enim cum philoſopho accipere ly *rationabiliter* pro ly *probabiliter* : ut patet in ſua expoſitione ſuper libros Phyſicorum. Illic enim *lib.* 1.

tex.

tex. 42. dicente Ariſtotele, *& hoc rationabiliter*, D. Th. exponendo ſubdit, *ponit probabilem rationem*. Item lib. 3. tex. 40. dicente ipſo: *Rationabiliter quidem ſpeculantibus*, idem expoſitor inquit, *oſtendit per rationes logicas, ſcilicet, ex communibus, & probabilibus*. Item l. 8. tex. 37. dicente eo, *& rationabiliter hoc accidit*, ſanctus ſubjungit. *Probat idem alia probabili ratione*. Ex ſuis ergo dictis monſtrat, quod illa poſitio ſuper Joannem, ſc. *rationabiliter dicitur vera columba*, æquivalet huic, ſc. probabiliter dicitur vera columba. Ex quibus patet, eſſe de mente ſua, ut dicebamus, quod concluſio præſentis articuli de veritate columbæ eſt probabilis (abſolute loquendo) & conſequenter (comparative ad ſuam oppoſitam loquendo) eſt probabilior, & pro tali acceptanda, non autem pro neceſſaria. Hoc ipſum quoque eſſe de mente ſua ſuadetur ex eo, quod idem S. Doctor nunc ſeipſo doctior effectus, quam olim, non curavit retractare poſitionem ſuam contrariam, 1. *d. 16. ar. 3. ad* 3. quam tamen, ſi hoc neceſſarium judicaſſet, retractaſſet expreſſe, juxta morem ſuum a nobis annotatum, 1. *q.* 1. *ar.* 3. *not. poſt ad* 2. Non ergo ſemper cum ſeipſo doctior factus dicit unum, retractare intendit antea dictum, quaſi oppoſitum: ſed relinquere ſtudioſis materiam exercendi ingenium pro concordia. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VIII. 221

Utrum convenienter, Chriſto baptizato, fuerit vox Patris audita Filium proteſtantis.

Inf. qu. 45. art. 4. & qu. 66. art. 6. corp. & opuſ. 60. c. 9.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter, Chriſto baptizato, fuerit vox Patris audita Filium proteſtantis. Filius enim, & Spirituſſanctus ſecundum hoc quod ſenſibiliter apparuerunt, dicuntur viſibiliter eſſe miſſi: Sed Patri non convenit mitti, ut patet per Auguſt. in 2. de Trin. (*c. 12. in fi. to.* 3.) Ergo etiam nec apparere.

2. Præterea. Vox eſt ſignificativa verbi in corde concepti: Sed Pater non eſt verbum. Ergo inconvenienter manifeſtatur in voce.

3. Præterea. Homo Chriſtus non incepit eſſe filius Dei in baptiſmo, ſicut quidam hæretici putaverunt; ſed a principio ſuæ conceptionis fuit filius Dei. Ma-

gis

gis ergo in nativitate debuit vox Patris proteſtari Chriſti divinitatem, quam in ejus baptiſmo.

Sed Contra eſt, quod Matth. 3. dicitur: *Ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*art. 6. hu. qu.*) in baptiſmo Chriſti, qui fuit exemplar noſtri baptiſmi, demonſtrari debuit quod in noſtro baptiſmo perficitur. Baptiſmus autem, quo baptizantur fideles, conſecratur in invocatione, & virtute Trinitatis, ſecundum illud Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritusſancti.* Et ideo *in baptiſmo Chriſti*, ut Hieronymus dicit, (*ſup. illud Matth. 3. Et ecce aperti &c.*) „ myſterium Trinitatis demonſtratur. Dominus enim in natura humana baptizatur: Spiritus ſanctus deſcendit in ſpecie columbæ: Patris vox teſtimonium Filio perhibentis auditur. *Et ideo* conveniens fuit, ut in illo baptiſmo Pater declararetur in voce.

Ad primum ergo dicendum, quod miſſio viſibilis addit aliquid ſuper apparitionem, ſcil. auctoritatem mittentis. Et ideo Filius, & Spiritus ſanctus, qui ſunt ab alio, dicuntur mitti viſibiliter, & non ſolum apparere: Pater autem, qui non eſt ab alio, apparere quidem poteſt, viſibiliter autem mitti non poteſt.

FIRENZE

Ad ſecundum dicendum, quod Pater non demonſtratur in voce, niſi ſicut auctor vocis, vel loquens per vocem. Et quia proprium eſt Patri producere verbum, quod eſt dicere, vel loqui, ideo convenientiſſime Pater per vocem manifeſtatus eſt, quæ ſignificat verbum: Unde & ipſa vox a Patre emiſſa filiationem Verbi proteſtatur: Et ſicut ſpecies columbæ, in qua demonſtratus eſt Spiritus ſanctus, non eſt ipſa natura Spiritus ſancti; nec ſpecies hominis, in qua demonſtratus eſt ipſe Filius, eſt ipſa natura Filii Dei: ita etiam ipſa vox non pertinet ad naturam verbi, vel Patris loquentis. Unde Joan. 5. Dominus dicit: *Neque vocem ejus*, ideſt Patris, *unquam audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis.* Per quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Joan. (*hom. 39. a med.*) *paulatim eos in philoſophicum dogma inducens, oſtendit quoniam neque vox circa Deum eſt, neque ſpecies; ſed ſuperior eſt & figuris, & loquelis talibus.* Et ſicut columbam, & etiam humanam naturam a Chriſto aſſumptam tota Trinitas operata eſt, ita etiam & formationem vocis: ſed tamen in voce declaratur ſolus Pater ut loquens; ſicut naturam humanam ſo-

lus

lus Filius aſſumpſit, & ſicut in columba ſolus Spiritus ſanctus demonſtratus eſt, ut patet per Auguſt. in lib. de fide ad Petrum. (*c.* 9. *to.* 3.)

Ad tertium dicendum, quod divinitas Chriſti non debuit omnibus in ejus nativitate manifeſtari, ſed magis occultari in defectibus infantilis ætatis: Sed quando jam pervenit ad perfectam ætatem, in qua oportebat eum docere, & miracula facere, & homines ad ſe convertere, tunc teſtimonio Patris erat ejus divinitas manifeſtanda, ut ejus doctrina credibilior fieret. Unde & ipſe dicit Joan. 5. *Qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibet de me*: Et hoc præcipue in baptiſmo, per quem homines renaſcuntur in filios Dei adoptivos. Filii autem Dei adoptivi inſtituuntur ad ſimilitudinem filii naturalis, ſecundum illud Rom. 8. *Quos præſcivit, hos & prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui*. Unde Hilarius dicit ſuper Matth. (*can.* 2. *in fin.*) quod „ ſuper Jeſum baptizatum deſcendit Spiritus ſanctus, & vox Patris audita eſt dicentis: Hic eſt „ Filius meus dilectus; ut ex his quæ conſummabantur in Chriſto, cognoſceremus poſt aquæ lavacrum & de cœleſtibus portis ſanctum in nos ſpiritum involare, & paternæ vocis adoptione Dei filios fieri.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum: quod convenienter in Chriſti baptiſmo audita eſt vox patris filium proteſtantis. Ut per hoc, quod dicitur *Matth.* 3. ſecundum quod eſt *in argument. contr.* Narrando enim factum intendit ſcriptura hoc aliud, ſcilicet, quod conveniens fuerit ſic fieri, ut patet in articulorum prædictorum append. Item inſinuatur a, &c. ut in articuli primi, & cæterorum appendicibus. Scripturarum ſiquidem plurima ibi & narrata, & aliunde citata ſunt, quæ ſi ex univerſalitate illa ſua ad particularitatem hujus negocii recte inflectantur, faciunt optime, & abundantiſſime ad oſtendendum intentum, quod quæritur. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XL.

De modo converſationis Chriſti, in quatuor articulos diviſa.

Conſequenter poſt ea quæ pertinent ad ingreſſum Chriſti in mundum, vel ad ejus principium, conſiderandum reſtat de his quæ pertinent ad progreſſum ipſius.

Et *primo* conſiderandum eſt de modo converſationis ipſius. *Secundo* de tentatione ejus. *Tertio* de doctrina. *Quarto* de miraculis.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere, an inter homines converſari.

Secundo. Utrum debuerit auſteram vitam ducere in cibo, & potu, & veſtitu, an cum aliis communem.

Tertio. Utrum debuerit abjecte vivere in hoc mundo, an in divitiis, & honore.

Quarto. Utrum debuerit ſecundum legem vivere.

ARTICULUS I. 222

Utrum conveniens fuerit, Chriſtum inter homines converſari.

Inf. a. 2. co. & 2. 2. q. 25. a. 6. ad 6.

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit inter homines converſari, ſed ſolitariam vitam agere. Oportebat enim, quod Chriſtus ſua converſatione non ſolum ſe hominem oſtenderet eſſe, ſed etiam Deum: Sed Deum non convenit cum hominibus converſari. dicitur enim Danielis 2. *Exceptis diis, quorum non eſt cum hominibus converſatio*. & Philoſoph. dicit in 1. Politicæ, (*c. 2. a med. to. 5.*) quod *ille qui ſolitarius vivit, aut eſt beſtia*, ſi ſcilicet propter ſævitiam hoc faciat, *aut eſt Deus*, ſi hoc faciat propter contemplandam veritatem. Ergo videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum inter homines converſari.

2. Præterea. Chriſtus, dum in carne mortali vixit, debuit perfectiſſimam vitam ducere: Perfectiſſima autem vita eſt contemplativa, ut in ſecunda parte habitum eſt: (2. 2. *q.* 182. *a.* 1. & 2.) Ad vitam autem

tem contemplativam maxime competit ſolitudo, ſecundum illud Oſeæ 2. *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus*. Ergo videtur, quod Chriſtus debuerit ſolitariam vitam ducere.

3. Præterea. Converſatio Chriſti debuit eſſe uniformis; quia ſemper in eo debuit apparere id, quod optimum eſt: Sed quandoque Chriſtus ſolitaria loca quærebat, turbas declinans. unde Remigius dicit ſuper Matt. (*hab. in Cat. D. Thom. in princ. c.* 5.) *Tria refugia legitur Dominus habuiſſe, navim, montem, & deſertum; ad quorum alterum, quotieſcumque a turbis comprimebatur, conſcendebat*. Ergo & ſemper debuit ſolitariam vitam agere.

Sed Contra eſt, quod dicitur Baruch 4. *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt*.

Reſpondeo dicendum, quod converſatio Chriſti talis debuit eſſe, ut conveniret fini Incarnationis, ſecundum quam venit in mundum. Venit autem in mundum, *primo* quidem ad manifeſtandum veritatem, ſicut ipſe dicit Joan. 18. *In hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati*. Et ideo non debebat ſe occultare, vitam ſolitariam agens, ſed in publicum procedere, publice prædicando. Unde Lucæ 4. dixit illis qui volebant eum detinere: *quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum*. *Secundo* venit ad hoc, ut homines a peccato liberaret, ſecundum illud 1. ad Timoth. 1. *Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere*. Et ideo, ut Chryſoſt. dicit, (*hab. in Cat. aur. D. Thom. ſup. illud Luc.* 4. *Quia & aliis Civitatib.*) licet „ in „ eodem loco manendo poſſet Chriſtus ad ſe omnes „ attrahere, ut ejus prædicationem audirent; non „ tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, ut per„ ambulemus, & requiramus pereuntem, ſicut pa„ ſtor ovem perditam, & medicus accedit ad infir„ mum. „ *Tertio* venit, ut per ipſum habeamus acceſſum ad Deum, ut dicitur Rom. 5. Et ideo familiariter cum hominibus converſando, conveniens fuit, ut hominibus fiduciam daret ad ſe accedendi. Unde dicitur Matth. 9. *Factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum JESU, & diſcipulis ejus*. Quod exponens Hier. dicit: *Videbant publicanum a peccatis ad meliora converſum, locum inveniſſe pœnitentiæ; & ob id etiam ipſi non deſperant ſalutem*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus per humanitatem ſuam voluit manifeſtare divinitatem. Et ideo

ideo converſando cum hominibus (quod eſt proprium hominis) manifeſtavit omnibus ſuam divinitatem, & prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & juſte inter homines converſando.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut in ſecunda parte dictum eſt, (2. 2. *q.* 182. *ar.* 1. & *q.* 188. *ar.* 6.) vita contemplativa ſimpliciter eſt melior, quam activa, quæ occupatur circa corporales actus: Sed vita activa, ſecundum quam aliquis prædicando, & docendo contemplata aliis tradit, eſt perfectior, quam vita quæ ſolum contemplatur: quia talis vita præſupponit abundantiam contemplationis. Et ideo Chriſtus talem vitam elegit.

Ad tertium dicendum, quod actio Chriſti fuit noſtra inſtructio. Et ideo ut daret exemplum Prædicatoribus, quod non ſemper ſe darent in publicum, ideo quandoque Dominus ſe a turbis retraxit. Quod quidem legitur feciſſe propter *tria*. *Quandoque* quidem propter corporalem quietem. Unde Marci 6. dicitur, quod Dominus dixit diſcipulis: *Venite ſeorſum in deſertum locum*, & *requieſcite puſillum. erant enim qui veniebant*, & *redibant multi*, & *nec ſpatium manducandi habebant*. *Quandoque* vero cauſa orationis. Unde dicitur Lucæ 6. *Factum eſt illis diebus*, *exiit in montem orare*, & *erat pernoctans in oratione Dei*. Ubi ait Ambroſ. quod *ad præcepta virtutis ſuo nos informat exemplo*. *Quandoque* vero, ut doceret favorem humanum vitare. Unde ſuper illud Matth. 5. *Videns Jeſus turbas*, *aſcendit in montem*, dicit Chryſoſt. (*ho.* 15. *in Matth. circ. princ.*) „ Per„ hoc quod non in civitate, & foro, ſed in monte, „ & ſolitudine ſedit, erudivit nos, nihil ad oſten„ tationem facere, & a tumultibus abſcedere, & ma„ xime cum de neceſſariis diſputare oportet.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus debebat non ſolitariam vitam agere, ſed inter homines converſari. Ut per dictum *Baruch quarto*, ſecundum quod eſt *in arg. contr.* Ubi ſumito ly *converſatus eſt* pro communi converſatione, & ordinaria. Ex cujus dicto ſic (ut oportet) gloſſato habes, quomodo intelligas illud Joan. primo. *Verbum caro factum habitavit in nobis*, ideſt, Verbum caro factum converſatum eſt ordinarie cum hominibus. Unde concludas, quod Euangeliſta adimpletam eſſe Baruch prophetiam ibi monſtravit, ut

ly

ly *Verbum caro factum eſt* referatur ad Chriſti incarnationem, & ly *habitavit in nobis* ad ipſius converſationem. De qua converſatione, & conſequenter de prophetiæ adimpletione, intelligitur & illud primæ Joan. primo. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt, de verbo vitæ*. Per hæc omnia namque, ut patet, converſatio quædam communis Chriſti cum hominibus importatur. Nam ly *audivimus, vidimus, perſpeximus*, ly *noſtris*, ly *noſtræ*, licet principaliter referant Apoſtolos audientes videntes, &c. communiter referunt etiam alios homines. Vult enim per hæc dicere, quod illud verbum vitæ cum hominibus communiter eſt converſatum, licet familiarius cum Apoſtolis. Hoc autem notificat ab effectu iſto, ſcilicet, *audivimus, vidimus*, &c. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 223

Utrum Chriſtus auſteram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

Infr. q. 41. ar. 4. ad 1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus debuerit auſteram vitam ducere in hoc mundo. Chriſtus enim multo magis prædicavit perfectionem vitæ, quam Joannes: Sed Joannes auſteram vitam duxit: ut ſuo exemplo homines ad perfectionem vitæ provocaret. dicitur enim Matth. 3. quod *ipſe Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem ejus erant locuſtæ, & mel ſylveſtre*. quod exponens Chryſoſt. (*hom. 10. in Matth. cir. med.*) dicit: *Erat mirabile in humano corpore tantam patientiam videre; quod & Judæos magis attrahebat*. Ergo videtur quod multo magis Chriſtum decuerit auſteritas vitæ.

2. Præterea. Abſtinentia ad continentiam ordinatur. dicitur enim Oſeæ 4. *Comedent, & non ſaturabuntur: fornicati ſunt, & non ceſſaverunt*. Sed Chriſtus continentiam & in ſe ſervavit, & aliis ſervandam propoſuit, cum dixit Matth. 19. *Sunt eunuchi, qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum; qui poteſt capere capiat*. Ergo videtur, quod Chriſtus in ſe, & in ſuis diſcipulis auſteritatem vitæ ſervare debuerit.

3. Præterea. Ridiculum videtur, ut aliquis diſtri-ctiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem revertatur. poteſt enim dici contra eum, quod habetur Luc. 14. *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare*: Chriſtus autem diſtrictiſſimam vitam incepit poſt baptiſmum, manens in deſerto, & jejunans quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Ergo videtur non fuiſſe congruum, quod poſt tantam vitæ diſtrictionem ad communem vitam rediret.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 11. *Venit Filius hominis manducans, & bibens.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a. præc.*) congruum erat Incarnationis fini, ut Chriſtus non ageret ſolitariam vitam, ſed cum hominibus converſaretur. Qui autem cum aliquibus converſatur, convenientiſſimum eſt, ut ſe eis in converſatione conformet, ſecundum illud Apoſt. 1. ad Cor. 9. *Omnibus omnia factus ſum*. Et ideo *convenientiſſimum fuit, ut Chriſtus in cibo, & potu communiter ſe, ſicut alii, haberet*. Unde Auguſt. dicit contra Fauſtum, (*l. 16. c. 31. ante med. to. 6.*) quod „ Joannes dictus „ eſt non manducans, neque bibens, quia illo vi- „ ctu, quo Judæi utebantur, non utebatur. Hoc ergo „ niſi Dominus uteretur, non in ejus comparatione „ manducans, bibenſque diceretur.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus in ſua converſatione exemplum perfectionis dedit in omnibus, quæ per ſe pertinent ad ſalutem. Ipſa autem abſtinentia cibi, & potus non per ſe pertinet ad ſalutem, ſecundum illud Rom. 14. *Non eſt regnum Dei eſca, & potus*. & Auguſt. dicit in lib. 2. de Quæſtion. Euangel. (*qu. 11. tom. 4.*) exponens illud Matth. 11. „ Juſtificata eſt ſapientia a filiis ſuis. *Quia ſc.* ſan- „ cti Apoſtoli intellexerunt regnum Dei non eſſe in „ eſca, & potu, ſed in æquanimitate tolerandi, quos „ nec copia ſublevat, nec deprimit egeſtas. *Et in* „ *3. de doctrina Chriſtiana* (*c. 12. parum a princ. tom.* „ *3.*) *dicit*, *quod* in omnibus talibus non uſus re- „ rum, ſed libido utentis in culpa eſt. „ Utraque autem vita eſt licita, & laudabilis, ut ſc. aliquis a communi conſortio hominum ſegregatus abſtinentiam ſervet, & ut in ſocietate aliorum poſitus communi vita utatur. Et ideo Dominus voluit utriuſque vitæ exemplum dare hominibus. Joannes autem, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom. 38. cir. med.*) „ nihil plus oſtendit præter vitam, & juſtitiam: „ Chriſtus autem & a miraculis teſtimonium habe- „ bat. Dimittens ergo Joannem jejunio fulgere, ipſe „ contraria inceſſit via, ad menſam intrans publi-

„ ca-

„ canorum, & manducans, & bibens.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut alii homines per abſtinentiam conſequuntur virtutem continendi; ita etiam Chriſtus in ſe, & in ſuis diſcipulis per virtutem ſuæ divinitatis carnem comprimebat. Unde, ſicut Matth. 9. dicitur, Phariſæi, & diſcipuli Joann. jejunabant, non autem diſcipuli Chriſti. Quod exponens Beda (*c.* 12. *in Marc. & Ambroſ. ſup. illud Luc.* 1. *Ne timeas Maria*) dicit, quod „ Joannes vinum, „ & ſiceram non bibit; quia illi abſtinentia meri- „ tum auget, cui potentia nulla inerat naturæ: Do- „ minus autem, cui naturaliter ſuppetebat delicta „ donare, cur eos declinaret, quos abſtinentibus po- „ terat reddere puriores?

Ad tertium dicendum, quod ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 13. *aliqu. a princ.*) „ Ut diſcas, „ quam magnum bonum eſt jejunium, & quale ſcu- „ tum eſt adverſus diabolum, & quoniam poſt ba- „ ptiſmum non laſciviæ, ſed jejunio intendere o- „ portet, & ipſe jejunavit, non eo indigens, ſed „ nos inſtruens: non autem ultra proceſſit jejunan- „ do, quam Moyſes, & Helias, ne incredibilis vi- „ deretur carnis aſſumptio. *Secundum myſterium au-* „ *tem, ut Greg. dicit*, (*Ho.* 16. *in Euang. a med.*) qua- „ dragenarius numerus exemplo Chriſti in jejunio „ cuſtoditur, quia virtus Decalogi per libros quatuor „ S. Euangelii impletur. denarius enim quater du- „ ctus in quadragenarium ſurgit. Vel quia in hoc „ mortali corpore ex quatuor elementis ſubſiſtimus, „ per cujus voluptates præceptis Dominicis contrai- „ mus, quæ per Decalogum ſunt accepta.

Vel ſecundum Auguſt. in lib. 83. Quæſt. (*q.* 81. *in pr. to.* 4.) „ omnis ſapientiæ diſciplina eſt, Creato- „ rem, creaturamque cognoſcere. Creator eſt Trini- „ tas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: Creatu- „ ra vero partim eſt inviſibilis; ſicut anima, cui „ ternarius numerus attribuitur: diligere enim Deum „ tripliciter jubemur, ex toto corde, & ex tota a- „ nima, & ex tota mente: Partim viſibilis; ſicut „ corpus, cui quaternarius debetur, propter calidum „ humidum, frigidum, & ſiccum. Denarius ergo nu- „ merus, qui totam inſinuat diſciplinam, quater „ ductus, ideſt numero, qui corpori tribuitur, mul- „ tiplicatus, quadragenarium conficit numerum. Et „ ideo tempus, quo ingemiſcimus, & dolemus, qua- „ dragenario numero celebratur. „ Nec tamen incongruum fuit, ut Chriſtus poſt jejunium, & deſertum ad communem vitam rediret. Hoc enim convenit vitæ, ſecundum quam aliquis contemplata a-

liis tradit, quam Chriſtus dicitur aſſumpſiſſe, ut primo contemplationi vacet, & poſtea ad publicum actionis deſcendat, aliis convivendo. Unde & Beda (*& Ambroſ. locis ſup. citat.*) dicit ſup. Mar. 2. *Jejunavit Chriſtus, ne præceptum declinares: manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cernens, agnoſceres poteſtatem.*

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a Scripturis inſinuatum, quod Chriſtus non debuit in hoc mundo auſteram vitam agere. Ut per hoc, quod dicitur *Matth.* 11. ſecundum quod eſt in *argum. contr.* Pro cujus captu vide & B. Auguſt. in corpo. fin. & contextum Euangelii. Sequitur autem ly *dicunt Ecce homo vorax, & potator vini.* Patet enim ex his, quod hic præſupponitur unum, ſcil. quod dominus non auſteram, ſed communem vitam in cibo, & potu agebat: occaſione cujus, quamvis peſſime, accepta, Judæi omnis boni perverſores mendaciter notabant ipſum de peccato gulæ, quod per voracitatem, & potationem vini ſignificabant. Ab inimicis ergo teſtimonium habet hæc veritas, ſcil., quod Dominus vitam communem vivebat, licet ſine quocumque vel leviſſimo peccato, *q.* 15. *ar.* 1. 2. *cum Elucid.* Immo cum maxima commendatione (ut patet *ar.* 1. & iſto) contra eorumdem inimicorum malitioſam blaſphemiam. Cæterum, quomodo ſcripturæ, narrando factum Salvatoris de vita communi, intendant ſimul convenientiam talis facti, ideſt, quod convenientiſſimum fuit, ipſum ſic facere, videbis abunde ex *qu.* 39. *ar.* 1. & aliorum appendicibus, & *qu.* 35. *ar.* 8. *not. poſt prob. concluſio.* *Secundo* vides; quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS III. 224

Utrum Chriſtus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

4. cont. c. 55. & op. 18. c. 15. & op. 20. c. 15.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus in hoc mundo non debuerit pauperem vitam ducere. Chriſtus enim debuit eligibiliſſimam vitam aſſumere: Sed eligibiliſſima vita eſt, quæ eſt mediocris inter divitias, & paupertatem, dicitur enim Proverb. 30. *Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria.* Ergo Chriſtus non debuit pauperem vitam ducere, ſed moderatam.

2. Præterea. Exteriores divitiæ ad uſum corporis ordinantur, quantum ad victum, & veſtitum; Sed Chriſtus in victu, & veſtitu communem vitam duxit, ſecundum modum aliorum, quibus convivebat. Ergo videtur, quod in divitiis, & paupertate communem modum vivendi ſervare debuerit, & non uti maxima paupertate.

3. Præterea. Chriſtus maxime homines invitavit ad exemplum humilitatis, ſecundum illud Matth. 11. *Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde:* Sed humilitas maxime commendatur in divitibus. unde dicitur 1. ad Timoth. ult. *Divitibus hujus ſæculi præcipe, non altum ſapere.* Ergo videtur, quod Chriſtus non debuerit ducere pauperem vitam.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 8. *Filius hominis non habet ubi caput reclinet:* Quaſi dicat, ſecundum Hieron.: (*In illud Matth.* 8. *Accedens unus Scriba*) „ Cur me propter divitias, & ſæculi lucra
„ cupis ſequi, cum tantæ ſim paupertatis, ut nec
„ hoſpitiolum quidem habeam, & tecto utar non
„ meo? *Et ſuper illud Matth.* 17. Ut non ſcandali-
„ zemus eos, vade ad mare, *dicit Hieron.*: Hoc ſim-
„ pliciter intellectum ædificat auditorem; dum au-
„ dit tantæ Dominum fuiſſe paupertatis, ut unde
„ tributa pro ſe, & Apoſtolo redderet, non ha-
„ buerit.

Reſpondeo dicendum, quod *Chriſtum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere. Primo quidem*, quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter quod veniſſe ſe dicit Marci 1. *Eamus in proximos vicos, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim* ve-

veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, ut omnino vacent prædicationi, omnino a ſæcularium rerum cura eſſe abſolutos: quod facere non poſſunt qui divitias poſſident. Unde & ipſe Dominus Apoſtolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matth. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum;* Et ipſi Apoſtoli dicunt Actor. 6. *Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis*. *Secundo*, quia ſicut mortem corporalem aſſumpſit, ut nobis vitam largiretur ſpiritualem; ita corporalem paupertatem ſuſtinuit, ut nobis divitias ſpirituales largiretur, ſecundum illud 2. ad Corinth. 8. *Scitis gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, ut illius inopia divites eſſetis*. *Tertio*, ne ſi divitias haberet, cupiditati ejus prædicatio adſcriberetur. Unde Hieron. dicit ſuper Matth. (*in illud c.* 10. *Nolite poſſidere aurum*) quod *ſi diſcipuli ejus divitias habuiſſent, viderentur non cauſa ſalutis hominum, ſed cauſa lucri prædicare*. Et eadem ratio eſt de Chriſto. *Quarto*, ut tanto major virtus divinitatis ejus oſtenderetur, quanto per paupertatem videbatur abjectior. Unde dicitur in quodam Sermone Epheſini Concilii: (*a med. & hab. in eo Concil. par.* 3. *c.* 9. *tom.* 3.) „Omnia paupera, & vilia elegit, omnia mediocria, & plurimis obſcura, ut divinitas cognoſceretur orbem transformaſſe terrarum: propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam; egens fuit pecuniis, & hoc tibi exponit præſepe.

Ad primum ergo dicendum, quod ſuperabundantia divitiarum, & mendicitas vitanda videntur ab his, qui volunt vivere ſecundum virtutem, inquantum ſunt occaſiones peccandi. Abundantia namque divitiarum eſt ſuperbiendi occaſio: mendicitas autem eſt occaſio furandi, & mentiendi, aut etiam perjurandi. Quia vero Chriſtus peccati capax non erat, propter hanc cauſam, ex qua Salomon hoc vitabat, Chriſto vitanda non erant. Neque tamen quælibet mendicitas eſt furandi, & perjurandi occaſio, ut ibidem Salomon ſubdere videtur; ſed ſola illa, quæ eſt contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur, & perjurat: Sed paupertas voluntaria hoc periculum non habet: Et talem paupertatem Chriſtus elegit.

Ad ſecundum dicendum, quod communi vita uti, quantum ad victum, & veſtitum, poteſt aliquis non ſolum divitias poſſidendo, ſed etiam a mulieribus, & divitibus neceſſaria accipiendo. Quod etiam circa Chriſtum factum eſt. Dicitur enim Lucæ 8. quod mu-

mulieres quædam ſequebantur Chriſtum, *quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis*. Ut enim Hieronym. dicit ſuper Matth. (*ſup. illud c. 27. Erant ibi mulieres*) „ conſuetudinis Judaicæ fuit, nec ducebatur in „ culpam more gentis antiquo, ut mulieres de ſub- „ ſtantia ſua victum, atque veſtitum præceptoribus „ ſuis miniſtrarent. Sed quia hoc ſcandalum facere „ poterat in nationibus, Paulus ſe abjeciſſe comme- „ morat. „ Sic ergo communis victus poterat eſſe ſine ſolicitudine impediente prædicationis officium, non autem divitiarum poſſeſſio.

Ad tertium dicendum, quod in eo, qui ex neceſſitate pauper eſt, humilitas non multum commendatur: ſed in eo, qui voluntarie pauper eſt, (ſicut fuit Chriſtus) ipſa paupertas eſt maxime humilitatis indicium.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a Scripturis, quod Chriſtus debuit pauperem vitam ducere. Ut per hoc, quod dicitur *Mat.* 8. & 18. ſecundum quod cum expoſitionibus B. Hieron. habes *in argum. cont.* Pro quo ad propoſitum præſens adaptando, ut oportet, vide ſupradicta in *ar.* 1. 2. *append.* & ſecundum ea, atque ibi ex ſuperioribus citata regulabis proportionaliter hic temetipſum. Inſinuatur quoque idem per hoc, quod antea de paupere vita Chriſti prophetatum fuit a Pſ. 69. *Ego vero egenus, & pauper ſum*. Item a Pſ. 39. *Ego autem mendicus ſum, & pauper*. Item a Pſ. 108. *Perſecutus eſt hominem inopem, & mendicum*. Item a Hiere. Thren. cap. 3. *Recordare paupertatis meæ, abſinthii, & fellis*. Hæc enim prædicuntur in perſona Chriſti, & conſequenter, cum ipſe venerit adimplere Prophetas, *Matth.* 5. patet, quod ſecundum illas, aliaſque ſimiles ſcripturas debuit Chriſtus in paupertate maxima vivere. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS IV. 225

Utrum Chriſtus in hac vita ſecundum legem converſatus fuerit.

Sup. qu. 37. *per totam. & infr. qu.* 47. *ar.* 2. *ad* 1. *Et* 3. *d.* 14. *a.* 3. *q.* 6. *ad* 3. *Et* 4. *d.* 2. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 3. *Et opu.* 60. *c.* 13.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit converſatus ſecundum legem. Lex enim præcipiebat, ut nihil operis in ſabbato fieret, ſicut Deus *die ſeptimo requievit ab omni opere, quod patrarat*: (*Gen.* 2.) Sed ipſe in ſabbato curavit hominem, & ei mandavit ut tolleret lectum ſuum. Ergo videtur, quod non fuerit ſecundum legem converſatus.

2. Præterea. Eadem Chriſtus fecit, & docuit, ſecundum illud Act. 1. *Cæpit Jeſus facere, & docere*: Sed ipſe Matth. 15. docuit, quod *omne quod intrat in os, non coinquinat hominem*; quod eſt contra præceptum legis, quæ per eſum, & contactum quorundam animalium dicebat hominem immundum fieri, ut patet Levit. 11. Ergo videtur, quod ipſe non fuerit ſecundum legem converſatus.

3. Præterea. Idem judicium videtur eſſe facientis, & conſentientis, ſecundum illud Rom. 1. *Non ſolum illi qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus*: Sed Chriſtus conſenſit diſcipulis ſuis ſolventibus legem in hoc, quod ſabbato ſpicas vellebant, excuſando eos, ut habetur Matth. 12. Ergo videtur, quod Chriſtus non converſatus fuerit ſecundum legem.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 5. *Nolite putare, quoniam veni ſolvere legem, aut prophetas.* Quod exponens Chryſoſt. (*hom.* 16. *in Matth. aliqu. a princ.*) dicit: „ Legem implevit, primo quidem „ nihil transgrediendo legalium, ſecundo juſtifi- „ cando per fidem, quod lex per litteram facere „ non valebat.

Reſpondeo dicendum, quod *Chriſtus in omnibus ſecundum legis præcepta converſatus eſt*. In cujus ſignum etiam voluit circumcidi. circumciſio enim eſt quædam proteſtatio legis implendæ, ſecundum illud Gal. 5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.* Voluit autem Chriſtus ſecundum legem converſari: *Primo* quidem, ut legem veterem approbaret: *Secundo*, ut eam obſervando, in ſeipſo conſummaret, & termi-

na-

naret, oſtendens quod ad ſeipſum erat ordinata: *Tertio*, ut Judæis occaſionem calumniandi ſubtraheret: *Quarto*, ut homines a ſervitute legis liberaret, ſecundum illud Gal. 4. *Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret*.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus ſuper hoc ſe excuſat a tranſgreſſione legis *tripliciter*. *Uno* quidem *modo*, quia per præceptum de ſanctificatione Sabbati non interdicitur opus divinum, ſed opus humanum. Quamvis enim Deus die ſeptimo ceſſaverit a novis creaturis condendis; ſemper tamen operatur in rerum conſervatione, & gubernatione. Quod autem Chriſtus miracula faciebat, erat operis divini. Unde ipſe dicit Joan. 5. *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*. *Secundo* excuſat ſe per hoc, quod illo præcepto non prohibentur opera, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, etiam corporalis. Unde ipſe dicit Lucæ 13. „ Unuſquiſque veſtrum ſabbato non „ ſolvit bovem ſuum, aut aſinum a præſepio, & „ ducit adaquare? *Et infra c.* 14. Cujus veſtrum a„ ſinus, aut bos in puteum cadit, & non continuo „ extrahet illum die ſabbati? „ Manifeſtum eſt autem, quod opera miraculorum, quæ Chriſtus faciebat, ad ſalutem corporis, & animæ pertinebant. *Tertio*, quia illo præcepto non prohibentur opera, quæ pertinent ad Dei cultum. Unde dicitur Matth. 22. „ An non legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacer„ dotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimi„ ne ſunt? *Et Joan.* 7. *dicitur*, *quod* circumciſionem „ accipit homo in ſabbato. „ Quod autem Chriſtus paralytico mandavit, ut lectum ſuum ſabbato portaret, ad cultum Dei pertinebat, ideſt ad laudem virtutis divinæ. Et ſic patet, quod ſabbatum non ſolvebat; quamvis hoc ei Judæi falſo objicerent, dicentes Joan. 9. *Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit*.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus voluit oſtendere per illa verba, quod homo non redditur immundus, ſecundum animam, ex uſu ciborum quoruncunque ſecundum ſuam naturam, ſed ſolum ſecundum quandam ſignificationem. Quod autem in lege quidam cibi dicuntur immundi, hoc eſt per quandam ſignificationem. Unde Auguſt. dicit contra Fauſtum: (*lib. 6. c. 7. a princ. to. 6.*) „ Si de porco, & agno re„ quiratur, utrum natura mundus eſt, dicimus, „ quod omnis creatura Dei bona eſt: quadam ve„ ro ſignificatione agnus mundus, porcus immun„ dus eſt.

Ad tertium dicendum, quod etiam diſcipuli, quan-

do eſurientes ſpicas ſabbato vellebant, a tranſgreſſione legis excuſantur propter neceſſitatem famis: ſicut & David non fuit tranſgreſſor legis, quando propter famis neceſſitatem comedit ſanctos panes, quos ei edere non licebat.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus ſecundum legem converſatus eſt. Ut a *Matth.* 5. ſecundum quod cum expoſitione D. Chryſoſtomi ponitur *in argu contr.* Ubi nota ly *nihil*. Item a Galat. 5. *Miſit Deus filium ſuum factum ſub lege*. Hoc eſt. Miſit filium ſuum, qui ſervaturus erat legem, vivendo ſcilicet ſecundum eam. Eſſe enim ſub lege eſt portare legem, ut ex terminis patet. Quod ſi quis ſub lege ſit nomine tantum, iſte gloriatur in lege, ideſt, jactat ſe habere a Deo excellentem legem, ideſt, ſibi credita eſſe eloquia Dei, ſed tamen non vivit ſecundum legem. Talem enim talis hominis expoſitionem docuit Apoſtolus, dum quendam ſimilem ſub lege otioſum increpabat dicens Roma. ſecundo. *Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras*? Si quis vero ſub lege ſit non tantum nomine, verbo, aut lingua, ſed etiam opere, & veritate, ideſt, factis ipſis, iſte ſecundum legem vivit. Iſte ſolus dicitur proprie eſſe ſub lege: ille autem primus improprie, licet re vera ſit obligatus ad obſervationem legis. Primus enim legem portat in ore ſolum, ſecundus autem illam portat & in ore, & in opere. Cum igitur de filio Dei intelligi proprie, ideſt, in potiori ſignificato, ut correſpondentia fiat ad aliquid potius, ſcil., ad filium Dei, debeat ly *factum ſub lege*, patet, quod illa Apoſtoli ſententia denotat, quod Chriſtus vixit ſecundum legem. Inſinuatur quoque idem a Pſ. 131. *Si cuſtodierint filii tui teſtimonia mea hæc, quæ docebo eos*. Nam ly *docebo* ſumitur in ſuo potiori ſignificato (talis enim ſenſus decet Deum) quod eſt docere non tantum verbo, ſed etiam exemplo. Per hoc ergo ſignificavit Deus: quod aliquando erat docturus non exemplo teſtimonia illa, quæ tunc docebat verbo. Ac ſi apertius dixiſſet. Veniet tempus, in quo ego factus homo converſabor vobiſcum ſecundum obſervantiam hujus legis, & ita exemplo tunc vos docebo, quod nunc vos doceo verbis. *Secundo* vides: &c.

QUÆ-

QUÆSTIO XLI.

De tentatione Chriſti, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de tentatione Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum fuerit conveniens, Chriſtum tentari.
Secundo. De loco tentationis.
Tertio. De tempore.
Quarto. De modo, & ordine tentationis.

ARTICULUS I. 226

Utrum conveniens fuerit, Chriſtum tentari.

Op. 60. c. 11. in princ.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtum tentari non conveniebat. Tentare enim eſt experimentum ſumere: quod quidem non fit niſi de re ignota: Sed virtus Chriſti erat nota etiam dæmonibus. dicitur enim Luc. 4. quod *non ſinebat dæmones loqui, quia ſciebant eum, eſſe Chriſtum*. Ergo videtur, quod non decuerit Chriſtum tentari.

2. Præterea. Chriſtus ad hoc venerat, ut opera diaboli diſſolveret, ſecundum illud 1. Joan. 3. *In hoc apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli*; Sed non eſt ejuſdem diſſolvere opera alicujus, & ea pati. Et ita videtur inconveniens fuiſſe, quod Chriſtus pateretur ſe tentari a diabolo.

3. Præterea. *Triplex* eſt tentatio, ſcilicet *a carne, a mundo*, & *a diabolo*: Sed Chriſtus non fuit tentatus nec a carne, nec a mundo. Ergo nec etiam debuit tentari a diabolo.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 4. *Ductus eſt Jeſus a ſpiritu in deſertum, ut tentaretur a diabolo*.

Reſpondeo dicendum, quod *Chriſtus tentari voluit*. *Primo* quidem, ut nobis contra tentationes auxilium ferret. Unde Gregor. dicit (*Homil. 16. in Euang. a princ.*) „ Non erat indignum Redemptori „ noſtro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. „ juſtum quippe erat, ut ſic tentationes noſtras ſuis

 „ ten-

„ tentationibus vinceret, ſicut mortem noſtram venerat ſua morte ſuperare. *Secundo* propter noſtram cautelam, ut nullus, quantumcumque ſanctus ſe æſtimet ſecurum, & immunem a tentatione. Unde & poſt baptiſmum tentari voluit: quia, Sicut Hilarius dicit ſuper Matth. (*Can.* 3. *a princ.*) *in ſanctificatis nobis maxime diaboli tentamenta graſſantur: quia victoria magis eſt ei exoptata de Sanctis*. Unde & Eccl. 2. dicitur: *Fili, accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem*. *Tertio* propter exemplum, ut ſcil. nos inſtrueret, qualiter diaboli tentationes vincamus. Unde Auguſt. dicit in 4. de Trinit. (*c.* 13. *aliqu. a princ. to.* 3.) quod „ Chriſtus diabolo ſe tentandum præbuit, ut ad ſuperandas tentationes ejus mediator eſſet, non ſolum per adjutorium, verum etiam per exemplum. „ *Quarto*, ut nobis fiduciam de ſua miſericordia largiretur. Unde dicitur Heb. 4. „ Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris; tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in 9. de Civitate Dei, (*c.* 21. *a princ. tom.* 5.) „ Chriſtus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit, non per id quod eſt vita æterna, ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta, „ ex quibus quandam conjecturam habebant, Chriſtum eſſe filium Dei: Sed quia rurſus in eo quædam ſigna humanæ infirmitatis videbant, non pro certo cognoſcebant, eum eſſe filium Dei: Et ideo eum tentare voluerunt. Et hoc ſignificatur Matth. 4. ubi dicitur, quod *poſtquam eſuriit, acceſſit tentator ad eum*: quia, ut Hilar. dicit, (*loc. ſup. cit.*) *tentare Chriſtum diabolus non fuiſſet auſus, niſi in eo per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis recognoſceret*. Et hoc etiam patet ex ipſo modo tentandi, cum dixit: *Si Filius Dei es*. Quod exponens Ambroſius dicit: (*Lucæ* 4.) „ Quid ſibi vult talis ſermonis exorſus, niſi quia cognoverat Dei Filium eſſe venturum, ſed veniſſe per hanc infirmitatem corporis non putabat?

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus venerat diſſolvere opera diaboli, non poteſtative agendo, ſed magis ab eo, & ejus membris patiendo; ut ſic diabolum vinceret juſtitia, non poteſtate: ſicut Auguſt. dicit 13. de Trinitat. (*c.* 13. *in princ. tom.* 3.) quod *diabolus non potentia Dei, ſed juſtitia ſuperandus fuit*. Et ideo circa tentationem Chriſti conſiderandum eſt, quid propria voluntate fecit, & quid a dia-

diabolo paſſus fuit. Quod enim tentatori ſe offerret, fuit propriæ voluntatis. Unde dicitur Matth. 4. *Ductus eſt Jeſus in deſertum a ſpiritu, ut tentaretur a diabolo:* quod Gegor. (*Hom.* 16. *in Euang. a princ.*) intelligendum dicit de Spirituſancto, ut ſc. *illuc eum ſpiritus ſuus duceret, ubi eum ad tentandum ſpiritus malignus inveniret*. Sed a diabolo paſſus eſt, ut aſſumeretur vel ſupra pinnaculum templi, vel etiam in montem excelſum valde. Nec eſt mirum, ut Gregor. dicit, (*ibid.*) *ſi ſe ab illo permiſit in montem duci, qui ſe permiſit a membris ipſius crucifigi*. intelligitur autem a diabolo aſſumptus; non quaſi ex neceſſitate; ſed quia, ut Origen. dicit ſuper Luc. (*hom.* 31. *in princ.*) *ſequebatur eum ad tentationem, quaſi athleta ſponte procedens*.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Apoſtol. dicit, (*Hebr.* 4.) *Chriſtus in omnibus tentari voluit abſque peccato*. Tentatio autem, quæ eſt ab hoſte, poteſt eſſe ſine peccato; quia fit per ſolam exteriorem ſuggeſtionem: Tentatio autem, quæ eſt a carne, non poteſt eſſe ſine peccato; quia hujuſmodi tentatio fit per delectationem, & concupiſcentiam: Et ſicut Auguſt. dicit, (*lib.* 19. *de civ. Dei*, *c.* 4. *ante med. tom.* 5.) *non nullum peccatum eſt, quando caro concupiſcit adverſus ſpiritum*. Et ideo Chriſtus tentari voluit ab hoſte, ſed non a carne.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis, inſinuatum quod fuit conveniens, Chriſtum tentari. Ut per hoc, quod dicitur *Mat.* 4. ſecundum quod eſt *in argum. cont.* Quæ enim Spirituſancto ducente aguntur, non poſſunt, ut ſic, non eſſe convenientia. In textu illo nota, quod, ſicut Chriſtus ſecundum humanitatem, tanquam minor ſecundum ipſam, ductus eſt a Spirituſancto ad hoc, ut tentaretur, ita tentatus eſt ſecundum humanitatem. Voluit ergo ipſe Chriſtus, ſecundum quod homo, contra tentatorem pugnare, ei reſiſtere, eum vincere; non ſecundum quod Deus, & hoc ad majorem exaltationem hominis, atque ad majorem confuſionem diaboli. Ex textu nota, quod tentari ab hoſtibus extrinſecis, adverſaque perpeti, non eſt malum, ideſt, non eſt culpabile. Alioquin Chriſtus non duceretur a Spirituſancto ad hoc, ut tentaretur a diabolo. Inſinuatur quoque idem principale per hoc, quod dicitur Zachar. 3. *Oſtendit mihi Dominus Jeſum Sacerdotem magnum, & Satan*

ſtabat a dextris ejus, ut adverſaretur ei. Per figuram enim hanc præmonſtrabatur, quod Jeſus verus, qui eſt ſacerdos antonomaſtice magnus, erat tentandus a Satana. Chriſtus autem adimplere prophetas & voluit, & hoc conveniens fuit, *Mat.* 5. ideo & tentari voluit, & ipſum a Satana tentari conveniens fuit. Porro, quod a figuris antiqui teſtamenti ad figurata novi liceat inferre, docuit facto ſuo Concil. *Hiſpalenſe ſecundum*, dum ex majoritate Aaronis ad Levitas intulit majoritatem Epiſcoporum ad ſimplices ſacerdotes. Vide Concil. hoc in Veritatibus Aureis ſuper legem veterem, *Levitici octavo*, *concluſione ſecunda*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 227

Utrum Chriſtus in deſerto tentari debuerit.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit tentari in deſerto. Chriſtus enim tentari voluit propter exemplum noſtrum, ut dictum eſt: (*ar. præc.*) Sed exemplum debet manifeſte proponi illis, qui ſunt per exemplum informandi. Non ergo debuit in deſerto tentari.

2. Præterea. Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*Hom.* 13. *a princ.*) quod „ tunc maxime inſtat diabolus ad „ tentandum, cum viderit ſolitarios. unde & in „ principio mulierem tentavit, ſine viro eam inve- „ niens: „ Et ſic videtur, per hoc quod in deſertum ivit, ut tentaretur, quod tentationi ſe expoſuit. Cum ergo ejus tentatio ſit noſtrum exemplum, videtur quod etiam alii debeant ſe ingerere ad tentationes ſuſcipiendas: quod tamen videtur eſſe periculoſum, cum magis tentationum occaſiones vitare debeamus.

3. Præterea. Matth. 4. ponitur ſecunda Chriſti tentatio, qua *diabolus Chriſtum aſſumpſit in ſanctam civitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi*; quod quidem non erat in deſerto. Non ergo tentatus eſt ſolum in deſerto.

Sed Contra eſt, quod dicitur Marci 1. quod *erat Jeſus in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præced. ad* 2.) Chriſtus propria voluntate ſe diabolo exhibuit ad tentandum, ſicut etiam propria voluntate membris ejus ſe exhibuit ad occidendum; alioquin diabolus venire ad eum non auderet. Diabolus autem magis attentat aliquem, cum eſt ſolitarius:

quia,

quia, ut dicitur Eccleſiaſt. 4. „ ſi quiſpiam prævaluerit contra unum, duo reſiſtunt ei. *Et inde eſt*, „ *quod* Chriſtus in deſertum exivit, quaſi ad campum certaminis, ut ibi a diabolo tentaretur. *Unde Ambroſ. dicit ſuper Luc.*, (*ſup. illud c. 4. Agebatur in ſpiritu*) quod Chriſtus agebatur in deſertum conſilio, ut diabolum provocaret. Nam niſi „ ille certaſſet, *ſcilicet diabolus*, non iſte mihi „ viciſſet, ideſt Chriſtus. „ Additautem & alias rationes, dicens, hoc Chriſtum feciſſe myſterio, ut Adam de exilio liberaret, qui ſcilicet de paradiſo in deſertum ejectus eſt; & exemplo, ut oſtenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus proponitur omnibus in exemplum per fidem, ſecundum illud Hebr. 12. *Aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Jeſum. Fides autem*, ut dicitur Rom. 10. *eſt ex auditu*, non autem ex viſu. Quinimmo Joan. 10. dicitur: *Beati, qui non viderunt, & crediderunt*. Et ideo ad hoc quod tentatio Chriſti eſſet nobis in exemplum, non oportuit quod ab hominibus videretur; ſed ſufficiens fuit, quod hominibus narraretur.

Ad ſecundum dicendum, quod *duplex* eſt tentationis occaſio. *Una* quidem ex parte hominis: puta cum aliquis ſe peccato propinquum facit, occaſiones peccandi non evitans. Et talis occaſio tentationis eſt vitanda; ſicut dictum eſt Loth Gen. 19. *Ne ſteteris in omni regione circa Sodomam*. *Alia* vero tentationis occaſio eſt ex parte diaboli, qui *ſemper invidet ad meliora tendentibus*, ut Ambroſ. dicit: (*loc. ſup. cit.*) Et talis tentationis occaſio non eſt vitanda. Unde dicit Chryſoſt. ſuper Matth. (*hom. 5. in op. imperf. aliqu. a princ.*) quod non ſolum Chriſtus ductus eſt in deſertum a Spiritu, ſed „ omnes filii Dei habentes Spiritumſanctum; non enim ſunt contenti ſedere otioſi; ſed Spirituſſanctus urget eos aliquod „ magnum apprehendere opus; quod eſt eſſe in deſerto, quantum ad diabolum: quia non eſt ibi injuſtitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam „ bonum opus eſt deſertum, quantum ad carnem, „ & mundum: quia non eſt ſecundum voluntatem „ carnis, & mundi. „ Talem autem occaſionem tentationis dare diabolo non eſt periculoſum: quia magis eſt conſilium Spirituſſancti, qui eſt perfecti operis auctor, quam impugnatio diaboli invidentis.

Ad tertium dicendum, quod quidam dicunt, omnes tentationes factas fuiſſe in deſerto. Quorum quidam dicunt, quod Chriſtus ductus eſt in ſanctam civitatem

tem non realiter, ſed ſecundum imaginariam viſionem: *quidam* autem dicunt, quod etiam ipſa civitas ſancta, id eſt Hieruſalem, deſertum dicitur: quia erat derelicta a Deo. Sed hoc non eſt neceſſarium: quia Marcus dixit, quod in deſerto tentabatur a diabolo; non autem dicit, quod ſolum in deſerto.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, quod tentatio Chriſti debuit eſſe in deſerto. Ut per hoc, quod dicitur Mar. 1. *erat*, &c. ſecundum quod eſt *in argu. contr.* Ubi pro ly *in deſerto tentabatur. ergo debuit ibi tentari*, vide *ſequelæ* veritatem ex dictis *in quæſt.* 39. 40. *art. ſuorum appen.*, & *quæſt. hujus art.* 1. *Corol. poſt concluſ.* Ex quibus locis multa ſcripturarum, ad hoc particulare ſuaviter inflectendo, potes in favorem appendicis aſſumere. Item per hanc hujus figuram, quod dicitur in Pſalm. 94. *Secundum diem tentationis in deſerto, ubi tentaverunt me patres veſtri.* Sicut enim peccata omnia quodammodo ſunt ex inſtigatione diaboli, 1. *quæſt.* 3. 2. *quæſt.* 80. *art.* 4. Ita tentationes iſtorum patrum, quibus tentaverunt Deum in deſerto, poſſunt quodammodo dici a diabolo eſſe: ac ſi dicamus, Deum tunc fuiſſe in deſerto tentatum a diabolo in patribus illis, ideſt, patres illos ad tentandum Deum inſtigante. Item per hanc ejuſdem rei figuram, quod dicitur 1. Reg. 23. *Saul perſecutus eſt David in deſerto Maon.* Et cap. 26. *Saul deſcendit in deſerto Ziph, ut quæreret David in deſerto. David autem habitabat in deſerto.* David enim figura eſt Chriſti filii ſui ſecundum carnem, Saul vero diaboli. Saul ergo perſequitur David in deſerto, ſed fruſtra, *non enim tradidit eum Deus in manus ejus*, id eſt Reg. 23. quia diabolus tentaturus erat Chriſtum in deſerto, ſed fruſtra quoad intentionem diaboli. De bonitate illationis ex figura ad figuratum vide Concil. *Hiſpa.* ubi citatur ſupra *art.* 1. *append.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 228.

Utrum Chriſti tentatio debuerit eſſe poſt jejunium.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſti tentatio non debuerit eſſe poſt jejunium. Dictum enim eſt ſupra, (*qu. præc. a.* 2.) quod Chriſtum non decebat converſationis auſteritas: Sed maximæ auſteritatis fuiſſe videtur, quod quadraginta diebus, & 40. noctibus nihil comederit. ſic enim intelligitur quadraginta diebus, & noctibus jejunaſſe: quia ſcil. *in illis diebus nullum omnino cibum ſumpſit*, ut Greg. dicit (*Hom. 16. in Euang. cir. med.*) Ergo non videtur, quod debuerit hujuſmodi jejunium tentationi præmittere.

2. Præterea. Marci 1. dicitur quod *erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana*: Sed quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunavit. Ergo videtur, quod non poſt jejunium, ſed ſimul dum jejunaret, ſit tentatus a diabolo.

3. Præterea. Chriſtus non legitur niſi ſemel jejunaſſe: Sed non ſolum ſemel fuit tentatus a diabolo: dicitur enim Luc. 4. quod *conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo uſque ad tempus*. Sicut ergo ſecundæ tentationi non præmiſit jejunium, ita nec primæ præmittere debuit.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 4. *Cum jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit: & tunc acceſſit ad eum tentator.*

Reſpondeo dicendum, quod *convenienter Chriſtus poſt jejunium tentari voluit*. *Primo* quidem propter exemplum: quia cum omnibus, ſicut dictum eſt, (*a.* 1. *hu. q.*) immineat ſe contra tentationes tueri, per hoc quod ipſe ante tentatiouem futuram jejunavit, docuit quod per jejunium nos oportet contra tentationes armari. Unde inter arma juſtitiæ Apoſtolus jejunia connumerat 2. ad Cor. 6. *Secundo* ut oſtenderet quod etiam jejunantes diabolus aggreditur ad tentandum, ſicut alios qui bonis operibus vacant. Et ideo ſicut poſt baptiſmum, ita poſt jejunium Chriſtus tentatur. Unde Chryſoſt. dicit ſuper Matthæum: (*hom.* 13. *parum a princ.*) „ Ut diſcas, quam magnum bonum eſt jejunium, & quale ſcutum eſt „ adverſus diabolum, & quoniam poſt baptiſmum „ non laſciviæ, ſed jejunio intendere oportet, ideo „ Chriſtus jejunavit, non jejunio indigens, ſed nos „ in-

„ inſtruens. *Tertio*, quia poſt jejunium ſecuta eſt eſuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi, ſicut dictum eſt. (*ar.* 1. *hu. q. ad* 1.) *Cum autem eſuriit Dominus*, ut Hilarius dicit ſuper Matth. (*can.* 3. *parum a princ.*) *non fuit ex ſurreptione inediæ; ſed naturæ ſuæ hominem dereliquit. non enim erat a Deo diabolus, ſed a carne vincendus*. Unde etiam, ut Chryſoſt. dicit, (*hom.* 5. *in op. imperf. ante med.* & *hom.* 1. *in Geneſim a med.*) *non ultra proceſſit in jejunando, quam Moyſes, & Helias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtum non decuit converſatio auſterioris vitæ, ut ſe communem exhiberet illis, quibus prædicavit. Nullus autem debet aſſumere prædicationis officium, niſi prius fuerit purgatus, & in virtute perfectus: ſicut & de Chriſto dicitur Actuum 1. quod *cœpit Jeſus facere, & docere*. Et ideo Chriſtus ſtatim poſt baptiſmum auſteritatem vitæ aſſumpſit, ut doceret, poſt carnem edomitam oportere alios ad prædicationis officium tranſire, ſecundum illud Apoſtoli 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne forte cum aliis prædicavero, ipſe reprobus efficiar*.

Ad ſecundum dicendum, quod verbum illud Marci poteſt ſic intelligi, quod *erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*, quibus ſcilicet jejunavit. Quod autem dicitur, *Et tentabatur a Sattana*, intelligendum eſt non in illis quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, quibus jejunavit, ſed poſt illos; eo quod Matth. dicit, quod *cum jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit*; ex quo ſumpſit tentator occaſionem accedendi ad ipſum. Unde & quod ſubditur, *Et Angeli miniſtrabant ei*, conſecutive intelligendum eſſe oſtenditur ex hoc, quod Matth. 4. dicitur: *Tunc reliquit eum diabolus*, ſcilicet poſt tentationem: *& ecce Angeli acceſſerunt*, & *miniſtrabant ei*. Quod vero interponit Marcus: (*cap.* 1.) *Eratque cum beſtiis*, inducitur, ſecundum Chryſoſt. (*Hom.* 13. *in Matth. paulo a princ.*) ad oſtendendum, quale erat deſertum; quia ſcilicet erat invium hominibus, & beſtiis plenum.

Tamen ſecundum expoſitionem Bedæ (*c.* 5. *in Marc.*) Dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: Sed hoc intelligendum eſt non de illis tentationibus viſibilibus, quas narrant Matth. & Lucas, quæ manifeſte factæ ſunt poſt jejunium, ſed de quibuſdam aliis impugnationibus, quas forte illo jejunii tempore Chriſtus eſt a diabolo paſſus.

Ad

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Ambr. dicit ſuper Lucam, (*c.* 4. *ſup. illud: Et conſummata omni &c.*) *receſſit diabolus a Chriſto uſque ad tempus; quia poſtea non tentaturus, ſed aperte pugnaturus advenit*, tempore ſc. paſſionis: Et tamen per illam impugnationem videbatur Chriſtum tentare de triſtitia, & odio proximorum, ſicut in deſerto de delectatione gulæ, & contemptu Dei per idololatriam.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſti tentatio debuit eſſe poſt jejunium, & quod aliqua, puta aperta pugna, de qua in ad *tertium*, eſſe debuit abſque jejunio immediate præmiſſo. Inſinuatur horum primum per hoc, quod dicitur Mat. 4. *eum*, &c. ut *in arg. cont.* Item per hoc, quod magna tentatio occaſione populi idololatrantis facta narratur Moyſi, *Exod.* 32. poſtquam in deſerto, ſeu in ſolitudine, *Act.* 7. jejunaverat 40. diebus, & 40. noctibus, *Exod.* 24. Non enim a ſapientibus capitulum illud *Exod.* 32. conſiderantibus poteſt negari, quin illa fuerit tentatio, & quidem maxima, a tentatore diabolo, 1. *q.* 114. *a.* 2. procurata in populo illo contra Moyſen, & conſequenter, quod diabolus tunc tentaverit Moyſen ipſum. vide *ar.* 2. *append.* qualiter omnes tentationes ſunt a diabolo. Neque etiam negari poteſt, quod Moyſes fuerit figura Chriſti, & quod a figura liceat argumentari ad figuratum, ut patet *ar.* 1. *append.* ex Concil. *Hiſpalenſi*. Inſinuatur vero ſecundum illorum in principio dictorum per hoc, quod dicitur in Pſal. 105. *Irritaverunt Moyſen in caſtris. Aaron ſanctum Domini.* Ante enim iſtam tentationem, quæ ad longum narratur *Num.* 16. non legitur immediate Moyſen, aut Aaron jejunaſſe, & conſequenter ipſam tentationem illam maximam a tota ſynagoga ſuggerente diabolo factam contra Chriſtum tempore paſſionis, figuravit. Ac ſi dicatur ibi ad hoc propoſitum. Moyſes, & Aaron, figura Chriſti, tentantur per apertam rebellionem a Dathan, & Abiron cum ſuis, ſed fruſtra: quandoquidem, ut inibi ſubditur, *aperta eſt terra, & deglutivit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abiron*: quia Chriſtus ab eis figuratus, circa extremum vitæ ſuæ, poſtquam doctrina ſua miraculis, ac moribus confirmata duxerat Iſraelem longo tempore per hujus mundi deſertum, erat apertiſſima rebellione ab ingratiſſimo illo populo tentandus,

ſed

ſed fruſtra, dicente Pſal. 14. *ad nihilum deductus eſt in conſpectu ejus*, ſcilicet Chriſti, *malignus*. Et Apoſtolo Hebr. 2. *Vidimus Jeſum propter paſſionem mortis gloria, & honore coronatum*. De magnitudine illius figuralis tentationis, ut figuratam magis inde cognoſcas, vide Veritates Aureas ſuper legem veterem, *Num. 16. concl.* 1. 2. 3. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS IV. 229

Utrum fuerit conveniens ordo, & modus tentationis Chriſti.

Op. 60. c. 11. circa med.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens tentationis modus, & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit: Sed ſi Chriſtus ſubveniſſet corporali fami convertendo lapides in panem, non peccaſſet; ſicut non peccavit, cum panes multiplicavit, quod non fuit minus miraculum, ut turbæ eſurienti ſubveniret. Ergo videtur, quod nulla fuerit illa tentatio.

2. Præterea. Nullus perſuaſor convenienter ſuadet contrarium ejus, quod intendit: Sed diabolus ſtatuens Chriſtum ſupra pinnaculum templi, intendebat eum de ſuperbia, ſeu vana gloria tentare. Ergo inconvenienter perſuadet ei, ut ſe mittat deorſum, quod eſt contrarium ſuperbiæ, vel vanæ gloriæ, quæ ſemper quærit aſcendere.

3. Præterea. Una tentatio conveniens eſt, ut ſit de uno peccato: Sed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata perſuaſit, ſc. cupiditatem, & idololatriam. Non ergo conveniens videtur fuiſſe tentationis modus.

4. Præterea. Tentationes ad peccata ordinantur: Sed ſeptem ſunt vitia capitalia, ut in ſecunda parte habitum eſt: (1. 2. *q.* 84. *a.* 4.) non autem tentavit niſi de tribus, ſc. gula, vana gloria, & cupiditate. Non ergo videtur ſufficiens tentationis modus fuiſſe.

5. Præterea. Poſt victoriam omnium vitiorum remanet homini tentatio ſuperbiæ, vel vanæ gloriæ: quia *ſuperbia etiam bonis operibus inſidiatur, ut pereant*, ſicut dicit Auguſt. (*epiſt.* 109. *ante med. tom.* 2.) Inconvenienter ergo Matthæus ultimam ponit tentationem cupiditatis in monte, mediam autem inanis gloriæ in templo; præſertim cum Lucas ordinet e converſo.

6. Præ-

6. Præterea. Hieronymus dicit ſuper Matth. (*ſup. illud c. 4. Non in ſolo pane*) quod *propoſitum Chriſti fuit diabolum humilitate vincere*, *non poteſtate*. Ergo non imperioſe, & objurgando eum repellere debuit, dicens: *Vade retro Satana*.

7. Præterea. Narratio Euangelii videtur falſum continere. non enim videtur poſſibile, quod Chriſtus ſupra pinnaculum templi ſtatui potuerit, quin ab aliis videretur; neque aliquis mons tam altus invenitur, ut inde totus mundus inſpici poſſit, ut ſic ex eo potuerint Chriſto omnia regna mundi oſtendi. Inconvenienter ergo videtur deſcripta Chriſti tentatio.

Sed Contra eſt Scripturæ ſacræ auctoritas. (*Matth.* 4. & *Luc.* 4.)

Reſpondeo dicendum, quod tentatio, quæ eſt ab hoſte, fit per modum ſuggeſtionis, ut Greg. dicit. (*Hom. 16. in euang. paulo a princ.*) Non autem eodem modo poteſt aliquid omnibus ſuggeri; ſed unicuique ſuggeritur aliquid ex his, circa quæ eſt affectus. Et ideo diabolus hominem ſpiritualem non ſtatim tentat de gravibus peccatis, ſed paulatim a levioribus incipit, ut poſtmodum ad graviora perducat. Unde Gregor. 31. Moral. (*cap.* 17. *verſ. ſi.*) exponens illud Job 39. *Procul odoratur bellum*, *exhortationem ducum*, & *ululatum exercitus*, dicit: *Bene duces exhortari dicti ſunt*, *exercitus ululare*: *quia prima vitia deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe inſerunt*; *ſed innumera*, *quæ ſequuntur*, *dum hanc ad omnem inſaniam pertrahunt*, *quaſi beſtiali clamore confundunt*.

Et hoc idem diabolus obſervavit in tentatione primi hominis. Nam primo ſolicitavit mentem primi hominis de ligni vetiti eſu, dicens Geneſ. 3. *Cur præcepit vobis Deus*, *ut non comederetis de omni ligno paradiſi*? *Secundo* de inani gloria, cum dixit: *Aperientur oculi veſtri*. *Tertio* perduxit tentationem ad extremam ſuperbiam, cum dixit: *Eritis*, *ſicut Dii*, *ſcientes bonum*, & *malum*.

Et hunc etiam tentandi ordinem ſervavit in Chriſto. Nam primo tentavit ipſum de eo, quod appetunt quantumcunque ſpirituales viri, ſc. de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum. *Secundo* proceſſit ad id, in quo ſpirituales viri quandoque deficiunt, ut ſc. aliqua ad oſtentationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. *Tertio* perduxit tentationem ad id, quod jam non eſt ſpiritualium virorum, ſed carnalium, ſc. ut divitias, & gloriam mundi concupiſcant uſque ad contemptum Dei. Et ideo

ideo in primis duabus tentationibus dixit, *Si Filius Dei es*, non autem in tertia, quæ non poteſt convenire ſpiritualibus viris, qui ſunt per adoptionem filii Dei, ſicut duæ primæ.

His autem tentationibus Chriſtus reſtitit teſtimoniis legis, non poteſtate virtutis, *ut hoc ipſo & plus hominem honoraret, & adverſarium plus puniret, cum hoſtis generis humani non quaſi a Deo, ſed quaſi ab homine vinceretur*, ſicut dicit Leo Papa. (*ſerm. 1. de Quadrag. c. 3.*)

Ad primum ergo dicendum, quod uti neceſſariis ad ſuſtentationem non eſt peccatum gulæ; ſed quod ex deſiderio hujus ſuſtentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad vitium gulæ pertinere poteſt. Eſt autem inordinatum, quod aliquis, ubi poteſt recurſus haberi ad humana ſubſidia, pro ſolo corpore ſuſtentando, miraculoſe ſibi cibum quærere velit. Unde & Dominus filiis Iſrael miraculoſe manna præbuit in deſerto, ubi aliunde cibus haberi non poterat: Et ſimiliter Chriſtus in deſerto turbas pavit miraculoſe, ubi aliter cibi haberi non poterant. Sed Chriſtus ad ſubveniendum fami poterat aliter ſibi providere, quam miracula faciendo; ſicut & Joannes Baptiſta fecit, ut legitur Matth. 3. vel etiam ad loca proxima properando: & ideo reputabat diabolus, quod Chriſtus peccaret, ſi ad ſubveniendum fami miracula facere attentaret, ſi eſſet purus homo.

Ad ſecundum dicendum, quod per humiliationem exteriorem frequenter quærit aliquis gloriam, qua exaltetur circa ſpiritualia bona. Unde Auguſt. dicit in lib. 2. de Sermone Domini in monte: (*cap. 12. parum a princ. to. 4.*) *Animadvertendum eſt, non in ſolo rerum corporearum nitore, atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus luctuoſis eſſe poſſe jactantiam*. Et ad hoc ſignificandum diabolus Chriſto ſuaſit, ut ad quærendum gloriam ſpiritualem corporaliter mitteret ſe deorſum.

Ad tertium dicendum, quod divitias, & honores mundi appetere peccatum eſt, quando hujuſmodi inordinate appetuntur. Hoc autem præcipue manifeſtatur ex hoc, quod pro hujuſmodi adipiſcendis homo aliquid inhoneſtum facit. Et ideo non fuit contentus diabolus perſuadere cupiditatem divitiarum, & bonorum; ſed induxit ad hoc, quod propter hujuſmodi adipiſcenda Chriſtus eum adoraret; quod eſt maximum ſcelus, & contra Deum. Nec ſolum dixit, *Si adoraveris me*, ſed addidit, *Si cadens*: quia, ut dicit Ambroſ. (*ſup. illud Luc. 4. Duxit illum*

lum in montem &c.) *habet ambitio domeſticum periculum: ut enim dominetur aliis, prius ſervit, & curvatur obſequio, ut honore donetur; & dum vult eſſe ſublimior, fit remiſſior.* Et ſimiliter etiam in præcedentibus tentationibus ex appetitu unius peccati in aliud peccatum inducere eſt conatus; ſicut ex deſiderio cibi conatus eſt inducere in vanitatem ſine cauſa miracula faciendi, & ex cupiditate gloriæ conatus eſt inducere ad tentandum Deum per præcipitium.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut dicit Ambroſ. ſuper Luc. (*c.* 4. *in illud: Et conſummata omni &c.*) „ non dixiſſet Scriptura, quod conſummata omni „ tentatione, diabolus receſſit ab illo, niſi in tri„ bus præmiſſis eſſet omnium materia delictorum: „ quia cauſæ tentationum cauſæ ſunt cupiditatum; „ *ſcil.* carnis oblectatio, ſpes gloriæ, & aviditas po„ tentiæ.

Ad quintum dicendum, quod, ſicut Aug. dicit in lib. 2. de Conſenſu Euang. (*cap.* 16. *to.* 4.) „ incer„ tum eſt, quid prius factum ſit, utrum regna ter„ ræ prius demonſtrata ſint ei, & poſtea in pinna„ culum templi locatus ſit, an hoc prius, & illud „ poſtea: nihil tamen ad rem, dum omnia facta eſ„ ſe manifeſtum ſit. „ Videntur autem Euangeliſtæ diverſum ordinem tenuiſſe: quia quandoque ex inani gloria venitur ad cupiditatem, quandoque e converſo.

Ad ſextum dicendum, quod Chriſtus, cum paſſus fuiſſet tentationis injuriam, dicente ſibi diabolo, *Si filius Dei es, mitte te deorſum*, non eſt turbatus, nec diabolum increpavit. Quando vero diabolus Dei ſibi uſurpavit honorem, dicens, *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me*, exaſperatus eſt, & repulit eum dicens: *Vade Satana*: ut nos illius diſcamus exemplo, noſtras quidem injurias æquanimiter ſuſtinere, Dei autem injurias nec uſque ad auditum ſufferre.

Ad ſeptimum dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit, (*hom.* 5. *in op. imperf. cir. med.*) *diabolus ſic Chriſtum aſſumebat in pinnaculum templi, ut ab omnibus videretur; ipſe autem, neſciente diabolo, ſic agebat, ut a nemine videretur.* Quod autem dicit, *Et oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum*, non eſt intelligendum, quod videret ipſa regna, vel civitates eorum, vel populos, vel aurum, vel argentum: ſed partes terræ, in quibus unumquodque regnum, vel civitas poſita eſt, diabolus Chriſto digito demonſtrabat, & uniuſcujuſque regni

ho-

honores, & ſtatum verbis exponebat. Vel ſecundum Origen. (*hom.* 30. *in Luc. ante med.*) oſtendit ei, quomodo, ipſe per diverſa vitia regnabat in mundo.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod conveniens fuit tentationis Chriſti modus, & ordo, tum ex parte deſcriptionis factæ ab Euangeliſtis, tum ex parte diaboli. Ex parte quidem primi inſinuatur per hoc, quod ab *Matth.* 4. *Lucæ* 4. totaliter, ut inibi, deſcribitur. Convenienter enim dicitur a ſcriptura & in modo, & ordine, quicquid ab ea dicitur. ergo, ab iſta univerſali ad hoc particulare deſcendendo, deſcriptus fuit convenienter modus, & ordo tentationis hujus ab Euangeliſtis. De veritate maxima antecedentis nunc dicti, ſc. convenienter dicitur a ſcriptura in modo, atque ordine, quicquid ab ea dicitur, vide *notatio. poſt ad* 7. *&* 2. 2. *qu.* 122. *art.* 2. *append. & qu.* 140. *art.* 1. *append.* Item 1. 2. *qu.* 68. *art.* 4. *append.* Juvabit quoque videre de ſufficientia ſcripturarum *in* 2. 2. *q.* 179. *art.* 2. *appendic.* Ex parte autem ſecundi in principio dictorum inſinuatur per hoc, quod dicitur Luc. 16 *Filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.* Nomine enim filiorum ſæculi intelliguntur homines mali, quorum profecto diabolus eſt caput, *qu.* 8. *art* 7. & prudentiæ eſt invenire medium conveniens ad finem, 2. 2. *qu.* 47. *ar.* 7. & conſequenter prudens eſt, qui bene ratiocinatur ad aliquem finem, 2. 2. *qu.* 47. *art.* 2. Si ergo filii diaboli ſunt in generatione ſua, ideſt, genere malorum, valde prudentes: multo magis caput eorum, & pater, *Joann.* 8. ideſt, diabolus dicendus eſt prudens, in genere tamen malorum ſolummodo, & prudentia illa, quæ eſt in peccatoribus, ideſt, falſa virtutis prudentiæ ſimilitudo, 2. 2. *qu.* 47. *ar.* 13. Quod ſi diabolus taliter eſt prudens. ergo & in tentationis Chriſti modo, & ordine fuit falſa illa virtutis prudentia prudens. Teſtata enim eſt de hoc particulari ſcriptura virtualiter, dum explicite dicebat univerſaliter ly *filii hujus ſæculi prudentes ſunt*, quoniam univerſale, quantum eſt de ſe, ad ſua particularia extenditur. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XLII.

De doctrina Chriſti, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de doctrina Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Chriſtus debuerit prædicare ſolum Judæis, an etiam Gentilibus.
Secundo. Utrum in ſua prædicatione debuerit turbationem Judæorum vitare.
Tertio. Utrum debuerit prædicare publice, vel occulte.
Quarto. Utrum debuerit docere ſolum verbo, vel etiam ſcripto.
De tempore autem, quo docere incepit, ſupra dictum eſt, (*q.* 39. *a.* 3.) cum de baptiſmo ejus ageretur.

ARTICULUS I. 238

Utrum conveniens fuerit, Chriſtum Judæis, & non Gentilibus prædicare.

3. *d.* 3. *in expoſit. lit. circa med.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non ſolum Judæis, ſed etiam Gentilibus debuerit prædicare. Dicitur enim Iſa. 49. „ Parum „ eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus I- „ ſrael, & fæces Jacob convertendas: dedi te in lu- „ cem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extre- „ mum terræ: „ Sed lumen, & ſalutem Chriſtus præbuit per ſuam doctrinam. Ergo videtur parum fuiſſe, ſi ſolum Judæis, & non Gentilibus prædicavit.

2. Præterea. Sicut dicitur Matth. 7. *Erat docens eos, ſicut poteſtatem habens*: Sed major poteſtas doctrinæ oſtenditur in inſtructione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant Gentiles. unde Apoſtol. dicit Rom. 15. *Sic prædicavi Euangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem.* Ergo multo magis Chriſtus prædicare debuit Gentilibus, quam Judæis.

3. Præterea. Utilior eſt inſtructio multorum, quam unius: Sed Chriſtus aliquos Gentilium inſtruxit; ſicut mulierem Samaritanam Joan. 4. & Chananæam Matth. 15. Ergo videtur, quod multo fortius Chriſtus debuerit multitudini gentium prædicare.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Matth. 15. *Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael:* Sed Rom. 10. dicitur: *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Ergo Chriſtus non debuit prædicare niſi Judæis.

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit prædicationem Chriſti tam per ipſum, quam per Apoſtolos a principio ſolis Judæis exhiberi. Primo* quidem, ut oſtenderet per ſuum adventum impleri promiſſiones antiquitus factas Judæis, non autem Gentilibus. Unde Apoſtolus dicit Rom. 15. *Dico Chriſtum Jeſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis*, ideſt Apoſtolum, & prædicatorem Judæorum, *propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum. Secundo*, ut ejus adventus oſtenderetur eſſe a Deo. *Quæ* enim *a Deo ſunt, ordinata ſunt*, ut dicitur Rom. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, ut Judæis, qui Deo erant propinquiores per fidem, & cultum unius Dei, prius doctrina Chriſti proponeretur, & per eos tranſmitteretur ad gentes; ſicut etiam in cœleſti hierarchia per ſuperiores angelos ad inferiores divinæ illuminationes deveniunt. Unde ſuper illud Matth. 15. *Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt dodomus Iſrael*, dicit Hieronymus: *Non hoc dicit, quin & ad gentes miſſus ſit, ſed quod primum ad Iſrael miſſus eſt.* Unde Iſa. ult. dicitur: *Mittam ex eis, qui ſalvati fuerint*, ſc. ex Judæis, *ad gentes, & annuntiabunt gloriam meam gentibus. Tertio*, ut Judæis auferret calumniandi materiam. Unde ſuper illud Matth. 10. *In viam gentium ne abieritis*, dicit Hieronymus: „ Oportebat primum adven„ tum Chriſti nuntiari Judæis, ne juſtam haberent „ excuſationem, dicentes, ideo ſe Dominum rejeciſ„ ſe, quia ad gentes, & Samaritanos Apoſtolos mi„ ſerit. „ *Quarto*, quia Chriſtus per Crucis victoriam meruit poteſtatem, & dominium ſuper gentes. Unde dicitur Apocalypſ. 2. *Qui vicerit, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, ſicut & ego accepi a Patre meo.* Et Philipp. 2. dicitur, quod quia „ factus eſt „ obediens uſque ad mortem crucis, Deus exaltavit „ illum, ut in nomine JESU omne genu flectatur, „ & omnis lingua ei confiteatur. „ Et ideo ante paſſionem ſuam noluit gentibus prædicari ſuam doctri-

ctri-

ctrinam : ſed poſt paſſionem dixit diſcipulis Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes*. Propter quod, ut legitur Jo. 12. cum imminente paſſione, quidam Gentiles vellent JESUM videre, reſpondit: „ Niſi gra„ num frumenti cadens in terram mortuum fuerit, „ ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, „ multum fructum affert: „ Et ſicut Auguſt. dicit ibidem, (*ſcil. Tract.* 51. *in Joan. cir. med. tom.* 9.) *ſe dicebat granum mortificandum in infidelitate Judæorum, & multiplicandum in fide omnium populorum*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus fuit in lumen, & ſalutem gentium per diſcipulos ſuos, quos ad prædicandum gentibus miſit.

Ad ſecundum dicendum, quod non eſt minoris poteſtatis, ſed majoris facere aliquid per alios, quam per ſeipſum. Et ideo in hoc maxime poteſtas divina in Chriſto monſtrata eſt, quod diſcipulis ſuis tantam virtutem contulit in docendo, ut gentes, quæ nihil de Chriſto audierant, converterent ad ipſum. Poteſtas autem Chriſti in docendo attenditur, & quantum ad miracula, per quæ doctrinam ſuam confirmabat, & quantum ad efficaciam perſuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis, quia loquebatur quaſi dominium habens ſuper legem, cum diceret, *Ego autem dico vobis*; & etiam quantum ad virtutem rectitudinis, quam in ſua converſatione monſtrabat, ſine peccato vivendo.

Ad tertium dicendum, quod ſicut Chriſtus non debuit a principio indifferenter Gentilibus ſuam doctrinam communicare, ut Judæis tanquam primogenito populo deditus obſervaretur; ita etiam non debuit Gentiles omnino repellere, ne ſpes ſalutis eis præcluderetur. Et propter hoc aliqui Gentilium particulariter ſunt admiſſi propter excellentiam fidei, & devotionis eorum.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus ſolis judæis debuit prædicare a principio: poſtea etiam gentibus. Ut per hoc, quod dicitur *Matth.* 15. *Rom.* 10. ſi conjunctim ſumantur, ut ſit *in arg. cont.* Item per id, quod dicitur Rom. 15. *Dico, Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis*. Nomine enim miniſtri intelligit prædicatorem, juxta illud Chriſti ad diſcipulos, Luc. 22. *Ego in medio veſtrum ſum, ſicut*

qui miniſtrat, ideſt, ſicut qui docet. Unde & prophetæ antiquitus annunciantes, ſeu prædicantes populis ſalutifera, dicunt per hoc miniſtraſſe illis, ſecundum illud 1. Pet. 1. *Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, vobis miniſtrabant ea, quæ nunc nunciata ſunt vobis*. Sed & Apoſtolus de prædicatione loquens dicit 2. Timoth. 4. *Opus fac Euangeliſtæ: miniſterium tuum imple*. Item 1. Timoth. 4. *Hæc proponens fratribus bonus eris miniſter Chriſti: enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ*. Et Rom. 11. *Miniſterium meum honorificabo*. Hoc eſt. Diligenter exequar officium prædicationis. Quod alias dixit, ſibi eſſe creditum *Galat*. 2. De quo etiam dicit 1. Cor. 1. *Miſit me Chriſtus euangelizare*. Nomine vero circumciſionis ibi ſupra Apoſtolus intellexit Judæos. Sic enim eos ſæpe vocat, ut Coloſſen. 3. *In Chriſto non eſt maſculus, &c. circumciſio*. Et ibidem quarto, *qui ſunt ex circumciſione*. Et Epheſ. ſecundo. *Dicebamini præputium ab ea, quæ dicitur circumciſio*, ideſt, ab illis, qui dicuntur Judæi. Infinuatur autem, quod Chriſtus poſtea gentibus eſſet prædicaturus, per hoc, quod dicitur Act. decimotertio, „ Tunc conſtanter Paulus, & Barna„ bas dixerunt. Vobis oportebat primum loqui ver„ bum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indi„ gnos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur „ ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus: „ poſui te in lucem gentibus, ut ſis in ſalutem uſ„ que ad extremum terræ. „ Nam his verbis oſtenditur aperte, & quod illa auctoritas *Iſa*. 46. intelligenda eſt de Chriſti prædicatione, ut in ad *primum*, qua per Apoſtolos prædicavit gentibus uſque ad extremum terræ, & quod primum, ideſt, non ſolum ante paſſionem, ſed etiam poſt Apoſtolorum miſſionem factam per ly *docete omnes gentes*; per ipſos ſolis prædicavit, quouſque Judæi repulerunt verbum Dei ex incredulitate reputantes ſe indignos æternæ vitæ, ideſt dicentes: Nos dedignamur, & pro magna injuria, ac dedecore tenemus, velle æternam vitam conſequi per Jeſum Nazarenum a nobis crucifixum. Unde patet, quod non ex vera humilitate, ut faciunt ſemper boni Chriſtiani edocti a Roman. 8. *Non ſunt condignæ*, &c. judicabant ſe indignos æternæ vitæ: ſed ex maxima ſuperbia, incredulitate, & odio contra Crucifixum, dicebant ad Apoſtolos illa verba, ſc. indignos nos judicamus æternæ vitæ, qualem vos prædicatis. Ac, ſi apertiſſime ſenſum ſuum peſtiferum in talibus verbis corde retentum evomerent ad Chorum Apoſtolicum dicen-

cendo: Nolumus ſalvari per Crucifixum, quem tu prædicas, ſeu, quod olim prophetatum eſt, & in idem redit, *ſcientiam viarum tuarum nolumus*. *Quis eſt Crucifixus a te prædicatus, ut ſerviamus ei? Et quid nobis prodeſt, ſi oraverimus illum?* Job 21. Mittendo ergo Apoſtolos ad gentes Dominus hunc ordinem ſervandum ſubintellexit, ſc. ut primo Judæis prædicarent, quouſque ab ipſis ejicerentur, & tunc ab eis ejecti tranſirent ad docendum omnes gentes. Omnis ergo materia calumniandi ablata eſt Judæis non tantum, quia Chriſtus ante paſſionem ſuam gentibus communiter non prædicavit, ut dixit probatio concluſionis *primæ*, ſed etiam, quia nec per Apoſtolos gentibus ipſis prædicavit, niſi poſtquam Judæi eorum prædicationem renuerunt audire. Excuſationem igitur omnem de peccato ſuo amputarunt ſibi Judæi eo, quod non ex defectu Apoſtolorum, ſed ex nimia incredulitate ipſorum fuit, quod Apoſtoli ceſſarent prædicare ipſis viam ſalutis, per quam & a peccatis ſuis mundarentur, & ad vitam æternam pervenirent. Ex his conſtat, quod incredulitas Judæorum fuit occaſio, quamvis ab eis non intenta, ſalutis gentium: id, quod & Apoſtolus aperuit gentibus converſis dicens Rom. 11. *aliquando vos non credidiſtis Deo*, *nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter incredulitatem illorum*, ſc. Judæorum. A ſcripturis itaque, ut omnia in unum colligantur, inſinuatum eſt, & quod Chriſti prædicatio ſolum Judæis facta eſt, & quod, ſi poſt ad gentes communicata fuit, ipſi nec de Chriſto, nec de Apoſtolis ſic a ſe ad illas tranſeuntibus, nec de propria ſui ipſorum æterna damnatione, poſſunt ullo modo rationabiliter lamentari, & conſequenter, quod tota iſta Judæorum perditio ex ſeipſis tantum eſt, ut olim *Oſeæ* 13. prophetatum fuerat. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 231

Utrum Chriſtus debuerit Judæis ſine eorum offenſione prædicare.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus debuerit Judæis ſine eorum offenſione prædicare. Quia, ut Auguſt. dicit in lib. de agone Chriſtiano, (*cap.* 11. *in fi. tom.* 3.) *in homine JESU Chriſto ſe nobis ad exemplum vitæ præbuit Filius Dei*: Sed nos debemus vitare offenſionem non ſolum fidelium, ſed etiam infidelium, ſecundum il-

lud 1. ad Corinth. 10. *Sine offenſione eſtote Judæis, & Gentibus, & Eccleſiæ Dei*. Ergo videtur, quod etiam Chriſtus in ſua doctrina offenſionem Judæorum vitare debuerit.

2. Præterea. Nullus ſapiens debet facere, unde effectum ſui operis impediat: Sed per hoc quod ſua doctrina Chriſtus Judæos turbavit, impediebatur effectus ejus doctrinæ. dicitur enim Luc. 11. quod cum Dominus Phariſæos, & Scribas reprehenderet, „ cœperunt graviter inſiſtere, & os ejus opprimere de „ multis, inſidiantes ei, & quærentes aliquid cape„ re ex ore ejus, ut accuſarent eum. „ Non ergo videtur conveniens fuiſſe, quod eos in ſua doctrina offenderet.

3. Præterea. Apoſtolus dicit 1. Timoth. 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem:* Sed Sacerdotes, & Principes Judæorum erant illius populi ſeniores. Ergo videtur, quod non fuerint duris increpationibus arguendi.

Sed Contra eſt, quod Iſai. 8. fuerat prophetizatum, quod Chriſtus eſſet in *lapidem offenſionis, & petram ſcandali duabus domibus Iſrael*.

Reſpondeo dicendum, quod ſalus multitudinis eſt præferenda paci quorumcunque ſingularium hominum. Et ideo quando aliqui ſua perverſitate multitudinis ſalutem impediunt, non eſt timenda eorum offenſio a prædicatore, vel doctore, ad hoc quod multitudinis ſaluti provideat. Scribæ autem, & Phariſæi, & Principes Judæorum ſua malitia plurimum impiedebant populi ſalutem: tum quia repugnabant Chriſti doctrinæ, per quam ſolam poterat eſſe ſalus: tum etiam quia pravis ſuis moribus vitam populi corrumpebant. Et ideo *Dominus, non obſtante offenſione eorum, publice veritatem docebat, quam illi oderant, & eorum vitia arguebat*. Et ideo dicitur Matth. 15. quod diſcipulis Domino dicentibus, „ Scis, quia Judæi, audito hoc verbo, ſcandalizati „ ſunt? *reſpondit*: Sinite illos, cæci ſunt, ducesque „ cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, „ ambo in foveam cadunt.

Ad primum ergo dicendum, quod homo ſic debet eſſe ſine offenſione omnibus, ut nulli det ſuo facto, vel dicto minus recto occaſionem ruinæ: *ſed cum de veritate ſcandalum oritur, magis eſt ſuſtinendum ſcandalum, quam veritas relinquatur*, ut Gregor. dicit. (*Hom. 7. in Ezech. aliquant. a princ.*)

Ad ſecundum dicendum, quod per hoc quod Chriſtus publice Scribas, & Phariſæos arguebat, non impedivit, ſed magis promovit effectum ſuæ doctrinæ:

næ: quia cum eorum vitia populo innoteſcebant, minus avertebatur a Chriſto propter verba Scribarum, & Phariſæorum, qui ſemper doctrinæ Chriſti obſiſtebant.

Ad tertium dicendum, quod illud verbum Apoſtoli eſt intelligendum de illis ſenioribus, qui non ſolum ætate, vel auctoritate, ſed etiam honeſtate ſunt ſenes, ſecundum illud Num. 11. *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint*: Si autem auctoritatem ſenectutis in inſtrumentum malitiæ vertant publice peccando, ſunt manifeſte, & acriter arguendi; ſicut & Daniel dixit Dan. 13. *Inveterate dierum malorum &c.*

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus non debuit Judæis ſine eorum offenſione prædicare. Ut per hoc, quod dicitur *Iſa.* 8. ſecundum quod eſt *in argumen. contr.* Pro cujus ſano captu intellige ly *ſcandali*, & ly *offenſionis* de ſcandalo tantum paſſivo, & offenſione. Hoc eſt. Quando quis ſcandalizatur, ſeu offenditur ex bono opere alterius. Ita, quod vere, & proprie loquendo, ille alter facto, vel dicto ſuo ſecundum ſe conſideratis non ſcandalizat, immo ædificat, hunc, cum factum, & dictum illius alterius ſiat ſecundum naturam ſuæ moralitatis bona, ſed iſte, viſis talibus bonis, ſcandalizat, & offendit ſemetipſum. Et hoc procedit ex propria ſuiipſius malitia. Unde illud ſcandalum vocatur ſolum paſſivum, non quia non habeat activum, a quo fit (omnis namque paſſio ab alicujus actione cauſatur) ſed, quia non habet activum alterum a ſuo ſuppoſito. Malitia itaque eſt illud activum ſcandalum, quod cauſat paſſivum, ideſt, ruinam in eadem numero perſona, cujus eſt illa malitia. Sicut enim Deus præ ſuæ bonitatis magnitudine ex malo elicit bonum, 1. *q.* 2. *ar.* 3. *ad primum*, ita iſte homo, de quo nunc ſupra, præ malitia ſua magna, eliciet malum ex bono. De qua vide Veritates aureas ſuper totam Legem Veterem, *Geneſ.* 6. *concl.* 1. *& cap.* 11. *concluſ.* 1. Ita fuit in propoſito ſecundum verum ſenſum Iſaiæ loco citato. Ac ſi apertius dixiſſet ibi propheta. Chriſtus optime, & optima prædicaturus eſt Judæis: ipſorum autem plurimi, ejus ſaluberrima prædicatione audita, moti ex propria malitia offendent, & ſcandali-

zabunt ſemetipſos. Debuerant ergo ex facto, dictoque Chriſti tam optimis, ideſt, ex vita, doctrinaque ejus vere omnino irreprehenſibilibus in bonum promoveri; & tamen, propria malitia faciente, ad lapidem illum Chriſtum tam pretioſum pedibus ſuis, ideſt, affectibus offendentes, in magnum ſcandalum ceciderunt: quandoquidem non ſolum doctrinæ tali non adhæſerunt, ſed etiam irreprehenſibilem & ipſam, & ipſum doctorem reprehendere modis omnibus, atque conatibus irrationabilibus ſemper præſumpſerunt. Cœterum, quod talem ſenſum, qualem diximus, habeant verba Iſaiæ, ſc. ly *lapis offenſionis*, ly *petra ſcandali*: demonſtratur expreſſe legentibus epiſtolam 1. *Petr.* 2. Ibi Iſaias, dum a B. Apoſtolorum principe allegatur, ſimul ſic exponitur. „ Propter quod continet ſcriptura: Ecce pono „ in Sion lapidem ſummum angularem, probatum, „ electum, pretioſum; &, qui crediderit in eum, „ non confundetur. Vobis igitur honor credentibus. „ Non credentibus autem, lapis, quem reprobave„ runt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, „ & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his, qui of„ fendunt verbo, nec credunt, in quo poſiti ſunt. „ Hæc ibi. Ubi & ſupra de eodem dixerat ly *lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum: a Deo autem electum, & honorificatum*. Ex his abunde patet intentum. Si enim lapis iſte eſt ſummus, probatus, ideſt, ſumme a Deo approbatus, electus, honorificatus, angularis, pretioſuſque habitus: & eſt talis, uti, qui credit in eum, non confundatur: quomodo poſſibile eſt, eum ex parte ſua potuiſſe eſſe lapidem offenſionis, & petram ſcandali? Reſtat igitur, ut ſolum ex parte non credentium, ut ſubjungitur ibi, ſit lapis offenſionis, & petra ſcandali. Hoc autem eſt, ut diximus, ſcandalum ſolum paſſivum in prædicatione Chriſti interveniſſe, ideſt, de bono ejus opere Judæos contra omnem rationem ipſius operis, extorſiſſe ſibi occaſionem ſcandalizandi ſemetipſos. Pro abundantiori adhuc ſcandali notitia videre potes 2. 2. *q.* 43. per totam. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 232

Utrum Chriſtus omnia publice docere debuerit.

Opuſc. 60. *c.* 14.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non omnia publice docere debuerit. Legitur enim multa ſeorſum diſcipulis dixiſſe; ſicut patet in ſermone cœnæ. unde & Matth. 10. dixit: *Quod in aure audiſtis in cubilibus, prædicabitur in tectis*. Non ergo omnia publice docuit.

2. Præterea. Profunda ſapientiæ non ſunt niſi perfectis exponenda, ſecundum illud 1. ad Corinth. 2. *Sapientiam loquimur inter perfectos*: Sed doctrina Chriſti continebat profundiſſimam ſapientiam. Non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

3. Præterea. Idem eſt, veritatem aliquam occultare ſilentio, & obſcuritate verborum: Sed Chriſtus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obſcuritate verborum; *quia ſine parabolis non loquebatur ad eos*, ut dicitur Matth. 13. Ergo pari ratione poterat occultare ſilentio.

Sed Contra eſt, quod ipſe dicit Joan. 18. *In occulto locutus ſum nihil*.

Reſpondeo dicendum, quod doctrina alicujus poteſt eſſe in occulto *tripliciter*. *Uno modo* quantum ad intentionem docentis, qui intendit ſuam doctrinam non manifeſtare multis, ſed magis occultare. Quod quidem contingit *dupliciter*: *Quandoque* ex invidia docentis, qui vult per ſuam ſcientiam excellere, & ideo ſcientiam ſuam non vult aliis communicare: *quod in Chriſto locum non habuit*, ex cujus perſona dicitur Sap. 7. *Quam ſine fictione didici, & ſine invidia communico, & honeſtatem illius non abſcondo*. *Quandoque* vero hoc contingit propter inhoneſtatem eorum, quæ docentur: ſicut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract. 96. circ. fin. tom. 9.*) quod *quædam ſunt mala, quæ portare non poteſt qualiſcumque pudor humanus*. Unde de doctrina hæreticorum dicitur Proverb. 9. *Aquæ furtivæ dulciores ſunt*. Doctrina autem Chriſti non eſt neque de errore, neque de immunditia. Et ideo Dominus dicit Marci 4. *Numquid venit lucerna*, ideſt vera, & honeſta doctrina, *ut ſub modio ponatur*? *Alio modo* aliqua doctrina eſt in occulto, quia paucis proponi-

tur: *Et ſic Chriſtus etiam nihil docuit in occulto*: quia Chriſtus omnem doctrinam ſuam vel turbæ toti propoſuit, vel omnibus ſuis diſcipulis in communi. Unde Auguſt. dicit ſuper Jo. (*tr. 113. in med. tom. 9.*) *Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; præſertim ſi hoc loquitur paucis, quod per eos velit innoteſcere multis? Tertio modo* aliqua doctrina eſt in occulto quantum ad modum docendi: „ Et ſic Chriſtus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis utens ad annuncianda „ ſpiritualia myſteria, ad quæ capienda non erant „ idonei, vel digni: „ Et tamen melius erat eis, vel ſic ſub tegumento parabolarum ſpiritualium doctrinam audire, quam omnino ea privari. Harum tamen parabolarum apertam, & nudam veritatem Dominus diſcipulis exponebat, per quos deveniret ad alios, qui eſſent idonei, ſecundum illud 2. Timoth. 2. *Quæ audiſti a me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere*. Et hoc ſignificatum eſt Num. 4. ubi mandatur, quod filii Aaron involverent vaſa ſanctuarii, quæ Levitæ involuta portarent.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Hilar. dicit ſuper Matth. (*Can. 10. a med.*) exponens illud verbum inductum, „ non legimus Dominum „ ſolitum fuiſſe noctibus ſermocinari, & doctrinam „ tradidiſſe in tenebris: ſed hoc dicit, quia omnis „ ſermo ejus carnalibus tenebræ ſunt, & verbum „ ejus infidelibus nox eſt. Itaque quod a ſe dictum „ eſt, cum libertate fidei, & confeſſionis vult eſſe „ loquendum.

Vel ſecundum Hieronym. (*in hunc loc.*) comparative loquitur: quia videlicet erudiebat eos *in parvo Judææ loco* reſpectu totius mundi, in quo erat per Apoſtolorum prædicationem doctrina Chriſti publicanda.

Ad ſecundum dicendum, quod Dominus non omnia profunda ſuæ ſapientiæ ſua doctrina manifeſtavit, non ſolum turbis, ſed nec etiam diſcipulis, quibus dixit Joann. 26. *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo*. Sed tamen quæcumque dignum duxit aliis tradere de ſua ſapientia, non in occulto, ſed palam propoſuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Unde Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract. 113. in med. to. 9.*) „ Intelligendum eſt ita dixiſſe Dominum, Palam lo„ cutus ſum mundo, ac ſi dixiſſet, Multi me au„ dierunt: Et rurſus non erat palam, quia non in„ telligebant.

Ad.

Ad tertium dicendum, quod turbis Dominus in parabolis loquebatur, ſicut dictum eſt, (*in corp. ar.*) quia non erant digni, nec idonei nudam veritatem accipere, quam diſcipulis exponebat. Quod autem dicitur, quod *ſine parabolis non loquebatur eis*, ſecundum Chryſoſt. (*Hom.* 48. *in Matth. circ. princ.*) intelligendum eſt quantum ad illum ſermonem; quamvis alias ſine parabolis multa turbis locutus fuerit.

Vel ſecundum Auguſt. in lib. de QQ. Euang. (*ſc. ſecundum Matth. q.* 15. *in princ. tom.* 4.) hoc dicitur, „ non quia nihil proprie locutus eſt, ſed quia „ nullum fere ſermonem explicavit, ubi non per „ parabolam aliquid ſignificaverit; quamvis in eo „ aliqua proprie dixerit.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus debuit omnia publice docere. Ut per hoc, quod dicit *Joan.* 19. ſecundum quod eſt *in argum. contr.* Pro cujus *ſequelæ*, ut materia præſens exigit, ſubintellectæ captu, ſcil. *in occulto locutus ſum nihil*. ergo nihil in occulto debebam loqui, vide *q.* 41. *art.* 1. *coroll. poſt. concl.* Item per hoc, quod dicitur Prov. 1. *Sapientia fortis prædicat, in plateis dat vocem ſuam, in capite viarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba ſua*. Divina enim ſapientia Chriſtus eſt 1. *Cor.* 1. Unde per tot ſententias ſimul immediate connexas doctrinam ſapientiæ publicam eſſe conteſtantes denotatur, quod Chriſtus omnem ſuam doctrinam publice hominibus erat communicaturus. Item per hanc figuram, quod Moyſes in ſecunda legislatione ad populum publice præſens loquebatur, *Exo.* 34. omnia, quæ ſibi fuerant imperata. Ubi nota ly *omnia*. In ſecunda enim datione legis Moyſes figuravit Chriſtum legem novam laturum mundo per ſuam doctrinam. Tunc ergo Moyſes Chriſtum ſemper in publico, nunquam autem in occulto doctrinam propoſiturum eſſe, figuravit, quando omnia, quæ ſibi a domino fuerant imperata, populo coram loquebatur. Tunc velabat faciem ſuam loquens: quia tali facto ſuo Chriſtum & locutum in parabolis ſpiritualia velantibus plebi, & nec diſcipulis omnia ſapientiæ ſuæ profunda coram, ideſt, in terris loquendo revelaturum, præſignabat. Cæterum plura de hac re, ac ſcitu digniſſima, ſi vis, vide Veritates aureas ſuper Legem

tur: *Et ſic Chriſtus etiam nihil docuit in occulto*: quia Chriſtus omnem doctrinam ſuam vel turbæ toti propoſuit, vel omnibus ſuis diſcipulis in communi. Unde Auguſt. dicit ſuper Jo. (*tr. 113. in med. tom. 9.*) *Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; præſertim ſi hoc loquitur paucis, quod per eos velit innoteſcere multis? Tertio modo* aliqua doctrina eſt in occulto quantum ad modum docendi: „ Et ſic Chriſtus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis utens ad annuncianda „ ſpiritualia myſteria, ad quæ capienda non erant „ idonei, vel digni: „ Et tamen melius erat eis, vel ſic ſub tegumento parabolarum ſpiritualium doctrinam audire, quam omnino ea privari. Harum tamen parabolarum apertam, & nudam veritatem Dominus diſcipulis exponebat, per quos deveniret ad alios, qui eſſent idonei, ſecundum illud 2. Timoth. 2. *Quæ audiſti a me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere*. Et hoc ſignificatum eſt Num. 4. ubi mandatur, quod filii Aaron involverent vaſa ſanctuarii, quæ Levitæ involuta portarent.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Hilar. dicit ſuper Matth. (*Can. 10. a med.*) exponens illud verbum inductum, „ non legimus Dominum „ ſolitum fuiſſe noctibus ſermocinari, & doctrinam „ tradidiſſe in tenebris: ſed hoc dicit, quia omnis „ ſermo ejus carnalibus tenebræ ſunt, & verbum „ ejus infidelibus nox eſt. Itaque quod a ſe dictum „ eſt, cum libertate fidei, & confeſſionis vult eſſe „ loquendum.

Vel ſecundum Hieronym. (*in hunc loc.*) comparative loquitur: quia videlicet erudiebat eos *in parvo Judeæ loco* reſpectu totius mundi, in quo erat per Apoſtolorum prædicationem doctrina Chriſti publicanda.

Ad ſecundum dicendum, quod Dominus non omnia profunda ſuæ ſapientiæ ſua doctrina manifeſtavit, non ſolum turbis, ſed nec etiam diſcipulis, quibus dixit Joann. 26. *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo*. Sed tamen quodcumque dignum duxit aliis tradere de ſua ſapientia, non in occulto, ſed palam propoſuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Unde Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract. 113. in med. to. 9.*) „ Intelligendum eſt ita dixiſſe Dominum, Palam locutus ſum mundo, ac ſi dixiſſet, Multi me audierunt: Et rurſus non erat palam, quia non intelligebant.

Ad.

Ad tertium dicendum, quod turbis Dominus in parabolis loquebatur, ſicut dictum eſt, (*in corp. ar.*) quia non erant digni, nec idonei nudam veritatem accipere, quam diſcipulis exponebat. Quod autem dicitur, quod *ſine parabolis non loquebatur eis*, ſecundum Chryſoſt. (*Hom.* 48. *in Matth. cir. princ.*) intelligendum eſt quantum ad illum ſermonem; quamvis alias ſine parabolis multa turbis locutus fuerit.

Vel ſecundum Auguſt. in lib. de QQ. Euang. (*ſc. ſecundum Matth. q.* 15. *in princ. tom.* 4.) hoc dicitur, „ non quia nihil proprie locutus eſt, ſed quia „ nullum fere ſermonem explicavit, ubi non per „ parabolam aliquid ſignificaverit; quamvis in eo „ aliqua proprie dixerit.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus debuit omnia publice docere. Ut per hoc, quod dicit *Joan.* 19. ſecundum quod eſt *in argum. contr.* Pro cujus *ſequelæ*, ut materia præſens exigit, ſubintellectæ captu, ſcil. *in occulto locutus ſum nihil*. ergo nihil in occulto debebam loqui, vide *q.* 41. *art.* 1. *coroll. poſt. concl.* Item per hoc, quod dicitur Prov. 1. *Sapientia fortis prædicat, in plateis dat vocem ſuam, in capite viarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba ſua*. Divina enim ſapientia Chriſtus eſt 1. *Cor.* 1. Unde per tot ſententias ſimul immediate connexas doctrinam ſapientiæ publicam eſſe conteſtantes denotatur, quod Chriſtus omnem ſuam doctrinam publice hominibus erat communicaturus. Item per hanc figuram, quod Moyſes in ſecunda legislatione ad populum publice præſens loquebatur, *Exo.* 34. omnia, quæ ſibi fuerant imperata. Ubi nota ly *omnia*. In ſecunda enim datione legis Moyſes figuravit Chriſtum legem novam laturum mundo per ſuam doctrinam. Tunc ergo Moyſes Chriſtum ſemper in publico, nunquam autem in occulto doctrinam propoſiturum eſſe, figuravit, quando omnia, quæ ſibi a domino fuerant imperata, populo coram loquebatur. Tunc velabat faciem ſuam loquens: quia tali facto ſuo Chriſtum & locutum in parabolis ſpiritualia velantibus plebi, & nec diſcipulis omnia ſapientiæ ſuæ profunda coram, ideſt, in terris loquendo revelaturum, præſignabat. Cæterum plura de hac re, ac ſcitu digniſſima, ſi vis, vide Veritates aureas ſuper Legem

veterem, *Deuter.* 10. *concl.* 1. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 233

Utrum Chriſtus debuerit doctrinam ſuam ſcripto tradere.

Hebr. 8. *lect.* 2.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus doctrinam ſuam debuerit ſcripto tradere. Scriptura enim inventa eſt ad hoc, quod doctrina commendetur memoriæ in futurum: Sed doctrina Chriſti duratura erat in æternum, ſecundum illud Luc. 21. *Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt*. Ergo videtur, quod Chriſtus debuerit ſuam doctrinam ſcripto mandare.

2. Præterea. Lex vetus in figura Chriſti præceſſit, ſecundum illud Heb. 10. *Umbram habens lex futurorum bonorum*: Sed lex vetus a Deo fuit deſcripta, ſecundum illud Exodi 24. *Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem, ac mandata, quæ ſcripſi*. Ergo videtur, quod etiam Chriſtus doctrinam ſuam ſcribere debuerit.

3. Præterea. Ad Chriſtum, qui venerat *illuminare his, qui in tenebris, & umbra mortis ſedent*, ut dicitur Luc. 1. pertinebat erroris occaſiones excludere, & viam fidei aperire; Sed hoc feciſſet doctrinam ſuam ſcribendo. dicit enim Aug. in 1. de conſenſu Euang. (*c.* 7. *ante med. tom.* 4.) *quod* „ ſolet nonnullos movere, cur ipſe Dominus nihil „ ſcripſerit, ut aliis de illo ſcribentibus neceſſe ſit „ credere. hoc enim illi, & maxime pagani quæ„ runt, qui Chriſtum culpare, aut blaſphemare non „ audent, eique tribuunt excellentiſſimam ſapien„ tiam, ſed tamen tanquam homini. diſcipulos ve„ ro ejus dicunt magiſtro ſuo amplius tribuiſſe, „ quam erat, ut eum Filium Dei dicerent, & Ver„ bum Dei, per quod facta ſunt omnia. *Et poſtea* „ *ſubdit*: Videntur parati fuiſſe hoc de illo crede„ re, quod de ſe ipſe ſcripſiſſet, non quod alii de „ illo pro ſuo arbitrio prædicaſſent. „ Ergo videtur, quod Chriſtus ipſe doctrinam ſuam ſcripto tradere debuerit.

Sed Contra eſt, quod nulli libri ab eo ſcripti habentur in canone Scripturæ.

Reſpondeo dicendum, *conveniens fuiſſe Chriſtum doctrinam ſuam non ſcripſiſſe*. *Primo* quidem propter di-

dignitatem ipſius. Excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinæ debetur. Et ideo Chriſto, tamquam excellentiſſimo doctori, hic modus competebat, ut doctrinam ſuam auditorum cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matth. 7. quod *erat docens eos, ſicut poteſtatem habens*. Unde etiam apud Gentiles Pythagoras, & Socrates, qui fuerunt excellentiſſimi doctores, nihil ſcribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impreſſionem doctrinæ in cordibus auditorum, ſicut ad finem. *Secundo* propter excellentiam doctrinæ Chriſti, quæ literis comprehendi non poteſt, ſecundum illud Jo. ult. *Sunt & alia multa, quæ fecit JESUS, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros*: quos, ſicut Auguſt. dicit, (*tract. ult. in Joan. ad fin. tom. 9.*) *non ſpatio locorum credendum eſt mundum capere non poſſe, ſed capacitate legentium comprehendi non poſſe*. Si autem Chriſtus ſcripto doctrinam ſuam mandaſſet, nihil altius de ejus doctrina homines æſtimarent, quam quod ſcriptura contineret. *Tertio*, ut ordine quodam ab ipſo doctrina ad omnes perveniret; dum ipſe ſcilicet diſcipulos ſuos immediate docuit, qui poſtmodum alios verbo, & ſcripto docuerunt. Si autem ipſemet ſcripſiſſet, ejus doctrina immediate ad omnes perveniſſet. Unde & de ſapientia Dei dicitur Proverb. 9. quod *miſit ancillas ſuas vocare ad arcem*.

Sciendum tamen eſt, ſicut Aug. dicit in 1. de conſenſu Euang. (*c. 9. & 10. tom. 4.*) aliquos Gentiles exiſtimaſſe, Chriſtum quoſdam libros ſcripſiſſe continentes quædam magica, quibus miracula faciebat, quæ diſciplina Chriſtiana condemnat. „ Et „ illi tamen, qui Chriſti libros tales ſe legiſſe affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris „ talibus feciſſe mirantur. Divino enim judicio ſic „ errant, ut eoſdem libros ad Petrum, & Paulum „ dicant tanquam epiſtolari titulo prænotatos; eo „ quod in pluribus locis ſimul eos cum Chriſto pictos viderunt. Nec mirum, ſi a pingentibus fingentes decepti ſunt. toto enim tempore, quo Chri„ ſtus in carne mortali cum ſuis diſcipulis vixit, „ nondum erat Paulus diſcipulus ejus.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Aug. dicit in eodem libro, (*c. ult. ad fi.*) *omnibus diſcipulis ſuis tamquam membris ſui corporis Chriſtus caput eſt. Itaque cum illi ſcripſerunt, quæ ille oſtendit, & dixit, nequaquam dicendum eſt, quod ipſe non ſcripſerit: quandoquidem membra ejus id*

operata ſunt, *quod diſtante capite cognoverunt*: *quicquid enim ille de ſuis factis*, *& dictis nos legere voluit*, *hoc ſcribendum illis*, *tanquam ſuis manibus imperavit*.

Ad ſecundum dicendum, quod quia lex vetus in ſenſibilibus figuris dabatur, ideo etiam convenienter ſenſibilibus ſignis ſcripta fuit. Sed doctrina Chriſti, quæ eſt *lex ſpiritus vitæ*, ſcribi debuit *non atramento*, *ſed ſpiritu Dei vivi*, *non in tabulis lapideis*, *ſed in tabulis cordis carnalibus*, ut Apoſtolus dicit 2. Corinth. 3.

Ad tertium dicendum, quod illi qui ſcripturæ Apoſtolorum de Chriſto credere noluerunt, nec ipſi Chriſto ſcribenti credidiſſent, de quo opinabantur, quod magicis artibus feciſſet miracula.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & ab Eccleſia, quod Chriſtus doctrinam ſuam per ſeipſum ſcripto mandare non debuit. Ab eccleſia quidem per hoc, quod in canone ſcripturarum ſanctarum ipſa nullum librum ſcriptum a Chriſto enumerat (ut patet in omnibus Conciliis a D. Petro Apoſtolo uſque ad noviſſimum temporibus noſtris celebratum, ſcilicet *Tridentinum*; quod & ſeſſ. 4. libros omnes canonicos colligit ad unum, immo ad uniuſcujuſque particulas, ut ibi) quem utique non prætermiſiſſet extra canonem illum, ſi Chriſtum ſcripſiſſe inventum fuiſſet. Nec poteſt dici, quod ipſe quidem ſcripſit, ſed ipſa ſcriptum hoc non invenit; tum, quia diligentia tanta in librorum pro canonicis, vel non canonicis judicandorum inquiſitione uſque in præſentem diem uſa eſt Eccleſia, ut nihil ſupra; tum, quia Chriſtus, qui ad utilitatem Eccleſiæ ſcripſiſſet, ſi quid ſcripſiſſet, hoc ipſum proculdubio jam certiſſima revelatione manifeſtaſſet Eccleſiæ. Qui enim de libris ſacris per alios ſcriptis Eccleſiæ revelandis, ut pro canone haberentur, tam vigilantiſſimus fuit; quomodo non magis de libris per ſeipſum ſcriptis, ſi qui eſſent, diligentiſſimus revelator ad eundem finem fuiſſet? Nullum ergo talem librum Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, cui in Apoſtolis præ nimio charitatis exceſſu dixerat aliquando Joan. 15. *Quæcumque audivi a patre meo*, *nota feci vobis*, revelavit unquam; quia nullus talis liber unquam ſcriptus eſt; & e converſo. Ab effectu igitur iſto negato, ſcil. non a revelatione textus in-

ſen-

ſenſu proceſſit ad hunc alium negatum, ſcil. ad non poſitionem in canone ſcripturæ; & ab utriſque effectibus negatis proceſſus intenditur ad negationem hujus cauſæ, ideſt, quod Chriſtus non ſcripſerit. Senſus namque textus ſic formaliter ſumatur. Chriſtus numquam hunc effectum, ideſt revelationem alicujus libri a ſe ſcripti, fecit. ergo Eccleſia numquam hunc effectum, ſcil. poſitionem in canone alicujus libri ab eo ſcripti fecit. Ergo, quia tale quid & ille non revelavit, & iſta non poſuit, ſequitur, quod Chriſtus numquam ſcripſit. Valet equidem ratione ſubjectæ materiæ (modo prædeclarato) argumentatio hæc a textu neceſſario intenta: tamen ratione formæ maxime apud logicos dicentes ly *locus ab auctoritate procedat negative*, ut puta non revelavit. ergo, &c. in canone non poſuit. ergo, &c. non revelavit, nec poſuit. ergo, &c. Ut igitur de valore talium conſequentiarum, ſine replicatione, plenius inſtruaris & pro veritate hujus textualis proceſſus, & pro aliquali penetratione veri ſenſus Logicorum ſic dicentium, vide 1. 2. *q.* 58. *ar.* 3. *append.* De alia autem conſequentia a textu neceſſario ſubintellecta, quæ poſt præmiſſum argumentationis proceſſum ſtatim ſequitur, ſcil. Chriſtus non ſcripſit. ergo ſcribere non debuit. ergo ipſum non ſcribere conveniens fuit, vide, quomodo valeat, ſupra a ſimili. *q.* 41. *ar.* 1. *corollar. poſt concluſ.* A ſcripturis vero inſinuatur idem in principio dictum per ſimile: quod Abraham pater Chriſti ſecundum carnem *Matth.* 1. & conſequenter ſpecialis figura ejus non ſcripſit doctrinam: qua Gen. 18. *precepturus erat filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, ut cuſtodirent viam domini, & facerent judicium, & juſtitiam*. Per hoc enim figurabat: quod Chriſtus ſcripturus non erat doctrinam: quam Eccleſiæ, quæ eſt domus Dei vivi, 1. *Timoth.* 3. prædicavit. Item per hoc aliud ſimile: quod Joſeph figura Chriſti, etiam quoad nomen (cum lingua Ægyptiaca vocatus ſit ſalvator mundi: in ſignum utique, quod ſalus a Chriſto allata mundo apparitura erat præcipue in lingua extra, ideſt in populo gentium) non ſcripſit doctrinam, qua Geneſ. 41. ipſe conſtitutus dominus domus Pharaonis, & princeps omnis poſſeſſionis ejus Pſal. 104. *erudivit principes ejus, ſicut & ſeipſum; & ſenes ejus prudentiam docuit*. Tali enim facto ſuo Joſeph figuravit; quod Chriſtus a *Deo conſtitutus rex ſuper Sion montem ſanctum ejus erat quidem prædicaturus præceptum ejus* Pſalm. 2. Sed tamen nihil erat ſcripturus. *Secundo* vides: quomodo

do ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XLIII.

De miraculis a Chriſto factis in generali, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de miraculis a Chriſto factis. Et *primo* in generali. *Secundo* in ſpeciali de ſingulis miraculorum generibus. *Tertio* in particulari de transfiguratione ipſius.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Chriſtus debuerit miracula facere.
Secundo. Utrum fecerit ea virtute divina.
Tertio. Quo tempore inceperit miracula facere.
Quarto. Utrum per miracula fuerit ſufficienter oſtenſa ejus divinitas.

ARTICULUS I. 234

Utrum Chriſtus debuerit facere miracula.

Opuſc. 2. *c.*7. *Et op.* 3. *ca.* 135. *Et op.* 11. *c.* 17. *Et op.* 60. *c.* 65. *princ.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus miracula facere non debuerit. Factum enim Chriſti verbo ipſius debuit concordare: Sed ipſe dicit Matth. 12. *Generatio mala, & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ prophetæ.* Non ergo debuit miracula facere.

2. Præterea. Sicut Chriſtus in ſecundo adventu venturus eſt *in virtute magna, & majeſtate*, ut dicitur Matth. 24. ita in primo adventu venit in infirmitate, ſecundum illud Iſa. 53. *Virum dolorum, & ſcientem infirmitatem*: Sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutem, quam ad infirmitatem. Ergo non fuit conveniens, quod in primo adventu miracula faceret.

3. Præterea. Chriſtus venit ad hoc, ut homines ſalvaret per fidem, ſecundum illud Heb. 12. *Aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Jeſum.* Sed miracula diminuunt meritum fidei. unde Dominus Joan. 4. dicit: *Niſi ſigna, & prodigia videritis,*

ritis, *non creditis*. Ergo non videtur, quod Chriſtus debuerit miracula facere.

Sed Contra eſt, quod ex perſona adverſariorum Dei dicitur Joan. 11. *Quid facimus*, *quia hic homo multa ſigna facit?*

Reſpondeo dicendum, quod divinitus conceditur homini miracula facere, propter *duo*. *Primo* quidem, & principaliter ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet. quia enim ea quæ ſunt fidei, humanam rationem excedunt, non poſſunt per rationes humanas probari, ſed oportet quod probentur per argumentum divinæ virtutis, ut dum aliquis facit opera, quæ ſolus Deus facere poteſt, credantur ea quæ dicuntur eſſe a Deo: ſicut cum aliquis defert literas annulo regis ſignatas, creditur ex voluntate regis proceſſiſſe, quod in illis continetur. *Secundo* ad oſtendendam præſentiam Dei in homine per gratiam Spiritus ſancti, ut dum ſcilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam. Unde dicitur Galat. 3. *Qui tribuit vobis Spiritum ſanctum*, *operatur virtutes in vobis*. Utrumque autem circa Chriſtum erat hominibus manifeſtandum, ſcilicet quod Deus eſſet in eo per gratiam, non adoptionis, ſed unionis, & quod ejus ſupernaturalis doctrina eſſet a Deo. Et ideo *convenientiſſimum fuit*, *ut miracula faceret*. Unde ipſe dicit Joan. 10. *Si mihi non vultis credere*, *operibus credite*. Et Joan. 5. *Opera*, *quæ dedit mihi Pater*, *ut faciam*, *ipſa ſunt*, *quæ teſtimonium perhibent de me*.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc quod dicit, *Signum non dabitur ei*, *niſi ſignum Jonæ Prophetæ*, intelligendum eſt, ut Chryſoſtom. dicit, (*homil.* 44. *in Matth. a princ.*) quod tunc *non acceperunt tale ſignum*, *quale petebant*, *ſcilicet de cœlo*, *non quod nullum ſignum eis dederit*; *vel quia ſigna faciebat non propter eos*, *quos ſciebat lapideos eſſe*, *ſed ut alios emendaret*: *& ideo non eis*, *ſed aliis illa ſigna dabantur*.

Ad ſecundum dicendum, quod licet Chriſtus venerit in infirmitate carnis, (quod manifeſtatur per paſſiones) venit tamen in virtute Dei, quod erat manifeſtandum per miracula.

Ad tertium dicendum, quod miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hoc oſtenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea quæ ſcripturis divinis probantur, niſi per miracula. Et tamen melius eſt eis, ut vel per miracula convertantur ad fidem, quam quod omnino in infidelitate per-

permaneant. Dicitur enim 1. ad Corinth. 14. quod *ſigna data ſunt infidelibus*, ut ſcilicet convertantur ad fidem.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus debuit facere miracula. Ut per hoc, quod dicitur *Joan.* 11. ſecundum quod eſt *in arg. contr.* Ubi nota ly *ſigna multa*. Quando iſti erant in præſentia populi, ut Chriſtum in minori reverentia, immo in grandi infamia, ponerent apud ipſum, ſugillare contendebant miracula Chriſti multipliciter ita, ut etiam dicere contra omnem rationem præſumerent, quod *in Beelzebub principe dæmoniorum ejiceret dæmonia*, *Luc.* 11. Hoc eſt, ſtando ſolum in propoſito articuli, quod miracula Chriſti non eſſent vera miracula: ut quæ non excederent virtutem creaturæ. Nunc vero, quando iſti iidem primores Judæorum ſunt ſeorſum a turba inter ſemetipſos ſolos, tanquam coacti a veritate, quamvis nolentes, utpote quod eam negare mallent, ſi poſſent, ſimiles dæmonibus, qui credunt coacti, 2. 2. *qu.* 5. *art.* 3. aſſerunt ly *hic homo multa ſigna facit*. Multa ſcilicet extenſive, & intenſive, ideſt, multa in nu. & in virtute. Si in virtute magna. ergo vera; quia ſigna mendacia non ſunt (ut patet) in virtute, ſed in falſitatis imbecillitate, facta. Ecce, quod renitentes fatentur, & laudant veritatem miraculorum Chriſti, quæ tanta erat, & tam manifeſta, ut eos tam rebelles lumini, *Job* 24. ad ſui ipſius confeſſionem cogere potuerit. Inſinuatur & per hoc, quod dicitur Iſa. 35. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum: & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet, ſicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Hic enim ad literam loquitur de meſſia venturo ad ſalvandum nos per ly *Deus ipſe ven. & ſalv. nos*. & explicat multa miracula, quæ tunc, ſcilicet in carne poſitus, facturus erat. Quæ ſane miracula, ut de Chriſto literaliter dicta eſſe noveris, ipſemet Chriſtus reſpondendo diſcipulis Joannis quærentibus, an eſſet Meſſias, patefecit dicens, Mat. 11. *Ite, & renunciate Joanni, quæ vidiſtis: Cæci vident, claudi ambulant, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt.* Ac ſi eorum inquiſitioni apertius dixiſſet. Ite, & hæc, quæ vidiſtis, renunciante Joanni, audietis ab eo, tamquam a magiſtro veſtro, correſpondentiam ad teſta-

teſtamentum vetus, ſcil. *Iſa.* 35. ubi fit ſermo de Meſſia, & miraculis ejus, tanquam quibuſdam ſignis ad cognoſcendum illum pro Meſſia. Unde vos & notando, quæ ego feci, & his conferendo prædicta ab iſto propheta, videbitis clare per vos, quod quæritis, ſcilicet, quod ego ſum Meſſias. Miracula igitur ſecundum Iſaiam & facturus erat Chriſtus: & ea facturus erat in proteſtationem veritatis hujus, ſcil. quod ipſe erat Chriſtus, ſecundum illud Joan. 5. *Opera, quæ dedit mihi pater, ut faciam, ipſa teſtimonium perhibent de me.* *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 235

Utrum Chriſtus fecerit miracula divina virtute.

3. d. 15. q. 1. a. 3. co. Et d. 16. q. 1. a. 3. co. & ad 4. & 4. d. 5. q. 1. a. 1. Et op. 11. c. 17.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fecerit miracula divina virtute. Virtus enim divina eſt omnipotens: Sed videtur, quod Chriſtus non fuerit omnipotens in miraculis faciendis. dicitur enim Marci 6. quod *non poterat ibi*, ſcilicet in patria ſua, *virtutem ullam facere*. Ergo videtur, quod non fecerit miracula virtute divina.

2. Præterea. Dei non eſt orare: Sed Chriſtus aliquando in miraculis faciendis orabat, ut patet in ſuſcitatione Lazari Jo. 11. & in multiplicatione panum, ut patet Matth. 14. Ergo videtur, quod non fecerit miracula virtute divina.

3. Præterea. Ea quæ virtute divina fiunt, non poſſunt virtute alicujus creaturæ fieri: Sed ea quæ Chriſtus faciebat, poterant etiam fieri in virtute alicujus creaturæ. unde & Phariſæi ei dicebant, quod *in Beelzebub principe dæmoniorum ejiciebat dæmonia*, Lucæ 11. Ergo videtur, quod Chriſtus non fecerit miracula virtute divina.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joan. 14. *Pater in me manens ipſe facit opera.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut in prima parte habitum eſt, (*q.* 110. *ar.* 4.) vera miracula ſola virtute divina fieri poſſunt: quia ſolus Deus poteſt mutare naturæ ordinem; quod pertinet ad rationem miraculi. Unde Leo Papa dicit in Epiſt. ad

Fla-

Flavianum, (*quæ eſt* 10. *c.* 4. *ante med.*) quod in Chriſto ſunt duæ naturæ; *una*, ſcilicet divina, *quæ fulget miraculis*; *altera*, ſcilicet humana, *quæ ſuccumbit injuriis*.

Et tamen una earum agit cum communicatione alterius; inquantum ſcil. humana natura eſt inſtrumentum divinæ actionis, & actio humana virtutem accipit a natura divina; ſicut ſupra habitum eſt. (*q.* 13. *a.* 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod hoc quod dicitur, *non poterat ibi ullam virtutem facere*, non eſt referendum ad potentiam abſolutam, ſed ad id quod poteſt fieri congruenter. Non enim congruum erat, ut inter incredulos operaretur miracula. Unde ſubditur: *Et mirabatur propter incredulitatem eorum*. Secundum quem modum dicitur Gen. 18. *Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum?* & 19. *Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc*.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper illud Matth. 14. *Acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cælum benedixit, & fregit*, (hom. 50. parum a princ.) *oportebat credi de Chriſto, quoniam a Patre eſt, & quod ei æqualis eſt. Et ideo ut utrumque oſtendat, nunc quidem cum poteſtate, nunc autem orans miracula facit: & in minoribus quidem reſpicit in cælum, puta in multiplicatione panum: in majoribus autem, quæ ſunt ſolius Dei, cum poteſtate a ſeipſo agit; puta quando peccata dimiſit, mortuos ſuſcitavit*. Quod autem dicitur Joan. 11. quod in ſuſcitatione Lazari oculos ſurſum levavit, non propter neceſſitatem ſuffragii, ſed propter exemplum hoc fecit. Unde dicit: *Propter populum, qui circumſtat, dixi, ut credant, quia tu me miſiſti*.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus alio modo expellebat dæmones, quam virtute dæmonum expellantur. Nam virtute ſuperiorum dæmonum ita dæmones a corporibus hominum expelluntur, quod tamen remanet dominium eorum quantum ad animam: non enim contra regnum ſuum diabolus agit. Sed Chriſtus dæmones expellebat non ſolum a corpore, ſed multo magis ab anima. Et ideo Dominus blaſphemiam Phariſæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia ejicere reprobavit: *primo* quidem per hoc, quod Satanas contra ſeipſum non dividitur: *ſecundo* exemplo aliorum, qui dæmonia ejiciebant per ſpiritum Dei: *tertio*, quia dæmonium expellere non poſſet, niſi ipſum viciſſet virtute divina: *quarto*, quia nulla convenientia in ope-

operibus, nec in effectu erat ſibi, & Satanæ; cum Satanas diſpergere cuperet, quod Chriſtus colligebat.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam, hæc eſt in corp. tum indirectam, hæc eſt ſolutio argumentorum. Quod & ſemper ſubintelligitur in ſimilibus appendicum locis, interimas hæreſim *Judæ Scarioth* dicentis, ſeu exiſtimantis, ut inquit Beatus Hieronymus ſuper Matth. quod Chriſtus non Majeſtate divina, ſed magicis artibus fecerit miracula. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Joan. 10. *Pater*, &c. *ut in argumen. contr.* Item a Luc. 11. *Omne regnum*, &c. Ubi ponuntur illæ quatuor rationes, quæ in reſpon. *ad tertium* hic recitatæ ſunt contra hæreſim prædictam directe pugnantes, eamque efficaciſſime expugnantes. Nam *Judas Scarioth* in hoc conveniebat cum phariſæis illis: quapropter omnium eorum ſimul eadem damnatio eſt. Item a Joan. 5. *Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me, ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis*. Hoc eſt. Ego veni opera miraculoſa faciens inter vos in virtute patris mei, ideſt in virtute vere Divina: alius autem, ideſt Antichriſtus veniet faciens ſigna mirabilia in virtute propria, ideſt magica, ideſt per privatos contractus cum diabolo. 1. *q.* 110. *art.* 4. *ad ſecundum*. Unde & Apoſtolus de Antichriſto dixit 2. Theſſalon. 2. *cujus eſt adventus ſecundum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus: & in omni ſeductione iniquitatis his, qui pereunt, eo, quod charitatem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati*. Ecce, quam ſubtiliter Apoſtolus ex oppoſito ad Antichriſtum declarat miracula Chriſti fuiſſe non ſecundum operationem Satanæ, non mendacia, non ſeductoria, non iniqua, non operationem erroris, ideſt erronea, ſed fuiſſe ex charitate veritatis, ideſt ex virtute Dei, qui vera, & ſumma charitas eſt, 1. *Joan.* 4. facta, & quantum eſt de ſe, conducentia homines ad hoc, ut ſalvi fierent, & ut crederent veritati, & ut non conſentirent iniquitati, ideſt conducentia homines ad ſalutem, ad veram fidem, & abſtrahentia ipſos ab iniquitate, & mendacio. Quorum

rum omnium contrarium habent, ſecundum eundem Apoſtolum ibi, mirabilia Antichriſti, ideſt miracula facta per operationem Satanæ, ſeu, quod idem eſt, per artem magicam. Item damnatur a 1. *Joan.* 3. *in hoc apparuit filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli*. Ergo, ut damnet, non ut exerceat artes magicas. Item ab hoc, quod dicitur *Act.* 19. *multi ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt eos coram omnibus*. Nam per ly *curioſa* intelliguntur, juxta ſacros expoſitores, artes magicæ. Damnat igitur Eccleſia Apoſtolica abunde illam hæreſim de capite ex facto hoc ſuo: quo etiam a membris Chriſti futuris prohibet artes magicas, talium artium libros tollit, non obſtante valore grandis pecuniæ in contrarium, ut ibi, illoſque condemnat ad ignem. A ſchola ergo Chriſtiana magicas artes ſemper fuiſſe prorſus alienas per hanc executionem Sanctorum Apoſtolorum aperte demonſtratur. Item a 2. Cor. 6. *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? Chriſtus enim factus eſt nobis juſtitia*. 1. Cor. 1. *& eſt lux vera*, Joan. 1. *& tenebræ in eo non ſunt ullæ*. 1. Joan. 1. Item ab ipſiſmet dęmonibus damnatur hæreſis illa per hoc, quod ſe a Chriſto totaliter alienos confitentur dicentes Marc. 1. *Quid nobis, & tibi, Jeſu Nazarene?* Sed & Chriſtus aperte illam hæreſim damnat per hoc, quod teſtimonium, quamvis ſecundum ſe verum, a dęmonibus etiam ultro ſibi oblatum recuſavit, & quidem cum indignatione magna, oſtendens facto ipſo, quod neque indiget auxilio aliquo diabolico, neque vult ipſum ad operandum ea, quæ facturus eſt. Spiritui enim immundo dicenti Marc. 1. *ſcio, quod ſis ſanctus Dei, comminatus eſt Jeſus dicens: obmuteſce, & exi de homine*. Et Luc. 4. *Exibant dæmonia a multis clamantia, & dicentia: quia tu es filius Dei: & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum*. Ex his ergo patet ly *quid nobis, & tibi?* ſupra Marc. 1. & ly *Quæ conventio Chriſti ad Belial?* ſupra 2. *Cor.* 6. Cæterum, quoniam *Judas Scarioth* pro hæreſis ſuæ fundamento videtur habuiſſe hanc aliam, ſcilicet, quod Chriſtus non eſſet verus Deus, alioquin quo modo in alicujus mentem cadere poſſit umquam, quod verus Deus miracula faciat magicis artibus? & hanc aliam ſcilicet, quod Chriſtus eſſet peccator. Quis enim credat, aliquem ſine peccato uti arte magica? ideo ad ſubruendum omnino duplex hoc ejus phantaſticum, falſumque fun-

ſundamentum: & conſequenter ad radicitus extirpandam illam hæreſim in principio appendicis dictam: vide ea, quæ ſequuntur. Videlicet, quod Chriſtus ſit verus Deus, ſupra in *hac par.* 3. *art. n.* 17. 42. 107. 139. 189. *cum Elucidat.* Ubi in 107. ſpecialiter conſiderabis Bullam Papæ *Pauli* IV. damnantem contrarium, tamquam pluſquam hæreſim. Chriſtus vero non alius a Deo, ſed ipſe Deus, fecit miracula: ſecundum Concilium *quintum* generale *Conſtantinopoli* celebratum action. ſeu conſ. 8. c. 3. dicens. *Si quis dicit: alium eſſe Deum Verbum, qui miracula fecit, & alium Chriſtum, qui paſſus eſt: vel Deum Verbum cum Chriſto eſſe dicit, quando ex muliere naſcebatur, vel in ipſo eſſe, ut alterum in altero: & non unum, eundemque Chriſtum Dei Verbum incarnatum, & hominem factum: atque ejuſdem miracula, & paſſiones, quas ſponte paſſus eſt in carne: talis anathema ſit.* Hæc ibi. Quod autem in Chriſto non ſit, neque poſſit eſſe peccatum contra hæreticale fundamentum Judæ, vide ſupra articulorum *n.* 90. 91. *cum Elucida.* Et a fortiori ex *q.* 27. *a.* 4. dicente, quod beata virgo numquam peccavit venialiter, inferas de Chriſto idem. Item vide *Addition. q.* 16. *a.* 2. *ad ſecundum cum Elucid.* Porro contra illam ejuſdem Scariothis principio narratam juvabunt adhuc, ſi bene (quod facile eſt) applicentur dicta de veritate miraculorum in eccleſia, factorum etiam a ſanctis: ſupra articulorum *n.* 146. & 2. 2. *a. n.* 844. & *prima parte art. num.* 518. ſemper ubique cum Elucid. Et in veritatibus Aureis ſuper totam legem veterem, *Exod. decimo octavo, concluſione ſecunda, & Numer. decimoquarto concluſione tertia. Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 236

Utrum Chriſtus inceperit facere miracula in nuptiis.

1. *diſt.* 44. *in expoſitione lit. Et opuſ.* 11. *c.* 18. *& Joan.* 1. *le.* 21. *fi. & ca.* 15. *le.* 5. *fin.*

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non inceperit miracula facere in nuptiis, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Salvatoris, quod Chriſtus in ſua pueritia multa miracula fecit. Sed miraculum de converſione aquæ in vinum fecit in nuptiis trigeſimo, vel tri-

trigeſimo primo anno ſuæ ætatis . Ergo videtur, quod non inceperit tunc miracula facere.

2. Præterea. Chriſtus faciebat miracula ſecundum virtutem divinam: Sed virtus divina in eo a principio ſuæ conceptionis erat; ex tunc enim fuit Deus, & homo. Ergo videtur, quod a principio miracula fecerit.

3. Præterea. Chriſtus poſt baptiſmum, & tentationem cœpit diſcipulos congregare, ut legitur Matt. 4. & Joan. 1. Sed diſcipuli præcipue congregati ſunt ad ipſum propter miracula; ſicut dicitur Luc. 5. quod Petrum vocavit obſtupeſcentem propter miraculum, quod fecerat in captura piſcium. Ergo videtur, quod ante miraculum, quod fecit in nuptiis, fecerit alia miracula.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 2. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galilææ.*

Reſpondeo dicendum, quod miracula facta ſunt a Chriſto propter confirmationem doctrinæ ejus, & ad oſtendendam virtutem divinam in ipſo. Et ideo, quantum ad primum, *non debuit ante miracula facere, quam docere inciperet*: Non autem debuit incipere docere ante perfectam ætatem, ut ſupra habitum eſt, (*quæſt.* 39. *art.* 3.) cum de baptiſmo ejus ageretur. Quantum autem ad ſecundum, *ſic debuit per miracula deitatem oſtendere, ut crederetur veritas humanitatis ipſius*. Et ideo, ſicut dicit Chryſoſtom. ſuper Joan. (*homil.* 20. *parum ante med.*) *decenter non incepit ſigna facere in prima ætate. exiſtimaſſent enim phantaſma eſſe incarnationem; & ante opportunum tempus cruci eum tradidiſſent.*

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Chryſoſtomus dicit ſuper Joan. ex verbo Joannis Baptiſtæ dicentis, *Ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans*, (*hom.* 16. *cir. med.*) manifeſtum eſt, quod „ illa ſigna, quæ quidam dicunt in „ pueritia a Chriſto facta, mendacia, & fictiones „ ſunt. Si enim a prima ætate miracula feciſſet „ Chriſtus, neque Joannes eum ignoraſſet, neque „ reliqua multitudo indiguiſſet magiſtro ad manife„ ſtandum eum.

Ad ſecundum dicendum, quod Dei virtus operabatur in Chriſto, ſecundum quod erat neceſſarium ad ſalutem humanam, propter quam carnem aſſumpſerat. Et ideo ſic miracula fecit virtute divina, ut fidei de veritate carnis ejus præjudicium non fieret.

Ad tertium dicendum, quod hoc ipſum ad laudem diſcipulorum pertinet, quod Chriſtum ſecuti ſunt,

ſunt, cum nulla eum miracula facere vidiſſent; ſicut Greg. dicit in quadam Homil. (*ſe. 5. in Euangel. in princ.*) Et Chryſoſt. dicit : (*hom. 22. in Joan. parum a princ.*) *Tunc ſigna maxime neceſſarium erat facere, quando diſcipuli jam congregati erant, & devoti, & attendentes his, quæ fiebant*. Unde ſubditur: (*Joan. 2.*) *Et crediderunt in eum diſcipuli ejus*; non quia tunc primum crediderunt, ſed quia tunc diligentius, & perfectius crediderunt. Vel diſcipulos vocat eos, qui futuri erant diſcipuli, ſicut exponit Auguſt. in lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum. (*c. 17. a med. to. 4.*)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod prius non fecit miraculum aliquod Chriſtus, quam in nuptiis : ut per hoc, quod dicitur Jo. ſecundo. *Hoc fecit*, &c. ut *in argu. contr.* Ubi referendum eſt ly *initium ſignorum* ad ſigna abſolute, ideſt, ubilibet facta, alioquin nihil concluderet D. Thomas pro intento ſuo, non autem ad ſigna facta ſolum in Cana Galilææ. Non enim ab Euangeliſta adducitur locus, ſcilicet Cana, quaſi quod primum miraculum factum in Cana fuerit hoc, ſcilicet de aqua in vinum: ſed adducitur ad certitudinem apud homines, ſicut & ad talem finem & commemoratio filiorum Simonis Cyrenæi adducta eſt *Marc. decimo quinto*: *Angariaverunt Simonem Cyrenæum patrem Alexandri, & Ruffi*, ac ſi dicatur: miraculum a Chriſto factum fuiſſe de aqua in vinum, poſſunt certo cognoſcere homines, ſi interrogentur ii, qui habitant in Cana. Adeo, quod ly *Cana* ſe tenet ex parte ſubjecti tanquam circumſtantia factionis miraculi: non autem ex parte prædicati, tamquam limitatio primitatis miraculi. Ut dicamus: Miraculum de aqua factum in Cana fuit primum: non autem, ut dicamus. Miraculum de aqua factum fuit primum in Cana : quaſi quod non fuerit primum abſolute. Ac ſi apertius dicatur. Miraculum de aqua fuit factum in Cana & non alibi: miraculum vero idem fuit primum in Cana, & alibi. Exponatur ergo per appoſitionem dictum Euangeliſtæ ſic. Hoc, appoſitive, initium ſignorum ſuorum, fecit in Cana, ideſt, fecit in Cana hoc ſignum, quod eſt initium ſignorum, ideſt, primum inter omnia ſigna a ſeipſo facta. Et non replicetur ly *in Cana*: dicendo, facta in Cana. Expoſitio hæc ſic a ſancto

Doctore intenta confirmatur ex eo, quod modo ſubjungitur ly *& manifeſtavit gloriam ſuam*. Ut dicamus conformiter ad Chryſoſtomum in quodam ſimili. *Ex verbo* (inquit) „ Joannis Baptiſtæ dicentis, ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni „ ego, manifeſtum eſt, quod in prima ætate Chri- „ ſtus miracula non fecit. Si enim tunc miracula „ feciſſet, multitudo non indiguiſſet magiſtro ad „ manifeſtandum eum. „ Sic igitur ei conformiter in noſtro propoſito dicamus. Ex eo, quod miraculo facto in Cana Galilææ Chriſtus manifeſtavit gloriam ſuam, patet: quod prius non manifeſtaverat gloriam ſuam, miracula faciendo. Si enim prius per aliquod miraculum gloriam ſuam manifeſtaſſet, diſcipuli cum adſtantibus non indiguiſſent iſto miraculo in Cana facto; tanquam magiſtro, ad manifeſtandam gloriam Chriſti, ideſt, ut ſibi ipſis ab ipſo miraculo manifeſtaretur gloria Chriſti. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 237

Utrum miracula per Chriſtum facta ſufficienter ejus divinitatem oſtenderint.

3. d. 15. q. 1. a. 1. & d. 16. q. 1. a. 3. cor. & 1. con. c. 6. & lib. 4. c. 55. ad 8. & quol. 2. art. 6. ad 4. & Jo. 15. le. 5.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod miracula, quæ Chriſtus fecit, non fuerint ſufficientia ad oſtendendam divinitatem ipſius. Eſſe enim Deum, & hominem, proprium eſt Chriſto: Sed miracula, quæ Chriſtus fecit, etiam ab aliis ſunt facta. Ergo videtur, quod non fuerint ſufficientia ad oſtendendam divinitatem ipſius.

2. Præterea. Virtute divina nihil eſt majus: Sed aliqui fecerunt majora miracula, quam Chriſtus. dicitur enim Joan. 14. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet*. Ergo videtur, quod miracula, quæ Chriſtus fecit, non fuerint ſufficientia ad oſtendendam divinitatem ipſius.

3. Præterea. Ex particulari non ſufficienter oſtenditur univerſale: Sed quodlibet miraculorum Chriſti fuit quoddam particulare opus. Ergo ex nullo eorum potuit manifeſtari ſufficienter divinitas Chriſti, ad quam pertinet univerſalem virtutem habere de omnibus.

Sed

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joan. 5. *Opera, quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipſa teſtimonium perhibent de me.*

Reſpondeo dicendum, quod *miracula, quæ Chriſtus fecit, ſufficientia erant ad manifeſtandam divinitatem ipſius*, ſecundum *tria*. *Primo* quidem ſecundum ipſam ſpeciem operum, quæ tranſcendebant omnem poteſtatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri, niſi virtute divina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Joan. 9. *A ſæculo non eſt auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati: niſi eſſet hic a Deo, non poterat facere quicquam*. *Secundo* propter modum miracula faciendi: quia ſcilicet quaſi ex propria poteſtate miracula faciebat, non autem orando, ſicut alii. Unde dicitur Luc. 6. quod *virtus de illo exibat, & ſanabat omnes*. Per quod oſtenditur, ſicut Cyrillus dicit, (*lib.* 12. *Theſaur. c.* 14. *cir. med.*) quod *non accipiebat alienam virtutem; ſed cum eſſet naturaliter Deus, propriam virtutem ſuper infirmos oſtendebat: & propter hoc innumerabilia miracula faciebat*. Unde ſuper illud Matth. 8. *Ejiciebat ſpiritus verbo, & omnes male habentes curavit*, dicit Chryſoſt. (*hom.* 28. *in Matth. parum a princ.*) *Intende, quantam multitudinem hominum curatam tranſcurrunt Evangeliſtæ, non unumquemque curatum enarrantes, ſed uno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes*. Et ex hoc oſtendebatur, quod haberet virtutem coæqualem Deo Patri, ſecundum illud Joan 5. *Quæcunque Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit*. Et ibidem *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ſic & Filius hominis, quos vult vivificat*. *Tertio* ex ipſa doctrina, qua ſe Deum dicebat; quæ niſi vera eſſet, non confirmaretur miraculis divina virtute factis. Et ideo dicitur Marci 1. *Quænam doctrina hæc nova, quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei?*

Ad primum ergo dicendum, quod hæc erat objectio Gentilium. Unde Auguſtin. dicit in Epiſt. ad Voluſianum: (*quæ eſt* 3. *a med. tom.* 2.) „ Nullis, „ inquiunt, competentibus ſignis tantæ majeſtatis „ indicia claruerunt quia larvalis illa purgatio, qua „ ſcilicet dæmones effugabat, debilium curæ, red- „ dita vita defunctis, ſi & alia conſiderentur, Deo „ parva ſunt. *Et ad hoc reſpondet Auguſt.* Fatemur „ & nos talia quædam feciſſe Prophetas: ſed & ipſe „ Moyſes, & cæteri Prophetæ Dominum Jeſum pro- „ phetaverunt, & ei gloriam magnam dederunt. Qui „ propterea talia & ipſe facere voluit, ne eſſet ab- „ ſurdum, quæ per illos fecerat, ſi ipſe etiam non

H 2 „ fac-

„ faceret. Sed tamen & aliquid proprium facere debuit, naſci de virgine, reſurgere a mortuis, cœlum aſcendere; hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro: Num homine aſſumpto alium mundum facere debuit, ut eum eſſe crederemus, per quem factus eſt mundus? Sed nec major mundus, nec iſti æqualis in hoc mundo fieri poſſet: Si autem minorem faceret infra iſtum, ſimiliter hoc quoque parum putaretur. „ Quæ tamen alii fecerunt, Chriſtus excellentius fecit. Unde ſuper illud Joan. 15. „ Si opera non feciſſem in „ eis, quæ nemo alius fecit *&c. dicit Auguſt.* (*Tract.* 91. *a princ. tom.* 9.) Nulla in operibus Chriſti videntur eſſe majora, quam ſuſcitatio mortuorum; quod ſcimus etiam antiquos feciſſe Prophetas. Fecit tamen aliqua Chriſtus, quæ nemo alius fecit: Sed reſpondetur nobis, & alios feciſſe, quæ nec ipſe, nec alius fecit. Sed qui tam multa vitia, & malas valetudines, vexationeſque mortalium tanta poteſtate ſanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Ut enim taceam, quos jubendo, ſicut occurrebat, ſalvos ſingulos fecit, Marcus dicit, quod quocunque loco introibat in vicos, aut in villas, aut in civitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent; & quotquot tangebant eum, ſalvi fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis. ſic enim intelligendum eſt, quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, ſed prorſus in eis, quia ſanavit eos. Nec tamen alius quicunque in eis talia opera fecit: quoniam quiſquis alius homo aliquid eorum fecit, ipſo faciente fecit; hoc autem ipſe non illis facientibus fecit.

Ad ſecundum dicendum, quod Auguſt. (*Tract.* 71. *ad fin. to.* 9.) exponens illud verbum Joannis, inquirit, quæ ſint iſta opera majora, quæ credentes in eum erant facturi: „ An forte quod ægros ipſis „ tranſeuntibus etiam eorum umbra ſanabat? majus eſt enim, quod ſanet umbra, quam fimbria. Verumtamen quando iſta Chriſtus dicebat, verborum ſuorum facta, & opera commendabat. Cum enim dixit, Pater in me manens ipſe facit opera, quæ opera tunc dicebat, niſi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Verumtamen, euangelizantibus diſcipulis, non tam pauci, quam illi erant, ſed gentes etiam crediderunt. (*quæ ſequuntur, habentur* Tract. 72.) Nonne ab ore ipſius dives ille triſtis abſceſſit, qui ab eo vitæ æternæ conſilium quæſivit? & tamen poſt-

„ ea

„ ea quod ab illo auditum non fecit unus, fecerunt
„ multi, cum per diſcipulos loqueretur. Ecce majo-
„ ra fecit prædicatus a credentibus, quam locutus
„ audientibus. Verum hoc adhuc movet, quod hæc
„ majora per Apoſtolos fecit. Non autem ipſos tan-
„ tum ſignificans ait: Qui credit in me, opera quæ
„ ego facio, & ipſe faciet. Audi ergo, & intellige:
„ Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe
„ faciet. Prius ego facio, deinde & ipſe faciet; quia
„ facio, ut faciat. Quæ opera, niſi ut ex impio ju-
„ ſtus fiat? quod utique in illo, ſed non ſine illo
„ Chriſtus operatur. Prorſus majus hoc eſſe dixe-
„ rim, quam creare cœlum, & terram. Cœlum e-
„ nim, & terra tranſibunt; prædeſtinatorum autem
„ ſalus, & juſtificatio permanebit. Sed & in cœlis
„ angeli ſunt opera Chriſti: Numquid etiam his o-
„ peribus majora facit, qui cooperatur Chriſto ad
„ ſuam juſtificationem? Judicet, qui poteſt, utrum
„ majus ſit juſtos creare, quam impios juſtificare.
„ Certe ſi æqualis eſt utrumque potentiæ, hoc ma-
„ joris eſt miſericordiæ. Sed omnia opera Chriſti
„ intelligere, ubi ait, Majora horum faciet, nul-
„ la nos neceſſitas cogit. Horum enim forſitan di-
„ xit, quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba
„ fidei faciebat. Et utique minus eſt verba juſtitiæ
„ prædicare, quod fecit præter nos, quam impios
„ juſtificare, quod ita facit in nobis, ut faciamus &
„ nos.

Ad tertium dicendum, quod quando aliquid par-
ticulare opus proprium eſt alicujus agentis, tunc per
illud particulare opus probatur tota virtus agentis:
ſicut cum ratiocinari ſit proprium hominis, oſtendi-
tur aliquis eſſe homo ex hoc ipſo, quod ratiocina-
tur circa quodcunque particulare propoſitum. Et ſi-
militer cum propria virtute miracula facere ſit fi-
lius Dei, ſufficienter oſtenſum eſt, Chriſtum eſſe
Deum, ex quocunque miraculo, quod propria virtu-
te fecit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem o-
ſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis:
quod miracula Chriſti fuerunt ſufficientia ad demon-
ſtrandam deitatem ipſius, ideſt ad demonſtrandum,
quod Chriſtus eſſet Deus. Ut per hoc, quod dicitur
Joan. 5. *opera*, &c. ut *in arg. contr.* Ubi exponen-
dum patet ly *de me*, ideſt de hoc, quod ego ſum
Deus. Item per id, quod dicitur Mat. 6. *ut ſciatis*,

quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata: tunc ait paralytico, ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et ſurrexit, & abiit, ſublato, ſcilicet grabato, Mar. 2. *in domum ſuam*. Patet enim per ly *ut ſciatis*, &c. quod Chriſtus hoc miraculum de paralytico facit in proteſtationem hujus rei, ſcilicet, quod ipſe ſit Deus. Nam, cum ſoli Deo conveniat poteſtatem habere dimittendi peccata, idèſt poteſtative, ut ſupra *exam*. 2. dimittere peccata: & miraculum de paralytico Chriſtus faciat ad oſtendendum, quod habet poteſtatem dimittendi peccata: conſtat firmiter, quod ipſe iſtud miraculum facit ad oſtendendum, quod ſit Deus. Unde ly *filius hominis* accipitur pro perſona humanitatis: non autem pro humanitate: nam & ly *filius* eſt nomen ſecundum ſe dicens perſonam, ut patet. A notioribus ergo nobis proceſſit in demonſtrando ignotum ipſis, quando hoc, quod manifeſte paralyticum ſanavit, tamquam medio uſus eſt ad concludendum hanc minus notam concluſionem, ſcilicet, quod poteſtative dimiſiſſet ei peccata, ideſt, quod eſſet verus Deus. Ergo ſanitatem hanc miraculoſam corporalem nunquam feciſſet, niſi eſſet verum, quod per ipſam verum eſſe proteſtabatur: quoniam Deus, cujus ſolius virtute fiunt miracula, non poteſt negare ſeipſum 2. *Tim*. 2. ideſt, non poteſt eſſe mendax, nec teſtis falſitatis, cum ſit verax. *Rom*. 3. immo veritas, *Joan*. 14. Reſtat ergo, quod miraculum hoc, cum ſit ab ipſo ſic, ideſt, ad talem finem factum, eſt efficaciſſimum ad demonſtrandum deitatem veram Chriſti. Item inſinuatur illud per hoc, quod dicitur Joan. 11. *Infirmitas hæc eſt pro gloria Dei, ut glorificetur filius Dei per eam*. Eſt enim, ac ſi apertius diceretur. Infirmitas hæc ordinatur tandem ad finem hunc, ut ſcilicet filius Dei glorificetur per eam: hoc eſt, miraculum fiendum de reſuſcitatione Lazari ex hac infirmitate morituri fiet ad hoc, ut filius Dei glorificetur, ideſt, fiet ad oſtendendum, quod filius Dei habet gloriam Dei, ideſt, fiet in proteſtationem hujus rei, ſcilicet, quod ego ſum Deus. Ideo in Euangelio poſt ly *pro gloria Dei*, mox ſubditur ly *ut glorificetur filius Dei*: quaſi expoſitive dicatur, filii Dei gloria eſt gloria Dei, quia filius Dei eſt Deus. Stante igitur hac veritate (ut jam patet) quod miraculum de reſuſcitatione Lazari ſit factum a Chriſto in proteſtationem, quod ipſe eſt glorioſus Deus: manifeſtum tibi fiet, ſi diſcurreris ſecundum formam de paralytici miraculo ſupradictam, quod hoc miraculum de Lazaro eſt ef-
fica-

ficaciſſimum ad convincendum etiam protervos de hoc, quod Chriſtus eſt Deus. Quomodo autem ſimul ſtent iſta duo, ſcilicet, quod illa opera ſint viſa, & quod non ſint credita, ideſt, ſub aliis verbis, quod convincant etiam protervos: & tamen ab eis non credatur id, de quo ipſos convincunt: vide Veritates Aureas ſuper legem veterem, *Num.* 14. *concluſio.* 2. 3. 5. Pro hujus autem reſolutione ſummaria dic: quod fides eſt donum Dei. *Epheſ.* 2. vide 2. 2. *quæſtio.* 6. *articulo* 1. 2. & *quæſtio.* 2. *art.* 5. *ad primum*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO XLIV.

De ſingulis miraculorum ſpeciebus, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſingulis miraculorum ſpeciebus.

Et primo. De miraculis, quæ fecit circa ſpirituales ſubſtantias.

Secundo. De miraculis, quæ fecit circa cœleſtia corpora.

Tertio. De miraculis, quæ fecit circa homines.

Quarto. De miraculis, quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICULUS I. 238

Utrum miracula facta per Chriſtum circa ſpirituales ſubſtantias fuerint convenientia.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod miracula, quæ fecit Chriſtus circa ſpirituales ſubſtantias, non fuerint convenientia. Inter ſpirituales enim ſubſtantias ſancti angeli præpollent dæmonibus: quia, ut Auguſtinus dicit in tertio de Trinitate, (*cap.* 4. *ante med. tom.* 3.) *ſpiritus vitæ rationalis deſertor, atque peccator regitur per ſpiritum vitæ rationalem pium, & juſtum*: Sed Chriſtus non legitur aliqua miracula feciſſe circa angelos bonos. Ergo nec etiam circa dæmones aliqua miracula facere debuit.

2. Præterea. Miracula Chriſti ordinabantur ad manifeſtandam divinitatem ipſius: Sed divinitas Chriſti non erat dæmonibus manifeſtanda: quia per hoc impeditum fuiſſet myſterium paſſionis ejus, ſecundum illud 1. Cor. 2. *Si cognoviſſent, nunquam Do-*

minum gloriæ crucifixiſſent. Ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

3. Præterea. Miracula Chriſti ad gloriam Dei ordinabantur. Unde dicitur Matth. 9. quod videntes turbæ paralyticum ſanatum a Chriſto, *timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus*: Sed ad dæmones non pertinet glorificare Deum; *quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris*, ut dicitur Eccleſ. 15. unde & ſicut dicitur Marci 1. & Lucæ 4. non ſinebat dæmonia loqui ea, quæ ad gloriam ipſius pertinebant. Ergo videtur non fuiſſe conveniens, quod circa dæmones aliqua miracula faceret.

4. Præterea. Miracula a Chriſto facta ad ſalutem hominum ordinantur: Sed quædam dæmonia ab hominibus ejecta fuerunt cum hominum detrimento: *Quandoque* quidem corporali: ſicut dicitur Marci 9. quod dæmon ad præceptum Chriſti *exclamans, & multum diſcerpens hominem, exiit ab eo; & factus eſt, ſicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus eſt*: *Quandoque* etiam cum damno rerum: ſicut quando dæmones ad eorum preces miſit in porcos, quos præcipitaverunt in mare: unde cives illius regionis rogaverunt eum, ut tranſiret a finibus eorum, ut legitur Matth. 8. Ergo videtur inconvenienter feciſſe hujuſmodi miracula.

Sed Contra eſt, quod Zach. 13. hoc prænuntiatum fuerat, ubi dicitur, *Spiritum immundum auferam de terra*.

Reſpondeo dicendum. quod miracula, quæ Chriſtus fecit, argumenta quædam fuerunt fidei, quam ipſe docebat. Futurum autem erat, ut per virtutem divinitatis ejus excluderet dæmonum poteſtatem ab hominibus credituris in eum, ſecundum illud Joan. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*. Et ideo *conveniens fuit, quod inter alia miracula etiam obſeſſos a dæmonibus liberaret*.

Ad primum ergo dicendum, quod homines ſicut per Chriſtum erant a poteſtate dæmonum liberandi, ita per eum erant angelis conſociandi, ſecundum illud Coloſſenſ. 1. *Pacificans per ſanguinem crucis ejus, quæ in cœlis, & quæ in terris ſunt*. Et ideo circa angelos alia miracula hominibus demonſtrare non conveniebat, niſi ut angeli hominibus apparerent: Quod quidem factum eſt in Nativitate ipſius, & in Reſurrectione, & Aſcenſione ejus.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus dicit 9. de civitate Dei, (*cap. 21. tom. 5.*) *Chriſtus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit: tantum*

autem

autem voluit, quantum oportuit: ſed innotuit eis, non ſicut angelis ſanctis per id quod eſt vita æterna, ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta. Et primo quidem videntes Chriſtum eſurire poſt jejunium, æſtimaverunt eum non eſſe filium Dei. Unde ſuper illud Luc. 4. *ſi filius Dei es* &c. dicit Ambroſ. *Quid ſibi vult talis ſermonis exorſus, niſi quia cognoverat Dei Filium eſſe venturum, ſed veniſſe per infirmitatem corporis non putavit?* Sed poſtmodum viſis miraculis, ex quadam ſuſpicatione conjecturavit, eum eſſe filium Dei. Unde ſuper illud Marci 1. *Scio, quod ſis ſanctus Dei*, dicit Chryſoſtomus, (*hab. in Catena D. Thomæ, & in lib. QQ. vet. & novi Teſtamenti, quæſt. 66. inter opera Auguſt. to. 4.*) quod non certam, aut firmam adventus Dei habebat notitiam: *ſciebat tamen ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum*: unde dicitur Luc. 4. *Quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum*. Quod autem ipſum confitebantur eſſe filium Dei, magis erat ex quadam ſuſpicione, quam ex certitudine. Unde Beda dicit ſuper Luc. (*cap. 14. ſecundum ejus ordin.*) *Et dæmonia filium Dei confitebantur*: Et, ſicut poſtea dicit, (*ibid.*) „ ſciebant eum eſſe Chriſtum: quia cum jejunio fatigatum eum diabolus videret, verum hominem intellexit: ſed quia tentando non prævaluit, utrum filius Dei eſſet, dubitabat: Nunc autem per ſignorum potentiam vel intellexit, vel potius ſuſpicatus eſt eſſe filium Dei. Non ideo igitur Judæis eum crucifigere perſuaſit, quia Chriſtum Dei filium non eſſe putavit, ſed quia ſe morte illius non prævidit eſſe damnandum. de hoc enim myſterio a ſæculis abſcondito dicit Apoſtolus, quod nemo principum hujus ſæculi cognovit: ſi enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

Ad tertium dicendum, quod miracula in expulſione dæmonum non fecit Chriſtus propter utilitatem dæmonum, ſed propter utilitatem hominum, ut ipſi eum glorificarent. Et ideo prohibuit eos loqui ea, quæ ad laudem ipſius pertinebant. *Primo* quidem propter exemplum: quia, ut dicit Athan. (*implic. in Epiſt. de Synod. Arim. & Seleuc. & Chryſoſt. conc. 2. de Laz. a princip.*) „ compeſcebat ejus ſermonem, quamvis vera fateretur, ut nos etiam aſſuefaciat, ne curemus de talibus, etiam ſi vera loqui videantur. nefas eſt enim, ut cum adſit nobis Scriptura divina inſtruamur a diabolo. „ eſt enim hoc periculoſum; quia veritati frequenter dæmones immiſcent mendacia. *Secundo*,

quia, ſicut Chryſoſt. dicit, (*hab. in Catena D. Th.*) „ non oportebat, eos ſurripere officii Apoſtolici glo- „ riam; nec decebat Chriſti myſterium lingua fœ- „ tida publicari; quia non eſt ſpecioſa laus in ore „ peccatorum. *Tertio*, quia ut Beda dicit, (*loc. ſup. cit. & Theophyl. in hunc loc*) „ nolebat ex hoc in- „ vidiam accendere Judæorum. Unde etiam ipſi A- „ poſtoli jubentur reticere de ipſo, ne divina ma- „ jeſtate prædicata, paſſionis diſpenſatio differatur.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus ſpecialiter venerat docere, & miracula facere propter utilitatem hominum principaliter quantum ad animæ ſalutem: Et ideo permiſit, dæmones, quos ejiciebat, hominibus aliquod nocumentum inferre, vel in corpore, vel in rebus, propter animæ humanæ ſalutem, ad hominum ſcilicet inſtructionem. Unde Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*hom. 29. circa med.*) quod Chriſtus „ permiſit dæmonibus in porcos ire, „ non quaſi a dæmonibus perſuaſus: ſed primo qui- „ dem ut inſtruat magnitudinem nocumenti dæmo- „ num, qui hominibus inſidiantur: ſecundo, ut o- „ mnes diſcerent, quoniam nec adverſus porcos au- „ deant aliquid facere, niſi ipſe conſenſerit: tertio, „ ut oſtenderet, quod graviora in illos homines o- „ perati eſſent, quam in illos porcos, niſi eſſent di- „ vina providentia adjuti. „ Et propter eaſdem etiam cauſas permiſit, eum, qui a dæmonibus liberabatur, ad horam gravius affligi; a qua tamen afflictione eum continuo liberavit. Per hoc etiam oſtenditur, ut Beda dicit, (*id hab. Greg. hom. 2. in Evang. a princip.*) quod *ſæpe, dum converti ad Deum poſt peccata conamur, majoribus, noviſque antiqui hoſtis pulſamur inſidiis; quod facit, vel ut odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet injuriam*. Factus eſt etiam homo ſanatus velut mortuus, ut Hieronymus dicit, (*in hunc locum Marci*) quia ſanatis dicitur, Coloſſ. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod convenienter Chriſtus miracula fecit circa dæmones, expellendo eos ab humanis corporibus. Ut per hoc, quod dicitur Zach. 13. *ſpiritum immundum auferam de*, &c. ut *in argum. cont.* Prophetia enim hæc intelligitur de Deo humanato, ideſt de Chriſto, ut habetur ex contextu loquente de fonte baptiſmatis

præ-

præparato: id, quod non fuit, niſi tempore Chriſti, cum ipſe ſolus ſacramentum baptiſmi inſtituerit *Joan.* 3. Nam Zacharias ibid. in principio textus dicit: *In die illa erit fons patens domui David, & habitantibus Hieruſalem*. Dominus ergo exercituum loquens pro die illa, ideſt pro tempore illo, dicit ly *ſpiritum immundum auferam de terra*: hoc eſt, ego, cum incarnatus fuero, expellam diabolum de corporibus humanis de terra factis. Prophetiam autem adimpleri a Chriſto, *ut juſtificetur in ſermonibus ſuis* Pſal. 50. eſt proculdubio conveniens. Inſinuatur & idem per hoc, quod, ut patet in multis locis Euangelii, Chriſtus expulit dæmonia ab obſeſſis. Nam Chriſtum feciſſe hoc, vel illud, & Chriſtum convenienter hoc, vel illud feciſſe, eſt idem, ut patet *qu.* 41. *ar.* 1. *coroll. poſt concl.* Item per illud dictum Pſal. 103. *Omnia in ſapientia feciſti*. Sapientis enim eſt, cum operatur in ſapientia, ideſt, cum ſapienter facit, facere convenienter illa, quæ facit. Hoc autem tanto magis de Chriſto verificatur, quanto ipſe non ſolum ſapiens, ſed ſapientia eſt, 1. *Cor.* 1. Nam ſapientia non poteſt non facere ſapienter: quamvis ſapiens, attenta conditione nominis concreti, poſſit quandoque facere non ſapienter. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, &c.

ARTICULUS II. 239

Utrum convenienter facta fuerint miracula per Chriſtum circa cœleſtia corpora.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter fuerint a Chriſto facta miracula circa cœleſtia corpora. Ut enim Dionyſ. dicit 4. c. de Div. nom. (*par.* 4. *lect.* 23.) *divinæ providentiæ non eſt naturam corrumpere, ſed ſalvare:* Corpora autem cœleſtia ſecundum ſuam naturam ſunt incorruptibilia, & inalterabilia, ut probatur in 1. de cœlo. (*tex.* 20. *& ſeq. to.* 2.) Ergo non fuit conveniens, ut per Chriſtum fieret aliqua immutatio circa ordinem cœleſtium corporum.

2. Præterea. Secundum motum cœleſtium corporum temporum curſus deſignantur, ſecundum illud Geneſ. 1. *Fiant luminaria in firmamento cœli, & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Sic ergo mutato curſu cœleſtium corporum, mutatur temporum diſtinctio, & ordo: Sed non legitur hoc eſſe perceptum ab Aſtrologis, qui *contemplantur ſide-*

ra, *& computant menſes*, ut dicitur Iſa. 47. Ergo videtur, quod per Chriſtum non fuerit aliqua mutatio facta circa curſum cœleſtium corporum.

3. Præterea. Magis competebat Chriſto ut faceret miracula vivens, & docens, quam moriens: tum quia, ut dicitur 2. ad Cor. ult. *Crucifixus eſt ex infirmitate*, *ſed vivit ex virtute Dei*, ſecundum quam miracula faciebat: tum etiam quia ejus miracula confirmativa erant doctrinæ ipſius: Sed in vita ſua non legitur Chriſtus aliquod miraculum circa cœleſtia corpora feciſſe: quinimmo Phariſæis petentibus ab eo ſignum de cœlo, eis dare renuit, ut habetur Matth. 12. & 16. Ergo videtur, quod nec in morte circa cœleſtia corpora aliquod miraculum facere debuerit.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 23. *Tenebræ factæ ſunt in univerſa terra uſque ad horam nonam*, *& obſcuratus eſt Sol*.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*quæſt. præced. artic.* 4.) miracula Chriſti talia eſſe debebant, ut ſufficienter eum eſſe Deum oſtenderent. Hoc autem non ita evidenter oſtenditur per tranſmutationes corporum inferiorum, quæ etiam ab aliis cauſis moveri poſſunt, ſicut per tranſmutationem curſus cœleſtium corporum, quæ a ſolo Deo ſunt immobiliter ordinata. Et hoc eſt quod Dionyſius dicit in Epiſtola ad Polycarpum: (*quæ eſt* 7. *parum ante med.*) „ Cognoſcere oportet non aliter a„ liquando poſſe aliquid perverti cœleſtis ordinatio„ nis, & motus, niſi cauſam haberet ad hoc mo„ ventem, quæ facit omnia, & mutat ſecundum „ ſuum ſermonem. „ *Et ideo* conveniens fuit, ut Chriſtus miracula faceret etiam circa cœleſtia corpora.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut inferioribus corporibus naturale eſt moveri a cœleſtibus corporibus, quæ ſunt ſuperiora ſecundum naturæ ordinem; ita etiam naturale eſt cuilibet creaturæ, ut tranſmutetur a Deo ſecundum ejus voluntatem. Unde Auguſtinus dicit 26. contra Fauſtum, (*cap.* 3. *ante med. tom.* 6.) & habetur in Gloſſ. (*ordinaria*) Roman. 11. ſuper illud: *Contra naturam inſertus es* &c. *Deus creator*, *& conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit*; *quia id eſt cuique rei natura*, *quod facit*: & ita non corrumpitur natura cœleſtium corporum, cum eorum curſus immutatur a Deo: corrumperetur autem, ſi ab aliqua alia cauſa immutaretur.

Ad ſecundum dicendum, quod per miraculum a

Chri-

Chriſto factum non eſt perverſus ordo temporum. Nam ſecundum quoſdam illæ tenebræ, vel Solis obſcuratio, quæ in paſſione Chriſti accidit, fuit propter hoc, quod ſol ſuos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cœleſtium corporum, ſecundum quem tempora menſurantur. Unde Hieronymus dicit ſuper Matthæum: (*ſuper illud cap.* 27. *A ſexta autem hora*) *Videtur luminare majus retraxiſſe radios ſuos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blaſphemantes ſua luce fruerentur:* Talis autem retractio radiorum non eſt ſic intelligenda, quaſi ſol in ſua poteſtate habeat radios emittere, vel retrahere: non enim ex electione, ſed ex natura radios emittit, ut dicit Dionyſius 4. cap. de div. nom. (*cir. princ. lect.* 1.) ſed ſol dicitur retraxiſſe radios, inquantum divina virtute factum eſt, ut ſolis radii ad terram non pervenirent. Orig. autem dicit, hoc accidiſſe per interpoſitionem nubium. Unde ſuper Matth. dicit: (*tract.* 35. *a med.*) „ Conveniens „ eſt intelligere quaſdam tenebroſiſſimas nubes multas, & magnas concurriſſe ſuper Hieruſalem, & „ terram Judææ. & ideo factæ ſunt tenebræ profundæ a ſexta hora uſque ad nonam. Arbitror enim, „ ſicut cætera ſigna, quæ facta ſunt in paſſione, ſc. „ quod velum templi eſt ſciſſum, quod terra tremuit, &c. in Hieruſalem tantummodo facta ſunt, „ ita & hoc. „ Aut ſi latius voluerit quis extendere ad terram Judææ, propter hoc quod dicitur: *Tenebræ factæ ſunt in univerſa terra*; quod intelligitur de terra Judææ: ſicut in 3. lib. Reg. (*cap.* 18.) dixit Abdias ad Eliam: *Vivit Dominus Deus tuus, quia non eſt gens, aut regnum, ubi non miſerit dominus meus quærere te*, oſtendens quod eum quæſierat in gentibus, quæ ſunt circa Judæam. Sed circa hoc magis credendum eſt Dionyſio, qui oculata fide inſpexit hoc accidiſſe per interpoſitionem Lunæ inter nos, & Solem. dicit enim in Epiſt. ad Polycarpum: (*quæ eſt* 7. *a med.*) *Inopinabiliter ſoli lunam incidentem videbamus, in Ægypto*, ſc. *exiſtentes*, ut ib. dicitur: & deſignat ibi quatuor miracula.

Quorum primum eſt, quod naturalis eclipſis Solis per interpoſitionem Lunæ nunquam accidit, niſi tempore conjunctionis ſolis, & lunæ: Tunc autem erat luna in oppoſitione ad ſolem, quintadecima exiſtens, quia erat Paſcha Judæorum. Unde dicit: *Non enim erat conjunctionis tempus*.

Secundum miraculum eſt, quod cum circa horam ſextam luna viſa fuiſſet ſimul cum ſole in medio cœli

in veſperis apparuit ſuo loco, ideſt in Oriente

oc-

oppoſita ſoli. Unde dicit: *Rurſus ipſam vidimus*, ſcilicet lunam, *a nona hora*, in qua ſcilic. receſſit a ſole ceſſantibus tenebris, *uſque ad veſperam ſupernaturaliter reſtitutam ad diametrum ſolis*, ideſt ut diametraliter eſſet ſoli oppoſita. Et ſic patet, quod non eſt turbatus conſuetus temporum curſus: quia divina virtute factum eſt, & quod ad ſolem ſupernaturaliter accederet præter tempus debitum, & quod a ſole recedens in locum proprium reſtitueretur tempore debito.

Tertium miraculum eſt, quod naturalis eclipſis ſemper incipit ab occidentali parte ſolis, & pervenit uſque ad orientalem; & hoc ideo, quia luna ſecundum proprium motum, quo movetur ab occidente in orientem, eſt velocior ſole in ſuo proprio motu: & ideo luna ab occidente veniens attingit ſolem, & pertranſit ipſum, ad orientem tendens: Sed tunc luna jam pertranſiverat ſolem, & diſtabat ab eo quaſi per medietatem circuli, in oppoſitione exiſtens: unde oportuit, quod reverteretur ad orientem verſus ſolem, & attingeret ipſum primo ex parte orientali, procedens verſus occidentem. Et hoc eſt quod dicit: *Eclipſim etiam ipſam ex oriente vidimus inchoatam, & uſque ad ſolarem terminum venientem*, (quia totum ſolem eclipſavit) *poſtea regredientem*.

Quartum miraculum fuit, quod in naturali æclipſi ex eadem parte incipit ſol prius reapparere, ex qua parte incepit prius obſcurari; quia ſc. luna ſe ſoli ſubjiciens, naturali ſuo motu ſolem pertranſit verſus orientem, & ita partem occidentalem ſolis, quam primo occupat, primo etiam derelinquit: Sed tunc luna miraculoſe ab oriente verſus occidentem rediens, non pertranſivit ſolem, ut eſſet eo occidentalior: ſed poſtquam pervenit ad terminum ſolis, reverſa eſt verſus orientem: & ita partem ſolis, quam ultimo occupavit, primo etiam dereliquit: & ſic ex parte orientali inchoata fuit eclipſis, ſed in parte occidentali prius incepit claritas apparere. Et hoc eſt quod dicit: *Et rurſus vidimus non ex eodem*, ideſt non ex eadem parte ſolis, *& defectum, & purgationem, ſed e converſo ſecundum diametrum factam*.

Quintum miraculum addit Chryſoſt. ſuper Matth. (*hom. 89. parum a princ.*) dicens, quod *tribus horis tunc tenebræ permanſerunt, cum eclipſis ſolis in momento pertranſeat. non enim habet moram, ut ſciunt illi qui conſideraverunt*: Unde datur intelligi, quod luna quieverit ſub ſole. Niſi forte velimus dicere, quod tempus tenebrarum computatur ab inſtanti, quo ſol incepit obſcurari, uſque ad inſtans,

in

in quo totaliter fuit repurgatus. Sed, ſicut Orig. dicit ſuper Matth. (*loc. ſup. cit.*) *adverſus hoc filii ſeculi hujus dicunt: quomodo hoc factum tam mirabile nemo Græcorum, aut Barbarorum ſcripſit?* Et dicit, quod quidam, nomine Phlegon, in Chronicis ſuis ſcripſit, hoc in principatu Tiberii Cæſaris factum; ſed non ſignavit, quod fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc contingere, quia Aſtrologi ubique terrarum tunc temporis exiſtentes non ſolicitabantur de obſervanda eclipſi; quia tunc tempus non erat; ſed illam obſcuritatem ex aliqua paſſione aeris accidere putaverunt: ſed in Ægypto, ubi raro nubes apparent propter aeris ſerenitatem, permotus eſt Dionyſius, & ſocii ejus, ut prædicta circa illam obſcuritatem obſervarent.

Ad tertium dicendum, quod tunc præcipue oportebat in Chriſto divinitatem per miracula oſtendere, quando in eo maxime apparebat infirmitas ſecundum humanam naturam. Et ideo in Chriſti nativitate ſtella nova in cœlo apparuit. Unde Maximus dicit in Serm. Nativit. (4. *ſc. cir. ſi.*) *Si præſepe deſpicis, erige parumper oculos, & novam in cœlo ſtellam proteſtantem mundo nativitatem Dominicam contuere.* In paſſione autem adhuc major infirmitas circa humanitatem Chriſti apparuit. Et ideo oportuit, ut majora miracula oſtenderentur circa principalia mundi luminaria: Et, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*Hom.* 89. *in princ.*) „ hoc eſt „ ſignum, quod petentibus promittebat dare, di„ cens: Generatio prava, & adultera ſignum quæ„ rit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jo„ næ prophetæ, crucem ſignificans, & reſurrectio„ nem. Etenim multo mirabilius eſt in eo qui cru„ cifixus erat, hoc fieri, quam ambulante eo ſuper „ terram.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod convenienter Chriſtus fecit miracula circa cœlos. Ut per dictum Luc. 23. *tenebræ*, &c. ut *in arg. cont.* Ad hoc enim, quod convenienter facta eſſe monſtrentur, ſufficit: quod ipſa fuiſſe a Chriſto facta legantur. Pro qua re vide *q.* 41. *art.* 1. *Corol. poſt concluſ.* Item per dictum Act. 17. *Inveni & aram, in qua ſcriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.* Aram enim illam cum tali inſcriptione Athenienſes, quos alloquebatur

tunc

tunc Apoſtolus, erexiſſe creduntur moti ex miraculo tenebrarum circa cœleſtia corpora facto, & conſequenter facere mentionem de tali ara ſic inſcripta redit in idem cum eo, quod eſt facere mentionem de tenebris illis miraculoſe factis. quomodo autem ex miraculo illo ad tale factum Athenienſes moti ſint, colligi facile poteſt ex vita S. Dionyſii, quæ communiter in eccleſia legitur. Sic enim ibi habetur, „ Dionyſius patria Athenienſis, vir patritius, & Areopagita, quo nomine illius patriæ Senatores appellabantur, traditur eo die, quo Chriſtus crucifixus eſt, animadverſo præter ordinem naturæ ſolis defectu, cum eſſet vir omni doctrina excellens, coram multis exclamaſſe: Aut Deus naturæ patitur: Aut mundi machina diſſolvetur. „ Hæc ibi. Ex quibus probabiliſſimum apparet, quod Athenienſes, qui ab ore tanti viri pendebant, non fuiſſe paſſos tam graviſſimam ejus ſententiam in terram, ut ajunt, cadere, aut inventum proferri. Notarunt ergo verbum ejus, tamquam probatum a viro maxime inter ipſos probato enunciatum. Quid fecerunt? Viderunt, machinam mundi non diſſolvi, & ex hoc alteram partem disjunctivæ veram eſſe concluſerunt. Unde in gratiam veritatis tam mirabilis a viro tam mirifico prolatæ, in ſignum evidens ſuæ ipſorum credulitatis ad verbum ejus, Athenienſes ipſi in communi ſanxerunt, ut pro colendo illo Deo, de quo exclamaverat, *Aut Deus naturæ patitur*, erigeretur in templo ara cum ſuperſcriptione hac, *Ignoto Deo*. Non ab re igitur aram hanc taliter inſcriptam inveniens Apoſtolus dixit: *Deum, quem ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis*, ideſt Chriſtum crucifixum. Viderant hi in tenebrarum cœli miraculo Deum, ſecundum quod poteſt, patientem, & ideo ipſum colebant: non viderant ipſum Deum in ſeipſo, & ideo ignorantiam ſuam in hoc deſignantes ſcripſerunt ly *ignoto*. Ex omnibus itaque præmiſſis circa *Actu.* 17. patet, & quidem abundanter intentum in principio appen. dictum. *Secundo* vides, quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doct. præſens Aug. viciſſim declaretur, atque confirmetur.

AR-

ARTICULUS III. 240

Utrum convenienter Chriſtus circa homines miracula fecerit.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter Chriſtus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior eſt anima, quam corpus: Sed circa corpora multa miracula Chriſtus fecit: circa animas vero nulla miracula legitur feciſſe: nam neque aliquos incredulos ad fidem virtuoſe convertit, ſed admonendo, & exteriora miracula oſtendendo; neque etiam aliquos fatuos ſapientes legitur feciſſe. Ergo videtur, quod non convenienter ſit circa homines miracula operatus.

2. Præterea. ſicut ſupra dictum eſt, (*qu. præc. ar. 2.*) Chriſtus faciebat miracula virtute divina, cujus proprium eſt ſubito operari, & perfecte abſque adminiculo alicujus: Sed Chriſtus non ſemper ſubito homines curavit, quantum ad corpus. dicitur enim Mar. 8. quod „ apprehenſa manu cæci, eduxit eum
„ extra vicum; & expuens in oculos ejus, impoſi-
„ tis manibus, interrogavit eum, ſi quid videret: &
„ aſpiciens ait: Video homines velut arbores ambu-
„ lantes. Deinde iterum impoſuit manus ſuper ocu-
„ los ejus, & cœpit videre, & reſtitutus eſt ei vi-
„ ſus, ita ut videret omnia. „ Et ſic patet, quod non ſubito eum curavit, ſed primo quidem imperfecte, & per ſputum. Ergo videtur non convenienter circa homines miracula feciſſe.

3. Præterea. Quæ ſe invicem non conſequuntur, non oportet quod ſimul tollantur: Sed ægritudo corporalis non ſemper ex peccato cauſatur, ut patet per illud quod Dominus dixit Joann. 9. *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ut cæcus naſceretur.* Non ergo oportuit, ut hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret, ſicut legitur feciſſe circa paralyticum Matth. 9. præſertim quia ſanatio corporalis, cum ſit minus, quam remiſſio peccatorum, non videtur eſſe ſufficiens argumentum, quod poſſit peccata dimittere.

4. Præterea. Miracula Chriſti facta ſunt ad confirmationem doctrinæ ipſius, & teſtimonium divinitatis ejus, ut ſupra dictum eſt, (*qu. præc. ar. 4.*) Sed nullus debet impedire finem operis ſui. Ergo videtur inconvenienter Chriſtus quibuſdam miraculoſe curatis præcepiſſe, ut nemini dicerent, ut patet Matth. 9. & Mar. 8. præſertim quia quibuſdam aliis manda-

vit, ut miracula circa ſe facta publicarent: ſicut Marci 5. legitur, quod dixit ei, quem a dæmonibus liberaverat: *Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia eis, quanta tibi Dominus fecerit.*

Sed Contra eſt, quod dicitur Marci 7. *Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.*

Reſpondeo dicendum, quod ea quæ ſunt ad finem, debent fini eſſe proportionata: Chriſtus autem ad hoc in mundum venerat, & docebat, ut homines ſalvos faceret, ſecundum illud Joann. 3. „ Non enim „ miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet „ mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum. *Et* „ *ideo* conveniens fuit, ut Chriſtus particulariter ho- „ mines miraculoſe curando, oſtenderet ſe eſſe uni- „ verſalem, & ſpiritualem hominum ſalvatorem.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ ſunt ad finem, diſtinguuntur ab ipſo fine. Miracula autem a Chriſto facta ordinabantur, ſicut ad finem, ad rationalis partis ſalutem, quæ conſiſtit in ſapientiæ illuſtratione, & hominum juſtificatione: quorum primum præſupponit ſecundum: quia, ut dicitur Sap. 1. *In malevolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* Juſtificare autem homines, non conveniebat niſi eis volentibus. Hoc enim eſſet & contra rationem juſtitiæ, quæ rectitudinem voluntatis importat; & etiam contra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda eſt, non autem per coactionem. Chriſtus ergo virtute divina interius homines juſtificavit, non tamen eis invitis: nec hoc ad miracula pertinet, ſed ad miraculorum finem. Et ſimiliter etiam virtute divina ſimplicibus diſcipulis divinam ſapientiam infudit. Unde dicit eis Lucæ 21. *Ego dabo vobis os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes adverſarii veſtri:* quod quidem quantum ad interiorem illuminationem, inter viſibilia miracula non numeratur, ſed ſolum quantum ad exteriorem actum; inquantum ſcilicet videbant homines, eos qui fuerant illiterati & ſimplices, tam ſapienter, & conſtanter loqui. Unde dicitur Actor. 4. *Videntes Judæi Petri conſtantiam, & Joannis, comperto quod homines eſſent ſine literis, & idiotæ, admirabantur.* Et tamen hujuſmodi ſpirituales effectus, etſi a miraculis viſibilibus diſtinguuntur, ſunt tamen quædam teſtimonia doctrinæ, & virtutis Chriſti, ſecundum illud Hebr. 2. *Conteſtante Deo ſignis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritusſancti diſtributionibus.* Sed tamen circa animas hominum, maxime quantum ad immutandas inferiores vires, Chri-

Chriſtus aliqua miracula fecit. Unde Hieron. ſuper illud Matth. 9. *Surgens ſecutus eſt eum*, (*ſeu ſuper illud*, *Cum tranſiret*, *vidit hominem &c.*) dicit: *Fulgor ipſe*, *& majeſtas divinitatis occultæ*, *quæ etiam in facie relucebat humana*, *videntes ad ſe trahere poterat ex primo aſpectu*. Et ſuper illud Matth. 21. *Ejiciebat omnes vendentes*, *& ementes* &c. (*ſeu ſuper illud*, *Principes ſacerdotum*, *&c.*) dicit idem Hieron.: „ Mihi inter omnia ſigna, quæ fecit Do- „ minus, hoc videtur eſſe mirabilius, quod unus ho- „ mo, & illo tempore contemptibilis potuerit ad u- „ nius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem. „ igneum enim quiddam, atque ſydereum radiabat „ ex oculis eius, & divinitatis majeſtas lucebat in „ facie ejus. „ Et Origen. dicit ſuper Joan. (*Tom. 11. ſecundum ejus ordinem*, *ante med.*) hoc eſſe majus miraculum eo, quo aqua converſa eſt in vinum: eo quod „ illic inanimata ſubſiſtit materia; hic vero tot „ millium hominum domantur ingenia. „ Et ſuper illud Joan. 18. *Abierunt retrorſum*, *& ceciderunt in terram*, dicit Auguſt.: (*Tract. 112. in Joann. ante med. tom. 9.*) *Una vox tantam turbam odiis ferocem*, *armiſque terribilem ſine telo ullo percuſſit*, *repulit*, *ſtravit*. *Deus enim latebat in carne*. Et ad idem pertinet, quod dicitur Luc. 4. quod *Jeſus tranſiens per medium illorum ibat*: Ubi dicit Chryſoſt., (*homilia 47. in Joann. parum a principio*) quod *ſtare in medio inſidiantium*, *& non apprehendi*, *divinitatis eminentiam oſtendebat*: Et quod dicitur Joannis octavo, *Jeſus abſcondit ſe*, *& exivit de templo*: Ubi Theophylactus dicit. „ Non abſcondit ſe in angulo „ templi quaſi timens, vel poſt murum, aut colu- „ mnam divertens; ſed divina poteſtate ſe inviſibi- „ lem inſidiantibus conſtituens, per medium illo- „ rum exivit. „ Ex quibus omnibus patet, quod Chriſtus, quando voluit, virtute divina animas hominum immutavit, non ſolum juſtificando, & ſapientiam infundendo, (quod pertinet ad miraculorum finem) ſed etiam exterius alliciendo, vel terrendo, vel ſtupefaciendo: quod pertinet ad ipſa miracula.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus venerat ſalvare mundum, non ſolum virtute divina, ſed per myſterium Incarnationis ipſius. Et ideo frequenter in ſanatione infirmorum non ſola poteſtate divina utebatur, curando per modum imperii, ſed etiam aliquid ad humanitatem ipſius pertinens apponendo. Unde ſuper illud Luc. 4. *Singulis manus imponens*, *curabat omnes*, dicit Cyrillus: (*l. 4. in Joann. ſuper*

il-

illud Joann. 6. Niſi manducaveritis carnem &c. & habetur in Cat. D. Thom. ſuper Lucam) „ Quamvis ut „ Deus potuiſſet omnes verbo pellere morbos; tangit „ tamen omnes, oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtanda remedia. „ Et ſuper illud Marc. 8. *Expuens in oculos ejus, impoſitis manibus* &c. dicit Chryſoſt.: (*id habet Victor Antiochenus in hunc locum*) „ Spuit quidem, & manus imponit cæ„ co, volens oſtendere, quod verbum divinum ope„ rationi adjunctum miracula perficit. manus ejus o„ perationis eſt oſtenſiva, ſputum ſermonis ex ore „ prolati. „ Et ſuper illud Joann. 9. *Fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos cæci*, dicit Auguſt.: (*Tract.* 44. *in Joann. parum a principio, tom.* 9.) *De ſaliva ſua lutum fecit, quia Verbum caro factum eſt*. Vel etiam ad ſignificandum, quod ipſe erat, qui ex limo terræ hominem formaverat, ut Chryſoſt. dicit (*homilia* 55. *in Joann. ante medium*)

Eſt autem circa miracula Chriſti conſiderandum, quod communiter perfectiſſima opera faciebat. Unde ſuper illud Joann. 2. *Omnis homo primum bonum vinum ponit*, dicit Chryſ.: (*hom.* 21. *in Joan. a med.*) *Talia ſunt Chriſti miracula, ut multo his, quæ per naturam ſunt, ſpecioſiora, & utiliora fiant*. Et ſimiliter in inſtanti infirmis perfectam ſanitatem conferebat. Unde ſuper illud Matth. 8. *Et ſurrexit, & miniſtrabat illis*, dicit Hieron.: (*ſeu ſuper illud, Cum veniſſet Jeſus*) *Sanitas, quæ confertur a Domino, tota ſimul redit*. Specialiter autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipſius, ut Chryſoſt. dicit (*innuitur homil.* 9. *in Matth. parum a princ.*) Vel, ſicut Beda dicit, (*c.* 34. *in Marc.*) „ quem uno „ verbo totum ſimul curare poterat, paulatim cu„ rat, ut magnitudinem humanæ cæcitatis oſten„ dat, quæ vix, & quaſi per gradus ad lucem re„ deat, & gratiam ſuam nobis indicet, per quam „ ſingula perfectionis incrementa adjuvat.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q. præced. art.* 2.) Chriſtus miracula faciebat virtute divina. Dei autem perfecta ſunt opera, ut dicitur Deuter. 32. Non eſt autem aliquid perfectum, ſi finem non conſequatur. Finis autem exterioris curationis per Chriſtum factæ eſt curatio animæ. & ideo non conveniebat Chriſto, ut alicujus corpus curaret, niſi ejus curaret animam. Unde ſuper illud Joan. 7. *Totum hominem ſanum fecit in ſabbato*, dicit Auguſt. (*tract.* 30. *in Joan. a med. to.* 9.) *quod curatus eſt, ut ſanus eſſet in corpore; & credidit, ut ſanus eſſet in anima*. Specialiter autem paralytico di-

dicitur. *Dimittuntur tibi peccata*, quia, ut Hieron. dicit ſuper Matth. (*ſuper illud c. 9. Quid eſt facilius dicere*) „ datur ex hoc nobis intelligentia, pro„ pter peccata pleriſque evenire corporum debilita„ tes. Et ideo forſitan prius dimittuntur peccata, „ ut cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur. „ Unde & Joann. 5. dicitur: *Jam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*: Ubi dicit Chryſoſt.: (*hom. 37. in Joann. parum a princ.*) *Dicimus, quod ex peccatis nata erat ei ægritudo*. Quamvis autem, ut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom. 30. a med.*) „ quanto anima eſt potior corpore, tanto „ peccatum dimittere majus ſit, quam corpus ſana„ re: quia tamen illud non eſt manifeſtum, facit „ minus, quod eſt manifeſtius, ut demonſtraret ma„ jus, & non manifeſtum.

Ad quartum dicendum, quod ſuper illud Matth. 9. *Videte, ne quis ſciat*, dicit Chryſoſt. (*hom. 13. in Matth. aliqu. a princ.*) „ Non eſt hoc contrarium, „ quod hic dicitur, ei quod alteri dicit: Vade, & „ annuntia gloriam Dei. erudit enim nos prohibere „ eos, qui volunt nos propter nos laudare: ſi au„ tem ad Deum gloria refertur, non debemus pro„ hibere, ſed magis injungere, ut hoc fiat.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus convenienter fecit miracula circa homines: Ut per dictum Marc. 7. *Bene*, &c. ut *in argum. contr.* Ubi nota, quod ex iſto particulari facto, quod ſcilicet bene fecerit omnia circa ſurdos, & mutos, debet intelligi univerſaliter, quod ſcilicet bene fecerit omnia miracula circa quoſcunque homines. alioquin D. Thomas per hanc auctoritatem non haberet intentum ſuum, ut patet conſideranti, quod intendit exinde univerſaliter concludere de convenientia muraculorum Chriſti circa illos. Nec immerito ſic intelligi poteſt, & debet: quoniam ex uno particulari, dummodo ſit proprium opus alicujus agentis univerſale, ſufficienter oſtenditur de illo agente, *qu. quadrageſima tertia, ar. quarto, ad tertium*. Quia igitur facere bene omnia, eſt proprium opus Chriſti, cum ſit etiam Deus, ideo ex quocumque particulari ejus bene facto licet inferre univerſale, ſcilicet, quod omnia abſolute, nullo excepto, bene fecerit, faciat, & faciet. Item inſinuatur idipſum abunde per dicta in appendicibus art. *qu.* 39.

40.

40. 41. 42. 43. cum ibi citatis, applicando, quod facile eſt, univerſalia, quæ ibi dicuntur ad particulare hoc propoſitum. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 241

Utrum convenienter Chriſtus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter fecerit Chriſtus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia ſunt nobiliora plantis: Sed Chriſtus fecit aliquod miraculum circa plantas; puta cum ad verbum ejus eſt ſiccata ficulnea, ut dicitur Matth. 21. Ergo videtur, quod etiam circa animalia bruta miracula facere debuiſſet.

2. Præterea. Pœna non juſte infertur, niſi pro culpa: Sed non fuit culpa ficulneæ, quod in ea Chriſtus fructum non invenit, quando non erat tempus fructuum. Ergo videtur, quod inconvenienter eam ſiccaverit.

2. Præterea. Aqua, & aer ſunt in medio cœli, & terræ: Sed Chriſtus aliqua miracula fecit in cœlo, ſicut ſupra dictum eſt: (*ar.* 1. *&* 2. *hu. q.*) ſimiliter etiam in terra, quando in ejus paſſione terra mota eſt. Ergo videtur, quod etiam in aere, & aqua aliqua miracula facere debuerit; ut mare dividere, ſicut fecit Moyſes; vel etiam flumen, ſicut fecerunt Joſue, & Helias, & ut fierent in aere tonitrua, ſicut factum eſt in monte Sinai, quando lex dabatur, & ſicut Helias fecit 3. Regum 18.

4. Præterea. Opera miraculoſa pertinent ad opus gubernationis mundi per divinam providentiam: Hoc autem opus præſupponit creationem. Inconveniens ergo videtur, quod Chriſtus in ſuis miraculis uſus eſt creatione, quando ſcilicet multiplicavit panes. Non ergo convenientia videntur fuiſſe ejus miracula circa irrationales creaturas.

Sed Contra eſt, quod Chriſtus eſt Dei ſapientia, de qua dicitur Sap. 8. quod *diſponit omnia ſuaviter*.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, (*ar. præc.*) miracula Chriſti ad hoc ordinabantur, quod virtus divinitatis cognoſceretur in ipſo ad hominum ſalutem. Pertinet autem ad virtutem divinitatis, ut omnis creatura ſit ei ſubjecta. Et ideo *in omnibus creaturarum generibus miracula eum facere oportuit, & non ſolum in hominibus, ſed etiam in irrationabilibus creaturis.*

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod animalia bruta propinque ſe habent ſecundum genus ad hominem. unde & in eodem die cum homine facta ſunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quod circa corpora brutorum animalium aliqua miracula faceret; præſertim quia quantum ad naturam ſenſibilem, & corporalem, eadem ratio eſt de hominibus, & de aliis animalibus, præcipue terreſtribus. Piſces autem cum vivant in aqua, magis a natura hominum differunt; unde & alio die ſunt facti: in quibus miraculum Chriſtus fecit in copioſa piſcium captura, ut legitur Luc. 5. & Joan. ult. & etiam in piſce, quem Petrus cepit, & in eo invenit ſtaterem. Quod autem porci in mare præcipitati ſunt, non fuit operatio divini miraculi, ſed operatio dæmonum ex permiſſione divina.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 68. *parum a princ.*) „ cum in plantis, vel brutis aliquid tale Dominus operatur, non „ quæras qualiter juſte ſiccata eſt ficus, ſi tempus „ non erat: hoc enim quærere eſt ultimæ demen„ tiæ; quia ſc. in talibus non invenitur culpa, & „ pœna: ſed miraculum inſpice, & admirare mira„ culi factorem. „ Non facit creator injuriam poſſidenti, ſi creatura ſuo arbitrio utatur ad aliorum ſalutem: ſed magis, ut Hilar. dicit ſuper Matth. (*can.* 21. *cir. med.*) „ in hoc bonitatis Dominicæ ar„ gumentum reperimus nam ubi afferri voluit pro„ curatæ per ſe ſalutis exemplum, virtutis ſuæ po„ teſtatem in humanis corporibus exercuit: ubi ve„ ro in contumaces formam ſeveritatis conſtituebat, „ futuri ſpeciem damno arboris indicavit, & præci„ pue, ut Chryſoſt. dicit, (*loc. cit.*) in ficulnea, quæ „ eſt humiliſſima, ut miraculum majus appareat.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus etiam in aqua, & in aere fecit miracula, quæ ſibi conveniebant; quando ſc. ut legitur Matth. 8. *imperavit ventis, & mari; & facta eſt tranquillitas magna*. Non autem conveniebat ei, qui omnia in ſtatum pacis, & tranquillitatis revocare venerat, ut vel turbationem aeris, vel diviſionem aquarum faceret. Unde Apoſt. dicit Heb. 12. *Non acceſſiſtis ad tractabilem, & accenſibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam*. Circa paſſionem tamen *diviſum eſt velum*, ad oſtendendum reſerationem myſteriorum legis: *Aperta ſunt monumenta*, ad oſtendendum quod per ejus mortem mortuis vita daretur: *Terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt*, ad oſtendendum quod lapidea hominum corda per ejus paſſionem emollirentur,

tur, & quod totus mundus virtute paſſionis ejus erat in melius commutandus.

Ad quartum dicendum, quod multiplicatio panum non eſt facta per modum creationis, ſed per additionem extraneæ materiæ in panes converſæ. Unde Auguſt. ſuper Jo. (*Tract.* 24. *parum a princ. to.* 9.) dicit: *Unde multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicavit quinque panes*. Manifeſtum eſt autem, quod per converſionem grana multiplicantur in ſegetes.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus miracula circa irrationalia convenienter fecit. Ut per dictum *Sap.* 8. ſecundum quod cum applicatione ponitur *in argumen. contr.* Ubi nota, quod ly *ſuaviter diſponere* eſt ſecundum modum convenientem rebus, quæ diſponuntur, diſponere illas, *qu.* 60. *a.* 4. Convenienter ergo Deus facit circa res miracula, quia facit illa ſecundum modum convenientem rebus ipſis. Talis vere earum, & cujuslibet earum modus naturalis eſt, ut transmutetur a Deo ſecundum ipſius voluntatem, *ar.* 2. *ad primum*. Deum ergo agere ſuaviter eſt ipſum agere convenienter: & ipſum agere convenienter eſt eundem agere ſecundum ſuam voluntatem. Quia igitur Deus circa quaſcumque creaturas ſemper operatur ſecundum ſuam ipſius voluntatem, 1. *quæſt.* 19. *artic.* 4. *&* *quæſt.* 103. *ar.* 7. 8. ideo Deus circa eas, & circa unamquamque earum ſemper operatur convenienter, atque ſuaviter. Applica tu hæc ad particulare iſtud propoſitum; ut videas ad literam, quod quærebatur. Inſinuatur quoque idem a dictis in appendicibus *art. quæſt.* 39. 40. 41. 42. 43. cum ibi citatis, applicando generalia, quæ ibidem ponuntur, ad hanc particularem materiam. *Secundo* ex hoc eodem articulo, immo & ex omnibus hujus quæſtionis articulis habes: quomodo per rationem hujus, & aliorum, ſecundum quod prudens diſcrete ſingula ſingulis contraponet, interimas hæreſes *Pauperum de Lugduno*, ut refert Cardinalis Turrecremata *de Eccleſ. lib.* 4. *c.* 35. dicentium: Miracula in Eccleſia nulla vera eſſe. Et *Eunomii*, *Euſtathii*, *Vigilantii*, ut refert Lindanus, *in Dubitantio ſuo*, *Dial.* 2. dicentium; Miracula Sanctorum fuiſſe dæmonum præſtigias. Et *Judæ Scarioth*, impii proditoris, ſentientis, ut teſtis eſt B. Hieron., quod mira-

racula Chriſti magicis artibus ſunt adſcribenda. Ex hoc enim, quod Chriſtus miracula, quæcumque ſint illa, ſive *ar.* 1. ſive *ar.* 2. ſive *ar.* 3. ſive hujus *ar.* 4. convenienter fecit, patet: quod miracula illa recitata in Eccleſia ſunt vera, & quod non ſunt magicis artibus adſcribenda. Et quia ſancti in nomine Chriſti fecerunt miracula, quæcumque fecerunt, juxta illud Marc. 16., *in nomine meo dæmonia ejicient*: Item *Domino confirmante ſequentibus ſignis*: ideo conſequenter patet, quod miracula Sanctorum non fuerunt dæmonum præſtigiæ. *Tertio* inde, ubi ſupra, habes, quomodo per rationem oſtendas, hæreſes illas merito damnari a dictis ſupra *art. num.* 146. 235. *cum elucidation.* & *ſecunda ſecundæ*, *art. num.* 844. *cum Elucidatio.* & *primæ partis art. num.* 518. *cum Elucidatio.* Et in Veritatibus Aureis ſuper legem veterem, *Exod.* 18., *concl.* 2., & *Num.* 14. *concl.* 3. *Quarto* vides: quomodo ex his viciſſim, &c.

QUÆSTIO XLV.

De Transfiguratione Chriſti, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de Transfiguratione Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum conveniens fuerit Chriſtum transfigurari.

Secundo. Utrum claritas transfigurationis fuerit claritas glorioſa.

Tertio. De teſtibus transfigurationis.

Quarto. De teſtimonio paternæ vocis.

ARTICULUS I.

Utrum fuerit conveniens, Chriſtum transfigurari.

Opuſ. 60. c. 26.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens Chriſtum transfigurari. Non enim competit vero corpori, ut in diverſas figuras mutetur, ſed corpori phantaſtico: Corpus autem Chriſti non fuit phantaſticum, ſed verum, ut ſupra habitum eſt. (*q.* 5. *a.* 1.) Ergo videtur, quod transfigurari non debuerit.

2. Præterea. Figura eſt in quarta ſpecie qualitatis, claritas autem eſt in tertia, cum ſit ſenſibilis qualitas. Aſſumptio ergo claritatis a Chriſto transfiguratio dici non debet.

3. Præterea. Corporis glorioſi ſunt *quatuor* dotes ut infra dicetur; (*Supple. q.* 82. *& ſeq.*) ſc. *impaſſibilitas*, *agilitas*, *ſubtilitas*, & *claritas*. Non ergo debuit transfigurari magis ſecundum aſſumptionem claritatis, quam ſecundum aſſumptionem aliarum dotium.

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 17. quod *Jeſus transfiguratus eſt* ante tres Diſcipulorum ſuorum.

Reſpondeo dicendum, quod Dominus diſcipulis ſuis prænuntiata ſua paſſione, induxerat eos ad ſuæ paſſionis ſequelam. Oportet autem, ad hoc quod aliquis directe procedat in via, quod finem aliqualiter præcognoſcat: ſicut ſagittator non recte jaciet ſagittam niſi prius ſignum proſpexerit, in quod jaciendum eſt. Unde & Thomas dicit Joan. 14. *Domine, neſcimus, quo vadis: & quomodo poſſumus viam ſcire?* Et hoc præcipue neceſſarium eſt, quando via eſt difficilis, & aſpera, & iter laborioſum, finis vero jucundus. Chriſtus autem per ſuam paſſionem ad hoc pervenit, ut gloriam obtineret non ſolum animæ, quam habuit a principio ſuæ conceptionis, ſed etiam corporis, ſecundum illud Luc. ult. *Hæc oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*: ad quam etiam perducit eos, qui veſtigia ſuæ paſſionis ſequuntur, ſecundum illud Act. 14. „Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum. „ Et ideo conveniens fuit, ut diſcipulis ſuis gloriam „ ſuæ claritatis oſtenderet; quod eſt ipſum transfi„gurari, cui ſuos configurabit, ſecundum illud Phi„lipp.

„ lipp. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ con„ figuratum corpori claritatis ſuæ. Unde Beda di„ cit ſuper Marci (*cap. 37. ſecundum ejus ordi„ nem*) Pia proviſione factum eſt, ut contemplatio„ ne ſemper manentis gaudii ad breve tempus deli„ bata, fortius adverſa tolerarent.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Hieron. dicit ſuper Matth. (*in illud c. 17. Et transfiguratus eſt.*) „ Nemo putet Chriſtum, per hoc quod transfi„ guratus dicitur, priſtinam formam, & faciem per„ didiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem, & aſſum„ pſiſſe corpus ſpirituale, vel aereum: Sed quomodo „ transformatus ſit, Euangeliſta demonſtrat, dicens: „ Reſplenduit facies ejus, ſicut ſol; veſtimenta au„ tem ejus facta ſunt alba, ſicut nix. ubi ſplendor „ faciei oſtenditur, & candor deſcribitur veſtium; „ non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur.

Ad ſecundum dicendum, quod figura circa extremitatem corporis conſideratur. eſt enim figura, quæ termino, vel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa, quæ circa extremitatem corporis conſiderantur, ad figuram quodammodo pertinere videntur. Sicut autem color, ita & claritas corporis non tranſparentis in ejus ſuperficie attenditur. Et ideo aſſumptio claritatis transfiguratio dicitur.

Ad tertium dicendum, quod inter prædictas quatuor dotes ſola claritas eſt qualitas ipſius perſonæ in ſeipſa; aliæ vero tres dotes non percipiuntur niſi in aliquo actu, vel motu, ſeu paſſione. Oſtendit igitur Chriſtus in ſeipſo aliqua illarum trium dotium indicia; puta agilitatis, cum ſupra undas maris ambulavit; ſubtilitatis, quando de clauſo utero virginis exivit: impaſſibilitatis, quando de manibus Judæorum vel præcipitare, vel lapidare eum volentium illæſus evaſit. Nec tamen propter illas transfiguratus dicitur, ſed propter ſolam claritatem, quæ pertinet ad aſpectum perſonæ ipſius.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod conveniens fuit, Chriſtum transfigurari. Ut per hoc, quod dicitur *Matth.* 17. ſecundum quod *eſt in argu. contr.* Idem enim eſt, Chriſtum transfiguratum eſſe, & convenienter transfiguratum eſſe, ſeu fuiſſe conveniens, quod transfiguraretur: ut alias, maxime *quæſt.* 41. *a.* 1. *Coroll. poſt concl.* viſum eſt. Item per hoc, quod dicitur Exod. 34. *Videntes filii*

Iſrael cornutam faciem Moyſi timuerunt prope accedere, &c. Conſtat enim, quod figuras veteris teſtamenti, maxime de Chriſto, adimpleri, eſt conveniens: & hanc Moyſis ſplendidam faciem in monte ex conſortio Domini participatam transfigurationis Chriſti eſſe figuram, ſubtiliter ſenſu magnifico annotavit Apoſtolus dicens 2. Corinth. 3. *Si miniſtratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria ita, ut non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur, quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria?* Ac ſi aperte dicat. Si Moyſes legifer veteris teſtamenti transfiguratus eſt per claritatem faciei; multo magis Chriſtus legifer novi teſtamenti transfigurandus erat per claritatem glorioſam totius corporis, & veſtium. Nam figuratum eſt ſemper nobilius quam figura, ſicut finis nobilior eſt eo, quod eſt ad finem; & glorificata facies Moyſi fuit figura glorificationis Domini, ideſt, transfigurationis ejus in monte. Præceſſit figura. ergo non ſolum conveniens, ſed & neceſſarium fuit, ut figuratum ſequeretur. Porro quod a figuris liceat procedere ad figurata, diſce ex Concil. *Hiſpalenſ.* 2. quod verbatim quoad hoc recitatur in Veritatibus Aureis ſuper totam legem veterem, *Levitic.* 8., *concl.* 2.. Quare autem pro ſplendida facie elegerit Spiritusſanctus dicere in Exodo ly *cornutam faciem*, vide in Veritatibus Aureis ſuper legem veterem, *Exod.* 34. *conc.* 8. 9. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 243

Utrum claritas Chriſti in transfiguratione fuerit claritas glorioſa.

3. *d.* 16. *q.* 2. *a.* 1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod illa claritas non fuerit claritas glorioſa. Dicit enim quædam Gloſſa Bedæ ſuper illud Matth. 17. „Transfiguratus eſt coram eis: In corpore, *inquit*, mortali oſtendit non immortalitatem, ſed claritatem ſimilem futuræ immortalitati: „Sed claritas gloriæ eſt claritas immortalitatis. Non ergo illa claritas, quam Chriſtus diſcipulis oſtendit, fuit claritas gloriæ.

2. Præterea. Super illud Luc. 9. *Non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei*, dicit Gloſ. (*interl.*) ideſt *glorificationem corporis in imaginaria re-*

præ-

præſentatione futuræ beatitudinis: Sed imago alicujus rei non eſt ipſa res. Ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

3. Præterea. Claritas gloriæ non eſt niſi in corpore humano: Sed claritas illa transfigurationis apparuit non ſolum in corpore Chriſti, ſed etiam in veſtimentis ejus, & in nube lucida, quæ diſcipulos obumbravit. Ergo videtur, quod illa claritas non fuerit claritas gloriæ.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Matth. 17. *Transfiguratus eſt ante eos*, dicit Hieron. *Qualis futurus eſt tempore judicii, talis Apoſtolis apparuit*. Et ſuper illud Matth. 16. *Donec videant filium hominis venientem in regno ſuo*, dicit Chryſoſt. (*hom. 57. in Matth. cir. princ.*) „ Volens monſtrare, quid eſt illa „ gloria, in qua poſtea venturus eſt, eis in præſen- „ ti vita revelavit, ſicut poſſibile erat eos diſcere, „ ut neque in Domini morte jam doleant.

Reſpondeo dicendum, quod *claritas illa, quam Chriſtus in transfiguratione aſſumpſit, fuit claritas gloriæ quantum ad eſſentiam, non tamen quantum ad modum eſſendi*. Claritas enim corporis glorioſi derivatur ab animæ claritate, ſicut Aug. dicit in Epiſt. ad Dioſcorum, (*quæ eſt 56. ante med. to. 2.*) Et ſimiliter claritas corporis Chriſti in transfiguratione derivata eſt & a divinitate ipſius, ut Damaſc. dicit, (*poteſt colligi ex ejus lib. ſent. in c. de Transfig. Chriſti*) & a gloria animæ ejus. Quod enim a principio conceptionis Chriſti gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam diſpenſatione divina factum eſt, ut in corpore paſſibili noſtræ redemptionis expleret myſteria, ſicut ſupra dictum eſt. (*qu. 14. a. 1. ad 2.*) Non tamen per hoc adempta eſt Chriſto poteſtas derivandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quantum ad gloriæ claritatem in transfiguratione: Aliter tamen, quam in corpore glorificato: Nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima, ſicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens. unde fulgere corporaliter, non eſt miraculoſum in corpore glorioſo: Sed ad corpus Chriſti in transfiguratione derivata eſt claritas a divinitate, & anima ejus, non per modum qualitatis immanentis, & afficientis ipſum corpus, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis: ſicut cum aer illuminatur a ſole. unde ille fulgor tunc in corpore Chriſti apparens miraculoſus fuit: ſicut & hoc ipſum quod ambulavit ſuper undas maris. Unde Dionyſ. dicit in epiſt. 4. ad Cajum: (*cir. med.*) „ Super hominem operabatur „ Chriſtus ea quæ ſunt hominis: & hoc monſtrat

„ Virgo ſupernaturaliter concipiens, & aqua inſtabilis materialium, & terrenorum pedum ſuſtinens „ gravitatem. „ Unde non eſt dicendum, ſicut Hugo de S. Victore (*id habet Innoc. III. lib. 4. de myſter. Miſſæ. cap. 12. ad fin.*) dicit, quod Chriſtus aſſumpſit *quatuor* dotes, *claritatis* in transfiguratione; *agilitatis*, ambulando ſuper mare; *ſubtilitatis*, egrediendo de clauſo utero Virginis; & *impaſſibilitatis* in cœna, quando dedit corpus ſuum ad edendum, ſine hoc quod divideretur; quia dos nominat quandam qualitatem immanentem corpori glorioſo: ſed miraculoſe habuit ea, quæ pertinent ad dotes. Et eſt ſimile quantum ad animam de viſione, qua Paulus vidit Deum in raptu, ut in 2. parte dictum eſt. (2. 2. *q.* 175. *a.* 3. *ad* 2.)

Ad primum ergo dicendum, quod ex illo verbo non oſtenditur, quod claritas Chriſti non fuerit claritas gloriæ, ſed quod non fuerit claritas corporis glorioſi; quia corpus Chriſti nondum erat immortale. ſicut enim diſpenſative factum eſt, ut in Chriſto gloria animæ non redundaret ad corpus; ita fieri potuit diſpenſative, ut redundaret quantum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impaſſibilitatis.

Ad ſecundum dicendum, quod illa claritas dicitur imaginaria fuiſſe, non quia eſſet vera claritas gloriæ, ſed quia erat quædam imago repræſentans illam gloriæ perfectionem, ſecundum quam corpus erit glorioſum.

Ad tertium dicendum, quod ſicut claritas, quæ erat in corpore Chriſti, repræſentabat futuram claritatem corporis ejus; ita claritas veſtimentorum ejus deſignabat futuram claritatem Sanctorum, quæ ſuperabitur a claritate Chriſti, ſicut candor nivis ſuperatur a ſplendore ſolis. Unde Gregor. dicit 32. Moral. (*c.* 7. *a princ.*) quod *veſtimenta Chriſti facta ſunt ſplendentia, quia in ſupernæ claritatis culmine Sancti omnes ei luce juſtitiæ fulgentes adhærebunt*. Veſtium enim nomine juſtos, quos ſibi adjunget, ſignificat, ſecundum illud Iſa. 49. *His omnibus velut ornamento veſtieris*. Nubes autem lucida ſignificat Spiritus ſancti gloriam, vel virtutem Paternam, ut Origenes dicit, (*hom.* 3. *in Matth. inter med. & fin.*) per quam Sancti in futura gloria protegentur: Quamvis etiam convenienter ſignificare poſſit claritatem mundi innovati, quæ erit Sanctorum tabernaculum, unde, Petro diſponente tabernacula facere, nubes lucida diſcipulos obumbravit.

AR-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, juxta ſenſum SS. Patrum expoſitis, & ab Eccleſia, quod illa claritas Chriſti in transfiguratione fuit claritas gloriæ. A ſcripturis quidem *Matth.* 17. & 16. juxta SS. Hier. & Chryſoſt. expoſitione, ut ponitur *in arg. cont.* Quanta autem reverentia proſequi debeamus Orthodoxos Patres in expoſitione ſacrarum ſcripturarum videre potes in Conc. *Trid.* ſeſſ. 4. Decret. de edition. & uſu ſacr. lib. circa prin. ibi. *Præterea ad coercenda petulantia ingenia*, &c. De eadem reverentia erga noſtros Patres ſic ait Conc. Generale 6. *Conſtant.* celebratum, Can. 19. „ Si ad ſcripturam „ pertinens controverſia aliqua excitata fuerit; ne eam „ aliter interpretentur, quam quomodo Eccleſiæ lu„ minaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt. Et „ majori ex iis laudem aſſequentur, quam ſi, quæ „ a ſe dicuntur, componant, dum quandoque ad id „ hæſitant, ab eo, quod convenit, excidant. „ Hæc ibi. Ab Eccleſia vero idem inſinuatur per hoc, quod in officio feſti Transfigur. dicit : „ Chriſtus Jeſus „ ſplendor patris, & figura ſubſtantiæ ejus, portans „ omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccato„ rum faciens, in monte excelſo glorioſus apparere „ hodie dignatus eſt. „ Hæc ibi. Nam ly *glorioſus* importat ſemper (ut de ſe patet) claritatem gloriæ, licet non ſemper claritatem corporis glorioſi. Ut in propoſito. Ac ſi magis diſtincte per illa verba dixerit. Chriſtus hodie apparuit veſtitus claritate gloriæ in corpore nondum glorioſo. Conſtat enim quod corpus illud tunc non fuit factum immortale, cum poſtea mortuus fuerit. ergo nec glorioſum, quia duo hæc, ſc. eſſe corpus glorioſum, & eſſe corpus immortale, ſe conſequuntur, ut ex ad *primum* facile cognoſci poteſt. Claritas ergo gloriæ in plus ſe habet, ideſt, communior eſt, quam claritas corporis glorioſi. Nam, ſicut omnis homo eſt animal, non autem omne animal eſt homo eo, quod animal eſt quid communius homine, ita omnis claritas corporis glorioſi eſt claritas gloriæ, ſed non omnis claritas gloriæ eſt claritas corporis glorioſi. *Secundo* conſequenter, & ex ratione hujus art., & ex nunc in tota appendice dictis conſtat, quomodo oppugnandus, & expugnandus ſit error *Barlaami*, & *Acindyni* dicentium, quod transfigurationis lumen, quod in monte Thabor effulſit, fuit ſpectrum dum-

taxat, quod ortum habet, & interitum: non autem divinæ naturæ ſplendor. Ex præmiſſis enim omnibus patet, quod lumen illud fuit vera claritas gloriæ, licet per modum tranſeuntis, derivata ab anima Chriſti, & ab ejus divinitate (ut in *corp. art.*) Unde in hoc ſenſu, inquantum ſc. derivata eſt etiam a natura divina Chriſti, poteſt illa claritas dici naturæ divinæ ſplendor. Totaliter vero falſum eſt, quod illa claritas fuerit ſpectrum. Non enim ſpectrum, ut patet ex nominis ſignificato, eſt vera claritas gloriæ. Prædictos item, ſcil. *Barlaamum*, & *Acindynum*, ut hæreticos ab Eccleſia rejiciendos cenſuiſſe quoddam Concilium fertur, quod, an verum ſit, affirmare non audeo, quandoquidem talis Concilii ſanctionem videre non potui. Cæterum diligentiæ prudentis Lectoris nocturna, diurnaque manu libros verſantis, hoc ipſum inveniendum relinquitur. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS III. 244

Utrum teſtes transfigurationis convenienter fuerint inducti.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod non convenienter inducti fuerint teſtes transfigurationis. Unuſquiſque enim maxime poteſt perhibere teſtimonium de notis: Sed qualis eſſet futura gloria tempore transfigurationis Chriſti, nulli homini per experimentum erat adhuc notum, ſed ſolis angelis. Ergo teſtes transfigurationis magis debuerunt eſſe angeli, quam homines.

2. Præterea. Teſtes veritatis non decet aliqua fictio, ſed veritas: Moyſes autem, & Helias non ibi vere affuerunt, ſed imaginarie. dicit enim quædam Gloſſa (*colligitur ex l. 3. de Mirabilibus S. Scripturæ c. 9. & 10. inter opera Auguſt. to. 3.*) ſuper illud Luc. 9. „ Erant autem Moyſes, & Helias, *&c.* Sciendum eſt, *inquit*, non corpora, vel animas Moyſi, & Heliæ ibi apparuiſſe, ſed in ſubjecta creatura illa corpora fuiſſe formata. Poteſt etiam credi, angelico miniſterio hoc factum eſſe, ut angeli eorum perſonas aſſumerent. „ Non ergo videtur, quod fuerint convenientes teſtes.

3. Præterea. Act. 10. dicitur, quod *Chriſto omnes Prophetæ teſtimonium perhibent*. Ergo non ſoli Moyſes, & Helias debuerunt adeſſe tanquam teſtes, ſed etiam omnes Prophetæ.

4. Præterea. Gloria Chriſti omnibus Chriſtifidelibus

bus repromittitur, quos per ſuam transfigurationem ad illius gloriæ deſiderium accendere voluit. Non ergo ſolos Petrum, & Jacobum, & Joannem in teſtimonium ſuæ transfigurationis aſſumere debuit, ſed omnes diſcipulos.

In Contrarium eſt Euangelicæ Scripturæ auctoritas. (*Matth.* 17. *&* *Mar.* 9. *&* *Luc.* 9.)

Reſpondeo dicendum, quod Chriſtus transfigurari voluit, ut gloriam ſuam hominibus oſtenderet, & ad eam deſiderandam homines provocaret, ſicut ſupra dictum eſt. (*ar.* 1. *hujus qu.*) Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducuntur homines per Chriſtum non ſolum qui poſt eum fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt. Unde, eo ad paſſionem properante, tam turbæ quæ ſequebantur, quam quæ præcedebant ei clamabant *Hoſanna*, ut dicitur Matth. 21. quaſi ſalutem ab eo petentes. Et ideo „ conveniens fuit, „ ut de præcedentibus ipſum teſtes adeſſent, ſc. Moy- „ ſes, & Helias, & de ſequentibus ipſum, ſcil. Pe- „ trus, & Jacobus, & Joannes, ut in ore duorum, „ vel trium teſtium ſtaret hoc verbum.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus per ſuam transfigurationem manifeſtavit diſcipulis corporis gloriam, quæ ad ſolos homines pertinet. Et ideo convenienter non angeli, ſed homines ad hoc pro teſtibus inducuntur.

Ad ſecundum dicendum, quod Gloſſa illa dicitur eſſe ſumpta ex libro, qui intitulatur *de Mirabilibus ſacræ Scripturæ*, qui non eſt liber authenticus, ſed falſo adſcribitur Auguſt.. Et ideo illi Gloſſæ non eſt ſtandum. Dicit enim expreſſe Hieron. ſuper Matth. (*in illud c.* 17. *Et apparuerunt illis Moyſes, &c.*) „ Conſiderandum eſt, quod Scribis, & Phariſæis de „ cœlo ſigna poſcentibus dare noluit: hic vero, ut „ Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cœlo, „ Helia inde deſcendente, quo conſcenderat, & „ Moyſe ab inferis reſurgente. „ Quod non eſt ſic intelligendum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit, ſed quod anima ejus apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cœlo empyreo allato, ſed de aliquo eminenti loco, quo fuerat in curru igneo raptus.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom.* 57. *parum a princ.*) Moyſes, & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. *Prima* eſt hæc: „ quia enim turbæ dicebant, „ eum eſſe Heliam, vel Hieremiam, aut unum ex „ Prophetis, capita Prophetarum ſecum ducit, ut fal-

„ tem hinc appareat differentia ſervorum, & Domi-
„ ni. *Secunda* ratio eſt, quia Moyſes legem dedit,
„ Helias pro gloria Domini æmulator fuit: unde per
„ hoc quod ſimul cum Chriſto apparent, excluditur
„ calumnia Judæorum accuſantium Chriſtum, tan-
„ quam tranſgreſſorem legis, & blaſphemum, Dei ſi-
„ bi gloriam uſurpantem. *Tertia* ratio eſt, ut oſten-
„ dat ſe habere poteſtatem mortis, & vitæ, & eſſe
„ judicem mortuorum, & vivorum, per hoc quod
„ Moyſen jam mortuum, & Heliam adhuc viven-
„ tem ſecum ducit. *Quarta* ratio eſt, quia, ſicut Lu-
„ cas dicit: Loquebantur cum eo de exceſſu, quem
„ completurus erat in Hieruſalem, ideſt de paſſio-
„ ne, & morte ſua. Et ideo, ut ſuper hoc diſcipu-
„ lorum animos confirmaret, inducit eos in me-
„ dium, qui ſe morti expoſuerunt pro Deo. nam
„ Moyſes cum periculo mortis ſe obtulit Pharaoni,
„ Helias vero regi Achab. *Quinta* ratio eſt, quia
„ volebat ut diſcipuli ſui æmularentur Moyſi man-
„ ſuetudinem, & zelum Heliæ. *Sextam* rationem
„ addit Hilarius, (*can. 17. in Matth. a princ.*) ut
„ oſtenderet ſc. ſe per legem, quam dedit Moyſes,
„ & per Prophetas, inter quos fuit Helias præci-
„ puus, eſſe prædicatum.

Ad quartum dicendum, quod alta myſteria non ſunt omnibus exponenda immediate, ſed per majores ſuo tempore ad alios debent devenire. Et ideo, ut Chryſoſt. dicit, (*loc. ſup. cit.*) *aſſumpſit tres tanquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione*, quam habuit ad Chriſtum, & iterum in poteſtate ſibi commiſſa: *Joannes vero in privilegio amoris, quo a Chriſto diligebatur propter ſuam virginitatem*: & iterum propter prærogativam Euangelicæ doctrinæ: *Jacobus autem propter prærogativam martyrii.* Et tamen hos ipſos noluit hoc quod viderant, aliis annuntiare ante reſurrectionem, *ne*, ut Hieron. dicit, (*ſuper illud Matth. 17. Nemini dixeritis, &c.*) *& incredibile eſſet pro rei magnitudine, & poſt tantam gloriam apud rudes animos ſequens crux ſcandalum faceret*: Vel etiam *ne totaliter impediretur a populo* (hoc habet Remigius in Catena D. Thomæ) Et *ut cum eſſent Sirituſſancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent*. hoc habet Hilarius loco ſupra citato).

AR.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & ab Eccleſia, quod convenienter Moyſes, & Helias adducti ſunt teſtes transfigurationis cum Petro, Jacobo, & Joanne. A Scripturis quidem per hoc, quod illæ *Matth.* 17. *Mar.* 9. *Luc.* 9. narrant factum, ideſt, transfigurationem eſſe celebratam prædictis quinque præſentibus. Ut enim ſæpius dictum fuit, maxime *queſt.* 41. *ar.* 1. *Corollar. poſt concl.* idem eſt, Chriſtum feciſſe hoc, aut illud, & Chriſtum convenienter feciſſe. Ut in propoſito Chriſto de voluntate beneplaciti, 1. *qu.* 19. *ar.* 4. 6. volenti, Moyſes, Helias, Petrus, Jacobus, Joannes affuerunt teſtes in transfiguratione: Ergo convenienter tales pro teſtimonio tantæ rei adhibiti ſunt. Ad explicandum vero ly *convenienter* facit ſpeciatim reſp. *ad tertium*, & *quartum*. De convenientia quoque ſcripturarum, & conſequenter iſtius *Matth.* 17. vide 2. 2. *qu.* 122. *ar.* 2. *append.* & *qu.* 140. *ar.* 1. *append.* & 1. 2. *qu.* 68. *ar.* 4. *append.* Ab Eccleſia autem inſinuatur idem per hoc, quod in hymno feſti Transfigurationis illud, tanquam convenienter factum, refert dicens. „ Ubi patres præcellentes in mortali corpore admirantur „ aſſiſtentes de tam grandi munere, divinum lumen „ cernentes in creato lumine. Quod vertices pro„ phetarum præcolunt devotius: Moyſes lumen præ„ clarum legis datæ cœlitus, & Helias jubar magnum, „ zelo Dei fervidus. „ Nam in priori verſu, ſcil. *Ubi*, ideſt, in quo monte Transfigurationis, *patres præcellentes*, &c. loquitur de illis tribus Apoſtolis; & in ſubſequenti, ſcilicet, *Quod vertices*, &c. de antiquis diebus. Quod vero in teſtimonium adducantur, patefacit eadem Eccleſia ibid. in collecta dicens. *Deus, qui fidei ſacramenta in unigeniti tui glorioſa Transfiguratione Patrum teſtimonio roboraſti*. Ubi per ly *patrum* comprehendit omnes illos quinque. Ibi etiam ex ly *divinum lumen cernentes in creato lumine*, patet, quod damnatur prædictus *ar.* 2. *app.* error *Barlaami*, & *Acindyni*. Quia enim in lumine illo creato videtur divinum lumen, ideſt, in claritate corporis Chriſti glorioſa derivata a divino lumine, ideſt a divinitate ipſius, ideo lumen illud viſum non fuit ſpectrum. Dicuntur ergo vidiſſe divinum lumen, non quia tunc viderint divinam eſſentiam, ſed quia illud lumen creatum, quod in corpore Chriſti viderunt, derivabatur non tantum ab e-

jus anima creata, ſed etiam ab ejus divinitate increata (ut patet *ar. 2. cor.*) Vel etiam dicuntur tunc vidiſſe divinum lumen eo modo, quo Deus videtur magis per effectus altiores, qualis erat illa claritas corporis Chriſti, quam per effectus infimiores, ut habetur in 1. *qu.* 94. *art.* 1. *& Additio. qu.* 91. *ar.* 3. 4. ubi dicitur, quod mundi innovatio per claritatem, ſeu meliorationem ordinatur ad hoc, quod homo, etiam quaſi ſenſibiliter, in corporibus innovatis quodammodo per manifeſta indicia divinitatem videat. A fortiori igitur de videntibus glorioſam claritatem in corpore Chriſti refulgentem poſſumus in ſenſu præmiſſo dicere hoc, ſc. patres viderunt divinum lumen in lumine creato. Nam claritas gloriæ in corpore Chriſti fuit tunc multo major, quam futura ſit claritas in corporibus mundi innovatis. Cæterum, quanti valeat auctoritas Eccleſiæ, quæ tot nobis ad propoſitum art. inſinuavit, patet 2. 2. *q.* 10. *ar.* 12. *corp. in princ. Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 245

Utrum convenienter auditum fuerit teſtimonium Paternæ vocis in transfiguratione.

In Cat. aur. Mat. 17. *le.* 2. *Marc.* 9. *le.* 1.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter auditum fuerit teſtimonium Paternæ vocis, dicentis: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Quia, ut dicitur Job 33. *ſemel loquitur Deus, & ſecundo idipſum non repetit.* Sed in baptiſmo hoc ipſum paterna vox fuerat proteſtata. Non ergo fuit conveniens, quod hoc iterum proteſtaretur in transfiguratione.

2. Præterea. In baptiſmo ſimul cum voce paterna affuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ: quod in transfiguratione factum non fuit. Non ergo conveniens videtur fuiſſe Patris proteſtatio.

3. Præterea. Chriſtus docere incepit poſt baptiſmum: & tamen in baptiſmo vox Patris ad eum audiendum homines non induxerat. Ergo nec in transfiguratione inducere debuit.

4. Præterea. Non debent aliquibus dici ea, quæ ferre non poſſunt, ſecundum illud Jo. 16. *Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ non poteſtis portare modo*: Sed diſcipuli vocem Patris ferre non poterant. dicitur enim Matth. 17. quod *audientes diſcipuli ce-*

ci-

ciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Ergo non debuit vox paterna ad eos fieri.

In Contrarium eſt auctoritas Euangelicæ Scripturæ. (*Matth.* 17. & *Mar.* 9.)

Reſpondeo dicendum, quod adoptio filiorum Dei eſt per quandam conformitatem imaginis ad Filium Dei naturalem. Quod quidem fit *dupliciter*: *Primo* quidem fit per gratiam viæ, quæ eſt conformitas imperfecta: *Secundo* per gloriam patriæ, quæ erit conformitas perfecta, ſecundum illud 1. Jo. 3. *Nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus: ſcimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus; quoniam videbimus eum, ſicuti eſt*. Quia igitur gratiam per baptiſmum conſequimur, in transfiguratione autem præmonſtrata eſt claritas futuræ gloriæ, ideo *tam in baptiſmo, quam in transfiguratione conveniens fuit manifeſtari naturalem Chriſti filiationem teſtimonio Patris*: quia ſolus eſt perfecte conſcius illius perfectæ generationis ſimul cum Filio, & Spiritu ſancto.

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum referendum eſt ad æternam Dei locutionem, qua Deus Pater verbum unicum protulit ſibi coæternum. Et tamen poteſt dici, quod licet idem corporali voce Deus protulerit, non tamen propter idem, ſed ad oſtendendum diverſum modum, quo homines participare poſſunt ſimilitudinem filiationis æternæ.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut in baptiſmo, ubi declaratum fuit myſterium primæ generationis, oſtenſa eſt operatio totius Trinitatis per hoc, quod fuit ibi Filius incarnatus, apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce; ita etiam in transfiguratione, quæ eſt ſacramentum ſecundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritus ſanctus in nube clara: quia ſicut in baptiſmo dat innocentiam, quæ per ſimplicitatem columbæ deſignatur; ita in reſurrectione dabit electis ſuis claritatem gloriæ, & refrigerium ab omni malo, quæ deſignantur in nube lucida.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus venerat gratiam actualiter dare, gloriam vero promittere verbo. Et ideo convenienter in transfiguratione inducuntur homines, ut ipſum audiant, non autem in baptiſmo.

Ad quartum dicendum quod, conveniens fuit, diſcipulos voce paterna terreri, & poſterni, ut oſtenderetur, quod excellentia illius gloriæ, quæ tunc de-

demonſtrabatur, excedit omnem ſenſum, & facultatem mortalium, ſecundum illud Exodi 33. *Non videbit me homo, & vivet*. Et hoc eſt quod Hieronymus dicit ſuper Matthæum, (*ſup. illud cap. 17. Audientes diſcipuli ceciderunt, &c.*) quod *humana fragilitas conſpectum majoris gloriæ ferre non ſuſtinet*. Ab hac autem fragilitate ſanantur homines per Chriſtum, eos in gloriam adducendo: quod ſignificatur per hoc quod dixit eis: *Surgite, nolite timere*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & ab Eccleſia, quod convenienter vox patris audita eſt in transfiguratione Chriſti. A ſcripturis quidem per hoc quod narratur factum, dicendo Matth. 17. *Ecce vox dicens: Hic eſt filius meus dilectus; ipſum audite*. Sufficit enim ad convenientiam talis facti, quod verum ſit tale quid eſſe factum, ut in *a. 1. 2. 3. appen.* dictum fuit, atque citatum. Item per hoc, quod idem fuiſſe verum refertur 2. Petr. 1. „ Non indoctas fabulas ſecuti notam facimus vobis „ Domini noſtri Jeſu Chriſti virtutem, & præſcientiam: ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. „ Accipiens enim a Deo patre honorem, & gloriam „ voce delapſa ad eum hujuſcemodi a magnifica gloria: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cum eſſemus cum ipſo in „ monte ſancto. „ Ab Eccleſia vero idem inſinuatur fuiſſe convenienter factum per hoc, quod res congrua tanto transfigurationis myſterio per talis vocis emiſſionem ſignificabatur. Dicit enim in ejuſdem feſti collecta. „ Deus, qui in unigeniti tui glorioſa transfiguratione adoptionem filiorum perfectam voce delapſa in nube lucida mirabiliter præſignaſti. „ Vide text. corp. per filiationem, ſeu conformitatem perfectam quid importetur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆ-

Q U Æ S T I O XLVI.

De Paſſione Chriſti, in duodecim articulos diviſa.

CONſequenter conſiderandum eſt de his, quæ pertinent ad exitum Chriſti de mundo. Et *primo* de paſſione ejus. *Secundo* de morte. *Tertio* de ſepultura. *Quarto* de deſcenſu ad inferos.

Circa paſſionem occurrit *triplex* conſideratio. *Prima* de ipſa paſſione. *Secunda* de cauſa efficiente paſſionis: *Tertia* de fructu paſſionis.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primo. Utrum neceſſe fuerit, Chriſtum pati pro liberatione hominum.
Secundo. Utrum fuerit alius modus poſſibilis liberationis humanæ.
Tertio. Utrum ille modus fuerit convenientior.
Quarto. Utrum fuerit conveniens, quod in cruce pateretur.
Quinto. De generalitate paſſionis ejus.
Sexto. Utrum dolor, quem in paſſione ſuſtinuit, fuerit maximus.
Septimo. Utrum tota anima ejus pateretur.
Octavo. Utrum paſſio ejus impediverit gaudium fruitionis.
Nono. De tempore paſſionis.
Decimo. De loco.
Undecimo. Utrum conveniens fuerit, ipſum cum latronibus crucifigi.
Duodecimo. Utrum paſſio ipſius Chriſti ſit Divinitati attribuenda.

A R T I C U L U S I. 246

Utrum fuerit neceſſarium, Chriſtum pati pro liberatione humani generis.

3. *d.* 20. *art.* 1. *q.* 3. *Et art.* 4. *q.* 1. *Et op.* 3. *c.* 7.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit neceſſarium, Chriſtum pati pro humani generis liberatione. Humanum enim genus liberari non poterat, niſi a Deo, ſecundum illud Iſa. 45. *Numquid non ego Dominus, & non eſt ultra Deus*

abſque me? Deus juſtus, & ſalvans non eſt præter me: In Deum autem non cadit aliqua neceſſitas, quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipſius. Ergo non fuit neceſſarium Chriſtum pati.

2. Præterea. Neceſſarium voluntario opponitur: Sed Chriſtus propria voluntate eſt paſſus. dicitur enim Iſa. 53. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*. Non ergo neceſſarium fuit eum pati.

3. Præterea. Sicut in Pſal. 24. dicitur, *Univerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas*: Sed non videtur neceſſarium, quod pateretur ex parte miſericordiæ divinæ, quæ ſicut gratis dona tribuit, ita videtur quod gratis debita relaxet abſque ſatisfactione: neque etiam ex parte divinæ juſtitiæ, ſecundum quam homo æternam damnationem meruerat. Ergo videtur non fuiſſe neceſſarium, quod Chriſtus pro liberatione hominum pateretur.

4. Præterea. Angelica natura eſt excellentior, quam humana, ut patet per Dion. 5. cap. de div. nom. (*a princ lect.* 1.) Sed pro reparatione angelicæ naturæ, quæ peccaverat, Chriſtus non eſt paſſus. Ergo videtur, quod nec etiam fuerit neceſſarium, eum pati pro ſalute humani generis.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 3. „ Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ſic oportet exaltari Filium hominis; ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam: „ quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. Ergo videtur, quod Chriſtum oportuerit pati.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut Philoſophus docet in 5. Metaphyſicor. (*tex. 6. tom.* 3.) neceſſarium *multipliciter* dicitur. *Uno* quidem *modo*, quod ſecundum ſui naturam impoſſibile eſt aliter ſe habere: *Et ſic manifeſtum eſt, quod non fuit neceſſarium Chriſtum pati*, neque ex parte Dei, neque ex parte hominis. *Alio modo* dicitur aliquid neceſſarium ex aliquo exteriori: Quod quidem ſi ſit cauſa efficiens, vel movens, facit neceſſitatem coactionis; utpote cum aliquis non poteſt ire propter violentiam detinentis ipſum: Si vero illud exterius, quod neceſſitatem inducit, ſit finis, dicetur aliquid neceſſarium ex ſuppoſitione finis; quando ſc. finis aliquis aut nullo modo poteſt eſſe, aut non poteſt eſſe convenienter, niſi tali præſuppoſito. *Non ergo fuit neceſſarium, Chriſtum pati neceſſitate coactionis*; neque ex parte Dei, qui Chriſtum definivit pati; neque etiam ex parte ipſius Chriſti, qui voluntarie paſſus eſt: *Fuit autem neceſſarium neceſſitate finis*: Qui quidem poteſt *tripliciter* intelligi: *Primo* quidem

dem ex parte noſtra, qui per ejus paſſionem liberati ſumus, ſecundum illud Joannis 3. *Oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*: *Secundo* ex parte ipſius Chriſti, qui per humilitatem paſſionis meruit gloriam exaltationis: Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ ult. *Nonne oportuit Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam?* *Tertio* ex parte Dei, cujus definitionem circa paſſionem Chriſti prænuntiatam in Scripturis, & præfiguratam in obſervantia veteris teſtamenti, oportebat impleri: Et hoc eſt quod dicitur Luc. 22. „ Filius hominis, ſecundum quod „ definitum eſt, vadit: Et Lucæ ult. Hæc ſunt „ verba, quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſ„ ſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri o„ mnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Pro„ phetis, & Pſalmis de me: quoniam ſic ſcriptum „ eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere „ a mortuis.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de neceſſitate coactionis ex parte Dei.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit de neceſſitate coactionis ex parte hominis Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod hominem liberari per paſſionem Chriſti, conveniens fuit & miſericordiæ, & juſtitiæ ejus: Juſtitiæ quidem, quia per paſſionem ſuam Chriſtus ſatisfecit pro peccato humani generis: & ita homo per juſtitiam Chriſti liberatus eſt. Miſericordiæ vero, quia cum homo per ſe ſatisfacere non poſſet pro peccato totius humanæ naturæ, ut ſupra dictum eſt, (*qu.* 1. *art.* 2.) Deus ei ſatisfactorem dedit Filium ſuum, ſecundum illud Rom. 3. „ Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per „ redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem pro„ poſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine „ ipſius: „ Et hoc fuit abundantioris miſericordiæ, quam ſi peccata abſque ſatisfactione dimiſiſſet. Unde dicitur Epheſ. 2. „ Deus, qui dives eſt in miſe„ ricordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit „ nos, cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit „ nos in Chriſto.

Ad quartum dicendum, quod peccatum angeli non fuit remediabile, ſicut peccatum hominis; ut ex ſupradictis in prima parte patet. (*qu.* 64. *art.* 4.)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem, & a fortiori quidem, interimas hæreſim *Fauſti* Manichæi dicentis, Chriſtum non potuiſſe mori. Si enim conveniens, & neceſſarium fuit, ut revera fuit, & articulus multipliciter probat, quod Chriſtus pateretur, ideſt, uſque ad mortem incluſive pateretur, ut de gloſſæ iſtius bonitate patet conſideranti probationes concluſionis *ſecundæ*, multo magis utique per eandem articuli rationem multiplicem maniſeſtum eſt, tamquam neceſſario incluſum, atque ſuppoſitum, quod Chriſtus potuit uſque ad mortem incluſive pati, ideſt, mori. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hæreſim illam merito damnari a *Jo.* 3. *Sicut Moyſes*, &c. ut *in arg. contr.* Pro cujus ampliori notitia ad confutationem prædictæ, multarumque hæreſum, vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Num.* 21. *concluſ.* 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Item merito hæreſim illam damnari ab Exod. 6. *Redimam vos in judiciis magnis, & in brachio excelſo.* Maxime ſi hoc dictum accipias ſimul cum expoſitione Veritatum Aurearum, ibi *cap. eod. concluſ.* 3. Unde & ad hujus articuli juvamen plurima facientia per teipſum facile ſumes: Item „ a Concilio Epheſino 1. ca. 12. ſi quis non „ confitetur ; Dei Verbum paſſum carne, cru„ cifixum carne, & mortem carne guſtaſſe: anathe„ ma ſit. „ Hæc ibi. Item a ſymbolo fidei: *Paſſus* „ *ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus.* Item ad Heb. 2. „ Decebat eum, propter quem omnia, per „ paſſionem conſummari. *Et infra*. Ut per mortem „ deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, „ ideſt, diabolum. *Et iterum*. In eo, in quo paſ„ ſus eſt ipſe, & tentatus, potens eſt & eis, qui „ tentantur, auxiliari. *Item a* 1. *Corinth.* 15. Si „ Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio no„ ſtra, inanis eſt & fides veſtra: Adhuc eſtis in „ peccatis veſtris. Dic tu, ſuaviter inflectendo hoc, contra hæreſim prædictam. Si Chriſtus non eſt mortuus, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt fides veſtra: adhuc eſtis in peccatis veſtris. Quandoquidem, ut patet, reſurrectio vera Chriſti, quam, ducendo adverſarios ad illa tria inconvenientia, vult adſtruere ibi Apoſtolus, præſupponit neceſſario veram Chriſti non tantum poſſibilitatem moriendi, ſed etiam actualem mortem. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 247

Utrum fuerit poſſibilis alius modus liberationis humanæ, quam per paſſionem Chriſti.

3. *d.* 20. *a.* 4. *q.* 1. *Et op.* 1. *c.* 17.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit poſſibilis alius modus liberationis humanæ, quam per paſſionem Chriſti. Dicit enim Dominus Joann. 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* ubi dicit Auguſtinus. (*tract.* 51. *in Joan. cir. med. tom.* 9.) quod *ſeipſum granum dicebat*. Niſi ergo mortem paſſus eſſet, aliter fructum noſtræ liberationis non feciſſet.

2. Præterea. Matt. 26. Dominus dicit ad Patrem: *Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua*: Loquitur autem ibi de calice paſſionis. Ergo paſſio Chriſti præteriri non poterat. Unde & Hilar. dicit: (*can.* 31. *in Matth. ad fin.*) *Ideo calix tranſire non poteſt, niſi illum bibat, quia reparari niſi ex ejus paſſione non poſſumus.*

3. Præterea. Juſtitia Dei exigebat, ut homo a peccato liberaretur, Chriſto per paſſionem ſatisfaciente: Sed Chriſtus ſuam juſtitiam non poteſt præterire. dicitur enim 2. ad Timoth. 2. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt*: ſeipſum autem negaret, ſi juſtitiam ſuam negaret, cum ipſe ſit juſtitia. Ergo videtur, quod non fuerit poſſibile alio modo hominem liberari, quam per paſſionem Chriſti.

4. Præterea. Fidei non poteſt ſubeſſe falſum: Sed antiqui Patres crediderunt Chriſtum paſſurum: Ergo videtur, quod non potuerit eſſe, quin Chriſtus pateretur.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit 13. de Trinit. (*c.* 10. *cir. princ. tom.* 3.) „ Iſtum modum, quo nos „ per mediatorem Dei, & hominum hominem Chri„ ſtum Jeſum Deus liberare dignatur, aſſerimus bo„ num, & divinæ congruum dignitati: verum etiam „ oſtendamus, non alium modum poſſibilem Deo „ defuiſſe, cujus poteſtati cuncta æqualiter ſubja„ cent.

Reſpondeo dicendum, quod aliquid poteſt dici poſſibi-

ſibile, vel impoſſibile *dupliciter*; *uno modo* ſimpliciter, & abſolute; *alio modo* ex ſuppoſitione. *Simpliciter igitur*, *& abſolute loquendo*, *poſſibile fuit Deo alio modo hominem liberare*, *quam per paſſionem Chriſti*: quia *non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum*, ut dicitur Luc. 1. *Sed ex aliqua ſuppoſitione facta*, *fuit impoſſibile*. Quia enim impoſſibile eſt, Dei præſcientiam falli, & ejus voluntatem, ſeu diſpoſitionem caſſari, ſuppoſita præſcientia, & præordinatione Dei de paſſione Chriſti, non erat ſimul poſſibile Chriſtum non pati, vel hominem alio modo quam per ejus paſſionem liberari. Et eſt eadem ratio de omnibus his, quæ ſunt præſcita, & præordinata a Deo, ut in prima parte habitum eſt. (*q.* 14. *ar.* 13.)

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus ibi loquitur, ſuppoſita præſcientia, & præordinatione Dei, ſecundum quam erat ordinatum, ut fructus humanæ ſalutis non ſequeretur, niſi Chriſto patiente.

Et ſimiliter intelligendum eſt, quod ſecundo objicitur, *Si non poteſt hic calix tranſire*, *niſi bibam illum*, ſcil. propter hoc quod tu ita diſpoſuiſti. unde ſubdit: *Fiat voluntas tua*.

Ad tertium dicendum, quod hæc etiam juſtitia dependet ex voluntate divina, ab humano genere ſatisfactionem exigente pro peccato. Nam ſi voluiſſet abſque omni ſatisfactione hominem a peccato liberare, contra juſtitiam non feciſſet. Ille enim judex non poteſt ſalva juſtitia culpam ſine pœna dimittere, qui habet punire culpam in alium commiſſam, puta vel in alium hominem, vel in totam rempublicam, ſive in ſuperiorem Principem. Sed Deus non habet aliquem ſuperiorem, ſed ipſe eſt ſupremum, & commune bonum totius univerſi. Et ideo ſi dimittat peccatum, quod habet rationem culpæ, ex eo quod contra ipſum committitur, nulli facit injuriam: ſicut quicunque homo remittit offenſam in ſe commiſſam abſque ſatisfactione, miſericorditer, & non injuſte agit. Et ideo David miſericordiam petens dicebat: (*Pſal.* 50.) *Tibi ſoli peccavi*: quaſi dicat: *Potes ſine injuſtitia mihi dimittere*.

Ad quartum dicendum, quod fides humana, & etiam Scripturæ divinæ, quibus fides inſtruitur, innituntur præſcientiæ, & præordinationi divinæ. Et ideo eadem ratio eſt de neceſſitate, quæ provenit ex ſuppoſitione eorum, & de neceſſitate, quæ provenit ex præſcientia, & voluntate divina.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas & a fortiori quidem, hæreſim *Theodori Bizantini*, ut refert Prateolus in ritu . *Baſſus*, dicentis : Jeſum Chriſtum non eſſe Salvatorem . Si enim neceſſarium ex ſuppoſitione divinæ præordinationis fuit, ut fuit, & articulus probat, quod Chriſtus pateretur propter noſtram ſalutem, multo magis conſtat, ipſum eſſe hominum Salvatorem. Nam eſſe includit eſſe Salvatorem, & ſuper hoc addit aliquid, ſc. neceſſitatem . *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, eam merito damnari a 1. Timoth. 2. „ Unus eſt mediator Dei, & hominum, „ homo Chriſtus Jeſus, qui dedit ſemetipſum pro „ nobis. *Et item de Chriſto ait ibid. cap.* 2. Qui eſt „ Salvator hominum. *Et Philip.* 3. Salvatorem ex„ pectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, „ qui reformabit, &c. *Et ad Titum* 3. Apparuit be„ nignitas, & humanitas Salvatoris noſtri Dei. *Et* „ *infra*. Quem effudit in nos abunde per Jeſum „ Chriſtum Salvatorem noſtrum. *Et cap.* 2. Expe„ ctantes adventum magni Dei, & Salvatoris noſtri „ Jeſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis. *I*„ *tem a* 1. *Joan.* 4. Pater miſit filium ſuum Salva„ torem mundi. „ Item a fortiori damnatur a Beato Auguſtino per hoc, quod monſtrat, nihil ad ſalvandum nos eſſe commodius, quam Chriſtum . Nam, inquit : *Modum, quo nos per*, &c. ut *in argum. contr.* Ubi ex ly *divinæ congruum dignitati* notabis hanc mirabilem veritatem, quod Deus reputavit homines intantum, ut magnificaverit *facere cum eis*, pſal. 125. ideſt, ut æſtimaverit congruum eſſe ſuæ dignitati divinæ *facere nobiſcum*, ideſt, ſalvare nos per paſſionem Chriſti unigeniti ſui . Item damnatur etiam a nomine proprio ipſius Chriſti, quod eſt Jeſus *Matth.* 1. *Luc.* 1. Hoc eſt, ſi latine nomen illud interpretemur, Salvator. Idem ergo eſt dicere, Chriſtum non eſſe Salvatorem, quod eſt Chriſtum non vocari Jeſum. Et, cum legatur Matth. 1. *De qua natus eſt Jeſus, qui vocatur Chriſtus*, negare Chriſtum eſſe Salvatorem, erit ignorare propriam vocem, & dicere contradictoria, ideſt, Chriſtum non eſſe Chriſtum . *Tertio* conſequenter ex prædictis habes : quomodo per rationem multiplicem interimas hæreſim, derideaſque juſtiſſime inſanam temeritatem *Menandri*, qui, ut videre eſt in Euſeb. *lib.* 3. *c.* 2. & in Iſidoro, ac D. Aug. *lib. de*

he-

hæreſib. aſſerebat, ſe fuiſſe deſtinatum Salvatorem mundi, & ſe ex Olympo demiſſum ad hominum ſalutem. Prædictis ergo contra hujus hæreſis damnationem addes illud Acto. 4. *Non eſt in aliquo alio ſalus. Nec enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Item a dictis *in q.* 28. *ar.* 1. Valebunt quoque contra dictas hæreſes illa, quæ dicuntur in *qu.* 1. *art.* 2. *Elucid.* & Veritatibus Aur. ſuper totam legem veterem, *Levi.* 16. *concl.* 8. *&* *addit. ar. n.* 332. *Eluc. Quarto* vides: &c.

ARTICULUS III. 248

Utrum fuerit aliquis modus convenientior ad liberationem humani generis, quam per paſſionem Chriſti.

3. *diſt.* 18. *a.* 6. *qu.* 3. *cor. Et diſt.* 10. *art.* 4. *qu.* 2. *Et quol.* 4. *a.* 2.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod alius modus convenientior fuiſſet liberationis humanæ, quam per paſſionem Chriſti. Natura enim in ſua operatione imitatur opus divinum, utpote a Deo mota, & regulata: Sed natura non facit per duo, quod per unum poteſt facere. Cum ergo Deus potuerit hominem liberare ſola propria voluntate, non videtur conveniens fuiſſe, quod ad liberationem humani generis Chriſti paſſio adderetur.

2. Præterea. Ea quæ fiunt per naturam, convenientius fiunt, quam ea quæ fiunt per violentiam: quia violentia eſt *quædam exciſio, ſeu caſus ab eo, quod eſt ſecundum naturam*, ut dicitur in lib. 2. de cœlo: (*tex.* 18. *tom.* 2.) Sed paſſio Chriſti mortem violentam induxit. Ergo convenientius fuiſſet, ut Chriſtus naturali morte moriendo hominem liberaret, quam quod pateretur.

3. Præterea. Convenientiſſimum videtur, quod ille qui violenter, & injuſte detinet aliquid, per Superioris potentiam ſpolietur. unde Iſa. 52. dicitur: *Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini:* Sed diabolus nullum jus in homine habebat, quem per fraudem deceperat, & per quandam violentiam ſervituti ſubjectum detinebat. Ergo videtur convenientiſſimum fuiſſe, quod Chriſtus diabolum per ſolam potentiam ſpoliaret abſque ſua paſſione.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit 13. de Trinit. (*cap.* 10. *circa princ. tom.* 3.) *Sananda noſtra miſeriæ*

rie convenientior modus alius non fuit, quam per Chriſti paſſionem.

Reſpondeo dicendum, quod tanto aliquis modus convenientior eſt ad aſſequendum finem, quanto per ipſum plura concurrunt, quæ ſunt expedientia fini. Per hoc autem quod homo per Chriſti paſſionem eſt liberatus, *multa* concurrerunt ad ſalutem hominis pertinentia præter liberationem a peccato. *Primo* enim per hoc homo cognoſcit, quantum Deus hominem diligat; & per hoc provocatur ad eum diligendum, in quo perfectio humanæ ſalutis conſiſtit. Unde Apoſtolus dicit Rom. 5. „ Commendat „ ſuam charitatem Deus in nobis; quoniam, cum i„ nimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. *Secundo*, quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, conſtantiæ, juſtitiæ, & cæterarum virtutum in paſſione Chriſti oſtenſarum, quæ ſunt neceſſariæ ad humanam ſalutem. Unde dicitur 1. Petri 2. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus. Tertio*, quia Chriſtus per paſſionem ſuam non ſolum hominem a peccato liberavit, ſed etiam gratiam juſtificantem, & gloriam beatitudinis ei promeruit, ut infra dicetur. (*qu.* 48.) *Quarto*, quia per hoc eſt homini inducta major neceſſitas ſe immunem a peccato conſervandi, qui ſe ſanguine Chriſti redemptum cogitat a peccato, ſecundum illud 1. Corint. 6. *Empti enim eſtis pretio magno: glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. Quinto*, quia hoc ad majorem dignitatem hominis ceſſit, ut ſicut homo victus fuerat, & deceptus a diabolo, ita etiam homo eſſet, qui diabolum vinceret; & ſicut homo mortem meruit, ita homo moriendo mortem ſuperaret. Unde dicitur 1. ad Corinth. 15. „ Deo gra„ tias, qui dedit nobis victoriam per Dominum no„ ſtrum Jeſum Chriſtum. *Et ideo* convenientius „ fuit, quod per paſſionem Chriſti liberaremur, „ quam per ſolam Dei voluntatem.

Ad primum ergo dicendum, quod natura etiam, ut aliquid convenientius faciat, plura ad unum aſſumit; ſicut duos oculos ad videndum: Et idem patet in aliis.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit, (*hab. expreſs. ex Athanaſ. in lib. de Incarnat. Verbi, & ejus adventu corporali, cir. med.*) „ Chri„ ſtus non ſui mortem, quam non habebat, cum „ ſit vita, ſed hominum mortem venerat conſum„ pturus. Unde non propria morte corpus depo„ ſuit, ſed ab hominibus illatam ſuſtinuit. Sed etſi

„ ægro-

„ ægrotaviſſet corpus ejus, & in conſpectu omnium
„ ſolveretur, inconveniens erat, eum qui ſanaret
„ aliorum languores, habere proprium corpus affe-
„ ctum languoribus. Sed & ſi abſque morbo aliquo
„ corpus alicubi ſeorſum depoſuiſſet, ac deinde ſe
„ offerret, non crederetur ei de reſurrectione diſ-
„ ſerenti. Quomodo enim pateret Chriſti in mor-
„ te victoria, niſi coram omnibus eam patiens,
„ per incorruptionem corporis probaſſet extinctam?

Ad tertium dicendum, quod licet diabolus injuſte invaſerit hominem; tamen homo propter peccatum juſte erat ſub ſervitute diaboli derelictus a Deo. Et ideo conveniens fuit, ut per juſtitiam homo a ſervitute diaboli liberaretur, Chriſto ſatisfaciente pro ipſo per ſuam paſſionem. Fuit etiam hoc conveniens „ ad vincendam ſuperbiam diaboli, qui
„ eſt deſertor juſtitiæ, & amator potentiæ, ut Chri-
„ ſtus diabolum vinceret, & hominem liberaret;
„ non per ſolam potentiam deitatis, ſed etiam per
„ juſtitiam, & humilitatem paſſionis, „ ut Auguſt. dicit 13. de Trinit. (*ca.* 13. 14. *&* 15. *to.* 3.)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſtino, quod modus convenientior liberandi hominem fuit per paſſionem Chriſti: a D. Auguſt. quidem, ut *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Iſa. 5. *Quid eſt, quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Si enim affuiſſet alius modus convenientior ad reparandam iſtam vineam, quæ, ut ex eodem cap. habetur, eſt homo; non diceretur hoc, ſc. *quid eſt, quod,* &c. Nam per hujuſmodi ſententiam vult oſtendere Deus, quod pro exornanda iſta vinea fecit, quæ decentiſſima erant fieri. Quod, ſi aliquis alius modus decentior pro liberando homine fuiſſet, videretur potuiſſe reſponderi Deo ibi in perſona patruelis Iſaiæ loquentis; quod debuit aliquid ultra facere vineæ ſuæ. Cujus tamen contrarium, ut conſideranti patet, innuitur per illam formam loquendi. Hæc autem prophetæ auctoritas tanto magis facit ad propoſitum art. quanto de paſſione Chriſti nonnulla interſerit. Præmiſerat enim in contextu ly *torcular extruxit in ea.* Nomine ſiquidem torcularis ſolet intelligi paſſio Chriſti ab eodem propheta, juxta illud cap. 63. *Torcular calcavi ſolus.* Angelis enim inquirentibus ibi a Chriſto ad cœlos aſcendente, 1. *q.* 57. *art.* 5.

cur

cur haberet indumentum rubrum, & veſtimenta, ſicut calcantium in torculari, ideſt cur haberet corpus inſignitum ſtigmatibus lanceæ, atque clavorum, reſpondit ipſe Chriſtus, *torcular calcavi ſolus*, ideſt paſſionem torſionibus plenam viriliter, quaſi calcando, ideſt minus curando ejus acerbitatem, ſuſtinui ſolus; ita, quod nullus mecum particeps, ſolus ego omnia vulnera paſſionis ab hoſtibus inflicta excepi, & propterea ſanguine abundantiſſimo veſtimenta mea aſperſa ſunt. In propoſito igitur paſſionis loquens ſubdit ly *quid eſt, quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Hoc eſt. Via ad excolendam vineam meam, ideſt, ad reducendum hominem ex deformitate in ſtatum ſuæ pulchritudinis, nulla fuit congruentior, & aptior, quam paſſio Chriſti. Ut ſine errore intelligere poſſis ly *debui*, vide *part. 1. qu. 21. ar. 1. ad 3.* Inſinuatur & idem in principio dictum ab Exod. 6. *Redimam vos in judiciis magnis, & in brachio*, &c. Ibi enim plurima per paſſionem Chriſti expedientia fini, ſc. ſaluti hominum deſignantur. & ideo convenientia major, ut probatio concluſionis docuit. De illis plurimis ſic deſignatis, & conſequenter in ſervitium textus præſentis articuli, vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Exod. 6. concluſ. 3.* ad longum. Juvabit & propoſito textus videre *ar. 1. 2. append. Secundo vides: quomodo*, &c.

ARTICULUS IV. 249

Utrum Chriſtus pati debuerit in Cruce.

3. d. 20. art. 4. qu. 2. ad 1. Et 4. cont. c. 55. ad 17. & 18. Et 2. quol. qu. 1. art. 2. Et opuſ. 2. c. 236.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet reſpondere figuræ: Sed in figura Chriſti præceſſerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & poſtmodum igni cremabantur. Ergo videtur, quod Chriſtus non debuerit pati in cruce, ſed magis gladio, vel igne.

2. Præterea. Damaſc. dicit, (*l. 3. orth. fid. c. 20.*) quod Chriſtus non debuerit aſſumere detractibiles paſſiones: Sed mors crucis videtur fuiſſe maxime detractibilis, & ignominioſa. unde dicitur Sap. 2. *Morte turpiſſima condemnemus eum.* Ergo videtur, quod Chri-

Chriſtus non debuerit pati mortem crucis.

3. Præterea. De Chriſto dicitur: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, ut patet Matt. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, ſecundum illud Deuter. 21. *Maledictus eſt a Deo, qui pendet in ligno*. Ergo videtur, quod non fuerit conveniens Chriſtum crucifigi.

Sed Contra eſt, quod dicitur Philipp. 2. *Factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*.

Reſpondeo dicendum, quod *convenientiſſimum fuit, Chriſtum pati mortem crucis*.

Primo quidem propter exemplum virtutis. Dicit enim Auguſt. in lib. 83. QQ. (*q.* 25. *tom.* 4.) „ Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo recte vi„ veremus, ſuſcepit. Pertinet autem ad vitam re„ ctam, ea quæ non ſunt metuenda, non metuere. „ Sunt autem homines, qui quamvis mortem ipſam „ non timeant, genus tamen mortis horreſcunt. „ Ut ergo nullum genus mortis recte viventi ho„ mini metuendum eſſet, illius hominis cruce o„ ſtendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia „ genera mortis illo genere execrabilius, & formi„ dabilius.

Secundo, quia hoc genus mortis maxime conveniens erat ſatisfactioni pro peccato primi parentis, quod fuit ex eo, quod contra mandatum Dei pomum ligni vetiti ſumpſit. Et ideo conveniens fuit, quod Chriſtus ad ſatisfaciendum pro illo peccato ſeipſum pateretur ligno affigi, quaſi reſtituens quod Adam ſuſtulerat, ſecundum illud Pſal. 68. *Quæ non rapui, tunc exſolvebam*. Unde Aug. dicit in quodam Sermone de Paſſione: (*implic. ſer.* 101. *de Temp. ante med. to.* 10.) *Contempſit Adam præceptum, accipiens ex arbore pomum: ſed quicquid Adam perdidit, Chriſtus in cruce invenit*.

Tertia ratio eſt, quia, ut Chryſoſt. dicit in Sermone de Paſſione, (*ſeu homil. de Cruce, & Latrone aliquant. a prin.*) *in excelſo ligno, & non ſub tecto paſſus eſt, ut etiam ipſius aeris natura mundetur: ſed & ipſa terra ſimile beneficium ſentiebat, decurrentis de latere ſanguinis ſtillatione mundata*. Et ſuper illud Joan. 3. *Oportet exaltari filium hominis*, dicit Theophylactus: (*& Athanaſ. l. de Paſſione & Cruce Domini, a med.*) „ Exaltari au„ diens, ſuſpenſionem intelligas in altum, ut ſan„ ctificaret aerem, qui ſanctificaverat terram ambu„ lando in ea.

Quarta ratio eſt, quia per hoc quod in alto mori-

ritur, aſcenſum nobis parat in cœlum, ut Chryſoſt. dicit. (*id hab. expreſ. Athanaſ. loc. cit. artic. præc. ad* 2.) Et inde eſt, quod ipſe dicit Joan. 12. *Ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum*.

Quinta ratio eſt, quia hoc competit univerſali ſalvationi totius mundi. Unde Gregor. Nyſſenus dicit, (*ſerm.* 1. *de Reſur. verſ. fin. & Damaſc. l.* 4. *orth. fid. cap.* 12. *cir. med. & Auguſtin. epiſt.* 120. *c.* 26. *to.* 2.) quod „ figura crucis a medio contactu in „ quatuor extrema partita ſignificat virtutem, & „ providentiam ejus, qui in ea pependit, ubique diffuſam. Chryſoſt. etiam dicit, (*hoc etiam hab. Athan. loc. cit. art. præc. ad* 2.) quod in cruce „ expanſis manibus moritur, ut altera manu vete- „ rem populum, altera eos qui ex gentibus ſunt „ trahat.

Sexta ratio eſt, quia per hoc genus mortis diverſæ virtutes deſignantur. Unde Auguſt. dicit in lib. de gratia veteris, & novi Teſtamenti: (*ſc. epiſt.* 120. *c.* 26. *a med.*) „ Non fruſtra tale genus mortis „ elegit, ut latitudinis, & altitudinis, & longitu- „ dinis, & profunditatis, de quibus Apoſtolus lo- „ quitur, magiſter exiſteret. Nam latitudo, quæ „ eſt in eo ligno, quod tranſverſum deſuper figitur, „ hoc ad bona opera pertinet: quia ibi extenduntur „ manus: Longitudo in eo, quod ab ipſo ligno uſ- „ que ad terram conſpicuum eſt. ibi enim quodam- „ modo ſtatur, ideſt perſiſtitur, & perſeveratur; „ quod longanimitati tribuitur: Altitudo eſt in ea „ ligni parte, quæ ab illa, quæ tranſverſum figitur, „ ſurſum verſus relinquitur, hoc eſt ad caput cruci- „ fixi: quia bene ſperantium ſuperna expectatio eſt: „ Jam vero illud ex ligno, quod fixum occultatur, „ unde totum illud exurgit, profunditatem ſignificat „ gratuitæ gratiæ: Et, ſicut Aug. ſuper Joan. (*tract.* 119. *parum a princ. to.* 9.) dicit, „ Lignum, in quo „ fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit „ magiſtri docentis.

Septima ratio eſt, quia hoc genus mortis plurimis figuris reſpondet. Ut enim Auguſt. dicit in Sermone de Paſſione, (*hab. aliquid ſerm.* 101. *de Temp. ante med. to.* 10.) „ de diluvio aquarum humanum genus „ arca lignea liberavit: De Ægypto Dei populo re- „ cedente, Moyſes mare virga diviſit, & Pharao- „ nem proſtravit, & populum Dei redemit: Idem „ Moyſes lignum in aquam miſit, & amaram aquam „ in dulcedinem commutavit: Et lignea virga de „ ſpirituali petra ſalutaris unda profertur: Et ut

„ Amalech vinceretur, circa virgam Moyſes expanſis manibus extenditur: Et lex Dei arcæ Teſtamenti creditur ligneæ, ut his omnibus ad lignum crucis, quaſi per quoſdam gradus, veniatur.

Ad primum ergo dicendum, quod altare holocauſtorum, in quo ſacrificia animalium offerebantur, erat factum de lignis, ut habetur Exodi 26. Et quantum ad hoc veritas reſpondet figuræ: Non autem oportet, quod quantum ad omnia: quia jam non eſſet ſimilitudo, ſed veritas, ut Damaſc. dicit in 3. lib. (*orth. fid. cap. 26. in fi.*) Specialiter tamen, ut Chryſoſt. dicit, (*id etiam hab. Athan. loc. cit. artic. præc. ad* 2.) „ non caput ei amputatur, ut „ Joanni; neque ſectus eſt, ut Iſaias, ut corpus integrum, & indiviſibile morti ſervet, & non fiat „ occaſio volentibus Eccleſiam dividere. „ Loco autem materialis ignis fuit in holocauſto Chriſti ignis charitatis.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus detractibiles paſſiones aſſumere renuit, quæ pertinebant ad defectum ſcientiæ, vel gratiæ, aut etiam virtutis; non autem illas, quæ pertinent ad injuriam ab exteriori illatam: quinimmo, ut dicitur Hebr. 12. *ſuſtinuit crucem, confuſione contempta*.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit 14. contra Fauſtum, (*cap. 6. to. 6.*) peccatum maledictum eſt, & per conſequens mors, & mortalitas ex peccato proveniens. Caro autem Chriſti mortalis fuit, ſimilitudinem habens carnis peccati: & propter hoc Moyſes eam nominat maledictum: ſicut & Apoſtolus nominat eam peccatum, dicens 2. ad Corinth. 5. *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*, ſcil. propter pœnam peccati. Nec ideo major invidia eſt, quia dixit: „ Maledictus eſt „ a Deo. niſi enim Deus peccatum odiſſet, & mortem noſtram, non ad eam ſuſcipiendam, atque „ tollendam Filium ſuum mitteret. Confitere ergo „ maledictum ſuſcepiſſe pro nobis, quem confiteris „ mortuum eſſe pro nobis. „ Unde ad Galat. 3. dicitur: *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, & Eccleſia, quod convenientiſſimum fuit, Chriſtum mori in cruce; a ſcripturis quidem, ut per dictum Philipp. 2. *Factus obediens uſque*, &c. ſecundum quod

quod eſt *in arg. contr.* Idem enim eſt, ut ſæpius dictum eſt, Chriſtum feciſſe aliquid, & convenientiſſime feciſſe illud: ſicut e converſo proportionaliter idem eſt diabolum, Antichriſtumque, & univerſaliter quoſcumque inimicos Chriſti, ut ſic, facere aliquid, & inconvenientiſſime facere illud. Item per dictum 1. Corint. 1. *Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt: his autem, qui ſalvi fiunt*, ideſt nobis, *virtus Dei eſt*. Hic per ly *virtus* intelligit oppoſitum ſtultitiæ, de qua in contrapoſita propoſitione locutus fuerat. Ac ſi dixerit: Verbum crucis, ideſt, crux Chriſti, & conſequenter, Chriſtum eſſe mortuum in cruce, eſt res convenientiſſima, utpote plena ſapientiæ. Ubi & nota, quod, ſecundum Apoſtolum, crucis verbum tanto magis virtus eſt, quanto pereuntibus ſtultitia eſt: Adeo quod ipſum eſſe ſtultitiam pereuntibus, eſt quædam demonſtratio ampla, & confirmatio, quod revera eſt virtus. Nam pereuntes judicium perverſum habent; ſicut e contra hi, qui ſalvi fiunt, rectum. Patet autem, quod aliquam rem judicari malam ab habentibus perverſum judicium, eſt grande ſignum, quod eadem res judicabitur bona ab habentibus rectum judicium, & conſequenter, quod vere eſt bona. Quaſi aperte dicat Apoſtolus: Vis videre, quod verbum crucis, ideſt, Chriſtum eſſe crucifixum, eſt virtus, & ſapientia? Inſpice non ſolum ad habentes judicium rectum, ideſt, ad Chriſtianos, ſed etiam ad habentes judicium perverſum, ideſt ad infideles: quoniam ex utrorumque judicio ſeorſum concluſionem hanc veram habebis, ſc. quod crux Chriſti vere eſt virtus, & ſapientia: directe quidem a recto judicio, indirecte autem a perverſo. Nam, quanto magis perverſum contranitetur ad rectum, dicendo, ſcil. ſtultitia illud, quod rectum dicit ſapientiam: hinc, ut patet terminos penetranti, tanto magis te certificabit de veritate rei, ideſt, de hoc, quod illud eſt ſapientia. Re vera igitur fuiſſe convenientiſſimum, quod Chriſtus pateretur in cruce, dicunt ii, & qui pereunt, & qui ſalvi fiunt: ſed primi nolentes, ſecundi volentes; primi per oppoſitum, ſecundi per directum, primi negando, ſecundi affirmando. Porro, ſi ad hoc propoſitum, & conſequenter in ſervitium articuli, plura volueris ſcitu digniſſima, vide Veritates aureas ſuper legem veterem, *Num.* 17. *concluſ.* 1. 2. 3. ad longum. Ab Eccleſia vero inſinuatur idem in principio dictum per hoc, quod in præfatione ad Deum dicit. *Qui ſalutem humani generis in ligno crucis conſtituiſti: ut, unde mors oriebatur,*

 inde

inde vita reſurgeret ; & qui per lignum vincebat, per lignum quoque vinceretur ; Per Chriſtum dominum noſtrum. Ideſt, in ipſo ligno crucifixum. *Secunda* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 250

Utrum Chriſtus omnes paſſiones ſuſtinuerit.

Inf. q. 48. *ar.* 2.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus omnes paſſiones ſuſtinuerit. Dicit enim Hilar. 10. de Trinit. (*aliquant. a princ.*) „ Unigenitus Dei ad peragendum mortis ſuæ ſacramentum, conſummaſſe ſe omne humanarum genus paſſionum teſtatur, cum inclinato capite emiſit ſpiritum. „ Videtur ergo, quod omnes paſſiones humanas ſuſtinuerit.

2. Præterea. Iſa. 52. dicitur: *Ecce intelliget ſervus meus, & exaltabitur, & elevabitur, & ſublimis erit valde, ſicut obſtupuerunt ſuper eum multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus ejus, & forma ejus inter filios hominum* : Sed Chriſtus eſt exaltatus, ſecundum hoc quod habuit omnem gratiam, & omnem ſcientiam, pro quo ſuper eum multi admirantes obſtupuerunt. Ergo videtur, quod inglorius fuerit, ſuſtinendo omnem paſſionem humanam.

3. Præterea. Paſſio Chriſti ordinata eſt ad liberationem hominis a peccato, ut ſupra dictum eſt: (*a.* 3. *hu. qu.*) Sed Chriſtus venit liberare homines ab omni genere peccatorum. Ergo debuit pati omne genus paſſionum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 19. quod *milites primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus eſt cum eo ; ad Jeſum autem cum veniſſent, non fregerunt ejus crura*. Non ergo paſſus eſt omnem humanam paſſionem.

Reſpondeo dicendum, quod paſſiones humanæ poſſunt conſiderari *dupliciter* : *Uno modo* quantum ad ſpeciem : Et *ſic non oportuit, Chriſtum pati omnem paſſionem* : quia multæ paſſionum ſpecies ſibi invicem contrariantur; ſicut combuſtio in igne, & ſubmerſio in aqua. loquimur enim nunc de paſſionibus ab extrinſeco illatis. ; quia paſſiones ab intrinſeco cauſatas, ſicut ſunt ægritudines corporales, non decuit eum pati, ut ſupra dictum eſt. (*qu.* 14. *a.* 4.) Sed *ſecundum genus* paſſus eſt omnem paſſionem humanam. Quod quidem poteſt conſiderari *tripliciter*.

Uno

Uno modo ex parte hominum, a quibus paſſus eſt. Paſſus eſt enim aliquid & a Gentilibus, & a Judæis, & a maſculis, & a fœminis, ut patet de ancillis accuſantibus Petrum. Paſſus eſt etiam & a principibus, & a miniſtris eorum, & a popularibus, ſecundum illud Pſal. 2. *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus*. Paſſus eſt etiam a familiaribus & notis; ſicut patet de Juda eum prodente, & Petro ipſum negante. *Alio modo* patet idem ex parte eorum, in quibus homo poteſt pati. Paſſus eſt enim Chriſtus in ſuis amicis eum deſerentibus; in fama per blaſphemias contra eum prolatas; in honore, & gloria per irriſiones, & contumelias ei illatas; in rebus per hoc quod etiam veſtibus ſpoliatus eſt; in anima per triſtitiam, tædium, & timorem; in corpore per vulnera, & flagella. *Tertio* poteſt conſiderari quantum ad corporis membra. Paſſus eſt enim Chriſtus in capite pungentium ſpinarum coronam, in manibus, & pedibus fixionem clavorum, in facie alapas, & ſputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam paſſus ſecundum omnem ſenſum corporeum; ſecundum tactum quidem, flagellatus, & clavis confixus; ſecundum guſtum, felle, & aceto potatus; ſecundum olfactum, in loco fœtido cadaverum mortuorum, qui dicitur calvariæ, appenſus patibulo; ſecundum auditum, laceſſitus vocibus blaſphemantium, & irridentium; ſecundum viſum, videns matrem, & diſcipulum, quem diligebat, flentes.

Ad primum ergo dicendum, quod, verbum illud Hilarii eſt intelligendum quantum ad omnia genera paſſionum, non autem quantum ad omnes ſpecies.

Ad ſecundum dicendum, quod ſimilitudo ibi attenditur, non quantum ad numerum paſſionum, & gratiarum, ſed quantum ad magnitudinem utriuſque; quia ſicut ſublimatus eſt in donis gratiarum ſuper alios; ita dejectus eſt infra alios per ignominiam paſſionum.

Ad tertium dicendum, quod ſecundum ſufficientiam una minima paſſio Chriſti ſuffeciſſet ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis: ſed ſecundum convenientiam ſufficiens fuit, quod pateretur omnia genera paſſionum, ſicut jam dictum eſt. (*in cor. ar.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis : quod Chriſtus non eſt paſſus omnes paſſiones, quæ poſſunt ab hominibus inferri. Ut per hoc, quod a volentibus eum lapidare abſcondit ſe, *Jo.* 8. & conſequenter lapidatus non eſt : volentibus eum præcipitare, ibat, tranſiens per medium illorum, & a *Luc.* 4. & conſequenter non eſt præcipitatus : & a volentib. crura ejus frangere non eſt ſic fractus, *Jo.* 19. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Item a Matth. 16. *cœpit oſtendere diſcipulis ſuis, quia oporteret, eum multa pati a ſenioribus* &c. Item a Mar. 9. *ſcriptum eſt in filium hominis, ut multa patiatur, & contemnatur*. Item a Luc. 9. *oportet, filium hominis multa pati, & reprobari a ſenioribus*, &c. Item ab eod. c. 17. *Primum oportet, illum multa pati, & reprobari a generatione hac*. Si enim annotaveris, quod in his locis allegatis ſingillatim dicitur ly *multa pati*, non autem dicitur, omnia : tunc videbis ad literam expreſſum ibi eſſe articuli hujus intentum. *Secundo* vides : quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS VI. 251

Utrum dolor paſſionis Chriſti fuerit major omnibus doloribus.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod dolor paſſionis Chriſti non fuerit major omnibus aliis doloribus. Dolor enim patientis augetur ſecundum gravitatem, & diuturnitatem paſſionis : Sed quidam Martyres graviores paſſiones, & diuturniores ſuſtinuerunt, quam Chriſtus; ſicut patet de Laurentio, qui eſt aſſatus in craticula ; & de Vincentio, cujus carnes ſunt ungulis ferreis laceratæ. Ergo videtur, quod dolor Chriſti patientis non fuerit maximus.

2. Præterea. Virtus mentis eſt mitigativa doloris, intantum quod Stoici poſuerunt, triſtitiam in animum ſapientis non cadere ; & Ariſtot. poſuit, (*l.* 2. *Ethic. c.* 2. 6. 7. *&* 9. *to.* 5.) quod virtus moralis medium tenet in paſſionibus : Sed in Chriſto fuit perfectiſſima virtus mentis. Ergo videtur, quod in Chriſto non fuerit maximus dolor.

3. Præterea. Quanto aliquod patiens eſt magis ſenſibile, tanto major ſequitur dolor paſſionis : Sed ani-

anima eſt ſenſibilior, quam corpus, cum corpus ſentiat ex anima: Adam etiam in ſtatu innocentiæ videtur corpus ſenſibilius habuiſſe, quam Chriſtus, qui aſſumpſit corpus humanum cum naturalibus defectibus. Ergo videtur, quod dolor animæ patientis in purgatorio, vel in inferno, vel etiam dolor Adæ, ſi paſſus fuiſſet, major fuiſſet, quam dolor paſſionis Chriſti.

4. Præterea. Majoris boni amiſſio cauſat majorem dolorem: Sed peccator peccando amittit majus bonum, quam Chriſtus patiendo; quia vita gratiæ eſt melior, quam vita naturæ: Chriſtus etiam, qui amiſit vitam poſt triduum reſurrecturus, minus aliquid amiſiſſe videtur, quam illi qui amittunt vitam permanſuri in morte. Ergo videtur, quod dolor Chriſti non fuerit maximus dolorum.

5. Præterea. Innocentia patientis diminuit dolorem paſſionis: Sed Chriſtus innocenter eſt paſſus, ſecundum illud Hierem. 11. *Ego autem quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam*. Ergo videtur, quod dolor paſſionis Chriſti non fuerit maximus.

6. Præterea. In his, quæ Chriſti ſunt, nihil fuit ſuperfluum: Sed minimus dolor Chriſti ſuffeciſſet ad finem ſalutis humanæ: habuiſſet enim infinitam virtutem ex perſona divina. Ergo ſuperfluum fuiſſet aſſumere maximum dolorum.

Sed Contra eſt, quod Thren. 1. dicitur ex perſona Chriſti: *Attendite, & videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus*.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, cum de defectibus aſſumptis a Chriſto ageretur, (*q.* 15. *a.* 5. *&* 6.) in Chriſto patiente fuit verus dolor, & ſenſibilis, qui cauſatur ex corporali nocivo, & dolor interior, qui cauſatur ex apprehenſione alicujus nocumenti, qui triſtitia dicitur. *Uterque autem dolor in Chriſto fuit maximus inter dolores præſentis vitæ*. Quod quidem contingit propter *quatuor*.

Primo quidem propter cauſas doloris. Nam doloris ſenſibilis cauſa fuit læſio corporalis; quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem paſſionis, de qua dictum eſt, (*a. præc. & q.* 15.) tum etiam ex genere paſſionis; quia mors confixorum in cruce eſt acerbiſſima, quia configuntur in locis nervoſis, & maxime ſenſibilibus, ſc. in manibus, & pedibus; & ipſum pondus corporis pendentis continue auget dolorem; & cum hoc etiam eſt doloris diuturnitas, quia non ſtatim moriuntur, ſicut hi

qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris cauſa fuit: Primo quidem omnia peccata humani generis, pro quibus ſatisfaciebat patiendo. unde ea quaſi ſibi adſcribit, dicens in Pſalm. 21. *Verba delictorum meorum*: Secundo ſpecialiter caſus Judæorum, & aliorum in ejus morte delinquentium, & præcipue Diſcipulorum, qui ſcandalum paſſi ſunt in Chriſti paſſione: Tertio etiam amiſſio vitæ corporalis, quæ naturaliter eſt horribilis humanæ naturæ.

Secundo poteſt magnitudo doloris ejus conſiderari ex perceptibilitate patientis ſecundum animam, & ſecundum corpus. Nam & ſecundum corpus erat optime complexionatus, cum corpus ejus fuerit formatum miraculoſe operatione Spiritus ſancti; ſicut & alia quæ per miracula facta ſunt, fuerunt aliis potiora; ut Chryſoſtomus dicit (*homil.* 21. *in Joan. a med.*) de vino, in quod Chriſtus aquam convertit in nuptiis. & ideo in eo maxime viguit ſenſus tactus, ex cujus perceptione ſequitur dolor. Anima etiam ſecundum vires interiores efficaciſſime apprehendit omnes cauſas triſtitiæ.

Tertio magnitudo doloris Chriſti patientis poteſt conſiderari ex doloris, & triſtitiæ puritate. Nam in aliis patientibus mitigatur triſtitia interior, & etiam dolor exterior ex aliqua conſideratione rationis, per quandam derivationem, ſeu redundantiam a ſuperioribus viribus ad inferiores: Quod in Chriſto patiente non fuit: quia *unicuique virium permiſit agere quod eſt ſibi proprium*, ſicut Damaſcenus dicit. (*l.* 3. *orth. fid. c.* 15. *a med.*)

Quarto poteſt conſiderari magnitudo doloris Chriſti patientis ex hoc, quod paſſio illa, & dolor a Chriſto fuerunt aſſumpta voluntarie, propter finem liberationis hominum a peccato. & ideo tantam quantitatem doloris aſſumpſit, quæ eſſet proportionata magnitudini fructus, qui inde ſequebatur.

Ex his igitur omnibus cauſis ſimul conſideratis manifeſte apparet, quod dolor Chriſti fuerit maximus.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit ex uno tantum prædictorum, ſcil. ex læſione corporali, quæ eſt cauſa ſenſibilis doloris: ſed ex aliis cauſis multo magis dolor Chriſti patientis augetur, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad ſecundum dicendum, quod virtus moralis aliter mitigat triſtitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem ſenſibilem. Triſtitiam enim interiorem diminuit directe, in ea medium conſtituendo,

do, ſicut in propria materia. Medium autem in paſſionibus virtus moralis conſtituit, ut in 2. parte habitum eſt, (1. 2. *q.* 64. *a.* 1. & 2.) non ſecundum quantitatem rei, ſed ſecundum quantitatem proportionis, ut ſcilicet paſſio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quod nulla triſtitia eſſet ad aliquid utilis, ideo credebant, quod totaliter a ratione diſcordaret, & per conſequens, quod totaliter eſſet ſapienti vitanda. Sed ſecundum rei veritatem triſtitia aliqua laudabilis eſt, ut Auguſt. probat in 14. de civit. Dei, (*c.* 9. *cir. med. to.* 5.) quando ſcilicet procedit ex ſancto amore, utpote cum aliquis triſtatur de peccatis propriis, vel alienis. Aſſumitur etiam ut utilis ad finem ſatisfactionis pro peccato, ſecundum illud Apoſt. 2. ad Cor. 7. *Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*. Et ideo Chriſtus, ut ſatisfaceret pro peccatis omnium hominum, aſſumpſit triſtitiam, maximam quidem quantitate abſoluta, non tamen excedentem regulam rationis. Dolorem autem exteriorem ſenſus virtus moralis directe non minuit: quia talis dolor non obedit rationi, ſed ſequitur corporis naturam: Diminuit tamen ipſum indirecte per redundantiam a ſuperioribus viribus in inferiores. quod in Chriſto non fuit, ut dictum eſt. (*in corp. & q. præc. a.* 2.)

Ad tertium dicendum, quod dolor animæ ſeparatæ patientis pertinet ad ſtatum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum hujus vitæ, ſicut Sanctorum gloria excedit omne bonum præſentis vitæ. Unde cum dicimus, Chriſti dolorem eſſe maximum, non comparamus ipſum dolori animæ ſeparatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat, niſi peccaret; & ſic fieret mortale, & paſſibile, & minus doleret patiens, quam corpus Chriſti, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quod etiamſi per impoſſibile ponatur, quod Adam in ſtatu innocentiæ paſſus fuiſſet, minor fuiſſet dolor ejus, quam Chriſti.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus non ſolum doluit pro amiſſione vitæ corporalis propriæ, ſed etiam pro peccatis omnium aliorum. Qui dolor in Chriſto exceſſit omnem dolorem cujuſcunque contriti: tum quia ex majori ſapientia, & charitate proceſſit, ex quibus dolor contritionis augetur: tum etiam quia pro omnibus peccatis ſimul doluit, ſecundum illud Iſa. 53. *Vere dolores noſtros ipſe tulit*. Vita autem corporalis Chriſti fuit tantæ dignitatis, & præcipue propter divinitatem unitam, quod de

ejus amiſſione etiam ad horam magis eſſet dolendum, quam de amiſſione vitæ alterius hominis per quantumcunque tempus. Unde & Philoſ. dicit 3. Ethic. (*c. 9. cir. med. to.* 5.) quod virtuoſus tanto plus diligit vitam ſuam, quanto ſcit eam eſſe meliorem; & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et ſimiliter Chriſtus vitam ſuam maxime dilectam expoſuit propter bonum charitatis, ſecundum illud Hierem. 12. *Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum ejus.*

Ad quintum dicendum, quod innocentia patientis minuit dolorem paſſionis, quantum ad numerum: quia cum nocens patitur, dolet non ſolum de pœna, ſed etiam de culpa; innocens autem ſolum de pœna: qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantum apprehendit nocumentum illatum ut magis indebitum. unde etiam & alii magis ſunt reprehenſibiles, ſi ei non compatiuntur, ſecundum illud Iſa. 57. *Juſtus autem perit, & non eſt qui recogitet in corde ſuo.*

Ad ſextum dicendum, quod Chriſtus voluit genus humanum a peccatis liberare non ſola poteſtate, ſed etiam juſtitia. Et ideo non ſolum attendit, quantam virtutem dolor ejus haberet ex divinitate unita, ſed etiam quantum dolor ejus ſufficeret ſecundum humanam naturam ad tantam ſatisfactionem.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per ejus rationem tamquam ex ſuperabundanti interimas hæreſes & *Cerdonis* dicentis, Chriſtum non eſſe paſſum vere, ſed ſimulaſſe paſſionem, & *Simoniacorum* dicentium, Chriſtum nihil mali pertuliſſe. Per hunc enim articulum ponentem in Chriſto dolorem omnium maximum, diſcimus; & Chriſtum non tantum vere, ſed etiam veriſſime, fuiſſe paſſum; & ipſum aliquid, immo multum, mali pertuliſſe. Quamquam hæc ultima hæreſis directius impugnetur, & expugnetur ab *ar.* 5. Ex eo namque, quod Chriſtus omnes dolores pertulit, patet directiſſime, falſum eſſe, quod ipſe nihil mali pertulerit. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, has merito damnari a Threnor. 1. *Attendite*, &c. ſecundum quod eſt *in argu. contr.* Ubi ly *ſi* ſtat pro non, ſicut & in Amos 3. *Si erit malum in civitate*: & in Pſ. 94. *ſi introibunt in requiem meam.* Hoc eſt, *Attendite, & videte, quod non eſt dolor,*

ſicut:

ſicut: &c. *Non erit malum*, &c. *Non introibunt in*, &c. Item a Papa *Eugenio* IV. in Concil. *Flor. Sacroſancta Romana Eccleſia firmiter credit, profitetur, & prædicat, Dei filium in aſſumpta humanitate ex virgine vere natum, vere paſſum, vere mortuum, & ſepultum, vere ex mortuis reſurrexiſſe*, &c. *Anathematizat autem, execratur, & damnat omnem hæreſim contraria ſapientem*. Hæc ille in conſtitut. ſuper unione Jacobinorum. Item ab Iſa. 53. *Vere dolores noſtros ipſe portavit*. Item a dictis ſupra *articulorum num*. 1. 94. 95. 96. 33. 195. 246. Et a Veritatib. aureis ſuper totam legem veterem, *Nu.* 17. *concl.* 1. *& Deuter.* 9. *concl.* 7. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 252

Utrum Chriſtus paſſus fuerit ſecundum totam animam.

3. d. 15. q. 2. a. 1. q. 3. & a. 3. q. 2. Et veri. q. 26. a. 3. ad 1. & ar. 8. & 9. Et quol. 7. a. 5. Et opuſc. 3. ca. 232.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit paſſus ſecundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidens, inquantum eſt corporis actus: Sed anima non eſt actus corporis ſecundum quamlibet partem ejus. nam intellectus nullius corporis actus eſt, ut dicitur in 3. de anima. (*ex tex. 6. & 12. to. 2.*) Ergo videtur, quod Chriſtus non fuerit paſſus ſecundum totam animam.

2. Præterea. Quælibet potentia animæ patitur a ſuo objecto: Sed ſuperioris partis rationis objectum ſunt rationes æternæ, *quibus inſpiciendis, & conſulendis intendit*, ut Auguſt. dicit 12. de Trinit. (*c. 7. in fi. tom.* 3.) Ex rationibus autem æternis nullum potuit Chriſtus pati nocumentum, cum in nullo ei contrarientur. Ergo videtur, quod non fuerit paſſus ſecundum totam animam.

3. Præterea. Quando paſſio ſenſibilis uſque ad rationem pertingit, tunc dicitur completa paſſio: quæ in Chriſto non fuit, ſed ſolum *propaſſio*, ut Hieronymus dicit. (*ſuper illud Matth. 26. Cœpit contriſtari*) unde & Dionyſ. dicit in Epiſt. ad Joannem Euangeliſtam, (*quæ eſt* 10. *cir. med.*) quod *paſſiones ſibi illatas patiebatur ſecundum judicare ſolum*.

ſolum. Non ergo videtur, quod Chriſtus ſecundum totam animam pateretur.

4. Præterea. Paſſio dolorem cauſat: Sed in intellectu ſpeculativo non eſt dolor: quia *delectationi, quæ eſt ab eo quod eſt conſiderare, nulla triſtitia opponitur*, ut Philoſ. dicit in 1. Topic. (*c.* 13. *loc.* 2. *to.* 1.) Ergo videtur, quod Chriſtus non pateretur ſecundum totam animam.

Sed Contra eſt, quod in Pſal. 87. dicitur ex perſona Chriſti: *Repleta eſt malis anima mea*: Gloſſa (*interl. Auguſt. to.* 8.) *non vitiis*, *ſed doloribus*, *quibus anima carni compatitur*, *vel malis*, *ſcilicet pereuntis populi*, *compatiendo*: Non autem fuiſſet anima ejus his malis repleta, ſi non ſecundum totam animam paſſus eſſet. Ergo Chriſtus eſt ſecundum totam animam paſſus.

Reſpondeo dicendum, quod totum dicitur reſpectu partium. Partes autem animæ dicuntur potentiæ ejus. Sic ergo dicitur anima tota pati, inquantum patitur ſecundum ſuam eſſentiam, vel inquantum ſecundum omnes ſuas potentias patitur. Sed conſiderandum eſt, quod aliqua potentia animæ poteſt pati *dupliciter*: *Uno modo* paſſione propria; quæ quidem eſt, ſecundum quod patitur a ſuo objecto; ſicut ſi viſus patiatur ex ſuperabundanti viſibili: *Alio modo* aliqua potentia patitur paſſione ſubjecti, ſuper quod fundatur: ſicut viſus patitur patiente ſenſu tactus in oculo, ſuper quem fundatur viſus; puta cum oculus pungitur, aut etiam diſtemperatur per calorem.

Sic igitur dicendum eſt, quod *ſi intelligamus totam animam ratione ſuæ eſſentiæ*, *ſic manifeſtum eſt*, *totam animam Chriſti paſſam eſſe*. Nam tota eſſentia animæ conjungitur corpori, ita quod tota eſt in toto, & tota in qualibet parte ejus. Et ideo, corpore patiente, & diſpoſito ad ſeparationem ab anima, tota anima patiebatur. *Si vero intelligamus totam animam ſecundum omnes potentias ejus*, *ſic loquendo de paſſionibus propriis potentiarum*, *patiebatur quidem ſecundum omnes vires inferiores*; quia in ſingulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inveniebatur aliquid, quod erat cauſa doloris Chriſti, ſicut ex ſupradictis patet: (*a. præc.*) ſed *ſecundum hoc ſuperior ratio non patiebatur in Chriſto ex parte ſui objecti*, ſcilicet Dei, qui non erat animæ Chriſti cauſa doloris, ſed delectationis, & gaudii: *Secundum autem illum modum paſſionis*, *quo potentia aliqua dicitur pati ex parte ſui ſubjecti*, *ſic omnes potentiæ animæ Chri-*

ſti

ſti patiebantur. omnes enim potentiæ animæ radicantur in eſſentia ejus, ad quam pervenit paſſio, paſſo corpore, cujus eſt actus.

Ad primum ergo dicendum, quod licet intellectus, ſecundum quod eſt potentia quædam, non ſit corporis actus: eſſentia tamen animæ eſt corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiva, ut in 1. parte habitum eſt. (*q. 77. a. 6. & 8.*)

Ad ſecundum dicendum, quod illa ratio procedit de paſſione, quæ eſt ex parte proprii objecti, ſecundum quam ſuperior ratio in Chriſto paſſa non fuit.

Ad tertium dicendum, quod dolor tunc dicitur eſſe paſſio perfecta, per quam anima perturbatur, quando paſſio ſenſitivæ partis pertingit uſque ad immutandum rationem a rectitudine ſui actus; ut ſcilicet ſequatur paſſionem, & non habeat liberum arbitrium ſuper eam. Sic autem paſſio ſenſitivæ partis non pervenit in Chriſto uſque ad rationem, ſed ex parte ſubjecti, ſicut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad quartum dicendum, quod intellectus ſpeculativus non poteſt habere dolorem, vel triſtitiam ex parte ſui objecti, quod eſt verum abſolute conſideratum, quod eſt perfectio ejus: poteſt tamen ad ipſum pertingere dolor, vel cauſa doloris per modum jam dictum. (*in corp. art.*)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis; quod Chriſtus paſſus eſt ſecundum totam animam. Ut per hoc, quod dicitur Pſal. 87. *Repleta*, &c. ſecundum quod cum expoſitione ponitur *in arg. contr.* Item per dictum Iſa. 1. *Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis uſque ad verticem non eſt in eo ſanitas.* Hoc enim (ſecundum ſacros doctores) juxta ſenſum myſticum intelligitur de Chriſto. Nec immerito quidem: ut pœna ſatisfactoria Chriſti correſpondeat in omnibus culpæ hominum, de quibus Iſaias ibi loquitur ad liter. Taceo, quod in *art. 6. corpor.* ſi. ly *quarto poteſt conſiderari magnitudo*, &c. dictum eſt, quod pœnam ſuam Chriſtus voluit eſſe tantam, quanta proportionaretur fini, ideſt liberationi hominum a peccatis. Cum itaque peccata populum a planta pedis uſque ad verticem, & in corpore, & in anima occupaverunt; non tantum enim opere, ſed etiam

etiam corde, ideſt cogitatione peccaverant; conveniens fuit, ut ſcriptura hæc Iſaiæ ſecundum myſticum intellectum attribueret Chriſto paſſionem & ſecundum totum corpus, & ſecundum totam animam. Secundum corpus, inquam; ut denotavit per ly *omne caput languidum*: ſecundum animam vero: ut deſignavit per ly *omne cor mœrens*: ſecundum totum autem, & totam; ut importavit, utrumque a ſe prædictorum limitando per ly *a planta pedis* (ſcilicet, tum corporalis, tum ſpiritualis, ideſt affectus animæ) *uſque ad verticem* (ſcilicet, tum corporalem, tum ſpiritualem, ideſt partem ſuperiorem animæ) non eſt in eo, ſcilicet Chriſto homine, ſanitas. Modum tamen, quo in ſuperiori parte, ſcilicet intellectiva non erat, & erat ſanitas, vide in concluſionibus 2. 3. ne erres. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VIII. 253

Utrum tota anima Chriſti in paſſione frueretur fruitione beata.

3. *d.* 15. *q.* 2. *a.* 3. *q.* 2. *Et ver. q.* 10. *a.* 11. *ad* 3. *Et q.* 26. *a.* 9. *&* 10. *Et quol.* 1. *qu.* 2. *a.* 2. *cor. Et op.* 2. *c.* 238. *&* 239.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod anima Chriſti in articulo illius paſſionis non tota frueretur fruitione beata. Impoſſibile eſt enim ſimul dolere, & gaudere; cum dolor, & gaudium ſint contraria: Sed anima Chriſti tota patiebatur dolorem in tempore paſſionis, ut ſupra habitum eſt. (*art. prec.*) Non ergo poterat eſſe, ut tota frueretur.

2. Præterea. Philoſ. dicit in 7. Ethic. (*implic. cap. ult. to.* 5.) quod triſtitia, ſi ſit vehemens, non ſolum impedit delectationem contrariam, ſed quamcumque: & e converſo: Dolor autem paſſionis Chriſti fuit maximus, ut oſtenſum eſt. (*art.* 6. *huj. qu.*) & ſimiliter delectatio fruitionis eſt maxima, ut in principio ſecundæ partis habitum eſt. (1. 2. *qu.* 4.) Non ergo potuit eſſe, quod anima Chriſti tota ſimul pateretur, & frueretur.

3. Præterea. Fruitio beata eſt ſecundum cognitionem, & amorem divinorum, ut patet per Aug. in 1. de doctr. Chriſt. (*ex cap.* 4. *&* 10. *tom.* 3.) Sed non omnes vires animæ attingunt ad cognoſcendum,

dum, & amandum Deum. Non ergo tota anima Chriſti fruebatur.

Sed Contra eſt, quod Damaſcen. dicit in 3. lib. (*orth. fid. c.* 15. *a med.*) quod *divinitas Chriſti permiſit carni agere, & pati quæ propria*. Ergo pari ratione, cum proprium eſſet animæ Chriſti, inquantum erat beata, quod frueretur, paſſio ejus fruitionem non impediebat.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt prius, (*art. præced.*) tota anima poteſt intelligi & ſecundum eſſentiam, & ſecundum omnes ejus potentias.

Si autem intelligatur ſecundum eſſentiam, ſic tota anima fruebatur, inquantum eſt ſubjectum ſuperioris partis animæ, cujus eſt frui divinitate; ut ſicut paſſio ratione eſſentiæ attribuitur ſuperiori parti animæ, ita e converſo fruitio ratione ſuperioris partis animæ attribuatur eſſentiæ. *Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum ejus, ſic non tota anima fruebatur*: nec directe quidem; quia fruitio non poteſt eſſe actus cujuslibet partis animæ: nec per redundantiam gloriæ; quia dum Chriſtus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ a ſuperiori parte ad inferiorem, nec ab anima in corpus: ſed quia nec e converſo ſuperior pars animæ impediebatur circa id, quod eſt ſibi proprium per inferiorem, conſequens eſt, quod *ſuperior pars animæ perfecte fruebatur Chriſto patiente*.

Ad primum ergo dicendum, quod gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori paſſionis; quia non ſunt de eodem. Nihil autem prohibet, contraria eidem ineſſe non ſecundum idem. Et ſic gaudium fruitionis poteſt pertinere ad ſuperiorem partem rationis per proprium actum; dolor autem paſſionis ſecundum ſubjectum: Ad eſſentiam vero animæ pertinet dolor paſſionis ex parte corporis, cujus eſt forma; gaudium vero fruitionis ex parte potentiæ, cui ſubjicitur.

Ad ſecundum dicendum, quod verbum illud Philoſophi habet veritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab una potentia animæ in aliam: ſed hoc in Chriſto non fuit, ut ſupra dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de totalitate animæ, quantum ad ejus potentias.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Damaſceno: quod Chriſti anima tempore paſſionis fruebatur fruitione beata. A Damaſceno quidem, ut cum diſcurſu ponitur *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicunt; humanitatem Chriſti ab illo nunc, quo aſſumpta eſt, fuiſſe beatam, Pſal. 64. *Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti*. Ac ſi aperte dicatur ibi: quod Chriſtus homo fuit comprehenſor ſimul, dum erat viator. De ratione enim comprehenſorum eſt continuitas operationis, qua Deum videndo attingunt, ſecundum illud Pſal. 124. *Non commovebitur in æternum, qui habitat in Hieruſalem:* & conſequenter per idem oſtendunt ſcripturæ, Chriſti hominis operationem beatificam numquam etiam tempore paſſionis fuiſſe interruptam: per quod oſtenderant, Chriſtum, ſecundum quod homo, eſſe comprehenſorem. Cæterum, ſi vis quoque per apertam rationem videre, quod continuitas operationis (ut habetur 1. 2. *q.* 3. *ar.* 2. *ad quartum*) ſit de ratione comprehenſorum, ſeu felicitate perfecta beatorum. Ecce. Anima intellectiva numquam ad finem ultimum pertingit, niſi quando naturale deſiderium ejus quietatur. Deſiderat autem naturaliter felicitatis perpetuitatem, ideſt, perpetuam continuitatem: ſicut naturaliter deſiderat felicitatem. Quia enim anima intellectiva eſt perpetua in ſua ſubſtantia: ideo illud, quod propter ſe deſiderat, & non propter aliud, deſiderat, ut ſemper habendum. Unde patet: quod felicitas ultima non eſſet felicitas ultima, niſi perpetuo ſine ulla diſcontinuitate operationis, in qua conſiſtit, 1. 2. *q.* 3. *ar.* 4. permaneret. Audi, ſi vis, & aliam. Illud, quod naturaliter movetur ad aliquid, ſicut ad finem motus ſui, non removetur ab eo, niſi per violentiam, ut patet de gravi, cum projicitur ſurſum. Conſtat autem ex *l.* 3. *cont. Gent. c.* 50. quod ſubſtantia intellectualis, qualis eſt anima humana, tendit deſiderio naturali ad viſionem Dei per eſſentiam. Anima ergo intellectiva videns eſſentiam divinam non deficit ab ipſa viſione: niſi per violentiam. Patet autem, quod nihil tollitur per violentiam alicujus: niſi virtus auferentis ſit major virtute illud cauſantis. Cum igitur cauſa viſionis divinæ ſit Deus, *l.* 3. *contr. Gent. c.* 52. 53. & nulla virtus excedat Dei virtutem: ſequitur, quod impoſſibile ſit, ipſam viſionem tolli per violentiam

crea-

creaturæ quantuncumque magnam ab anima beata. Diſcontinuitas itaque operationis beatificæ nulla potuit intervenire in anima Chriſti intellectiva, ſed nec impedimentum aliquod per violentiam paſſionum ſibi a Judæis illatarum: etiamſi illæ violentiæ fuiſſent majores. Violentias tamen has Chriſtus voluntarie paſſus eſt, *q.* 14. *art.* &c. *Secundo* vides quomodo, &c.

ARTICULUS IX. 254

Utrum Chriſtus fuerit convenienti tempore paſſus.

Inf. ar. 10. *cor.*

AD Nonum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit convenienti tempore paſſus. Paſſio enim Chriſti figurabatur per immolationem agni Paſchalis. unde & Apoſtolus dicit primæ ad Corinthios 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*. Sed agnus Paſchalis immolabatur quartadecima die ad veſperam, ut dicitur Exodi 12. Ergo videtur, quod Chriſtus tunc debuerit pati. quod patet eſſe falſum: nam tunc Paſcha cum ſuis diſcipulis celebravit, ſecundum illud Marc. 14. *Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant*; ſequenti autem die paſſus fuit.

2. Præterea. Paſſio Chriſti dicitur ejus exaltatio, ſecundum illud Joan. 3. *Oportet exaltari filium hominis:* Ipſe autem Chriſtus dicitur Sol juſtitiæ, ut patet Malachiæ ultimo. Ergo videtur, quod debuerit pati hora ſexta, quando ſol eſt in ſua maxima exaltatione: cujus contrarium videtur per id quod dicitur Mar. 15. *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.*

3. Præterea. Sicut ſol in hora ſexta maxime exaltatur quolibet die, ita in ſolſtitio æſtivali maxime exaltatur quolibet anno. Debuit ergo magis pati circa tempus ſolſtitii æſtivalis, quam circa tempus æquinoctii vernalis.

4. Præterea. Per præſentiam Chriſti in mundo mundus illuminabatur, ſecundum illud Joannis 9. *Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi*. Conveniens igitur fuiſſet humanæ ſaluti, ut diutius in hoc mundo vixiſſet, ita quod non pateretur in juvenili ætate, ſed magis in ſenili.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 13. *Sciens Jeſus, quia venit hora ejus, ut tranſeat de hoc mundo ad Patrem*. Et Jo. 2. dicit: *Nondum venit hora mea*.

Ubi

Ubi dicit Auguſt. (*tract.* 8. *in Jo. ad fin. to.* 9.) „Ubi „ tantum fecit, quantum ſufficere judicavit, venit „ hora ejus non neceſſitatis, ſed voluntatis. „ Convenienti igitur tempore paſſus eſt.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*ar.* 1. *hu. qu.*) paſſio Chriſti ſubjecta erat ejus voluntati. Voluntas autem ejus regebatur divina ſapientia, quæ omnia convenienter, & ſuaviter diſponit, ut dicitur Sap. 8. Et ideo dicendum eſt, quod *convenienti tempore paſſio Chriſti celebrata eſt*. Unde Auguſtinus in lib. QQ. veteris, & novi teſtamenti (*qu.* 55. *in princ. tom.* 4.) dicit, *Omnia propriis locis, & temporibus geſſit Salvator*.

Ad primum ergo dicendum, quod quidam dicunt, Chriſtum fuiſſe paſſum quartadecima luna, quando Judæi Paſcha immolabant. Unde & Jo. 18. dicitur, quod Judæi *non introierunt in prætorium Pilati* ipſo die paſſionis, *ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha*. ubi Chryſoſtomus dicit, (*hom.* 82. *in Jo. a med.*) quod „ tunc Judæi faciebant Paſcha; „ ipſe vero ante unam diem celebravit Paſcha, re„ ſervans ſuam occiſionem ſextæ feriæ, quando ve„ tus Paſcha fiebat. „ Cui videtur conſonare, quod dicitur Joan. 13. quod *ante diem feſtum Paſchæ Chriſtus, facta cœna, pedes diſcipulorum lavit*.

Sed Contra hoc videtur eſſe, quod dicitur Matth. 26. quod *prima die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha*? Ex quo patet, quod „ cum primus dies azy„ morum dicatur quartuſdecimus dies menſis primi, „ quando agnus immolabatur, & luna pleniſſima eſt, „ ut Hieron. dicit, (*ſup. illud Matth.* 26. *Prima die azymorum acceſſerunt &c.*) conſtat quartadecima luna Chriſtum cœnam feciſſe, & quintadecima eum eſſe paſſum. Et hoc expreſſius manifeſtatur per id quod dicitur Marc. 14. *Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant &c.* & Luc. 22. *Venit dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha*.

Et ideo quidam dicunt, quod Chriſtus die convenienti, ideſt quartadecima Luna, Paſcha cum diſcipulis ſuis manducavit, „ demonſtrans quod uſque ad „ ultimum diem non erat contrarius legi, ut Chryſoſtomus dicit ſuper Matth. (*hom.* 82. *a princ.*) ſed Judæi occupati circa procurationem mortis Chriſti, contra legem, celebrationem Paſchæ in craſtinum diſtulerunt. Et propter hoc de his dicitur, quod in die paſſionis Chriſti noluerunt intrare prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.

Sed nec iſtud videtur eſſe conſonum verbis Marci dicentis: *Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant*. Simul ergo Chriſtus, & Judæi vetus Paſcha celebraverunt. Et, ſicut Beda dicit ſuper Mar. (*cap.* 43. *ſecundum ejus ordinem*) *licet Chriſtus, qui eſt Paſcha noſtrum, ſit crucifixus ſequenti die*, hoc eſt quintadecima luna: „ tamen nocte, qua agnus „ immolabatur, corporis, ſanguiniſque ſui diſcipu„ lis tradens myſteria celebranda, & a Judæis ten„ tus, ac ligatus, ipſius immolationis, hoc eſt paſ„ ſionis ſuæ, ſacravit exordium. „ Cum autem dicitur Joan. 13. *Ante diem feſtum Paſchæ*, intelligitur hoc fuiſſe quartadecima luna, quod tunc evenit quinta feria. nam luna exiſtente quintadecima, erat dies ſolemniſſimus Paſchæ apud Judæos. & ſic eumdem diem, quem Joannes nominat *ante diem feſtum Paſchæ*, propter diſtinctionem naturalem dierum, Matthæus nominat primum diem azymorum: quia ſecundum ritum Judaicæ feſtivitatis ſolemnitas incipiebat a veſpera præcedentis diei. Quod autem dicitur, eos comeſturos eſſe Paſcha in quintadecima luna, intelligendum eſt, quod ibi Paſcha non dicitur agnus Paſchalis, qui immolatus fuerat decimaquarta luna; ſed dicitur cibus Paſchalis, ideſt azymi panes, quos oportebat comedi a mundis. Unde Chryſoſtomus ibidem (*a med.*) aliam expoſitionem ponit, quod Paſcha poteſt accipi pro toto feſto Judæorum, quod ſeptem diebus agebatur.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in libro tertio de conſ. Euang. (*cap.* 13. *to.* 4.) „ hora erat quaſi ſexta, cum traditus eſt Dominus „ crucifigendus a Pilato, ut Joannes dicit: non e„ nim erat plene ſexta, ſed quaſi ſexta, ideſt pera„ cta quinta, & aliquid etiam de ſexta eſſe cœpe„ rat, donec completa ſexta, Chriſto pendente in „ cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem fuiſſe „ hora tertia, cum clamaverunt Judæi, ut Dominus „ crucifigeretur: & veraciſſime demonſtratur, tunc „ eos crucifixiſſe, quando clamaverunt. Ergo ne „ quiſquam cogitationem tanti criminis averſus a „ Judæis in milites converteret, Erat, inquit, hora „ tertia, & crucifixerunt eum, ut illi eum potius „ crucifixiſſe inveniantur, qui hora tertia ut cruci„ figeretur clamaverunt. Quanquam non deſunt, „ qui Paraſceven, quam Joannes commemorat di„ cens, Erat Paraſceve hora quaſi ſexta, horam diei „ tertiam velint intelligi. Paraſceve quippe interpre„ tatur præparatio. Verum autem Paſcha, quod in „ paſſione Domini celebratur, incepit præparari ab

„ hora

„ hora noctis nona, quando ſcilicet omnes principes „ ſacerdotum dixerunt : Reus eſt mortis . Ab illa „ ergo noctis hora uſque ad Chriſti crucifixionem „ occurrit hora Paraſceves ſexta , ſecundum Joan„ nem, & hora diei tertia ſecundum Marcum.

Quidam tamen dicunt, quod hæc diverſitas ex peccato ſcriptoris apud Græcos contigit . nam figuræ, quibus tria, & ſex repræſentantur, ſatis ſunt propinquæ apud eos.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dicitur in lib. de QQ. vet. & novi Teſtam. (*qu.* 55. *inter op. Aug. tom.* 4.) „ tunc voluit Dominus paſſione ſua mun„ dum redimere, & reformare, quando eum crea„ verat, ideſt in æquinoctio, unde mundus initium „ cepit, & dies ſuper noctem increvit; quia per paſ„ ſionem Salvatoris a tenebris ad lucem perduci„ mur. „ Et quia perfecta illuminatio erit in ſecundo adventu Chriſti, ideo tempus ſecundi adventus æſtati comparatur, Matth. 24. ubi dicitur: „ Cum „ ramus ejus jam tener fuerit , & folia nata, ſcitis „ quia prope eſt æſtas: ita & vos, cum videritis hæc „ omnia, ſcitote quia prope eſt, & in januis: „ Et tunc etiam erit maxima Chriſti exaltatio.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus in juvenili ætate pati voluit, propter *tria*. *Primo* quidem, ut ex hoc magis ſuam dilectionem commendaret, quod vitam ſuam pro nobis dedit, quando erat in perfectiſſimo ſtatu. *Secundo*, quia non conveniebat, ut in eo appareret naturæ diminutio, ſicut nec morbus, ut ſupra dictum eſt. (*qu.* 14. *ar.* 4.) *Tertio*, ut in juvenili ætate moriens, & reſurgens, futuram reſurgentium qualitatem in ſeipſo Chriſtus præmonſtraret. Unde dicitur Epheſ. 4. „ Donec occurramus omnes „ in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei in vi„ rum perfectum , in menſuram ætatis plenitudinis „ Chriſti.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinnatum a ſcripturis, & Eccleſia: quod Chriſtus eſt convenienti per antonomaſiam, ideſt, convenientiſſimo tempore, paſſus (ſic enim dicta omnia de Chriſto, quantum eſt ex parte Chriſti, antonomaſtice intelliguntur, *q.* 35. *art.* 8. *in Elucid. poſt concl.*) a ſcripturis quidem, ut *Joan.* 13. & 2. ſecundum quod cum expoſitione B. Auguſt. eſt *in argum. contr.* Ubi *ly hora mea* exponatur ſic, ideſt hora meæ paſſionis a me determinata. Item per

hoc,

hoc, quod dicitur Sapient. 11. *omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti, Domine*. Subſume tu particularem hanc. Sed tu Domine diſpoſuiſti paſſionem tuam, ut cuique in ſacris literis experte patet. ergo in num. pondere, & menſura diſpoſuiſti illam. Quapropter, cum tu, Domine, ſic eam diſpoſueris, impoſſibile eſt, quod paſſio ipſa non fuerit convenienti tempore celebrata. Item e dictis *quæſt.* 42. *articulorum ſuorum appendicibus*, generalia illa ſuaviter inflectendo ad particulare hoc intentum. Ab Eccleſia vero inſinuatur per hoc, quod conficit ſacramentum Euchar. in azymo. Deſignat enim facto ipſo, quod Chriſtus in cœna ultima, quando inſtituit hoc ſacramentum, uſus eſt azymo: ut qui primo die azymorum, quando paſcha immolabant, *Matth.* 26. *Marc.* 14. ſupremam illam cœnam demonſtrans ideo, quod uſque ad ultimum diem non erat contrarius legi, manducaverit. Eccleſia igitur factis ipſis proteſtatur; quod Chriſtus ſeipſum verum agnum 14. luna menſis apud Hebræos primi, ideſt Martii, immolavit, conſentiente ad hoc univerſa multitudine bonorum filiorum Iſrael. Vide Veritates aureas ſuper totam legem veterem, *Exod.* 12. *concl.* 1. in ly *immolabit*, &c. Conſequenter ergo proteſtatur, quod Chriſtus 14. Luna ſecundum legem in *Exod.* 12. præſcriptam immolatus eſt ad veſperam incruente, & e veſtigio cruente per ſucceſſionem continuam. Sic enim oportuit ſecundum verum legis antiquæ ſenſum fieri reddendo ſingillatim figurata figuris. Nam cœnæ figurali ſuccedit immediate cœna figurata Agni, ſcilicet Chriſti, ſacramentalis comeſtio, & immolationi cruentæ figurali ſuccedit poſt cœnam immediate immolatio cruenta figurata (Ad hortum enim mox Chriſtus accedit, ubi cruento ſudore, *Luc.* 22. totam continuandam ſimilem, ideſt cruentam, ſui immolationem conſecravit) Nec obſtat, quod agnus figuralis prius occidebatur, & poſtea manducabatur, ſecundum illud Exo. 12. *ponent de ſanguine ejus ſuper utrumque poſtem domorum, in quibus comedent illum*. Hoc, inquam, non obſtat: quoniam figuratum figuræ debere ſuccedere ibi in Exodo præmonſtratum eſt, non autem ordinem ordini. Licet enim veritas, ideſt figuratum debeat reſpondere figuræ; non tamen neceſſario quantum ad omnia, quia jam inter illa non eſſet ſimilitudo, ſed veritas, ideſt, identitas, *art.* 4. *ad primum*, & *quæſtio.* 2. *art.* 6. *ad primum*, ex Damaſceno utrobique, ſpeciatim autem in propoſito non oportuit ordinem figurati reſpondere ordini figuræ, ne fieret confuſio inver-

ſa.

ſa. ideſt quod poſt cœnam figuralem Chriſtus clavis realiter immediate crucifigeretur, & poſt crucifixionem ſtatim ipſe cœnam figuratam celebraret. Paſſum igitur Chriſtum tempore convenienti, ideſt tempore ab Exodo præſignato, docet Eccleſia, dum in azymo conſecrat. Non objicias, quod Græcis ipſa concedit, ut in fermentato conſecrent, quia non facit hoc ad denotandum contrarium, ideſt, quod Chriſtus non ſit paſſus tempore prædicto convenienti, Abſit; ſed hoc facit ad denotandum, quod de neceſſitate conſecrationis non eſt panem eſſe azymum, licet hoc ſit de melius eſſe, *q.* 74. *ar.* 4. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS X. 255

Utrum Chriſtus fuerit convenienti loco paſſus.

Sup. qu. 35. *a.* 7. *ad* 1. *& inf. q.* 83. *a.* 3. *ad* 1. *Et opu.* 60. *cap.* 18.

AD Decimum ſic proceditur. Videtur, quod non convenienti loco Chriſtus paſſus fuerit. Chriſtus enim paſſus eſt ſecundum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethlehem. Ergo videtur, quod non in Hieruſalem, ſed in Nazareth, vel in Bethlehem pati debuerit.

2. Præterea. Veritas debet reſpondere figuræ: Sed paſſio Chriſti figurabatur per ſacrificia veteris legis: hujuſmodi autem ſacrificia offerebantur in templo. Ergo videtur, quod & Chriſtus in templo pati debuerit, & non extra portam civitatis.

3. Præterea. Medicina debet morbo reſpondere: Sed paſſio Chriſti fuit medicina contra peccatum Adæ: Adam autem non fuit ſepultus in Hieruſalem, ſed in Hebron. dicitur enim Joſue 14. *Nomen Hebron ante vocabatur chariath Arbe, Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt*. Ergo videtur, quod Chriſtus in Hebron, & non in Hieruſalem pati debuerit.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 13. *Non capit Prophetam perire extra Hieruſalem*: Sed Chriſtus fuit Propheta. Convenienter ergo paſſus eſt in Hieruſalem.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dicitur in lib.

Quæ-

Quæſtionum vet. & novi Teſtam. (*quæſt.* 55. *inter op. Aug. tom.* 4.) *omnia propriis locis*, *&* *temporibus geſſit Salvator* : quia ſicut omnia tempora ſunt in manu ejus, ita etiam omnia loca: Et ideo *ſicut convenienti tempore Chriſtus paſſus eſt*, *ita etiam convenienti loco*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus convenientiſſime in Hieruſalem paſſus eſt. *Primo* quidem, quia Hieruſalem erat locus a Deo electus ad ſacrificia ſibi offerenda; quæ quidem figuralia ſacrificia figurabant Chriſti paſſionem, quod eſt verum ſacrificium, ſecundum illud Epheſ. 5. *Tradidit ſemetipſum hoſtiam*, *&* *oblationem in odorem ſuavitatis*. Unde Beda dicit in quadam Homilia, (*ſc. in Dominica Palmarum*, *in princ.*) quod *appropinquante hora paſſionis*, *Dominus appropinquare voluit loco paſſionis*, ſcilicet in Hieruſalem, quo pervenit ante ſex dies Paſchæ; ſicut agnus paſchalis ante ſex dies Paſchæ, ideſt decima luna, ſecundum præceptum legis ad locum immolationis ducebatur. *Secundo*, quia virtus paſſionis ejus ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, ideſt in Hieruſalem. Unde dicitur in Pſal. 73. *Deus autem rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ*, ideſt in Hieruſalem, quæ dicitur eſſe umbilicus terræ. *Tertio*, quia hoc maxime conveniebat humilitati ejus, ſcilicet ſicut turpiſſimum genus mortis elegit, ita etiam ad ejus humilitatem pertinuit, quod in loco tam celebri confuſionem pati non recuſavit. Unde Leo Papa dicit in quodam Sermone Epiphan. (*qui eſt* 1. *cap.* 2. *a princ.*) *Qui ſervi ſuſceperat formam*, *Bethlehem prælegit nativitati*, *Hieruſalem paſſioni*. *Quarto*, ut oſtenderet, a Principibus populi Judæorum exortam eſſe iniquitatem occidentium ipſum. & ideo in Hieruſalem, ubi Principes morabantur, voluit pati. Unde dicitur Actor. 4. *Convenerunt in iſta civitate adverſus ſanctum puerum tuum Jeſum*, *quem unxiſti*, *Herodes*, *&* *Pontius Pilatus cum gentibus*, *&* *populis Iſrael*.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus non in templo, aut in civitate, ſed extra portam paſſus eſt, propter *tria*. *Primo* quidem, ut veritas reſponderet figuræ. Nam vitulus, & hircus, qui ſolemniſſimo ſacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra caſtra comburebantur, ut præcipitur Levit. 16. Unde dicitur Heb. 13. „ Quorum anima„ lium infertur ſanguis pro peccato in ſancta per „ Pontificem, horum corpora cremantur extra ca„ ſtra. Propter quod & Jeſus, ut ſanctificaret per

„ ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus „ eſt. „ *Secundo*, ut per hoc daret nobis exemplum exeundi a mundana converſatione. Unde ibidem ſubditur: *Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes*. *Tertio*, ut Chryſoſt. in Serm. de Paſſ. (*ſeu de Cruce, & Latrone, aliquant. a princ.*) dicit, „ Noluit Dominus pati ſub tecto, non in tem- „ plo Judaico, ne Judæi ſubtraherent ſacrificium „ ſalutare, ne putares pro illa tantum plebe obla- „ tum: & ideo foras civitatem, foras muros, ut ſcias „ ſacrificium eſſe commune, quod totius eſt terræ „ oblatio, quod communis eſt purificatio.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Hieron. dicit ſuper Matt. (*ſup. illud c.* 27. *Et venerunt in locum &c.*) „ Quidam expoſuit Calvariæ locum, in quo „ ſepultus eſt Adam, ideo ſic appellatum, quia ibi „ antiqui hominis ſit conditum caput. Favorabilis „ interpretatio, & mulcens aurem populi, nec ta- „ men vera. Extra urbem enim, & foras portam „ loca ſunt, in quibus truncantur capita damnato- „ rum; & calvariæ, ideſt decollatorum ſumpſere „ nomen. Propterea autem ibi crucifixus eſt Jeſus, „ ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigeren- „ tur vexilla martyrii. Adam vero ſepultum juxta „ Hebron, & Arbee, in Jeſu filii Nave volumine „ legimus. „ Magis autem Jeſus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quam juxta ſepulchrum Adæ, ut oſtenderetur quod crux Chriſti non ſolum erat in remedium contra peccatum perſonale ipſius Adæ, ſed etiam contra peccatum totius mundi.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis: quod in loco convenienti, ſcilicet in Hieruſalem, & Calvariæ paſſus eſt Chriſtus. Quod quidem in talibus locis, uno tanquam communi, ſcilicet Hieruſalem, altero tamquam proprio, paſſus ſit, inſinuatur *Mat.* 27. *Mar.* 15. *Luc.* 23. *Jo.* 19. Quod vero ipſum pati in prædictis locis fuerit conveniens, inſinuatur *Luc.* 13. *Iſa.* 53. Et Lucas quidem Chriſtum ad literam loquentem de paſſione ſua futura introducit, ibi & dicentem: *Non capit, prophetam perire extra Hieruſalem*. Applica tu, ut *in argumen. contr.* Iſaias autem ibi de Chriſto prophetat in præteritum propter certitudinem rei, & inquit: *Cum ſceleratis reputatus eſt*. Non enim hoc ſc. ly *ſceleratis* ſolum

ad

ad latrones, cum quibus crucifixus eſt, refertur: ſed & ad ſceleratorum abſolute, ideſt ad communiter damnatorum, locum. Ac ſi apertius Iſaias in propoſito dixerit. Chriſtus in loco ſceleratórum pro illorum ſceleribus puniendis deputato crucifigendus proculdubio eſt. Item inſinuatur a dictis, &c. Vide *n.* 9. *append.* locaque ibi citata: & facile inflectendo illa, aliaque univerſalia ad hoc particulare propoſitum, abundanter ſatisfactus eris. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS XI. 256

Utrum conveniens fuerit, Chriſtum cum latronibus crucifigi.

AD Undecimum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum cum latronibus crucifigi. Dicitur enim 2. Cor. 6. *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate*? Sed Chriſtus *factus eſt nobis juſtitia a Deo*: iniquitas autem pertinet ad latrones. Non ergo fuit conveniens, ut Chriſtus ſimul cum latronibus crucifigeretur.

2. Præterea. Super illud Matth. 26. *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo*, dicit Origen. (*tract.* 35. *in Matth. inter princ. & med.*) *Mori cum Jeſu pro omnibus moriente hominum non erat*. Et Ambroſius ſuper illud Luc. 22. *Paratus ſum tecum & in carcerem, & in mortem ire: Paſſio*, inquit, *Domini æmulos habet, pares non habet*. Multo igitur minus conveniens videtur, quod Chriſtus ſimul cum latronibus pateretur.

3. Præterea. Matth. 27. dicitur: quod *latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*. Sed Lucæ 23. dicitur, quod *unus eorum, qui crucifixus erat cum Chriſto, ei dicebat: Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum*. Ergo videtur, quod præter latrones blaſphemantes, fuerit cum eo crucifixus alius non blaſphemans: Et ſic videtur inconvenienter ab Euangeliſtis narratum, quod Chriſtus fuerit cum latronibus crucifixus.

Sed Contra eſt, quod Iſa. 53. fuerat prophetatum: *Et cum ſceleratis reputatus eſt*.

Reſpondeo dicendum, quod Chriſtus inter latrones crucifixus eſt alia quidem ratione quantum ad intentionem Judæorum, alia vero quantum ad Dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem Judæorum, *duos latrones utrinque crucifixerunt*, ſicut dicit Chryſoſt. (*Hom.* 88. *in Matth. aliquant. a princ.*

& homil. 84. *in Joan.*) „ ut eorum ſuſpicionis fieret „ particeps. Sed non ita evenit. nam de illis nihil „ dicitur; hujus autem ubique crux honoratur: Re- „ ges diademata deponentes aſſumunt crucem in pur- „ puris, in diadematibus, in armis, in menſa ſa- „ crata; ubique terrarum crux emicat. „ *Quantum* vero *ad Dei ordinationem*, *Chriſtus cum latronibus crucifixus eſt*, quia, ut Hieronym. dicit ſuper Matth. (*ſup. illud c.* 27. *Venerunt in locum*, *qui*, *&c.*) „ ſicut pro nobis maledictum crucis factus eſt Chri- „ ſtus, ſic pro omnium ſalute inter noxios quaſi no- „ xius crucifigitur. „ *Secundo*, ut dicit Leo Papa in Sermone de Paſſione, (*qui eſt* 4. *parum a princ.*) „ duo latrones, unus ad dexteram, & alius ad ſi- „ niſtram, crucifiguntur, ut in ipſa patibuli ſpecie „ monſtraretur illa, quæ in judicio ipſius omnium „ hominum facienda eſt diſcretio. „ Et Auguſtinus dicit ſuper Joan. (*tract.* 31. *in fin. tom.* 9.) „ ipſa „ crux, ſi attendas, tribunal fuit. in medio enim „ judice conſtituto, unus qui credidit, liberatus, al- „ ter qui inſultavit, damnatus eſt. jam ſignificabat, „ quid facturus eſt de vivis, & mortuis, alios poſi- „ turus ad dexteram, alios vero ad ſigniſtram. „ *Tertio*, ſecundum Hilarium, (*can.* 33. *in Matth. ante med.*) „ duo latrones lævæ, ac dextræ affigun- „ tur, omnem humani generis univerſitatem voca- „ ri ad ſacramentum paſſionis Domini oſtendentes: „ Sed quia per diverſitatem fidelium, ac infidelium „ fit omnium ſecundum dexteram ſiniſtramque divi- „ ſio, unus ex duobus ad dexteram ejus ſitus fidei „ juſtificatione ſalvatur. „ *Quarto*, quia, ut Beda dicit ſuper Marc. (*cap.* 44. *ſecundum ejus ord.*) „ la- „ trones, qui cum Domino crucifixi ſunt, ſignificant „ eos, qui ſub fide, & confeſſione Chriſti vel ago- „ nem martyrii, vel quælibet arctioris diſciplinæ in- „ ſtituta ſubeunt: ſed qui hoc pro æterna gloria ge- „ runt, dextri latronis fide deſignantur; qui vero „ humanæ laudis intuitu, ſiniſtri latronis mentem „ imitantur, & actus.

Ad primum ergo dicendum, quod ſicut Chriſtus debitum mortis non habuit, ſed mortem voluntarie ſubiit, ut ſua virtute vinceret mortem: ita etiam non habuit meritum, ut cum latronibus poneretur; ſed voluit cum iniquis deputari, ut ſua virtute iniquitatem deſtrueret. Unde Chryſoſt. dicit ſuper Joan. (*hom.* 84. *parum a princ.*) quod *latronem in cruce convertere*, *& in paradiſum inducere non minus fuit*, *quam concutere petras*.

Ad ſecundum dicendum, quod non conveniebat, ut

ut cum Chriſto aliquis alius pateretur ex eadem cauſa. Unde Origen. ibidem ſubdit: *Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, ut pro eis alius moreretur, non ipſi pro aliis.*

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, (*cap. 16. in fi. to. 4.*) *poſſumus intelligere Matthæum poſuiſſe pluralem numerum pro ſingulari, cum dixit: Latrones improperabant ei.*

Vel poteſt dici ſecundum Hieronym. (*Sup. illud Matth. 27. Latrones improperabant*) quod *primum uterque blaſphemaverit; deinde, viſis ſignis, unus eorum crediderit.*

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis: quod conveniens fuit, Chriſtum crucifigi cum latronibus. Ut per hoc, quod dicitur de Chriſto *Iſa.* 53. *Et cum*, &c. ut *in argum. contr.* Conveniens namque eſt, ut prophetarum dicta, ſecundum quod dependent a voluntate Dei, adimpleantur. Item per hoc, quod *Matth.* 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23. narratur factum, ſcilicet, quod cum latronibus crucifixus eſt. Sæpius enim regula illa univerſaliſſima, & veriſſima adducta fuit, quæ & præſens propoſitum confirmat: quod videlicet omnia facta, & dicta de Chriſto, inquantum tamen ex parte Chriſti conſiderantur, ideſt inquantum a voluntate beneplaciti ejus dependent, ſunt convenientia antonomaſtice, ideſt convenientiſſima: immo, cum Chriſtus ſit Dei ſapientia, aliter eſſe non poſſunt. Item per hoc, quod legitur Num. 17. *Accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas, poneſque eas in tabernaculo fœderis.* Hæc enim virgæ figurabant cruces: Aaronis quidem virga Crucem Chriſti, aliorum autem cruces latronum. Ponuntur aliorum virgæ ſimul cum virga Aaronis in tabernaculo fœderis: ut deſignetur, quod cum latronum crucifixione aſſociandus erat Chriſtus in monte Calvario. Mons etenim Calvariæ gerebat tunc locum tabernaculi fœderis, ideſt teſtimonii; quoniam in ipſo monte, ut inſinuavit Chriſtus per ly *Conſummatum eſt*, omnia a prophetis teſtificata, ſive omnia prophetarum teſtimonia de Chriſto crucifixo adimpleta fuerunt. Ut tamen hanc figuram cum figurato ſuo melius capias, & conſequenter præſenti articulo melius inſervias, vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Num.* 17. *concl.* 4.

Item per hoc, quod, ſecundum translationem Septuaginta Interpretum, dicitur Abachuch 3. *Domine audivi auditum tuum, & timui: conſideravi opera tua, & expavi: in medio duorum animalium innoteſceris*. Hic enim loquitur propheta iſte de paſſione Chriſti, ſecundum expoſitionem Eccleſiæ infraſcriptam, & eum eſſe innoteſcendum in medio duorum animalium conteſtatur. Pro cujus captu recole, Chriſtum dixiſſe Judæis Jo. 8. *Cum exaltaveritis filium hominis: tunc cognoſcetis, quia ego ſum*. In cruce ergo innoteſcendus, ideſt, cognoſcendus erat Chriſtus pro Deo vero, & tunc, quando ſic innoteſceris domine, inquit ipſe propheta, eris in medio duorum animalium, ideſt, crucifixus in medio duorum latronum. Peccatores enim nomine animalium ſolent in ſcriptura ſignificari, ut intelligi datur ex Pſal. 48. *Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt jumentis, & ſimilis factus eſt illis*, juxta quod animalia ipſa conditiones ignobilitatem, & malitiam quandam importantes habent. Dixi ly *ſecundum expoſitionem eccleſiæ*: quia eccleſia illud dictum prophetæ Abachuch legit in die paraſceves, ut patet in Miſſali, denotans per hoc, ſenſum ipſius prophetæ ibi eſſe de paſſione Chriſti, in qua ille innotuit dextro latroni, Centurioni, multiſque percutientibus pectora ſua, *Luc*. 23. quod erat vere filius Dei, Deus, & rex cœleſtis regni. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS XII. 257

Utrum paſſio Chriſti ſit ejus divinitati attribuenda.

4. con. c. 55. ad 14.

AD Duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio Chriſti ſit ejus divinitati attribuenda. Dicitur enim 1. ad Corinth. 2. *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*: Sed Dominus gloriæ eſt Chriſtus ſecundum divinitatem. Ergo paſſio Chriſti competit ei ſecundum divinitatem.

2. Præterea. Principium ſalutis humanæ eſt ipſa divinitas, ſecundum illud Pſal. 36. *Salus autem juſtorum a Domino*. Si ergo paſſio Chriſti ad ejus divinitatem non pertineret, videretur quod non poſſet nobis eſſe fructifera.

3. Præterea. Judæi puniti ſunt pro peccato occiſionis,

-nis Chriſti, tanquam homicidæ ipſius Dei; quod magnitudo pœnæ demonſtrat: Hoc autem non eſſet, ſi paſſio ad divinitatem non pertineret. Ergo paſſio Chriſti ad divinitatem eius pertinuit.

Sed Contra eſt, quod Athanaſius dicit in Epiſt. ad Epictetum: (*cujus initium; Ego arbitrabar. a med.*) *Natura Deus manens Verbum eſt impaſſibile*. Sed impaſſibile non poteſt pati. Paſſio ergo Chriſti non pertinebat ad ejus divinitatem.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*quæſt.* 2. *artic.* 2. & 3.) unio humanæ naturæ, & divinæ facta eſt in perſona, & hypoſtaſi, & ſuppoſito, manente tamen diſtinctione naturarum, ut ſcilicet ſit eadem perſona, & hypoſtaſis divinæ, & humanæ naturæ, ſalva tamen utriuſque naturæ proprietate. Et ideo, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu.* 16. *artic.* 5.) *ſuppoſito divinæ naturæ attribuenda eſt paſſio, non ratione divinæ naturæ*, quæ eſt impaſſibilis, *ſed ratione humanæ naturæ*. Unde in Epiſtola Synodali (*quæ habetur in Conc. Epheſ. gener.* 3. *par.* 1. *c.* 26. *ad fin. tom.* 3.) Cyrillus dicit: *Si quis non confitetur Dei Verbum paſſum carne, & crucifixum carne, anathema ſit*. Pertinet ergo paſſio Chriſti ad ſuppoſitum divinæ naturæ ratione naturæ paſſibilis aſſumptæ, non autem ratione divinæ naturæ impaſſibilis.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non ſecundum quod eſt dominus gloriæ, ſed ſecundum quod erat homo paſſibilis.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut dicitur in quodam Sermone Epheſini Concilii, (*qui eſt Theodoti Ancyr. & hab. in eo Concil. p.* 3. *c.* 10. *tom.* 3.) *mors Chriſti, tanquam facta mors Dei*, ſcilicet per unionem in perſona, *deſtruxit mortem: quoniam Deus, & homo erat, qui patiebatur. non enim natura Dei Jeſu eſt, ſed humana, neque mutatione ſua ſuſcepit paſſiones*.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut ſubditur ibidem, „ non purum hominem crucifixerunt Judæi, „ ſed Deo intulerunt præſumptiones. Pone enim „ Principem loqui per verbum, & hoc formari per „ literas in charta aliqua, & dirigi civitatibus, & a„ liquis inobediens chartam diſrumpat; ad mortis „ ſententiam deducetur, non tanquam chartam diſ„ rumpens, ſed tanquam verbum Imperiale diſrum„ pens. Non ergo ſecurus ſit Judæus, tanquam pu„ rum hominem crucifigens. quod enim videbat, „ quaſi charta erat: quod autem in ea celabatur „

„ Imperiale verbum erat, natum ex natura, non
„ prolatum per linguam.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſes *Acephalorum* dicentium: quod Chriſti natura divina fuit paſſa, & crucifixa. Et *Apollinariſtarum* dicentium: Chriſtum paſſionem in divinitate ſua ſuſtinuiſſe ita, ut divinitas cum humanitate fuerit mortua, & reſuſcitata. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, has merito damnari a Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor*. Ideſt, Deus, ut Deus, non mutor. Item a Concil. *Toletano I.* quod a *Leone* Papa etiam auctorizatum eſt: *Si quis dixerit, vel crediderit, Deitatem Chriſti convertibilem, vel paſſibilem fuiſſe: anathema ſit*. Hæc illud in c. 21. ubi tradit regulas fidei catholicæ. Item a Papa *Felice III.* in epiſt. ad Petrum epiſcopum Antiochiæ. Monet enim ibi ipſum, ne in triſagio addat, *crucifixus propter nos*, ideſt, ne dicendo: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*, addat, *qui pro nobis crucifixus es*: & hoc, ne trinitatem convincatur dicere eſſe crucifixam, quod eſt peſſima hæreſis. Vide illam epiſtolam memoria indelebili dignam: ſed adeo pro rei neceſſitate longam, ut hic ad verbum recitari non potuerit, ſed tantum ſummatim, ut diximus. Inter cætera tamen dicit: *Unigenitus Dei filius, qua ratione verbum eſt in propria ſubſtantia, non poteſt pati: patitur autem proprium animatum corpus, quod ipſum ſubſtantiale Dei verbum ex ipſa ſanctæ, & intemeratæ virginis vulva ſibi coniungens, ex muliere proceſſit*. Hæc ibi. & infra. *Rurſus, qua parte ex muliere natum eſt, & ſubſtantiæ noſtræ, ac generationis eſt particeps abſque peccato, ſuſtinuit paſſionem*. Hæc ibi. Item a Concilio 6. *generali, Conſtantinopoli* celebrato, canon. 81. *Quoniam nos novimus, in quibuſdam locis in triſagio acclamari poſt illud, ſanctus immortalis, Crucifixus pro nobis: Nos, cum antiquis patribus ſtatuentes, anathematizamus eos, qui talem deinceps ſuſceperint vocem*. Hæc ibi. Ubi patres propter eandem cauſam, ex qua motus eſt Papa Felix, ne ſcilicet Deitas crucifixa credatur, illud ſub anathemate prohibent. Ex quo aperte conſtat: quod hanc, ſcilicet Deitatem eſſe paſſam, habent pro hæreſi, & pro tali eam damnant. Item a Concilio *Epheſino* cap. 14. ut refertur a Cyrillo in Epiſtola ad Dioſcorum.
„ Chriſtum dicimus paſſum eſſe: non quia Deus verbum

„ bum in ſua natura paſſus ſit, aut plagas, aut clavorum transfixiones, aut alia vulnera ſuſceperit, „ Deus namque incorporalis extra paſſionem eſt, ſed „ quia corpus illud, quod ipſius proprium factum „ eſt, hoc ſuſtinuit: ideo hæc omnia pro nobis ipſe „ dicitur paſſus. Inerat enim in eo corpore, quod „ patiebatur, Deus, qui pati non poterat. Simili „ modo & mortem ipſius intelligimus. Immortale „ enim, & incorruptibile eſt naturaliter, & vita, & „ vivificans, Deus Verbum: ſed quia corpus ipſius „ proprium, gratia Dei, juxta Pauli vocem, pro omnibus mortem guſtavit, idcirco ipſe dicitur mortem paſſus pro nobis. Nam quod ipſe mortem, „ quantum ad ipſius naturam pertinet, eſſet expertus, inſania enim eſt hoc ſentire, vel dicere: ſed „ quod vera caro ipſius mortem guſtavit. „ Hæc ibi. Ubi intellige ly *quantum ad ipſius naturam*, ſcilicet divinam. Licet enim & natura humana ſit ex tempore ipſius natura: tamen non abſolute, ideſt, quandocumque fuit perſona illa divina, fuit ejus natura. Item a dictis ſupra *articulorum num.* 86. 104. *Elucid.* & a Veritatibus Aureis ſuper legem veterem, *Gen.* 37. *concl.* 7. *Tertio* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XLVII.

De cauſa efficiente paſſionis Chriſti, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de cauſa efficiente paſſionis Chriſti.

Et circa hoc queruntur ſex.

Primo. Utrum Chriſtus fuerit ab aliis occiſus, vel a ſeipſo.

Secundo. Ex quo motivo ſeipſum paſſioni tradiderit.

Tertio. Utrum Pater tradiderit eum ad patiendum.

Quarto. Utrum fuerit conveniens, ut per manus Gentium pateretur, vel potuis a Judæis.

Quinto. Utrum occiſores ejus eum cognoverint.

Sexto. De peccato eorum, qui Chriſtum occiderunt.

ARTICULUS I. 258

Utrum Chriſtus fuerit ab alio occiſus, an a ſeipſo.

Inf. qu. 50. a. 1. ad 2. & q. 51. a. 3. corp. & op. 2. cap. 337. & 338.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit ab alio occiſus, ſed a ſeipſo. Dicit enim ipſe Joann. 10. *Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam:* Ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam ejus tollit. Non eſt ergo Chriſtus ab aliis occiſus, ſed a ſeipſo.

2. Præterea. Illi qui ab aliis occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt: & maxime hoc apparet in crucifixis; ut enim dicit Auguſt. in 4. de Trin. (*cap. 13. a prin. to. 3.*) *longa morte cruciabantur ligno ſuſpenſi:* In Chriſto autem non hoc accidit: nam *clamans voce magna emiſit ſpiritum*, ut dicitur Matth. 27. Non ergo Chriſtus eſt ab aliis occiſus, ſed a ſeipſo.

3. Præterea. Illi qui ab aliis occiduntur, per violentiam moriuntur; & ita non voluntarie; quia violentum opponitur voluntario: Sed Auguſtinus dicit in 4. de Trinitate, (*loc. cit.*) quod *ſpiritus Chriſti non deſeruit carnem invitus, ſed quia voluit, quando voluit, & quomodo voluit*. Non ergo Chriſtus eſt ab aliis occiſus, ſed a ſeipſo.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. 18. *Poſtquam flagellaverint, occident eum.*

Reſpondeo dicendum, quod aliquid poteſt eſſe cauſa alicujus effectus *dupliciter*. *Uno modo*, directe ad illud agendo: *Et hoc modo perſecutores Chriſti eum occiderunt*; quia ſufficientem cauſam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipſum, & effectu ſubſequente; quia ſcilicet ex illa cauſa eſt mors ſubſecuta. *Alio modo* dicitur aliquid cauſa alicujus indirecte, ſcilicet quia non impedit, cum impedire poſſit: ſicut ſi dicatur aliquis alium perfundere, quia non clauſit feneſtram, per quam imber ingreditur. Et *hoc modo ipſe Chriſtus fuit cauſa ſuæ paſſionis, & mortis*. Poterat enim ſuam paſſionem, & mortem impedire: *Primo* quidem adverſarios reprimendo, ut eum aut non vellent, aut non poſſent interficere. *Secundo*, quia ſpiritus ejus habebat poteſtatem conſervandi naturam carnis ſuæ, ne a quocunque læſivo inflicto opprimeretur: quod quidem habuit ani-

ma.

ma Chriſti, quia erat Verbo Dei conjuncta in unitate perſonæ, ut Auguſtinus dicit in quarto de Trinitate. (*cap.* 13. *to.* 3.) Quia ergo anima Chriſti non repulit a proprio corpore nocumentum illatum, ſed voluit quod natura corporalis illi nocumento ſuccumberet, dicitur ſuam animam poſuiſſe, vel voluntarie mortuus eſſe.

Ad primum ergo dicendum, quod cum dicitur, *Nemo tollit animam meam a me*, intelligitur, *me invito*. quod enim aliquis ab invito aufert, qui reſiſtere non poteſt, illud proprie dicitur tolli.

Ad ſecundum dicendum, quod ut Chriſtus oſtenderet, quod paſſio illata per violentiam ejus animam non eripiebat, naturam corporalem in ſua fortitudine conſervavit, ut etiam in extremis poſitus voce magna clamaret: quod inter alia miracula mortis ejus computatur. Unde dicitur Mar. 15. *Videns autem Centurio, qui ex adverſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Vere hic homo Filius Dei erat.* Fuit etiam mirabile in Chriſti morte, quod velocius mortuus fuit aliis, qui ſimili paſſione afficiebantur. Unde dicitur Joann. 19. quod eorum, qui cum Chriſto crucifixi erant, fregerunt crura, ut cito morerentur: *ad Jeſum autem cum veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura.* Et Mar. 15. dicitur, quod *Pilatus mirabatur, ſi jam obiiſset*. Sicut enim ejus voluntate natura corporalis conſervata eſt in ſuo vigore uſque ad extremum; ſic etiam quando voluit, ſubito ceſſit nocumento illato.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus ſimul & violentiam paſſus eſt, ut moreretur, & tamen voluntarie mortuus fuit: quia violentia corpori ejus illata eſt, quæ tamen tantum corpori ejus prævaluit, quantum ipſe voluit.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a ſcripturis inſinuatum eſſe, quod Chriſtus occiſus eſt ab aliis. Ut *a Luc.* 18. ſecundum quod eſt *in argu. cont.* Item a Matth. 21. *Apprehenſum eum ejecerunt extra vineam, & occiderunt*. Hoc enim de Judæis contra Chriſtum dictum fuit. Unde ibid. infra dicitur. „ Cum audiſſent „ Principes ſacerdotum, & Phariſæi parabolas ejus, „ cognoverunt, quod de ipſis diceret. *Item a Geneſ.* „ 49. Simeon, & Levi fratres, vaſa iniquitatis bel„ lantia. In conſilium eorum non veniat anima

„ mea: quia in furore ſuo occiderunt virum. „ Per hoc enim prophetavit Jacob, quod Sacerdotes, & Phariſæi a Levi, & Simeon deſcendentes ab iniquitate propria, & nimio furore moti occiſuri erant virum, ideſt Chriſtum, de quo ſcriptum eſt Hierem. 31. *Fœmina circumdabit virum*. Nam Jacob ibi loquitur ad literam de his, quæ ventura erant in diebus noviſſimis, ut contextus in principio docet, & dies Meſſiæ dicuntur in ſcripturis dies noviſſimi; juxta illud 1. Joan. 2. *Filioli noviſſima hora eſt*, & 1. Corinth. 10. *nos ſumus, in quos fines ſæculorum devenerunt*. De facto, inquam, occiſuri erant Chriſtum, & non ſolum in voluntate, ſeu attentando occidere ipſum. In cujus ſignum ad differentiam occiſionis hujus viri, immediate ſequitur ly *& in voluntate ſua ſuffoderunt murum*. Ecce murum ſuffoſſuri erant in voluntate ſolum, id, quod contraponitur ad ly *occiderunt virum*. Ac ſi aperte dicatur: Judæi occident ſimpliciter virum, & ſuffodient murum non ſimpliciter, ſed cum limitatione factum rei diminuente, id eſt, in voluntate ſua. De facto itaque Judæi, & conſequenter a ſimili populi quicumque numquam ſuffodient murum, ideſt, Eccleſiam, quæ dicit Cantic. 8. *Ego murus, & ubera mea, ſicut turris*: id, quod & Chriſtus manifeſte aperuit Matth. 16. *portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*, ſed virum illum, ideſt, Chriſtum erant de facto occiſuri: ut diverſitas harum ſententiarum, quæ ibi innuitur, ut patet conſideranti, ſervetur. Sic ergo Judæi Chriſto nocumentum mortiferum actu intulerunt, & propterea animæ ejus injuriam fecerunt: quoniam injuria fit ei, cum propter nocumentum illatum expellitur de corpore contra naturalem appetitum animæ. Naturalem dico, non autem rationalem: quoniam anima Chriſti non eſt expulſa de corpore contra ejus talem appetitum, ideſt, contra voluntatem rationis, ut rationis, *quæſt*. 18. *art*. 2. 3. Nemo enim ei abſtulit animam ſuam ipſo invito: ſed ipſe volens tradidit, ſeu emiſit ſpiritum. Nam mortifero illi nocumento ſibi illato natura eo volente reſtitit uſque in finem plus, quam in aliis hominibus poſſit, ut dicitur *Quolibeto primo*, *art*. 2. quamvis eſſet delicatior, &, ut ita dicam, paſſibilior aliis, *q*. 46. *art*. 6. &, quando voluit, ipſi nocumento natura totaliter ceſſit. Et hoc eſt, quod dicebatur in reſponſ. ad *tertium*, & poſtea in examinis declaratione intendebatur, ſcilicet, quod violentia illata tantum corpori Chriſti prævaluit, quantum ipſe voluit. Nec tamen culpandus eſt, quaſi ſui homicida,

quia

quia corpus propter animam eſt, non autem e converſo. Unde, ſi anima haberet in ſua poteſtate, ut fuit in Chriſto, recedere a corpore, quando vellet, & iterum advenire, tunc non majoris eſſet culpæ, ſi corpus deſereret, quam quod habitator deſerit domum, quamvis culpæ ſit, quod inde expellatur invitus. Invitus, inquam, in propoſito, quantum erat ex parte intentionis Judæorum expellentium. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 259

Utrum Chriſtus fuerit ex obedientia mortuus.

Inf. q. 48. *ar.* 2. *&* 3. *corp. Et* 4. *cont. c.* 55. *ad* 13. *&* 16. *& op.* 2. *ca.* 234. *& Ro.* 5. *lect.* 2. *fi. & l.* 5. *fi.*

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit ex obedientia mortuus. Obedientia enim reſpicit præceptum: Sed non legitur, Chriſto fuiſſe præceptum, quod ipſe pateretur. Non ergo ex obedientia paſſus fuit.

2. Præterea. Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex neceſſitate præcepti: Chriſtus autem non ex neceſſitate, ſed voluntarie paſſus fuit. Non ergo paſſus eſt ex obedientia.

3. Præterea. Charitas eſt excellentior virtus, quam obedientia: Sed Chriſtus legitur ex charitate paſſus, ſecundum illud Epheſ. 5. *Ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis*. Ergo paſſio Chriſti magis debet attribui charitati, quam obedientiæ.

Sed Contra eſt, quod dicitur Philip. 2. *Factus eſt obediens Patri uſque ad mortem*.

Reſpondeo dicendum, quod *convenientiſſimum fuit, quod Chriſtus ex obedientia pateretur*. *Primo* quidem, quia hoc conveniebat juſtificationi humanæ, ut *ſicut per unius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per unius hominis obedientiam juſti conſtituantur multi*, ut dicitur Rom. 5. *Secundo* hoc conveniens fuit reconciliationi Dei ad homines. Unde dicitur Roman. 5. *Reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus*; inquantum ſcilicet ipſa mors Chriſti fuit quoddam ſacrificium acceptiſſimum Deo, ſecundum illud Epheſ. 5. *Tradidit ſeipſum pro nobis, oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis*. Obedientia vero omnibus ſacrificiis antefertur, ſecundum illud 1. Reg. 15. *Melior eſt obedientia, quam* vi-

victimæ. Et ideo conveniens fuit, ut ſacrificium paſſionis, & mortis Chriſti ex obedientia procederet. *Tertio* hoc conveniens fuit ejus victoriæ, qua de morte, & auctore mortis triumphavit. non enim miles vincere poteſt, niſi duci obediat: Et ita homo Chriſtus victoriam obtinuit, per hoc quod Deo obediens fuit, ſecundum illud Proverb. 21. *Vir obediens loquitur victorias*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus mandatum accepit a Patre, ut pateretur. Dicitur enim Joan. 10. „ Poteſtatem habeo ponendi animam meam, „ & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam; & hoc „ mandatum accepi a Patre meo, ſcilicet *ponendi* „ *animam, & ſumendi eam*. Ex quo, *ut Chryſoſt*. „ *dicit*. (*hom. 59. in Joan. inter princ. & med.*) non „ eſt intelligendum, quod prius expectaverit audire, „ & opus ei fuerit diſcere: ſed voluntarium mon„ ſtravit proceſſum, & contrarietatis ad Patrem ſu„ ſpicionem deſtruxit. „ Quia tamen in morte Chriſti lex vetus conſummata eſt, ſecundum illud quod ipſe moriens dixit Joann. 19. *Conſummatum eſt*, poteſt intelligi, quod patiendo omnia veteris legis præcepta implevit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, implevit, inquantum paſſus eſt, & ex dilectione Patris, ſecundum illud Joan. 14. *Ut cognoſcat mundus, quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio, ſurgite, eamus hinc*, ſcilicet ad locum paſſionis. Et etiam ex dilectione proximi, ſecundum illud Gal. 2. *Dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me*. Ceremonialia vero præcepta legis, quæ ad ſacrificia, & oblationes præcipue ordinantur, implevit Chriſtus ſua paſſione, inquantum omnia antiqua ſacrificia figuræ fuerunt illius veri ſacrificii, quod Chriſtus obtulit moriendo pro nobis. Unde dicitur Coloſſ. 2. *Nemo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, quæ ſunt umbra futurorum, corpus autem Chriſti*; eo ſcilicet quod Chriſtus comparatur ad illa, ſicut corpus ad umbram. Præcepta vero judicialia legis, quæ præcipue ordinantur ad ſatisfaciendum injuriam paſſis, implevit Chriſtus ſua paſſione: quoniam, ut in Pſal. 68. dicitur, *quæ non rapuit, exolvit*, permittens ſe ligno affigi pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra Dei mandatum.

Ad ſecundum dicendum, quod obedientia etſi importat neceſſitatem reſpectu ejus quod præcipitur, tamen importat voluntatem reſpectu impletionis præcepti. Et talis fuit obedientia Chriſti. Nam ipſa paſſio, & mors, ſecundum ſe conſiderata, naturali vo-

lun-

luntati repugnabat: Volebat tamen Chriſtus Dei voluntatem circa hoc implere, ſecundum illud Pſal. 39. *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui.* Unde dicebat Matth. 26. *Si non poteſt tranſire a me calix iſte, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.*

Ad tertium dicendum, quod eadem ratione Chriſtus paſſus eſt ex charitate, & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia implevit, & obediens fuit ex dilectione ad Patrem præcipientem.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus ex obedientia paſſus, & mortuus eſt. Ut *Philip.* 2. ſecundum quod eſt *in arg. contr.* Ad cujus captum, quia ly *uſque ad mortem* intelligitur incluſive, facit illud D. Bernardi, ſcilicet *Chriſtus potius perdidit vitam, quam obedientiam*, & illud Mat. 13. *abiit, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam*, ſcilicet pretioſam margaritam. Negociator enim iſte, qui, inventa pretioſa margarita, dedit omnia ſua, & comparavit eam, eſt Chriſtus, qui inventa obedientia, quæ divinæ voluntatis adimpletionem requirebat, quo nihil pretioſius pro ipſa habenda, & firmiter, tamquam ipſius poſſeſſor, ſecundum omnes temporis, atque loci circumſtantias tenenda, vitam ſuam corporalem perdere voluit. Quo, inquam, nihil pretioſius: quoniam ſcriptum eſt Eccleſiaſt. 23. *Nihil melius eſt, quam timor Dei, & nihil dulcius, quam reſpicere in mandatis Domini.* Id, quod eſt, nihil pretioſius eſſe, quam adimplere voluntatem divinam ex obedientia, ideſt voluntarie, ad complacendum ei. Item inſinuatur per hoc quod dicitur Luc. 22. *filius hominis, ſecundum quod definitum eſt, vadit.* Ibi enim loquitur de paſſione ſua Chriſtus, & ire, ſecundum quod definitum eſt a Deo, eſt pati ex obedientia ad tales Dei definitiones, ſive, quod in idem redit, ad Deum, qui talia definivit. Ac ſi aperte per illa verba dixerit. Ego in patiendo, & in modo patiendi adimplebo voluntarie omnem Dei voluntatem expreſſam in ſcripturis prophetarum ſuorum. Nam ly *ſecundum quod* ſupponendo pati importat modum patiendi: & ly *vadit* dicit voluntarium quid, & ly *definitum* determinationem voluntatis divinæ cum ipſius denunciatione in ſcripturis ſanctis facta conſignificat. Quando ergo dicit art., quod Chriſtus paſſus eſt ex obedientia, quia loquitur ſecundum ſcripturas, intelligit, quod ipſe

ipſe & talia, & ſic ex obedientia paſſus eſt. Verbi gratia. Flagellari, ſpinis coronari, paſſus fuit ex obedientia: & flagellari ſub Pontio Pilato, ideſt ad juſſionem, ſeu ad dictum Pilati, paſſus eſt ex obedientia. Ita, quod tunc obedivit Chriſtus & Pilato, & miniſtris ejus, ex obedientia ad Deum patrem. Quod autem de Pilato dico, & ejus miniſtris, intelligendum eſt etiam de Anna, Caipha, Herode, ipſorumque miniſtris. Et hoc eſt, quod Chriſtus de obedientia ſua loquens dixit Joann. 14. *Sicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio*. Ideſt. Ego mandatum, quod pater mihi dedit, adimpleo, & ſicut illud adimpleo, ſicut mandavit pater, ideſt, modo illo obedio, quo pater vult, me obedire. Quod utique nullo rectam rationem habentium diſcrepante, non tantum eſt obedientia, ſed etiam perfectiſſima obedientia. Antonomaſtice ergo intelligitur in art. concluſione ly *ex obedientia*, ideſt ex ſumma, ſeu perfectiſſima obedientia. Porro, quod ex ſcripturis iiſdem præmiſſis inſinuetur quoque hoc, ſcilicet Chriſtum pati ex tali obedientia fuiſſe convenientiſſimum: prudens Lector vigili ſuo ingenio facile intelliget ex declaratis in *q*. 41. *a*. 1. *Corollar. poſt concluſ. Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS III. 260

Utrum Deus Pater tradiderit Chriſtum paſſioni.

3. *d*. 20. *a*. 5. *q*. 1. *Et quol*. 1. *a*. 4. *fi*. *& Mat*. 26.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Deus Pater non tradiderit Chriſtum paſſioni. Iniquum enim, & crudele videtur eſſe, quod innocens paſſioni, & morti tradatur: Sed, ſicut dicitur Deuter. 32. *Deus fidelis, & abſque ulla iniquitate*. Ergo Chriſtum innocentem non tradidit paſſioni, & morti.

2. Præterea. Non videtur, quod aliquis a ſeipſo, & ab alio morti tradatur: Sed Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis, ſecundum quod dicitur Iſa. 53. *Tradidit in mortem animam ſuam*. Non ergo videtur, quod Deus Pater eum tradiderit.

3. Præterea. Judas vituperatur ex eo, quod tradidit Chriſtum Judæis, ſecundum illud Joan. 6. *Unus ex vobis diabolus eſt*; quod dicebat propter Judam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur Judæi,

dæi, qui eum tradiderunt Pilato, ſecundum quod ipſe dicit Joan. 18. *Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi*. Pilatus etiam *tradidit ipſum, ut crucifigeretur*, ut habetur Joan. 19. Non eſt autem *participatio juſtitiæ cum iniquitate*, ut dicitur 2. ad Corinth. 6. Ergo videtur, quod Deus Pater non tradiderit Chriſtum paſſioni.

Sed Contra eſt, quod dicitur Rom. 8. *Proprio Filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt, (*a. præc.*) Chriſtus paſſus eſt voluntarie ex obedientia Patris. Unde ſecundum *tria* Deus Pater tradidit Chriſtum paſſioni. *Uno* quidem *modo*, ſecundum quod ſua æterna voluntate præordinavit paſſionem Chriſti ad humani generis liberationem, ſecundum illud quod dicitur Iſaiæ 53. *Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum*: Et iterum: *Dominus voluit conterere eum in infirmitate*. *Secundo*, inquantum inſpiravit ei voluntatem patiendi pro nobis, infundendo ei charitatem. Unde ibidem ſequitur: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*. *Tertio* non protegendo eum a paſſione, ſed exponendo perſequentibus. Unde & legitur Matth. 27. quod pendens in Cruce Chriſtus dicebat: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* quia ſcilicet poteſtati perſequentium eum expoſuit, ut Auguſtinus dicit de gratia novi Teſtamenti. (*ſc. epiſt.* 120. *c.* 6. & 10. *implic. to.* 2.)

Ad primum ergo dicendum, quod innocentem hominem paſſioni, & morti tradere contra ejus voluntatem, eſt impium, & crudele. Sic autem Deus Pater Chriſtum non tradidit, ſed inſpirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo oſtenditur & Dei ſeveritas, qui peccatum ſine pœna dimittere noluit: quod ſignat Apoſtolus dicens: (*Rom.* 8.) *Proprio Filio ſuo non pepercit*: Et bonitas ejus in eo, quod cum homo ſufficienter ſatisfacere non poſſet per aliquam pœnam, quam pateretur, ei ſatisfactorem dedit: quod ſignavit Apoſtolus dicens: *Pro nobis omnibus tradidit illum*. & Rom. 3. dicit: *Quem*, ſc. Chriſtum, *propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus ſecundum quod Deus, tradidit ſemetipſum in mortem eadem voluntate, & actione, qua & Pater tradidit eum: ſed inquantum homo, tradidit ſeipſum voluntate a Patre inſpirata. Unde non eſt contrarietas in hoc, quod Pater tradidit Chriſtum, & ipſe tradidit ſemetipſum.

Ad

Ad tertium dicendum, quod eadem actio diverſimode judicatur in bono, vel in malo, ſecundum quod ex diverſa radice procedit. Pater enim tradidit Chriſtum, & ipſe ſemetipſum ex charitate. Et ideo laudantur. Judas autem tradidit ipſum ex cupiditate, Judæi autem ex invidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæſarem: Et ideo ipſi vituperantur.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Deus pater tradidit Chriſtum paſſioni. Ut *Rom.* 8. ſecundum quod eſt *in argu. cont.* Item ab Act. 4. „ Convenerunt vere in civitate iſta adverſus ſan„ ctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, & „ Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & po„ pulis Iſrael, facere, quæ manus tua, & conſilium „ tuum decreverunt fieri. „ Ex eo enim, quod Deus pater decrevit fieri adverſus Chriſtum omnia illa pœnalia, quæ Judæi, ac gentes fecerunt, ſequitur aperte, quod Deus ipſe tradidit Chriſtum paſſioni cuicumque a perſequentibus Chriſto inflictæ. Dixi ly *pœnalia* ad differentiam culpæ: quoniam, ſi de prædictis, *Act.* 4. inquantum culpabilia ſunt, loquimur, ſic Deus non decrevit illa fieri, ſed decrevit permittere, illa fieri. Non enim vult Deus culpam, cum velle peccatum non ſit bonum: ſed vult permittere culpam, quoniam permiſſio peccatorum eſt bonum in Deo. Vide *qu.* 19. *& qu.* 22. *ar.* 2. *ad ſecundum*. Differentiam hanc de velle Dei abſoluto, & de ipſius velle permiſſivo, item de pœnalibus, ut pœnalia ſunt, & de pœnalibus, ut culpabilia ſunt, diligenter adverte: quam ſciolus quidam, *Calvinum* dico, neſciens, aut certe neſcire volens, aperta eſt enim duplex hæc differentia intelligentibus recte ſcripturas, non erubuit tales evomere hæreſes, quales vel poſſe præ ſua pravitate concipi ab aliquo alio, quamvis ſceleſto, vix exiſtimes. Hæreſum tam deteſtabilium ignorantiam maximam Calvini exprimentium, damnationem pleniorem (hic enim occaſione textus *Act.* 4. incœpta ſolum eſt) vide in Veritatibus Aureis ſuper totam legem veterem, *Geneſ.* 2. *concl.* 10. *& ca.* 3. *concl.* 6. Item 1. *par. ar. num.* 123. 259. 475. 507. 515. *cum Elucid.* Item 1. 2. *art. num.* 428. *cum Elucid.* Item *Additio. art. num.* 198. *cum Elucid.* Inſinuatur & illud in principio append. dictum a Pſal. 88. „ Tu vero repu„ liſti, & deſpexiſti Chriſtum tuum; deſtruxiſti o-
„ mnes

„ mnes ſepes ejus, poſuiſti firmamentum ejus formidinem. Exaltaſti dexteram deprimentium eum, lætificaſti omnes inimicos ejus. Avertiſti adjutorium gladii ejus, & non es auxiliatus ei in bello. Perfudiſti eum confuſione. „ His enim verbis Pſalmiſta alloquitur Deum patrem, oſtendens prophetando, quid pater facturus ſit, licet præterito ad certitudinem rerum denotandam utatur erga Chriſtum ipſius Dei patris filium in tempore paſſionis ejus: & ſummatim per hæc dicendo declarat, ac declarando dicit, quod Deus pater tradidit Chriſtum paſſioni multiplici, adverſariorumque poteſtati, renuens ei auxiliari in bello. Nota, quam optime propheta declaret ſenſum illius verbi a Chriſto in cruce dicti, ſc. *Heli*, *Heli*, *Lamaſabactani*, & quod ly *lætificaſti omnes inimicos ejus*, intelligitur ſolum quoad exteriorem perſecutionem. Nam quoad interiorem, quæ importat peccatum, ſc. impatientiam, iram, odium, vel invidiam contra perſecutores, auctoritas illa non poteſt intelligi: quoniam eſt veraciter contrarium, alia recte intellecta, Pſal. 29. *Exaltabo te Domine*, *quoniam ſuſcepiſti me*, dando ſcil. mihi patientiam, ſtareque inter omnia adverſa ſine ullo peccato, *nec delectaſti inimicos meos ſuper me*. Hinc vide: quomodo Deus pater tunc ſimul erat derelictor, & ſuſceptor Chriſti ſecundum diverſas conſiderationes. Juvabit quoque ampliorem hujus rei intelligentiam videre Ver. Aur. ſuper legem vet. *Nu*. 21. *concl*. 6. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS IV. 261

Utrum fuerit conveniens, Chriſtum pati a Gentilibus.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum pati a Gentilibus. Quia enim per mortem Chriſti homines erant a peccato liberandi, conveniens videbatur, ut pauciſſimi in morte ejus peccarent: Peccaverunt autem in morte ejus Judæi, ex quorum perſona dicitur Matth. 21. *Hic eſt hæres; venite, occidamus eum*. Ergo videtur conveniens fuiſſe, quod in peccato occiſionis Chriſti Gentiles non implicarentur.

2. Præterea. Veritas debet reſpondere figuræ: Sed figuralia ſacrificia veteris legis non Gentiles, ſed Judæi offerebant. Ergo neque paſſio Chriſti, quæ fuit

ve-

verum ſacrificium, impleri debuit per manus Gentilium.

3. Præterea. Sicut dicitur Joan. 5. Judæi quærebant Chriſtum interficere, non ſolum quia ſolvebat ſabbatum, ſed quia Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe Deo faciens: Sed hoc videbatur eſſe ſolum contra legem Judæorum. unde & ipſi dicunt Joan. 19. *Secundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit*. Videtur ergo conveniens fuiſſe, quod Chriſtus non a Gentilibus, ſed a Judæis pateretur, & falſum eſſe quod dixerunt, *Nobis non licet interficere quemquam*, cum multa peccata ſecundum legem morte puniantur, ut patet Levit. 20.

Sed Contra eſt, quod ipſe Dominus dicit Matth. 20. *Tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum*.

Reſpondeo dicendum, quod in ipſo modo paſſionis Chriſti præfiguratus eſt effectus ipſius. *Primo* enim paſſio Chriſti effectum ſalutis habuit in Judæis, quorum plurimi in morte Chriſti baptizati ſunt, ut patet Act. 2. & 3. *Secundo* vero, Judæis prædicantibus, effectus paſſionis Chriſti tranſivit ad Gentes. Et ideo *conveniens fuit, ut Chriſtus a Judæis pati inciperet, & poſtea Judæis tradentibus, per manus Gentilium ejus paſſio finiretur*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus ad oſtendendam abundantiam charitatis ſuæ, ex qua patiebatur, in cruce poſitus veniam pro perſecutoribus poſtulavit. Et ideo ut hujus petitionis fructus ad Judæos, & Gentiles perveniret, voluit Chriſtus ab utriſque pati.

Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti fuit ſacrificii oblatio, inquantum Chriſtus propria voluntate mortem ſuſtinuit ex charitate; Inquantum autem a perſecutoribus eſt paſſus, non fuit ſacrificium, ſed peccatum graviſſimum.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Aug. dicit, (*Tr. 114. in Joan. cir. med. to. 9.*) „ Judæi dicentes, nobis „ non licet interficere quemquam, intellexerunt „ non ſibi licere interficere quemquam propter feſti diei ſanctitatem, quam celebrare jam cœperant.

Vel hoc dicebant, ut Chryſoſt. dicit, (*Hom. 82. in Joan. a med.*) „ quia volebant eum occidi, non tanquam tranſgreſſorem legis, ſed tanquam publicum „ hoſtem, quia ſe regem fecerat; de quo non erat „ eorum judicare. „ Vel quia non licebat eis crucifigere, (quod cupiebant) ſed lapidare, quod in Stephano fecerunt.

Vel

Vel melius dicendum eſt, quod per Romanos, quibus erant ſubjecti, erat eis poteſtas occidendi interdicta.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a Scripturis, quod conveniens fuit, ut Chriſtus pateretur a gentilibus. Ut *Matth.* 20. ſecundum quod ponitur *in arg. contr.* Sufficit enim narraſſe factum: quoniam in propoſito ſunt idem duo hæc, ſcil. eſſe factum, & eſſe convenienter factum, quatenus tamen factum hujuſmodi conſideratur ex parte Chriſti. Vide *q.* 35. *ar.* 8. *Elucid.* & *q.* 41. *a.* 1. *Corol.* poſt concluſio. & aliis locis Elucid. Item inſinuatur a Gen. 37. „ extrahentes „ Joſeph de ciſterna vendiderunt eum Iſmaelitis. „ Et c. 39. emit eum vir Ægyptius princeps exerci- „ tus Pharaonis de manu Iſmaelitarum. *Et infra.* „ His auditis Dominus Joſeph, & nimium credulus „ verbis conjugis, tradidit Joſeph in carcerem: ubi „ vincti regis cuſtodiebantur. „ Per hæc enim ſimul juncta patet, quod figura Chriſti, ideſt Joſeph, quod etiam ob hoc myſtice vocatur Salvator mundi, *ca.* 41. a Judæis fratribus primo patitur, utpote ab eis poſt miſſionem in ciſternam venditus: deinde patitur ab Iſmaelitis, & viro illo Ægyptio, ideſt gentilibus: quo præſignabatur intentum, ſcil., quod Chriſtus, ut figuræ correſponderet, a gentibus paſſurus erat, poſtquam primo a Judæis incœperat pati. Porro quod a figuris ad figurata liceat efficaciter argumentari, docet Concilium *Hiſpalenſe ſecundum*, facto ſuo circa ſacerdotium: quod vide narratum a Veritatibus Aureis ſuper totam legem veterem, *Levit.* 8. *concl.* 2.. Cæterum pro ampliori præcedentium, & præſentis textus notitia vide eaſdem Veritates Aureas *Geneſ.* 37. *concl.* 6. Et capit. 45. *concl.* 6., *& capit.* 48. *concl.* 6. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS V. 262

Utrum Chriſti perſecutores eum cognoverint.

Opuſ. 60. c. 18. in fi. Et 1. ad Cor. 2. l. 2.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod perſecutores Chriſti eum cognoverint. Dicitur enim Matth. 21. quod agricolæ videntes filium dixerunt intra ſe: *Hic eſt hæres: venite, occidamus eum*. ubi dicit Hieron. (*id hab. Rabanus, & gloſ. ord. in hunc loc.*) „Manifeſte Dominus probat ex verbis Judæo„rum, Principes non per ignorantiam, ſed per in„vidiam Dei Filium crucifixiſſe: intellexerunt enim „eum eſſe illum, cui Pater per prophetam dicit: „(*Pſal.* 2.) Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæ„reditatem tuam. Ergo videtur, quod cognoverint eum eſſe Chriſtum, vel filium Dei.

2. Præterea. Joan. 15. Dominus dicit: *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum*: Quod autem videtur, manifeſte cognoſcitur. Ergo Judæi cognoſcentes Chriſtum ex cauſa odii, ei paſſionem intulerunt.

3. Præterea. In quodam Serm. Epheſini Conc. (*cir. q. præc. a. 12. ad 2.*) dicitur: „Sicut qui chartam Im„perialem diſcerpſerit, tanquam Imperatoris diſ„rumpens verbum, ad mortem addicitur: ſic cru„cifigens Judæus, quem viderat, pœnas dabit, tan„quam in ipſum Deum Verbum præſumptiones in„jiciens: „Hoc autem non eſſet, ſi eum eſſe Dei filium non cognoviſſent; quia ignorantia eos excuſaſſet. Ergo videtur, quod Judæi crucifigentes Chriſtum cognoverint eum eſſe filium Dei.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. ad Corinth. 2. *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. & Act. 3. dicit Petrus Judæis loquens: *Scio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri*. & Dominus in cruce pendens dicit: *Pater, dimitte illis; non enim ſciunt, quid faciunt*. (Lucæ 23.)

Reſpondeo dicendum, quod apud Judæos quidam erant majores, & quidam minores. *Majores quidem, qui eorum principes dicebantur*, ut dicitur in lib. Quæſt. veter. & novi Teſtam. (*q. 66. a med. inter op. Aug. to. 4.*) „ſicut & dæmones, cognoverunt eum eſ„ſe Chriſtum promiſſum in lege. omnia enim ſigna „videbant in eo, quæ dixerunt futura Prophetæ: „Myſterium autem divinitatis ejus ignorabant. Et

„ideo

„ ideo Apoſtolus dicit, quod ſi cognoviſſent, nun„ quam Dominum gloriæ crucifixiſſent. „ Sciendum tamen, quod eorum ignorantia non eos excuſabat a crimine; quia erat quodammodo ignorantia affectata. videbant enim evidentia ſigna divinitatis ipſius, ſed ex odio, & invidia Chriſti ea pervertebant; & verbis ejus, quibus ſe Dei filium fatebatur, credere noluerunt. Unde ipſe de eis dicit Joan. 15. „ Si non „ veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum „ non haberent: nunc autem excuſationem non ha„ bent de peccato ſuo. *Et poſtea ſubdit*: Si opera „ non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, pecca„ tum non haberent. *Et ſic ex perſona eorum acci„ pi poteſt, quod dicitur Job* 21. Dixerunt Deo: Re„ cede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolu„ mus. *Minores vero, ideſt populares*, qui myſteria „ Scripturæ non noverant, non plene cognoverunt „ ipſum eſſe Chriſtum, nec filium Dei. „ Licet enim aliqui eorum in eum crediderint; multitudo tamen non credidit: Et ſi aliquando dubitaverunt, an ipſe eſſet Chriſtus, propter ſignorum multitudinem, & efficaciam doctrinæ, ut habetur Joan. 7. tamen poſtea decepti fuerunt a ſuis Principibus, ut eum non crederent neque Filium Dei, neque Chriſtum. Unde & Petrus eis dixit: *Scio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri*; quia ſc. per principes ſeducti erant.

Ad primum ergo dicendum, quod illa verba dicuntur ex perſona colonorum vineæ; per quos ſignificantur rectores illius populi, qui eum cognoverunt eſſe hæredem, inquantum cognoverunt eum eſſe Chriſtum promiſſum in lege. Sed contra hanc reſponſionem eſſe videtur, quod illa verba Pſ. 2. *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, eidem dicuntur, cui dicitur: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Si ergo cognoverunt, eum eſſe illum, cui dictum eſt, *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, ſequitur quod cognoverunt, eum eſſe filium Dei. Chryſoſt. etiam ibidem (*ſcil. hom.* 40. *in oper. imperf. a med.*) dicit, quod *cognoverunt eum eſſe filium Dei*. Beda etiam ſuper illud Luc. 23. *Quia neſciunt, quid faciunt*: (cap. 94. in Luc.) *Notandum*, inquit, *quod non pro eis orat, qui quem filium Dei intellexerunt, crucifigere, quam confiteri maluerunt*. Sed ad hoc poteſt reſponderi, quod cognoverunt eum eſſe filium Dei, non per naturam, ſed per excellentiam gratiæ ſingularis. Poſſumus tamen dicere, quod etiam verum Dei filium cognoviſſe dicuntur; quia evidentia ſigna hujus rei habebant, quibus tamen aſſen-

ſentire propter odium, & invidiam noluerant, ut eum cognoſcerent eſſe filium Dei.

Ad ſecundum dicendum, quod ante illa verba præmittitur: „ Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: *& poſtea ſubditur*: Nunc autem viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum. „ Per quod oſtenditur, quod videntes opera Chriſti mirifica, ex odio proceſſit, quod eum filium Dei non cognoverunt.

Ad tertium dicendum, quod ignorantia affectata non excuſat a culpa, ſed magis videtur culpam aggravare. oſtendit enim hominem ſic vehementer eſſe affectum ad peccandum, quod vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet. Et ideo Judæi peccaverunt, non ſolum tanquam hominis Chriſti, ſed etiam tanquam Dei crucifixores.

APPENDIX.

EX ar. habes 1. quomodo per rationem, tamquam in radice ſuppoſita, interimas hæreſes *Theodori* dicentis, De Chriſto nihil expreſſe dictum fuiſſe in veteri teſtamento. Et *Buceri* dicentis, Chriſtum non eſſe verum illum promiſſum, ſed alium cum Judæis expectandum. Hoc enim tanquam radicem firmiſſimam (ut patet) ſupponit art., ſcil. quod principes Judæorum ſigna omnia a prophetis de Meſſia, ideſt de Chriſto prædicta viderint verificari de Jeſu Nazareno. Conſtat ſiquidem, quod nonnisi de prophetis veteris teſtamenti, quibus ſolis Judæi ſtudebant, loquitur, & conſequenter, quod & aliqua ſigna expreſſe fuerunt dicta de Chriſto in veteri teſtamento, & quod illa de Jeſu verificata ſunt, & quod ideo Jeſus ipſe eſt verus Meſſias, ideſt verus Chriſtus in lege veteri promiſſus, & quod nullus alius eſt cum Judæis modernis expectandus. Nam in odium Jeſu Chriſti, & Chriſtianorum moderni Judæi depravarunt, & depravant ſcripturas apertas de Meſſia prædictas: quoniam (ut patet 2. *Corin.* 3.) illis uſque in hodiernum diem idipſum velamen in lectione vet. teſtam. manet non revelatum, ſed, cum legitur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum. Nec mirum certe, quia juſto Dei judicio illa ipſorum maledictio contra eos deſcendit, qua ſe cum ſuis furore contra Chriſtum cæcati condemnaverunt unanimiter conclamantes *ſanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros*, Matth. 27. De velamine prædicto (in confirmationem etiam textus præſentis, ſcilicet quod Judæi antiqui, nondum velamine poſito ſuper cor eorum,

rum, viderunt omnia ſigna prophetarum de Jeſu Chriſto verificari) vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Exod.* 34. *concl.* 8. 9. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hæreſes illas merito damnari a Geneſ. 49. *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt*. Ideſt, donec veniat Meſſias. Sic enim habet translatio Chaldaica apud Judæos tam authentica, ut in paſſibus text. Hebraici dubiis ea pro expoſitione utantur. Item a Mich. 3. *Tu Bethlehem*, &c. *Ex te enim exiet dux*, ideſt Meſſias, ſecundum translationem Chaldaicam. Item a Hierem. 23. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo David germen juſtum*, ideſt, Meſſiam. Nomine enim juſti, ſimpliciter dicti in ſcript. intelligitur Chriſtus, quoniam ipſe ſolum ſine ullo peccato ſemper fuit tam in actu, quam in potentia. Sic namque de ipſo legitur, & intelligitur illud Iſa. 53. „ Qui peccatum „ non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus. „ *Item a Daniel.* 9. Poſt hebdomadas ſexaginta duas „ occidetur Chriſtus, & non erit populus ejus, qui „ eum negaturus eſt. „ Ecce: in vulgata latina editione fit etiam expreſſa mentio de Chriſto, ideſt, Meſſia. Nam ly *Chriſtus*, quando ſimpliciter, ideſt nullo alio addito in contextu dicitur (ut hic) tunc ſumitur in ſcripturis pro Meſſia mundi redemptore: licet, quando cum alio addito in circumſtantibus locis dicitur, ſumatur pro illa perſona per additum deſignata, ut in dignitate tali, puta regali, ſacerdotali, vel prophetali, per unctionem conſtituitur. Ut Iſa. 45. „ Chriſto meo Cyro. *Et* 1. *Reg.* 10. Num „ coram Domino eſt Chriſtus ejus? *& ib.* 24. num fa- „ ciam rem hanc domino meo Chriſto? *& ibid.* 26. „ Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, „ & innocens erit? *& item*. Non cuſtodiſtis Domi- „ num veſtrum Chriſtum. *Et* 2. *Reg.* 1. Ut occideres „ Chriſtum Domini. *Item Pſ.* 104. Nolite tangere „ Chriſtos meos. „ Danielis vero dictum ad propoſitum veri Meſſiæ mundi redemptoris exponit etiam Spirituſancto jam repletus Apoſtolorum princeps dicens, Act. 3. „ Quem vos negaſtis ante faciem Pila- „ ti judicante illo dimitti. *Item oſtendes, illas hære-* „ *ſes merito damnari a Deut.* 18. Prophetam ſuſcita- „ bo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & „ ponam verba mea in ore ejus: loqueturque ad „ eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem ver- „ ba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire „ noluerit, ego ultor exiſtam. „ Nam hic propheta eſt Chriſtus (ſecundum ſanctos Doctores) qui ſæpius

in Euangelio dicit ſe veniſſe, & operari, & loqui, in nomine patris ſui. *Joan.* 5. 10. 14. 8. 12. Et de quo turbæ magnificantes Deum (ergo verum dicebant) una voce clamabant Luc. 7. *Propheta magnus* (ideſt ille a Deo, *Deut.* 18. promiſſus) *ſurrexit in nobis*. De qua re etiam tamen ut plenius contra prædictas hæreſes inſtruaris, vide Veritates Aureas ſuper legem veterem *Deuter. concl.* 18. 6. Porro illa *Buceri* Judaizantis præcipue, & ſpeciatim damnatur ab omnibus Euangeliſtis per hoc, quod facta Chriſti, puta nativitatem, fugam in Ægyptum, prædicationem, converſationem, miraculorum operationem, paſſionem, crucifixionem, mortem, reſurrectionem, &c. referunt ad vetus teſtamentum, ideſt, oſtendunt, omnia de Chriſto Domino noſtro fuiſſe jam in vet. teſtam. prænunciata. Manifeſtiſſimum enim per hujuſmodi allegationes de antiquis libris factas a ſcribentibus totam vitam Chriſti fit etiam apud tenuiter recta ratione utentes: quod ille Jeſus ſic ab Euangeliſtis deſcriptus pro certo eſt Meſſias, ideſt Chriſtus verus a Deo vero in teſtamento veteri promiſſus, & talibus conditionibus ab eodem, ut poſtea in mundum veniens abſque ullo errore cognoſceretur, deſignatus. Patent hæc omnia, & ita, ut omnis recta ratio iſta conſiderans ab ipſa veritatis claritate coacta ex intimis erumpens clamet; *impoſſibile eſt rem hanc aliter ſe habere*. Vide 1. *par. qu.* 1. *ar.* 10. *Elucid. in ult. append.* per totum: ut citata ab Euangeliſtis bene intelligas. Cæterum, quia mille ſcripturarum ſanctarum locis damnari poſſunt hæreſes illæ, nec præſens locus (cum ſit compendium quoddam, ideſt ſumma Theologiæ) tantam prolixitatem patitur; ideo, ſi plura contra falſitates illas videre placuerit, recurre ad Dominum Jacobum de Valentia Epiſcopum Chriſtopolitanum, qui poſt Pſalmorum, &c. expoſitionem facit tractatum contra Judæos. Super omnia autem ne omittas videre tractatum Domini Petri della Cavalleria Hiſpani, cujus titulus eſt, *Zelus Chriſti contra Judæos Sarracenos*, &c. Poſt quem tractatum comperies alligatum alium quemdam, qui prætitulatur *Aureus Rabbi Samuelis tractatus ad Iſaac Rabbi Synagogæ*, &c. Hunc vere Aureum omnino videas; & inde cognoſces, quanta ſit vis Chriſtianæ veritatis, ex quo ſuos principales inimicos tam fortiter cogit ad ſuiipſius validiſſimam defenſionem ita, ut pro ſua veritate dicere poſſit Eccleſia illud Deuteron. 32. *Non enim eſt Deus noſter* (ideſt Jeſus Chriſtus) *ut dii eorum* (ideſt, ut dii gentilium: dii utique falſi) *&* (ideſt etiam) *inimici noſtri ſunt judices*, ſcilicet de

hac

hac veritate. *Tertio* ex eodem art. habes: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas: merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod perſecutores Chriſti eum non cognoverunt, Ut 1. Corinth. 2. *Si cognoviſſent*, &c. ut eſt *in argum. contr.* Pro cujus ampliori captu notandum eſt, quod dicit ſanctus Doctor ſuper epiſtolam 1. *ad Timoth. c.* 1. *lect.* 3. exponendo ly *ignorans feci in credulitate*. Verba autem ejus ſunt hæc. „ Ex parte mea eſt aliqua excuſatio „ peccati, quia ignorans feci. Minus dicit, plus ſi„ gnificat, quia aliud eſt ignoranter agere, aliud „ per ignorantiam. Quia ignoranter facit aliquid, „ qui neſcit, quod facit: tamen ſi ſciret, etiam fa„ ceret illud ſicut credens occidere feram, occidit „ inimicum ſuum, quem tamen occidiſſet etiam li„ bentius, ſi noviſſet eum. Sed per ignorantiam fa„ cit aliquid, quod non faceret, ſi noſſet, ſicut oc„ cidens patrem, quem ſi ſciret, non occideret eum: „ tamen occidit, quia eum credit inimicum. Pau„ lus ergo fecit per ignorantiam: quia, ſi ſciviſſet, „ quod Chriſtus eſſet filius Dei, hoc non feciſſet. „ Sed Judæi per ignorantiam non occiderunt Chri„ ſtum, ſed ignoranter, quia, ſi ſciviſſent, ipſum „ eſſe filium Dei, libentius occidiſſent eum. „ Hæc ibi. Ubi patet, quod Apoſtolus in ly *ignorans feci* ſignificavit plus, ſecundum naturam locutionis: cum facere ignoranter ſit plus, quam per ignorantiam: ſed tamen, ſic ſignificando plus dixit, ideſt ſecundum rectum ſenſum veritatis intellexit minus, ideſt ſe feciſſe per ignorantiam. Ubi etiam patet, quod hoc, quod Judæi occidentes Chriſtum non cognoverint de facto ipſum eſſe filium Dei, ut dicitur in corp. art., non excuſat eos a voluntaria occiſione filii Dei: quia, ſi ſciviſſent, Meſſiam ipſum eſſe filium Dei, libentius occidiſſent eum. Ignorantia tamen Sauli excuſabat aliqualiter eum a voluntaria perſecutione filii Dei, quia, ſi ſciviſſet Chriſtum, ideſt illum, quem tunc perſequebatur, eſſe filium Dei, non fuiſſet perſecutus eum. Ex verbis ergo ſancti doctoris ſuper *ad Timo.* conſtare jam poteſt, quod illud 1. Corinth. 2. *Si cognoviſſent*, &c. adductum *in argum. cont.* intelligitur formaliter præciſe, ideſt ſtando in tali cognitione ſolum, ideſt cum præciſione a quocunque impedimento ſuperveniente, ſeu commixto ipſi cognitioni. Ac ſi aperte dixiſſet Apoſtolus. Si cognoviſſent, Chriſtum eſſe Dei ſapientiam, ideſt, Dei verum filium, ipſi, ſecundum quod iſta cognitio exigit ambulando aliunde non impediri, numquam ipſum Dominum gloriæ crucifixiſſent. Cum

M 2 hac

hac tamen veritate ſtat hoc aliud, ſcilicet, quod, ſi cognoviſſent Chriſtum eſſe verum Dei filium, & non ambulaſſent ſecundum exigentiam iſtius cognitionis, ſed ſecundum impedimentum (hoc fuit invidia) commixtum, aut ſuperveniens tali cognitioni: tunc iidem Judæi libentius ipſum Dominum gloriæ crucifixiſſent. Data enim cognitione excellentiæ majoris de Chriſto, puta, quod eſſet filius Dei, dabatur ſimul majus objectum invidiæ, ſi affuiſſet, quoniam objectum invidiæ eſt excellentia illius, cui invidet. Sic ergo patet, quod cognitione excellentiæ de Chriſto augmentata, ſimul etiam augebatur objectum invidorum, & per conſequens invidia Judæorum, ſi a nullo impedita ſtetiſſet, fuiſſet facta major, & propterea ipſi libentius eum occidiſſent, ut ſuper *ad Timoth.* intellexit D. Thomas. *Quarto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 263

Utrum peccatum Chriſtum crucifigentium fuerit graviſſimum.

Sup. a. 4. *ad* 2. *fi. Et op.* 60. *c.* 18. *fi.*

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod peccatum crucifigentium Chriſtum non fuerit graviſſimum. Non enim eſt graviſſimum peccatum, quod excuſationem habet: Sed ipſe Dominus excuſavit peccatum crucifigentium eum, dicens: (*Luc.* 13.) *Pater ignoſce illis; quia neſciunt, quid faciunt.* Non ergo peccatum eorum fuit graviſſimum.

2. Præterea. Dominus dixit Pilato, Jo. 19. *Qui tradidit me tibi, majus peccatum habet:* Ipſe autem Pilatus fecit Chriſtum crucifigi per ſuos miniſtros. Ergo videtur fuiſſe majus peccatum Judæ proditoris peccato crucifigentium Chriſtum.

3. Præterea. Secundum Philoſ. in 5. Ethic. (*c.* 9. *to.* 5.) *Nullus patitur injuſtum volens*: &, ſicut ipſe ibidem dicit, *nullo patiente injuſtum, nullus facit injuſtum*. Ergo volenti nullus facit injuſtum: Sed Chriſtus voluntarie eſt paſſus, ut ſupra habitum eſt. (*a.* 1. *hu. qu. ad* 3. *&* *a.* 2.) Non ergo injuſtum fecerunt crucifixores Chriſti: Et ita eorum peccatum non fuit graviſſimum.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Matthæi 23. *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*, dicit Chryſoſtomus: (*homil.* 45. *in opere imperf. a med.*) *Quantum ad veritatem exceſſerunt menſuram patrum ſuorum.*

rum. illi enim occiderunt homines; iſti Deum crucifixerunt.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. prae.*) Principes Judæorum cognoverunt Chriſtum, & ſi aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos non poterat excuſare. Et ideo *peccatum eorum fuit graviſſimum, tum ex genere peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores autem Judæi graviſſime peccaverunt quantum ad genus peccati: in aliquo tamen diminuebatur eorum peccatum* propter eorum ignorantiam. Unde ſuper illud Lucæ 23. *Neſciunt quid faciunt*, dicit Beda: (*cap. 94. in Luc.*) *Pro illis rogat, qui neſcierunt quid facerent, zelum Dei habentes, ſed non ſecundum ſcientiam. Multo autem magis fuit excuſabile peccatum Gentilium, per quorum manus crucifixus eſt*, qui legis ſcientiam non habebant.

Ad primum ergo dicendum, quod excuſatio illa Domini non refertur ad Principes Judæorum, ſed ad minores de populo, ſicut dictum eſt. (*in cor. ar.*)

Ad ſecundum dicendum, quod Judas tradidit Chriſtum non Pilato, ſed Principibus Sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato, ſecundum illud Joan. 18. *Gens tua, & Pontifices tui tradiderunt te mihi*. Horum tamen omnium peccatum fuit majus, quam Pilati, qui timore Cæſaris Chriſtum occidit; & etiam quam peccatum militum, qui de mandato Præſidis Chriſtum crucifixerunt, non ex cupiditate, ſicut Judas, nec ex invidia, & odio, ſicut Principes Sacerdotum.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus voluit quidem ſuam paſſionem, ſicut & Deus eam voluit, iniquam tamen actionem Judæorum non voluit. Et ideo occiſores Chriſti ab injuſtitia non excuſantur. Et tamen ille qui occidit hominem, injuriam facit non ſolum homini occiſo, ſed etiam Deo, & Reipublicæ; ſicut etiam ille qui occidit ſeipſum, ut Philoſophus dicit in 5. Ethicor. (*cap. ult. parum a princ. tom. 5.*) Unde & David damnavit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum, ut occideret Chriſtum Domini, quamvis eo petente, ut legitur 2. Reg. 1.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a Scripturis inſinuatum, quod crucifigentium Chriſtum peccatum fuit graviſ-

 ſimum.

ſimum. Ut per hoc, quod dicitur Matth. 23. *& vos*, &c. ſecundum quod ponitur cum expoſitione D. Chryſoſt. *in argumen. contr.* Ubi ly *implete* ſumitur prænunciative, ſive etiam permiſſive, non autem præceptive. Non enim imperat, aut præcipit, quod impleant: ſed prænunciat, & permittit, quod implebunt. Ac ſi dicat. *Vos* ex vobis *implebitis menſuram patrum veſtrorum*, ideſt, plus peccabitis, quam patres veſtri: & ego ex mea juſtiſſima providentia permittam, quod vos ſic peccetis. Item per hoc, quod dicitur Danielis 9. *Occidetur Chriſtus, & non erit populus ejus, qui eum negaturus eſt*, &c. *Et uſque ad conſummationem, & finem perſeverabit deſolatio*. Item per hoc, quod dicitur Oſeæ cap. 3. *Dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, ſine Principe, ſine ſacrificio, ſine altari, ſine Ephod, & ſine Theraphim*. Item per hoc, quod legitur Iſa. 63. *Torcular calcavi ſolus: & de gentibus non eſt vir mecum. Calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in ira mea. Et aſperſus eſt ſanguis eorum ſuper veſtimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi. Dies ultionis in corde meo, annus retributionis meæ venit*. Clarum eſt enim, quod pœna proportionata eſſe debet culpæ, ſecundum illud Deuter. 25. *Pro menſura delicti erit & plagarum modus*. Graviſſimum ergo eſſe peccatum Judæorum propter crucifixionem Chriſti oſtendunt prophetæ prædicti, dum punitionem eis a Deo majorem omnibus aliis præcedentibus propter hoc datam eſſe teſtantur, quod & experientia docet. Ecce. Daniel ſupra poſt occiſionem Chriſti dicit, Judæos, qui antea erant populus Dei (ut habes *Deut*. 4.) non amplius futuros populum Dei: id, quod utique pejus, pœnoſius, damnoſius quaſi improportionabiliter eſt, quam quælibet alia pœna. Subinfert quoque, quod deſolatio Judæorum propter idem peccatum occiſionis durabit uſque in finem ſæculi, ideſt uſque tunc erit continua, & perpetua. Qualis autem ſit iſta deſolatio, declarat Oſeas: cui adde illud Deuter. 28. *Diſperdet te Dominus in omnes populos a ſummitate terræ uſque ad terminos ejus*. Calcandos item, & conculcandos Judæos a Crucifixo in ira, & in furore ſuo, & ultra hoc, poſt præſentem vitam ad diem ultionis, juſtiſſimæque retributionis divinæ, conteſtatur Iſaias: & hoc propter ſanguinem, quo abundanter veſtimenta, ideſt humanitatem ejus aſperſerunt. Cum igitur pœna hæc a ſingulis horum prophetarum denotata ſit major, quam fuerit pœna pro idololatria, & occiſione prophetarum eis inflicta, quæ 70. annis ſolum dura-

duravit, reſtat manifeſte, quod peccatum crucifixionis Chriſti, pro quo tantas luunt pœnas, ſit & occiſione prophetarum omnium (*Quem enim ipſorum non perſecuti ſunt patres veſtri?* Act. 7.) & idololatria tanta (ut habes in libris regum) majus, & conſequenter ſit graviſſimum. De magnitudine deſolationis hujus perpetuæ, & conſequenter hujus peccati, vide Aureum illum Tractatum Rabbi Samuelis ad Rabbi Iſaac, qui (ut diximus in *ar.* 5. *app.*) colligatus eſt poſt tractatum D. Petri Hiſpani, cujus titulus eſt, *Zelus Chriſti contra Judæos, Sarracenos*, &c. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO XLVIII.

De modo paſſionis Chriſti quantum ad effectum, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de effectu paſſionis Chriſti. Et *primo* de modo efficiendi. *Secundo* de ipſo effectu.

Circa primum quæruntur ſex.

Primo. Utrum paſſio Chriſti cauſaverit noſtram ſalutem per modum meriti.
Secundo. Utrum per modum ſatisfactionis.
Tertio. Utrum per modum ſacrificii.
Quarto. Utrum per modum redemptionis.
Quinto. Utrum eſſe Redemptorem ſit proprium Chriſti.
Sexto. Utrum cauſaverit effectum noſtræ ſalutis per modum efficientiæ.

ARTICULUS I. 264

Utrum paſſio Chriſti cauſaverit noſtram ſalutem per modum meriti.

Inf. q. 62. *a.* 5. *Et* 3. *d.* 18. *a.* 5. *Et* 4. *d.* 1. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 3. *Et ver. q.* 26. *ar.* 6. *ad* 20. *Et ad Rom.* 4. *fin.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio Chriſti non cauſaverit noſtram ſalutem per modum meriti. Paſſionum enim principia non ſunt in nobis: Nullus autem meretur, vel laudatur, niſi per id, cujus principium eſt in ipſo. Ergo paſſio Chriſti nihil eſt operata per modum meriti.

2. Præterea. Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis meruit & ſibi, & nobis, ut ſupra dictum eſt; (*q. 9. a. 4. & q. 34. a. 3.*) Sed ſuperfluum eſt aliquem iterum mereri id, quod ante meruerat. Ergo Chriſtus per ſuam paſſionem non meruit noſtram ſalutem.

3. Præterea. Radix merendi eſt charitas. Sed charitas Chriſti non fuit magis augmentata in paſſione, quam ante. Ergo non magis meruit ſalutem noſtram patiendo, quam ante fecerat.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Philipp. 2. *Propter quod & Deus exaltavit illum*, &c. dicit Auguſtinus: (*tract. 104. in Joan. ſub fin. tom. 9.*) *Humilitas paſſionis claritatis eſt meritum; claritas humilitatis eſt præmium*. Sed ipſe clarificatus eſt non ſolum in ſeipſo, ſed etiam in ſuis fidelibus, ut ipſe dicit Jo. 17. Ergo videtur, quod ipſe meruerit ſalutem ſuorum fidelium.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu.* 8.) Chriſto data eſt gratia, non ſolum ſicut ſingulari perſonæ, ſed inquantum eſt caput Eccleſiæ; ut ſcilicet ab ipſo redundaret ad membra. Et ideo opera Chriſti hoc modo ſe habent tam ad ſe, quam ad ſua membra, ſicut ſe habent opera alterius hominis in gratia conſtituti ad ipſum. Manifeſtum eſt autem, quod quicunque in gratia conſtitutus propter juſtitiam patitur, ex hoc ipſo meretur ſibi ſalutem, ſecundum illud Matth. 5. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*. Unde *Chriſtus per ſuam paſſionem non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus membris ſuis meruit ſalutem*.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio, inquantum hujuſmodi, non eſt meritoria; quia habet principium ab exteriori: ſed ſecundum quod eam aliquis voluntarie ſuſtinet, ſic habet principium ab interiori: & hoc modo eſt meritoria.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus a principio ſuæ conceptionis meruit nobis ſalutem æternam: ſed ex parte noſtra erant quædam impedimenta, quibus impediebamur conſequi effectum præcedentium meritorum; unde ad removendum illa impedimenta, oportuit Chriſtum pati, ut ſupra dictum eſt. (*q. 46. a. 3.*)

Ad tertium dicendum, quod paſſio Chriſti habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita, non propter majorem charitatem, ſed propter genus operis, quod erat conveniens tali effectui; ut patet ex rationibus ſupra inductis de convenientia paſſionis Chriſti. (*q. 46. a. 3. & 4.*)

AR-

APPENDIX.

Ex art. habes *primo :* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Bernardo, quod paſſio Chriſti cauſavit noſtram ſalutem per modum meriti. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Phil. 2. *propter quod*, &c. ſecundum quod cum expoſitione B. Aug. & diſcurſu ponitur *in argumen. contr.* Ad cujus intelligentiam pro ly *etiam in ſuis fidelibus*, ut ipſe dicit *Joan.* 17. nota, ibi *duo* loca, ſcilicet, *& clarificatus ſum in eis*: item, *Pro eis ego ſanctifico meipſum*. A D. Bernardo autem per id, quod in vita ejus ab eccleſia legitur. *Aliquando graviter infirmatus viſum eſt ſibi, ante tribunal Domini præſentari; ubi, cum Satan, ejuſque ſatellites multa contra eum dixiſſent, ipſe nihil territus reſpondit. Fateor, non ſum dignus propriis meritis obtinere regnum cœlorum, ſed duplici jure obtinens illud Dominus meus, hæreditate ſcilicet patris, & merito paſſionis, altero ipſe contentus alterum mihi donavit. Cujus dono illud mihi vendicare non confundor. Ad hæc confuſus inimicus cum ſuo conventu diſceſſit.* Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 265

Utrum paſſio Chriſti cauſaverit noſtram ſalutem per modum ſatisfactionis.

4. con. c. 55. *ad* 23. *&* 24. *Et opuſ.* 60. *c.* 18.

Ad Secundum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio Chriſti non cauſaverit noſtram ſalutem per modum ſatisfactionis. Ejuſdem enim videtur eſſe ſatisfacere, cujus eſt peccare: ſicut patet in aliis pœnitentiæ partibus: ejuſdem enim eſt conteri, & confiteri, cujus eſt peccare: Sed Chriſtus non peccavit, ſecundum illud primæ Petri ſecundo: *Qui peccatum non fecit.* Ergo ipſe non ſatisfecit propria paſſione.

2. Præterea. Nulli ſatisfit per majorem offenſam: ſed maxima offenſa fuit perpetrata in Chriſti paſſione; quia graviſſime peccaverunt, qui eum occiderunt, ut ſupra dictum eſt. (*quæſt. præe. art.* 6.) Ergo videtur, quod per paſſionem Chriſti non potuerit Deo ſatisfieri.

3. Præterea. Satisfactio importat æqualitatem

2. Præterea. Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis meruit & ſibi, & nobis, ut ſupra dictum eſt; (*q. 9. a. 4. & q. 34. a. 3.*) Sed ſuperfluum eſt aliquem iterum mereri id, quod ante meruerat. Ergo Chriſtus per ſuam paſſionem non meruit noſtram ſalutem.

3. Præterea. Radix merendi eſt charitas. Sed charitas Chriſti non fuit magis augmentata in paſſione, quam ante. Ergo non magis meruit ſalutem noſtram patiendo, quam ante fecerat.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Philipp. 2. *Propter quod & Deus exaltavit illum*, &c. dicit Auguſtinus: (*tract. 104. in Joan. ſub fin. tom. 9.*) *Humilitas paſſionis claritatis eſt meritum; claritas humilitatis eſt præmium*. Sed ipſe clarificatus eſt non ſolum in ſeipſo, ſed etiam in ſuis fidelibus, ut ipſe dicit Jo. 17. Ergo videtur, quod ipſe meruerit ſalutem ſuorum fidelium.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu. 8.*) Chriſto data eſt gratia, non ſolum ſicut ſingulari perſonæ, ſed inquantum eſt caput Eccleſiæ; ut ſcilicet ab ipſo redundaret ad membra. Et ideo opera Chriſti hoc modo ſe habent tam ad ſe, quam ad ſua membra, ſicut ſe habent opera alterius hominis in gratia conſtituti ad ipſum. Manifeſtum eſt autem, quod quicunque in gratia conſtitutus propter juſtitiam patitur, ex hoc ipſo meretur ſibi ſalutem, ſecundum illud Matth. 5. *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*. Unde *Chriſtus per ſuam paſſionem non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus membris ſuis meruit ſalutem*.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio, inquantum hujuſmodi, non eſt meritoria; quia habet principium ab exteriori: ſed ſecundum quod eam aliquis voluntarie ſuſtinet, ſic habet principium ab interiori: & hoc modo eſt meritoria.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus a principio ſuæ conceptionis meruit nobis ſalutem æternam: ſed ex parte noſtra erant quædam impedimenta, quibus impediebamur conſequi effectum præcedentium meritorum; unde ad removendum illa impedimenta, oportuit Chriſtum pati, ut ſupra dictum eſt. (*q. 46. a. 3.*)

Ad tertium dicendum, quod paſſio Chriſti habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita, non propter majorem charitatem, ſed propter genus operis, quod erat conveniens tali effectui; ut patet ex rationibus ſupra inductis de convenientia paſſionis Chriſti. (*q. 46. a. 3. & 4.*)

A P-

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Bernardo, quod paſſio Chriſti cauſavit noſtram ſalutem per modum meriti. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Phil. 2. *propter quod*, &c. ſecundum quod cum expoſitione B. Aug. & diſcurſu ponitur *in argumen. contr.* Ad cujus intelligentiam pro ly *etiam in ſuis fidelibus*, ut ipſe dicit *Joan.* 17. nota, ibi *duo* loca, ſcilicet, *& clarificatus ſum in eis:* item, *Pro eis ego ſanctifico meipſum*. A D. Bernardo autem per id, quod in vita ejus ab eccleſia legitur. *Aliquando graviter infirmatus viſum eſt ſibi, ante tribunal Domini præſentari; ubi, cum Satan, ejuſque ſatellites multa contra eum dixiſſent, ipſe nihil territus reſpondit. Fateor, non ſum dignus propriis meritis obtinere regnum cælorum, ſed duplici jure obtinens illud Dominus meus, hæreditate ſcilicet patris, & merito paſſionis, altero ipſe contentus alterum mihi donavit. Cujus dono illud mihi vendicare non confundor. Ad hæc confuſus inimicus cum ſuo conventu diſceſſit.* Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 265

Utrum paſſio Chriſti cauſaverit noſtram ſalutem per modum ſatisfactionis.

4. con. t. 55. ad 23. & 24. Et opuſ. 60. c. 18.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio Chriſti non cauſaverit noſtram ſalutem per modum ſatisfactionis. Ejuſdem enim videtur eſſe ſatisfacere, cujus eſt peccare: ſicut patet in aliis pœnitentiæ partibus: ejuſdem enim eſt conteri, & confiteri, cujus eſt peccare: Sed Chriſtus non peccavit, ſecundum illud primæ Petri ſecundo: *Qui peccatum non fecit*. Ergo ipſe non ſatisfecit propria paſſione.

2. Præterea. Nulli ſatisfit per majorem offenſam: ſed maxima offenſa fuit perpetrata in Chriſti paſſione; quia graviſſime peccaverunt, qui eum occiderunt, ut ſupra dictum eſt. (*quæſt. præc. art. 6.*) Ergo videtur, quod per paſſionem Chriſti non potuerit Deo ſatisfieri.

3. Præterea. Satisfactio importat æqualitatem quan-

quandam ad culpam, cum ſit actus juſtitiæ: Sed paſſio Chriſti non videtur eſſe æqualis omnibus peccatis humani generis: quia Chriſtus non eſt paſſus ſecundum divinitatem, ſed ſecundum carnem, ſecundum illud 1. Pet. 4. *Chriſto igitur paſſo in carne*: Anima autem, in qua eſt peccatum, potior eſt, quam caro. Non ergo Chriſtus ſua paſſione ſatisfecit pro peccatis noſtris.

Sed Contra eſt, quod in perſona ejus dicitur in Pſal. 68. *Quæ non rapui, tunc exolvebam*: Non autem exolvit, qui perfecte non ſatisfecit. Ergo videtur, quod Chriſtus patiendo perfecte ſatisfecerit pro peccatis noſtris.

Reſpondeo dicendum, quod ille proprie ſatisfacit pro offenſa, qui exhibet offenſo id, quod æque, vel magis diligit, quam oderit offenſam. Chriſtus autem ex charitate, & obedientia patiendo majus aliquid Deo exhibuit, quam exigeret recompenſatio totius offenſæ humani generis: *Primo* quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur: *Secundo* propter dignitatem vitæ ſuæ, quam pro ſatisfactione ponebat, quæ erat vita Dei, & hominis: *Tertio* propter generalitatem paſſionis, & magnitudinem doloris aſſumpti, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 46. *a.* 6.) Et ideo *paſſio Chriſti non ſolum ſufficiens, ſed etiam ſuperabundans ſatisfactio fuit pro peccatis humani generis*, ſecundum illud 1. Jo. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

Ad primum ergo dicendum, quod caput, & membra ſunt quaſi una perſona myſtica. Et ideo ſatisfactio Chriſti ad omnes fideles pertinet, ſicut ad ſua membra. Inquantum etiam duo homines ſunt unum in charitate, unus pro alio ſatisfacere poteſt, ut infra patebit. (*in Supplem. quæſt.* 13. *artic.* 2.) Non autem eſt ſimilis ratio de confeſſione, & contritione: quia ſatisfactio conſiſtit in actu exteriori, ad quem aſſumi poſſunt inſtrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

Ad ſecundum dicendum, quod major fuit charitas Chriſti patientis, quam malitia crucifigentium. & ideo plus potuit Chriſtus ſatisfacere ſua paſſione, quam crucifixores offendere occidendo; intantum quod paſſio Chriſti ſufficiens fuit, & ſuperabundans ad ſatisfaciendum pro peccatis occidentium ipſum.

Ad tertium dicendum, quod dignitas carnis Chriſti non eſt æſtimanda ſolum ſecundum carnis naturam, ſed ſecundum perſonam aſſumentem, inquantum.

tum ſcil. erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas hæreſim quorundam ex eo, quod male intelligebant Apoſtolum ad Coloſſenſes, dicentium, quod paſſio Chriſti non fuit ſatisfactio ſufficiens pro peccatis noſtris. Apoſtoli autem dictum ad Coloſſenſes, cap. 2. hoc eſt. *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt eccleſia*. Prædicti enim hæretici, cum ſint *indocti & inſtabiles*, ut dicitur 2. Pet. 3. ideſt a ſtabili ſenſu ſcripturarum voluntarie deviantes, *depravarunt hanc, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem*, ideoque dixerunt. Ecce, quod Apoſtolus dicit, ſe adimplere ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti pro Eccleſia, ideſt in ſatisfactionem pro peccatis eccleſiæ. Ubi aperte ad literam, inquiunt, demonſtrat, quod paſſiones Chriſti deſunt, ideſt, non ſunt ſufficientes de ſe ſine paſſionibus aliorum ſanctorum, ad ſatisfaciendum pro eccleſia. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hæreſim illam damnari per hoc, quod dicitur Rom. 5. *Non ſicut delictum, ita & donum. Si enim unius delicto multi mortui ſunt: multo magis gratia dei, & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit. Et non ſicut per unum peccatum, ita & donum. Nam judicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in juſtificationem*. Ubi & poſt multa concludit de iſto dono dicens; *Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia*. Quid vero per donum ibi intelligat Apoſtolus, declaraverat in cap. eod. per ly *Chriſtus pro nobis, cum adhuc peccatores eſſemus, mortuus eſt*. Quid autem per ly *ſuperabundavit* intelligat, declaraverat etiam ibidem per ly *reconciliati ſumus Deo per mortem filii ejus*. Mors ergo Chriſti fuit, ſecundum expreſſum contextum Apoſtoli ſuperabundans ad reconciliandum nos peccatores Deo. Hoc eſt, ut patet ex ſenſu terminorum, ad ſatisfaciendum pro nobis peccatoribus Deo. Item a Pſalm. 68. *Quæ non rapui*, & cætera, ut cum expoſitione eſt *in argum. contr.* Nota ly *exolvebam*, ideſt non ſolum ſolvebam, ſed etiam exactiſſime ſolvebam: id, quod eſt juſtitiæ divinæ de hujuſmodi rapina pretium exigenti, & ſatisfacere, & perfectiſſime ſatisfacere. Item a ſymbolo fidei catholicæ per ly

*Qui propter noſtram ſalutem paſſus, crucifixus, &
mortuus eſt*. Ex hoc enim relativo Qui, apertiſſime demonſtratur, quod paſſio ſua fuit ſufficientiſſima ad ſatisfaciendum pro peccatis, non tantum noſtris, ſed etiam infinitorum mundorum, quantum eſt ex ſeipſa. Nam ly *qui* refert filium Dei unigenitum, conſubſtantialem patri, coæqualem, coæternum, coomnipotentem, infinitum, ac Deum verum, ut patet ex contextu ipſius ſymboli, & conſequenter per hoc manifeſtat, quod paſſio illius fuit infiniti vigoris, virtutis, ac pretii ad ſatisfaciendum æqualiter abſolute, imo etiam pluſquam æqualiter, pro offenſis Deo ab omnibus hominibus quocumque tempore factis, ſive in præteritum, ſive in futurum, *q.* 49. *art.* 1. *ad tertium*. Non enim offenſa, ſeu culpa, procedit, niſi a creatura, cujus actio ſecundum ſe non poteſt eſſe, niſi vigoris finiti, cum & ipſa creatura finita ſit, & per conſequens paſſio Chriſti, cum non niſi infiniti vigoris ſecundum ſe eſſe poſſit, pluſquam æqualiter abſolute pro culpis omnibus quorumlibet hominum ſatisfecit. Nec ſolum hoc de tota paſſione ſua, attento ſuppoſito humanitatis patientis, verum enim, ſed & de minimo quovis dolore ipſius *q.* 46. *ar.* 6. *argu.* 6. Quod & idem S. Doct. confirmavit in Ryth. ad ſacratiſſimam Euchariſt. dicens:

Pie Pellicane, Jeſu Domine,
Me immundum munda tuo ſanguine;
Cujus una gutta ſalvum facere
Totum mundum quit ab omni ſcelere.

Item a Pſalm. 129. *Copioſa apud eum redemptio*. Ibi enim ly *copioſa* demonſtrat intentum, & maxime ſi conſideretur, quod ſumitur antonomaſtice, ideſt, pro copioſitate excellentiſſimo, & ſummo modo dicta, & quod proportionantur redemptio, ac ſatisfactio *art.* 3. *corp. Tertio* ex præmiſſis conſtat evidentiſſime, quod ſenſus ab hæreticis illis datus Apoſtolicæ ſententiæ: *Adimpleo ea, quæ*, &c. eſt perverſiſſimus, utpote contra eundem Apoſtolum, contra fidei ſymbolum, & contra omnem rectam, quam adduximus, rationem. Nec eſt difficile in Apoſtolo verum ſenſum invenire, cum ipſemet in text. veritatem a ſe intentam declaret. *Adimpleo* (inquit) *ea, quæ ſunt paſſionum Chriſti in carne mea*. Dicit enim ly *deſunt in carne mea*, & non dicit, deſunt in carne ſua; quoniam noverat, & paſſiones Chriſti non defuiſſe, immo ſuperfuiſſe, ideſt, ſuperabundanter fuiſſe in carne Chriſti, & paſſiones Chriſti adhuc deeſſe in carne ſui ipſius Pauli. Nam

ſcie-

ſciebat ſe nondum tanta paſſum eſſe, quanta debebat pati ſecundum præordinationem divinam ad hoc, ut juxta menſuram paſſionum ab ipſa præordinatione prætaxatam ſe paſſionibus Chriſti capitis ſui conformaret. Quotidie tamen iſtam ſuarum paſſionum, quas ideo paſſiones Chriſti appellat, quia eas pro Chriſto patiebatur, menſuram adimplebat, dum magis, ac magis, ut ſeipſum Chriſto conformaret, paſſiones in carne propria ſubſtineret, vel ab aliis ſibi illatas, vel etiam a ſemetipſo ſponte aſſumptas. *Pro corpore* (inquit) *ejus*, *quod eſt Eccleſia*. Hoc eſt. Ad utilitatem eccleſiæ per modum exempli, & exhortationis ad ſalutem, non autem per modum ſatisfactionis, quaſi addentis aliquid paſſionibus Chriſti, tanquam ad ſatisfaciendum per ſe ſolas inſufficientibus (Abſit.) licet per modum ſatisfactionis, tanquam redundantis ex pleniſſima plenitudine ſatisfactionis Chriſti. In hoc enim ultimo ſenſu ſatisfactionis, non autem in primo, dicimus, quod theſaurus eccleſiæ, unde Papa dat indulgentias, ſunt merita & Chriſti, & ſanctorum, ut videre eſt contra hæreſes *Lutheri*, & cæt. in *Additio. in art. nu.* 97. 102. *Elucid.* Nam ſic paſſiones ſanctorum non inferunt inſufficientiam paſſionum Chriſti, ſed inferunt eorumdem maximam ſufficientiam ad ſatisfaciendum: quoniam illam Chriſti ſufficientiam oſtendunt eſſe tantam, ut ex redundantia ſua faciat, paſſiones ſanctorum eſſe ſatisfactiones, non ſolum ſui ipſorum, ſed etiam aliorum de eccleſia commembrorum ſuorum. Ac ſi ſol per reverberationem quandam faciat, quod cryſtallum a ſe ſole illuminatum illuminet alia corpora circumſtantia. Quod enim tale cryſtallum alia quædam illuminet, non eſt ex inſufficientia ſolis ad illuminandum alia etiam ſine cryſtallo, ſed ex vehementi ipſius ſolis ſufficientia: quæ tanta eſt, ut non ſolum illuminare poſſit alia, ſed etiam ſua illuminatione facere, quod aliud, puta cryſtallum, illuminet alia. Sic juxta Apoſtolicum ſenſum ibi pro indulgentiis paſſiones ſanctorum nihil penitus conferunt ſufficientiæ paſſionibus Chriſti ad ſatisfaciendum pro Eccleſia: ſed ex abundantiſſima ſatisfactione ipſius Chriſti hoc tanquam per quandam reverberationem habent, ut ſatisfacere etiam pro aliis poſſint. Stant ergo optime ſimul (quod tamen indocti non perceperunt) *duo* hæc, *ſcilicet*, quod paſſiones ſanctorum ad ſatisfaciendum pro Eccleſia aliquid valeant, & quod paſſiones Chriſti ſolæ ſint ſuperabundantes ad ſatisfaciendum: illud *primum*, ſcilicet ſufficientia ſancto-

ctorum, tanquam effectus, demonſtrat hoc primum, ſcilicet ſuperabundantiam ſatisfactionis Chriſti eſſe verum, tanquam cauſam illius. *Torcular ergo calcavit ſolus Chriſtus, & de gentibus non eſt vir ſecum* (ut ipſe de ſe dicit Iſa. ſexageſimotertio) ideſt, paſſio ſua per ſe ſola, nullis virtuoſorum hominum paſſionibus adjunctis, eſt ad ſatisfaciendum pro omnibus ſufficiens: & adeo, ut ex ſufficientia ſua ad paſſiones ſanctorum ſuorum redundet, quod in Eccleſiæ utilitatem non tantum exempli, & exhortationis, ſed etiam ſatisfactionis (modo tamen prædeclarato) veniant. *Quarto* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 286

Utrum paſſio Chriſti operata ſit per modum ſacrificii.

Inf. q. 49. *a.* 4. *cor. Et q.* 73. *a.* 4. *cor. & ad* 3. *& q.* 83. *a.* 1. *cor. Et opuſ.* 60. *c.* 18.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod paſſio Chriſti non ſit operata per modum ſacrificii. Veritas enim debet reſpondere figuræ: Sed in ſacrificiis veteris legis, quæ erant figuræ Chriſti, nunquam offerebatur caro humana: quinimmo hæc ſacrificia immunda, & nefanda habebantur, ſecundum illud Pſalm. 105. *Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum, quas ſacrificaverunt ſculptilibus Chanaan.* Ergo videtur, quod paſſio Chriſti ſacrificium dici non poſſit.

2. Præterea. Auguſtinus dicit in 10. de civ. Dei, (*c.* 5. *parum a princ. tom.* 5.) quod *ſacrificium viſibile inviſibilis ſacrificii ſacramentum, ideſt ſacrum ſignum eſt*: Sed paſſio Chriſti non eſt ſignum, ſed magis ſignatum per alia ſigna. Ergo videtur, quod paſſio Chriſti non ſit ſacrificium.

3. Præterea. Quicunque offert ſacrificium, aliquod ſacrum facit, ut ipſum nomen ſacrificii demonſtrat: Illi autem qui Chriſtum occiderunt, non fecerunt aliquod ſacrum, ſed magnam malitiam perpetraverunt. Ergo paſſio Chriſti magis fuit maleficium, quam ſacrificium.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit Epheſ. 5. *Tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.*

Reſpondeo dicendum, quod ſacrificium proprie dicitur aliquid factum in honorem proprie Deo debitum,

tum, ad eum placandum. Et inde eſt, quod Aug. dicit in 10. de Civit. Dei: (c. 6. to. 5.) „ Verum „ ſacrificium eſt omne opus, quod agitur, ut „ ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum ſcili- „ cet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe „ poſſumus. „ Chriſtus autem, ut ibidem ſubditur, *ſeipſum obtulit in paſſione pro nobis:* Et hoc ipſum quod voluntarie paſſionem ſuſtinuit, Deo maxime acceptum fuit, utpote ex charitate maxima proveniens. Unde manifeſtum eſt, quod paſſio Chriſti fuerit verum ſacrificium.

Et, ſicut ipſe poſtea ſubdit in eodem libro, (c. 20.) „ Hujus veri ſacrificii multiplicia, variaque „ ſigna erant ſacrificia priſca Sanctorum, cum hoc „ unum per multa figuraretur, tanquam verbis „ multis res una diceretur, ut ſine faſtidio mul- „ tum commendaretur. Ut, cum quatuor conſide- „ rentur in omni ſacrificio, ut Auguſtinus dicit in 4. de Trinitate, (c. 14. to. 3.) ſcilicet, cui offera- „ tur, a quo offeratur, quid offeratur, pro qui- „ bus offeratur, idem ipſe unus, veruſque Media- „ tor per ſacrificium pacis reconcilians nos Deo, „ unum cum illo maneret, cui offerebat, unum „ in ſe faceret, pro quibus offerebat, unus ipſe eſ- „ ſet, qui offerebat, & quod offerebat.

Ad primum ergo dicendum, quod licet veritas reſpondeat figuræ quantum ad aliquid, non tamen quantum ad omnia; quia oportet, quod veritas figuram excedat. Et ideo convenienter figura hujus ſacrificii, quo caro Chriſti offertur pro nobis, fuit caro non hominum, ſed aliorum animalium ſignificantium carnem Chriſti, quæ eſt perfectiſſimum ſacrificium: *Primo* quidem, quia ex eo quod eſt humanæ naturæ caro, congrue pro hominibus offertur, & ab eis ſumitur ſub Sacramento: *Secundo*, quia ex eo quod erat paſſibilis, & mortalis apta erat immolationi: *Tertio*, quia per hoc quod erat ſine peccato, efficax erat ad emundanda peccata: *Quarto*, quia ex eo quod erat caro ipſius offerentis, erat Deo accepta propter charitatem ſuam carnem offerentis. Unde Auguſtinus dicit in quarto de Trinitate: (cap. 14. to. 3.) „ Quid tam congruen- „ ter ab hominibus ſumeretur, quod pro eis offer- „ retur, quam humana caro? & quid tam aptum „ huic immolationi, quam caro mortalis? & quid „ tam mundum pro mundandis vitiis mortalium, „ quam ſine contagione carnalis concupiſcentiæ ca- „ ro nata in utero, & ex utero virginali? & quid „ tam grate offerri, & ſuſcipi poſſet, quam caro

„ ſa-

„ ſacrificii noſtri, corpus effectum ſacerdotis no-
„ ſtri?

Ad ſecundum dicendum, quod Auguſtinus ibi loquitur de ſacrificiis viſibilibus figuralibus: Et etiam ipſa paſſio Chriſti, licet ſit aliquid ſignatum per alia ſacrificia figuralia, eſt tamen ſignum alicujus rei obſervandæ a nobis, ſecundum illud 1. Pet. 4.
„ Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem co-
„ gitatione armamini: quia qui paſſus eſt in carne,
„ deſiit a peccatis, ut jam non hominum deſide-
„ riis, ſed voluntati Dei, quod reliquum eſt in car-
„ ne vivat temporis.

Ad tertium dicendum, quod paſſio Chriſti ex parte occidentium ipſum fuit maleficium; ſed ex parte ipſius ex charitate patientis fuit ſacrificium. Unde hoc ſacrificium ipſe Chriſtus obtuliſſe dicitur, non autem illi qui eum occiderunt.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem, tamquam in radice inrerimas hæreſim *Lutheri* dicentis, quod Miſſa non eſt ſacrificium. Patet enim ex hac radice, Miſſam eſſe ſacrificium, quod Chriſtus in paſſione oblatus eſt verum ſacrificium: ut articulus iſte determinat. Nam ſicut tota arbor virtute conſiſtit in radice, ita Miſſæ tota virtus in oblatione Chriſti crucifixi conſiſtit. Hinc eſt, quod in idem redit demonſtrare, Miſſam eſſe ſacrificium, & paſſionem Chriſti, ſeu Chriſtum in paſſione oblatum, eſſe ſacrificium, & quod quicumque dicit, vel negat unum, dicit etiam ſententialiter, vel negat alterum. *Secundo* igitur habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictam hæreſim merito damnari a Conciliis *Lateranenſi* ſub *Innoc. III.* & *Floren.* & *Trid.* abundanter, & a ſcripturis ſanctis, ſummiſque Pontificibus. De quibus omnibus, tum pro confutatione hæreſum, tum pro textus præſentis, ſi recte applicentur, multa confirmatione, vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Geneſ.* 14. *concluſ.* 5. & *Levit.* 21. *concluſ.* 7. & *c.* 24. *concluſ.* 2. *Tertio* habes: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

AR-

ARTICULUS IV. 267

Utrum paſſio Chriſti operata ſit noſtram ſalutem per modum redemptionis.

Inf. q. 49. *ar.* 2. *Et diſt.* 19. *ar.* 2. *&* 3. *Et opuſ.* 60. *c.* 18.

AD Quartum ſic proceditur: Videtur, quod paſſio Chriſti non ſit operata noſtram ſalutem per modum redemptionis. Nullus enim emit, vel redimit, quod ſuum eſſe non deſiit: Sed homines nunquam deſierunt eſſe Dei, ſecundum illud Pſal. 23. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo.* Ergo videtur, quod Chriſtus non redemerit nos ſua paſſione.

2. Præterea. Sicut Auguſtinus dicit decimotertio de Trinitate, (*c.* 13. *in princ. tom.* 3.) *diabolus a Chriſto juſtitia ſuperandus fuit*: Sed hoc exigit juſtitia, ut ille qui invaſit doloſe rem alienam, debeat privari ea; quia *fraus, & dolus nemini debet patrocinari*, ut etiam jura humana dicunt. (*l.* 65. *ff. pro ſoc.*) Cum ergo diabolus creaturam Dei, ſcilicet hominem, doloſe deceperit, & ſibi ſubjugaverit, videtur quod non debuerit homo per modum redemptionis ab ejus eripi poteſtate.

3. Præterea. Quicumque emit, aut redimit aliquid, pretium ſolvit ei, qui poſſidebat: Sed Chriſtus non ſolvit ſanguinem ſuum, qui dicitur eſſe pretium redemptionis noſtræ, diabolo, qui nos captivos tenebat. Non ergo Chriſtus ſua paſſione nos redemit.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. Pet. 1. „ Non „ corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis „ de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, „ ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati, & „ incontaminati Chriſti. *Et Galat.* 3. *dicitur*: „ Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus „ pro nobis maledictum: „ Dicitur autem pro nobis factus maledictum, inquantum pro nobis paſſus eſt in ligno, ut ſupra dictum eſt. (*qu.* 46. *a.* 4. *arg.* 3.) Ergo per paſſionem ſuam nos redemit.

Reſpondeo dicendum, quod per peccatum *dupliciter* homo obligatus erat. *Primo* quidem ſervitute peccati: quia *qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*, ut dicitur Joan. 8. & 2. Pet. 2. *A quo quis ſuperatus eſt, hujus & ſervus eſt.* Quia igitur diabolus hominem ſuperaverat, inducendo eum ad peccatum, homo

homo ſervituti diaboli addictus erat. *Secundo* quantum ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus ſecundum Dei juſtitiam: Et hoc etiam eſt ſervitus quædam. ad ſervitutem enim pertinet, quod aliquis patiatur, quod non vult; cum liberi hominis ſit uti ſeipſo, ut vult.

Quia igitur paſſio Chriſti fuit ſufficiens, & ſuperabundans ſatisfactio pro peccato, & reatu pœnæ generis humani, ejus paſſio fuit quaſi quoddam pretium, per quod liberati ſumus ab utraque obligatione. Nam ipſa ſatisfactio, qua quis ſatisfacit, ſive pro ſe, ſive pro alio, pretium quoddam dicitur, quo ſeipſum, vel alium redimit a peccato, & a pœna, ſecundum illud Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*. Chriſtus autem ſatisfecit, non quidem pecunias dando, aut aliquid hujuſmodi, ſed dando id, quod fuit maximum, ſeipſum ſcilicet pro nobis. Et ideo *paſſio Chriſti dicitur eſſe noſtra redemptio*.

Ad primum ergo dicendum, quod homo dicitur Dei *dupliciter*. *Uno modo*, inquantum ſubjicitur poteſtati ejus: Et hoc modo nunquam homo deſiit Dei eſſe, ſecundum illud Dan. 4. *Dominatur excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud*. *Alio modo* per unionem charitatis ad eum, ſecundum quod dicitur Romanorum octavo: *Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus*. *Primo* ergo modo nunquam homo deſiit eſſe Dei: *Secundo* vero modo deſiit eſſe Dei per peccatum. Et ideo, inquantum fuit a peccato liberatus, Chriſto paſſo ſatisfaciente, dicitur per paſſionem Chriſti eſſe redemptus.

Ad ſecundum dicendum, quod homo peccando obligatus erat & Deo, & diabolo. Quantum enim ad culpam, Deum offenderat, & diabolo ſe ſubdiderat, ei conſentiens. unde ratione culpæ non erat factus ſervus Dei; ſed potius a Dei ſervitute recedens, diaboli ſervitutem incurrerat, Deo juſte hoc permittente, propter offenſam in ſe commiſſam. Sed quantum ad pœnam, principaliter homo erat Deo obligatus, ſicut ſummo judici, diabolo autem, tanquam tortori, ſecundum illud Matth. 5. *Ne forte tradat te adverſarius tuus judici, & judex tradat te miniſtro*, ideſt *angelo pœnarum crudeli*, ut Chryſoſtomus dicit. (*Homil.* 11. *in opere imperf. ſub fin.*) Quamvis igitur diabolus injuſte, quantum in ipſo erat, hominem ſua fraude deceptum ſub ſervitute teneret & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam: juſtum tamen erat hoc hominem

pati,

pati, Deo permittente hoc quantum ad culpam, & ordinante quantum ad pœnam. Et ideo per reſpectum ad Deum juſtitia exigebat, quod homo redimeretur, non autem per reſpectum ad diabolum.

Ad tertium dicendum, quod quia redemptio requirebatur ad hominis liberationem per reſpectum ad Deum, non autem per reſpectum ad diabolum, non erat pretium ſolvendum diabolo, ſed Deo. Et ideo Chriſtus ſanguinem ſuum, qui eſt pretium noſtræ redemptionis, non dicitur obtuliſſe diabolo, ſed Deo.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum fuiſſe a ſcripturis: quod paſſio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem per modum redemptionis. Ut per hoc, quod dicitur 1. Pet. 1. *non corruptibilibus*, &c. ſecundum quod eſt in *arg. cont.* Ubi nota: utrobique vocabulo redemptionis, puta ly *redempti eſtis*, ly *redemit*, eſſe uſum Apoſtolum, & hoc, ut inſinuaret, Chriſtum crucifixum eſſe & redemptorem noſtrum, & redemptionem noſtram. Redemptorem quidem, quia redemit, redemptionem autem, quia non aliis a ſe, puta auro, vel argento, ſed ſeipſo tanquam pretio, redemit nos. Seipſo, inquam; quia non ſolum ſanguinem pretioſiſſimum ad nos redimendos dedit, ſed totum ſe, ſecundum quod paſſibilis erat. Quod utique confirmatur a Divo Thoma in ſermone de Sacrament. „ Unigenitus „ Dei filius ſuæ divinitatis volens nos eſſe partici„ pes, noſtram aſſumpſit, ut homines Deos faceret „ factus homo: Et hoc inſuper, quod de noſtro aſ„ ſumpſit, totum nobis contulit ad ſalutem. Corpus „ namque ſuum pro noſtra reconciliatione in ara „ crucis, hoſtiam obtulit Deo patri, & ſanguinem „ ſuum fudit in pretium ſimul, & lavacrum, ut re„ dempti a miſerabili ſervitute, a peccatis omnibus „ mundaremur. „ Hæc ibi. Confirmatur & idem ab eodem in ar. 5. corp. per ly *pretium redemptionis noſtræ eſt vita Chriſti corporalis*. Ex quibus dic, quod Apoſtolus ipſe dicens ly *pretioſo ſanguine*, locutus eſt per figuram illam, quæ minus dicendo ſignificat plus. Solum enim ſanguinem expreſſit, & ſub eo intellexit, quicquid ad Chriſti humanitatem pertinuit: puta labores, dolores, fatigationes, itinera, &c. A ſanguine autem D. Petrus totam corporalem vitam Chriſti denominat, quia ipſa vita eſt in ſanguine, *art.* 5. Obſervandum præterea, quod etiam mini-

minimus, non tantum ſanguis, ſed & labor Chriſti fuit ſecundum ſe ſufficientiſſimus ad redimendum nos de vana noſtra converſatione paternæ traditionis, ut patet *ar.* 2. *append.* licet ad declarandam nobis & maximam peccati gravitatem, ac nocumentum, & maximam ſuiipſius charitatem erga nos, ac patientiam, & maximam juſtitiæ Dei ſeveritatem contra peccata punienda, ad obſtruendum os loquentium iniqua, ideſt, facientium nimis, ideſt, temerarie magnum ſorum de infinita miſericordia Dei, voluerit Chriſtus ipſe juxta præordinationem ſuam æternam, tot, tantaque ad præfixum numerum, atque menſuram pati pro nobis redimendis, *qu.* 46. *art.* 6. Hæc dicta ſint pro declaratione *argum. cont.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 268

Utrum eſſe Redemptorem ſit proprium Chriſti.

3. *d.* 19. *ar.* 2. *q.* 2.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod eſſe Redemptorem, non ſit proprium Chriſti. Dicitur enim Pſalm. 30. *Redemiſti me Domine, Deus veritatis*: Sed eſſe Dominum Deum veritatis, convenit toti Trinitati. Non ergo eſt proprium Chriſti.

2. Præterea. Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptionis: Sed Deus Pater dedit filium ſuum redemptionem pro peccatis noſtris, ſecundum illud Pſal. 110. *Redemptionem miſit Dominus populo ſuo:* Gloſſ. (*interlin. Auguſt. tom.* 8.) ideſt *Chriſtum, qui dat redemptionem captivis.* Ergo non ſolum Chriſtus, ſed etiam Deus Pater nos redemit.

3. Præterea. Non ſolum paſſio Chriſti, ſed etiam aliorum Sanctorum proficua fuit ad noſtram ſalutem, ſecundum illud Coloſſ. 1. *Gaudeo in paſſionibus meis pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia.* Ergo non ſolum Chriſtus debet dici redemptor, ſed etiam alii Sancti.

Sed Contra eſt, quod dicitur Galat. 3. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum:* Sed ſolus Chriſtus factus eſt pro nobis maledictum. Ergo ſolus Chriſtus debet dici noſter redemptor.

Reſpondeo dicendum, quod ad hoc quod aliquis redimat, *duo* requiruntur; ſcil. *actus* ſolutionis, &

pre-

pretium ſolutum. Si enim aliquis ſolvat pro redemptione alicujus rei pretium, quod non eſt ſuum, ſed alterius, ipſe non dicitur redimere principaliter, ſed magis ille, cujus eſt pretium. Pretium autem redemptionis noſtræ eſt ſanguis Chriſti, vel vita ejus corporalis, quæ eſt in ſanguine, quam ipſe Chriſtus exolvit. Unde *utrumque iſtorum ad Chriſtum pertinet immediate, inquantum eſt homo, ſed ad totam Trinitatem, ſicut ad cauſam primam, & remotam*, cujus erat & ipſa vita Chriſti, ſicut primi auctoris, & a qua inſpiratum fuit ipſi homini Chriſto, ut pateretur pro nobis. Et ideo eſſe immediate redemptorem, proprium eſt Chriſti, inquantum eſt homo: quamvis ipſa redemptio poſſit attribui toti Trinitati, ſicut primæ cauſæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Gloſſ. hoc ſic exponit: *Tu Domine Deus veritatis, redemiſti me in Chriſto clamante: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*. Et ſic redemptio immediate pertinet ad hominem Chriſtum, principaliter autem ad Deum.

Ad ſecundum dicendum, quod pretium redemptionis noſtræ homo Chriſtus ſolvit immediate, ſed de mandato Patris, ſicut primordialis auctoris.

Ad tertium dicendum, quod paſſiones Sanctorum proficiunt Eccleſiæ, non quidem per modum redemptionis, ſed per modum exempli, & exhortationis, ſecundum illud 2. ad Cor. 1. *Sive tribulamur pro veſtra exhortatione, & ſalute*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſes *Theodoti Bizantini*, ut refert Prateolus titul. *Baſſus*, dicentis; Chriſtum non eſſe ſalvatorem, ſeu redemptorem. Et *Menandri*, ut refert Euſebius *lib. 3. c. 3.* & D. Auguſt. *lib. de hæreſibus*, dicentis, ſe fuiſſe deſtinatum ſalvatorem, ſeu redemptorem mundi, ac ex Olympo ad hominum ſalutem demiſſum. Articulus enim iſte utramque impugnat, & expugnat: cum doceat & affirmativam, ſc. Chriſtum eſſe redemptorem, & negativam, ſc. nullum præter ipſum, nec etiam SS. Apoſtolos eſſe redemptorem. Nam hoc eſſe proprium Chriſto, ut dicit concluſio articuli, includit utrumque: ac ſi diceretur „ſolus Chriſtus eſt ſalvator, ſeu redemptor. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illas merito damnari per hoc, quod dicitur Galat. 3. *Chriſtus nos*, &c. ut cum diſcurſu ponitur

in

in arg. cont. Item a dictis ſupra *art. num.* 2. 247. *& in Additio. art. num.* 332. *cum Elucidat.* ubique. Item a Veritatibus aureis ſuper legem veterem, *Levit.* 16. *concl.* 8. Item per dictum Matth. 1. *Vocabis nomen ejus Jeſum*. Quod quidem dicitur Iſai. 62. *nomen novum, quod os domini nominavit*. Et hoc, quia nullus ſalvat populum ſuum a peccatis eorum, niſi Chriſtus. Legitur enim Act. 4. *Non eſſe aliud nomen ſub cœlo datum, in quo oporteat nos ſalvos fieri, niſi nomen Chriſti*. Vide reſpon. *ad* 3. *& qu.* 1. *art.* 2. *ad* 2. *Tertio* vides, quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doct. præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VI. 269

Utrum paſſio Chriſti operata ſit noſtram ſalutem per modum efficientiæ.

Inf. q. 49. *a.* 1. *co. Et op.* 2. *c.* 338. *fi. & ad Ro.* 4. *fin. &* 1. *Corinth. lect.* 2.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod paſſio Chriſti non ſit operata noſtram ſalutem per modum efficientiæ. Cauſa enim efficiens noſtræ ſalutis eſt magnitudo divinæ virtutis, ſecundum illud Iſa. 59. *Ecce non eſt abbreviata manus ejus, ut ſalvare non poſſit*: Chriſtus autem *crucifixus eſt ex infirmitate*, ut dicitur 2. ad Cor. 13. Non ergo paſſio Chriſti efficienter operata eſt noſtram ſalutem.

2. Præterea. Nullum agens corporale efficienter agit, niſi per contactum. unde etiam & Chriſtus tangendo mundavit leproſum, *ut oſtenderet carnem ſuam ſalutiferam virtutem habere*, ſicut Chryſoſtom. dicit: (*implic. hom.* 26. *in Matth. & hom.* 22. *in opere imperf. & Cyril. l.* 4. *in Joan. ſup. illud: Niſi manducaveritis &c.*) Sed paſſio Chriſti non potuit contingere omnes homines. Ergo non potuit efficienter operari ſalutem omnium hominum.

3. Præterea. Non videtur ejuſdem eſſe operari per modum meriti, & per modum efficientiæ; quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio. Sed paſſio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem per modum meriti. Non ergo per modum efficientiæ.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. ad Corinth. 1. quod *verbum crucis his, qui ſalvi fiunt, eſt virtus Dei*: Sed virtus Dei efficienter operatur noſtram ſalutem. Ergo paſſio Chriſti in cruce efficienter operata eſt noſtram ſalutem.

Reſ-

Reſpondeo dicendum, quod *duplex* eſt efficiens, *principale*, *& inſtrumentale*. *Efficiens quidem principale humanæ ſalutis eſt Deus*. Quia vero humanitas Chriſti eſt divinitatis inſtrumentum, ut ſupra dictum eſt, (*q*. 43. *a*. 2.) ideo ex conſequenti omnes actiones, & paſſiones Chriſti inſtrumentaliter operantur in virtute divinitatis ad ſalutem humanam. Et *ſecundum hoc paſſio Chriſti efficienter cauſat ſalutem humanam*.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio Chriſti relata ad Chriſti carnem congruit infirmitati aſſumptæ: Relata vero ad divinitatem conſequitur ex ea infinitam virtutem, ſecundum illud 1. ad Cor. 1. *Quod infirmum eſt Dei*, *fortius eſt hominibus*: quia ſcil. ipſa infirmitas Chriſti, inquantum eſt Dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti, licet ſit corporalis, habet tamen ſpiritualem virtutem ex divinitate unita. & ideo per ſpiritualem contactum efficaciam ſortitur, ſc. per fidem, & fidei ſacramentum, ſecundum illud Apoſtoli: (*Rom.* 3.) *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*.

Ad tertium dicendum, quod paſſio Chriſti, ſecundum quod comparatur ad divinitatem ejus, agit per modum efficientiæ: inquantum vero comparatur ad voluntatem animæ Chriſti, agit per modum meriti: ſecundum vero quod conſideratur in ipſa carne Chriſti, agit per modum ſatisfactionis, inquantum per eam liberamur a reatu pœnæ; per modum vero redemptionis, inquantum per eam liberamur a ſervitute culpæ; per modum autem ſacrificii, inquantum per eam reconciliamur Deo, ut infra dicetur. (*q*. *ſeq*. *a*. 4.)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Crux, ſeu paſſio Chriſti operata eſt ſalutem noſtram per modum efficientiæ. Ut per hoc, quod dicitur 1. Cor. 1. *Verbum crucis*, &c. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in argum. cont.* Item per multa dicta *Num.* 17. ſecundum quod patet in Veritatibus aureis ſuper totam legem veterem, *Num.* 17. *concl.* 1. 3. ubi de crucis virtute ad longum tractatur, & hic repetere illa non eſt opus. Quia vero a figuris ad figurata procedes: ideo, ut ſcias talem proceſ-

ceſſum eſſe & validum, & doctrinæ Eccleſiæ conſentaneum, vide hoc edoceri factis ipſis a Concilio *Hiſpalenſi* 2. quod aſſertur a Veritatibus aureis prædictis, *lib. Levit.* 8. *concl.* 2. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO XLIX.

De effectibus paſſionis Chriſti, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ipſis effectibus paſſionis Chriſti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo. Utrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati a peccato.
Secundo. Utrum per eam ſimus liberati a poteſtate diaboli.
Tertio. Utrum per eam ſimus liberati a reatu pœnæ.
Quarto. Utrum per eam ſimus Deo reconciliati.
Quinto. Utrum per eam ſit nobis aperta janua cœli.
Sexto. Utrum per eam Chriſtus adeptus ſit exaltationem.

ARTICULUS I. 270

Utrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati a peccato.

3. *d.* 19. *a.* 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod per paſſionem Chriſti non ſimus liberati a peccato. Liberare enim a peccato eſt proprium Dei, ſecundum illud Iſa. 43. *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas propter me*: Chriſtus autem non eſt paſſus, ſecundum quod Deus, ſed ſecundum quod homo. Ergo per paſſionem Chriſti non ſumus liberati a peccato.

2. Præterea. Corporale non agit in ſpirituale: Sed paſſio Chriſti eſt corporalis: peccatum autem non eſt niſi in anima, quæ eſt ſpiritualis creatura.

Ergo paſſio Chriſti non potuit nos emundare a peccato.

3. Præterea. Nullus poteſt liberari a peccato, quod nondum commiſit, ſed quod in poſterum eſt commiſſurus. Cum igitur multa peccata poſt Chriſti paſſionem ſint commiſſa, & tota die committantur, videtur quod per paſſionem Chriſti non ſimus liberati a peccato.

4. Præterea. Poſita cauſa ſufficienti, nihil aliud requiritur ad effectum inducendum: Requiruntur autem adhuc alia ad remiſſionem peccatorum, ſcilicet baptiſmus, & pœnitentia. Ergo videtur, quod paſſio Chriſti non ſit ſufficiens cauſa remiſſionis peccatorum.

5. Præterea. Proverb. 10. dicitur: *Univerſa delicta operit charitas*. & Act. 15. dicitur: *Per miſericordiam, & fidem purgantur peccata*: Sed multa ſunt alia, de quibus habemus fidem, & quæ ſunt provocativa charitatis. Ergo paſſio Chriſti non eſt propria cauſa remiſſionis peccatorum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Apocal. 1. *Dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo*.

Reſpondeo dicendum, quod *paſſio Chriſti eſt propria cauſa remiſſionis peccatorum tripliciter*. *Primo* quidem per modum provocantis ad charitatem: quia, ut Apoſtolus dicit Rom. 5. *Commendat Deus ſuam charitatem in nobis; quoniam cum adhuc inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt*. Per charitatem autem conſequimur veniam peccatorum, ſecundum illud Luc. 7. *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. *Secundo* paſſio Chriſti cauſat remiſſionem peccatorum per modum redemptionis. Quia enim ipſe eſt caput noſtrum, per paſſionem ſuam, quam ex charitate, & obedientia ſuſtinuit, liberavit nos tanquam membra ſua a peccatis, quaſi per pretium ſuæ paſſionis: ſicut ſi homo per aliquod opus meritorium, quod manu exerceret, redimeret ſe a peccato, quod pedibus commiſiſſet. Sicut enim naturale corpus eſt unum ex membrorum diverſitate conſiſtens: ita tota Eccleſia, quæ eſt myſticum corpus Chriſti, computatur quaſi una perſona cum ſuo capite, quod eſt Chriſtus. *Tertio* per modum efficientiæ, inquantum caro, ſecundum quam Chriſtus paſſionem ſuſtinuit, eſt inſtrumentum divinitatis, ex quo ejus paſſiones, & actiones operantur in virtute divina ad expellendum peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod licet Chriſtus non ſit paſſus, ſecundum quod Deus; tamen caro

ejus eſt divinitatis inſtrumentum, & ex hoc paſſio ejus habet quandam divinam virtutem dimittendi peccata, ut dictum eſt. (*in corp.*)

Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti, licet ſit corporalis, ſortitur tamen quandam ſpiritualem virtutem ex divinitate, cui caro ejus unita eſt ut inſtrumentum: ſecundum quam quidem virtutem paſſio Chriſti eſt cauſa remiſſionis peccatorum.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus ſua paſſione nos a peccatis liberavit cauſaliter, ideſt inſtituens cauſam noſtræ liberationis, ex qua poſſent quæcunque peccata quandocunque remitti, vel præterita, vel præſentia, vel futura: ſicut ſi medicus faciat medicinam, ex qua poſſint quicunque morbi ſanari, etiam in futurum.

Ad quartum dicendum, quod quia paſſio Chriſti præceſſit ut cauſa quædam univerſalis remiſſionis peccatorum, ſicut dictum eſt, (*in corp. art.*) neceſſe eſt quod ſingulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum. Hoc autem fit per baptiſmum, & pœnitentiam, & alia ſacramenta, quæ habent virtutem ex paſſione Chriſti, ut infra patebit. (*qu. 62. a. 5.*)

Ad quintum dicendum, quod etiam per fidem applicatur nobis paſſio Chriſti ad percipiendum fructum ipſius, ſecundum illud Rom. 3. *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ejus*. Fides autem, per quam a peccato mundamur, non eſt fides informis, quæ poteſt eſſe etiam cum peccato, ſed eſt fides formata per charitatem; ut ſic paſſio Chriſti nobis applicetur non ſolum quantum ad intellectum, ſed etiam quantum ad affectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute paſſionis Chriſti.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod paſſio Chriſti nos liberavit a peccato. Ut per dictum Apoc. 1. *dilexit*, &c. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Item per dictum Joan. 1. *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Nomine enim agni intellexit immolationem ipſius Chriſti, quem tunc digito monſtrabat: de cujus immolatione diffuſe patet in Veritatibus aureis ſuper totam legem veterem, *Exod. 12. concl. 1.* Cum igitur Chriſtum, ut agnum, tollere peccata mundi, dicat, relinquit per hoc ſapientibus intelligendum, quod paſſione ſua Chriſtus abſtu-

tulit peccata mundi, ſeu (quod idem eſt) quod nos per paſſionem ejus liberati ſumus a peccato. Item per hoc, quod dicitur ad Titum cap. 2. *Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate*. Nam per ly *dedit ſemetipſum* denotat illius paſſionem, & per ly *ut nos*, &c. denotat ejuſdem paſſionis fructum, ſc. quod liberavit nos ab omni peccato. Item a dicto ad Hebr. 9. *Quanto magis ſanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*? ideſt a *peccatis*. *Secundo* vides; &c.

ARTICULUS II. 271

Utrum per paſſionem Chriſti ſimus liberati a poteſtate diaboli.

2. *d.* 19. *a.* 2. *Et* 3. *d.* 19. *a.* 2. *Et ver. q.* 29. *a.* 7. *ad* 9. *Et op.* 60. *c.* 18. *&* *Heb.* 2. *le.* 4.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod per paſſionem Chriſti non ſimus liberati a poteſtate diaboli. Ille enim non habet poteſtatem ſuper aliquos, in quibus nihil ſine permiſſione alterius facere poteſt: Sed diabolus nunquam potuit aliquid in nocumentum hominum facere, niſi ex permiſſione divina, ſicut patet Job 1. & 2. quod poteſtate divinitus accepta, eum primo in rebus, & poſtea in corpore læſit. & ſimiliter Matth. 8. dicitur, quod dæmones, niſi Chriſto concedente, non potuerunt in porcos intrare. Ergo diabolus nunquam habuit in hominibus poteſtatem: Et ita per paſſionem Chriſti non ſumus liberati a poteſtate diaboli.

2. Præterea. Diabolus poteſtatem ſuam in homines exercet, tentando, & corporaliter vexando: Sed hæc adhuc in hominibus operatur poſt Chriſti paſſionem. Ergo non ſumus per paſſionem Chriſti ab ejus poteſtate liberati.

3. Præterea. Virtus paſſionis Chriſti in perpetuum durat, ſecundum illud Hebr. 10. *Una oblatione conſummavit ſanctificatos in ſempiternum*: ſimiliter etiam ubique extenditur: Sed liberatio a poteſtate diaboli nec eſt ubique, (quia in multis partibus mundi adhuc ſunt Idololatræ) nec etiam erit ſemper; quia tempore Antichriſti maxime ſuam poteſtatem exercebit diabolus in hominum nocumentum; de quo dicitur 2. ad Theſ. 2. quod *ejus adventus erit ſecundum operationem Satanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus, & in omni ſedu-*

ctione iniquitatis. Ergo videtur, quod paſſio Chriſti non ſit cauſa liberationis humani generis a poteſtate diaboli.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joann. 12. imminente paſſione: *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum*: Eſt autem exaltatus a terra per crucis paſſionem. Ergo per eam diabolus eſt a poteſtate hominum ejectus.

Reſpondeo dicendum, quod circa poteſtatem, quam diabolus in homines exercebat ante Chriſti paſſionem, *tria* ſunt conſideranda: *Primum* quidem ex parte hominis, qui ſuo peccato meruit, ut in poteſtatem traderetur diaboli, per cujus tentationem fuerat ſuperatus: *Aliud* autem eſt ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per ſuam juſtitiam hominem reliquerat poteſtati diaboli: *Tertium* eſt ex parte ipſius diaboli, qui ſua nequiſſima voluntate hominem a conſecutione ſalutis impediebat.

Quantum ergo ad primum, homo eſt a poteſtate diaboli liberatus per paſſionem Chriſti, inquantum paſſio Chriſti eſt cauſa remiſſionis peccatorum. *Quantum autem ad ſecundum, dicendum quod paſſio Chriſti nos a poteſtate diaboli liberavit*, inquantum nos Deo reconciliavit, ut infra dicetur. (*art. 4. hujus quæſt.*) *Quantum vero ad tertium, paſſio Chriſti nos a diabolo liberavit*, inquantum in paſſione Chriſti exceſſit modum poteſtatis ſibi traditæ a Deo, machinando in mortem Chriſti, qui non habebat meritum mortis, cum eſſet abſque peccato. Unde Auguſtinus dicit in decimotertio de Trinitate. (*ca. 14. in prin. to. 3.*) *Juſtitia Chriſti victus eſt diabolus; quia cum in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique juſtum eſt, ut debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem ſine ullo debito occidit.*

Ad primum ergo dicendum, quod non dicitur ſic diabolus in homines poteſtatem habuiſſe, quaſi poſſet eis nocere, Deo non permittente; ſed quia juſte permittebatur nocere hominibus, quos tentando ad ſuum conſenſum perduxerat.

Ad ſecundum dicendum, quod diabolus etiam nunc poteſt quidem Deo permittente homines tentare quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus: ſed tamen præparatum eſt homini remedium ex paſſione Chriſti, quo ſe poteſt tueri contra hoſtis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ: Et quicumque ante paſſionem Chri-

ſti

ſti diabolo reſiſtebant, per fidem paſſionis Chriſti hoc facere poterant, licet paſſione Chriſti nondum peracta: Quantum autem ad aliquid, nullus poterat diaboli manus evadere, ut ſc. non deſcenderet in infernum, a quo poſt paſſionem Chriſti ſe poſſunt homines ejus virtute tueri.

Ad tertium dicendum, quod Deus permittit diabolo poſſe decipere homines in certis perſonis, temporibus, & locis, ſecundum occultam rationem judiciorum ſuorum: Semper tamen per paſſionem Chriſti eſt paratum hominibus remedium ſe tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichriſti: Sed ſi aliqui hoc remedio uti negligant, nil deperit efficaciæ paſſionis Chriſti.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Concilio, quod per paſſionem Chriſti liberati ſumus a diaboli poteſtate (non dico a jure, quia ex parte diaboli nullum erat jus, *qu.* 48. *art.* 4. *ad* 2. 3.) A ſcripturis quidem, ut per dictum Joan. 12. *Nunc*, ideſt, per paſſionem meam cito ſubeundam, *princeps*, ideſt tyrannus, qui eſt diabolus, *hujus mundi ejicietur foras*, hoc eſt illam ſuam poteſtatem injuſte, quantum eſt ex ſe, habitam in mundum, amittet juſte. Item per dictum ad Coloſſ. 1. *Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, tranſtulitque in regnum filii dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem, & remiſſionem peccatorum*. A Concilio autem *Trid.* ſeſſ. 6. quod, poſtquam dixerat cap. 1. *Omnes homines uſque adeo ſervi erant peccati, & ſub poteſtate diaboli, ac mortis, ut non modo Gentes per viam naturæ, ſed ne Judæi quidem per ipſam etiam literam legis Moyſi, inde liberari, ac ſurgere poſſent*; ſubintulit ca. 2. *Quo factum eſt, ut cæleſtis pater Chriſtum filium ſuum ad homines miſerit, ut & Judæos liberaret, & Gentes. Hunc propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius pro peccatis noſtris*. Hæc ibi. Ecce: quod eramus (ſecundum Concilium) ſub poteſtate diaboli, & quod inde liberati ſumus per ſanguinem Chriſti. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS III. 272

Utrum per paſſionem Chriſti homines ſint liberati a pœna peccati.

Inf. q. 52. ar. 5. cor. & q. 86. ar. 4. ad 3. Et 3. d. 19. ar. 3. & ver. q. 29. art. 7. ad 9.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod per paſſionem Chriſti non ſint homines liberati a pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati eſt æterna damnatio: Sed illi qui damnati erant in inferno pro ſuis peccatis, non ſunt per Chriſti paſſionem liberati, quia *in inferno nulla eſt redemptio*. Ergo videtur, quod paſſio Chriſti non liberavit homines a pœna peccati.

2. Præterea. Illis, qui ſunt liberati a reatu pœnæ, non eſt aliqua pœna injungenda: Sed pœnitentibus injungitur pœna ſatisfactoria. Non ergo per paſſionem Chriſti ſunt homines liberati a reatu pœnæ.

3. Præterea. Mors eſt pœna peccati, ſecundum illud Rom. 6. *Stipendia peccati mors*: Sed adhuc poſt paſſionem Chriſti homines moriuntur. Ergo per paſſionem Chriſti non ſunt homines liberati a reatu pœnæ.

Sed Contra eſt, quod dicitur Iſai. 53. *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*.

Reſpondeo dicendum, quod *per paſſionem Chriſti liberati ſumus a reatu pœnæ dupliciter*. *Uno modo* directe, inquantum ſcilicet paſſio Chriſti fuit ſufficiens, & ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis totius humani generis: Exhibita autem ſatisfactione ſufficienti, tollitur reatus pœnæ. *Alio modo* indirecte, inquantum ſc. paſſio Chriſti eſt cauſa remiſſionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio Chriſti ſortitur effectum ſuum in illis, quibus applicatur per fidem, & charitatem, & per fidei ſacramenta. Et ideo damnati in inferno, qui prædicto modo paſſioni Chriſti non conjunguntur, effectum ejus percipere non poſſunt.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*ar. 1. hu. q. ad* 4.) ad hoc quod conſequamur effectum paſſionis Chriſti, oportet nos ei configurari. Configuramur autem ei in baptiſmo ſacramentaliter, ſecundum illud Rom. 6. *Conſepulti ſumus*,

mus ei per baptiſmum in mortem. Unde baptizatis nulla pœna ſatisfactoria imponitur; quia ſunt totaliter liberati per ſatisfactionem Chriſti. Quia vero *Chriſtus ſemel tantum pro peccatis noſtris mortuus eſt*, ut dicitur 1. Petr. 3. ideo non poteſt homo ſecundario configurari morti Chriſti per ſacramentum baptiſmi. Unde oportet, quod illi qui poſt baptiſmum peccant, configurentur Chriſto patienti per aliquid pœnalitatis, vel paſſionis, quam in ſeipſis ſuſtineant; quæ tamen multo minor ſufficit quam eſſet condigna peccato, cooperante ſatisfactione Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod ſatisfactio Chriſti habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei, ut membra ſuo capiti, ſicut ſupra dictum eſt. (*a. 1. hu. q.*) Membra autem oportet capiti conformari. Et ideo ſicut Chriſtus primo quidem habuit gratiam in anima cum paſſibilitate corporis, & per paſſionem ad gloriam immortalitatis pervenit: ita & nos, qui ſumus membra ejus, per paſſiouem ipſius liberamur quidem a reatu cujuslibet pœnæ: ita tamen quod primo recipimus in anima ſpiritum adoptionis filiorum, quo adſcribimur ad hæreditatem gloriæ immortalis, adhuc corpus paſſibile, & mortale habentes; poſtmodum vero configurati paſſionibus, & morti Chriſti, in gloriam immortalem perducimur, ſecundum illud Apoſt. Rom. 8. *Si filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod per paſſionem ſuam Chriſtus nos liberavit a pœna peccati. Ut per hoc, quod dicitur Iſa. 53. *Vere languores*, &c. ut *in arg. contr.* Pro cujus captu ſcias, quod iſta auctoritas ſecundum D. Th. denotat *duo*, *ſc.* quod Chriſtus veraciter aſſumpſit in ſe noſtras infirmitates, & quod per talium aſſumptionem, ideſt per hoc, quod ipſe paſſus eſt tales pœnas, liberavit nos ab ipſis pœnis. In primo ſenſu facit ad *q. 14. a. 1. & q. 15. a. 5.* in ſecundo ſenſu facit ad hunc artic. ita tamen, ut ipſa in primo ſenſu ſumpta ſerviat ad ſecundum cauſando ipſum. Ideo enim Chriſtus tulit a nobis languores noſtros, ideſt nos ab eis liberavit: quia ipſe eos aſſumpſit, & pertulit in corpore ſuo. Nam ſic nos per viam juſtitiæ libera-

vit, ut intendebat *q.* 48. *ar.* 4. *ad ſecundum*. Ex juſtitia ſiquidem divina obligati eramus pro peccatis noſtris ad pœnas illas ſuſtinendas: & Chriſtus, qui ex peccato proprio (quod nullum erat) ad hujuſmodi non obligabatur pœnarum talium in corpore ſuo voluntariam ſuſtinentiam, obtulit juſtitiæ divinæ pro nobis, tanquam pretium ad liberandum nos a pœnis illis. Ac ſi pro damnato ad carceres pro delictis ſuis a juſto judice alius quidam ejus amicus liber velit de facto carceribus mancipari in ſatisfactionem, & redemptionem debitoris illius. *q.* 48. *art.* 2. 4. carcere namque proprio tunc ipſe ex ſeipſo liber liberat ſecundum juſtitiæ legem a carceribus illum damnatum, & eo maxime, ſi charitatem ipſius amici, qua pro altero vult carcerari, diligat magis juſtitiam, quam oderit offenſam contra ſe ab illo damnato factam, ſicut fuit in propoſito de Chriſto paſſo, & nobis peccatoribus, reſpectu divinæ juſtitiæ, *q.* 48. *ar.* 2. Rurſus. Auctoritatem illam Iſaiæ intellige ſic, ſc. quod Chriſtus languores noſtros tulit, ideſt, a languoribus nos liberavit, non quia fecerit, quod nos non ſimus habituri languores, & dolores: ſed quia nobis contra languores (nomine hoc intellige quaſcumque pœnas) per paſſionem ſuam tale robur attulit, ut non ſolum ab eis non vinci, & eos vincere, verum etiam ex eis mirabiliter proficere, valeamus. Vide, a ſimili *art.* 2. *ad* 2. Dixi ly *non quia feceris, quod nos non ſimus habituri languores*, eo, quod conſtat, paſſionem Chriſti in adjutorium prædeſtinatorum datam eſſe, non autem in nocumentum, & deſtructionem ipſorum. Nam prædeſtinationis verbum, & quidem irrefragabile hoc eſt. *Quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ſui*, Rom. 8. Patet enim quod Chriſto filio Dei, qui eſt ipſa imago patris, 1. *q.* 35. *a.* 2. conformari non poſſumus, niſi eidem multipliciter paſſo & nos pro modulo noſtro, atque menſura a Deo prædeſtinante nobis taxata compatiamur. Alioquin quomodo conformitas, imo quomodo non monſtruoſitas, ſi ſub ſpinoſo capite, quod Chriſtus eſt, *q.* 8. *a.* 1. membrum non ſpinoſum, ſed delicatum eſſe velit? Ad hæc omnia ſignificanda Apoſtolus, poſtquam de prædeſtinatis dixit Ro. 8. *Cohæredes autem Chriſti*, mox immediate ſubintulit, *ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur*. A ſervitute ergo, non a paſſione pœnarum peccati liberavit nos paſſio Chriſti: quia pœnas nos pati voluit, ſed a pœnis nos calcari noluit. *Calcari enim non poteſt, niſi inferior* (ut dicit S. Auguſti-

nus

nus homil. ſuper Matth. 5. *vos eſtis ſal terræ*) *& inferior non eſt, qui, quamvis corpore multa in terra ſuſtineat, corde tamen in cælo fixus eſt*. Utique ergo a pœnis, ſive ab hominibus pœnas aliquas infligentibus non calcatur ille, qui pœnas, vel perſecutiones patitur: ſed qui pœnas, vel perſecutiones, timendo infatuatur, ideſt qui temporalium pœnarum, vel perſecutionum timore dimittit veritatem, 2. 2. *q.* 109. *art.* 3. vel etiam amittit bona ſpiritualia, quæ ſunt æterna. Contra quam infatuationem, quoniam paſſio Chriſti remedium attulit (ut patet in SS. Apoſtolis, &c.) ideo vere dicitur liberaſſe nos a pœna peccati. Inſinuatur & idipſum per hoc, quod de Chriſto dicitur Hebr. 2. *ut per mortem liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 273

Utrum per paſſionem Chriſti ſimus Deo reconciliati.

Sup. q. 47. *ar.* 4. *cor. Et* 3. *d.* 19. *art.* 5. *q.* 1. *& op.* 60. *cap.* 18.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod per paſſionem Chriſti non ſimus Deo reconciliati. Reconciliatio enim non habet locum inter amicos: Sed Deus ſemper dilexit nos, ſecundum illud Sap. 11. *Diligis omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti*. Ergo paſſio Chriſti non reconciliavit nos Deo.

2. Præterea. Non poteſt idem eſſe principium, & effectus. unde gratia, quæ eſt principium merendi, non cadit ſub merito; Sed dilectio Dei eſt principium paſſionis Chriſti, ſecundum illud Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret*. Non ergo videtur, quod per paſſionem Chriſti ſimus reconciliati Deo, ita quod de novo nos amare inciperet.

3. Præterea. Paſſio Chriſti impleta eſt per homines Chriſtum occidentes, qui ex hoc graviter Deum offenderunt. Ergo paſſio Chriſti eſt magis cauſa indignationis, quam reconciliationis Dei.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. dicit Rom. 5. *Reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus*.

Reſpondeo dicendum, quod *paſſio Chriſti eſt cauſa reconciliationis noſtræ ad Deum dupliciter*. *Uno* mo-

modo, inquantum removit peccatum, per quod homines conſtituuntur inimici Dei, ſecundum illud Sap. 14. *Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas ejus*: & in Pſal. 6. *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem*. *Alio modo*, inquantum eſt ſacrificium Deo acceptiſſimum. Eſt enim hoc proprie ſacrificii effectus, ut per ipſum placetur Deus: ſicut cum homo offenſam in ſe commiſſam remittit propter aliquod obſequium acceptum, quod ei exhibetur. Unde dicitur 1. Reg. 26. *Si Dominus incitat te adverſum me, odoretur ſacrificium*. Et ſimiliter tantum bonum fuit, quod Chriſtus voluntarie paſſus eſt, quod propter hoc bonum in natura humana inventum, Deus placatus eſt ſuper omni offenſa generis humani, quantum ad eos qui Chriſto paſſo conjunguntur ſecundum modum præmiſſum.

Ad primum ergo dicendum, quod Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam quam ipſe fecit: odit tamen eos quantum ad culpam, quam contra eum homines committunt, ſecundum illud Eccl. 12. *Altiſſimus odio habet peccatores*.

Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti non dicitur quantum ad hoc Deo nos reconciliaſſe, quod de novo nos amare inciperet, cum ſcriptum ſit Hierem. 31. *in charitate perpetua dilexi te*: ſed quia per paſſionem Chriſti ſublata eſt odii cauſa, tum per ablationem peccati, tum per recompenſationem acceptabilioris boni. * *al. beneficii*.

Ad tertium dicendum, quod ſicut occiſores Chriſti homines fuerunt, ita & Chriſtus occiſus. Major autem fuit charitas Chriſti patientis, quam iniquitas occiſorum. Et ideo paſſio Chriſti magis valuit ad reconciliandum Deum toti humano generi, quam ad provocandum ad iram.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod per paſſionem Chriſti Deo reconciliati ſumus. Ut a *Rom.* 5. ſecundum quod eſt *in argum. contr.* Item a multis auctoritatibus ſupradictis, *qu.* 48. *a.* 2. *append.* Nam ibi, tanquam in radice, monſtratur reconciliatio, ubi narratur eſſe ſatisfactio. Item per hoc, quod adverſus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Et ipſum tulit de medio affigens illud cruci. Hoc eſt. Schedulam, in qua erant omnia peccata noſtra deſcripta, tulit de medio, Chriſtus per ſuiipſius crucifixionem. Hoc autem.

ſem factum virtualiter eſt reconciliatio hominum cum Deo, ut patet. De qua ſchedula, ſeu chirographo, antiquitus figurata, per Chriſtumque de medio auferenda, quod totum etiam facit ad hujus articuli confirmationem, utpote a figura ad figuratum diſcurrendo, vide Veritates Aureas ſuper totam legem veterem, *Levit.* 16. *concluſ.* 8. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 274

Utrum Chriſtus ſua paſſione aperuerit nobis januam cæli.

3. *d.* 18. *art.* 6. *qu.* 2. & 3. & *d.* 19. *art.* 3. *Et* 4. *d.* 4. *qu.* 2. *art.* 2. *qu.* 6. *Et ver. q.* 29. *ar.* 7. *ad* 9.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus ſua paſſione non aperuit nobis januam cœli. Dicitur enim Proverb. 11. *Seminanti juſtitiam merces fidelis:* Sed merces juſtitiæ eſt introitus regni cœleſtis. Ergo videtur, quod ſancti Patres, qui operati ſunt opera juſtitiæ, fide conſecuti eſſent introitum regni cœleſtis, etiam abſque Chriſti paſſione. Non ergo paſſio Chriſti eſt cauſa apertionis januæ regni cœleſtis.

2. Præterea. Ante paſſionem Chriſti Elias raptus eſt in cœlum, ut dicitur 4. Regum 2. Sed effectus non præcedit cauſam. Ergo videtur, quod apertio januæ cœleſtis non ſit effectus paſſionis Chriſti.

3. Præterea. Sicut legitur Matth. 3. Chriſto baptizato aperti ſunt ei cœli: Sed baptiſmus præceſſit paſſionem. Ergo apertio cœli non eſt effectus paſſionis Chriſti.

4. Præterea. Mich. 2. dicitur: *Aſcendit pandens iter ante eos.* Sed nihil aliud videtur eſſe pandere iter cœli, quam ejus januam aperire. Ergo videtur, quod janua cœli ſit nobis aperta, non per paſſionem Chriſti, ſed per aſcenſionem ejus.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit Heb. 10. *Habemus fiduciam in introitu Sanctorum*, ſc. cœleſtium, *in ſanguine Chriſti.*

Reſpondeo dicendum, quod clauſio januæ eſt obſtaculum quoddam prohibens hominem ab ingreſſu. Prohibebantur autem homines ab ingreſſu regni cœleſtis propter peccatum: quia, ſicut dicitur Iſaiæ 35. *via illa ſancta vocabitur, & non tranſibit per eam*

pollutus. Eſt autem *duplex* peccatum impediens ab ingreſſu regni cœleſtis. *Unum* quidem commune totius humanæ naturæ, quod eſt peccatum primi parentis: Et per hoc peccatum præcludebatur homini aditus regni cœleſtis. Unde legitur Gen. 3. quod poſt peccatum primi parentis *collocavit Deus Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ*. *Aliud* autem eſt peccatum ſpeciale uniuſcujuſque perſonæ, quod per proprium actum committitur uniuſcujuſque hominis. per paſſionem autem Chriſti liberati ſumus, non ſolum a peccato communi totius humanæ naturæ & quantum ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipſo ſolvente pretium pro nobis, ſed etiam a peccatis propriis ſingulorum, qui communicant ejus paſſioni per fidem, & charitatem, & fidei ſacramenta. Et ideo *per paſſionem Chriſti aperta eſt nobis janua regni cœleſtis*. Et hoc eſt quod Apoſt. dicit Heb. 9. quod *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per proprium ſanguinem, introivit ſemel in ſancta æterna redemptione inventa*. Et hoc figuratur Num. 35. ubi dicitur, quod *homicida manebit ibi*, ſcil. in civitate refugii, *donec Sacerdos magnus, qui oleo ſancto unctus eſt, moriatur; quo mortuo, poterit in domum ſuam redire*.

Ad primum ergo dicendum, quod ſancti Patres operando opera juſtitiæ, meruerunt introitum regni cœleſtis per fidem paſſionis Chriſti, ſecundum illud Heb. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam*: per quam etiam unuſquiſque a peccato purgabatur, quantum pertinet ad emundationem propriæ perſonæ. Non tamen alicujus fides, vel juſtitia ſufficiebat ad removendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ creaturæ; quod quidem remotum eſt pretio ſanguinis Chriſti. Et ideo ante paſſionem Chriſti nullus intrare poterat regnum cœleſte, adipiſcendo ſcilicet beatitudinem æternam, quæ conſiſtit in plena Dei fruitione.

Ad ſecundum dicendum, quod Elias ſublevatus eſt in cœlum aereum, non autem in cœlum empyreum, qui eſt locus Sanctorum: Et ſimiliter etiam Enoch raptus eſt ad paradiſum terreſtrem, ubi cum Elia ſimul creditur vivere uſque ad adventum Antichriſti.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 39. *a.* 5.) Chriſto baptizato, aperti ſunt cœli, non propter ipſum Chriſtum, cui ſemper cœlum patuit, ſed ad ſignificandum, quod cœlum aperitur

ba-

baptizatis baptiſmo Chriſti, qui habet efficaciam ex paſſione ipſius.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus ſua paſſione meruit nobis introitum regni cœleſtis, & impedimentum removit: ſed per ſuam aſcenſionem nos quaſi in poſſeſſionem regni cœleſtis introduxit. Et ideo dicitur, quod aſcendit pandens iter ante eos.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod paſſione ſua Chriſtus aperuit nobis januam cœli. Ut per dictum *Heb.* 10. ſecundum quod eſt *in argumen. contr.* Item per dictum Levit. 16. *Cumque mactaverit hircum, inferet ſanguinem ejus intra velum*. Hoc eſt, in figurato a figura iſta. Cum occiſus fuerit Chriſtus, qui ratione ſimilitudinis carnis peccati congrue figuratur ab hirco, 1. 2. *qu.* 102. *ar.* 5. *ad 6.* ſanguis ejus januam cœli, ut in ipſam de cætero virtute ipſius ſanguinis introire poſſimus, aperiet. Vide Veritates aureas ſuper legem veterem, *Levit.* 16. *concl.* 9. & (ut ſcias, diſcurſus a figuris ad figurata eſſe juxta Concilii doctrinam validos) *Levit.* 8. *concluſ.* 2. Item per dictum Num. 35. „ Exu- „ les, & profugi ante mortem pontificis nullo mo- „ do in urbes ſuas reverti poterunt: poſtquam au- „ tem ille obierit, homicida revertetur in terram „ ſuam. „ Hæc enim eſt figura de utilitate paſſionis Chriſti primi Pontificis, 1. *Petr.* 2. quod ſcilicet nos homicidæ, profugi, atque exules, propter peccatum originale, &c. poſſumus, poſtquam ipſe mortuus eſt, in cœleſtem patriam, ad quam creati fueramus, ingredi: & conſequenter in figura ipſa ſupponitur hæc veritas, ſc. quod mors Chriſti januam illius patriæ aperuit. Vide Veritates aureas, &c. *Numer.* 35. *concluſ.* 3. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

AR-

ARTICULUS VI. 275

Utrum Chriſtus per ſuam paſſionem meruerit exaltari.

3. *d.* 18. *a.* 4. *q.* 3.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus per ſuam paſſionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis eſt proprium Deo, ita & ſublimitas, ſecundum illud Pſal. 112. *Excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cœlos gloria ejus*: Sed Chriſtus, ſecundum quod homo, habuit cognitionem omnis veritatis, non ex aliquo merito præcedente, ſed ex ipſa unione Dei, & hominis, ſecundum illud Joan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis.* Ergo neque exaltationem habuit ex merito paſſionis, ſed ex ſola unione.

2. Præt. Chriſtus meruit ſibi a primo inſtanti ſuæ conceptionis, ut ſupra habitum eſt: (*q.* 34. *a.* 3.) Non autem major charitas fuit in eo tempore paſſionis, quam ante. Cum ergo charitas ſit merendi principium, videtur quod non magis meruerit per paſſionem ſuam exaltationem, quam ante.

3. Præterea. Gloria corporis reſultat ex gloria animæ, ut Aug. dicit in Epiſt. ad Dioſcorum; (*quæ eſt* 56. *ante med. to.* 2.) Sed Chriſtus per paſſionem ſuam non meruit exaltationem quantum ad gloriam animæ; quia anima ejus fuit beata a primo inſtanti ſuæ conceptionis. Ergo neque etiam per paſſionem meruit exaltationem quantum ad gloriam corporis.

Sed Contra eſt, quod dicitur Philip. 2. *Factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.*

Reſpondeo dicendum, quod meritum importat quandam æqualitatem juſtitiæ. Unde & Apoſt. dicit Rom. 4. quod *ei qui operatur, merces imputatur ſecundum debitum.* Cum autem aliquis ex ſua injuſta voluntate ſibi attribuit pluſquam ſibi debeatur, juſtum eſt ut diminuatur etiam quantum ad idquod ſibi debebatur: ſicut cum furatur quis unam ovem, reddet quatuor, ut dicitur Exodi 22. Et hoc dicitur mereri, inquantum per hoc punitur ejus iniqua voluntas: Ita etiam cum aliquis ſibi ex juſta voluntate ſubtrahit, quod debebat habere, meretur,

ut

ut ſibi amplius ſuperaddatur, quaſi merces juſtæ voluntatis. Et inde eſt, quod, ſicut dicitur Lucæ 14. *Qui ſe humiliat, exaltabitur.*

Chriſtus autem in ſua paſſione ſeipſum humiliavit infra ſuam dignitatem, quantum ad *quatuor*: *Primo* quidem quantum ad paſſionem, & mortem, cujus debitor non erat: *Secundo* quantum ad locum; quia corpus ejus poſitum eſt in ſepulchro, & anima in inferno: *Tertio* quantum ad confuſionem, & opprobria, quæ ſuſtinuit: *Quarto* quantum ad hoc quod eſt traditus humanæ poteſtati, ſecundum quod ipſe dicit Pilato Joan. 19. *Non haberes in me poteſtatem, niſi datum tibi eſſet deſuper.* Et ideo *per ſuam paſſionem meruit exaltationem quantum ad* quatuor. *Primo* quidem quantum ad reſurrectionem glorioſam. Unde dicitur in Pſal. 138. *Tu cognoviſti ſeſſionem meam*, ideſt humilitatem meæ paſſionis, & *reſurrectionem meam*. *Secundo* quantum ad aſcenſionem in cœlum. Unde dicitur Epheſ. 4. *Deſcendit primum in inferiores partes terræ: qui autem deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſuper omnes cœlos. Tertio* quantum ad conſeſſum paternæ dexteræ, & manifeſtationem divinitatis ipſius, ſecundum illud Iſa. 52. *Exaltabitur, & elevabitur, & ſublimis erit valde: ſicut obſtupuerunt ſuper eum multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus ejus.* Et Philip. 2. dicitur: *Factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*, ut ſcilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reverentiam exhibeant ſicut Deo. Et hoc eſt quod ſubditur: *Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Quarto* quantum ad judiciariam poteſtatem. Dicitur enim Job 36. *Cauſa tua quaſi impii judicata eſt; cauſam, judiciumque recipies.*

Ad primum ergo dicendum, quod principium merendi eſt ex parte animæ: corpus autem eſt inſtrumentum meritorii actus. Et ideo perfectio animæ Chriſti, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, ſicut perfectio corporis, quod fuit paſſionis ſubjectum, & per hoc fuit ipſius meriti inſtrumentum.

Ad ſecundum dicendum, quod per priora merita Chriſtus meruit exaltationem ex parte ipſius animæ, cujus voluntas charitate, & aliis virtutibus informabatur: Sed in paſſione meruit ſuam exaltationem per modum cujuſdam recompenſationis etiam ex parte corporis. juſtum eſt enim, ut corpus, quod fue-

rat ex charitate paſſionis ſubjectum, acciperet recompenſationem in gloria.

Ad tertium dicendum, quod diſpenſatione quadam factum eſt in Chriſto, ut gloria animæ ante paſſionem non redundaret ad corpus, ad hoc quod gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per paſſionem meruiſſet. Gloriam autem animæ differri non conveniebat: quia anima immediate uniebatur Verbo: unde decens erat, ut gloria repleretur ab ipſo Verbo: ſed corpus uniebatur Verbo mediante anima.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas; merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, & Auguſt. quod Chriſtus meruit paſſione ſua exaltationem. A ſcripturis quidem, ut per dictum Phil. 2. *factus*, &c. ſecundum quod ponitur *in argu. cont.* Ubi nota ly *propter quod*, ſc. totum præcedens, & ly *exaltavit*, ſc. quadrupliciter. Item per dictum Num. 21. *fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno*. Hoc eſt, ut exponitur Joan. 3. *exalta eum pro ſigno*. Serpens enim hic ideo dicitur exaltandus localiter, ut per hoc figuretur, quod Chriſtus per crucem exaltandus erat multipliciter. unde & dicit ipſe Joann. duodecimo, *Ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum*. Pro ampliori tamen captu vide Veritates aureas ſuper totam legem veterem, *Num.* 21. *concl.* 11. *& Exod.* 6. *concl.* 3. *ad longum*, *& Num.* 17. *concl.* 1. 3. A D. Aug. autem per hoc, quod in homil. ſuper Joan. 17. ly „ clarifica filium tuum, *dicit*. Ut mediator Dei, „ & hominum, homo Chriſtus Jeſus reſurrectione „ clarificaretur; prius humiliatus eſt paſſione. Non „ enim a mortuis reſurrexiſſet, ſi mortuus non fuiſ„ ſet. Humilitas claritatis eſt meritum, claritas hu„ militatis eſt præmium. Sed hoc factum eſt in for„ ma ſervi. In forma vero Dei ſemper fuit, ſem„ per erit claritas, immo non fuit, quaſi non ſit, „ nec erit, quaſi nondum ſit: ſed ſine initio, ſine fi„ ne, ſemper eſt claritas. Quod ergo ait: Pater venit „ hora, clarifica filium tuum; ſic intelligendum eſt, „ tamquam dixerit. Venit hora ſeminandæ humili„ tatis, fructum non differas claritatis. „ Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO L.

De morte Chriſti, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de morte Chriſti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo. Utrum conveniens fuerit, Chriſtum mori.
Secundo. Utrum per mortem fuerit ſeparata divinitas a carne.
Tertio. Utrum fuerit ſeparata divinitas ab anima.
Quarto. Utrum Chriſtus in triduo mortis fuerit homo.
Quinto. Utrum corpus ejus fuerit idem numero vivum, & mortuum.
Sexto. Utrum mors ejus ſit aliquid operata ad noſtram ſalutem.

ARTICULUS I. 276

Utrum conveniens fuerit, Chriſtum mori.

Inf. q. 52. ar. 1. corp. Et 4. con. c. 55. & quol. 2. art. 2. corp. & opu. 2. cap. 7. & c. 234. & 258. fi. & opuſc. 60. c. 9.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum mori. Illud enim, quod eſt primum principium in aliquo genere, non diſponitur per illud, quod eſt contrarium illi generi: ſicut ignis, qui eſt principium caloris, nunquam poteſt eſſe frigidus: Sed Filius Dei eſt fons, & principium omnis vitæ, ſecundum illud Pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ*. Ergo videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum mori.

2. Præterea. Major eſt defectus mortis, quam morbi; quia per morbum pervenitur ad mortem: Sed non fuit conveniens Chriſtum aliquo morbo languefcere, ut Chryſoſt. dicit. (*vide ſup. qu. 46. ar. 3. ad 2.*) Ergo etiam non fuit conveniens, Chriſtum mori.

3. Præterea. Dominus dicit Joan. 10. *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant*: Sed oppo-

poſitum non perducit ad oppoſitum. Ergo videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum mori.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 11. *Expedit vobis, ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat*: quod quidem Caiphas prophetice dixit, ut Euangeliſta teſtatur.

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit, Chriſtum mori*. *Primo* quidem ad ſatisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adjudicatum propter peccatum, ſecundum illud Gen. 2. *Quacumque die comederitis, morte moriemini*. Eſt autem conveniens ſatisfaciendi pro alio modus, cum aliquis ſe ſubjicit pœnæ, quam alius meruit. Et ideo Chriſtus mori voluit, ut moriendo pro nobis ſatisfaceret, ſecundum illud 1. Pet. 3. *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt*. *Secundo* ad oſtendendum veritatem naturæ aſſumptæ. Sicut enim Euſebius dicit, (*in oratione de laudibus Conſtantini, inter med. & fin. ſeu cap.* 15.) *Si aliter poſt converſationem cum hominibus evaneſcens, ſubito evolaret fugiens mortem, ab omnibus compararetur phantaſmati*. *Tertio*, ut moriendo nos a timore mortis liberaret. Unde dicitur Heb. 2. quod *communicavit carni, & ſanguini, ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, ideſt diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti*. *Quarto*, ut corporaliter moriendo ſimilitudini peccati, ideſt pœnalitati, daret nobis exemplum moriendi ſpiritualiter peccato. Unde dicitur Roman. 6. *Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel; quod autem vivit, vivit Deo; Ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo*. *Quinto*, ut a mortuis reſurgendo & virtutem ſuam oſtenderet, qua mortem ſuperavit, & nobis ſpem reſurgendi a mortuis daret. Unde & Apoſtolus dicit primæ ad Corinthios decimoquinto: *Si Chriſtus prædicatur, quod reſurrexit a mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, quod reſurrectio mortuorum non eſt?*

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus eſt fons vitæ, ſecundum quod Deus, non autem ſecundum quod homo: mortuus eſt autem, ſecundum quod homo, non ſecundum quod Deus. Unde Auguſtinus dicit contra Felicianum: (*cap.* 14. *in princ. tom.* 6.) „ Abſit, quod Chriſtus ſic ſenſerit mortem, ut quantum in ſe eſt vita, vitam „ perdiderit. ſi enim hoc ita eſſet, vitæ fons a„ ruiſſet. Senſit ergo mortem participatione hu„ mani affectus, quem ſponte ſuſceperat; non naturæ „ ſuæ perdidit potentiam, per quam cuncta vivificat.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus non ſuſtinuit mortem ex morbo provenientem, ne videretur ex neceſſitate mori propter infirmitatem naturæ; ſed ſuſtinuit mortem ab exteriori illatam, qui ſe ſpontaneum obtulit, ut mors ejus voluntaria oſtenderetur.

Ad tertium dicendum, quod unum oppoſitum per ſe non ducit ad aliud, ſed quandoque per accidens: ſicut frigidum quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Chriſtus per ſuam mortem nos perduxit ad vitam, dum ſua morte mortem noſtram deſtruxit: ſicut ille pœnam pro alio ſuſtinet, removet pœnam ejus.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum quod conveniens fuit, Chriſtum mori. Ut per illud Jo. 11. *Expedit, ut*, &c. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in arg. cont.* Ex quo conſideranti patet, quod, quia dictum tale fuit a Spirituſancto per Caipham, ſicut olim per aſinam Balaam, loquente, oportet dicere, quod expedire, ideſt, conveniens fuiſſe Chriſtum mori, Spirituſancto docente didicimus. Item per illud Heb. 2. *Decebat auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari.* Ibi enim (ut patet per contextum) de Chriſto, & de morte ejus intelligit hoc. Item per illud Heb. 9. „ Novi teſtamenti mediator eſt, „ ut, morte intercedente, in redemptionem earum „ prævaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento „ repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æter- „ næ hæreditatis. Ubi enim teſtamentum eſt, mors „ neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum e- „ nim in mortuis confirmatum eſt. Alioquin non- „ dum valet, dum vivit, qui teſtatus eſt. Item per „ illud Heb. 13. Quorum animalium infertur ſan- „ guis pro peccato in ſancta per pontificem, horum „ corpora cremantur extra caſtra. Propter quod & „ Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem popu- „ lum, extra portam paſſus eſt. „ Ex hoc enim loco habes a ſimili, quod mors animalium omnium mandato legis in ſacrificiis oblatorum erat figura, quod mors Chriſti ſubſecutura erat. Cum igitur conveniens ſit, figuratum reſpondere figuris, conveniens utique (ſecundum Apoſtolum) erit, Chriſtum eſſe mortuum. Cæterum ex abundanti iſta adducta fuerunt ad propoſitum oſtendendum. Nam hoc, ſc. conveniens fuiſſe, Chriſtum mori, monſtratum

ſufficienter fuiſſet per auctoritatem de morte ejus actuali proteſtantem, ut per ly *inclinato capite tradidit ſpiritum*, Joan. 19. Vel per ly *expiravit*, Luc. 23. Mar. 14. vel ly *emiſit ſpiritum*. Idem enim eſt Chriſtum feciſſe ſic, vel & ipſum convenienter feciſſe ſic, vel ſic, cum *ipſe ſit Dei ſapientia*, 1. Corinth. 1. & *omnia in pondere, numero, & menſura diſponens*, Sap. 11. maxime autem, quæ circa ſe ſunt. Vide *q.* 35. *art.* 7. 8. *Elucid. & q.* 41. *art.* 1. *corol. poſt concluſ. & ar. multorum ibid. appen.* *Secundo* habes: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS II. 277

Utrum in morte Chriſti fuerit ſeparata divinitas a carne.

3. d. 3. q. 2. a. 1. q. 1. & a. 21. q. 1. a. 1. q. 1. Et quol. 2. a. 1. cor. & qu. 4. ar. 6. cor. Et opuſ. 2. c. 236. & 237. Et opuſ. 60. c. 19. fin.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod in morte Chriſti fuerit ſeparata divinitas a carne. Ut enim dicitur Matthæi 27. Dominus in cruce pendens clamabat: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* quod exponens Ambroſius (*ſuper illud Luc.* 23. *Et hæc dicens expiravit*) dicit: „ Clamabat homo ſeparatione divinitatis moriturus. nam cum divinitas a morte libera ſit, utique mors ibi eſſe non poterat, niſi vita diſcederet; quia vita divinitas eſt: „ Et ſic videtur, quod in morte Chriſti ſit divinitas ſeparata a carne.

2. Præterea. Remoto medio, ſeparantur extrema: Sed divinitas unita eſt carni mediante anima, ut ſupra habitum eſt, (*quæſt.* 6. *art.* 1.) Ergo videtur, quod cum in morte Chriſti anima ſit ſeparata a carne, per conſequens divinitas ſit a carne ſeparata.

3. Præterea. Major eſt virtus vivificativa Dei, quam anima. Sed corpus mori non poterat, niſi anima ſeparata. Ergo multo minus mori poterat, niſi ſeparata divinitate.

Sed Contra eſt, quod ea quæ ſunt humanæ naturæ, non dicuntur de Filio Dei, niſi ratione unionis, ut ſupra habitum eſt: (*quæſt.* 16. *art.* 4. & 5.) Sed de Filio Dei dicitur id, quod convenit corpori Chriſti poſt mortem, ſcil. eſſe ſepultum; ut patet in Symbolo fidei, ubi dicitur, quod Filius Dei con-

conceptus eſt, *& natus ex Virgine*, *paſſus*, *mortuus*, *& ſepultus*. Ergo corpus Chriſti non fuit in morte a divinitate ſeparatum.

Reſpondeo dicendum, quod illud, quod per gratiam Dei conceditur, nunquam abſque culpa revocatur. Unde dicitur Rom. 11. quod *ſine pœnitentia ſunt dona Dei*, *& vocatio*. Multo autem major eſt gratia unionis, per quam divinitas unita eſt carni Chriſti in perſona, quam gratia adoptionis, per quam alii ſanctificantur; & etiam magis permanens ex ſui ratione; quia hæc gratia ordinatur ad unionem perſonalem, gratia autem adoptionis ad quandam unionem affectualem: & tamen videmus, quod gratia adoptionis nunquam perditur ſine culpa. Cum igitur in Chriſto nullum fuerit peccatum, *impoſſibile fuit*, *quod ſolveretur unio divinitatis a carne ipſius*. Et ideo ſicut ante mortem caro Chriſti unita fuit ſecundum perſonam, & hypoſtaſim Verbo Dei, ita & remanſit unita poſt mortem, ut ſcilicet non eſſet alia hypoſtaſis Verbi Dei, & carnis Chriſti poſt mortem, ut Damaſcenus dicit in 3. lib. (*orth. fid. cap.* 27. *ad fin.*)

Ad primum ergo dicendum, quod derelictio illa non eſt referenda ad ſolutionem unionis perſonalis, ſed ad hoc quod Deus Pater eum expoſuit paſſioni. Unde derelinquere ibi non eſt aliud, quam non protegere a perſequentibus.

Vel dicit ſe derelictum quantum ad illam orationem, qua dixerat: *Pater*, *ſi fieri poteſt*, *tranſeat a me calix iſte*, ut Auguſt. exponit in lib. de grat. novi Teſtam. (*ſc. ep.* 120. *cap.* 6. *&* 10. *to.* 2.)

Ad ſecundum dicendum, quod Verbum Dei dicitur unitum carni mediante anima, inquantum caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam Filius Dei aſſumere intendebat; non autem ita quod anima ſit quaſi medium ligans unita. Habet autem caro ab anima, quod pertineat ad humanam naturam, etiam poſtquam anima ſeparatur ab ea; inquantum ſcil. in carne mortua remanet ex divina ordinatione quidam ordo ad reſurrectionem. Et ideo non tollitur unio divinitatis ad carnem.

Ad tertium dicendum, quod anima habet vim vivificandi formaliter, & ideo, ea præſente, & unita formaliter, neceſſe eſt corpus eſſe vivum. Divinitas autem non habet vim vivificandi formaliter, ſed effective: non enim poteſt eſſe corporis forma, & ideo non eſt neceſſe, quod manente unione divinitatis ad carnem, caro ſit viva; quia Deus non ex neceſſitate agit, ſed ex voluntate.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & ſymbolo fidei, quod Deitas a carne Chriſti in morte non fuit ſeparata. A ſymbolo quidem fidei: ſecundum quod cum diſcurſus ratiocinatione ponitur *in arg. contra*. Pro quo facit *q.* 16. *artic.* 4. A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Epheſio. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ. Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit*. Chriſtus enim in inferiores partes terræ ſecundum carnem deſcendit per hoc, quod fuit caro ejus in ſepulchro: ſicut & ſecundum animam deſcendit in inferiores partes terræ per hoc, quod anima ipſius deſcendit ad lymbum SS. Patrum. Idem vero fuit, qui deſcendit, & qui aſcendit: qui ubique Deus, tum cum carne, tum cum anima. Ac ſi ergo Apoſtolus dixerit. Deitas, quæ cum Chriſto in cœlos aſcendente perſonaliter juncta fuit & carni, & animæ ejus conjunctis, fuit etiam cum Chriſto deſcendente ſive in ſepulchrum, ſive in lymbum perſonaliter juncta & carni, & animæ ſeparatis. *Secundo* habes: quomodo per rationem, tanquam in radice, omnino evellas, interimaſque impiiſſimam hæreſim *Præmonſtratenſis* Apoſtatæ dicentis (ut refert Prateolus tit. *Antichriſtiani*) quod Chriſtus eo, quod in cruce deſperarit, fuit damnatus. Legerat enim hic ſceleſtiſſimus, Chriſtum dixiſſe Matth. 27. *Eli, Eli, Lamma-ſabactani*, & ignorantiam ſummam ſummo ſceleri de ſuo conjungens verba hæc ad deſperantis ſenſum torquere non erubuit. Sed quid mali non audeat, & non machinetur Apoſtata? Quippe qui ſub tantorum malorum funeſtiſſimo jugo venundatus ſit; qualia narrantur 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. 2. & *Proverb.* 6. Dixi ly *quomodo per rationem, tanquam in radice evellas*, &c. quoniam peccatum omne ab eo funditus expellatur, neceſſe eſt, etiam ſola ratione dictante: cum quo perſonaliter unita eſt Deitas. Vide *not. poſt prob. concluſ.* & dicta, citataque in reſpon. ad *primum*. *Tertio* habes quomodo per rationem, tanquam per radicem firmiſſimam, oſtendas, hæreſim illam immaniſſimam merito damnari a dictis ſupra *articulorum numero* 119. *Elucid.* & in Veritatibus aureis ſuper totam legem veterem, *Levit.* 16. *concluſi.* 10. ubi ad longum digniſſimam ſcitu contra hæreticos, & ad catholicorum eruditionem invenies. Item a *Num.* 21. per hoc,

quod

quod ibi ſerpens æneus figura Chriſti in patibulo Crucis poſiti deſignatur: id, quod clarius intelliges eſſe verum, ſi illud Joann. 3. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem*, &c. præmiſſæ figuræ conjunxeris. Nam ideo Chriſtus patiens in cruce vocatus eſt æneus: quia erat futurus mirandæ, immo inſuperabilis patientiæ. Bonam vero patientiam opponi e diametro deſperationi, quis neſciat? Vide veritates aureas, & cæt. *Num.* 21. *concluſi. ſexta*. Et a figuris ad figurata validum fieri proceſſum diſce ex Concilio *Hiſpalenſi* 2. quod recitatur in eiſdem Veritatibus aureis, *Levit. octavo*, *concluſ. ſecunda*. Item ab ipſo crucifixo per hoc, quod expiraturus, paterni amoris, fiduciæque filialis memor, ac plenus, dixit: *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*. Luc. 23. Item ab eodem Chriſto, ad paſſionem eunte per hoc, quod dicit Joann. 14. *Venit princeps mundi hujus*, & *in me non habet quicquam. Sed*, *ut cognoſcat mundus*, *quia diligo patrem & ſicut mandatum dedit mihi Pater*, *ſic facio*. Si enim diabolus in Chriſto tanta patiente non invenit quicquam, ideſt, aliquod vel minimum peccatum, quomodo Chriſtus deſperationem, tam grave peccatum, 2. 2. *quæſt.* 20. *art.* 3. & conſequenter a diabolo multum viſibile, *prima quæſt.* 57. *art.* & cæt. cum *quæſt.* 64. *art.* 1. incurrere unquam potuit? Et, ſi Chriſtus non tantum facit patris mandatum, ſed etiam ſicut, ideſt eo modo, quo pater voluit, & non pro aliquo ſolum tempore, ſed etiam ſemper, facit, quæ placita ſunt ei, *Joann.* 8. quomodo deſperationis vel minimam ſcintillam, ſeu primum motum habere potuiſſe dicendus eſt? Numquid Deo patri placet deſperatio; aut mandatum dedit ei pater, ut deſperaret? Vide, quantarum inſaniarum, & palpabilium hæreſum tenebras nobis offundere conatur ſermone illo ſuo primo diabolico prædictus Apoſtata. *Quarto* igitur habes: quod illud Chriſti verbum Eli, Eli, Lamma-ſabactani alio modo, quam indoctus ille, ac inſtabilis, *ſecunda Petr.* 3. ad ſuam ipſius perditionem depravabat, intelligendum eſt. Pro qua re ſciendum eſt: quod Chriſtus omnia, quæ de ipſo erant per prophetas dicta, in paſſione ſua adimplere voluit (ut patet *Matthæi vigeſimo*, *Lucæ decimoctavo*, & alibi in Euangeliſtis) A propheta autem in perſona Chriſti loquente dictum fuerat Pſalm. 17. *Dolores inferni circumdederunt me*. Neceſſe igitur erat, ut hoc de Chriſto crucifixo verificaretur. Id, quod fuit tunc, quando ipſe dolores inferni, pro quanto ſine peccato licuit, in ſemetipſo ex-

expreſſit: ut prophetatum erat per ly *dolores inferni* (ideſt his, qui ſunt in inferno, ſimiles) circumdederunt me. Quid eſt inter dolores inferni? Tanta a Deo dereliƈtio, ut dixerit Pſalm. 87. *quorum non es memor amplius, & ipſi de manu tua repulſi ſunt*. Oportuit ergo tunc, Chriſtum dolorem hunc in ſeipſo exprimere dicendo. *Eli, Eli Lamma-ſabaƈtani*. Nec ſolum hunc, ſed & cæteros: unde non in ſingulari dolorem, ſed in plurali *dolores*, *Pſalm*. 17. dixit. Occaſione itaque hujus ſcilicet Eli, &c. proſequamur & breviter alios. Quid eſt in doloribus inferni? Maxima ſitis, nec ad ipſam mitigandam modicæ aquæ ſubventio, *Luc*. 16. Oportuit ergo tunc Chriſtum dicere, *ſitio*; & ad ejus ſitim extinguendam nec guttulæ aquæ refrigerium invenire, *Joa*. 19. Quid eſt in doloribus inferni? Fletus, & ſtridor dentium, *Matth*. 13. Cum clamore igitur valido, & lachrymis, *Hebr*. 5. ſeipſum Chriſtus offerre debuit: ut ly *ſtridor dentium* exprimatur tunc per clamorem validum, ſicut ly *fletus* per lachrymas. Quid inter inferni dolores adeſt? Quod ligatis manibus, & pedibus, *Matth*. 22. ibi torquentur. Oportuit ergo Chriſtum tunc manibus, & pedibus, quaſi alligatis, clavorum vinculo cruciari. Quid amplius dolorum in inferno reperitur? Tenebræ exteriores, *Matth*. 25. Opus ergo fuit, ut tunc, Sole obſcurato, tenebræ fierent ſuper univerſam terram, *Luc*. 23. Sed quid adhuc in inferni doloribus connumeratur? Mala ſocietas, ſcilicet cum diabolo, & angelis ejus, *Matth*. 25. Neceſſum ergo fuit, ut Chriſtus tunc cum iniquis crucifigeretur. Inter dolores inferni quid ulterius eſt? Omnium membrorum omne ſine ulla conſolatione tormentum (ut patet ex *Addition. quæſt*. 97. *art*. 1. 2. *Elucid*.) Oportebat igitur, quod Chriſtus & in loco fœtido crucifigeretur, *quæſt*. 46. *art* 10. & omne paſſionum genus ſuſtineret, ibid. *art*. 5. & dolorem maximum in his abſque ulla revelationis redundantia ſentiret, ibid. *art*. 6. 7. Ecce adimpletam prophetiam illius *Pſalm*. 27. Adde: quod oportuit etiam Chriſtum, tanquam ex reverentiali obedientia ſolicitum ad obſervanda de ſe prænunciata a Pſam. 21. *Deus Deus meus, quare me dereliquiſti*, correſpondenter per ſeipſum dicere. *Eli, Eli Lamma-ſabaƈtani*. Numquid non ergo vides, quod oculus prædiƈti Apoſtatæ nequam eſt, quia Chriſtus bonus eſt? *Matth*. 20. *Quinto* vides: quomodo ex iis, bene penſatis, & applicatis doƈtrina præſens Angelica, &c.

AR-

ARTICULUS III. 278

Utrum in carne Chriſti fuerit facta ſeparatio divinitatis ab anima.

3. *diſt.* 21. *qu.* 1. *ar.* 1. *qu.* 2. & *qu.* 2. *ar.* 1. *cor.* *Et opuſ.* 2. *ca.* 236. *Et opuſ.* 60. *ca.* 19. *fin.* & *Pſal.* 21.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod in morte Chriſti fuerit facta ſeparatio divinitatis ab anima. Dicit enim Dominus Joan. 10. *Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam*: Non autem videtur, quod corpus animam ponere poſſit, eam a ſe ſeparando; quia anima non ſubjicitur poteſtati corporis, ſed potius e converſo: & ſic videtur, quod Chriſto, ſecundum quod eſt Verbum Dei, conveniat animam ſuam ponere: Hoc autem eſt eam a ſe ſeparare. Ergo per mortem anima ejus fuit a divinitate ſeparata.

2. Præterea. Athanaſius dicit (*implic. lib. 6. de beatitud. Verbi Dei ad Theophil. a med.*) *maledictum, qui totum hominem, quem aſſumpſit Dei Filius, denuo aſſumptum, vel liberatum, tertia die a mortuis reſurrexiſſe non confitetur*: Sed non potuit totus homo denuo aſſumi, niſi aliquando fuerit totus homo a Verbo Dei ſeparatus: Totus autem homo componitur ex anima, & corpore. Ergo aliquando fuit facta ſeparatio divinitatis & a corpore, & ab anima.

3. Præterea. Propter unionem ad totum hominem Filius Dei vere dicitur homo. Si ergo, ſoluta unione animæ, & corporis per mortem, Verbum Dei remanſit unitum animæ, ſequeretur, quod vere dici potuiſſet, Filium Dei eſſe animam: Hoc autem eſt falſum; quia cum anima ſit forma corporis, ſequeretur quod Verbum Dei fuerit corporis forma, quod eſt impoſſibile. Ergo in morte Chriſti anima fuit a Verbo Dei ſeparata.

3. Præterea. Anima, & corpus abinvicem ſeparata non ſunt una hypoſtaſis, ſed duæ. Si igitur Verbum Dei remanſit unitum tam corpori, quam animæ Chriſti, ſeparatis eis ab invicem per mortem Chriſti, videtur ſequi, quod Verbum Dei, durante morte Chriſti, fuerit duæ hypoſtaſes; quod eſt inconveniens. Non ergo poſt mortem Chriſti remanſit anima Verbo unita.

Sed Contra eſt, quod dicit Damaſcenus in 3. lib.

(*orth. fid. c. 27. a med.*) *Etſi Chriſtus mortuus eſt ut homo, & ſancta ejus anima ab incontaminato diviſa eſt corpore; divinitas tamen inſeparabilis ab utriſque permanſit, ab anima dico, & corpore.*

Reſpondeo dicendum, quod anima unita eſt Verbo Dei immediatius, & per prius, quam corpus, cum corpus unitum ſit Verbo Dei mediante anima, ut ſupra dictum eſt. (*qu. 6. ar. 1.*) Cum ergo Verbum Dei non ſit ſeparatum in morte a corpore, *multo minus ſeparatum eſt ab anima*. Unde ſicut de Filio Dei prædicatur id, quod convenit corpori ab anima ſeparato, *ſcil. eſſe ſepultum*; ita de eo in Symbolo dicitur, quod *deſcendit ad inferos*; quia anima ejus a corpore ſeparata deſcendit ad inferos.

Ad primum ergo dicendum, quod Auguſt. (*tract. 47. in Jo. poſt med. to. 9.*) exponens illud verbum Joannis inquirit, cum Chriſtus ſit Verbum, anima, & caro, „ utrum ex eo quod eſt Verbum, ponat ani„ mam, an ex eo quod eſt anima, an iterum ex eo „ quod eſt caro. *Et dicit, quod* ſi dixerimus, quod „ Verbum Dei animam poſuit, ſequitur quod aliquan„ do anima illa ſeparata eſt a Verbo: quod eſt fal„ ſum. mors enim corpus ab anima ſeparavit; a Ver„ bo autem animam ſeparatam eſſe non dico. Si ve„ ro dixerimus, quod ipſa ſe anima ponat, ſequi„ tur quod anima ipſa a ſe ſeparata ſit; quod eſt „ abſurdum. *Relinquitur ergo*, quod ipſa caro ani„ mam ſuam ponit, & iterum eam ſumit, non po„ teſtate ſua, ſed poteſtate Verbi inhabitantis car„ nem: „ quia, ſicut ſupra dictum eſt, (*in cor. ar. & ar. præc.*) per mortem non eſt ſeparata divinitas Verbi a carne.

Ad ſecundum dicendum, quod in verbis illis Athanaſius non intellexit, quod totus homo denuo ſit aſſumptus, ideſt omnes partes ejus, quaſi Verbum Dei partes humanæ naturæ depoſuerit per mortem; ſed quod iterato totalitas naturæ aſſumptæ ſit in reſurrectione redintegrata per iteratam unionem animæ, & corporis.

Ad tertium dicendum, quod Verbum Dei propter unionem humanæ naturæ non dicitur humana natura, ſed dicitur homo, quod eſt habens humanam naturam. Anima autem, & corpus ſunt partes eſſentiales humanæ naturæ. Unde propter unionem Verbi ad utrumque eorum, non ſequitur quod Verbum Dei ſit anima, vel corpus, ſed quod ſit habens animam, vel corpus.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Damaſc. dicit in 3. lib. (*orth. fid. cap. 27. ad fin.*) „ quod in morte Chri-

„ Chriſti eſt ſeparata anima a carne, non eſt una „ hypoſtaſis in duas hypoſtaſes diviſa. nam & corpus, & anima Chriſti ſecundum idem ex principio in Verbi hypoſtaſi habuerunt exiſtentiam, & „ in morte invicem diviſa, ſingulum eorum manſit, unam hypoſtaſim Verbi habens. Quare una „ Verbi hypoſtaſis Verbi, & animæ, & corporis extitit hypoſtaſis. nunquam enim neque anima, neque corpus propriam habuerunt hypoſtaſim, præter Verbi hypoſtaſim. una enim ſemper Verbi hypoſtaſis, & nunquam duæ.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Damaſceno: quod Deitas non fuit ſeparata ab anima Chriſti in morte. A Damaſceno quidem; ſecundum quod eſt *in ar. cont.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Epheſ. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi*, &c. ut in *ar.* 2. *append.* De re hac vide Compend. Alber. Mag. *lib.* 4. *c.* 22. *ſchol. Secundo* habes: quomodo per rationem, tanquam in radice, omnino evellas, interimaſque impiiſſimam hæreſim *Premonſtratenſis* Apoſtatæ, &c. ut *in artic.* 2. *appen.* uſque in finem. Cæterum ſcito, quod quamvis illa hæreſis adducta ſit, & expugnata ibi, ut a fortiori fieret ejus damnatio; tamen ad hunc articulum directius pertinet utrumque, cum deſperatio principaliter reſpiciat animam. Dico ly *ut a fortiori fieret ejus damnatio*: quoniam, ſi ex eo, quod a corpore nunquam fuit ſeparata divinitas, non poteſt aliquando fuiſſe deſperatio in Chriſto, multo magis utique ex eo, quod ab anima nunquam ſeparata eſt divinitas, non poterit aliquando cadere deſperatio in ipſo. Perge igitur in illa appendice per tota. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 279

Utrum Chriſtus in triduo mortis fuerit homo.

3. d. 22. q. 1. a. 1. & q. 2. a. 1. & quol. 3. a. 4. cor. fi. & quol. 4. ar. 1. & opuſ. 2. c. 236. & opuſ. 60. c. 20. fin.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus in triduo mortis fuerit homo. Dicit enim Auguſtinus in 1. de Trinit. (*c. 13. in princ. tom. 3.*) *Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum:* Sed illa ſuſceptio non ceſſavit per mortem. Ergo videtur, quod per mortem non deſierit eſſe homo.

2. Præterea. Philoſ. dicit in 9. Ethic. (*ca. 4. ante med. to. 5.*) quod *unuſquiſque homo eſt ſuus intellectus*, unde & poſt mortem animam Petri alloquentes dicimus. *Sancte Petre ora pro nobis*. Sed poſt mortem Filius Dei non fuit ſeparatus ab anima intellectuali. Ergo in illo triduo Filius Dei fuit homo.

3. Præterea. Omnis ſacerdos eſt homo. Sed in illo triduo mortis Chriſtus fuit ſacerdos: aliter enim non verum eſſet, quod dicitur in Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum*. Ergo Chriſtus in illo triduo fuit homo.

Sed Contra. Remoto ſuperiori, removetur inferius: Sed vivum, ſive animatum eſt ſuperius ad animal, & ad hominem: nam animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Sed in illo triduo mortis corpus Chriſti non fuit vivum, neque animatum. Ergo non fuit homo.

Reſpondeo dicendum, quod Chriſtum vere fuiſſe mortuum, eſt articulus fidei. Unde aſſerere omne illud, per quod tollitur veritas mortis Chriſti, eſt error contra fidem. Propter quod in Epiſt. Synodali Cyrilli (*in fi. & habetur in Concil. Epheſ. gener. 3. par. 1. c. 26. to. 3.*) dicitur: *Si quis non confitetur Dei Verbum paſſum carne, & crucifixum carne, & quod mortem guſtavit carne, anathema ſit*. Pertinet autem ad veritatem mortis hominis, vel animalis, quod per mortem deſinat eſſe homo, vel animal. mors enim hominis, vel animalis provenit ex ſeparatione animæ, quæ complet rationem animalis, vel hominis. Et ideo *dicere Chriſtum in triduo mortis hominem fuiſſe, ſimpliciter, & abſolute loquendo, erroneum eſt*.

Po-

Poteſt tamen dici, quod Chriſtus in triduo fuit homo mortuus.

Quidam tamen confeſſi ſunt, Chriſtum in triduo hominem fuiſſe, dicentes quidem verba erronea, ſed ſenſum erroris non habentes in fide: Sicut Hugo de Sancto Victore, qui (*lib. 2. de ſacram. p. 1. cap. 11.*) ea ratione dixit Chriſtum in triduo mortis fuiſſe hominem, quia dicebat animam eſſe hominem: quod tamen eſt falſum, ut in prima parte oſtenſum eſt. (*q. 75. a. 4.*) Magiſter etiam Sententiar. in 22. diſt. 3. lib. poſuit, quod Chriſtus in triduo mortis fuit homo alia ratione: quia credidit, quod unio animæ, & carnis non eſſet de ratione hominis, ſed ſufficeret ad hoc quod aliquid ſit homo, quod habeat animam humanam, & corpus, ſive conjuncta, ſive non conjuncta: Quod etiam patet eſſe falſum ex his, quæ dicta ſunt in 1. parte, (*loc. cit.*) & ex his quæ ſupra dicta ſunt circa modum unionis. (*q. 2. a. 5.*)

Ad primum ergo dicendum, quod Verbum Dei ſuſcepit animam, & carnem unitam: Et ideo illa ſuſceptio fecit Deum hominem, & hominem Deum: Non autem ceſſavit illa ſuſceptio per ſeparationem Verbi ab anima, vel a carne: ceſſavit tamen unio carnis, & animæ.

Ad ſecundum dicendum, quod homo dicitur eſſe ſuus intellectus, non quia intellectus ſit totus homo, ſed quia intellectus eſt principalior pars hominis, in quo virtualiter conſiſtit tota diſpoſitio hominis: ſicut ſi rector civitatis dicatur tota civitas, quia in eo conſiſtit tota diſpoſitio civitatis.

Ad tertium dicendum, quod eſſe ſacerdotem convenit homini ratione animæ, in qua eſt ordinis character: unde per mortem homo non perdit ordinem ſacerdotalem, & multo minus Chriſtus, qui eſt totius ſacerdotii origo.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito a ſcripturis, & Concil. eſſe inſinuatum: quod Chriſtus in triduo mortis deſiit eſſe homo. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Rom. 14. *In hoc Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur.* Adde illud Job 14. *Homo, cum mortuus fuerit, ubi quæſo eſt?* Ex his enim ſimul junctis patet intentum. Apoſtolus namque dicit, Chriſtum vere eſſe mortuum; Job autem, tamquam manifeſtum ex modo interrogan-

di relinquit, quod homo mortuus non eſt homo. *Cum (inquit) mortuus fuerit, ubi quæſo eſt?* Ideſt patet, quod amplius non eſt homo. Conſtat vero, quod Chriſtus manſit mortuus in triduo, quandoquidem anima a corpore ſeparata pro tempore illo ſemper fuit, ut habetur ex Concilio *Lateranenſi ſub Innocent. III.* de ſumma Trinitat. & fid. Cathol. cap. *firmiter. Deſcendit ad inferos, reſurrexit a mortuis, & aſcendit in cœlum: Sed deſcendit in anima, & reſurrexit in carne, aſcenditque pariter in utroque.* Hæc ibi: mortuus, inquam, manſit in triduo. ergo ſecundum ſcripturas etiam conſtat, quod pro toto illo tempore non fuit homo. A Concilio autem *Viennenſi* ſub *Clemente V.* de Summa Trinitate, & fid. Cath. inſinuatur idem per hoc, quod Chriſtum fuiſſe mortuum probavit lancea latus ejus aperiens, adeo, quod ſi mortuus antea non fuiſſet (cum tamen vere jam fuerit) ex tali cordis perforatione eſſet omnino mortuus. Verba autem Concilii ſunt hæc: „ Dei Verbum, emiſſo jam ſpiritu, perforari lancea „ ſuſtinuit latus ſuum, ut exinde profluentibus un- „ dis aquæ, & ſanguinis, formaretur unica, & im- „ maculata, ac virgo, ſancta mater Eccleſia, conjux „ Chriſti. Sicut de latere primi hominis ſoporati „ Eva ſibi in conjugium eſt formata. Ut ſic certæ „ figuræ primi, & veteris Adæ, qui ſecundum Apo- „ ſtolum eſt forma futuri, in noſtro noviſſimo A- „ dam, ideſt Chriſto veritas reſponderet. Hæc eſt, „ inquam, veritas illius prægrandis aquilæ vallata „ teſtimonio, quam propheta vidit Ezechiel anima- „ libus cæteris Euangelicis tranſvolantem, beati Jo- „ annis videlicet Apoſtoli, & Euangeliſtæ, qui ſa- „ cramenti hujus rem geſtam narrans, & ordinem „ in Euangelio ſuo, dicit. Ad Jeſum autem cum ve- „ niſſent, ut viderunt eum jam mortuum, &c. ille „ ſcit, quia vera dicit, ut & vos credatis. Nos igi- „ tur ad tam præclarum teſtimonium, ac ſanctorum „ patrum, & doctorum communem ſcientiam, Apo- „ ſtolicæ conſiderationis, ad quam dumtaxat hæc „ declarare pertinet, aciem convertentes, ſacro ap- „ probante Concilio, declaramus, prædictum Apo- „ ſtolum, & Euangeliſtam Joannem rectum in præ- „ miſſis factæ rei ordinem tenuiſſe, narrando, quod, „ Chriſto jam mortuo, unus militum lancea latus „ ejus aperuit. „ Hæc ibi. Quæ ideo etiam fuſius, quam illi noſtro propoſito inſinuando ſuffeciſſet, adduxi: ut hinc clare videas, damnatam eſſe hæreſim cujuſdam *Petri Joannis* dicentis (ut refert Directorium inquiſitorum 2. *par.*) quod Chriſtus ſuſtinuit

vul-

vulnus lanceæ, cum adhuc eſſet vivus. Hoc autem dicens ad Euangelium beati Joannis præmiſſum reſpondebat, quod Apoſtolus ipſe narravit ibi factum, ſed non ordinem facti: quoniam per quandam figuram, puta recapitulationem hoc dixit. Cæterum ad propoſitum illud primum juvabit videre Compendi. Alb. Mag. *lib.* 4. *c.* 22. *ſchol. Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS V. 280

Utrum fuerit idem numero corpus Chriſti viventis, & mortui.

Quolib. 2. *art.* 1. *& quolib.* 3. *art.* 4. *ad* 1. *& quol.* 4.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit idem numero corpus Chriſti viventis, & mortui. Chriſtus enim vere mortuus fuit, ſicut & alii homines moriuntur: Sed corpus cujuſcunque alterius hominis non eſt ſimpliciter idem numero mortuum, & vivum; quia differunt eſſentiali differentia. Ergo neque corpus Chriſti eſt ſimpliciter idem numero mortuum, & vivum.

2. Præterea. Secundum Philoſophum in 5. Metaph. (*tex.* 12. *to* 3.) *Quæcunque ſunt diverſa ſpecie, ſunt etiam diverſa numero*: Sed corpus Chriſti vivum, & mortuum fuit diverſum ſpecie: quia non dicitur oculus, aut caro mortui, niſi æquivoce, ut patet per Philoſophum in 2. de Anima, (*text.* 9. *tom.* 2.) & in 7. Metaph. (*tex.* 35. *tom.* 3.) Ergo corpus Chriſti non fuit ſimpliciter idem numero vivum, & mortuum.

3. Præterea. Mors eſt corruptio quædam: Sed illud quod corrumpitur corruptione ſubſtantiali, poſtquam corruptum eſt, jam non eſt: quia corruptio eſt mutatio de eſſe in non eſſe. Corpus ergo Chriſti, poſtquam mortuum fuit, non remanſit idem numero, cum mors ſit ſubſtantialis corruptio.

Sed Contra eſt, quod Athanaſius dicit in Epiſtola ad Epictetum: (*circa med. & incipit: Ego arbitrabar*) *Circumciſo corpore, & portato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impaſſibile, & incorporeum Dei Verbum; hoc erat in ſepulchro poſitum*: Sed corpus Chriſti vivum fuit circumciſum, & in ligno affixum; corpus autem Chri-

ſti mortuum fuit poſitum in ſepulchro. Ergo hoc idem corpus, quod fuit vivum, fuit etiam mortuum.

Reſpondeo dicendum, quod hoc quod dico *ſimpliciter* poteſt accipi *dupliciter*. *Uno modo*, ſecundum quod ſimpliciter idem eſt, quod abſolute: ſicut *ſimpliciter dicitur, quod nullo addito dicitur*, ut Philoſophus dicit. (*in fin. lib.* 2. *Topic. tom.* 1.) Et *hoc modo corpus Chriſti mortuum, & vivum ſimpliciter fuit idem numero*. Dicitur enim aliquid eſſe idem numero ſimpliciter, quia eſt ſuppoſito idem. Corpus autem Chriſti vivum, & mortuum fuit ſuppoſito idem: quia non habuit aliam hypoſtaſim vivum, & mortuum, præter hypoſtaſim Verbi Dei, ut ſupra dictum eſt. (*art.* 2. *hujus qu.*) Et hoc modo loquitur Athanaſ. in auctoritate inducta. *Alio modo* ſimpliciter idem eſt, quod omnino, vel totaliter. Et ſic *corpus Chriſti mortuum, & vivum non fuit ſimpliciter idem numero*; quia non fuit totaliter idem, cum vita ſit aliquid de eſſentia corporis viventis: eſt enim prædicatum eſſentiale, non accidentale: unde conſequens eſt, quod corpus, quod deſinit eſſe vivum, non totaliter idem remaneat. Si autem diceretur, quod corpus Chriſti mortuum totaliter idem remaneret, ſequeretur quod non eſſet corruptum, corruptione dico mortis: quod eſt hæreſis Gajanitarum, ut Iſidor. dicit, (*l.* 8. *Etym. cap.* 5. *ad fin.*) & habetur in Decretis 24. q. 3. (*cap. Quidam autem*) Et Damaſc. dicit in 3. lib. (*orth. fid. cap* 28. *in princip.*) quod „ corruptionis nomen duo ſignificat: uno modo ſeparationem animæ a corpore, „ & alia hujuſmodi: alio modo perfectam diſſolutionem in elementa. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini, ſecundum Julianum, & Gajanum, „ ſecundum primum corruptionis modum ante reſurrectionem, eſt impium: quia corpus Chriſti „ non eſſet conſubſtantiale nobis, nec in veritate „ mortuum eſſet, nec ſecundum veritatem ſalvati „ eſſemus: Secundo autem modo corpus Chriſti fuit „ incorruptum.

Ad primum ergo dicendum, quod corpus mortuum cujuſcunque alterius hominis non remanet unitum alicui hypoſtaſi permanenti, ſicut corpus Chriſti mortuum. Et ideo corpus mortuum cujuſcunque alterius hominis non eſt idem ſimpliciter, ſed ſecundum quid; quia eſt idem ſecundum materiam, non autem idem ſecundum formam. Corpus autem Chriſti remanet idem ſimpliciter propter identitatem ſuppoſiti, ut dictum eſt. (*In corpore articuli.*)

Ad ſecundum dicendum, quod quia idem numero dicitur aliquid ſecundum ſuppoſitum, idem autem ſpecie eſt idem ſecundum formam, ubicunque ſuppoſitum ſubſiſtit in una ſola natura, oportet quod ſublata unitate ſpeciei, auferatur unitas numeralis. Sed hypoſtaſis Verbi Dei ſubſiſtit in duabus naturis. Et ideo quamvis in Chriſto non remaneat corpus idem ſecundum ſpeciem humanæ naturæ, remanet tamen idem numero ſecundum ſuppoſitum Verbi Dei.

Ad tertium dicendum, quod corruptio, & mors non competit Chriſto ratione ſuppoſiti, ſecundum quod attenditur unitas, ſed ratione naturæ, ſecundum quam invenitur differentia mortis, & vitæ.

APPENDIX.

EX art. habes *primo :* quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Athanaſio, quod corpus Chriſti vivum, & mortuum fuit idem numero. A D. Athanaſio quidem, ſecundum quod adducitur cum applicatione *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod ſuppoſitum in Chriſto dicunt eſſe æternum, per ly *Tu credis in filium Dei*? Reſpondit ille, & dixit. *Quis eſt, Domine, ut credam in eum. Et dixit ei Jeſus. Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt*. Joan. 9. Nam ly *filius* dicit ſuppoſitum, *q.* 35. *art.* 1. 2. ly *quis*, ly *qui loquitur*, ly *ipſe eſt;* dicunt ſuppoſitum, ut patet. Item ly *credis in filium*, ly *credam in eum*, connotant ſuppoſitum divinum, ideſt, quod eſt verus Deus. Quandoquidem credere in aliquem, non poteſt dici de creatura, ſed ſolum de creatore, 2. 2. *q.* 1. *ar.* 9. *argum.* & *reſp. quint.* In prædictis ergo verbis Euangeliſta ſentit, quod in Chriſto, qui tunc cæco illuminato loquebatur, eſt ſuppoſitum divinum, ideſt, quod illius humanitatis viſæ eſt ſolum unum inviſibile ſuppoſitum, quod eſt Deus verus. Conſequenter ergo implicite manifeſtat, quod illud ſuppoſitum in Chriſto remanet ſemper idem, ſive corpus Chriſti mortuum fuerit, ſive vivum, quoniam Deus verus eſt omnino immutabilis, *prima, quæſtione nona, articulo* 1. & æternus *prima, quæſtione* 10. *articulo* 2. 3. Aliquid autem dicitur idem numero, non ſecundum animam actu corpori conjunctam, vel ſeparatam, ſed ſecundum ſuppoſitum. Ac ſi ergo Euangeliſta ſcholaſtice in propoſito per verba illa dixerit. Suppoſitum Chriſti eſt Deus, & ideo corpus Chriſti, ſive moriatur, ſive vivat,

eſt idem numero. Valent prædicta & in favorem *quæſtionis ſecundæ artic. ſecundi*. Item *quæſtionis quartæ articuli ſecundi*. Item *quæſtionis 16. articuli 12.* Item *quæſtionis 25. articuli primi*, *cum Elucid.* Et in damnationem hæreſum inibi recitatarum. *Secundo* vides: quomodo, ex iis bene penſatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS VI. 281.

Utrum mors Chriſti aliquid operata ſit ad noſtram ſalutem.

Inf. qu. 51. art. 1. cor. Et qu. 56. ar. 1. ad 4. Et ad Gal. 2.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod mors Chriſti nihil operata ſit ad noſtram ſalutem. Mors enim eſt quædam privatio: eſt enim privatio vitæ: Sed privatio, cum non ſit res aliqua, non habet aliquam virtutem agendi. Ergo non potuit aliquid operari ad noſtram ſalutem.

2. Præterea. Paſſio Chriſti operata eſt ad noſtram ſalutem per modum meriti: Sic autem non potuit operari mors Chriſti: nam in morte ſeparatur anima a corpore, quæ eſt merendi principium. Ergo mors Chriſti non eſt operata aliquid ad noſtram ſalutem.

3. Præterea. Corporale non eſt cauſa ſpiritualis: Sed mors Chriſti fuit corporalis. Non ergo potuit eſſe cauſa ſpiritualis noſtræ ſalutis.

Sed Contra eſt, quod Aug. dicit in 4. de Trinit. (*cap. 3. ſub fi. to. 3.*) *Una mors noſtri Salvatoris*, ſcilicet corporalis, *duabus mortibus noſtris*, ideſt animæ, & corporis, *ſaluti fuit*.

Reſpondeo dicendum, quod de morte Chriſti *dupliciter* loqui poſſumus: *Uno modo*, ſecundum quod eſt in fieri: *Alio modo*, ſecundum quod eſt in facto eſſe. Dicitur autem mors eſſe in fieri, quando aliquis per aliquam paſſionem vel naturalem, vel violentam, tendit in mortem. Et *hoc modo idem eſt loqui de morte Chriſti, & de paſſione ipſius*. Et ita ſecundum hunc modum mors Chriſti cauſa eſt ſalutis noſtræ ſecundum id, quod de paſſione ſupra dictum eſt. (*qu. 49.*) Sed in facto eſſe mors Chriſti conſideratur, ſecundum quod jam facta eſt ſeparatio corporis, & animæ: Et ſic nunc loquimur de morte Chriſti. *Hoc autem modo mors Chriſti non poteſt eſſe cauſa ſalutis noſtræ per modum meriti, ſed ſolum*

ſum per modum efficientiæ ; inquantum ſcilicet nec per mortem divinitas ſeparata fuit a Chriſti carne. & ideo quicquid contigit circa carnem Chriſti etiam anima ſeparata, fuit nobis ſalutiferum virtute divinitatis unitæ. Conſideratur autem proprie alicujus cauſæ effectus ſecundum ſimilitudinem cauſæ. Unde quia mors eſt quædam privatio vitæ propriæ, effectus mortis Chriſti attenditur circa remotionem eorum, quæ contrariantur noſtræ ſaluti; quæ quidem ſunt mors animæ, & mors corporis. Et ideo *per mortem Chriſti dicitur eſſe deſtructa in nobis mors animæ*, quæ eſt per peccatum noſtrum, ſecundum illud Rom. 4. *Traditus eſt*, ſcil. in mortem, *propter delicta noſtra*: & *mors corporis*, quæ conſiſtit in ſeparatione animæ, ſecundum illud 1. ad Cor. 15. *Abſorpta eſt mors in victoria*.

Ad primum ergo dicendum, quod mors Chriſti eſt operata ſalutem noſtram ex virtute divinitatis unitæ, & non ex ſola ratione mortis.

Ad ſecundum dicendum, quod mors Chriſti, ſecundum quod conſideratur in facto eſſe, etſi non eſt ad noſtram ſalutem operata per modum meriti, eſt tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad tertium dicendum, quod mors Chriſti fuit quidem corporalis; ſed corpus illud fuit inſtrumentum divinitatis ſibi unitæ, operans in virtute ejus etiam mortuum.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſtino, quod mors Chriſti operata eſt ad noſtram ſalutem. A D. Auguſtino quidem, ſecundum quod eſt *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Jo. 19. *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit ſanguis, & aqua*. Ecce enim, quod corpus Chriſti mortuum operatur ad noſtram ſalutem ſacramenta, ſcilicet, & baptiſmi per emiſſionem aquæ, & Euchariſtiæ per emiſſionem ſanguinis: in quibus duobus ſacramentis, tamquam excellentioribus vel neceſſitate, ut baptiſmus, vel contenti dignitate, ut Euchariſtia, cointelliguntur profluxiſſe alia ſacramenta. Ex his autem formatur Eccleſia. ergo ex latere illo corporis mortui formata eſt ſponſa Chriſti unica, dilecta, immaculata: id, quod eſt magna operatio ad ſalutem, ut patet. De hoc opere tam excellen-

ti ſalutis noſtræ a corpore mortuo, ut & melius capias intentum, ſcilicet, quod ſecundum ſcripturam mors Chriſti operatur in nobis, vide *art.* 4. *append. ex Clemen. Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LI.

De ſepultura Chriſti, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſepultura Chriſti.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum conveniens fuerit, Chriſtum ſepeliri.
Secundo. De modo ſepulturæ ejus.
Tertio. Utrum corpus ejus fuerit in ſepulchro reſolutum.
Quarto. De tempore, quo jacuit in ſepulchro.

ARTICULUS I. 282.

Utrum fuerit conveniens, Chriſtum ſepeliri.

Inf. q. 52. *a.* 4. *Et op.* 2. *c.* 241. *&* 242. *Et op.* 60. *cap.* 20. *prin. Et* 1. *Cor.* 15. *le.* 1. *c.* 3.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum ſepeliri. De Chriſto enim dicitur in Pſal. 87. *Factus eſt, ſicut homo ſine adjutorio, inter mortuos liber*: Sed in ſepulchro includuntur corpora mortuorum; quod videtur eſſe contrarium libertati. Ergo non videtur fuiſſe conveniens, quod corpus Chriſti ſepeliretur.

2. Præterea. Nihil circa Chriſtum fieri debuit, quod non eſſet ſalutiferum nobis: Sed in nullo videtur ad ſalutem hominum pertinere, quod Chriſtus fuit ſepultus. Ergo non fuit conveniens, Chriſtum ſepeliri.

3. Præterea. Inconveniens eſſe videtur, quod Deus, qui eſt ſuper cœlos excelſus, in terra ſepeliretur: Sed illud quod convenit corpori Chriſti mortuo, attribuitur Deo ratione unionis. Ergo inconveniens videtur, Chriſtum fuiſſe ſepultum.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Matth. 26. de muliere, quæ eum inunxerat: *Opus bonum operata*

rata eſt in me. & poſtea ſubdit: *Mittens enim hoc unguentum in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.*

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit Chriſtum ſepeliri. Primo* quidem ad comprobandum veritatem mortis. non enim in ſepulchro aliquis ponitur, niſi quando jam de veritate mortis conſtat. Unde & Mar. 15. legitur, quod Pilatus, antequam concederet Chriſtum ſepeliri, diligenti inquiſitione cognovit, eum mortuum eſſe. *Secundo*, quia per hoc quod Chriſtus de ſepulchro reſurrexit, datur ſpes reſurgendi per ipſum, his qui ſunt in ſepulchro, ſecundum illud Joan. 5. *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei; & qui audierint, vivent. Tertio* ad exemplum eorum, qui per mortem Chriſti ſpiritualiter moriuntur peccatis, qui ſcil. abſconduntur a conturbatione hominum. Unde dicitur Coloſſ. 3. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Unde & baptizati, qui per mortem Chriſti moriuntur peccatis, quaſi conſepeliuntur Chriſto per immerſionem, ſecundum illud Rom. 6. *Conſepulti ſumus cum Chriſto per baptiſmum in mortem.*

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus ſepultus ſe inter mortuos liberum fuiſſe oſtendit in hoc, quod per incluſionem ſepulchri non potuit impediri, quin ab eo reſurgendo exiverit.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut mors Chriſti efficienter operata eſt noſtram ſalutem, ita etiam & ejus ſepultura. Unde Hieron. dicit ſuper Matth. *Sepultura Chriſti reſurgimus.* Et Iſa. 53. ſup. illud, *Dabit impios pro ſepultura*, dicit Gloſ. (*ord. Hieron.*) ideſt *gentes, quæ ſine pietate erant, Deo, Patrique dabit; quia mortuus, & ſepultus eos acquiſivit.*

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dicitur in quodam Serm. Conc. Epheſini, (*& hab. par. 3. c. 9. aliquant. a princ. to. 3.*) *nihil horum quæ ſalvant hominem, injuriam Deo facit, quæ oſtendunt eum non paſſibilem, ſed clementem.* Et in alio Sermone ejuſdem Conc. (*parum a princ. cap.* 10.) legitur: *Nihil putat injuriam Deus, quod eſt occaſio ſalutis hominibus. Tu quidem non ita vilem Dei naturam arbitraberis, tanquam quæ aliquando ſubjecta poſſit eſſe injuriis.*

AP-

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Symbolo fidei, quod Chriſtum ſepeliri fuit conveniens. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur *Matth.* 26. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in arg. cont.* Item per dictum 1. Corinth. 15. *Tradidi vobis in primis, quod Chriſtus mortuus, & ſepultus eſt ſecundum ſcripturas.* Item per dictum Matth. 12. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ.* Item per dictum Eph. 4. *Deſcendit in inferiores partes terræ.* Vide *q.* 50. *ar.* 2. *app. & art.* 4. *app.* A ſymbolo autem fidei inſinuatur idem per ly *crucifixus, mortuus, & ſepultus*. Ad demonſtrandum enim, quod Chriſtum ſepeliri fuerit conveniens, ſufficit narrare factum, ideſt, dicere, quod ſepultus eſt. Sicut & in omnibus circa Chriſtum factis, inquantum ex parte Chriſti conſiderantur, hoc ipſum verificatur, ſcilicet, quod narrare factum ſufficit ad probandum, quod tale quid ſic fieri fuit conveniens. Rationem hujus (quod valet pro regula univerſaliſſima) vide in *q.* 41. *ar.* 1. *Coroll. poſt concl.* & *ar.* 2. 3. 4. *appendicibus, & q.* 42. 43. 44. *art. multorum append. & q.* 45. *ar.* 1. *append. Secundo* vides: quomodo, &c.

A R T I C U L U S II. 283

Utrum convenienti modo Chriſtus fuerit ſepultus.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, non convenienti modo Chriſtum fuiſſe ſepultum. Sepultura enim ejus reſpondet morti ipſius: Sed Chriſtus fuit paſſus mortem abjectiſſimam, ſecundum illud Sap. 2. *Morte turpiſſima condemnemus eum*. Ergo inconveniens videtur eſſe, quod Chriſto exhibita fuit honorabilis ſepultura, inquantum a Magnatibus fuit tumulatus, ſcilicet a Joſeph ab Arimathæa, qui erat *nobilis decurio*, ut habetur Mar. 15. & a Nicodemo, qui erat *Princeps Judæorum*, ut habetur Joan. 3.

2. Præterea. Circa Chriſtum non debuit aliquid fieri, quod eſſet ſuperfluitatis exemplum: Videtur autem ſuperfluitatis fuiſſe, quod ad ſepeliendum Chriſtum Nicodemus *venit ferens mixturam myrrhæ, & aloes quaſi libras centum*, ut dicitur Joann. 19. præ-

ſertim cum *mulier prævenerit corpus ejus ungere in ſepulturam*, ut dicitur Mar. 14. Non ergo fuit hoc convenienter circa Chriſtum factum.

3. Præterea. Non eſt conveniens, ut aliquod factum ſibiipſi ſit diſſonum: ſed ſepultura Chriſti fuit ſimplex ex una parte; quia ſcilicet Joſeph *involvit corpus ejus in ſindone munda*, ut dicitur Matth. 27. non autem *auro, aut gemmis, aut ſerico*, ut Hieron. ibid. dicit: ex alia vero parte videtur fuiſſe ambitioſa, inquantum eum cum aromatibus ſepelierunt. Ergo videtur non fuiſſe conveniens modus ſepulturæ Chriſti.

4. Præterea. *Quæcunque ſcripta ſunt*, præcipue de Chriſto, *ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt*, ut dicitur Rom. 15. Sed quædam ſcribuntur in Euangeliis circa ſepulchrum Chriſti, quæ in nullo videntur ad noſtram doctrinam pertinere; ſicut quod fuit ſepultus in horto, quod in monumento alieno, & novo, & exciſo in petra. Inconveniens ergo fuit modus ſepulturæ Chriſti.

Sed Contra eſt, quod dicitur Iſa. 11. *Et erit ſepulchrum ejus glorioſum*.

Reſpondeo dicendum, quod *modus ſepulturæ Chriſti oſtenditur eſſe conveniens quantum ad tria*. *Primo* quidem quantum ad confirmandam fidem mortis, & reſurrectionis ipſius. *Secundo* ad commendandam pietatem eorum, qui eum ſepelierunt. Unde Auguſt. dicit in 1. de Civ. Dei: (*c.* 13. *cir. med. to.* 5.) *Laudabiliter commemorantur in Euangelio, qui corpus ejus de Cruce acceptum diligenter, atque honorifice tegendum, ſepeliendumque curarunt*. *Tertio* quantum ad myſterium, per quod informantur illi, qui Chriſto conſepeliuntur in mortem.

Ad primum ergo dicendum, quod circa mortem Chriſti commendatur patientia, & conſtantia ipſius, qui mortem eſt paſſus; & tanto magis, quanto mors fuit abjectior: ſed in ſepultura honorifica conſideratur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorifice ſepelitur, & præfiguratur devotio fidelium, qui erant Chriſto mortuo ſerrituri.

Ad ſecundum dicendum, quod in hoc quod Euangeliſta dicit, quod *ſepelierunt eum, ſicut mos eſt Judæis ſepelire*, ſicut Aug. dicit ſuper Joann. (*Tract.* 120. *cir. med. to.* 9.) „admonuit in hujuſmodi officiis, „quæ mortuis exhibentur, morem cujuſlibet gentis „eſſe ſervandum. Erat autem iſtius gentis conſue„tudo, ut mortuorum corpora variis aromatibus „condirentur, ut diutius ſervarentur illæſa. „Unde

de & in 3. de doctr. Chriſt. (*c. 12. a princ. to. 3.*) dicitur, quod „ in omnibus talibus non uſus rerum, „ ſed libido utentis in culpa eſt. Et poſtea ſubdit: „ quod in aliis perſonis plerunque flagitium eſt, in „ divina, vel prophetica perſona maximæ cujuſdam „ rei ſignum eſt. „ Myrrha enim, & aloe propter ſui amaritudinem ſignificant pœnitentiam, per quam aliquis in ſeipſo Chriſtum conſervat abſque corruptione peccati; odor autem aromatum ſignificat bonam famam.

Ad tertium dicendum, quod myrrha, & aloe adhibebantur corpori Chriſti, ut immune a corruptione ſalvaretur, quod videbatur ad quandam neceſſitatem pertinere. unde datur nobis exemplum, quod licite poſſumus aliquibus pretioſis uti medicinaliter pro neceſſitate noſtri corporis conſervandi; Sed involutio corporis pertinebat ad ſolam quandam decentiam honeſtatis. & in talibus ſimplicibus debemus eſſe contenti. Per hoc tamen ſignificabatur, ut Hieron. dicit (*in hunc loc. Matth.*) quod *ille in ſindone munda involvit Jeſum, qui mente pura eum ſuſceperit.* Et hinc, ut Beda dicit ſuper Mar. (*cap. 44. ſecundum ejus ordinem*), „ Eccleſiæ mos obtinuit, ut ſacrificium „ Altaris non in ſerico, neque in panno tincto, ſed „ in lino terreno celebretur, ſicut corpus Domini „ eſt in ſindone munda ſepultum.

Ad quartum dicendum, quod Chriſtus ſepelitur in horto, ad ſignificandum quod per mortem, & ſepulturam ipſius liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradiſi commiſſum. Ideo autem Salvator in aliena ponitur ſepultura, ut Aug. dicit in quodam Sermone, (*qui eſt 133. de Temp. a med. to. 10.*) *quia pro aliorum moriebatur ſalute: ſepulchrum autem mortis eſt habitaculum*. Per hoc etiam conſiderari poteſt paupertatis abundantia pro nobis ſuſceptæ. Nam qui domum in vita non habuit, poſt mortem quoque in alieno ſepulchro reconditur, & nudus exiſtens a Joſeph cooperitur. In novo autem ponitur monumento, ut Hieron. dicit, (*in hunc loc. Matth.*) *ne poſt reſurrectionem, cæteris corporibus remanentibus, ſurrexiſſe alius fingeretur*. Poteſt autem & novum ſepulchrum Mariæ Virginalem uterum demonſtrare. Per hoc etiam datur intelligi, quod per Chriſti ſepulturam omnes innovamur, morte, & corruptione deſtructa. In monumento autem exciſo in petra conditus eſt, ut Hieron. dicit (*ſup. illud Matth. 27. Jube ergo cuſtodiri &c.*) *ne ſi ex multis lapidibus ædificatum fuiſſet, tumuli fundamentis ſuffoſſis, ablatus furto diceretur*. Unde & ſaxum magnum,

quod

quod appoſitum fuit, oſtendit, quod *non abſque auxilio plurimorum ſepulchrum potuiſſet reſerari*. Si etiam ſepultus fuiſſet in terra, dicere poterant: *Suffoderunt terram, & furati ſunt eum*, ſicut Auguſt. dicit. Significatur autem myſtice per hoc, ut Hilar. dicit, (*can. ult. in Matth. ad fin.*) quod „ per Apoſtol. „ doctrinam in pectus duritiæ Gentilis quodam do- „ ctrinæ opere exciſum Chriſtus infertur, rude ſcil. „ ac novum, & nullo antea ingreſſu timori Dei per- „ vium: Et quia nihil præter eum oportet in pecto- „ ra noſtra penetrare, lapis oſtio advolvitur: „ Et, ſicut Origen. dicit, (*tract. 35. in Matth. ad fi.*) „ non „ fortuito ſcriptum eſt, quod Joſeph involvit corpus „ Chriſti ſindone munda, & poſuit in monumento „ novo, & quod advolvit lapidem magnum; quia o- „ mnia, quæ ſunt circa corpus Jeſu, munda ſunt, „ & nova, & valde magna. „ † Denique, ut Ambr. dicit ſuper Luc. (*c. 23. ſup. illud, Et ecce vir &c.*) „ Bene Chriſtus in monumento conditur juſti, ut „ in juſtitiæ habitatione conquieſcat. Monumentum „ enim hoc in duritiæ Gentilis petra ſibi juſtus ex- „ cidit penetrabili verbo, ut prætenderet in natio- „ nibus virtus Chriſti. Cui pulcherrime admotus eſt „ lapis, ne pateret. Quicunque enim in ſe bene hu- „ maverit Chriſtum, diligenter cuſtodiat, ne eum „ perdat, neve perfidiæ ad illum ſit ingreſſus. „ Et mox: *Bene in petra exciſum, hoc eſt in fidei firmamento, de qua veri Iſraelitæ dulcedinem mellis, & oleum ſpiritale ſuxerunt*.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum: quod modus ſepeliendi Chriſtum fuit conveniens. Inſinuatur vero per hoc, quod dicitur *Iſa. 11. ut in arg. cont.* Et ſimul per hoc, quod legitur in Euangeliis quoad ejus ſepulturæ qualitatem, ut *Mat. 27. Mar. 15. Luc. 23. Joan. 19.* Patet enim ibi, quod glorioſum ex multis partibus fuit ſepulchrum Chriſti, hoc eſt, quod modo multipliciter glorioſo ſepultus eſt Chriſtus. Id, quod olim ab Iſaia prædictum fuerat per ly *erit ſepulchrum ejus glorioſum*. Conſtat autem, quod conveniens eſt adimplere prophetiam, cum ſic Deus in ſuis dictis verax comprobetur in facto. Modus ergo, quem circa ſepulturam Domini ſervatum videmus per Euangelia, non poteſt non eſſe conveniens; quoniam per correſpondentiam ad di-

divinum oraculum, *Iſa.* 11. præexpreſſum ſit. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 284

Utrum corpus Chriſti in ſepulchro fuerit incineratum.

Inf. q. 53. *a.* 1. *cor.* & *ad* 1. *Et* 3. *d.* 21. *qu.* 1. *art.* 2. & *qu.* 2. *art.* 1. *ad* 1. *Et opuſ.* 2. *c.* 235. *Et op.* 60. *c.* 20.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti in ſepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors eſt pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio. dictum eſt enim primo homini poſt peccatum: *Pulvis es, & in pulverem reverteris*, ut dicitur Gen. 3. Sed Chriſtus mortem ſuſtinuit, ut nos a morte liberaret. Ergo etiam incinerari debuit corpus ejus, ut nos ab incineratione liberaret.

2. Præterea. Corpus Chriſti fuit ejuſdem naturæ cum corporibus noſtris; Sed corpora noſtra ſtatim poſt mortem reſolvi incipiunt, & ad putredinem diſponuntur; quia exhalante calido naturali ſupervenit calor extraneus, qui putrefactionem cauſat. Ergo videtur, quod ſimiliter in corpore Chriſti acciderit.

3. Præterea. Sicut dictum eſt, (*art* 1. *huj. qu.*) Chriſtus ſepeliri voluit, ut daret hominibus ſpem reſurgendi etiam de ſepulchris. Ergo etiam incinerationem pati debuit, ut ſpem reſurgendi incineratis poſt incinerationem daret.

Sed Contra eſt, quod in Pſ. 15. dicitur: *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: quod Damaſcen. exponit in 3. lib. (*orth. fid. c.* 18.) de corruptione, quæ eſt per reſolutionem in elementa.

Reſpondeo dicendum, quod *non fuit conveniens, corpus Chriſti putrefieri, vel quocunque modo incinerari*: quia putrefactio cujuſcumque corporis provenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non poteſt amplius corpus continere in unum. Mors autem Chriſti ſicut ſupra dictum eſt, (*qu. præc. a.* 1. *ad* 2.) non debuit eſſe ex naturæ infirmitate, ne crederetur non eſſe voluntaria. & ideo non ex morbo, ſed ex paſſione illata voluit mori, cui ſe obtulit ſponte. Et ideo Chriſtus, ne mors ejus naturæ infirmitati adſcriberetur, noluit corpus ſuum qualitercumque putrefieri, aut qualitercumque reſolvi; ſed ad oſtenſionem virtutis divinæ voluit corpus illud incorruptum permanere. Unde Chryſoſt. dicit, (*in demonſtrat.*

quod

quod Deus ſit cont. Gentil. parum ante med.) quod „ viventibus aliis hominibus , his ſcilicet qui ege- „ runt ſtrenue , arrident propria geſta : his autem „ pereuntibus , pereunt . Sed in Chriſto eſt totum „ contrarium . nam ante crucem omnia ſunt mœſta , „ & infirma : ut autem crucifixus eſt , omnia clariora „ ſunt facta ; ut noſcas , non purum hominem cru- „ cifixum .

Ad primum ergo dicendum , quod Chriſtus , cum non eſſet ſubjectus peccato , neque morti erat obnoxius , neque incinerationi ; Voluntarie tamen mortem ſuſtinuit propter noſtram ſalutem , ſecundum rationes ſupradictas (*q. præc. a.* 1.) Si autem corpus ejus fuiſſet putrefactum , vel reſolutum , magis hoc fuiſſet in detrimentum ſalutis humanæ , dum non crederetur in eo eſſe virtus divina . Unde ex perſona ejus in Pſ. 29. dicitur : *Quæ utilitas in ſanguine meo , dum deſcendo in corruptionem ?* quaſi dicat : *Si corpus meum putreſcat , perdetur effuſi ſanguinis utilitas* . (Gloſ. ord. Auguſt. to. 8.)

Ad ſecundum dicendum , quod corpus Chriſti quantum ad conditionem naturæ paſſibilis putrefactibile fuit , licet non quantum ad meritum putrefactionis , quod eſt peccatum ; ſed virtus divina corpus Chriſti a putrefactione præſervavit , ſicut & reſuſcitavit a morte .

Ad tertium dicendum , quod Chriſtus de ſepulchro reſurrexit virtute divina , quæ nullis terminis coarctatur . Et ideo hoc quod a ſepulchro ſurrexit ſufficiens argumentum fuit , quod homines erant reſuſcitandi virtute divina non ſolum de ſepulchris , ſed etiam de quibuſcumque cineribus .

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas , merito eſſe inſinuatum a Scripturis , & BB. Vincentio , & Chryſoſtomo , quod Chriſti corpus non debuit incinerari . A ſcripturis quidem per dictum Pſ. 15. *Nec dabis* , &c. ut cum Damaſc. expoſitione eſt *in argum. contr.* Item per dictum Pſal. 29. *Quæ utilitas* , &c. ut cum expoſitione in ad *primum* A BB. autem Vincentio , & Chryſoſtomo ut habetur in ſer. Paraſc. ejuſdem S. Vincentii , ubi dicit . „ Sexto „ fuit in paſſione Chriſti ſepelitio terrenalis . Ratio , „ quoniam ex peccato Adæ humanum genus non ſo- „ lum fuit condemnatum ad mortem , ſed etiam ad „ ſepulturam , & reſolutionem , & corruptionem . Ge- „ neſ. 3. Pulvis es , & in pulverem reverteris . Ideo

„ Chri-

„ Chriſtus voluit ſepeliri, ſed non corrumpi, juxta „ illud David. Non dabis ſanctum tuum videre cor„ ruptionem. *Et infra*. Iſtud unguentum amaritu„ dine ſua coercet vermes a cadaverum corroſione, „ & corruptione, & putredine. Ex quo patet ſe„ cundum Chryſ. quod iſti non habuerunt adhuc de „ Chriſto plenam & perfectam fidem; non intel„ ligentes illud pſ. Non dabis, ſanctum tuum vi„ dere corruptionem. Unde, ſi corpus Chriſti ja„ cuiſſet in ſepulchro uſque ad diem noviſſimum, „ non fuiſſet incineratum, nec putrefactum, quia „ erat balſamatum divinitate. „ Hæc ibi. *Secundo* „ vides, &c.

ARTICULUS IV. 285

Utrum Chriſtus fuerit in ſepulchro ſolum una die, & duabus noctibus.

Inf. q. 52. a. 4. co. & qu. 53. a. 2. cor. Et op. 2. c. 235. Et op. 60. c. 20. Et 1. Cor. 15. l. 1.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit in ſepulchro ſolum una die, & duabus noctibus. Dicit enim ipſe Matth. 12. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*. Sed in corde terræ fuit in ſepulchro exiſtens. Non igitur fuit in ſepulchro ſolum una die, & duabus noctibus.

2. Præterea. Gregor. dicit in Hom. Paſchali, (*quæ eſt 21. in Euang. ad fi.*) quod *ſicut Samſon abſtulit media nocte portas Gazæ; ita Chriſtus media nocte auferens portas inferni reſurrexit:* Sed poſtquam reſurrexit, non fuit in ſepulchro. Ergo non fuit in ſepulchro duabus noctibus integris.

3. Præterea. Per mortem Chriſti lux prævaluit tenebris: Sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. Ergo convenientius fuit, quod corpus Chriſti fuerit in ſepulchro duobus diebus, & una nocte, quam e converſo.

Sed Contra eſt, quod, ſicut Auguſt. dicit in 4. de Trinit. (*c. 6. a med. to. 3.*) *a veſpere ſepulturæ uſque ad diluculum reſurrectionis triginta ſex horæ ſunt, ideſt nox tota cum die tota, & nocte tota*.

Reſpondeo dicendum, quod ipſum tempus, quo Chriſtus in ſepulchro manſit; effectum mortis ejus repræſentat. Dictum eſt autem ſupra, (*q. præc. a. 6.*) quod per mortem Chriſti liberati ſumus a *duplici*

plici morte, ſcilicet a morte *animæ*, & a morte *corporis*: Et hoc ſignificatur per duas noctes, quibus Chriſtus in ſepulchro permanſit. Mors autem ejus, quia non fuit ex peccato proveniens, ſed ex charitate ſuſcepta, non habuit rationem noctis, ſed diei: & ideo ſignificatur per diem integrum, quo Chriſtus fuit in ſepulchro. Et ſic *conveniens fuit quod Chriſtus una die, & duabus noctibus eſſet in ſepulchro*.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in libro 3. de conſenſu Euangeliſtarum, (*c.* 24. *in med. to.* 4.) „ quidam modum loquutionis „ Scripturæ neſcientes, noctem voluerunt annume- „ rare tres illas horas a ſexta uſque ad nonam, „ quibus Sol obſcuratus eſt, & diem tres horas a- „ lias, quibus iterum terris eſt redditus, ideſt a „ nona uſque ad occaſum. ſequitur enim nox fu- „ turi ſabbati, qua cum ſuo die computata, e- „ runt jam duæ noctes, & duo dies. Porro autem „ poſt ſabbatum ſequitur nox primi ſabbati, ideſt „ illuceſcentis diei Dominicæ, in qua tunc Domi- „ nus reſurrexit. Et ita adhuc non conſtabit ratio „ trium dierum, & trium noctium. Reſtat ergo, „ ut hoc inveniatur illo Scripturarum uſitato lo- „ quendi modo, quo a parte totum intelligitur; ita ſc. quod unam noctem, & unam diem accipiamus pro uno die naturali. (*quod ſequitur hab. l.* 4. *de Trinit. c.* 6. *to.* 3.) Et ſic *primus dies computatur ab extrema parte ſui*, qua Chriſtus in ſexta feria eſt mortuus, & ſepultus. *Secundus* autem dies eſt integer cum vigintiquatuor horis nocturnis, & diurnis: „ Nox autem ſequens pertinet ad tertium „ diem. Sicut enim primi dies propter futurum ho- „ minis lapſum a luce in noctem, ita iſti propter „ hominis reparationem a tenebris computantur in „ lucem.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit in 4. de Trin. (*cap.* 6. *implic. to.* 3.) Chriſtus in diluculo reſurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis. Unde de mulieribus dicitur Joan. 20. quod *cum adhuc eſſent tenebræ, venerunt ad monumentum*. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor. dicit, (*hom.* 21. *in Euang. verſ. fin.*) Chriſtum media nocte ſurrexiſſe, non quidem diviſa nocte in duas partes æquales, ſed infra ipſam noctem. illud enim diluculum & pars noctis, & pars diei dici poteſt, propter convenientiam quam cum utroque habet.

Ad

Ad tertium dicendum, quod intantum lux in morte Chriſti prævaluit, (quæ ſignificatur per unam diem) quod tenebras duarum noctium, ideſt duplicis mortis noſtræ, removit, ut dictum eſt. (*in corp. ar.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem interimas hæreſim *Armenorum* dicentium, Chriſtum de ſepulchro reſurrexiſſe die ſabbati poſt Paraſceven hora ſexta. Per hoc enim, quod articulus iſte monſtrat, quod Chriſtus manſit in ſepulchro duabus noctibus integris, conſtat aperte, quod impugnat, & expugnat prædictum errorem. *Secundo* vides: quomodo per rationem oſtendas, illam merito damnari a Pſal. 56. *Exurge gloria mea, exurge pſalterium, & cithara; exurgam diluculo.* Item a *Pſalm.* 107. ubi eiſdem verbis reſurrectionis Dominicæ horam determinat eſſe diluculum. Ibi enim Deus pater iuvitat filium ad exurgendum a mortuis, ſeu de ſepulchro, per ly *exurge gloria mea, exurge pſalterium, & cythara*, & Deus filius ei reſpondet per ly *exurgam diluculo*. Vide reſurrectionem in ly *exurgam*; vide horam reſurgendi in ly *diluculo*. Nec mireris, quod pater vocet filium, *Gloria mea, pſalterium, cithara:* quoniam nomina hæc tria realitati rei conveniunt, & maxime quidem præ cæteris omnibus. Chriſtus namque in hac vita ſemper in omnibus, quæ quocumque modo fecit, dixit, cogitavit, & paſſus eſt, diligebat, maximoque ſtudio procurabat honorem patris: juxta illud Joan. 8. *Ego gloriam meam non quæro, ſed honorifico patrem meum.* Ideo jure optimo Pater Chriſtum vocat gloriam ſuam. Item Chriſtus legem veterem venerat adimplere, *Matth.* 5. quam ſane legem deſignat pſalterium eo, quod habet decem chordas, & eſt inſtrumentum cameræ ſecretum, & non ſonat multum. Sic lex Moſayca fuit tamquam inſtrumentum cameræ ſecretum, cum data ſit ſoli populo Judæorum, 1. 2. *q.* 98. *a.* 4. & decem chordas habuit, quia principaliter in decem præceptis conſiſtit, 1. 2. *q.* 100. *art.* 1. 3. & non ſonat multum, quoniam ceſſatura erat tempore novo, 1. 2. *q.* 103. *a.* 3. Merito igitur ex obedientia tanta ad legem veterem Chriſtus vocatur pſalterium. Item Chriſtus legem novam mundo dedit, 1. 2. *q.* 106. *art.* 1. 2. ad omne tempus in futurum ſe extendentem, 1. 2. *q.* 106. *a.* 4. & ad omnes abſolute eos obligando, in tota terra

ra habitantes, ſonum ſuum emittentem, juxta illud Pſal. 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*, quam ſane legem repræſentat cithara in hoc, quod ipſa eſt inſtrumentum habens vocem clariorem, & magis audibilem etiam a remotis. De novæ ſuper veterem claritate, ſeu perfectione majori, vide 1. 2. *q.* 107. & 108. articulis ſuis. Recte ergo propter tantæ legis lationem Chriſtus a patre vocatus eſt cithara. Damnatur quoque antedicta hæreſis ab Oſea in perſona populorum in Chriſtum crediturorum, dicente c. 9. *Vivificabit nos poſt duos dies, & in die tertia ſuſcitabit nos, & vivemus in conſpectu ejus, ſciemus, ut cognoſcamus Dominum. Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus*. Ex his prophetæ verbis ad propoſitum Chriſti reſurgentis dictis, notato ly *quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus ejus*, ſcilicet de ſepulchro. Item a Matt. 16. 20. Marc. 9. 10. Luc. 18. *tertia die reſurget*. Si tertia die. ergo non poteſt hoc eſſe in die ſabbati, ut patet. Item a Mat. 12. *Erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*. Quod quidem Chriſti dictum fuit expoſitum ab Angelo dicente Mat. 28. *ſurrexit, ſicut dixit*. Hoc eſt. Non tantum ſurrexit, quod ſcilicet ſe ſurrecturum eſſe dixit: ſed etiam ſurrexit, ſicut, ideſt eo modo, quo dixit. Cum ergo (ſecundum Eccleſiæ doctrinam, ut nunc videbimus) Chriſtus ſurrexerit diluculo Dominicæ primæ poſt Paraſceven, patet, quod facto ipſo monſtravit, quod illud ſuum dictum, ſcilicet *tribus diebus, & tribus noctib.* debet de neceſſitate intelligi per figuram ſynecdoche, exceptis una die, & duabus noctibus artificialibus integris (ut *ad primum*) Conſtat itaque, quod per illud dictum *Mat.* 12. exponente Chriſto, condemnatur hæreſis *Armenorum*. Item a Symbolo fidei Apoſtolorum, Patrum *Concilii Nicæni primi*, & totius Eccleſiæ catholicæ, per ly *tertia die reſurrexit a mortuis*, per ly *reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas*. Id, quod & in ſcripturis populorum, ideſt in ſolemnitatibus feſtivis, eadem Eccleſia, cujus auctoritas maxima eſt, 2. 2. *q.* 10. *ar.* 12. deſcripſit patente ab orbe univerſo legendum: quando quotannis reſurrectionis Chriſti gaudium in Dominica die, non ſabbato, celebrandum inſtituit, & celebrat. Tali enim facto ſuo profitetur coram toto mundo, & Chriſtum in Dominica die a mortuis reſurrexiſſe, & phantaſticam illam poſitionem de ſabbato eſſe pro hæreſi judicandam, atque damnandam. Propterea etiam in hujus veritatis continuam pro-

proteſtationem, & in ſignum perpetuum ſuæ gratitudinis pro reſurrectione ſponſi ſui diem ſolis, qui immediate diei ſaturni juxta morem gentilium nominibus planetarum olim dies hebdomadæ deſignantium ſuccedebat, vocavit nomine alio, ſcilicet Dominicam, a Domino dominantium, qui eſt Chriſtus tali die reſurgens, denominationem faciendo. Ex his omnibus Eccleſiæ inſtitutis patet, quod male, & contra ipſius intentionem, immo & contra expreſſa ejuſdem verba, occaſio contrarium de die reſurrectionis opinandi accipitur (ut videntur illius hæreſis patroni accepiſſe) ex ceremonia, Miſſa, officiiſque aliquibus eccleſiaſticis in die ſaturni, ideſt, in ſabbato poſt Pentecoſten hora ſexta, vel nona obſervatis. Ecce. Tunc benedicit cereum Paſchalem ſacris veſtibus gaudioſis indutus eccleſiæ miniſter, tunc in miſſa Euangelium de reſurrectione *Matth.* 28. canit. Tunc epiſtolam, præfationem, canonis partem, collectaſque de reſurrectione tractantia jubiloſis vocibus tum hominum, tum campanarum, tum organorum, proclamat. Viderunt ii, hæc tunc fieri in eccleſia, & ex hoc (ut videtur) ſcandalizati ſunt, ideſt, acceperunt occaſionem errandi. Neſcierunt (quod tamen ſcire debuerant) eccleſiam per prædicta proteſtari, & hoc expreſſe, ſe prævenire officium illud, quod in nocte ſequenti, ideſt, in nocte Dominicæ ſolebat primitus fieri, & hoc juſtis de cauſis emergentibus. Dixi ly *quod tamen ſcire debuerant*, quoniam nulla ignorantia eos in hoc potuit excuſare: adeo clara, & manifeſta ſunt, quæ dicuntur. In benedictione cerei quoties fit mentio de nocte per ly *Hæc nox eſt*, ly *o vere beata nox*, ly *Hæc eſt illa nox*, &c. In collectis item per ly *ſacratiſſimam noctem:* in præfatione quoque per ly *ſed in hac potiſſimum nocte:* In particula etiam canonis per ly *& noctem ſacratiſſimam*. Nunquid non & ad Euangelium legendum nox commemoratur per hoc, quod acolyti modo inſolito, ideſt ſine luminaribus accenſis illuc ipſum audituri accedunt? Quæ igitur, & quanta eorum cæcitas in accipiendo hinc ſcandalum fuit, & inter tot memorias noctis in meridie factas non agnoſcendo myſterium! Hoc videlicet, quod tunc eccleſia non diem, non horam, non feſtum reſurrectionis celebrat, ſed quædam quaſi præludia tam gaudioſæ mox venturæ ſolemnitatis agit. Vide in Decretis, *diſt.* 75. *c. quod a patribus*, *& de conſecr. diſt.* 3. *c. ſabbato*. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO LII.

De deſcenſu Chriſti ad inferos, in octo articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de deſcenſu Chriſti ad inferos.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo. Utrum fuerit conveniens, Chriſtum ad inferos deſcendere.
Secundo. In quem infernum deſcenderit.
Tertio. Utrum totus fuerit in inferno.
Quarto. Utrum aliquam moram ibi traxerit.
Quinto. Utrum ſanctos Patres ab inferno liberaverit.
Sexto. Utrum damnatos ab inferno liberaverit.
Septimo. Utrum liberaverit pueros in peccato originali defunctos.
Octavo. Utrum liberaverit homines de purgatorio.

ARTICULUS I. 286

Utrum fuerit conveniens, Chriſtum ad infernum deſcendere.

3. *d.* 22. *q.* 2. *a.* 1. *q.* 1. *Et op.* 2. *c.* 235. *& op.* 60. *c.* 21. *princ.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum ad infernum deſcendere. Dicit enim Auguſt. in Epiſt. ad Evodium: (*quæ eſt* 99. *aliquant. ante med. to.* 2.) *Nec ipſos quidem inferos uſpiam Scripturarum in bono appellatos potui reperire*: Sed anima Chriſti non deſcendit ad aliquod malum; quia nec animæ juſtorum ad aliquod malum deſcendunt. Ergo videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum ad inferos deſcendere.

2. Præterea. Deſcendere ad inferos non poteſt Chriſto convenire ſecundum divinam naturam, quæ eſt omnino immobilis, ſed ſolum convenire poteſt ei ſecundum naturam aſſumptam. Ea vero, quæ Chriſtus fecit, vel paſſus eſt in natura aſſumpta, ordinantur ad humanam ſalutem, ad quam non videtur neceſſarium fuiſſe, quod Chriſtus deſcenderit ad

ad inferos; quia per paſſionem ſuam, quam in hoc mundo ſuſtinuit, nos liberavit a culpa, & pœna, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 50. *a.* 6.) Non igitur fuit conveniens, quod Chriſtus ad infernum deſcenderet.

3. Præterea. Per mortem Chriſti ſeparata eſt anima a corpore ejus, quod quidem in ſepulchro poſitum fuit, ut ſupra dictum eſt: (*q. præc.*) Non autem videtur, quod ſecundum animam ſolum ad infernum deſcenderit: quia anima, cum ſit incorporea, non videtur quod localiter poſſit moveri: hoc enim eſt corporum, ut probatur in 6. Phyſic. (*tex.* 32. *to.* 2.) deſcenſus autem motum corporalem importat. Non ergo fuit conveniens, quod Chriſtus ad infernum deſcenderet.

Sed Contra eſt, quod dicitur in Symbolo: *Deſcendit ad inferos*. Et Apoſt. dicit Epheſ. 4. *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum ad inferiores partes terræ?* Gloſſa (*interl.*) ideſt *ad inferos*.

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit, Chriſtum ad infernum deſcendere*. *Primo* quidem, quia ipſe venerat pœnam noſtram portare, ut nos a pœna eriperet, ſecundum illud Iſa. 53. *Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*. Ex peccato autem homo incurrerat non ſolum mortem corporis, ſed etiam deſcenſum ad inferos. Et ideo ſicut fuit conveniens, eum mori, ut nos liberaret a morte: ita conveniens fuit, eum deſcendere ad inferos, ut nos a deſcenſu ad inferos liberaret. Unde dicitur Oſeæ 13. *Ero mors tua, o mors; ero morſus tuus, inferne*. *Secundo*, quia conveniens erat, ut victo diabolo per paſſionem, vinctos ejus eriperet, qui detinebantur in inferno, ſecundum illud Zachar. 9. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu*. & Coloſſ. 2. dicitur: *Expolians principatus, & poteſtates traduxit confidenter*. *Tertio*, ut ſicut poteſtatem ſuam oſtendit in terra vivendo, & moriendo, ita etiam poteſtatem ſuam oſtenderet in inferno ipſum viſitando, & illuminando. Unde dicitur in Pſalm. 23. *Attollite portas principes veſtras*: Gloſſ. (*ord. Aug. to.* 8.) „ ideſt Principes inferni auferte poteſtatem veſtram, qua uſque nunc homines in inferno detinebatis: & ſic, in nomine Jeſu omne genu flectatur, non ſolum cœleſtium, ſed etiam infernorum, „ ut dicitur Phil. 2.

Ad primum ergo dicendum, quod nomen inferorum ſonat in malum pœnæ, non autem in malum cul-

culpæ. Unde decuit Chriſtum in infernum deſcendere, non tanquam ipſe eſſet debitor pœnæ, ſed ut eos, qui erant pœnæ obnoxii, liberaret.

Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti fuit quaſi quædam cauſa univerſalis humanæ ſalutis, tam vivorum, quam mortuorum. Cauſa autem univerſalis applicatur ad ſingulares effectus per aliquid ſpeciale. Unde ſicut virtus paſſionis Chriſti applicatur viventibus per ſacramenta configurantia nos paſſioni Chriſti; ita etiam applicata eſt mortuis per deſcenſum Chriſti ad inferos. Propter quod ſignanter dicitur Zachar. 9. quod *eduxit vinctos de lacu in ſanguine teſtamenti ſui*, ideſt per virtutem paſſionis ſuæ.

Ad tertium dicendum, quod anima Chriſti non deſcendit ad inferos eo genere motus, quo corpora moventur, ſed eo genere motus, quo angeli moventur, ſicut in prima parte habitum eſt. (q. 53.)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim quorundam (ut refert Iſidorus) dicentium, quod Chriſtus non deſcendit ad inferos. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Symbolo fidei Apoſtolorum, ut *in argum. contr.* Nec mireris, quod in Symbolo Patrum inter Miſſarum ſolemnia cantato non repetitur ly *deſcendit ad inferos:* quoniam intentio Patrum ipſorum non fuit condere ſymbolum novum, ſed exponere illud Apoſtolorum ibi, ubi opus erat expoſitione, ideſt poſitione explicita eorum myſteriorum, quæ implicite continebantur in illo Apoſtolorum, & hoc ad fugandas hæreſes hominum impiorum, qui circa ſymbolum Apoſtolicum zizania jam ſeminare incœperant. Quia vero nondum error contra deſcenſum Chriſti ad inferos pullulaverat, ideo prædicti patres in ſuo ſymbolo hunc articulum tacuerunt. Ac ſi taciturnitate hac ſua dixiſſent. Noſtri inſtituti non eſt reaſſumere ſingulos fidei articulos in ſymbolo Apoſtolorum contentos, niſi eos, quorum veram intelligentiam hæretici hactenus depravare conati ſunt: ut, iiſdem in veritate ſua nativa explicatis, volucres has deſcendentes ſuper ſacrificio Domini, eique infeſtas abigamus, adinſtar fidelis Abrahæ, *Gen.* 15. Vide 2. 2. *q.* 1. *ar.* 9. *ad* 4. Item merito damnari ab *Epheſ.* 4. ut *in argum. contr.* Item a Concilio *Lateran.* ſub *Innoc.* 3. ſecundum quod patet, *q.* 50. *ar.* 4. *appen.* Item ab

Eccleſia catholica in hymno completorii temporis paſchalis, Chriſtum ſic alloquente. *Quæ te vicit clementia, ut ferres noſtra crimina, crudelem mortem patiens, ut nos a morte tolleres; inferni clauſtra penetrans, tuos captivos redimens*. His enim verbis illa non tantum damnat, ſed & abundanter damnat omnes contrarium de tali deſcenſu dicentes, ſive dicturos. Nam ibi declarat, non ſolum, quod ad inferos deſcendit, ſed etiam quod ex magno motivo, & magna utilitate hoc fecit. Ex magno, inquam, antonomaſtice, ideſt, maximo motivo, quia, ut ſic deſcenderet, ſua eum clementia vicit, ex magna item antonomaſtice, ideſt maxima utilitate: quia, ut ſuos captivos redimeret, clauſtra inferni penetravit. Ecce, quanta clementia: Ecce, quanta utilitas. Quinque millia annorum jam tranſierant a prædicta ſuorum captivitate (cum ab Abel juſto inceperit) & tanti temporis interſtitium non potuit adducere Chriſtum in oblivionem ſervorum ſuorum; cum tamen breviori admodum horarum decurſu ium præpoſitus pincernarum oblitus ſit interpretis ſui, *Geneſ.* 40. tum plurimi, quotidiana experientia teſte, obliviſcantur charorum ſuorum. O vere B. ſervitui, Clementiſſime Jeſu! Tanto etiam tempore captivi illi jam intelligebantur a deſiderio ſuo, quandoquidem *ſpes, quæ differtur, affligit animam*, Prov. 13. Unde, ſecundum regulam topicam, quanto majoris boni ſpes fuerit, & differatur: tanto magis ex dilatione tali affligetur anima. Cum itaque bonum a captivis illis ſperatum, intenſiſſimeque deſideratum, eſſet infinite magnum, ideſt vita æterna, & tam longiſſimo temporum intervallo differretur, fatendum utique erit, quod ſanctorum illorum captivorum deſiderium adeo hinc affligebatur, ut non affatu ſolum, ſed nec cogitatu quidem, ſit nobis comprehenſibile. Secundum eccleſiam ergo in ſuperiorib. loquentem, Chriſtus ad inferos & deſcendit, & ex graviſſimis cauſis (quæ ſunt illa duo) deſcendit, id, quod eſt convenientiſſimum, ſecundum eandem, fuiſſe, quod ad inferos deſcenderet. Hoc autem (ut patet, & ſupra tetigimus) eſt, eam ex ſuperabundanti condemnare hæreſim in princ. app. relatam. *Tertio* vides: &c.

AR-

ARTICULUS II.

Utrum Chriſtus deſcenderit ad infernum damnatorum.

3. d. 22. q. 2. a. 1. q. 2. Et op. 60. c. 21. circa med.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus deſcenderit etiam ad infernum damnatorum. Dicitur enim ex ore divinæ Sapientiæ Eccleſiaſt. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ*: Sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorum, ſecundum illud Pſal. 62. *Introibunt in inferiora terræ*. Ergo Chriſtus, qui eſt Dei ſapientia, etiam uſque ad infernum damnatorum deſcendit.

2. Præterea. Act. 2. dicit Petrus, quod *Deus Chriſtum ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo*: Sed dolores non ſunt in inferno patrum, neque etiam in inferno puerorum, qui non puniuntur pœna ſenſus propter peccatum actuale, ſed ſolum pœna damni propter peccatum originale. Ergo Chriſtus deſcendit in infernum damnatorum, vel etiam in purgatorium, ubi homines puniuntur pœna ſenſus pro peccatis actualibus.

3. Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quod *Chriſtus his, qui in carcere concluſi erant, ſpiritu veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando*: Quod, ſicut Athanaſ. dicit in Epiſt. ad Epictetum, (*cir. med. & incipit: Ego arbitrabar*) intelligitur de deſcenſu Chriſti ad inferos. Dicit enim, quod corpus Chriſti fuit in ſepulchro poſitum, quando ipſe perrexit prædicare his qui in cuſtodia erant ſpiritibus, ſicut dixit Petrus. Conſtat autem, quod increduli erant in inferno damnatorum. Ergo Chriſtus ad infernum damnatorum deſcendit.

4. Præterea. Auguſt. dicit in Epiſt. ad Evod. (*quæ eſt 99. aliquant. ante med. to. 2.*) „ Si in illum Abrahæ ſinum Chriſtum veniſſe ſacra Scriptura dixiſſet, non nominato inferno, ejuſque doloribus, miror ſi quiſquam ad inferos eum deſcendiſſe aſſerere auderet: Sed quia evidentia teſtimonia & infernum commemorant, & dolores, nulla cauſa occurrit, cur illo credatur veniſſe Salvator, niſi ut ab eiſdem doloribus ſalvos faceret.„ Sed locus dolorum eſt infernus damnatorum. Ergo Chriſtus in infernum damnatorum deſcendit.

5. Præterea. Sicut Auguſtinus dicit in quodam Sermone de Reſurrectione, (*qui eſt* 137. *de Temp. parum a princ. tom.* 10.) *Chriſtus ad infernum deſcendens omnes juſtos, qui originali peccato adſtricti tenebantur, abſolvit*: Sed inter illos erat etiam Job, qui de ſeipſo dicit: (*Job* 17.) *In profundiſſimum infernum deſcendent omnia mea*. Ergo Chriſtus etiam uſque ad profundiſſimum infernum deſcendit.

Sed Contra eſt, quod de inferno damnatorum dicitur Job 10. *Antequam vadam, & non revertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, ubi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat: Nulla autem eſt conventio lucis ad tenebras*, ut dicitur 2. ad Cor. 6. Ergo Chriſtus, qui eſt lux, ad illum infernum damnatorum non deſcendit.

Reſpondeo dicendum, quod *dupliciter* dicitur eſſe aliquid alicubi. *Uno modo* per ſuum effectum: Et *hoc modo Chriſtus in quemlibet inferorum deſcendit*: *Aliter tamen, & aliter*: Nam in infernum damnatorum habuit hunc effectum, quod deſcendens ad inferos, eos de ſua incredulitate, & malitia confutavit: illis vero, qui detinebantur in purgatorio, ſpem gloriæ conſequendæ dedit: ſanctis autem Patribus, qui pro ſolo originali detinebantur in inferno, lumen æternæ gloriæ infudit. *Alio modo* dicitur aliquid eſſe alicubi per ſuam eſſentiam: Et *hoc modo anima Chriſti deſcendit ſolum ad locum inferni, in quo juſti detinebantur*, ut quos ipſe per gratiam interius viſitabat ſecundum divinitatem, eos etiam ſecundum animam viſitaret & loco: Sic autem in una parte inferni exiſtens, effectum ſuum aliqualiter ad omnes inferni partes derivavit, ſicut & in uno loco terræ paſſus, totum mundum ſua paſſione liberavit.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus, qui eſt Dei ſapientia, penetravit omnes inferiores partes terræ, non localiter ſecundum animam omnes circumeundo, ſed effectum ſuæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendendo; ita tamen quod ſolos juſtos illuminavit: ſequitur enim: *Et illuminabo omnes ſperantes in Domino*.

Ad ſecundum dicendum, quod *duplex* eſt dolor: *Unus* de paſſione pœnæ, quem patiuntur homines pro peccato actuali, ſecundum illud Pſal. 17. *Dolores inferni circumdederunt me*: *Alius* autem dolor eſt de dilatione ſperatæ gloriæ, ſecundum illud Proverb. 13. *Spes, quæ differtur, affligit animam*: quem quidem dolorem patiebantur ſancti Patres in inferno: Ad quod ſignificandum Aug. in Sermone de

Reſur-

Refur. (*qui eſt* 137. *de Temp. a med. to.* 10.) dicit, quod *lacrymabili obſecratione Chriſtum orabant*. Utroſque autem dolores Chriſtus ſolvit ad inferos deſcendens: Aliter tamen & aliter: Nam dolores pœnarum ſolvit, præſervando ab eis; ſicut medicus dicitur ſolvere morbum, a quo præſervat per medicinam: dolores autem cauſatos ex dilatione gloriæ actualiter ſolvit, gloriam præbendo.

Ad tertium dicendum, quod illud quod ibi dicit Petrus, a quibuſdam refertur ad deſcenſum Chriſti ad inferos, ſic exponentibus verbum illud: *His qui in carcere incluſi erant*, ideſt inferno, *ſpiritu*, ideſt ſecundum animam, *Chriſtus veniens prædicavit*, *qui increduli fuerant aliquando*. Unde & Damaſcen. dicit in 3. lib. (*orth. fid. c.* 19.) quod *ſicut his*, *qui in terra ſunt*, *euangelizavit*; *ita & his qui in inferno*; *non quidem ut incredulos ad fidem converteret*, *ſed ut eorum infidelitatem confutaret*: quia ipſa prædicatio nihil aliud intelligi poteſt, quam manifeſtatio divinitatis ejus, quæ manifeſtata eſt infernalibus per virtuoſum deſcenſum Chriſti ad inferos.

Auguſtinus tamen melius exponit in Epiſtola ad Evodium; (*quæ eſt* 99. *a med. tom.* 2.) ut referatur non ad deſcenſum Chriſti ad inferos, ſed ad operationem divinitatis ejus, quam exercuit a principio mundi: ut ſit ſenſus, quod *his*, *qui in carcere concluſi erant*, viventes ſcilicet in corpore mortali, quod eſt quaſi quidam carcer animæ, *ſpiritu ſuæ divinitatis veniens prædicavit*, per internas inſpirationes, & etiam exteriores admonitiones per ora juſtorum: *His*, inquam, *prædicavit*, *qui increduli fuerant aliquando*, Noe ſcilicet prædicanti, *quando expectabant Dei patientiam*, per quam differebatur pœna diluvii. unde ſubdit, *In diebus Noe*, *cum fabricaretur arca*.

Ad quartum dicendum, quod ſinus Abrahæ poteſt ſecundum *duo* conſiderari: *Uno modo* ſecundum quietem, quæ ibi erat a pœna ſenſibili: Et quantum ad hoc non competit ei nec nomen inferni, nec ſunt ibi aliqui dolores. *Alio modo* poteſt conſiderari quantum ad privationem gloriæ ſperatæ: Et ſecundum hoc habet rationem inferni, & doloris. & ideo nunc dicitur ſinus Abrahæ illa requies beatorum; non tamen dicitur infernus, nec dicuntur nunc in ſinu Abrahæ eſſe dolores.

Ad quintum dicendum, quod, ſicut Gregorius ibid. (*ſcil. lib.* 13. *Moral. cap. ult. ad fin.*) dicit, ipſa ſuperiora loca inferni *profundiſſimum infernum*

vocat. „ Si enim quantum ad celſitudinem cœli aer „ iſte caliginoſus infernus eſt, quantum ad ejuſdem „ aeris altitudinem, terra quæ inferius jacet, & in„ fernus intelligi, & profundum poteſt: Quantum „ vero ad ejuſdem terræ altitudinem, & loca illa „ inferni, quæ ſuperiora ſunt aliis receptaculis in„ ferni, hoc modo inferni profundiſſimi appellatio„ ne ſignificantur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, & in ſenſu recto intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, Concilio, & Auguſt. quod Chriſtus deſcendit, & non deſcendit, ad infernum damnatorum. A ſcripturis quidem, quod illuc non deſcendit, ut *Job* 10. ſimul cum 2. *Corinth.* 6. ſecundum quod applicando ponuntur *in argum. cont.* A Concilio autem *Lateranenſi* per ly *deſcendit in anima*. Per hoc enim ſubintelligit aliud condiſtinctum, ſcilicet deſcendere per effectum. Ac ſi dixerit. Ad infernum patrum (de hoc enim ibi principaliter intendit Concilium) deſcendit in anima, ad cæteros inferos deſcendit ſolum per effectum. Locum Concilii videas ſupra *q.* 50. *a.* 4. *app.* A Divo Auguſtino autem, dum in ſermo. qui incipit. *Paſſionem*, *&* *Reſurrectionem*, ſic de Chriſto dicit. „ Carnem in ſepulchro repoſuit, & comitante ſecum „ anima ad inferna deſcendit, tenebrarum, & mor„ tis principem colligavit; legiones illius perturba„ vit, portam inferni, vectes ferreos confregit, & „ omnes juſtos, qui originali peccato adſtricti te„ nebantur, abſolvit. Cum autem tenebrarum ter„ minum, quaſi quidam deprædator ſplendidus, ac „ terribilis, attigiſſet, aſpicientes eum impiæ, ac „ tartareæ legiones, territæ, ac trementes inquire„ re potuerunt dicentes. Unde eſt iſte tam fortis, „ tam ſplendidus, tam præclarus, tam terribilis? „ Mundus ille, qui nobis ſubditus fuit, ſemperque „ noſtris uſibus mortis tributa perſolvit, numquam „ talem mortuum miſit, numquam talia inferis „ munera deſtinavit. Quis ergo eſt, qui ſic intre„ pidus fines noſtros ingreditur? Non ſolum no„ ſtra ſupplicia non veretur, inſuper & alios de „ vinculis noſtris abſolvit. Poſt iſtas autem cru„ delium, & infernalium voces, ſine aliqua mora „ ad imperium Domini, ac Salvatoris omnes ferrei „ confracti ſunt vectes. Et ecce ſubito innumerabi„ les ſanctorum populi, qui tenebantur in morte

„ ca-

„ captivi, Salvatoris ſui genibus obvoluti, lachry-
„ mabili cum obſecratione depoſcunt dicentes: Ad-
„ veniſti, redemptor mundi, Adveniſti, quem deſi-
„ derantes quotidie ſperabamus. Deſcendiſti pro
„ nobis ad inferos, noli nobis deeſſe, cum fueris
„ reverſus ad ſuperos. Poſuiſti titulum gloriæ in cœ-
„ lo, pone ſignum victoriæ in terra. „ Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS III. 283

Utrum Chriſtus fuerit totus in inferno.

Opuſc. 2. cap. 256.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit totus in inferno. Corpus enim Chriſti eſt pars ejus: Sed corpus Chriſti non fuit in inferno. Ergo totus Chriſtus non fuit in inferno.

2. Præterea. Nihil, cujus partes abinvicem ſeparatæ ſunt, poteſt dici totum: Sed corpus, & anima, quæ ſunt partes humanæ naturæ, fuerunt abinvicem ſeparatæ poſt mortem, ut ſupra dictum eſt: (*q. 50. a. 4.*) Deſcendit autem ad infernum mortuus exiſtens. Non ergo potuit eſſe totus in inferno.

3. Præterea. Illud totum dicitur eſſe in aliquo loco, cujus nihil eſt extra locum illum: Sed aliquid Chriſti erat extra infernum; quia corpus erat in ſepulchro, & divinitas ubique. Ergo Chriſtus non fuit totus in inferno.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in libro 3. de Symb. (*cap. 7. tom. 9.*) *Totus Filius apud Patrem, totus in cœlo, totus in terra, totus in utero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiſo, quo latronem introduxit.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut patet ex his quæ in prima parte dicta ſunt, (*q. 31. a. 2. ad 4.*) maſculinum genus refertur ad hypoſtaſim, vel perſonam, neutrum autem genus pertinet ad naturam. In morte autem Chriſti licet anima fuerit ſeparata a corpore, neutrum tamen fuit ſeparatum a perſona filii Dei, ut ſupra dictum eſt. (*q. 50. a. 2.*) Et ideo *in illo triduo mortis Chriſti dicendum eſt, quod totus Chriſtus fuit in ſepulchro*: quia tota perſona fuit ibi per corpus ſibi unitum: Et ſimiliter *totus fuit in inferno*: quia tota perſona Chriſti fuit ibi ratione animæ ſibi unitæ: *Totus etiam Chriſtus tunc erat ubique* ratione divinæ naturæ.

Ad primum ergo dicendum, quod corpus, quod tunc erat in ſepulchro, non eſt pars perſonæ increatæ, ſed naturæ aſſumptæ. Et ideo per hoc quod corpus Chriſti non fuit in inferno, non excluditur quin totus Chriſtus fuerit, ſed oſtenditur quod non fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

Ad ſecundum dicendum, quod ex anima, & corpore unitis conſtituitur totalitas humanæ naturæ, non autem totalitas divinæ perſonæ. Et ideo ſoluta unione animæ, & corporis per mortem, remanſit totus Chriſtus, ſed non remanſit humana natura in ſua totalitate.

Ad tertium dicendum, quod perſona Chriſti eſt tota in quolibet loco, ſed non totaliter, quia nullo loco circumſcribitur. Sed nec omnia loca ſimul accepta ejus immenſitatem comprehendere poſſunt: quinimmo ipſe ſua immenſitate omnia comprehendit. Hoc autem locum habet in his quæ corporaliter, & circumſcriptive ſunt in loco, quod ſi totum ſit alicubi, nihil ejus ſit extra. Sed hoc in Deo locum non habet. Unde Auguſt. dicit in lib. 3. de Symb. (*c. 7. tom. 9.*) *Non per diverſa tempora, vel loca dicimus ubique Chriſtum eſſe totum, ut modo ibi totus ſit, & alio tempore alibi totus, ſed ut ſemper ubique ſit totus.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſtino, quod Chriſtus fuit totus in inferno, & in ſepulchro. A D. Auguſt. quidem, ut *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod perſonam in Chriſto ponunt eſſe Deum. Ut Jo. 8. *Principium, qui & loquor vobis*. Ex eo enim, quod interrogantibus Judæis de perſona dicendo: *Tu quis es?* reſpondit Chriſtus, ſe eſſe principium, patet ſapientibus omnibus, quod perſona Chriſti eſt Deus. Non enim perſona creata eſt principium, ſed eſt principiatum, & *duplici* quidem ratione: *tum*, ſc. quia eſt quid creatum: *tum*, quia ex conjunctione animæ, & corporis tamquam ab ipſa cauſata profluit. Ex eo autem, quod perſona Chriſti eſt Deus, patet, quod ipſe eſt totus in omni loco. Eſt enim ſimpliciſſimus Deus, 1. *q.* 3. *a.* 7. & omnino inviſibilis, 1. *q.* 11. *a.* 4. Conſequenter ergo, ubicumque eſt, totus eſt. Cum igitur ponatur fuiſſe in inferno Chriſtus, & in ſepulchro, & ly *totus* dicat perſo-

nam,

nam, ſicut & ly *quis*, 1. *q.* 31. *a.* 2. *ad ult.* patet, quod ſecundum Euangelium Chriſtus fuit ibi totus, etiam, quod eſſet mortuus. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 289

Utrum Chriſtus aliquam moram traxerit in inferno.

3. *diſt.* 22. *qu.* 2. *art.* 1. *qu.* 3. *& opuſc.* 60. *c.* 21. *cir. fi.*

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus nullam moram traxerit in inferno. Chriſtus enim ad hoc in infernum deſcendit, ut ex eo homines liberaret: Sed hoc ſtatim ab eo factum eſt in ipſo ſuo deſcenſu. *Facile enim eſt in conſpectu Dei ſubito honeſtare pauperem*, ut dicitur Eccleſiaſt. 11. Ergo videtur, quod nullam moram in inferno traxerit.

2. Præterea. Auguſtinus dicit in ſermone de Reſurrectione, (*qui eſt* 137. *de Temp. a med. tom.* 10.) quod *ſine aliqua mora ad imperium Domini, ac ſalvatoris omnes ferrei confracti ſunt vectes*. unde ex perſona Angelorum concomitantium Chriſtum dicitur: *Tollite portas principes veſtras*: Pſal. 23. Ad hoc autem Chriſtus illuc deſcendit, ut vectes inferni confringeret. Ergo Chriſtus in inferno nullam moram traxit.

3. Præterea. Lucæ 23. dicitur, quod Dominus in cruce pendens dixit latroni: *Hodie mecum eris in Paradiſo*: ex quo patet, quod eodem die Chriſtus fuit in Paradiſo: Non autem ſecundum corpus, quod poſitum fuit in ſepulchro. Ergo ſecundum animam, quæ ad infernum deſcenderat: Et ita videtur, quod non traxerit moram in inferno.

Sed Contra eſt, quod Petrus dicit Acto. 2. *Quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo*. Ergo videtur, quod uſque ad horam reſurrectionis manſerit in inferno.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut Chriſtus, ut noſtras pœnas in ſe ſuſciperet, voluit corpus ſuum in ſepulchro poni; ita etiam voluit animam ſuam ad infernum deſcendere. Corpus autem ejus manſit in ſepulchro per diem integrum, & duas noctes, ad comprobandum veritatem mortis ſuæ. Unde etiam *tantundem credendum eſt animam ejus fuiſſe in in-*

ferno, ut ſimul anima ejus educeretur de inferno, & corpus de ſepulchro.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus ſtatim ad infernum deſcendens Sanctos ibi exiſtentes liberavit, non quidem ſtatim educendo eos de loco inferni, ſed in ipſo inferno eos luce gloriæ illuſtrando. Et tamen conveniens fuit, ut tamdiu anima ejus remaneret in inferno, quamdiu corpus manebat in ſepulchro.

Ad ſecundum dicendum, quod vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus ſancti Patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis, quod Chriſtus ſtatim deſcendens ad inferos virtute ſuæ paſſionis, & mortis confregit: Et tamen voluit in inferno aliquandiu remanere, propter rationem prædictam. (*in corp. art.*)

Ad tertium dicendum, quod illud verbum Domini eſt intelligendum non de Paradiſo terreſtri corporeo, ſed de Paradiſo ſpirituali, in quo eſſe dicuntur quicunque divina gloria perfruuntur. Unde Latro loco quidem cum Chriſto ad infernum deſcendit, ut cum Chriſto eſſet; quia dictum eſt ei, *Mecum eris in Paradiſo*: ſed præmio in Paradiſo fuit; quia ibi divinitate Chriſti fruebatur, ſicut & alii Sancti.

APPENDIX.

EX art. habes *primò*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & a Symbolo fidei, quod anima Chriſti manſit triduo in inferno. A ſcripturis quidem, ut *Act.* 2. ſecundum quod eſt *in argum. contr.* Ubi non ſit principaliter in propoſito vis in ly *ſolutis doloribus inferni*, cum iſti ſtatim deſcendente Chriſto ſoluti fuerint, *art.* 2. *ad* 2. ſed vis in ly *ſuſcitavit*. Ac ſi diceat Petrus. Chriſtus, ſolutis doloribus inferni, remanſit ſecundum animam in loco illo quouſque Deus ſuſcitavit eum. Id, quod (ut patet) eſt, animam triduo fuiſſe in lymbo SS. Patrum, quo per ſynecdochen expleto, *qu.* 51. *art.* 4. ipſa inde realiter diſcedens unitæ divinitatis virtute ad reaſſumendum corpus acceſſit, & ſic tunc primum Deus Chriſtum ſuſcitavit. Et hæc eſt illa pœna triduana, ſc. quam animam Chriſti propter nos ſuſcepiſſe dicebat textus corp. in prin. non quod ibi paſſa ſit aliquem dolorem, vel triſtitiam (Abſit) cum Chriſtus ſecundum animam eſſet tunc *inter mortuos liber*, pſalm. 87. ſed quod ibi, qui locus vilis eſt, exiſtebat.

Quam-

Quamvis ergo ipſa & eſſet læta, & lætificaret alios, comparatione tamen loci ad locatum dicitur pœnam hanc, ſc. triduo in loco tam vili manere, ſuſcepiſſe pro nobis. Nihil enim prohibet, animam dici ſic ſuſcipere pœnam ſine ullo ſenſu doloris, quandoquidem & corpus per hoc, quod jacuit in ſepulchro, noſtram pœnam ſuſcepit ſine ullo ſenſu doloris. Inſinuatur autem ipsum a Symbolo fidei per ly *ſepultus*, *deſcendit ad inferos*, *tertia die reſurrexit*. Ex ordine ſiquidem iſto innui videtur, quod ſepultus manſit, quouſque reſurrexit, & quod apud inferos, quo deſcenderat, fuit, quamdiu ſepultus jacuit, ut pariter, ideſt, æquali tempore, anima, & corpus ad reſurrectionem venirent. Adde, quod in benedictione cerei Paſchalis, quaſi hoc apertius exponendo, dicitur ly *ille*, *qui regreſſus ab inferis humano generi ſerenus illuxit*. Hoc eſt. Tunc ille lucifer, ſc. Chriſtus eſt regreſſus ab inferis ſecundum animam, quando reſurrexit, & hominibus apparuit. Alioquin, ſi anima ibi triduo illo non manſiſſet: non tunc, quando ſurrexit, regrederetur ab inferis, ſed antea diceretur eſſe inde regreſſa. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 290

Utrum Chriſtus deſcendens ad inferos ſanctos Patres inde liberaverit.

3. *d.* 22. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 1. *& opuſc.* 2. *c.* 235.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus deſcendens ad inferos ſanctos Patres inde non liberaverit. Dicit enim Auguſtinus in Epiſtola ad Evodium: (*quæ eſt* 99. *ante med. tom.* 2.) „ Illis juſtis, qui in ſinu erant Abrahæ, cum Chri„ ſtus in inferna deſcenderet, nondum quid contu„ liſſet inveni, a quibus eum ſecundum beatificam „ præſentiam ſuæ divinitatis nunquam video receſ„ ſiſſe: Multum autem eis contuliſſet, ſi eos ab inferis liberaſſet. Non ergo videtur, quod Chriſtus ſanctos Patres ab inferis liberaverit.

2. Præterea. Nullus in inferno detinetur, niſi propter peccatum: Sed ſancti Patres, dum adhuc viverent, per fidem Chriſti juſtificati fuerant a peccato. Ergo non indigebant liberari ab inferno, Chriſto ad inferos deſcendente.

3. Præterea. Remota cauſa, removetur effectus: Sed cauſa deſcendendi ad inferos eſt peccatum, quod

quod fuit remotum per paſſionem Chriſti, ut ſupra dictum eſt. (*qu.* 50. *a.* 6.) Non ergo per deſcenſum Chriſti ad inferos ſancti Patres ſunt de inferno educti.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in Sermone de Reſurrectione, (*qui eſt* 137. *de Temp. a princ. tom.* 10.) quod Chriſtus, quando ad inferos deſcendit, *portam inferni, & vectes ferreos confregit; & omnes juſtos, qui originali peccato adſtricti tenebantur, abſolvit.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*a. præc. ad* 2.) Chriſtus deſcendens ad inferos operatus eſt in virtute ſuæ paſſionis. Per paſſionem autem Chriſti liberatum eſt genus humanum non ſolum a peccato, ſed etiam a reatu pœnæ, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 49. *a.* 3. *& q.* 50. *a.* 6.) *Dupliciter* autem homines reatu pœnæ erant adſtricti: *Uno modo* pro peccato actuali, quod quilibet in ſua perſona commiſerat: *Alio modo* pro peccato totius humanæ naturæ, quod a primo parente in omnes originaliter devenit, ut dicitur Rom. 5. Cujus quidem peccati pœna eſt mors corporalis, & excluſio a vita gloriæ, ut patet ex his quæ dicuntur Gen. 2. & 3. nam Deus hominem de Paradiſo poſt peccatum ejecit, cui ante peccatum mortem fuerat comminatus, ſi peccaret. Et ideo Chriſtus deſcendens ad inferos virtute ſuæ paſſionis ab hoc reatu Sanctos abſolvit, quo erant a vita gloriæ excluſi, ut poſſent Deum per eſſentiam videre, in quo conſiſtit perfecta hominis beatitudo, ut in ſecunda parte dictum eſt. (1. 2. *q.* 3. *a.* 8.) Per hoc autem ſancti Patres detinebantur in inferno, quod eis ad vitam gloriæ propter peccatum primi Parentis aditus non patebat. Et ſic *Chriſtus deſcendens ad inferos ſanctos Patres ab inferis liberavit*. Et hoc eſt quod dicitur Zachar. 9. *Tu vero in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua*. Et Coloſſ. 2. dicitur, quod *expolians principatus, & poteſtates*, ſc. infernales, auferendo Abraham, Iſaac, & Jacob, & cæteros juſtos, *traduxit eos*, ideſt *longe ab hoc regno tenebrarum ad cælum duxit*, ut Gloſ. (*ordin.*) ibidem dicit.

Ad primum ergo dicendum, quod Auguſtinus ibi loquitur contra quoſdam, qui æſtimabant, antiquos juſtos ante adventum Chriſti in inferno doloribus pœnarum fuiſſe ſubjectos. Unde parum ante verba inducta præmittit, dicens: „ Addunt quidam, hoc „ beneficium antiquis etiam Sanctis fuiſſe conceſſum, „ ut, Dominus cum in infernum veniſſet, a dolo-

„ ri-

„ ribus ſolverentur: Sed quonam modo intelligatur „ Abraham, in cujus ſinum etiam pauper ille ſu- „ ſceptus eſt, in illis fuiſſe doloribus, ego quidem „ non video. „ Et ideo cum poſtea ſubdit, *ſe nondum inveniſſe*, *quid deſcenſus Chriſti ad inferos antiquis juſtis contulerit*, intelligendum eſt quantum ad abſolutionem a doloribus pœnarum. Contulit tamen eis quantum ad adeptionem gloriæ: & per conſequens ſolvit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ: Ex cujus tamen ſpe magnum gaudium habebant, ſecundum illud Jo. 8. *Abraham pater veſter exultavit, ut videret diem meum*: Et ideo ſubdit: *A quibus eum ſecundum beatificam præſentiam ſuæ divinitatis nunquam video receſſiſſe*; inquantum ſcil. ante adventum Chriſti erant *beati in ſpe*, *licet nondum eſſent perfecte beati in re*.

Ad ſecundum dicendum, quod ſancti Patres, dum adhuc viverent, liberati ſunt per fidem Chriſti ab omni peccato tam originali, quam actuali, & a reatu pœnæ actualium peccatorum, non tamen a reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur a gloria, nondum ſoluto pretio redemptionis humanæ: ſicut etiam nunc fideles Chriſti liberantur per baptiſmum a reatu actualium peccatorum, & a reatu originalis quantum ad excluſionem a gloria; remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad neceſſitatem corporaliter moriendi; quia renovantur ſecundum ſpiritum, ſed nondum ſecundum carnem, ſecundum illud Rom. 8. *Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum*; *ſpiritus vero vivit propter juſtificationem*.

Ad tertium dicendum, quod ſtatim Chriſto mortem patiente, anima ejus ad infernum deſcendit, & ſuæ paſſionis fructum exhibuit Sanctis in inferno detentis; quamvis ex loco illo non exierint, Chriſto apud inferos commorante; quia ipſa Chriſti præſentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſt. quod Chriſtus deſcendens ad inferos liberavit inde ſanctos Patres. A D. Auguſt. quidem, ut *in argumen. contr.* Pro quo diffuſius intelligendo, vide *art.* 2. *appen.* A ſcripturis vero in figura, quam impleri oportuit, de Joseph, *Gene.* 40. per hoc, quod ibi narratur, ipſum ſine culpa ſua incarcera-

tum,

tum lætificaſſe pincernam regis Pharaonis inibi prius in carcere poſitum. Dedit quippe illi bonum nuncium de ipſius ſalute, & reſtitutione ad priſtinum officium, quo in conſpectu Regis adſtabat. A figuris enim ad figurata licere efficaciter argumentari, docuit facto ſuo, ſc. ſacerdotum antiquorum figura uteus ad ſacerdotes legis novæ, Concilium *Hiſpalenſe ſecundum*, cujus doctrinam circa hujuſmodi videre potes in Veritatibus Aureis ſuper legem veterem, *Levit.* 8. *concluſ.* 2. Joſeph igitur, ut breviter figuram applicemus, innocenter incarceratus figurat Salvatorem Chriſtum ad carcerem Sanctorum Patrum, non ex culpa tamen propria, deſcendentem. Joſeph ibi lætificat ſervum Regis dando ipſi bonum nuncium de priſtina ſalutis proſperitate. Chriſtus lætificat ſanctos Patres, veros utique ſervos ſummi Regis, dando eis claritatem viſionis æternæ, qua in conſpectu Dei faciliter ipſi adſtantes perſeverent in æternum. Semper enim figuratum præeminet figuræ, & ideo illud bonum nuncium Joſeph figurabat iſtud admodum excellentius datum Patribus a Chriſto. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VI. 291

Utrum Chriſtus aliquos damnatos ab inferno liberaverit.

3. d. 21. q. 2. a. 1. q. 2. & opuſ. 2. c. 241.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus aliquos damnatos ab inferno liberaverit. Dicitur enim Iſa. 24. *Congregabuntur congregatione unius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & poſt multos dies viſitabuntur*: Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cœli adoraverant. Ergo videtur, quod etiam damnati, Chriſto deſcendente ad inferos, ſint viſitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

2. Præterea. Super illud Zachariæ 9. *Tu autem in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua*, dicit Gloſſa: (*interlin.*) *Tu eos liberaſti, qui tenebantur vincti carceribus, ubi nulla miſericordia eos refrigerabat, quam dives ille petebat*: Sed ſoli damnati includuntur carceribus abſque miſericordia. Ergo Chriſtus liberavit aliquos de inferno damnatorum.

3. Præ-

3. Præterea. Potentia Chriſti non fuit minor in inferno, quam in hoc mundo: utrobique enim operatus eſt per potentiam ſuæ divinitatis: Sed in hoc mundo de quolibet ſtatu aliquos liberavit. Ergo etiam in inferno liberavit aliquos etiam de ſtatu damnatorum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Oſeæ 13. *Ero mors tua, o mors; morſus tuus ero inferne*: Gloſſ. (*interl.*) *Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo*: Sed ſoli reprobi ſunt in inferno damnatorum. Ergo per deſcenſum Chriſti ad inferos non ſunt aliqui de inferno damnatorum liberati.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*art. præced.*) Chriſtus deſcendens ad inferos operatus eſt in virtute ſuæ paſſionis. Et ideo ejus deſcenſus ad inferos illis ſolis liberationis contulit fructum, qui fuerunt paſſioni Chriſti conjuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorum, aut penitus fidem paſſionis Chriſti non habuerant, (ſicut infideles) aut ſi fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Chriſti patientis. unde nec a peccatis ſuis erant mundati. Et propter hoc *deſcenſus Chriſti ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis*.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſto deſcendente ad inferos, omnes qui erant in quacunque parte inferni, ſunt aliqualiter viſitati; ſed quidam ad ſuam conſolationem, & liberationem, quidam autem ad ſuam confutationem, & confuſionem, ſicut damnati. Unde ibidem ſubditur: *Et erubeſcet luna, & confundetur ſol, &c.*

Poteſt etiam hoc referri ad viſitationem, qua viſitabuntur in die judicii, non ut liberentur, ſed ut amplius condemnentur, ſecundum illud Sophon. 1. *Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis*.

Ad ſecundum dicendum, quod cum dicitur in Gloſſa, *ubi nulla miſericordia eos refrigerabat*, intelligendum eſt quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia ſancti Patres ab illis inferni carceribus ante Chriſti adventum non poterant liberari.

Ad tertium dicendum, quod non fuit propter Chriſti impotentiam, quod non ſunt aliqui liberati de quolibet ſtatu infernalium, ſicut de quolibet ſtatu mundanorum; ſed propter diverſam utrorumque conditionem. Nam homines, quamdiu vivunt, poſſunt ad fidem, & charitatem converti: quia in

hac vita non ſunt homines confirmati in bono, vel malo, ſicut poſt exitum ab hac vita.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim, quam recenſet D. Auguſt. ſine auctore, & quidam alii attribuunt *Armenis*, dicentem, quod Chriſtus deſcendens ad inferos eduxit omnes animas inde. Et loquuntur de damnatis etiam: quoniam, ſi ſic non intelligeretur poſitio hæc, a D. Auguſt. non reputaretur hæreſis. Pro hæreſi enim ideo habetur ab ipſo, & a tota eccleſia: quoniam pœnam damnatorum eſſe perpetuam, teſtantur omnes ſacræ literæ (ut nunc patebit) id, quod falſum eſſet, ſi poſitio illa ſtaret. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, merito illam hæreſim damnari ab *Oſeæ* 12. cum ejus vero ſenſu a gloſſa adducto *in argum. cont.* Item a *Geneſ.* 40. per hoc, quod Joſeph innocenter incarceratus (figura utique Chriſti ad inferos deſcendentis, *a.* 5. *append.*) non tantum nullum bonum nuncium dedit piſtori ibi incluſo, ſed malum nuncium mortis violentæ eidem attulit. Quod ſane figurat, Chriſtum deſcenſu ſuo illo non tantum nullum damnatum liberaſſe, ſed damnatos eoſdem de eorum peccatis confutaſſe, *a.* 2. Valet autem argumentum a figura ad figuratum, ut ex Concilio *Hiſpalenſi* docetur, *a.* 5. *append.* Item ab omnibus ſcripturis dicentibus, pœnam damnatorum eſſe æternam: quoniam per hoc nullam inde liberationem unquam futuram eſſe ſtatuunt, ut clare patet. Dicitur ergo ab eccleſia, quod a Job 10. deſumitur; *In inferno nulla eſt redemptio.* Item per hoc, quod de ſtatu hominis morientis, vel in gratia, vel in peccato mortali, dicitur Eccleſ. 11. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.* Scil. in æternum. Item ab ipſo Chriſto, qui, licet deſcenſurus eſſet ad inferos, nullum tamen excipit damnatum a perpetuitate pœnæ ibi exiſtentis, immo ipſe numquam eſſe finiendam affirmat ſæpius Mar. 9. „ Si ſcandalizaverit te manus tua, &c. in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, „ & ignis non extinguitur. Et ſi pes tuus ſcandalizat te, &c. in gehennam ignis inextinguibilis, ubi „ vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod ſi oculus tuus ſcandalizat te, &c. „ in gehennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. *Item Matth.* 25.

„ Ite

„ Ite in ignem æternum, &c. Ibunt hi in ſupplicium
„ æternum. „ Excepiſſet vero Chriſtus aliquem de æternitate iſta (ut ratio dictat) ſi inde deſcenſu ſuo ad inferos aliquem liberaturum ſe propoſuiſſet. Ex nulla ergo exceptione tali ab ipſo data: quod nullum damnatum inde liberaturus erat: Item de æternitate illius ſupplicii, ſeu ignis, & vermis, vide *Eccleſ.* 7. & *Job* 30. 38. & *Judith* 16. & *Apocal.* 11. 12. & *Iſa. ultimo*. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS VII. 292

Utrum pueri, qui cum originali deceſſerant, fuerint a Chriſto liberati.

3. *d.* 22. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 3. & *opu.* 2. *c.* 142.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod pueri, qui cum originali peccato deceſſerant, fuerint per deſcenſum Chriſti liberati ab inferno. Non enim tenebantur in inferno niſi pro peccato originali, ſicut & ſancti Patres: Sed ſancti Patres ſunt ab inferno liberati per Chriſtum, ut ſupra dictum eſt. (*a.* 5. *hu. q.*) Ergo & pueri ſimiliter per Chriſtum ſunt ab inferno liberati.

2. Præterea. Apoſtolus dicit Rom. 5. *Si unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jeſu Chriſti in plures abundavit*: Sed propter peccatum primi parentis pueri cum ſolo originali peccato decedentes in inferno detinentur. Ergo multo magis per gratiam Chriſti ſunt ab inferno liberati.

3. Præterea. Sicut baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ita & deſcenſus ejus ad inferos, ut ex dictis patet: (*art. præc.*) Sed pueri per baptiſmum liberantur a peccato originali, & ab inferno. Ergo ſimiliter liberati ſunt per deſcenſum Chriſti ad inferos.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit Roman. 3. quod *Deus propoſuit Chriſtum propitiatorem per fidem in ſanguine ejus*: Sed pueri, qui cum ſolo peccato originali deceſſerant, nullo modo fuerant participes fidei Chriſti. Ergo non perceperunt fructum propitiationis Chriſti, ut per ipſum ab inferno liberarentur.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*art. præced.*) deſcenſus Chriſti ad inferos in illis ſolis effectum liberationis habuit, qui per fidem,

dem, & charitatem paſſioni Chriſti conjungebantur, in cujus virtute deſcenſus Chriſti ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali peccato deceſſerant, nullo modo fuerant conjuncti paſſioni Chriſti per fidem, & dilectionem. neque enim fidem propriam habere potuerant, quia non habuerant uſum liberi arbitrii, neque per fidem parentum, aut per aliquod fidei ſacramentum fuerant a peccato originali mundati. Et ideo *deſcenſus Chriſti ad inferos hujuſmodi pueros non liberavit ab inferno*. Et præterea ſancti Patres ab inferno ſunt liberati per hoc, quod ſunt ad gloriam divinæ viſionis admiſſi; ad quam nullus poteſt pervenire, niſi per gratiam, ſecundum illud Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*. Cum igitur pueri cum originali peccato decedentes gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

Ad primum ergo dicendum, quod ſancti Patres, etſi adhuc tenerentur adſtricti reatu originalis peccati, inquantum reſpicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Chriſti ab omni macula peccati. & ideo capaces erant illius liberationis, quam Chriſtus attulit deſcendens ad inferos. Sed hoc de pueris dici non poteſt, ut ex ſupradictis patet. (*in corp. a.*)

Ad ſecundum dicendum, quod cum Apoſtolus dicit, quod gratia Dei in plures abundavit, ly *plures* non eſt accipiendum comparative, quaſi plures numero ſint ſalvati per gratiam Chriſti, quam damnati per peccatum Adæ; ſed abſolute, ac ſi diceret, quod gratia unius Chriſti abundavit in multos, ſicut peccatum Adæ pervenit ad multos; Sed ſicut peccatum Adæ ad eos tantum pervenit, qui per ſeminalem rationem carnaliter ab eo deſcenderunt: ita gratia Chriſti ad illos tantum pervenit, qui ſpirituali regeneratione ejus membra ſunt facti; quod non competit pueris decedentibus cum originali peccato.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo poteſt tranſmutari de culpa in gratiam: Sed deſcenſus Chriſti ad inferos exhibitus fuit animabus poſt hanc vitam, ubi non ſunt capaces tranſmutationis prædictæ. Et ideo per baptiſmum pueri liberantur a peccato originali, & ab inferno, non autem per deſcenſum Chriſti ad inferos.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & concilio : quod deſcenſu ſuo ad inferos Chriſtus non liberavit pueros ſola originali macula ibi detentos. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur *Rom.* 3. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in argum. cont.* A Concilio autem *Trid.* per hoc, quod dicit ſeſſ. 6. cap. 3. „ Etſi Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, „ non omnes tamen mortis ejus beneficium reci„ piunt : ſed ii duntaxat, quibus meritum paſſionis „ ejus communicatur. Nam, ſicut revera homines, „ niſi ex ſemine Adæ propagati naſcerentur, non „ naſcerentur injuſti : cum ea propagatione per i„ pſum, dum concipiuntur, propriam injuſtitiam „ contrahant : ita, niſi in Chriſto renaſcerentur, „ nunquam juſtificarentur : cum ea renaſcentia per „ meritum paſſionis ejus gratia, qua juſti fiunt, il„ lis tribuatur. „ Hæc ibi. Quæ facile eſt applicare ad propoſitum, ut patet conſideranti, & inde clare conſpicere illud, quod in præſenti quæritur. *Secundo* habes : quomodo per rationem, & per nunc dicta interimas hæreſim narratam in *art.* 6. *append.* Talium namque puerorum animæ inter damnatas, pœna tamen damni ſolum computantur, ut patet extra de baptiſ. & ejus effec. cap. *Majores.* *Tertio* habes : quomodo per rationem oſtendas, ipſam hæreſim merito damnari & a dictis nunc, & a dictis in præmiſſi *art.* 6. *append.* Vide igitur illic. *Quarto* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS VIII. 293

Utrum Chriſtus ſuo deſcenſu liberaverit animas a purgatorio.

3. *d.* 21. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 4. & *op.* 2. *c.* 241.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus ſuo deſcenſu ad inferos liberaverit animas a purgatorio. Dicit enim Auguſt. in Epiſt. ad Evodium : (*quæ eſt* 99. *ante med. tom.* 2.) „ Quia evidentia teſti„ monia & infernum commemorant, & dolores, „ nulla cauſa occurrit, cur illo credatur veniſſe Sal„ vator, niſi ut ab eiſdem doloribus ſalvos faceret ; „ Sed utrum omnes, quos in eis invenit, an quoſ„ dam, quos illo beneficio dignos judicavit, adhuc

„ re-

„ requiro: fuiſſe tamen Chriſtum apud inferos, & „ in eorum doloribus conſtitutis hoc beneficium præ- „ ſtitiſſe, non dubito.„ Non autem præſtitit beneficium liberationis damnatis, ſicut ſupra dictum eſt: (*a. 6. hu. q.*) Præter eos autem nulli ſunt in doloribus pœnalibus conſtituti, niſi illi qui ſunt in purgatorio. Ergo Chriſtus animas de purgatorio liberavit.

2. Præterea. Ipſa Chriſti præſentia non minorem effectum habuit, quam ſacramenta ipſius: Sed per ſacramenta Chriſti liberantur animæ a purgatorio, & præcipue per Euchariſtiæ ſacramentum, ut infra dicetur. (*ſupplem. q. 71. a. 9.*) Ergo multo magis per præſentiam Chriſti ad inferos deſcendentis ſunt animæ a purgatorio liberatæ.

3. Præterea. *Chriſtus, quoſcunque curavit in hac vita, totaliter curavit*, ut Auguſt. dicit in lib. de Pœnit. (*ſeu de vera, & falſa pœnit. cap. 9. a med. tom. 4.*) Et Joan. 7. Dominus dicit: *Totum hominem ſalvum feci in ſabbato*: Sed Chriſtus eos, qui in purgatorio erant, liberavit a reatu pœnæ damni, quo excludebantur a gloria. Ergo etiam liberavit eos a reatu pœnæ purgatorii.

Sed Contra eſt, quod Greg. dicit in 13. Moral. (*c. 15. ad fin.*) *Dum conditor, ac redemptor noſter clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illo ire non patitur, unde jam alios deſcendendo liberavit*: Patitur autem nos ire ad purgatorium. Ergo deſcendens ad inferos animas a purgatorio non liberavit.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſæpe dictum eſt, (*a. præc. & 4. hu. q. ad 2. & a. 5. & 6.*) deſcenſus Chriſti ad inferos liberatorius fuit in virtute paſſionis ipſius. Paſſio autem ejus non habet temporalem virtutem, & tranſitoriam, ſed ſempiternam, ſecundum illud Heb. 10. *Una oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*. Et ſic patet, quod non habuit tunc majorem efficaciam paſſio Chriſti, quam habeat nunc. Et ideo „ qui fuerunt tales, quales nunc ſunt, „ qui in purgatorio detinentur; non fuerunt a pur- „ gatorio liberati per deſcenſum Chriſti ad inferos: „ Si qui autem inventi ſunt tales, quales etiam nunc „ virtute paſſionis Chriſti a purgatorio liberantur, „ tales nihil prohibet per deſcenſum Chriſti ad infe- „ ros a purgatorio eſſe liberatos.

Ad primum ergo dicendum, quod ex illa auctoritate Auguſt. non poteſt concludi, quod omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint a purgatorio liberati, ſed quod aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum, illis ſcilicet qui jam ſufficienter purgati erant,

rant, vel etiam qui dum adhuc viverent, meruerunt per fidem, & devotionem ad mortem Chriſti, ut eo deſcendente, liberarentur a temporali purgatorii pœna.

Ad ſecundum dicendum, quod virtus Chriſti operatur in ſacramentis per modum ſatisfactionis, & expiationis cujuſdam. Unde ſacramentum Euchariſtiæ liberat hominem a purgatorio, in quantum eſt ſacrificium quoddam ſatisfactiorium pro peccato. Deſcenſus autem Chriſti ad inferos non fuit ſatisfactorius: operabatur tamen in virtute paſſionis, quæ fuit ſatisfactoria, ut ſupra habitum eſt: (*q.* 49. *a.* 1. 2. & 3.) ſed erat ſatisfactoria in generali, cujus virtutem oportebat applicari ad unumquemque per aliquid ſpecialiter ad ipſum pertinens. Et ideo non oportet, quod per deſcenſum Chriſti ad inferos omnes fuerint a purgatorio liberati.

Ad tertium dicendum, quod illi defectus, a quibus Chriſtus in hoc mundo ſimul homines liberabat, erant perſonales, proprie ad unumquemque pertinentes: ſed excluſio a gloria Dei erat quidam defectus generalis pertinens ad totam humanam naturam. Et ideo nihil prohibet, eos qui erant in purgatorio, per Chriſtum eſſe liberatos ab excluſione a gloria, non autem a reatu pœnæ purgatorii, qui pertinet ad proprium defectum: ſicut e contrario ſancti Patres ante Chriſti adventum liberati ſunt a propriis defectibus, non autem a defectu communi, ſicut ſupra dictum eſt. (*qu.* 49. *a.* 5. *ad* 1.)

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Greg. quod Chriſtus ſuo deſcenſu ad inferos non liberavit omnes animas a purgatorio. A D. Greg. quidem: ut cum applicatione ponitur *in arg. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Iſa. 49. *Dedi te in fœdus populi, ut ſuſcitares terram, & poſſideres hereditates diſſipatas; ut diceres his, qui vincti ſunt, exite, & his, qui in tenebris ſunt, revelamini.* His enim verbis Deus pater loquitur ad Chriſtum, monſtrans per duas primas clauſulas, quod ipſe Chriſtus in vita ſua ſuper terram facturus erat: & per duas ultimas, quod poſt mortem apud inferos. Ac ſi apertius dixerit ad ipſum. Poſtquam in vita terram, ideſt homines in peccatis dormientes ſuſcitaveris prædicando, & poſſederis *hereditates*, ideſt gentes, quas dedi tibi in hæredita-

tatem, *Pſ.* 2. variis erroribus ſimulacrorum diſſipatas: tu poſt mortem dices vinctis, *exite*, ideſt his, qui ſunt in purgatorio (nam de damnatis nullus exit) dices, ideſt facies; ut e vinculis illi exeant: & dices exiſtentibus in tenebris, *revelamini*, ideſt facies, quod exiſtentes in lymbo iuſtorum, qui lumine viſionis divinæ carent, revelentur, ideſt tali velamine liberentur. Non ſolum ergo patres divina gloria tunc illuſtrandos (*art.* 5.) prophetavit Iſaias: ſed etiam animas e purgatorii vinculis liberandas. Non dixit ly *omnes*: neque tamen expreſſe negavit, ly *omnes*; ſed ſolum indefinite de vinctis locutus eſt: ad cujus verificationem ſufficit liberatio aliquarum. Nihilominus, quia poteſt indefinita exponi etiam univerſaliter (ut logica docet) dicendum videtur, non eſſe contra intentum hoc Iſaiæ, quod Chriſtus poſt mortem deſcenſu ſuo liberaverit omnes animas e purgatorio. Quod ſi admittatur, exponendus eſt D. Th. in hoc art. illo modo, quo D. Vincentius ordinis Prædicatorum, & ipſe doctor, atque in doctrina Thomiſtica maxime verſatus (ut patet in ſermonibus ſuis) ex profeſſo illum exponit. Dicit enim in ſerm. de ſabba. ſanc. verba hæc. „ Quæſtionem faciunt doctores, & B. Thom. in 3. p. q. 52. art. 8. utrum Chriſtus liberaverit omnes animas, quæ erant tunc in purgatorio. Ad quæſt. illam oportet reſpondere per diſtinctionem, ſecundum quod de iſta materia poſſumus loqui dupliciter, vel per rigorem juſtitiæ, vel per dulcedinem miſericordiæ. Si loquamur primo modo: non liberavit, niſi illos ſolum qui compleverant tempus pœnitentiæ. Et iſtam viam ſequitur B. Th. in 3. parte. Si autem loquamur de dulcedine miſericordiæ, poſſumus dicere, quod omnes liberavit. „ Hæc ibi. Ex his ergo, & ad Iſa. ſi exponatur de illis animabus (ut ſup.) univerſaliter, poteſt dici, quod tunc loquitur ſecundo modo, ideſt de dulcedine materiæ: & ad D. Tho. dices, quod locutus eſt alio modo, ideſt de rigore juſtitiæ. Conſequenter ergo Iſaia favet huic art., dum aliquas a purgatorio liberatas ponit, nec tamen diſcordat ab eo, ſi omnes inde liberatas fuiſſe dicat: quoniam pro quanto de aliquibus dicit, loquitur ſecundum rigorem juſtitiæ: & pro quanto de omnibus dicit, loquitur ſecundum dulcedinem miſericordiæ. *Secundo* igitur vides, &c.

QUÆ-

QUÆSTIO LIII.

De Reſurrectione Chriſti in quatuor articulos diviſa.

Conſequenter conſiderandum eſt de his quæ pertinent ad exaltationem Chriſti. Et *Primo* de ejus reſurrectione. *Secundo* de ejus aſcenſione. *Tertio* de ejus ſeſſione ad dexteram Patris. *Quarto* de judiciaria poteſtate ipſius.

Circa primum occurrit quadruplex conſideratio.

Quarum *prima* eſt de ipſa Chriſti reſurrectione.
Secunda de qualitate reſurgentis.
Tertia de manifeſtatione reſurrectionis.
Quarta de ejus cauſalitate.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo. De neceſſitate reſurrectionis ejus.
Secundo. De tempore.
Tertio. De ordine.
Quarto. De cauſa.

ARTICULUS I. 294

Utrum fuerit neceſſarium, Chriſtum reſurgere.

3. *d.* 21. *q.* 2. *ar.* 1. *Et opu.* 60. *c.* 12. *prin.*

Ad Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit neceſſarium, Chriſtum reſurgere. Dicit enim Damaſc. in lib. 4. (*orth. fid. cap. ult.*) *Reſurrectio eſt ſecunda ejus quod diſſolutum eſt, & cecidit, animalis ſurrectio:* Sed Chriſtus non cecidit per peccatum, nec corpus ejus eſt diſſolutum, ut ex ſupradictis patet. (*q.* 51. *a.* 3.) Non ergo proprie convenit ſibi reſurgere.

2. Præterea. Quicunque reſurgit, ad aliquid altius promovetur; quia ſurgere eſt ſurſum moveri; Sed corpus Chriſti remanſit poſt mortem divinitati unitum; & ita non potuit in aliquid altius promoveri. Ergo non competebat ſibi reſurgere.

3. Præterea. Ea quæ circa humanitatem Chriſti ſunt acta, ad noſtram ſalutem ordinantur: Sed ſufficiebat ad ſalutem noſtram paſſio Chriſti, per quam ſu-

ſumus liberati a pœna, & culpa, ut ex ſupradictis patet. (*q.* 49. *art.* 1. *&* 3.) Non ergo fuit neceſſarium, quod Chriſtus a mortuis reſurgeret.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. ult. *Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis*.

Reſpondeo dicendum, quod *neceſſarium fuit Chriſtum reſurgere, propter* quinque. *Primo* quidem ad commendationem divinæ juſtitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui ſe propter Deum humiliant, ſecundum illud Luc. 1. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles*. Quia igitur Chriſtus propter charitatem, & obedientiam Dei ſe humiliavit uſque ad mortem crucis, oportebat quod exaltaretur a Deo uſque ad glorioſam reſurrectionem. Unde ex ejus perſona dicitur in Pſ. 138. *Tu cognoviſti*, ideſt *approbaſti*, *ſeſſionem meam*, ideſt *humilitatem*, *& paſſionem*, *& reſurrectionem meam*, ideſt *glorificationem in reſurrectione*, ſicut Gloſ. (*interl.*) exponit. *Secundo* ad fidei noſtræ inſtructionem: quia per ejus reſurrectionem confirmata eſt fides noſtra circa divinitatem Chriſti: quia, ut dicitur 2. ad Corint. ult. *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei*. Et ideo 1. ad Cor. 15. dicitur: *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra*. Et in Pſal. 29. dicitur: *Quæ utilitas in ſanguine meo*, ideſt in effuſione ſanguinis mei, *dum deſcendo*, quaſi per quoſdam gradus malorum, *in corruptionem*? quaſi dicat, *Nulla*. *Si enim ſtatim non reſurgo, corruptumque fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor*, ut Gloſ. (*interl. & ordin. Auguſt. tom.* 8.) exponit. *Tertio* ad ſublevationem noſtræ ſpei: quia dum videmus Chriſtum reſurgere, qui eſt caput noſtrum, ſperamus & nos reſurrecturos. Unde dicitur 1. ad Corinth. 15. *Si Chriſtus prædicatur quod reſurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt*? Et Job 19. dicitur: *Scio*, ſcilicet per certitudinem fidei, *quod redemptor meus*, ideſt Chriſtus, *vivit*, a mortuis reſurgens: & ideo *in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum*; *repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo*. *Quarto* ad informationem vitæ fidelium, ſecundum illud Rom. 6. *Quomodo Chriſtus reſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Et infra: *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: ita & vos exiſtimate vos mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo*. *Quinto* ad complementum noſtræ ſalutis: quia, ſicut per hoc quod mala ſuſtinuit, humiliatus eſt moriendo, ut nos liberaret a malis; ita glo-

glorificatus eſt reſurgendo, ut nos promoveret ad bona, ſecundum illud Rom. 4. *Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.*

Ad primum ergo dicendum, quod, licet Chriſtus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem; quia ſicut peccatum eſt caſus a juſtitia, ita mors eſt caſus a vita. unde ex perſona Chriſti poteſt intelligi, quod dicitur Mich. 7. *Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi, conſurgam.* Similiter etiam, licet corpus Chriſti non fuerit diſſolutum per incinerationem, ipſa tamen ſeparatio animæ a corpore diſſolutio quædam fuit.

Ad ſecundum dicendum, quod divinitas erat carni Chriſti poſt mortem unita unione perſonali: non autem unione naturæ, ſicut anima unitur corpori, ut forma, ad conſtituendam humanam naturam. Et ideo per hoc, quod corpus ejus unitum eſt animæ, promotum eſt in altiorem ſtatum naturæ, non autem in altiorem ſtatum perſonæ.

Ad tertium dicendum, quod paſſio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem, proprie loquendo, quantum ad remotionem malorum: reſurrectio autem, quantum ad inchoationem, & exemplar bonorum.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Albanenſium* dicentium, Chriſtum non ſurrexiſſe. Hæreſim hanc cum quadam tamen limitatione, ut B. Auguſt. refert, prædixerat *Cerinthus* ſic: Chriſtum non ſurrexiſſe, ſed aliquando ſurrecturum. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illam merito damnari a ſymbolo fidei tum Apoſtolor., tum Patrum *Nicæni*, *Conſtantinopolitani primi*, & omnium aliorum Concil. de hac re tractantium; quandoquidem una voce conſona dixerunt ly *Reſurrexit*. Item a Papa *Eugenio* IV. dicente: „ Sacroſancta Romana Eccleſia firmiter „ credit, profitetur, & prædicat; Dei filium in aſ„ ſumpta humanitate ex virgine vere natum, ve„ re paſſum, vere mortuum, & ſepultum, re„ ſurrexiſſe vere ex mortuis, &c. Anathemati„ zat autem, execratur, damnat omnem hæreſim „ contraria ſapientem. „ Hæc ille in conſtitutio. „ Concil. *Florent.* ſuper unio. Jacobinorum. Item a Matt. 28. *Surrexit; ſicut dixit*, &c. Marc. 16. *Surrexit, non eſt hic*, &c. Luc. 24. „ Quid quæritis viven„ tem cum mortuis? Non eſt hic, ſed ſurrexit, *&c.*

,, *Jo.* 20. Stetit in medio, & dixit eis. Pax vobis.
,, Et, cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus, & la-
,, tus. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli, viſo domino, *&c.*
,, *Item a* 1. *Cor.* 15. Si Chriſtus non reſurrexit: Ergo
,, inanis eſt fides veſtra. ergo inanis eſt prædicatio
,, noſtra. Ergo adhuc eſtis in peccatis veſtris; Ergo
,, invenimur falſi teſtes dicentes, quia ſurrexit: Er-
,, go mortui non reſurgent: Ergo qui in Chriſto dor-
,, mierunt, perierunt. ,, Et infra. *Nunc autem*, ad evitanda ſcilicet omnia nunc deducta inconvenientia, *Chriſtus reſurrexit*, *primitiæ dormientium*. Item a dictis in *q.* 31. *a.* 4. *appen. Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 295

Utrum fuerit conveniens Chriſtum tertia die reſurgere.

Sup. qu. 51. *art.* 4. *Et* 3. *d.* 21. *qu.* 2. *art.* 2. *& op.* 2. *c.* 243. *& op.* 60. *c.* 10. *cir. fi. & Pſ.* 15. *& Joan.* 2. *lect.* 3.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum tertia die reſurgere. Membra enim debent capiti conformari: Sed nos, qui ſumus membra Chriſti, non reſurgimus a morte tertia die, ſed noſtra reſurrectio differtur uſque ad finem mundi. Ergo videtur, quod Chriſtus, qui eſt caput noſtrum, non debuerit tertia die reſurgere, ſed debuerit ejus reſurrectio differri uſque ad finem mundi.

2. Præterea. Act. 2. dicit Petrus, quod *impoſſibile erat, Chriſtum detineri ab inferno, & morte*: Sed quamdiu aliquis eſt mortuus, detinetur a morte. Ergo videtur, quod Chriſti reſurrectio non debuerit differri uſque ad tertiam diem, ſed ſtatim eadem die reſurgere; Præcipue cum Gl. ſupra inducta (*ar. præc.*) dicat, *nullam eſſe utilitatem in effuſione ſanguinis Chriſti, ſi non ſtatim reſurgeret.*

3. Præterea. Dies incipere videtur ab ortu ſolis, qui ſua præſentia diem cauſat: Sed ante ortum ſolis Chriſtus reſurrexit. dicitur enim Joan. 20. quod *una ſabbati Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum*; & tamen Chriſtus jam reſurrexerat; quia ſequitur: *Et vidit lapidem ſublatum a monumento.* Non ergo reſurrexit Chriſtus tertia die.

Sed

Digitized by Google

Sed Contra eſt, quod dicitur Matth. 20. *Tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præc.*) reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit ad inſtructionem fidei noſtræ. Eſt autem fides noſtra & de divinitate, & de humanitate Chriſti. non enim ſufficit alterum ſine altero credere, ut ex prædictis patet. (2. 2. *qu.* 2. *ar.* 7. & 8.) Et ideo *ad hoc quod confirmaretur fides de veritate divinitatis ipſius, oportuit quod cito reſurgeret, & ejus reſurrectio non differretur uſque ad finem mundi.* Ad hoc autem quod confirmaretur fides de veritate humanitatis, & mortis ejus, oportuit moram eſſe inter mortem, & reſurrectionem. Si enim ſtatim poſt mortem reſurrexiſſet, videri poſſet, quod ejus mors vera non fuerit, & per conſequens nec reſurrectio vera. *Ad veritatem autem mortis Chriſti manifeſtandam, ſufficiebat quod uſque ad tertium diem ejus reſurrectio differretur:* quia non contingit, quin infra hoc tempus in homine, qui mortuus videtur, cum vivat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam quod tertia die reſurrexit, commendatur perfectio ternarii, qui eſt numerus omnis rei, utpote habens principium, medium, & finem, ut dicitur in 1. de cœlo. (*tex.* 2. *to.* 2.) Oſtenditur etiam ſecundum myſterium, quod Chriſtus una morte ſua corporali (quæ fuit lux propter juſtitiam) duas noſtras mortes deſtruxit, ſcilicet corporis, & animæ, quæ ſunt tenebroſæ propter peccatum. & ideo una die integra, & duabus noctibus permanſit in morte, ut Auguſt. dicit in 4. de Trinit. (*cap.* 6. *to.* 3.) Per hoc etiam ſignificatur, quod per reſurrectionem Chriſti tertium tempus incipiebat. nam primum fuit ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia. Incepit etiam in Chriſti reſurrectione tertius ſtatus Sanctorum. nam primus fuit ſub figuris legis, ſecundus ſub veritate fidei, tertius erit in æternitate gloriæ, quam Chriſtus inchoavit reſurgendo.

Ad primum ergo dicendum, quod caput, & membra conformantur in natura, ſed non in virtute, excellentior eſt enim virtus capitis, quam membrorum. Et ideo ad demonſtrandam excellentiam virtutis Chriſti, conveniens fuit ipſum tertia die reſurgere, aliorum reſurrectione dilata uſque ad finem mundi.

Ad ſecundum dicendum, quod detentio coactionem quandam importat. Chriſtus autem nulla neceſſitate mortis tenebatur adſtrictus, ſed erat *inter mortuos li-*

liber. & ideo aliquandiu in morte manſit, non quaſi detentus, ſed propria voluntate, quamdiu judicavit hoc eſſe neceſſarium ad inſtructionem fidei noſtræ. dicitur autem ſtatim fieri, quod fit brevi interpoſito tempore.

Ad tertium dicendum, quodſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 51. *a.* 4. *ad* 2.) Chriſtus ſurrexit circa diluculum illuceſcente jam die, ad ſignificandum quod per ſuam reſurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat: ſicut mortuus eſt adveſperaſcente jam die, & recedente in tenebras, ad oſtendendum quod per ſuam mortem deſtrueret tenebras culpæ, & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die reſurrexiſſe, accipiendo diem pro die naturali, qui continet ſpatium vigintiquatuor horarum: Et, ſicut dicit Auguſt. in 4. de Trin. (*cap.* 6. *ante med. to.* 3.) „ nox uſque ad diluculum, quo Domini reſurrectio declarata eſt, ad tertium pertinet „ diem, quia Deus, qui dixit de tenebris lucem clareſcere, ut per gratiam novi Teſtamenti, & participationem reſurrectionis Chriſti audiremus, Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, inſinuat nobis quodammodo, quod a nocte „ dies ſumat initium. ſicut enim primi dies propter „ futurum hominis lapſum a luce in noctem, ita „ iſti propter hominis reparationem a tenebris ad „ lucem computantur. Et ita patet, quod etiamſi media nocte ſurrexiſſet, poſſet dici eum die tertia ſurrexiſſe, intelligendo de die naturali. nunc autem cum diluculo ſurrexerit, poteſt dici quod tertia die ſurrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ cauſatur ex præſentia ſolis; quia jam ſol incipiebat aerem illuſtrare. Unde & Marci ult. dicitur, quod *mulieres venerunt ad monumentum, orto jam ſole*: Quod non eſt contrarium ei quod Joan. dicit. *Cum adhuc tenebræ eſſent*, ut Auguſt. dicit in lib. 3. de conſenſu Euangeliſt. (*ca.* 24. *inter princ. & med. to.* 4.) *quia die ſurgente, reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuantur, quanto magis oritur lux.* Quod autem dicit Marcus, *Orto jam ſole*, non ſic accipiendum eſt, tanquam jam ſol ipſe videretur ſuper terram, ſed tanquam de proximo adveniente in has partes.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem intimas hæreſes & *Cerinthi*, ut recitatur *ar.* 1. *appen.* & *Armenorum*, ut recitatur *q.* 51. *ar.* 4. *appen.* quas ibi videas. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illas merito damnari a dictis in eiſdem.

dem append. Item a Luc. 24. *Tertia dies eſt hodie*, &c. Ecce, quod etiam ſecundum computum duorum diſcipulorum Chriſti prima ſabbati poſt paraſceven, ideſt dominica, eſt dies tertia, in qua reſurrecturum ſe dixerat Chriſtus: & ſic eum intellexerant in ly Matth. 20. *Tertia die reſurget*. Quod enim Euangeliſta dicit ſummatim, probabile eſt Chriſtum diffuſius declaraſſe; quoniam multa Chriſtus fecit, & (a ſimili) dixit, quæ non ſunt ſcripta: Ex *Joan.* 20. Item a 1. Cor. 15. *Chriſtus reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas*. Ita ſcilicet, quod ſcripturæ prænunciaverunt & ejus reſurrectionem, & diem tertiam pro reſurrectione. Item a ſymbolo fidei catholicæ per ly *tertia die reſurrexit a mortuis*. Ceterum, quia dicitur in textu ly *conveniens*, ideo de convenientia ſcripturarum vide 2. 2. *q.* 122. *art.* 2. *app.* & 140. *art.* 1. *appen.* & 1. 2. *q.* 68. *art.* 4. *appen.* Quæ tu ad propoſitum præſens, prout opus erit, applicabis. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 296

Utrum Chriſtus primo reſurrexerit.

4. d. 42. ar. 3. q. 1. ad 3. & opu. 2. c. 236. & 237. & 1. Cor. 5. lect. 3. in princ. & ad Col. 1. lect. 5.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non primo reſurrexerit. Nam in veteri Teſtamento per Heliam, & Heliſæum aliqui reſuſcitati leguntur, ſecundum illud Hebr. 11. *Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos*: Similiter & Chriſtus ante paſſionem ſuam tres mortuos ſuſcitavit. Non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentium.

2. Præterea. Matt. 27. inter alia miracula, quæ in paſſione Chriſti acciderunt, narratur quod *monumenta aperta ſunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt*. Non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentium.

3. Præterea. Sicut Chriſtus per ſuam reſurrectionem eſt cauſa noſtræ reſurrectionis, ita per ſuam gratiam eſt cauſa noſtræ gratiæ, ſecundum illud Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*: Sed alii prius tempore gratiam habuerunt, quam Chriſtus; ſicut omnes Patres veteris teſtamenti. Ergo etiam aliqui prius ad reſurrectionem corporalem pervenerunt, quam Chriſtus.

Sed Contra eſt, quod dicitur 1. ad Cor. 15. *Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium*: Gloſ. (*interl.*) *quia prius tempore, & dignitate ſurrexit*.

Reſpondeo dicendum, quod reſurrectio eſt reparatio a morte in vitam. *Dupliciter* autem aliquis eripitur a morte: *Uno modo* ſolum a morte in actu: ut ſcilicet aliquis vivere incipiat qualitercunque, poſtquam mortuus fuerat: *Alio modo*, ut aliquis liberetur non ſolum a morte, ſed etiam a neceſſitate, & quod plus eſt, a poſſibilitate moriendi. Et hæc eſt vera, & perfecta reſurrectio: quia quandiu aliquis vivit ſubjectus neceſſitati moriendi, quodammodo mors ei dominatur, ſecundum illud Rom. 8. *Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum*. Illud etiam quod poſſibile eſt eſſe, ſecundum quid dicitur eſſe, ideſt potentialiter. Et ſic patet, quod illa reſurrectio, qua quis eripitur ſolum ab actuali morte, eſt reſurrectio imperfecta. *Loquendo igitur de reſurrectione perfecta*, *Chriſtus eſt primus reſurgentium*: quia ipſe reſurgendo primo pervenit ad vitam penitus immortalem, ſecundum illud Rom. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur*: Sed *reſurrectione imperfecta quidam alii reſurrexerunt ante Chriſtum*, ad præmonſtrandum quaſi in quodam ſigno reſurrectionem ipſius.

Et ſic patet reſponſio ad Primum: quia & illi qui ſuſcitati in veteri Teſtamento ſunt, & illi qui ſuſcitati ſunt a Chriſto, ſic redierunt ad vitam, ut iterum morerentur.

Ad ſecundum dicendum, quod de illis, qui reſurrexerunt cum Chriſto, duplex eſt opinio. Quidam enim aſſerunt, quod redierunt ad vitam, tanquam non iterum morituri; quoniam magis illis eſſet tormentum, ſi iterum morerentur, quam ſi non reſurgerent. Et ſecundum hoc intelligendum erit, ſicut Hieron. dicit ſuper Matth. (*ſup. illud c.* 27. *Et multa corpora Sanctorum*) quod *non ante ſurrexerunt, quam reſurgeret Dominus*. Unde & Euangeliſta dicit, quod *exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem ejus venerunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis*. Sed Auguſt. in Epiſtola ad Evodium (*quæ eſt* 99. *ante med. to.* 2.) hanc opinionem commemorans dicit: „ Scio quibuſdam videri „ morte Domini Chriſti jam talem reſurrectionem „ præſtitam juſtis, qualis nobis in fine promittitur: „ qui ſi non iterum repoſitis corporibus dormie„ runt, videndum eſt, quomodo intelligatur Chri„ ſtus primogenitus a mortuis, ſi cum in illa reſur-

„ re-

„ rectione tot præceſſerunt. Quod ſi reſpondetur,
„ hoc eſſe dictum per anticipationem; ut monumen-
„ ta illo terræmotu aperta intelligantur, cum Chri-
„ ſtus in cruce penderet, reſurrexiſſe autem juſto-
„ rum corpora non tunc, ſed cum ille prior reſur-
„ rexiſſet: illud adhuc reſtat, quod moveat, quo-
„ modo Petrus non de David, ſed de Chriſto aſſe-
„ ruit fuiſſe prædictum, carnem ejus non vidiſſe
„ corruptionem, per hoc quod apud eos erat monu-
„ mentum David: Et ſic illos non convincebat, ſi
„ corpus David ibi jam non erat: quia etſi ante in
„ recenti ſua morte reſurrexiſſet, nec caro ejus vi-
„ diſſet corruptionem, poſſet nihilominus illiud
„ monumentum manere: Durum autem videtur,
„ ut David non fuerit in illa reſurrectione juſtorum,
„ ſi eis jam æterna donata eſt, cujus Chriſtus ex
„ ſemine commendatur. Periclitabitur etiam illud
„ quod ad Hebræos de juſtis antiquis dicitur: Ne
„ ſine nobis conſummarentur, ſi jam in illa reſur-
„ rectionis incorruptione conſtituti ſunt, quæ no-
„ bis perficiendis in fine promittitur. Sic ergo Au-
guſtinus ſentire videtur, quod reſurrexerint ite-
rum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere,
quod Hieron. dicit ſuper Matth. (*loc. ſup. cit.*)
quod *ſicut Lazarus reſurrexit; ſic & multa corpora
Sanctorum reſurrexerunt, ut Dominum oſtenderent re-
ſurgentem*: Quamvis hoc in Sermone de aſſumptio-
ne ſub dubio relinquat. Rationes tamen Auguſtini
multo efficaciores videntur.

Ad tertium dicendum, quod ſicut ea quæ præ-
ceſſerunt Chriſti adventum fuerunt præparatoria,
ad Chriſtum: ita gratia eſt diſpoſitio ad gloriam.
Et ideo ea quæ ſunt gloriæ, ſive quantum ad ani-
mam, (ſicut perfecta Dei fruitio) ſive quantum ad
corpus, (ſicut reſurrectio glorioſa) prius tempore
debuerunt eſſe in Chriſto, ſicut in auctore gloriæ:
gratiam vero conveniebat prius eſſe in his, quæ or-
dinabantur ad Chriſtum.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem o-
ſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod
Chriſtus primo reſurrexit. Ut 1. *Corinth.* 15. ſecun-
dum quod cum glo. eſt *in argum. contr.* Pro cujus
ampliori captu ſcito: quod reſurrectio Chriſti dici-
tur prior tempore, & dignitate non tantum ratio-
ne capitis, ideſt ratione, qua eſt caput noſtrum,
q. 8. *art.* 1. 2. Sed etiam ratione humilitatis ſponta-

neæ in paſſione ſua. Pertinet enim ad divinam juſtitiam exaltare illos, qui ſeipſos propter Deum humiliant, *art.* 1. & adverſa patiuntur: ſicut e converſo eadem juſtitia de ſuperbis, & nimium delicatis ſub perſona cujuſdam dixit, Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date ei, tormentum & luctum*. Porro humilitas, & dolor, & paſſio Chriſti maxime ſuperat quorumcunque humilitatem, dolores, & paſſiones. *q.* 46. *art.* 4. 5. 6. 9. 10. 11. & *q.* 47. *art.* 2. & 3. Oportuit ergo ſecundum divinam juſtitiam, Chriſtum eſſe primitias dormientium, ideſt, prius tempore, & dignitate reſurgere. Item per hoc inſinuatur quod dicitur in Apocl. 1. quod *Chriſtus eſt primogenitus mortuorum*. Item per hoc, quod ſapientia divina, quæ Filius Dei eſt, dicit Eccl. 24. *In omni gente primatum tenui*. Item per dictum ad Coloſſ. 1. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ: qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens*. *Secundo* igitur vides, quomodo &c.

ARTICULUS IV. 297

Utrum Chriſtus fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis.

Pſal. 40. *co.* 2. *Et Jo.* 2. & 3. & *ad Ro.* 4. *fi.*

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non fuerit cauſa ſuæ reſurrectionis. Quicumque enim ſuſcitatur ab alio, non eſt ſuæ reſurrectionis cauſa: Sed Chriſtus ſuſcitatus eſt ab alio, ſecundum illud Act. 2. *Quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni*, & Rom. 8. *Qui ſuſcitavit Jeſum Chriſtum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora noſtra* &c. Ergo Chriſtus non eſt cauſa ſuæ reſurrectionis.

2. Præterea. Nullus dicitur mereri, qui ab alio petit aliquid, cujus ipſe eſt cauſa: Sed Chriſtus ſua paſſione meruit reſurrectionem, ſicut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 104. *ſub fi. to.* 9.) quod *humilitas paſſionis meritum eſt gloriæ reſurrectionis*; Ipſe etiam petiit a Patre ſe reſuſcitari, ſecundum illud Pſal. 40. *Tu autem Domine miſerere mei, & reſuſcita me*. Ergo non fuit cauſa ſuæ reſurrectionis.

3. Præterea. Sicut Damaſcen. probat in 4. lib. (*orth. fid. c. ult.*) reſurrectio non eſt animæ, ſed corporis, quod per mortem cadit: Corpus autem non poteſt ſibi animam unire, quæ eſt eo nobilior.

Ergo.

Ergo id quod reſurrexit in Chriſto, non potuit eſſe cauſa ſuæ reſurrectionis.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joan. 10. *Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam, & iterum ſumo eam:* Sed nihil eſt aliud reſurgere, quam iterato animam ſumere. Ergo videtur, quod Chriſtus propria virtute reſurrexerit.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 50. *a.* 2. & 3.) per mortem non fuit ſeparata divinitas nec ab anima Chriſti, nec ab ejus carne. Poteſt igitur tam anima Chriſti mortui, quam ejus caro conſiderari *dupliciter*. *Uno modo* ratione divinitatis: *Alio modo* ratione ipſius naturæ creatæ. „ Secundum igitur unitæ divinitatis vir„ tutem, & corpus reſumpſit animam, quam de„ poſuerat, & anima corpus reſumpſit, quod di„ miſerat: & ſic Chriſtus propria virtute reſurre„ xit. Et hoc eſt quod de Chriſto dicitur 2. ad Corinth. ult. quod „ etſi crucifixus eſt ex infirmi„ tate noſtra, ſed vivit ex virtute Dei. Si autem „ conſideremus corpus, & animam Chriſti mortui „ ſecundum virtutem naturæ creatæ, ſic non po„ tuerunt ſibi invicem reuniri; ſed oportuit Chriſtum reſuſcitari a Deo.

Ad primum ergo dicendum, quod eadem eſt divina virtus, & operatio Patris, & Filii. Unde hæc duo ſeſe conſequuntur, quod Chriſtus ſit ſuſcitatus divina virtute Patris, & ſuiipſius.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus orando petiit, & meruit ſuam reſurrectionem, inquantum homo, non autem inquantum Deus.

Ad tertium dicendum, quod corpus ſecundum naturam creatam non eſt potentius anima Chriſti; eſt tamen ea potentius ſecundum virtutem divinam; quæ etiam rurſus ſecundum divinitatem unitam eſt potentior corpore ſecundum naturam creatam. Et ideo ſecundum virtutem divinam corpus, & anima mutuo ſe reſumpſerunt, non autem ſecundum virtutem naturæ creatæ.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem interimas hæreſim *Lucæ Sternb.* dicentis; Chriſtum non reſurrexiſſe propria virtute. Nec poteſt iſte Lucas ſalvare hanc ſuam poſitionem per diſtinctionem factam in hoc articulo, ut patet in concluſionibus, quoniam abſolute intelligit dictum ſuum, ut qui fundet iſtud ſuper aliam ſuam hæreſim,

ſcilicet, quod Chriſtus non eſt Deus. Nullo igitur modo ſecundum iſtum Lucam Chriſtus propria virtute ſurrexit. Ad hujus igitur damnationem ſufficiet vel ſubruere fundamentum ſuum, monſtrando ſcilicet, quod Chriſtus eſt Deus, vel directe oſtendere, quod Chriſtus propria virtute reſurrexit. *Secundo* habes, quomodo per rationem oſtendas, hæreſim illam damnari a *Jo.* 10. ſecundum quod cum applicatione ponitur *in argum. contr.* Item a Pſal. 138. *Reſurrexi, & adhuc ſum tecum*. Hanc enim ſententiam attribuit Eccleſia Chriſto, ut patet in Miſſa reſurrectionis, tanquam dicenti, quod propria virtute ſurrexit. Item a Joan. 2. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Hoc autem dixit de templo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis, recordati ſunt diſcipuli*, &c. Chriſtus igitur per virtutem ſuam excitavit corpus a ſolutione illa facta a Judæis, ideſt, reſuſcitavit illud a morte, quam ei Judæi intulerunt. Item ab omnibus ſcripturis, conciliis, fideique catholicæ dogmatibus, quæ dicunt, Chriſtum eſſe Deum. Nulli enim dubium eſt, quod Deus virtute propria agit. Conſequenter ergo abundanter damnatur a dictis ſupra *articulorum num.* 17. 107. 108. 139. 42. *Elucid.* Item a Jo. 5. *Quæcumque pater facit, hæc & filius ſimiliter facit.* Ubi nota ly *ſimiliter*, ideſt, eadem poteſtate, ut patet legenti, & penetranti contextum. Quia ergo pater reſuſcitavit propria virtute Chriſtum: ſequitur neceſſario, quod Chriſtus propria virtute reſuſcitavit ſemetipſum. *Tertio* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LIV.

De qualitate Chriſti reſurgentis, in quatuor Articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de qualitate Chriſti reſurgentis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum poſt reſurrectionem Chriſtus habuerit verum corpus.

Secundo. Utrum reſurrexerit cum corporis integritate.

Tertio. Utrum corpus ejus fuerit glorioſum.

Quarto. De cicatricibus in corpore ejus apparentibus.

A R-

ARTICULUS I. 298

Utrum Chriſtus poſt reſurrectionem habuerit verum corpus.

Inf. art. 3. *cor. Et op.* 60. *c.* 22.

AD Primum ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum corpus. Verum enim corpus non poteſt ſimul eſſe cum alio corpore in eodem loco: Sed corpus Chriſti poſt reſurrectionem fuit ſimul cum alio corpore in eodem loco: intravit enim ad diſcipulos ſuos januis clauſis, ut dicitur Joan. 20. Ergo videtur, quod Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum Corpus.

2. Præterea. Verum corpus non evaneſcit ab aſpectu intuentium, niſi forte corrumpatur: Sed corpus Chriſti evanuit ab oculis diſcipulorum eum intuentium, ut dicitur Luc. ult. Ergo videtur, quod Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum corpus.

3. Præterea. Cujuslibet veri corporis eſt determinata figura: Sed corpus Chriſti apparuit diſcipulis in alia effigie, ut patet Marci ult. Ergo videtur, quod Chriſtus poſt reſurrectionem non habuerit verum corpus humanum.

Sed Contra eſt, quod dicitur Luc. ult. quod Chriſto diſcipulis apparente, *conturbati, & conterriti exiſtimabant ſe ſpiritum videre*, ac ſi non haberet verum corpus, ſed phantaſticum: ad quod removendum ipſe poſtea ſubdit: *Palpate, & videte: quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*. Non ergo habuit corpus phantaſticum, ſed verum.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut Damaſc. dicit in 4. lib. (*orth. fid. c. ult. a princ.*) *illud reſurgere dicitur, quod cecidit*. Corpus autem Chriſti per mortem cecidit, inquantum ſcilicet fuit ab eo anima ſeparata, quæ erat ejus formalis perfectio. Unde oportuit, ad hoc quod eſſet vera Chriſti reſurrectio, ut idem corpus Chriſti iterato eidem animæ uniretur. Et quia veritas naturæ corporis eſt ex forma, *conſequens eſt quod corpus Chriſti poſt Reſurrectionem, & verum corpus fuerit, & ejuſdem naturæ, cujus fuerat prius:* Si autem ejus corpus fuiſſet phantaſticum, non fuiſſet vera reſurrectio, ſed apparens.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod corpus Chriſti poſt reſurrectionem non ex miraculo, ſed ex conditione gloriæ, ſicut quidam dicunt, clauſis januis ad diſcipulos introivit, ſimul cum alio corpore in eodem loco exiſtens. Sed utrum hoc habere poſſit corpus glorioſum ex aliqua proprietate ſibi indita, ut ſimul cum alio corpore in eodem loco exiſtat, inferius diſcutietur, (*in ſupplem. q. 83. a.* 4.) ubi agetur de reſurrectione communi. Nunc autem quantum ad propoſitum ſufficit, dicendum eſt quod non ex natura corporis, ſed potius ex virtute divinitatis unitæ, illud corpus ad diſcipulos, licet verum eſſet, januis clauſis introivit. Unde Auguſt. dicit in quodam Sermone Paſchali, (*colligitur ex ſerm.* 159. *de Temp. to.* 10.) quod quidam ſic diſputant: *Si corpus erat, ſi hoc ſurrexit de ſepulchro, quod pependit in ligno, quomodo per oſtia clauſa introire potuit?* Et reſpondet: *Si comprehendis modum non eſt miraculum; ubi deficit ratio, ibi eſt fidei ædificatio.* Et ſuper Jo. (*tract.* 121. *a med. to.* 9.) dicit: *Moli corporis, ubi divinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt. ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inviolata permanſit.* Et idem dicit Greg. in quadam Homil. de octava Paſchæ. (*quæ eſt 26. in Euang. circ. princ.*)

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut dictum eſt, (*q. præc. a.* 3.) Chriſtus reſurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc eſt autem diſpoſitio corporis glorioſi, ut ſit ſpirituale, ideſt *ſubjectum ſpiritui*, ut Apoſt. dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quod ſit omnino corpus ſubjectum ſpiritui, requiritur quod omnis actio corporis ſubdatur ſpiritus voluntati. Quod autem aliquid videatur, fit per actionem viſibilis in viſum, ut patet per Philoſ. in 2. de anima. (*tex.* 73. & 74. *to.* 2.) Et ideo quicumque habet corpus glorificatum, in poteſtate ſua habet videri, quando vult, & quando non vult, non videri. Hoc tamen habuit Chriſtus non ſolum ex conditione corporis glorioſi, ſed etiam ex virtute divinitatis, per quam fieri poteſt, ut etiam corpora non glorioſa miraculoſe non videantur: ſicut præſtitum fuit B. Bartholomæo miraculoſe, ut ſi vellet, videretur, non autem videretur, ſi non vellet. Dicitur ergo, quod Chriſtus ab oculis diſcipulorum evanuit, non quia corrumperetur, aut reſolveretur in aliqua inviſibilia: ſed quia ſua voluntate deſit ab eo videri, vel eo præſente, vel etiam eo abſcedente velociter per dotem agilitatis.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Severianus dicit

cit in Sermone Paſchali, (*id. hab. Pet. Chryſol. in ſerm. 82. ad fi.*) *Nemo putet, Chriſtum ſua reſurrectione ſui vultus effigiem commutaſſe.* Quod eſt intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum, & deforme fuerat in corpore Chriſti per Spiritum ſanctum concepto; quod in reſurrectione corrigendum eſſet. Accepit tamen in reſurrectione gloriam claritatis. Unde idem ibidem ſubdit: *Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis; ut hoc ſit acquiſiviſſe vultus gloriam, non vultus ſubſtantiam perdidiſſe.* Nec tamen illis diſcipulis in ſpecie glorioſa apparuit: ſed ſicut in poteſtate ejus erat, ut corpus ſuum videretur, vel non videretur; ita in poteſtate ejus erat, ut ex ejus aſpectu formaretur in oculis intuentium vel forma glorioſa, vel non glorioſa, aut etiam commixta, vel qualitercumque ſe habens. Modica tamen differentia ſufficit ad hoc, quod aliquis videatur in aliena effigie apparere.

A P P E N D I X.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Appellitarum* dicentium; quod Chriſtus ſine carne reſurrexit, & *Paſſioniſtarum* dicentium, quod Chriſtus poſt paſſionem non ſurrexit in carne. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, has merito damnari a *Luc. ult.* ſecundum quod cum applicatione eſt *in argum. contr.* Pro cujus ampliori notitia D. Ambroſii verba faciunt in hom. ſuper Luc. ibi, quæ ſunt hæc. *Quod tangitur, corpus eſt, quod palpatur, corpus eſt. In corpore autem reſurgemus. Seminatur enim corpus animale, ſurget corpus ſpirituale: ſed illud craſſius, hoc ſubtilius. Nam quomodo non corpus, in quo manebant inſignia vulnerum, veſtigia cicatricum, quæ dominus palpanda obtulit?* Hæc ibi. Item a Cyrillo in epiſtola ſynodali, quæ ponitur in actis Concilii *Epheſini primi*, cap. 13. *Vera caro Chriſti mortem guſtavit. Ita & reſurgente carne ipſius rurſus reſurrectionem dicimus: non quia in corruptionem ceciderit (quod abſit) ſed, quia ejus reſurrexit corpus. Cum quo etiam ipſe aſſidet patri.* Hæc ibi. Epiſtolæ vero omnes ſynodicæ Beati Cyrilli quondam præſulis Alexandrini ad *Neſtorium*, & ad Orientales, inter quas annumeratur prærecitata, approbatæ ſunt a Conciliis multis generalibus: ut patet in conſtitution. Concilii *Florent.* ſuper unione Armenorum. Item a Luc. 24. *Surrexit Dominus vere.* Quod di-

ctum & Eccleſia, tamquam ſæpius damnationi hæreſis prædictorum ſubſcribens frequentiſſime in tempore paſchali replicat in horis canonicis. Item ab eadem Eccleſia in ſequentia Miſſarum reſurrectionis, per ly *Scimus*, *Chriſtum ſurrexiſſe ex mortuis vere*. Hæc ibi. Vere autem non ſurrexiſſet Dominus; ſi ejus corpus reſurgens non fuiſſet verum. Nam ſi corpus fuiſſet phantaſticum, ſeu umbraticum, tunc phantaſtice tantum, aut umbratice ſurrexiſſet (ut de his omnibus ex concluſionis probatione patet.) item a Papa *Eugenio IV.* per ly *reſurrexiſſe vere*. Vide *quæſt.* 53. *art.* 1. *append.* *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 299

Utrum Chriſti corpus reſurrexerit integrum.

Locis ſup. inductis.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti non reſurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis caro, & ſanguis: quæ Chriſtus non videtur habuiſſe: dicitur enim 1. ad Corinth. 15. *Caro, & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*: Chriſtus autem reſurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo, quod non habuerit carnem & ſanguinem.

2. Præterea. Sanguis eſt unus de quatuor humoribus. Si ergo Chriſtus habuit ſanguinem, pari ratione habuit alios humores, ex quibus cauſatur corruptio in corporibus animalium. Sic ergo ſequeretur, quod corpus Chriſti fuerit corruptibile: quod eſt inconveniens. Non igitur Chriſtus habuit carnem & ſanguinem.

3. Præterea. Corpus Chriſti, quod reſurrexit, in cœlum aſcendit: Sed aliquid de ſanguine ejus in quibuſdam Eccleſiis reſervatur pro reliquiis. Non ergo reſurrexit corpus Chriſti cum integritate omnium ſuarum partium.

Sed contra eſt, quod Dominus dicit Lucæ ult. poſt reſurrectionem diſcipulis loquens: *Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, (*art. præc.*) corpus Chriſti in reſurrectione fuit ejuſdem naturæ, ſed alterius gloriæ. Unde quicquid ad naturam corporis humani pertinet, totum fuit

fuit in corpore Chriſti reſurgentis. Manifeſtum eſt autem, quod ad naturam corporis humani pertinent carnes, & oſſa, & ſanguis, & alia hujuſmodi. Et *ideo omnia iſta in corpore Chriſti reſurgentis fuerunt, & etiam integraliter abſque omni diminutione*: alioquin non fuiſſet perfecta reſurrectio, ſi non fuiſſet redintegratum quicquid per mortem ceciderat. Unde & Dominus fidelibus ſuis promiſit, dicens Matthæi 10. *Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt*. Et Lucæ 21. dicitur: *Capillus de capite veſtro non peribit*. Dicere autem, quod corpus Chriſti carnem, & oſſa non habuerit, & alias hujuſmodi partes humano corpori naturales, pertinet ad errorem Eutychii Conſtantinopolianæ urbis Epiſcopi, qui dicebat, (*ut habet Gregor.* 14. *Moral. cap.* 29.) quod „ corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria erit „ impalpabile, & ventis, aereque ſubtilius; & „ quod Dominus poſt confirmata corda diſcipulo- „ rum palpantium, omne illud quod in eo palpari „ potuit, in ſubtilitatem aliquam redegit. Quod ibidem improbat Gregorius, (*& hom.* 26. *in Euang. a princ.*) quia corpus Chriſti poſt reſurrectionem immutatum non fuit, ſecundum illud Rom. 6. *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur*. Unde & ille, quæ dixerat, in morte retractavit. Si enim inconveniens eſt, ut Chriſtus alterius naturæ corpus in ſua conceptione acciperet, puta cœleſte, ſicut Valentinus aſſeruit, multo magis inconveniens eſt, quod in reſurrectione alterius naturæ corpus reſumpſerit: quia corpus in reſurrectione reſumpſit ad vitam immortalem, quod in conceptione aſſumpſerat ad vitam mortalem.

Ad primum ergo dicendum, quod caro, & ſanguis ibi non accipitur pro natura carnis, & ſanguinis, ſed vel pro culpa carnis, & ſanguinis, ſicut Gregor. dicit in 14. Moral. (*loc. ſup. cit.*) vel pro corruptione carnis, & ſanguinis: quia, ut Auguſt. dicit ad Conſentium de reſurrect. carnis, (*epiſt.* 146. *a med. tom.* 2.) *non ibi erit corruptio, & mortalitas carnis, & ſanguinis*. Caro igitur ſecundum ſubſtantiam poſſidet regnum Dei, ſecundum quod dictum eſt. (*Luc. ult.*) *Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: Caro autem, cum ſecundum corruptionem intelligitur, non poſſidebit. unde continuo additum eſt in verbis Apoſtoli: *Neque corruptio incorruptelam*.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus dicit in eodem libro, (*loc. cit. parum a princ.*) „ fortaſſis, accepta occaſione ſanguinis, urgebit nos „ mo-

„ moleſtior perſcrutator, & dicet: Si ſanguis in „ corpore Chriſti reſurgentis fuit, cur non & pitui„ ta, (ideſt phlegma) cur non & fel flavum, (ideſt „ cholera), & fel nigrum? (ideſt melancholia,) „ quibus quatuor humoribus naturam carnis tem„ perari, etiam medicinæ diſciplina teſtatur: Sed „ quodlibet quiſquis addat, corruptionem addere „ caveat, ne ſuæ fidei ſanitatem, caſtitatemque „ corrumpat. valet enim divina potentia de iſta vi„ ſibili, atque tractabili natura corporum, quibuſ„ dam manentibus, auferre, quas voluerit, quali„ tates, ut abſit labes, (ſcilicet corruptionis) ad„ ſit effigies, adſit motio, abſit fatigatio, adſit ve„ ſcendi poteſtas, abſit eſuriendi neceſſitas.

Ad tertium dicendum, quod totus ſanguis, qui de corpore Chriſti fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, In corpore Chriſti reſurrexit: Et eadem ratio eſt de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus: Sanguis autem ille, qui in quibuſdam Eccleſiis pro reliquiis conſervatur, non fluxit de latere Chriſti, ſed miraculoſe dicitur effluxiſſe de quadam imagine Chriſti percuſſa.

A P P E N D I X.

Ex articulo habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, quod corpus Chriſti reſurrexit integrum. Ut per dictum *Luc. ultim.* ſecundum quod eſt *in argum. contr.* Ubi per carnem, & oſſa intelligit a ſimili alia hujuſmodi; quæ, & inquantum ſunt de veritate, & integritate humani corporis. Item per dictum Deuteronom. 32. *Dei perfecta ſunt opera*. Nam inter alia opera Dei magnum locum tenet reſurrectio Chriſti; ideo ibi ſignificavit, quod ipſa reſurrectio eſt perfecta. Non eſſet autem perfecta, niſi cum integro corpore Chriſtus ſurrexiſſet, ut in tex. corp. patet, & conſequenter ibi, ſi applicentur generalia ad hoc particulare, denotavit intentum, ſcilicet, quod corpus Chriſti in reſurrectione fuit integrum. Cæterum, ſi plura volueris de integritate tali, unde & poſſis ad propoſitum iſtud a fortiori diſcurrere, ut in not. ſupradictum eſt, vide *Addition. quæſt.* 80. *art.* &c. cum Elucidat. Ubi, & *articulorum num.* 342. 354. 358. 363. *cum Elucid.* videbis plura contra illum errorem *Eutychii* tactum in tex. corp. Quod ſi etiam placuerit, de ſanguine Chriſti reaſſumpto, quomodo intelligendum ſit, prolixius invenire, & conſequenter

ter abſque errore, quem aliqui cæcutientes incurrerunt, luminoſam doctrinam S. Thomæ introſpicere, ac penetrare feliciter; vide Magiſtrum Sylveſtrum de Prierio, in lib. ſuo, qui prætitulatur *Roſa aurea*. Ibi enim in quæſt. poſt Euangelia totius anni explanata connexis, *quæſtione* 30. 31. 32. 33. 34. occurret tibi, quod exoptas. *Secundo* vides, quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS III. 300

Utrum Chriſti corpus reſurrexerit glorioſum.

Inf. q. 55. *a.* 6. *ad* 4. *Et quol.* 5. *qu.* 2. *a.* 1. *Et opuſ.* 3. *cap.* 245.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti non reſurrexerit glorioſum. Corpora enim glorioſa ſunt fulgentia, ſecundum illud Matth. 13. *Fulgebunt juſti, ſicut ſol, in regno Patris eorum:* Sed corpora fulgentia videntur ſecundum rationem lucis, non autem ſecundum rationem coloris. Cum ergo corpus Chriſti viſum fuerit ſub coloris ſpecie, ſicut & prius videbatur, videtur quod non fuerit glorioſum.

2. Præterea. Corpus glorioſum eſt incorruptibile: Sed corpus Chriſti non videtur fuiſſe incorruptibile: fuit enim palpabile, ſicut & ipſe dicit Lucæ ult. *Palpate, & videte:* Dicit autem Gregor. in quadam Homil. (*ſcil.* 26. *in Euang. parum a princ.*) quod *corrumpi neceſſe eſt, quod palpatur; & palpari non poteſt, quod non corrumpitur*. Non ergo corpus Chriſti fuit glorioſum.

3. Præterea. Corpus glorioſum non eſt animale, ſed ſpirituale, ut patet 1. ad Corinth. 15. Sed corpus Chriſti videtur fuiſſe animale poſt reſurrectionem; quia cum diſcipulis manducavit, & bibit, ut legitur Luc. ult. & Joan. ult. Ergo videtur, quod corpus Chriſti non fuerit glorioſum.

Sed Contra eſt, quod Apoſtolus dicit ad Philip. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.*

Reſpondeo dicendum, quod *corpus Chriſti in reſurrectione fuit glorioſum*. Et hoc apparet *triplici* ratione. *Primo* quidem, quia reſurrectio Chriſti fuit exemplar, & cauſa noſtræ reſurrectionis, ut habetur 1. ad Cor. 15. Sancti autem in reſurrectione habebunt corpora glorioſa; ſicut ibidem dicitur: *Seminatur*

tur in ignobilitate, *ſurget in gloria*. Unde cum cauſa ſit potior cauſato, & exemplar exemplato, multo magis corpus Chriſti reſurgentis fuit glorioſum. *Secundo*, quia per humilitatem paſſionis meruit gloriam reſurrectionis. Unde & ipſe dicebat: (*Jo.* 12.) *Nunc anima mea turbata eſt*; quod pertinet ad paſſionem: Et poſtea ſubdit: *Pater clarifica nomen tuum*; in quo petit gloriam reſurrectionis. *Tertio*, quia, ſicut ſupra habitum eſt, (*q.* 34. *a.* 4.) anima Chriſti a principio ſuæ conceptionis fuit glorioſa per fruitionem divinitatis perfectam. Eſt autem diſpenſative factum, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu.* 14. *a.* 1. *ad* 2.) ut ab anima gloria non redundaret in corpus, ad hoc quod myſterium noſtræ redemptionis ſua paſſione impleret. Et ideo, peracto hoc myſterio paſſionis, & mortis Chriſti, ſtatim anima in corpus in reſurrectione reſumptum ſuam gloriam derivavit: & ita factum eſt corpus illud glorioſum.

Ad primum ergo dicendum, quod *omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo ſecundum modum recipientis*. Quia igitur gloria corporis derivatur ab anima, ut Auguſt. dicit in Epiſt. ad Dioſcorum, (*quæ eſt* 56. *ante med. to.* 2.) fulgor, ſeu claritas corporis glorioſi eſt ſecundum colorem humano corpori naturalem: ſicut vitrum diverſimode coloratum recipit ſplendorem ex illuſtratione ſolis, ſecundum modum ſui coloris: Sicut autem in poteſtate hominis glorificati eſt, ut corpus ejus videatur, vel non videatur, ſicut dictum eſt: (*a.* 1. *hu. q. ad* 2.) ita in poteſtate ejus eſt, quod claritas ejus videatur, vel non videatur. unde poteſt in ſuo colore ſine aliqua claritate videri. Et hoc modo Chriſtus ſuis diſcipulis poſt reſurrectionem ſuam apparuit.

Ad ſecundum dicendum, quod corpus aliquod dicitur eſſe palpabile, non ſolum ratione reſiſtentiæ, ſed ratione ſuæ ſpiſſitudinis. Ad rarum autem, & ſpiſſum ſequuntur grave, & leve, calidum, & frigidum, & alia hujuſmodi contraria, quæ ſunt principia corruptionis corporum elementarium. Unde corpus, quod eſt palpabile humano tactu, eſt naturaliter corruptibile: Si autem ſit aliquod corpus reſiſtens tactui, quod non ſit diſpoſitum ſecundum prædictas qualitates, quæ ſunt propria objecta tactus humani, ſicut eſt corpus cœleſte, tale corpus non poteſt dici palpabile. Corpus autem Chriſti poſt reſurrectionem vere fuit ex elementis compoſitum, habens in ſe tangibiles qualitates, ſecundum quod requirit natura corporis humani. & ideo naturaliter

erat

erat palpabile: & ſi nihil aliud habuiſſet ſupra corporis humani naturam, fuiſſet etiam corruptibile. Habuit autem aliquid aliud, quod ipſum incorruptibile reddidit, non quidem naturam cœleſtis corporis, ut quidam dicunt, de quo infra magis inquiretur, (*vide Supplemen. quæſt.* 82. *art.* 1.) ſed gloriam redundantem ab anima beata: quia, ut Auguſtinus dicit in Epiſtola ad Dioſcor. (*quæ eſt* 56. *ante med. tom.* 2.) „ Tam potenti natura Deus fecit „ animam, ut ex ejus pleniſſima beatitudine redun„ det in corpus plenitudo ſanitatis, ideſt incorru„ ptionis vigor. „ Et ideo, ſicut Gregorius dicit ibidem, „ oſtenditur corpus Chriſti poſt reſurre„ ctionem fuiſſe ejuſdem naturæ, ſed alterius glo„ riæ.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Auguſtinus dicit 13. de civitate Dei, (*cap.* 22. *in fin. tom.* 5.) „ Salvator noſter poſt reſurrectionem, jam quidem „ in ſpirituali carne, ſed tamen vera, cibum, & „ potum cum diſcipulis ſumpſit, non alimentorum „ indigentia, ſed ea qua hoc poterat poteſtate. „ Ut enim Beda dicit ſuper Luc. (*cap.* 97.) „ Aliter „ abſorbet aquam terra ſitiens, aliter ſolis radius „ calens; illa indigentia, iſte potentia. „ Manducavit ergo poſt reſurrectionem, non quaſi cibo indigens, ſed ut eo modo naturam corporis reſurgentis adſtrueret. Et propter hoc non ſequitur, quod fuerit ejus corpus animale, quod eſt indigens cibo.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas radicitus hæreſim *Origeniſtarum* dicentium, Chriſtum crucifixum futuris ſæculis ſæpius eſſe crucifigendum. Et hæreſim *Agarenorum* dicentium; quod Chriſtus, poſtquam in fine mundi interemerit Antichriſtum, eſt moriturus. Per hoc enim quod monſtratur hic, quod Chriſti crucifixi corpus fuit in reſurrectione pro ſemper glorioſum, id, quod importat, eſſe impaſſibile, immortale, & cæt. ut in 1. *Corinth.* 15. patet: quod articulus iſte, utpote radicem crucifixionis iteratæ efficaciter ſubruens, oppugnat omnino, & expugnat hæreſim prædictam. Sed & quæcumque corpus Chriſti glorioſum poſt reſurrectionem dicent eandem, eadem ratione funditus reprobabunt. *Secundo* igitur habes: quomodo per rationem oſtendas, illam hæreſim merito damnari a *Philipp.* 3. ut eſt *in arg. contr.* Nam corpus claritatis eſt idem,

quod corpus glorioſum: ut patet penetranti terminos, & videnti 1. *Cor.* 15. Item per dictum Matth. 26. *Amen dico vobis, non bibam de hoc genimine vitis uſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum novum in regno patris mei.* Tunc enim cum diſcipulis bibit de genimine vitis novum, ideſt novo modo, ideſt non ex indigentia corporali (ut prius faciebat) ſed ſolum ex poteſtate (ut in reſp. ad *tertium*) quando poſt reſurrectionem dixit Luc. 24. *Habetis hic aliquid, quod manducetur?* & de eo verificatum eſt illud Act. 10. *Nobis, qui manducavimus, & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit a mortuis*: ſtatum autem ſuum poſt reſurrectionem deſignat per ly *in regno patris mei.* Porro conſtat, quod regnum patris ſui importat gloriam etiam corporis, ideſt corpus glorioſum. In cujus evidens ſignum eſt, quod dicitur Matth. 16. *Filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui,* &c. *ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo.* Et cap. 17. *poſt dies ſex aſſumpſit Petrum, Jacobum, Joannem,* &c. *& transfiguratus eſt ante eos. Et reſplenduit facies ejus, ſicut ſol.* Vide ſingula. Regnum patris ſui vocat regnum ſuum, ideſt ſui ipſius Chriſti, & regnum patris etiam vocat gloriam patris, & conſequenter gloriam ſuam, ideſt ſuiipſius Chriſti. In hoc regno, & gloria ſe videndum teſtatur a quibuſdam, ideſt, a Petro, Jacobo, Joanne, de quibus ſtatim ſubditur ly *poſt dies,* &c. antequam guſtent mortem, & coram his tribus tunc in corpore glorioſo, multumque reſplendente veraciter apparuit. Veraciter, inquam: ut patet ex 2. Pe. 1. *non indoctas fabulas ſecuti, notam,* &c. Cum igitur transfiguratio hæc ſit quoddam exemplar gloriæ habendæ per modum permanentis ab eodem Chriſto in regno ſuo, ideſt in ſtatu reſurrectionis (ut patet apud Sanctos doctores) relinquitur ex prædictis manifeſte pro certo concludendum; quod Chriſtus, ſe habiturum poſt reſurrectionem corpus glorioſum, ſignificavit per hoc, quod dixit *Matth.* 26. ſe tunc, etiam quoad corpus bibens de genimine vitis, futurum actualiter eſſe in regno patris ſui. Item damnari merito eandem hæreſim per dictum Luc. 14. *hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum.* Ac ſi aperte dicat. Tunc eram vobiſcum, ſed nunc non ſum vobiſcum. Hoc enim Chriſti dictum non poteſt verificari de præſentia corporali, cum ipſos apoſtolos tunc præſentialiter ore ad os alloqueretur: ſed neceſſario verificari debet de ſtatu, ideſt de condi-
tione

tione corporali: hoc eſt, quod ipſe nunc poſt reſurrectionem non habebat conditiones corporeas, cum apoſtolis communes, quales prius habuerat, ideſt quod corpus ſuum non erat amplius animale, paſſibile, corruptibile, mortale, infirmum, ſed ſpirituale, impaſſibile, incorruptibile, immortale, glorioſum. Et (ut brevius, copioſiuſque dicatur) quod, licet eſſet ejuſdem naturæ, erat tamen alterius gloriæ. Vide 1. *Corinth.* 15. & *Addition.* 82. 83. 84. 85. *articulis*, &c. Et inde penetrando, quid ſit corpus eſſe, non per modum tranſeuntis, ſed permanentis glorificatum: quantæ damnationis, ac deriſionis digna, inſuper & quantæ ignorantiæ plena ſit hæreſis prænarrata, non ſine magna admiratione conſpicies. Quod ſi addideris ly *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, Roma. 6. & ly *neque ut ſæpe offerat ſemetipſum*; *ſemel enim oblatus eſt*, Hebr. 9. & ly *una oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*, Hebr. 10. tunc directiſſime eandem condemnatam a ſcripturis tam apertis invenies, ut nihil ſupra. *Tertio* vides: quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS IV. 301

Utrum corpus Chriſti debuerit cum cicatricibus reſurgere.

3. d. 21. qu. 2. ar. 5. qu. 3. Et opuſ. 2. c. 236. Et opuſ. 20. c. 22.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti non debuerit cum cicatricibus reſurgere. Dicitur enim primæ ad Corinth. 15. quod *mortui reſurgent incorrupti*: Sed & cicatrices, & vulnera ad quandam corruptionem pertinent, & defectum. Non ergo fuit conveniens, ut Chriſtus, qui eſt reſurrectionis auctor, cum cicatricibus reſurgeret.

2. Præterea. Corpus Chriſti integrum reſurrexit, ſicut dictum eſt: (*art.* 2. *hujus quæſt.*) Sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis; quia per eas diſcontinuatur corpus. Non ergo videtur fuiſſe conveniens, quod in corpore Chriſti aperturæ vulnerum remanerent: etſi remanerent ibi quædam vulnerum inſignia, quæ ſufficiebant ad aſpectum, ad quem Thomas credidit, cui dictum eſt: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti.* Jo. 20.

3. Præterea. Damaſcenus dicit in 4. lib. (*orth. fid. c.* 19.

c. 19. ad fi.) quod *poſt reſurrectionem de Chriſto dicuntur quædam vere, quæ non habuit ſecundum naturam, ſed ſecundum diſpenſationem, ad certificandum quod ipſum quod paſſum eſt corpus reſurrexit, ut cicatrices*. Ceſſante autem cauſa, ceſſat effectus. Ergo videtur, quod certificatis diſcipulis de ſua reſurrectione, cicatrices ulterius non habuerit: Sed non conveniebat immutabilitati gloriæ, quod aliquid aſſumeret, quod perpetuo in eo non remaneret. Ergo videtur, quod non debuerit corpus cum cicatricibus in reſurrectione reſumere.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Thomæ Jo. 20. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis*.

Reſpondeo dicendum, quod *conveniens fuit, animam Chriſti in reſurrectione corpus cum cicatricibus reſumere*. *Primo* quidem propter gloriam ipſius Chriſti. Dicit enim Beda ſuper Lucam, (*cap. 97. ſecundum ejus ordinem*) quod *non ex impotentia curandi cicatrices ſervavit, ſed ut in perpetuum victoriæ ſuæ circumferat triumphum*. Unde & Auguſtinus dicit in 22. de civ. Dei, (*cap. 20. in princ. tom. 5.*) quod „ fortaſſis in illo regno in corporibus Martyrum „ videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Chriſti „ nomine pertulerunt. non enim deformitas in eis, „ ſed dignitas erit; & quædam, quamvis in corpo„ re, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulge„ bit. „ *Secundo* ad confirmandum corda diſcipulorum circa fidem ſuæ reſurrectionis. *Tertio*, ut Patri pro nobis ſupplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, ſemper oſtendat. *Quarto*, ut ſua morte redemptis, quam miſericorditer ſint adjuti, propoſitis ejuſdem mortis indiciis, inſinuet. *Poſtremo*, ut in judicio, quam juſte damnentur, ibidem denunciet. Unde, ſicut Auguſtinus dicit in libro 2. de Symbolo, (*cap. 8. ante med. to. 9.*) „ Sciebat Chri„ ſtus, quare cicatrices in ſuo corpore ſervaret. Si„ cut enim demonſtravit Thomæ non credenti, niſi „ tangeret, & videret: ita etiam inimicis vulnera „ demonſtraturus eſt ſua, ut convincens eos veri„ tas, dicat: Ecce hominem, quem crucifixiſtis; vi„ detis vulnera, quæ inflixiſtis; agnoſcitis latus, quod „ pupugiſtis, quoniam per vos, & propter vos aper„ tum eſt, nec tamen intrare voluiſtis.

Ad primum ergo dicendum, quod cicatrices illæ, quæ in corpore Chriſti permanſerunt, non pertinent ad corruptionem, vel defectum, ſed ad majorem cumulum gloriæ, inquantum ſunt quædam virtutis inſignia.

ſignia, & in illis locis vulnerum quidam ſpecialis decor apparebit.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis illa apertura vulnerum ſit cum quadam ſolutione continuitatis, totum tamen hoc recompenſatur per majorem decorem gloriæ, ut corpus non ſit minus integrum, ſed magis perfectum. Thomas autem non ſolum vidit, ſed etiam vulnera tetigit: quia, ut dicit Leo Papa, (*id habet Auguſt. ſer. 56. in append. de Diverſis, ante med. to. 10.*) *Suffecit ei ad fidem propriam, vidiſſe quod videtat; ſed nobis operatus eſt, ut tangeret quem videbat.*

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus in ſuo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non ſolum ad certificandum diſcipulorum fidem, ſed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quod ſemper in ejus corpore cicatrices illæ remanebunt: quia, ut Auguſtinus dicit ad Conſentium de reſurrectione carnis, (*epiſt. 146. paulo a princip. tom. 2.*) *Domini corpus in cœlo eſſe credo, ut erat quando aſcendit in cœlum.* Et Gregorius 14. Moral. (*cap. 29. ante med.*) dicit, quod „ ſi quid in corpore Chriſti poſt „ reſurrectionem potuit immutari, contra veridicam „ Pauli ſententiam, poſt reſurrectionem Dominus „ rediit in mortem. quod quis dicere vel ſtultus „ præſumat, niſi qui veram carnis reſurrectionem „ denegat? „ Unde patet, quod cicatrices, quas Chriſtus poſt reſurrectionem in ſuo corpore oſtendit, nunquam poſtmodum ab illo corpore ſunt remotæ.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Apellitarum*, & *Paſſioniſtarum*, quæ recitata eſt in *a. 2. app.* Per hoc enim quod cum cicatricibus reſurrexit Chriſtus, patet, eum ſurrexiſſe in carne; quoniam nonniſi in carne cicatrices vulnerum ſunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illam merito damnari a dictis ibi, ſcilicet *ar. 1. append.* Item per dictum *Joan. 20.* quod ponitur *in argum. cont.* Ubi & notabis, quam bonus ſit Chriſtus *his, qui recto ſunt corde*, Pſal. 72. quando tam bonus eſt etiam diſtortis corde (qualis tunc Thomas fuerat.) Porro propter ly *conveniens* in concluſione dictum; vide *q. 41. art. 1. corollar. poſt concluſio.* & appendices multorum ſequentium articulorum, qui de convenientia alicujus operis circa Chriſtum facti inquirunt. Sed de ſcriptu-

rarum convenientia, ut, pro quanto oportet, huc applices, vide 2. 2. *q.* 122. *ar.* 2. *app.* & *q.* 140. *ar.* 1. *app.* & *q.* 179. *a.* 2. *app.* & 1. 2. *quæ.* 68. *a.* 4. *app. Tertio* vides, &c.

QUÆSTIO LV.

De manifeſtatione reſurrectionis, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de manifeſtatione reſurrectionis Chriſti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo. Utrum Chriſti reſurrectio omnibus manifeſtari debuerit, an ſolum quibuſdam ſpecialiter perſonis.
Secundo. Utrum fuiſſet conveniens, quod eis videntibus reſurgeret.
Tertio. Utrum poſt reſurrectionem debuerit cum ſuis diſcipulis converſari.
Quarto. Utrum fuerit conveniens, quod ſuis diſcipulis in aliena effigie appareret.
Quinto. Utrum reſurrectionem ſuam argumentis manifeſtare debuerit.
Sexto. De ſufficientia illorum argumentorum.

ARTICULUS I. 302

Utrum reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari.

Sup. qu. 36. ar. 2. corp. Et opuſc. 2. ca. 236. Et 1. Cor. 15.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod reſurrectio Chriſti debuerit omnibus manifeſtari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica, ſecundum illud 1. Timoth. 5. *Peccantes coram omnibus argue*; ita merito publico debetur præmium publicum: Sed *claritas reſurrectionis eſt præmium humilitatis paſſionis*, ut Auguſtinus dicit ſuper Joan. (*tract.* 104. *cir. fin. to.* 9.) Cum ergo paſſio Chriſti fuerit omnibus manifeſtata, eo publice patiente, videtur quod gloria reſurrectionis ipſius omnibus manifeſtari debuerit.

2. Præterea. Sicut paſſio Chriſti ordinatur ad noſtram ſalutem, ita & ejus reſurrectio, ſecundum illud

lud Rom. 4. *Reſurrexit propter juſtificationem noſtram* : Sed illud quod ad communem utilitatem pertinet, omnibus debet manifeſtari. Ergo reſurrectio Chriſti omnibus debuit manifeſtari, & non ſpecialiter quibuſdam.

3. Præterea. Illi, quibus manifeſtata eſt reſurrectio Chriſti, fuerunt reſurrectionis teſtes. unde dicitur Act. 3. *Quem Deus ſuſcitavit a mortuis, cujus nos teſtes ſumus* : Hoc autem teſtimonium ferebant publice prædicando: Quod quidem non convenit mulieribus, ſecundum illud 1. ad Cor. 14. *Mulieres in Eccleſiis taceant*; & 1. ad Tim. 2. *Docere mulieri non permitto*. Ergo videtur, quod inconvenienter reſurrectio Chriſti manifeſtata fuerit primo mulieribus, quam omnibus communiter.

Sed Contra eſt, quod dicitur Act. 10. *Quem Deus ſuſcitavit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri, non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo*.

Reſpondeo dicendum, quod eorum, quæ cognoſcuntur, quædam cognoſcuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoſcuntur ex ſpeciali munere gratiæ, ſicut ea quæ divinitus revelantur: quorum quidem, ut Dionyſ. dicit in lib. cœl. hier. (*cap. 4. a med.*) *hæc eſt lex divinitus inſtituta, ut a Deo immediate ſuperioribus revelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores*, ſicut patet in ordinatione cœleſtium ſpirituum. Ea vero quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedunt, ſecundum illud Iſa. 64. *Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te*. Et ideo hujuſmodi ab homine non cognoſcuntur, niſi divinitus revelata; ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Corinthios 2. *Nobis revelavit Deus per Spiritum ſuum*. Quia igitur Chriſtus reſurrexit glorioſa reſurrectione, ideo *ejus reſurrectio non omni populo manifeſtata eſt, ſed quibuſdam, quorum teſtimonio deferretur in aliorum notitiam*.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio Chriſti peracta eſt in corpore adhuc habente naturam paſſibilem, quæ communi lege nota eſt omnibus. Et ideo paſſio Chriſti omni populo immediate manifeſtari potuit. Reſurrectio autem Chriſti facta eſt *per gloriam Patris*, ut Apoſtolus dicit Rom. 6. Et ideo immediate manifeſtata eſt, non omnibus, ſed quibuſdam. Quod autem publice peccantibus pœna publica imponitur, intelligendum eſt de pœna præſentis vitæ: Et ſimiliter publica merita publice præmiari oportet, ut alii provocentur: Sed pœnæ, & præmia futuræ vitæ non publice omnibus manifeſtan-

 tur,

tur, ſed ſpecialiter illis, qui ad hoc præordinati ſunt a Deo.

Ad ſecundum dicendum, quod reſurrectio Chriſti ſicut eſt ad communem omnium ſalutem, ita in notitiam omnium pervenit; non quidem ſic quod immediate omnibus manifeſtaretur, ſed quibuſdam, per quorum teſtimonium deferretur ad omnes.

Ad tertium dicendum, quod mulieri non permittitur publice docere in Eccleſia; permittitur autem ei privatim aliquos domeſtica admonitione inſtruere. Et ideo, ſicut Ambroſ. dicit ſuper Luc. (*ſup. illud cap. 24. Mulieres ex noſtris*) *Ad eos fœmina mittitur, qui domeſtici ſunt*: Non autem mittitur ad hoc, quod reſurrectionis teſtimonium ferat ad populum. Ideo autem primo mulieribus apparuit, ut mulier, quæ primo nuntium mortis ad hominem detulit, primo etiam vitam reſurgentis Chriſti in gloria nuntiaret. Unde Cyrillus dicit: (*l. 12. in Joan. ſup. illud c. 20. Vade ad Fratres &c.*) *Fœmina, quæ quondam mortis fuit miniſtra, venerandum Reſurrectionis myſterium prima percipit, & nuntiat. Adeptum eſt igitur fœmineum genus & ignominiæ abſolutionem, & maledictionis repudium.* Similiter etiam per hoc oſtenditur, quod quantum ad ſtatum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur fœmineus ſexus: ſed ſi majori charitate fervebunt, majori etiam gloria ex viſione divina potientur: eo quod mulieres, quæ Dominum arctius amaverunt, intantum ut ab ejus ſepulchro diſcipulis etiam recedentibus non recederent, primo viderunt Dominum in gloria reſurgentem.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo* quomodo per rationem tamquam in radice univerſali interimas hæreſim *Calvini* dicentis, inſtitutionibus majorum renunciare, ſive ab eis recedere, non modo eſſe integrum, ſed & honeſtum, pium, & ſalutare. Et hæreſim *Brentii* dicentis: Judicio proprio ita ſtandum eſſe, ut nullo modo licitum ſit, in cauſa æternæ ſalutis ita alienæ ſententiæ adhærere, ut eam ſine proprio judicio amplectamur. Articulus enim iſte Sancti Doctoris per hoc, quod revelationes divinas de ſalute noſtra (qualis eſt ſurrectio Chriſti) ad inferiores nonniſi per ſuperiores venire juxta regulam a Deo inſtitutam demonſtrat, impugnat validiſſime illas hæreſes, & expugnat. Radix ſiquidem univerſalis, quod inſtitutionibus majorum non poſſimus tuta conſcien-

ſia renunciare, ſed illorum ſententiæ proprium judicium pro Deo teneamur ſubmittere, eſt hæc: quia ſc. revelare nobis viam ſalutis ſtatuit Deus ſolum mediantibus ſuperioribus noſtris (ideo ipſe nobis eos pro rectoribus aſſignavit, ut *not. poſt prob.*) & non aliter. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, eas merito damnari per hoc, quod dicitur Act. 10. *Corneli*, *mitte*, *& accerſi Simonem*, *qui cognominatur Petrus*. *Hic dicet tibi*, *quid te oporteat facere*. Mirum certe vehementer eſt iſtud in illarum hæreſum apertam damnationem, ſi, ut par eſt, appendatur. Ecce. Angelus domini e cælo ad Cornelii conſolationem, & inſtructionem deſcendit. Conſolatur autem eum per hoc, quod in context. illo dicit. *Orationes tuæ*, *& eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*. Verumtamen, quando eundem de via ſalutis, quam tenere debeat, inſtruere vult, mittit ipſum ad Petrum Apoſtolum. Nunquid Angelus ipſe cœlos tamdiu inhabitans, quæ ſit via ſalutis ad cœlos conducens, ignorat; quia de hac via per ſe ipſum non inſtruit Cornelium, ſed ad alium pro tali plena inſtructione remittit? Ut quid ille, qui de orationum, atque eleemoſynarum acceptatione divina hominem certificaverat; de iis, quæ ad fidem, & bonos mores fidei conſona pertinent, ſpeciatim non certificat? ſc. dicendo, credendo crede ſic, vel ſic, vive moraliter ſic, vel ſic: ſed quaſi viam hanc fidei catholicæ, atque morum neſciens dicit. *Mitte*, *& accerſi Simonem*, &c. Sciebat iſte Angelus, jamdudum a Chriſto domino Deo ſuo, & noſtro claves ſcientiæ cœlorum, confirmationiſque fidelium, ac totius paſtoralis officii Simoni, qui cognominatur Petrus, fuiſſe traditas, *Mat.* 16. *Luc.* 22. *Joan.* 21. & ideo ipſe, tamquam deferens magiſterio Petri, ac in eo Chriſtum ejus inſtitutorem reverenter honorans, Cornelium ad ſcholas Petri pro via ſalutis addiſcenda prudens, atque ſciens dirigit. Ac ſi facto ſuo cunctis ſeculis, tam admirando, dixerit. Ego (o Corneli) non ſum aſſignatus a Deo tibi, & Eccleſiæ toti pro regula infallibili doctrinæ fidei, & eorum quæ pro ſalute adipiſcenda te, atque alios oportet facere, ſed Simon Petrus; Et idcirco, ubi ventum eſt ad hoc negocium, ego ipſe tanquam falcem in alienam meſſem mittere veritus, ideſt renuens alienum officium a Deo meo tam ſolemniter (ut ſupra) inſtitutum, & approbatum uſurpare, digitum ori meo lubens ſuperpono, & ad ordinarium totius doctrinæ Eccleſiaſticæ te remitto. *Accerſi* ergo *Simonem*, *qui cognominatur Petrus*:

Hic dicet tibi, *quid*, &c. Ex his limpidiſſime patet: quam efficaciſſime & radix univerſalis præmiſſa contra hæreſes firmetur, & hæreſes illæ condemnentur. Item merito damnari ab Act. 10. *quem Deus*, &c. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Manifeſtare ſiquidem immediate omni populo. ideſt inferioribus ſecreta fidei Deum nolle, hic demonſtratur, ſed ſolum teſtibus ab ipſo præordinatis, ideſt ſuperioribus ad hoc ab ipſo datis, & poſtea mediantibus illis omni populo. Quis non videat hanc legem a Deo ſtatutam, & conſequenter per hanc eandem hæreſum *Calviniſtarum*, *Brentianorumque* damnationem? Item a dictis 2. 2. *articulo. n.* 81. 217. 552. *cum Elucid.* Et *a.* 1. 2. *articulo. n.* 378. *cum Eluc. & ab Addit. articulo. n.* 413. *cum Elucidat.* Videbis etiam has abundantiſſime eſſe damnatas a Veritatibus Aureis ſuper totam legem Veterem, *Geneſ. 16. concl.* 5. *& Exod.* 18. *concl.* 1. *& n.* 4. *conc.* 3. Item *cap.* 2. *concl.* 10. Item *cap.* 12. *concl.* 9. Item *cap.* 21. *concl.* 8. Item *cap.* 23. *concl.* 5. Et omnino in *Deuteron.* 17. *concl.* 7. 8. 9. Conſule cum his, & *ſecunda ſecundæ quæſtion.* 2. *artic. 6. ad tertium*, & bene nota pro ſemper. Cæterum pro captu textus quæſiti hujus in ly *debuit*, vel ly *non debuit*, vide ſupra citata in *q.* 54. *artic.* 4. *append.* circa ſcilicet convenientiam, &c. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 303

Utrum fuiſset conveniens, quod diſcipuli viderent Chriſtum reſurgere.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod conveniens fuiſſet quod diſcipuli viderent Chriſtum reſurgere. Ad diſcipulos enim pertinebat reſurrectionem Chriſti teſtificari, ſecundum illud Act. 4. *Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri:* Sed certiſſimum eſt teſtimonium de viſu. Ergo conveniens fuiſſet, ut ipſam reſurrectionem Chriſti viderent.

2. Præterea. Ad certitudinem fidei habendam diſcipuli aſcenſionem Chriſti viderunt, ſecundum illud Act. 1. *Videntibus illis elevatus eſt:* Sed ſimiliter oportet de reſurrectione Chriſti certam fidem habere. Ergo videtur quod diſcipulis videntibus debuerit Chriſtus reſurgere.

3. Præterea. Reſurrectio Lazari quoddam indicium fuit

fuit futuræ reſurrectionis Chriſti: Sed diſcipulis videntibus Dominus Lazarum ſuſcitavit. Ergo videtur, quod etiam Chriſtus reſurgere debuerit diſcipulis videntibus.

Sed Contra eſt, quod dicitur Marc. ult. *Reſurgens Dominus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ:* Sed Maria Magdalena non vidit eum reſurgere; ſed cum eum quæreret in ſepulchro, audivit ab angelo: *Surrexit, non eſt hic.* Ergo nullus vidit eum reſurgere.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dicit Apoſt. Rom. 13. *quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt.* Eſt autem hic ordo divinitus inſtitutus, ut ea quæ ſupra homines ſunt, hominibus per angelos revelentur, ut patet per Dion. 4. c. cœl. hier. (*a med.*) Chriſtus autem reſurgens non rediit ad vitam communiter hominibus notam, ſed ad vitam quandam immortalem, & Deo conformem, ſecundum illud Roman. 6. *Quod enim vivit, vivit Deo.* Et ideo *ipſa Chriſti reſurrectio non debuit immediate ab hominibus videri, ſed eis ab angelis nuntiari.* Unde Hilar. dicit ſuper Matth. (*can. ult. in fi.*) quod *ideo angelus prior reſurrectionis eſt index, ut quodam famulatu paternæ voluntatis reſurrectio nuntiaretur.*

Ad primum ergo dicendum, quod Apoſtoli potuerunt teſtificari Chriſti reſurrectionem etiam de viſu: quia Chriſtum poſt reſurrectionem viventem occulta fide viderunt, quem mortuum ſciverant. Sed ſicut ad viſionem beatam pervenitur per auditum fidei; ita ad viſionem Chriſti reſurgentis pervenerunt homines per ea, quæ prius ab angelis audierunt.

Ad ſecundum dicendum, quod aſcenſio Chriſti quantum ad terminum *a quo*, non tranſcendebat hominum communem notitiam, ſed ſolum quantum ad terminum *ad quem*. Et ideo diſcipuli potuerunt videre aſcenſionem Chriſti, quantum ad terminum *a quo*, ideſt ſecundum quod elevabatur a terra: non autem viderunt ipſum quantum ad terminum *ad quem*; quia non viderunt quomodo reciperetur in cœlo: Sed reſurrectio Chriſti tranſcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum *a quo*, ſecundum quod anima rediit ab inferis, & corpus de ſepulchro clauſo exivit, & quantum ad terminum *ad quem*, ſecundum quod eſt adeptus vitam glorioſam. Et ideo non debuit reſurrectio fieri ſic, quod ab homine videretur.

Ad tertium dicendum, quod Lazarus reſuſcitatus eſt, ut rediret ad vitam, qualem prius habuerat, quæ

communem notitiam hominum non tranſcendit. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis; quod non fuit conveniens, diſcipulos videre Chriſtum reſurgere. Ut Mar. ult. *Reſurgens*, &c. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in argum. contr.* Porro ad videndum, quomodo valeat iſta *conſequentia*; Chriſtus, dum reſurrexit, ab hominum nullo viſus eſt, ergo conveniens fuit, ut a nullo horum tunc videretur: id cognoſce ex dictis *qu. 35. art. 8. circa concluſ. & q. 54. ar. 4. appen.* videndo inibi citata. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 304

Utrum Chriſtus poſt reſurrectionem debuerit continue cum diſcipulis converſari.

3. d. 21. q. 2. a. 3. cor. & d. 22. q. 3. a. 2. q. 3. cor. Et Joan. 20. lect. 6. princ. & cap. 21. princ.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus poſt reſurrectionem debuerit continue cum diſcipulis converſari. Ad hoc enim diſcipulis poſt reſurrectionem apparuit, ut eos de fide reſurrectionis certificaret, & conſolationem perturbatis afferret, ſecundum illud Joan. 20. *Gaviſi ſunt diſcipuli viſo Domino*: Sed magis fuiſſent certificati, & conſolati, ſi eis continue ſuam præſentiam exhibuiſſet. Ergo videtur, quod continue cum eis debuerit converſari.

2. Præterea. Chriſtus reſurgens a mortuis non ſtatim aſcendit in cœlum, ſed poſt dies quadraginta, ut habetur Act. 1. Illo autem tempore intermedio in nullo alio loco potuit convenientius eſſe, quam ubi diſcipuli ejus erant pariter congregati. Ergo videtur, quod continue cum eis converſari debuerit.

3. Præterea. Ipſo die reſurrectionis dominicæ quinquies Chriſtus appáruiſſe legitur, ut Aug. dicit lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum: (*cap. ult. a med. to. 4.*) *Primo* quidem mulieribus ad monumentum: *Secundo* eiſdem regredientibus a monumento in itinere: *Tertio* Petro: *Quarto* duobus diſcipulis euntibus in caſtellum: *Quinto* pluribus in Hieruſalem, ubi

non

non erat Thomas. Ergo etiam videtur, quod & aliis diebus ante ſuam aſcenſionem ad minus pluries debuerit apparere.

4. Præterea. Dominus ante paſſionem eis dixerat Matth. 26. *Poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam*; quod etiam angelus, & ipſemet Dominus poſt reſurrectionem mulieribus dixit: & tamen antea in Hieruſalem ab eis viſus eſt, & ipſo die reſurrectionis, ut dictum eſt, (*in arg. præc.*) & etiam die octavo, ut legitur Joan. 20. Non ergo videtur, quod convenienti modo poſt reſurrectionem cum diſcipulis fuerit converſatus.

Sed Contra eſt, quod Joan. 20. dicitur, quod *poſt dies octo Chriſtus diſcipulis apparuit*. Non ergo continue converſabatur cum eis.

Reſpondeo dicendum, quod circa reſurrectionem Chriſti duo erant diſcipulis declaranda; ſcilicet ipſa veritas reſurrectionis, & gloria reſurgentis. Ad veritatem autem reſurrectionis manifeſtandam ſufficit, quod pluries eis apparuit, & cum eis familiariter eſt locutus, & comedit, & bibit, & ſe eis palpandum præbuit. *Ad gloriam autem reſurgentis manifeſtandam noluit continue converſari cum eis, ſicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam reſurrexiſſe, qualem prius habuerat*. Unde Luc. ult. dicit eis: *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum*. tunc quidem erat cum eis præſentia corporali, ſed ante cum eis fuerat non ſolum corporali præſentia, ſed etiam per ſimilitudinem mortalitatis. Unde Beda prædicta verba exponens (*c.* 97. *in Luc.*) dicit: *Cum adhuc eſſem vobiſcum, ideſt cum adhuc eſsem in carne mortali, in qua eſtis & vos: Tunc quidem in eadem carne reſuſcitatus erat, ſed cum illis in eadem mortalitate non erat*.

Ad primum ergo dicendum, quod frequens Chriſti apparitio ſufficiebat ad certificandum diſcipulos de veritate reſurrectionis: Converſatio autem continua eos potuiſſet ducere in errorem, ut ad ſimilem vitam eum reſurrexiſſe crederent, quam prius habuerat: Conſolationem autem de continua ſui præſentia eis in alia vita repromiſit, ſecundum illud Joan. 16. *Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis*.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus non ideo non continue converſabatur cum diſcipulis, quia reputaret ſe alibi convenientius eſſe: ſed quia hoc diſcipulis inſtruendis convenientius judicabat, ſi non continue converſaretur cum eis, ratione prædicta. (*in corp.*) Incognitum autem eſt, quibus in locis

 inter-

intermedio tempore corporaliter eſſet, cum hoc Scriptura non tradat, & in omni loco ſit dominatio ejus.

Ad tertium dicendum, quod ideo prima die frequentius apparuit, quia per plura indicia erant admonendi, ut a principio fidem reſurrectionis reciperent: Poſtquam autem jam eam receperant, non oportebat eos jam certificatos tam frequentibus apparitionibus inſtrui. Unde in Euangelio non legitur, quod poſt primum diem eis apparuerit, niſi *quinquies*. Ut enim Aug. dicit in lib. de conſenſu Euang. (*cap. ult. a med. to.* 4.) poſt primas quinque apparitiones ſexto eis apparuit, ubi vidit eum Thomas: ſeptimo ad mare Tyberiadis in captione piſcium: octavo in monte Galilææ, ſecundum Matth. *Nono*, quod dicit Marcus, *Noviſſime recumbentibus*; quia jam non erant in terra cum illo convivaturi: decimo in ipſo die aſcenſionis; non jam in terra, ſed elevatus in nube, cum in cœlum aſcenderet. ſed non omnia ſcripta ſunt, ſicut Joannes fatetur. Crebra enim erat ejus cum eis converſatio, priuſquam aſcendiſſet in cœlum; & hoc ad conſolationem ipſorum. Unde & 1. ad Cor. 15. dicitur, quod *viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Jacobo*. de quibus apparitionibus in Euangelio non habetur mentio.

Ad quartum dicendum, quod Chryſoſt. exponens illud quod dicitur Matth. 26. *Poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam*: (homil. 83. in Matth. ante med.) *Non*, inquit, *in longinquam quandam regionem, ut eis appareat, vadit, ſed in ipſa gente, & in ipſis fere regionibus, in quibus cum eo plurimum fuerant converſati; ut & hinc crederent, quoniam qui crucifixus eſt, ipſe eſt & qui reſurrexit*. Propter hoc etiam in Galilæam ſe ire dicit, ut a timore Judæorum liberarentur. Sic ergo, ut Ambroſ. dicit ſuper Luc. (*in fin. comment.*) „ Dominus mandaverat diſcipulis, ut in Galilæa eum viderent: ſed illis ob metum intra conclave reſidentibus ipſe primum ſe obtulit: (nec hoc eſt promiſſi tranſgreſſio, ſed potius feſtinata ex benignitate impletio) poſtea vero, confirmatis animis, illi Galilæam petierunt.

Vel nihil obſtat, ſi dicamus, pauciores intra conclave, & complures in monte fuiſſe. Ut enim Euſebius dicit, (*hab. in Cat. D. Th. ſup. illud Lucæ ult. Stetit Jeſus in medio &c.*) „ duo Euangeliſtæ, ſc. Lucas, & Joannes, ſolis undecim hunc ſcribunt apparuiſſe in Hieruſalem: cæteri vero duo in Ga-

„ lilæam.

„ lilæam properare non ſolis undecim, ſed univerſis „ diſcipulis, & fratribus dixerunt Angelum, & Salvatorem juſſiſſe: De quibus & Paulus meminit dicens: Deinde apparuit pluſquam quingentis fratribus ſimul.

Eſt autem verior ſolutio, quod prius in Hieruſalem latitantibus ſemel, aut bis viſus eſt, ad eorum conſolationem: in Galilæa vero non clam, aut ſemel, aut bis, ſed cum multa poteſtate oſtenſionem ſui fecit, præbens ſe eis viventem poſt paſſionem in ſignis multis, ut Lucas teſtatur in Actib. (*c.* 1.)

Vel, ſicut dicit Auguſt. in lib. 3. de conſenſu Euang. (*c. ult. ad fi. tom.* 4.) quod „ ab Angelo, & „ Domino dictum eſt, quod præcederet eos in Galilæam, prophetice accipiendum eſt. In Galilæa enim ſecundum tranſmigrationis ſignificationem intelligendum occurrit, quod Chriſti gratia de populo Iſrael tranſmigratura erat ad Gentes, quibus Apoſtoli prædicantes non crederentur, niſi eis ipſe Dominus viam in cordibus hominum præpararet: Et hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam: Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur revelatio, non jam in forma ſervi intelligendus eſt, ſed in illa, in qua æqualis eſt Patri, quam promiſit dilectoribus ſuis: & illuc præceſſit, unde ad nos veniens non receſſit, & quo nos præcedens non deſeruit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas vel hæreſim, vel temeritatem *quorundam*, qui dixerunt, quod Chriſtus per quadraginta dies, qui fluxerunt a reſurrectione uſque ad aſcenſionem, manſit in arca fœderis. Hæretica eſt poſitio hæc, ſi ejus ſenſus ſit, quod Chriſtus ibi manſerit continue. Nam ſic non apparuiſſet toties diſcipulis, quoties narrant Euangeliſtæ, & Apoſtolus, 1. *Cor.* 15. & ſic eſſet contra ſacram ſcripturam. Temeraria autem ſolum eſt, ſi ejus ſenſus ſit, quod tempore intermedio, demptis ſcilicet illis apparitionibus manſerit ibi per quadraginta dies prædictos. Propoſitio enim temeraria eſt, quæ abſque auctoritate, ſine delectu, ſine conſilio, ſine ratione, audacter, & inſolenter aſſeritur. Cujuſmodi eſt prænarrata poſitio. Incognitum enim eſt, quibus in locis intermedio tempore corporaliter eſſet Chriſtus (ut contra illam dicitur in text. ad *Secundum*) cum hæc ſcriptura non tradat, & in omni loco ſit dominatio ejus. *Se-*

cundo habes: quomodo per rationem oſtendas, illam quidem pro hæreſi in primo ſenſu damnari *Joan.* 20. ut *in argu. contr.* Item a dictis apparitionibus *in argu.* 3. & *reſpon. ad tertium.* Illam autem pro temeraria in ſecundo ſenſu repelli a D. Hieronymo per illud ſuum univerſaliter, & veraciter pronunciatum contra ſine ratione quippiam locutos: *eadem* (inquit) *facilitate rejicitur, qua probatur.* Item ab eodem, qui tales quaſi ad digitum oſtendens, & poſtea improbans dicit. *Quadam facilitate verborum, immo audacia, ediſſerunt aliis, quod ipſi non intelligunt. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia, docere, quod ignores, immo (ut cum ſtomacho loquar) nec hoc quidem ſcire, quod neſcias.* Hæc ille in epiſt. ad Paulinum presbyt. *tom. div. hiſt. lib. cap. 6. Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 303

Utrum Chriſtus debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.

1. d. 11. q. 2. a. 4. q. 1. ad 3. Et op. 60. c. 22. fi.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non debuerit diſcipulis in alia effigie apparere. Non enim poteſt apparere ſecundum veritatem, niſi quod eſt: Sed in Chriſto non fuit niſi una effigies. Si ergo Chriſtus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, ſed ficta, quod eſt inconveniens: quia, ut Aug. dicit in lib. 83. QQ. (*q. 13. to. 4.*) *Si fallit Chriſtus, veritas non eſt: eſt autem veritas Chriſtus.* Ergo videtur, quod Chriſtus non debuerit diſcipulis in alia effigie apparere.

2. Præterea. Nihil poteſt in alia effigie apparere quam habeat, niſi oculi intuentium aliquibus præſtigiis detineantur: Hujuſmodi autem præſtigia, cum fiant magicis artibus, non conveniunt Chriſto, ſecundum illud 2. ad Corinth. *6. Quæ conventio Chriſti ad Belial?* Ergo videtur, quod non debuerit in alia effigie apparere.

3. Præterea. Sicut per ſacram Scripturam noſtra fides certificatur; ita diſcipuli certificati ſunt de fide reſurrectionis per Chriſti apparitiones: Sed ſicut Auguſt. dicit in Epiſt. ad Hieron. (*impl. epiſt. 8. c. 3. parum a princ. & epiſt. 9. c. 3. tom. 2.*) *ſi vel unum mendacium in ſacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota ſacræ Scripturæ auctoritas.* Ergo ſi vel in una apparitione Chriſtus diſcipulis apparuit

aliter

aliter quam eſſet, infirmabitur quicquid diſcipuli poſt reſurrectionem viderunt in Chriſto: quod eſt inconveniens. Non ergo debuit in alia effigie apparere.

Sed Contra eſt, quod dicitur Marci ult. *Poſt hæc duobus ex eis ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ex ar. 1. & 2. hu. q.*) reſurrectio Chriſti manifeſtanda fuit hominibus per modum, quo eis divina revelantur. Innoteſcunt autem divina hominibus diverſimode, ſecundum quod diverſimode ſunt affecti. Nam illi qui habent mentem bene diſpoſitam, ſecundum veritatem divina percipiunt: Illi autem qui non habent mentem bene diſpoſitam, divina percipiunt cum quadam confuſione dubietatis, vel erroris. *Animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei*, ut dicitur 1. ad Corinth. 2. Et ideo „ Chriſtus quibuſdam ad credendum diſpoſitis „ poſt reſurrectionem apparuit in ſua effigie: illis „ autem in alia effigie apparuit, qui jam videban„ tur circa fidem tepeſcere. *unde dicebant*, Lucæ „ ult. Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet re„ dempturus Iſrael. *Unde Greg. dicit in Homil.* (23. „ *in Euang. ante med.*) *quod* talem ſe exhibuit eis „ in corpore, qualis apud illos erat in mente. quia „ enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a „ fide, ire ſe longius finxit, „ ſcilicet ac ſi eſſet peregrinus.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Aug. dicit in lib. 2. de quæſtionib. Euang. (*q. ult. in princ. to. 4.*) „ Non omne quod fingimus, mendacium „ eſt: ſed quando illud fingimus, quod nihil ſigni„ ficat, tunc eſt mendacium: cum autem fictio no„ ſtra refertur in aliquam ſignificationem, non eſt „ mendacium, ſed aliqua figura veritatis: alioquin „ omnia quæ a ſapientibus, & ſanctis viris, vel et„ iam ab ipſo Domino figurate dicta ſunt, menda„ cia deputabuntur; quia ſecundum uſitatum intel„ lectum non conſiſtit veritas in talibus dictis: Sic„ ut autem dicta, ita etiam finguntur facta ſine „ mendacio, ad aliquam rem ſignificandam. Et ita factum eſt hic, ut dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Aug. dicit in lib. 3. de conſenſu Euang. (*cap. 25. inter princ. & med. to. 4.*) „ Dominus poterat transformare „ carnem ſuam, ut alia revera eſſet effigies ab il„ la, quam ſolebant intueri: quandoquidem & ante „ paſſionem ſuam transformatus eſt in monte, ut

„ ſa-

„ facies ejus clareſceret, ſicut ſol: Sed non ita nunc „ factum eſt: Non autem incongruenter accipimus, „ hoc impedimentum in oculis eorum a Satana fa- „ ctum fuiſſe, ne agnoſceretur Jeſus. *Unde Luc.* „ *ultim. dicitur, quod* oculi eorum tenebantur, ne „ eum agnoſcerent.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa ſequeretur, ſi ab alienæ effigiei aſpectu non fuiſſent reducti ad vere videndum Chriſti effigiem. Sicut enim Auguſt. dicit ibid. *a Chriſto facta eſt promiſſio*, ut ſcilicet prædicto modo oculi eorum tenerentur, „ uſque ad „ ſacramentum panis; ut unitate corporis ejus par- „ ticipata, removeri intelligatur impedimentum ini- „ mici, ut Chriſtus poſſit agnoſci. *Unde ibidem ſub-* „ *ditur, quod* aperti ſunt oculi eorum, & cognove- „ runt eum; non quod ante clauſis oculis ambula- „ rent, ſed inerat aliquid quo non ſinerentur agno- „ ſcere quod videbant; „ quod ſcilicet caligo, & aliquis humor efficere ſolet.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, quod Chriſtus convenienter apparuit quibuſdam diſcipulis in alia effigie. Ut *Marc. ult.* ſecundum quod eſt *in arg. contr.* Ac ſi apertius dicat. Oſtenſus eſt in alia effigie. ergo conveniens fuit, ut ſic oſtenderetur. Porro de valore talium conſequentiarum ſemper de factis a Chriſto in Euangelio ubilibet narratis ſubintellectarum vide *q.* 35. *ar.* 8. *&* *q.* 41. *ar.* 1. *Corollar. poſt concl.* & citat. in *q.* 54. *artic.* 4. *appendic. Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 306

Utrum Chriſtus veritatem reſurrectionis debuerit argumentis declarare.

3. *d.* 21. *qu.* 2. *art.* 3. *&* 4. *Et op.* 2. *cap.* 238. *Et op.* 60. *ca.* 22.

Ad Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus veritatem reſurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambroſ. (*l.* 1. *de Fide cap.* 5. *ad fi.*) *Tolle argumenta ubi fides quæritur*. Sed circa reſurrectionem Chriſti quæritur fides. Non ergo habent ibi locum argumenta.

2. Præ-

2. Præterea. Gregor. dicit: (*hom. 26. in Euang. in princ.*) *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*: Sed ad Chriſtum non pertinebat meritum fidei evacuare. Ergo ad eum non pertinebat reſurrectionem per argumenta confirmare.

3. Præterea. Chriſtus in mundum venit, ut per eum homines beatitudinem adipiſcantur, ſecundum illud Joan. 10. *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant*: Sed per hujuſmodi oſtenſiones argumentorum videtur humanæ beatitudini impedimentum præſtari. dicitur enim Joan. 20. *Beati, qui non viderunt, & crediderunt*. Ergo videtur, quod Chriſtus uon debuerit per aliqua argumenta reſurrectionem ſuam manifeſtare.

Sed Contra eſt, quod dicitur Act. 1. quod apparuit diſcipulis Chriſtus *per dies quadraginta im multis argumentis, loquens de regno Dei*.

Reſpondeo dicendum, quod argumentum dicitur *dupliciter*. *Quandoque* dicitur argumentum quæcunque ratio rei dubiæ faciens fidem: *Quandoque* autem dicitur argumentum aliquod ſenſibile ſignum, quod inducitur ad alicujus veritatis manifeſtationem, ſicut etiam Ariſtoteles in libris ſuis aliquando utitur nomine argumenti. (*ut lib. de Rhetorica ad Alexand. c. 14. & 15. to. 6.*) *Primo igitur modo accipiendo argumentum, Chriſtus non probavit diſcipulis ſuam reſurrectionem per argumenta*: quia talis probatio argumentativa proceſſiſſet ex aliquibus principiis, quæ ſi non eſſent nota diſcipulis, nihil per ea eis manifeſtaretur; quia ex ignotis non poteſt aliquid fieri notum: ſi autem eſſent eis nota, non tranſcenderent rationem humanam; & ita non eſſent efficacia ad fidem reſurrectionis adſtruendam, quæ rationem humanam excedit. oportet enim principia ex eodem genere aſſumi, ut dicitur in 1. Poſter. (*tex. 20. tom. 1.*) „ Probavit autem „ eis reſurrectionem ſuam per auctoritatem ſacræ „ Scripturæ, *quæ eſt fidei fundamentum, cum dixit*: „ Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Le- „ ge & Pſalmis & Prophetis de me, *ut habetur Luc. ult.* Si autem accipiatur ſecundo modo argumen- „ tum, ſic dicitur Chriſtus ſuam reſurrectionem ar- „ gumentis declaraſſe, „ inquantum per quædam evidentia ſigna ſe vere reſurrexiſſe oſtendit. Unde in græco ubi nos habemus, *in multis argumentis*, loco argumenti ponitur τεκμήριον, quod eſt ſignum evidens ad probandum. Quæ quidem ſigna reſurrectionis Chriſtus oſtendit diſcipulis propter *duo*. *Primo,*

mo quidem, quia non erant corda eorum diſpoſita ad hoc, quod de facili fidem reſurrectionis acciperent. Unde ipſe dicit eis Luc. ult. *O ſtulti, & tardi corde ad credendum*. & Mar. ult. *exprobravit illis incredulitatem eorum, & duritiam cordis*. *Secundo*, ut per hujuſmodi ſigna eis oſtenſa efficacius eorum teſtimonium redderetur, ſecundum illud 1. Joan. 1. *Quod vidimus, & audivimus, & manus noſtræ contrectaverunt, hoc teſtamur*.

Ad primum ergo dicendum, quod Ambroſ. ibi loquitur de argumentis ſecundum rationem humanam procedentibus: quæ invalida ſunt ad ea quæ ſunt fidei oſtendenda, ſicut oſtenſum eſt. (*in corp. art.*)

Ad ſecundum dicendum, quod meritum fidei eſt ex hoc, quod homo ex mandato Dei credit quod non videt. Unde illa ſola ratio meritum excludit, quæ facit videri per ſcientiam id, quod credendum proponitur. Et talis eſt ratio demonſtrativa. Hujuſmodi autem rationes Chriſtus non induxit ad reſurrectionem ſuam declarandam.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in ſolut. præc.*) meritum beatitudinis, quod cauſat fides, non totaliter excluditur, niſi homo nollet credere niſi ea quæ videt: Sed quod aliquis ea quæ non videt credat per aliqua ſigna viſa, non totaliter fidem evacuat, nec meritum ejus: ſicut & Thomas, cui dictum eſt, Joan. 20. *Quia vidiſti me, credidiſti*, aliud vidit, & aliud credidit: vidit vulnera, & credidit Deum. Eſt autem perfectioris fidei, qui non requirit hujuſmodi auxilia ad credendum. Unde ad arguendum defectum fidei in quibuſdam Dominus dicit Joan. 4. *Niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis*. Et ſecundum hoc poteſt intelligi, quod illi qui ſunt tam prompti animi, ut credant Deo, etiam ſignis non viſis, ſint beati per comparationem ad illos, qui non credunt, niſi talia videant.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus debuit declarare, ideſt conveniens fuit, quod declararet ſuam reſurrectionem per argumenta. Ut *Act.* 1. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Pro ly *debuit* ſine errore intelligendo & hic, & in plurib. aliis art. vide 1. *q.* 21. *ar.* 1. *ad* 3. Pro conſequentia vero *in lib. Act.* ſubintellecta, vide

de ſupra citata omnia in *ar.* 4. *app. Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 307

Utrum argumenta, quæ Chriſtus induxit, ſufficienter manifeſtaverint reſurrectionem ejus.

Locis ſup. a. 5. adduct.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod argumenta, quæ Chriſtus induxit, non ſufficienter manifeſtaverint veritatem reſurrectionis ejus. Nihil enim oſtendit Chriſtus diſcipulis poſt reſurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes vel non oſtenderint, vel oſtendere non potuerint. nam angeli frequenter in humana effigie ſe hominibus oſtenderunt, & cum eis loquebantur, & converſabantur, & comedebant, ac ſi eſſent homines veri: ſicut patet Gen. 18. de angelis, quos Abraham ſuſcepit hoſpitio: & in lib. Tobiæ de angelo, qui eum duxit, & reduxit. Et tamen angeli non habent vera corpora naturaliter ſibi unita, quod requiritur ad reſurrectionem. Non ergo ſigna, quæ Chriſtus diſcipulis exhibuit, fuerunt ſufficientia ad reſurrectionem ejus manifeſtandam.

2. Præterea. Chriſtus reſurrexit reſurrectione glorioſa, ideſt habens ſimul humanam naturam cum gloria: Sed quædam Chriſtus oſtendit diſcipulis, quæ videntur eſſe contraria naturæ humanæ; ſicut quod ab oculis eorum evanuit, & quod ad eos januis clauſis intravit: quædam autem videntur eſſe contraria gloriæ; puta quod manducavit, & bibit, & quod habuit vulnerum cicatrices. Ergo videtur, quod illa argumenta non fuerint ſufficientia, neque convenientia ad fidem reſurrectionis oſtendendam.

3. Præterea. Corpus Chriſti non erat tale poſt reſurrectionem, ut tangi deberet ab homine mortali. unde & ipſe dixit Magdalenæ Joan. 20. *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum.* Non ergo fuit conveniens, quod ad manifeſtandam veritatem reſurrectionis ſuæ ſeipſum diſcipulis palpandum exhiberet.

4. Præterea. Inter dotes glorificati corporis præcipua videtur eſſe claritas; quam tamen in reſurrectione nullo argumento oſtendit. Ergo videtur, quod inſufficientia fuerint illa argumenta ad mani-

feſtandam qualitatem reſurrectionis Chriſti.

5. Præterea. Angeli in teſtes reſurrectionis inducti ex iſta diſſonantia Euangeliſtarum, inſufficientes videntur. Nam apud Matthæum Angelus ſuper lapidem revolutum, apud Marcum vero intus Angelus deſcribitur viſus a mulieribus ingreſſis monumentum: Et rurſus ab iſtis unus, a Joanne c. 20. duo ſedentes, a Luca vero c. 24. duo ſtantes deſcribuntur. Inconvenientia ergo videntur teſtimonia reſurrectionis.

Sed Contra eſt, quod Chriſtus, qui eſt Dei ſapientia, ſuaviter, & convenienter diſponit omnia, ut dicitur Sap. 8.

Reſpondeo dicendum, quod „ Chriſtus reſurrectionem ſuam dupliciter manifeſtavit, ſcilicet, teſtimonio, & argumento, ſive ſigno. Et utraque manifeſtatio in ſuo genere fuit ſufficiens. „ Eſt enim uſus *duplici* teſtimonio ad manifeſtandam ſuam reſurrectionem diſcipulis, quorum neutrum poteſt refelli: Quorum *primum* eſt teſtimonium angelorum, qui mulieribus reſurrectionem annuntiaverunt; ut patet per omnes Euangeliſtas: *Aliud* autem eſt teſtimonium Scripturarum, quas ipſe propoſuit ad oſtenſionem ſuæ reſurrectionis, ut dicitur Luc. ult. Argumenta etiam fuerunt ſufficientia ad oſtendendam veram reſurrectionem, & glorioſam. Quod autem fuerit vera reſurrectio, oſtendit *uno modo* ex parte corporis. Circa quod *tria* oſtendit. *Primo* quidem, quod eſſet corpus verum, & ſolidum, non corpus phantaſticum, vel rarum, ſicut eſt aer. Et hoc oſtendit per hoc, quod corpus ſuum palpabile præbuit. Unde ipſe dicit Luc. ult. *Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*. *Secundo* oſtendit, quod eſſet corpus humanum, oſtendendo eis veram effigiem, quam oculis intuerentur. *Tertio* oſtendit eis, quod eſſet idem numero corpus, quod prius habuerat, oſtendendo eis vulnerum cicatrices. Unde, ut legitur Luc. ult. dixit eis: *Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum*. *Alio modo* oſtendit eis veritatem ſuæ reſurrectionis ex parte animæ iterato corpori unitæ. Et hoc oſtendit per operà *triplicis* vitæ. *Primo* quidem per opus vitæ nutritivæ in hoc, quod cum diſcipulis manducavit, & bibit, ut legitur Luc. ult. *Secundo* per opera vitæ ſenſitivæ in hoc, quod diſcipulis ad interrogata reſpondebat, & præſentes ſalutabat; in quo oſtendebat ſe & videre, & audire. *Tertio* per opera vitæ intellectivæ in hoc, quod eis loquebatur, & de Scriptu-

pturis diſſerebat. Et ne quid deeſſet ad perfectionem manifeſtationis, oſtendit etiam ſe habere divinam naturam per miraculum, quod fecit in piſcibus capiendis; & ulterius per hoc, quod eis videntibus aſcendit in cœlum: quia, ut dicitur Joan. 3. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo*. Gloriam etiam ſuæ reſurrectionis oſtendit diſcipulis per hoc, quod ad eos januis clauſis intravit. ſecundum enim quod Greg. dicit in Hom. (26. *in Euang. parum a princ.*) „ palpandam carnem Dominus præbuit, quam jannis „ clauſis introduxit, ut eſſe poſt reſurrectionem o„ ſtenderet corpus ſuum & ejuſdem naturæ, & al„ terius gloriæ. „ Similiter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat, quod *ſubito ab oculis eorum evanuit*, ut dicitur Luc. ultim. quia per hoc oſtendedebatur, quod in poteſtate ejus erat videri, & non videri; quod pertinet ad conditionem corporis glorioſi, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 54. *a.* 1. *ad* 2. *&* *a.* 3. *ad* 1.)

Ad primnm ergo dicendum, quod licet ſingula argumentorum non ſufficerent ad manifeſtandam perfecte Chriſti reſurrectionem; tamen omnia ſimul accepta perfecte Chriſti reſurrectionem manifeſtant, maxime propter Scripturæ teſtimonium, & Angelorum dicta, & etiam ipſius Chriſti aſſertionem miraculis confirmatam. Angeli autem apparentes non aſſerebant ſe homines eſſe, ſicut aſſeruit Chriſtus vere ſe hominem eſſe. Et tamen aliter Chriſtus manducavit, & aliter angeli. Nam quia corpora ab angelis aſſumpta non erant corpora viva, vel animata, non erat vera comeſtio, licet eſſet vera cibi contritio, & trajectio in interiorem partem corporis aſſumpti. Unde & angelus dixit Tobiæ 10. *Cum eſſem vobiſcum, videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inviſibili utor*. Sed quia corpus Chriſti vere fuit animatum, vera fuit ejus comeſtio. Ut enim Auguſt. dicit 13. de Civ. Dei, (*c.* 22. *in fi. to.* 5.) *non poteſtas, ſed egeſtas edendi corporibus reſurgentium auferetur*. Unde, ſicut Beda dicit, (*cap.* 97. *in Luc.*) *Chriſtus manducavit poteſtate, non egeſtate*.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in corp. ar.*) argumenta quædam inducebantur a Chriſto ad probandam veritatem humanæ naturæ, quædam vero ad probandam gloriam reſurgentis. Conditio autem naturæ humanæ, ſecundum quod in ſe conſideratur, quantum ſcilicet ad ſtatum præſentem, contrariatur conditioni gloriæ, ſecundum illud

1. ad Cor. 15. *Seminatur in infirmitate*, *ſurget in virtute*. Et ideo quæ inducuntur ad oſtendendam conditionem gloriæ, videntur habere contrarietatem ad naturam, non ſimpliciter, ſed ſecundum ſtatum præſentem: & e converſo. Unde Gregor. dicit in Hom. (*26. in Eu. paulo a princ.*) quod „ duo „ mira, & juxta humanam rationem ſibi valde con- „ traria Dominus oſtendit, dum poſt reſurrectionem „ corpus ſuum & incorruptibile, & tamen palpabile „ demonſtravit.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Aug. dicit ſuper Joan. (*tract.* 121. *a med. to. 9.*) „ hoc quod „ Dominus dixit, Noli me tangere, nondum enim „ aſcendi ad Patrem meum, ſic dictum eſt, ut in „ illa fęmina figuraretur Eccleſia de gentibus, quæ „ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendiſſet ad „ Patrem: Aut ſic in ſe credi voluit Jeſus, hoc eſt „ ſic ſe ſpiritualiter tangi, quod ipſe, & Pater u- „ num ſunt. ejus quippe intimis ſenſibus quodam- „ modo aſcendit ad Patrem, qui ſic in eo profece- „ rit, ut Patri agnoſcat æqualem. Hæc autem car- „ naliter adhuc in eum credebat, quem ſicut ho- „ minem flebat. „ Quod autem Maria alibi legitur Chriſtum tetigiſſe, quando ſimul cum aliis mulieribus acceſſit, & tenuit pedes ejus, *quæſtionem non facit*, ut Severianus dicit: (*id hab. Chryſol. ſerm. 76. a med.*) „ ſiquidem illud de figura eſt, hoc de „ ſexu; illud de divina gratia, hoc de humana na- „ tura. „ *Vel*, *ſicut Chryſoſt. dicit*, (*hom.* 85. *in* „ *Joan. ante med.*) volebat hæc mulier adhuc cum „ Chriſto converſari, ſicut & ante paſſionem, & „ præ gaudio nihil magnum cogitabat, quamvis ca- „ ro Chriſti multo melior facta fuerit reſurgendo. „ Et ideo dixit, Nondum aſcendi ad Patrem meum, „ quaſi dicat: Non æſtimes me jam terrenam vitam „ agere. quod enim in terris me vides, hoc eſt quia „ nondum aſcendi ad Patrem meum, ſed in prom- „ ptu eſt quod aſcendam. *unde ſubditur:* Aſcendo „ ad Patrem meum, & patrem veſtrum.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Aug. dicit in Dialogo ad Oroſium, (*q.* 14. *to.* 4.) „ Clarificata „ carne Dominus reſurrexit: ſed noluit in ea clari- „ ficatione diſcipulis ſuis apparere; quia non poſ- „ ſent oculis ſuis talem claritatem perſpicere. Si „ enim antequam moreretur pro nobis, & reſurge- „ ret, quando transfiguratus eſt in monte, diſcipuli „ ſui eum videre non potuerunt, quanto magis glo- „ rificata carne Domini eum videre non potuerunt? Eſt etiam conſiderandum, quod poſt reſurrectionem

Do-

Dominus hoc præcipue volebat oſtendere, quod idem ipſe eſſet qui mortuus fuerat: quod multum poterat impedire; ſi eis ſui corporis claritatem oſtenderet. nam immutatio, quæ fit ſecundum aſpectum, maxime oſtendit diverſitatem ejus quod videtur: quia ſenſibilia communia, inter quæ eſt unum, & multa, vel idem, & diverſum, maxime dijudicat viſus. Sed ante paſſionem, ne infirmitatem paſſionis ejus diſcipuli deſpicerent, intendebat Chriſtus eis gloriam majeſtatis ſuæ oſtendere, quam maxime demonſtrat claritas corporis. Et ideo ante paſſionem gloriam ſuam demonſtravit diſcipulis per claritatem, poſt reſurrectionem autem per alia indicia.

Ad quintum dicendum, quod ſicut Aug. dicit in lib. 3. de Conſenſu Euang. (*cap.* 24. *to.* 4.) ,, poſſumus intelligere unum angelum viſum a mulieribus, ſecundum Matthæum, & Marcum, ut eas ingreſſas in monumentum accipiamus, in aliquod ſcilicet ſpatium, quod erat aliqua maceria communitum, atque ibi vidiſſe angelum ſedentem ſupra lapidem revolutum a monumento; ſicut dicit Matthæus; ut hoc ſit, ſedentem a dexteris, quod dicit Marcus: deinde dum introſpicerent locum, in quo jacuerat corpus Domini, viſos ab eis alios duos angelos, primo quidem ſedentes, *ut dicit Joannes*, & poſtea eos ſurrexiſſe, ut ſtantes viderentur, *ut dicit Lucas*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod argumenta Chriſti ad ſuam reſurrectionem manifeſtandam fuerunt ſufficientia, & efficacia. Ut per hoc, quod dicitur de Chriſto Sap. 8. *Sapientia diſponit omnia ſuaviter*. Et Sap. 11. *Omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti Domine*. Et Marc. 7. *Bene omnia fecit*. Ab his enim generalibus dictis, ſi ad propoſitum arguas, videbis, hinc haberi & ſufficientiam, & efficaciam argumentorum prædictorum manifeſtationem veritatis de reſurrectione. Quod ſi Chriſtum eſſe non ſolum ſapientem, ſed & ſapientiam (ut *in arg. contr.*) dices, quod ex ſcripturis ipſis habetur, Chriſtum non poſſe non facere ſapienter, immo ſapientiſſime, ideſt ſine ulla commixtione cujuſvis vel minimæ inſipientiæ, omnia illa, quæ facit: & conſequenter etiam argumentorum iſtorum oſtenſionem, alioquin Chriſtus non eſſet ſapientia: cum nomina abſtracta, cujuſmo-

modi eſt hoc nomen ſapientia, nihil ſui oppoſiti admixtum in ſeipſis compatiantur, & hoc ad differentiam concretorum, ut ſic. Item per ea, quæ dicuntur *q. 41. art. 1. Corol. poſt concluſ. & q. 43. ar. 4. appen. & q. 44. 45. art. multorum appen.* Vide etiam citata in hujus quæſtionis *a. 4. appen. Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LVI.

De reſurrectionis Chriſti cauſalitate, in duos articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de cauſalitate reſurrectionis Chriſti.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Utrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis.
Secundo. Utrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ juſtificationis.

ARTICULUS I. 308

Utrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum.

4. d. 43. a. 2. q. 1. Et 4. con. cap. 80. Et ver. qu. 27. ar. 3. ad 7. Et op. 2. c. 236. Et opu. 60. c. 22. Et 1. Cor. 15. lec. 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod reſurrectio Chriſti non ſit cauſa reſurrectionis corporum. Poſita enim cauſa ſufficienti, neceſſe eſt effectum poni. Si ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa ſufficiens reſurrectionis corporum, ſtatim eo reſurgente omnes mortui reſurgere debuerunt.

2. Præterea. Cauſa reſurrectionis mortuorum eſt divina juſtitia, ut ſc. corpora ſimul præmientur, vel puniantur cum animabus, ſicut communicaverunt in merito, vel peccato, ut dicit Dion. ult. c. Cœleſt. Hierar. (*a med.*) & etiam Damaſc. dicit in 4. lib. (*orth. fid. c. 28. parum a princ.*) Sed juſtitiam Dei neceſſe eſſet impleri, etiamſi Chriſtus non reſurrexiſſet. Ergo etiam Chriſto non reſurgente, mortui reſurgerent. Non ergo reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis corporum.

3. Præ-

3. Præterea. Si reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum, aut eſſet cauſa exemplaris, aut cauſa effectiva, aut meritoria: Sed non eſt cauſa exemplaris; quia reſurrectionem corporum Deus operabitur, ſecundum illud Joan. 5. *Sicut Pater ſuſcitat mortuos*: Deus autem non indiget inſpicere ad aliquod exemplar extra ſe: Similiter etiam non eſt cauſa effectiva: quia cauſa efficiens non agit niſi per contactum, vel ſpiritualem, vel corporalem: Manifeſtum eſt autem, quod reſurrectio Chriſti non habet contactum corporalem ad mortuos, qui reſurgent, propter diſtantiam temporis, & loci: Similiter etiam nec contactum ſpiritualem, qui eſt per fidem, & charitatem; quia etiam infideles, & peccatores reſurgent: Neque etiam eſt cauſa meritoria; quia Chriſtus reſurgens jam non erat viator; & ita non erat in ſtatu merendi. Et ita nullo modo reſurrectio Chriſti videtur eſſe cauſa noſtræ reſurrectionis.

4. Præterea. Cum mors ſit privatio vitæ, nihil videtur eſſe aliud deſtruere mortem, quam reducere vitam; quod pertinet ad reſurrectionem. Sed Chriſtus moriendo mortem noſtram deſtruxit. Ergo mors Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis. Non ergo ejus reſurrectio.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud 1. ad Cor. 15. *Si Chriſtus prædicatur quod reſurrexit a mortuis* &c. dicit Gloſ. (*interl.*) *Qui eſt cauſa efficiens reſurrectionis noſtræ*.

Reſpondeo dicendum, quod *illud quod eſt primum in quolibet genere, eſt cauſa omnium, quæ ſunt poſt*, ut dicitur in 2. Metaph. (*tex.* 4. *to.* 3.) Primum autem in genere veræ reſurrectionis fuit reſurrectio Chriſti, ſicut ex ſupradictis patet. (*q.* 53. *a.* 3.) Unde *oportet, quod reſurrectio Chriſti ſit cauſa noſtræ reſurrectionis*. Et hoc eſt quod Apoſt. dicit 1. Cor. 15. *Chriſtus reſurrexit a mortuis primitiæ dormientium; quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*. Et hoc rationabiliter. nam principium humanæ vivificationis eſt Verbum Dei, de quo dicitur in Pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ*. unde & ipſe dicit Joan. 5. *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ſic & Filius, quos vult, vivificat*. Habet autem hoc naturalis ordo rerum divinitus inſtitutus, ut quælibet cauſa primo operetur in id, quod eſt ſibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: Sicut ignis primo calefacit aerem ſibi propinquum, per quem calefacit corpora diſtantia: & ipſe Deus primo illumi-

nat

nat ſubſtantias ſibi magis propinquas, per quas illuminat magis remotas, ut Dion. dicit c. 13. Cœl. Hier. (*parum a princ.*) Et ideo Verbum Dei primo tribuit vitam immortalem corpori ſibi naturaliter unito; & per ipſum operatur reſurrectionem in omnibus aliis.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in corp. a.*) reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis per virtutem Verbi uniti; quod quidem operatur ſecundum voluntatem. Et ideo non oportet quod ſtatim ſequatur effectus, ſed ſecundum diſpoſitionem Verbi Dei; ut ſcilicet primo conformemur Chriſto patienti, & morienti in hac vita paſſibili, & mortali; deinde perveniamus ad participandum ſimilitudinem reſurrectionis ipſius.

Ad ſecundum dicendum, quod juſtitia Dei eſt cauſa prima reſurrectionis noſtræ: reſurrectio autem Chriſti eſt cauſa ſecundaria, & quaſi inſtrumentalis. Licet autem virtus principalis agentis non determinetur ad hoc inſtrumentum determinate; tamen ex quo per hoc inſtrumentum operatur, inſtrumentum illud eſt cauſa efficiens. Sic ergo divina juſtitia, quantum eſt de ſe, non eſt obligata ad reſurrectionem noſtram cauſandam per reſurrectionem Chriſti. potuit enim alio modo nos Deus liberare, quam per Chriſti paſſionem, & reſurrectionem, ut ſup. dictum eſt. (*q.* 46. *a.* 2. *&* 3.) Ex quo tamen decrevit hoc modo nos liberare, manifeſtum eſt quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis.

Ad tertium dicendum, quod reſurrectio Chriſti non eſt, proprie loquendo, cauſa meritoria noſtræ reſurrectionis, ſed eſt cauſa efficiens, & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas Chriſti, ſecundum quam reſurrexit, eſt quodammodo inſtrumentum divinitatis ipſius, & operatur in virtute ejus, ut ſup. dictum eſt. (*q.* 13. *a.* 2. *&* 3.) Et ideo ſicut alia, quæ Chriſtus in ſua humanitate fecit, vel paſſus eſt, ex virtute divinitatis ejus ſunt nobis ſalutaria, ut ſupra dictum eſt: (*q.* 48. *a.* 6.) ita & reſurrectio Chriſti eſt cauſa efficiens noſtræ reſurrectionis virtute divina, cujus proprium eſt mortuos vivificare; quæ quidem virtus præſentialiter attingit omnia loca, & tempora. Et talis contactus virtualis ſufficit ad rationem hujus efficientiæ. Et quia, ut dictum eſt, (*in ſolut. præc.*) primordialis cauſa reſurrectionis humanæ eſt divina juſtitia, ex qua Chriſtus habet poteſtatem judicium facere, inquantum filius hominis eſt, virtus effectiva

va reſurrectionis ejus ſe extendit non ſolum ad bonos, ſed etiam ad malos, qui ſunt ejus judicio ſubjecti. Sicut autem reſurrectio corporis Chriſti, ex eo quod corpus illud eſt perſonaliter Verbo unitum, eſt prima tempore: ita etiam eſt prima dignitate, & perfectione, ut dicit Gloſſa 1. ad Cor. 15. (*Interl. ſup. illud*, *Primitiæ Chriſtus*.) Semper autem id quod eſt perfectiſſimum, eſt exemplar ejus, quod eſt minus perfectum ſecundum ſuum modum. Et ideo reſurrectio Chriſti eſt cauſa exemplaris noſtræ reſurrectionis: quod quidem neceſſarium eſt, non ex parte reſuſcitantis, qui non indiget exemplari, ſed ex parte reſuſcitatorum, quos oportet illi reſurrectioni conformari, ſecundum illud Philipp. 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*. Licet autem efficientia reſurrectionis Chriſti ſe extendat ad reſurrectionem tam bonorum, quam malorum: exemplaritas tamen ejus ſe extendit proprie ſolum ad bonos, qui ſunt facti conformes filiationis ipſius, ut dicitur Rom. 8.

Ad quartum dicendum, quod ſecundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex virtute divina, communiter tam mors Chriſti, quam etiam reſurrectio, eſt cauſa tam deſtructionis mortis, quam reparationis vitæ: Sed ſecundum rationem exemplaritatis mors Chriſti, per quam receſſit a vita mortali, eſt cauſa deſtructionis mortis noſtræ; reſurrectio vero ejus, per quam inchoavit vitam immortalem, eſt cauſa reparationis vitæ noſtræ: Paſſio tamen Chriſti eſt inſuper cauſa meritoria, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 48. *a.* 1.)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis noſtræ. Ut per dictum 1. Corinth. 15. *Si Chriſtus*, &c. ſecundum quod cum glo. eſt *in argum. cont.* Pro cujus ampliori captu vide capitulum illud, ubi ex ipſius Apoſtoli perſpicuis & verbis, & argumentationib. patet, quod non poteſt negari hæc aperta ibi veritas, ſcilicet quod reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis noſtræ. Item per dictum Job c. 19. *Scio, quod redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum*. Conſtat enim hic, quod poſt ly *vivit*, ponitur ly *ſurrecturus ſum*, ac ſi dicatur: ex ordine contextus agnoſce, quod vita immortalis, quæ eſt reſurrectio Chriſti, eſt cauſa

quam ſequitur reſurrectio mea. Item per dictum Ro. 8. *Qui ſuſcitavit Chriſtum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum ejus in vobis*. Ecce, quod propter Chriſti reſurrectionem, cujus ſpiritus habitat in electis, tanquam per cauſam inſtrumentariam (ut d. reſp. ad *ſecundum*) Deus ſuſcitabit corpora ipſorum. Licet autem Apoſtolus per ly *propter inhabitantem ſpiritum*, reſtringat ſuum ſermonem ad electos eo, quod intendit hic loqui de reſurrectione cum bona immutatione dotium quatuor, poſtea ab eodem expreſſarum, 1. *Cor.* 15. & conſequenter de reſurrectione, ut eſt cauſa exemplaris (ut in reſp. ad *tertium*) tamen ex ſuo hoc dicto habetur quoque univerſaliter, quod omnium hominum corpora ſuſcitabuntur a Deo propter Chriſti reſurrectionem, tamquam inſtrumentum effectivum ſolum reſpectu reſurrectionis malorum, Chriſtus enim eſt caput omnium abſolute etiam infidelium, dum hic vivebrent, *q.* 8. *ar.* 3. & hoc ſufficit ad reſuſcitari a Deo propter Chriſtum. Item a 1. Cor. 15. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*. Cum enim in contextu docuiſſet Apoſtolus, reſurrectionem Chriſti eſſe cauſam reſurrectionis noſtræ, oportet in ly *omnes reſurgemus* intelligere ſecundum planum ejuſdem Apoſtoli ſenſum, non bonorum tantum, qui immutabuntur, ſed etiam malorum, qui non immutabuntur, reſurrectionis cauſam eſſe reſurrectionem Chriſti. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 309

Utrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis animarum.

Locis ſup. a. 1. notatis.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod reſurrectio Chriſti non ſit cauſa reſurrectionis animarum. Dicit enim Auguſtin. ſuper Joan. (*Tract.* 23. *ante med. tom.* 9.) quod *corpora reſurgunt per diſpenſationem humanam; ſed animæ reſurgunt per ſubſtantiam Dei:* Sed reſurrectio Chriſti non pertinet ad ſubſtantiam Dei, ſed ad diſpenſationem humanam. Ergo reſurrectio Chriſti, etſi ſit cauſa reſurrectionis corporum, non tamen videtur eſſe cauſa reſurrectionis animarum.

2. Præ-

2. Præterea. Corpus non agit in ſpiritum: Sed reſurrectio Chriſti pertinet ad corpus ejus, quod cecidit per mortem. Ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa reſurrectionis animarum.

3. Præterea. Quia reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis corporum, omnium corpora reſurgent, ſecundum illud 1. ad Cor. 15. *Omnes quidem reſurgemus*: Sed non omnium animæ reſurgent; quia quidam *ibunt in ſupplicium æternum*, ut dicitur Matth. 25. Ergo reſurrectio Chriſti non eſt cauſa reſurrectionis animarum.

4. Præterea. Reſurrectio animarum fit per remiſſionem peccatorum: Sed hoc factum eſt per Chriſti paſſionem, ſecundum illud Apoc. 1. *Lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo*. Ergo reſurrectionis animarum magis eſt cauſa Chriſti paſſio, quam ejus reſurrectio.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. dicit Rom. 4. *Reſurrexit propter juſtificationem noſtram*, quæ nihil aliud eſt, quam reſurrectio animarum. Et ſuper illud Pſ. 29. *Ad veſperum demorabitur fletus*, dicit Gloſ. quod *reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis noſtræ, & animæ in præſenti, & corporis in futuro*.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præc. ad* 3.) reſurrectio Chriſti agit in virtute divinitatis, quæ quidem ſe extendit non ſolum ad reſurrectionem corporum, ſed etiam ad reſurrectionem animarum. a Deo enim eſt & quod anima vivat per gratiam, & quod corpus vivat per animam. Et ideo *reſurrectio Chriſti habet inſtrumentaliter virtutem effectivam, non ſolum reſpectu reſurrectionis corporum, ſed etiam reſpectu reſurrectionis animarum*: Similiter etiam *habet rationem exemplaritatis reſpectu reſurrectionis animarum*: quia Chriſto reſurgenti debemus etiam ſecundum animam conformari, *ut ſicut* ſecundum Apoſtolum Rom. 6. „ Chri„ ſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris; ita & „ nos in novitate vitæ ambulemus: & ſicut ipſe re„ ſurgens ex mortuis jam non moritur; ita & nos „ exiſtimemus nos mortuos eſſe peccato, ut iterum „ vivamus in illo. „ † al. cum illo †

Ad primum ergo dicendum, quod Auguſt. dicit, reſurrectionem animarum fieri per Dei ſubſtantiam, quantum ad participationem; quia ſc. participando divinam bonitatem animæ fiunt bonæ, & juſtæ, non autem participando quamcunque creaturam. Unde cum dixiſſet, *Animæ reſurgunt per ſubſtantiam Dei*, ſubdit: *Participatione enim Dei fit anima beata, non participatione animæ ſanctæ*: Sed

participando gloriam corporis Chriſti, efficiuntur corpora noſtraglorioſa.

Ad ſecundum dicendum, quod efficientia reſurrectionis Chriſti pertingit ad animas, non per propriam virtutem ipſius corporis reſurgentis, ſed per virtutem divinitatis, cui perſonaliter unitur.

Ad tertium dicendum, quod reſurrectio animarum pertinet ad meritum, quod eſt effectus juſtificationis; ſed reſurrectio corporum ordinatur ad pœnam, vel præmium, quæ ſunt effectus judicantis. Ad Chriſtum autem non pertinet juſtificare omnes, ſed judicare. & ideo omnes reſuſcitat ſecundum corpus, ſed non omnes ſecundum animam.

Ad quartum dicendum, quod in juſtificatione animarum *duo* concurrunt: ſc. *remiſſio* culpæ, & *novitas* vitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ eſt per virtutem divinam, tam paſſio Chriſti, quam reſurrectio eſt cauſa juſtificationis quoad utrumque: Sed quantum ad exemplaritatem proprie paſſio, & mors Chriſti eſt cauſa remiſſionis culpæ, per quam morimur peccato: reſurrectio autem Chriſti eſt cauſa novitatis vitæ, quæ eſt per gratiam, ſive juſtitiam. & ideo Apoſt. dicit Rom. 4. quod *traditus eſt*, ſc. in mortem, *propter delicta noſtra*, ſc. tollenda; *& reſurrexit propter juſtificationem noſtram*: Sed paſſio Chriſti eſt etiam cauſa meritoria, ut dictum eſt. (*a præc. ad* 4.)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & gloſſa, quod reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis animarum. A ſcripturis quidem, ut *Rom.* 4. ſecundum quod eſt *in argu. cont.* Item Rom. 14. *In hoc mortuus eſt Chriſtus, & reſurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur*. Ideſt, ut ex contextu habetur, ut ei, ſc. Chriſto, & vivamus, & moriamur. Ubi nota, quod ly *ut* dicit non ſolum cauſam finalem, ſed etiam efficientem, & exemplarem. Ac ſi aperte dicat. Reſurrexit Chriſtus non tantum ad hunc finem, ut ſibi vivamus, ſed etiam reſurgendo cauſavit efficienter, & exemplariter hoc, ſc. quod ſibi vivamus. Pro intellectu quoque ejuſdem ſententiæ Apoſtoli ad propoſitum nota, quod vivere Chriſto, eſt vivere ſecundum voluntatem Chriſti, quod eſt vivere in gratia ejus operando ſecundum ipſam, per quam gratiam anima vere dicitur reſurgere. Hoc modo expoſuit idem Apoſt. dicendo Gal. 2. *Vi-*

vo

vo ego jam non ego, vivit vero in me Chriſtus. Ideſt, ut dicit 1. Corinth. 15. *Gratia Dei ſum id, quod ſum, & gratia ejus in me vacua non fuit. Laboravi, non ego autem, ſed gratia Dei mecum*. Item a 2. Cor. 5. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit*. Expone tu, ut ſupra, ad articuli propoſitum, & pro hujus captu vide etiam reſpon. ad 4. A gloſſa autem inſinuatur id in principio dictum per hoc, quod ſuper pſal. 29. *Ad veſperum*, &c. dicit, ut recitatur *in arg. contr. Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LVII.

De Aſcenſione Chriſti, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de Aſcenſione Chriſti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo. Utrum fuerit conveniens, Chriſtum aſcendere.
Secundo. Secundum quam naturam conveniat ſibi aſcenſio.
Tertio. Utrum propria virtute aſcenderit.
Quarto. Utrum aſcenderit ſuper omnes cœlos corporeos.
Quinto. Utrum aſcenderit ſuper omnes ſpirituales creaturas.
Sexto. De effectu aſcenſionis.

ARTICULUS I. 310

Utrum fuerit conveniens, Chriſtum aſcendere.

3. *d.* 22. *q.* 3. *a.* 1. *Et op.* 2. *c.* 240. *Et op.* 60. *c.* 23. *prin.*

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens, Chriſtum aſcendere. Dicit enim Philoſ. in 2. de Cœlo, (*tex.* 65. & 66. *tom.* 2.) quod illa *quæ optimo modo ſe habent, poſſident ſuum bonum ſine motu*. Sed Chriſtus optime ſe habuit; quia & ſecundum divinam naturam eſt ſummum bonum, & ſecundum humanam naturam eſt ſumme glorificatus. Ergo ſuum bonum habet ſine mo-

motu: Sed aſcenſio eſt quidam motus. Ergo non fuit conveniens, quod Chriſtus aſcenderet.

2. Præterea: Omne quod movetur, movetur propter aliquid melius: Sed Chriſto non fuit melius eſſe in cœlo, quam in terra: nihil enim accrevit ſibi per hoc, quod fuit in cœlo, neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. Ergo videtur, quod Chriſtus non debuerit in cœlum aſcendere.

3. Præterea. Filius Dei humanam naturam aſſumpſit ad noſtram ſalutem: Sed magis fuiſſet ſalutare hominibus, quod ſemper converſaretur nobiſcum in terris. unde ipſe dixit diſcipulis ſuis Luc. 17. *Venient dies, quando deſideretis videre unum diem Filii hominis, & non videbitis*. Videtur ergo, quod non fuerit conveniens, Chriſtum aſcendere in cœlum.

4. Præterea. Sicut Greg. dicit 14. Moral. (*cap.* 29.) corpus Chriſti in nullo mutatum fuit poſt reſurrectionem: Sed non immediate poſt reſurrectionem aſcendit in cœlum: quia ipſe dicit poſt reſurrectionem Joan. 20. *Nondum aſcendi ad Patrem meum* Ergo videtur, quod nec poſt quadraginta dies aſcendere debuerit.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joan. 20. *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum*.

Reſpondeo dicendum, quod locus debet eſſe proportionatus locato. Chriſtus autem per reſurrectionem vitam immortalem, & incorruptibilem inchoavit. Locus autem, in quo nos habitamus, eſt locus generationis, & corruptionis: ſed locus cœleſtis eſt locus incorruptionis. Et ideo *non fuit conveniens, quod Chriſtus poſt reſurrectionem remaneret in terris, ſed conveniens fuit, quod aſcenderet in cœlum*.

Ad primum ergo dicendum, quod illud optime ſe habens, quod ſine motu poſſidet ſuum bonum, eſt ipſe Deus; quia eſt omnino immutabilis, ſecundum illud Malach. 3. *Ego Dominus, & non mutor*. Quælibet autem creatura eſt mutabilis aliquo modo, ut patet per Aug. 8. ſuper Gen. ad literam. (*cap.* 14. *tom.* 3.) Et quia natura aſſumpta a Filio Dei remanſit creatura, ut patet ex his quæ ſupra dicta ſunt, (*q.* 2. *a.* 1. & *a.* 7. *ad* 1.) non eſt inconveniens, ſi ei aliquis motus attribuatur.

Ad ſecundum dicendum, quod per hoc quod Chriſtus aſcendit in cœlum, nihil ei accrevit, quantum ad ea quæ ſunt de eſſentia gloriæ, ſive ſecundum corpus, ſive ſecundum animam: tamen accrevit ei aliquid quantum ad loci decentiam, quod eſt ad bene eſſe gloriæ; non quod corpus ejus aliquid aut perfectionis, aut conſervationis acquireret ex corpo-

re

re cœleſti; ſed ſolummodo propter quandam decentiam. hoc autem aliquo modo pertinebat ad ejus gloriam: Et de hac decentia gaudium quoddam habuit; non quidem quod tunc de novo de hoc gaudere inciperet, quando in cœlum aſcendit; ſed quia novo modo de hoc gaviſus eſt, ſicut de re impleta. Unde ſuper illud Pſal. 15. *Delectationes in dextera tua uſque in finem*, dicit Gloſ. (*ord. implic.*) *Delectatio, & lætitia erit mihi in conſeſſu tuo, humanis obtutibus ſubtracto*.

Ad tertium dicendum, quod licet præſentia corporalis Chriſti fuerit ſubtracta fidelibus per aſcenſionem; præſentia tamen divinitatis ipſius ſemper adeſt fidelibus; ſecundum quod ipſe dicit Matth. ult. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Qui enim *aſcendit in cœlos, non deſerit adoptatos*, ut Leo Papa dicit. (*ſerm.* 2. *de Reſur. c.* 3. *in fin.*) Sed ipſa aſcenſio Chriſti in cœlum, qua corporalem ſuam præſentiam nobis ſubtraxit, magis fuit utilis nobis, quam præſentia corporalis fuiſſet. *Primo* quidem propter fidei augmentum, quæ eſt de non viſis. Unde ipſe Dominus dicit diſcipulis ſuis Joan. 16. quod Spirituſſanctus adveniens arguet mundum de juſtitia, ſc. eorum qui credunt, ut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 95. *ante med. to.* 9.) *Ipſa quippe fidelium comparatio infidelium eſt vituperatio*. unde ſubdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me. Beati enim, qui non vident, & credunt. Erit igitur veſtra juſtitia, de qua mundus arguetur, quoniam in me, quem non videbitis, credetis*. *Secundo* ad ſpei ſublevationem. Unde ipſe dicit Joan. 14. *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad meipſum, ut ubi ego ſum, & vos ſitis*. Per hoc enim quod Chriſtus humanam naturam aſſumptam in cœlo collocavit, dedit nobis ſpem illuc perveniendi: quia *ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ*, ut dicitur Matth. 24. Unde & Mich. 2. dicitur: *Aſcendit pandens iter ante eos*. *Tertio* ad erigendum charitatis affectum in cœleſtia. Unde dicit Apoſt. Coloſ. 3. *Quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt, ſapite, non quæ ſuper terram*. Ut enim dicitur Matth. 6. *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*. Et quia Spirituſſanctus eſt amor nos in cœleſtia rapiens, ideo Dominus dicit diſcipulis Joan. 16. *Expedit vobis, ut ego vadam, ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos*. Quod exponens Auguſtinus ſuper Joan. (*Tract.* 94.

a med. tom. 9.) dicit: *Non poteſtis capere Spiritum, quamdiu ſecundum carnem noſſe perſiſtitis Chriſtum: Chriſto autem diſcedente corporaliter, non ſolum Spirituſſanctus, ſed & Pater, & Filius illis affuit ſpiritualiter.*

Ad quartum dicendum, quod licet Chriſto reſurgenti in vitam immortalem congrueret locus cœleſtis; tamen aſcenſionem diſtulit, ut veritas reſurrectionis comprobaretur. Unde dicitur Actor. 1. quod *poſt paſſionem ſuam præbuit ſeipſum vivum diſcipulis in multis argumentis, per dies quadraginta.* Ubi dicit quædam Gl. (*ordin.*) quod *quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus ſe vivere confirmat. Vel per quadraginta dies typus præſentis ſæculi, quo Chriſtus in Eccleſia converſatur, poteſt intelligi:* Vel *quia homo conſtans ex quatuor elementis, eruditur contra tranſgreſſionem Decalogi.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Albanenſium* dicentium, quod Chriſtus in cœlum non aſcendit. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Symbolo fidei catholicæ per ly *aſcendit ad cœlos*. Item ab Act. 1. *Videntibus illis elevatus eſt; & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum*, &c. Item Marc. 16. *Dominus quidem Jeſus, poſtquam locutus eſt eis aſſumptus eſt in cœlum*. Item a pſal. 67. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem*. Quod propheta de Chriſto adimplendum propter certitudinem dixit in præterito, & Apoſtolus jam adimpletum de eodem prædicavit Eph. 4. *Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos*. Item ab eccleſia catholica per hoc, quod ſolemniſſime celebrat, & multifarie in ipſis officiis proteſtatur admirabilem aſcenſionem Chriſti. Quam magnæ vero auctoritatis ſit conſuetudo eccleſiæ catholicæ, vide 2. 2. *q.* 10. *a.* 12. *corp.* Item a Jo. 20. *Aſcendo*, &c. ut *in argum. contr.* Hoc eſt, mihi ex nunc congruit aſcendere (ut in *ad* 4.) & tempore ſuo actualiter aſcendam. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II. 311

Utrum conveniat Chriſto aſcendere in cœlum ſecundum divinam naturam.

3. *d.* 22. *q.* 3. *a.* 1. *ad* 2. *Et opuſc.* 2. *c.* 240.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod aſcendere in cœlum conveniat Chriſto ſecundum divinam naturam. Dicitur enim in Pſalm. 46. *Aſcendit Deus in jubilatione.* & Deuter. 33. *Aſcenſor cœli, auxiliator tuus:* Sed iſta dicuntur de Deo etiam ante Chriſti incarnationem. Ergo Chriſto convenit aſcendere in cœlum, ſecundum quod eſt Deus.

2. Præterea. Ejuſdem eſt aſcendere in cœlum, cujus eſt deſcendere de cœlo, ſecundum illud Jo. 3. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit*: & Epheſ. 4. *Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit*: Sed Chriſtus deſcendit de cœlo, non ſecundum quod homo, ſed ſecundum quod Deus: non enim humana ejus natura ante in cœlo fuerat, ſed divina. Ergo videtur, quod Chriſtus aſcenderit in cœlum, ſecundum quod Deus.

3. Præterea. Chriſtus ſua aſcenſione aſcendit ad Patrem: Sed ad Patris æqualitatem non pervenit, ſecundum quod homo: ſic enim dicit: *Pater major me eſt*, ut habetur Joan. 14. Ergo videtur, quod Chriſtus aſcenderit, ſecundum quod Deus.

Sed Contra eſt, quod Epheſ. 4. ſuper illud, *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit*, dicit Gloſ. (*ordin. Petri Lomb.*) *Conſtat, quod ſecundum humanitatem Chriſtus deſcendit, & aſcendit.*

Reſpondeo dicendum, quod ly *ſecundum* duo poteſt notare: ſc. conditionem aſcendentis, & cauſam aſcenſionis. Et *ſi quidem deſignet conditionem aſcendentis, tunc aſcendere non poteſt convenire Chriſto ſecundum conditionem divinæ naturæ.* Tum quia nihil eſt divinitate altius, quo poſſit aſcendere: Tum etiam quia aſcenſio eſt motus localis, qui divinæ naturæ non competit, quæ eſt immobilis, & inlocalis: Sed per hunc modum aſcenſio competit Chriſto ſecundum humanam naturam, quæ continetur loco, & motui ſubjici poteſt: Unde ſub hoc ſenſu poterimus dicere, quod Chriſtus aſcendit in cœlum, ſecundum quod homo, non ſecundum quod Deus. *Si vero ly* ſecundum *deſignet cauſam aſcenſionis*, cum Chriſtus ex virtute divinitatis in cœlum aſcenderit,

non autem ex virtute humanæ naturæ, *dicendum eſt, quod Chriſtus aſcendit in cœlum, non ſecundum quod homo, ſed ſecundum quod Deus*. Unde Aug. dicit in Serm. de Aſcenſ. (*qui eſt* 176. *de Temp. a med. tom.* 10.) *De noſtro fuit, quod Filius Dei pependit in Cruce, ſed de ſuo, quod aſcendit*.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritates illæ prophetice dicuntur de Deo, ſecundum quod erat incarnandus.

Poteſt tamen dici, quod aſcendere etſi non proprie conveniat divinæ naturæ, poteſt tamen ei metaphorice convenire; prout ſc. dicitur in cor hominis aſcendere, quando cor hominis ſe ſubjicit, & humiliat Deo: Et eodem modo metaphorice dicitur aſcendere reſpectu cujuslibet creaturæ, ex eo quod eam ſubjicit ſibi.

Ad ſecundum dicendum, quod ipſe idem eſt qui aſcendit, & qui deſcendit. Dicit enim Aug. in lib. 4. de Symbolo: (*c.* 7. *tom.* 9.) *Quis eſt, qui deſcendit? Deus homo. quis eſt, qui aſcendit? idem ipſe Deus homo*. Deſcenſus tamen *duplex* attribuitur Chriſto. *Unus* quidem, quo dicitur deſcendiſſe de cœlo: qui quidem attribuitur Deo homini, ſecundum quod eſt Deus. non enim eſt iſte deſcenſus intelligendus ſecundum motum localem, ſed ſecundum exinanitionem, qua, cum in forma Dei eſſet, ſervi formam ſuſcepit. ſicut enim dicitur exinanitus, non ex eo quod ſuam plenitudinem amiſerit, ſed ex eo, quod noſtram parvitatem ſuſcepit: ita dicitur deſcendiſſe de cœlo, non quod cœlum deſeruerit, ſed quia naturam terrenam aſſumpſit in unitatem perſonæ. *Alius* autem eſt deſcenſus, quo *deſcendit in inferiores partes terræ*, ut dicitur Epheſ. 4. qui quidem eſt deſcenſus localis. unde competit Chriſto ſecundum conditionem humanæ naturæ.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus dicitur ad Patrem aſcendere, inquantum aſcendit ad conſeſſum paternæ dexteræ: quod quidem convenit Chriſto aliqualiter ſecundum divinam naturam, aliqualiter autem ſecundum humanam, ſecundum quod infra dicetur. (*q. ſeq. a.* 3.)

A P P E N D I X.

EX articulo habes primo: quomodo per rationem, tamquam in fundamento, ſubruas, & interimas hæreſim *Appellitarum* dicentium, quod Chriſtus ſine carne & reſurrexit, & in cœlum aſcendit. Et hæreſim *Carpocratianorum* dicentium, quod Chriſti anima,

ma, poſt crucifixum corpus, fuit in cœlum recepta, caro autem in terra dimiſſa, nec unquam glorificata. Et hæreſim *Seleuciani* dicentis, quod Chriſtus carnem ſpoliavit, antequam in cœlum conſcenderet, & in ſole poſuit. Et hæreſim *Paſſioniſtarum* dicentium, quod Chriſtus in paſſione ita carnem dimiſit, & in cœlum ſic aſcendit, ut non ſit jam in carne divinitas: neque enim (inquiunt) poſt paſſionem ſurrexit in carne, neque cum carne aſcendit. Articulus namque præſens per hoc, quod dicit, Chriſtum, ſecundum quod homo eſt, aſcendiſſe, ſecurim ponit ad radicem, id, quod eſt funditus ſubruere omnes prædictas hæreſes. Nam, ſi, ſecundum quod homo, aſcendit, utique carnem humanam neque in Paſſione, neque in terra dimiſit, & ipſam neque ſpoliavit, neque in ſole poſuit: ſed cum eadem, quam prius habebat, in cœlum aſcendit. Cæterum illas ipſas hæreſes, pro quanto dicunt, Chriſtum non ſurrexiſſe in carne, neque cum carne glorificata, impugnat, & expugnat per rationem *qu.* 54. *a.* 1. 3. & per ſcripturas in eorumdem *Elucid. append.* Similiter contra eas, pro quanto divinitatem Chriſti poſt paſſionem non eſſe in carne dicunt, militat efficaciter *q.* 50. *a.* 2. 3. & ibi *Elucid. append.* Sat erit ergo nunc illas, inquantum Chriſtum ſine carne dicunt aſcendiſſe, tamquam directe contra præſentem articulum exiſtentes, eſſe damnatas a ſcripturis, &c. demonſtrare. *Secundo* igitur habes; quomodo per rationem oſtendas, eas merito condemnari ab *Epheſ.* 4. cum gl. ſecundum quod eſt *in argu. cont.* Item a Concilio *Lateranenſi* ſub *Innoc. III.* in de ſum. Trinit. & fid. cath. „ Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, &c. quod unigenitus Dei filius a tota Trinitate communiter incarnatus ex Maria ſemper Virgine, &c. deſcendit ad inferos, reſurrexit a mortuis, aſcendit in cœlum, ſed deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcenditque pariter in utroque. *Hæc ibi. Item ab Iſa.* 63. Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Quare rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua, ſicut calcantium in torculari? Torcular calcavi ſolus. „ Hæc enim ſunt verba in perſona Angelorum dicta (ſecundum Dionyſ. in *lib. de Cæl. Hierar.*) admirantium, Chriſti aſcendentis carnem eſſe rubricatis vulneribus ſtigmatizatam, aſcendit enim cum cicatricibus, *qu.* 54. *ar.* 4. quæ proculdubio non affuiſſent ibi, niſi Chriſtus cum corpore, quod crucifixum fuerat, aſcendiſſet. Item ab Epheſ. 2. *Conreſuſcitavit nos, & conſedere*

fecit in cæleſtibus, *in Chriſto Jeſu*. Quod utique dicitur ad denotandum, quod Chriſtus reſurrexit, aſcendit, & ad patris dexteram ſedet cum carne nobis conſubſtantiali. Item ab eccleſia, dum inter multa hoc ipſum de Chriſto eum aſcendentem in Miſſis, officiiſque manifeſtantia dicit in Hymno aſcenſionis, *Regnat Deus*, *Dei cara*. *Tertia* vides, &c.

ARTICULUS III. 312

Utrum Chriſtus aſcenderit propria virtute.

Op. 2. *c.* 236. *Et opuſ.* 60. *c.* 23.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non aſcenderit propria virtute. Dicitur enim Marci ult. quod *Dominus Jeſus*, *poſtquam locutus eſt diſcipulis*, *aſſumptus eſt in cœlum*. Et Actor. 1. dicitur: *Videntibus illis elevatus eſt*, *& nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum:* Sed illud quod aſſumitur, & elevatur, ab alio videtur moveri. Ergo Chriſtus non propria virtute, ſed aliena ferebatur in cœlum.

2. Præterea. Corpus Chriſti fuit terrenum, ſicut & corpora noſtra: Corpori autem terreno contra naturam eſt ferri ſurſum: Nullus autem motus eſt ex propria virtute ejus, quod contra naturam movetur. Ergo Chriſtus non aſcendit propria virtute in cœlum.

3. Præterea. Propria virtus Chriſti eſt virtus divina: Sed motus ille non videtur fuiſſe ex virtute divina: quia cum virtus divina ſit infinita, motus ille fuiſſet in inſtanti; & ſic non potuiſſet *videntibus diſcipulis elevari in cœlum*, ut dicitur Actor. 1. Ergo videtur, quod Chriſtus non aſcenderit propria virtute.

Sed Contra eſt, quod dicitur Iſa. 63. *Iſte formoſus in ſtola ſua gradiens in multitudine fortitudinis ſuæ*. Et Greg. dicit in Hom. Aſcenſionis: (*quæ eſt* 29. *in Euangel. cir. med.*) „ Notandum eſt, „ quod Helias in curru legitur aſcendiſſe, ut videlicet aperte demonſtraretur, quia homo purus ad„ jutorio indigebat alieno. Redemptor autem noſter non curru, non angelis ſublevatus legitur; „ quia qui fecerat omnia, ſuper omnia virtute ſua „ ferebatur.

Reſpondeo dicendum, quod in Chriſto eſt *duplex* natura, *divina* ſc. & *humana*. Unde ſecundum u-

tram-

tramque naturam poteſt accipi propria virtus ejus; Sed ſecundum humanam naturam poteſt accipi *duplex* virtus Chriſti: *Una* quidem naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ: Et tali virtute manifeſtum eſt quod Chriſtus in cœlum non aſcendit: *Alia* autem virtus in humana natura Chriſti eſt virtus gloriæ, ſecundum quam Chriſtus in cœlum aſcendit. Cujus quidem virtutis rationem quidam accipiunt ex natura quintæ eſſentiæ, quæ eſt lux, ut dicunt, quam ponunt eſſe de compoſitione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in unum, ita quod in ſtatu hujus mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis dominatur. Et ideo ſecundum naturam elementi prædominantis corpus humanum naturali virtute deorſum fertur: In ſtatu autem gloriæ prædominabitur natura cœleſtis, per cujus inclinationem, & virtutem corpus Chriſti, & alia Sanctorum corpora feruntur in cœlum. Sed de hac opinione & in 1. parte dictum eſt, (*q.* 76. *a.* 7.) & infra magis agetur in tractatu de reſurrectione communi. (*in Supplem. qu.* 84. *a.* 1.) Hac autem opinione prætermiſſa, alii aſſignant rationem prædictæ virtutis ex parte animæ glorificatæ, ex cujus redundantia glorificabitur corpus, ut Auguſt. dicit ad Dioſc. (*epiſt.* 56. *ante med. tom.* 2.) Erit enim tanta obedientia corporis glorioſi ad animam beatam, quod, ſicut Aug. dicit 22. de Civit. Dei, (*cap. ult. parum a princ. to.* 5.) *ubi volet ſpiritus, ibi protinus erit corpus; nec volet aliquid ſpiritus, quod nec ſpiritum poſſit decere, nec corpus.* Decet autem corpus glorioſum, & immortale eſſe in loco cœleſti, ſicut dictum eſt. (*a.* 1. *hu. q.*) Et ideo ex virtute animæ volentis corpus Chriſti aſcendit in cœlum. Sicut autem corpus efficitur glorioſum participatione animæ: ita, ut Aug. dicit ſuper Jo. *Tract.* 23. *inter princ. & med. to.* 9.) *participatione Dei fit anima beata*. Unde prima origo aſcenſionis in cœlum eſt virtus divina. Sic igitur *Chriſtus aſcendit in cœlum propria virtute, primo quidem virtute divina, ſecundo virtute animæ glorificatæ moventis corpus, prout vult.*

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Chriſtus dicitur propria virtute ſurrexiſſe, & tamen eſt ſuſcitatus a Patre: eo quod eadem eſt virtus Patris, & Filii: ita etiam Chriſtus ex propria virtute aſcendit in cœlum; & tamen a Patre eſt elevatus, & aſſumptus.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa probat, quod Chriſtus non aſcendit in cœlum propria virtu-

te, quæ eſt naturæ humanæ naturalis: aſcendit tamen in cœlum propria virtute, quæ eſt virtus divina, & propria virtute, quæ eſt animæ beatæ. Et licet aſcendere ſurſum ſit contra naturam humani corporis ſecundum ſtatum præſentem, in quo corpus non eſt omnino ſubjectum ſpiritui: tamen non erit contra naturam, neque violentum corpori glorioſo, cujus tota natura eſt omnino ſubjecta ſpiritui.

Ad tertium dicendum, quod etſi virtus divina ſit infinita, & infinite operetur, quantum eſt ex parte operantis; tamen effectus virtutis ejus recipitur in rebus ſecundum earum capacitatem, & ſecundum Dei diſpoſitionem. Corpus autem non eſt capax, ut in inſtanti localiter moveatur: quia oportet, quod commetiatur ſe ſpatio, ſecundum cujus diviſionem dividitur tempus, ut dicitur 6. Phyſ. (*tex.* 36. & *ſeq. to.* 2.) Et ideo non oportet, quod corpus motum a Deo moveatur in inſtanti, ſed moveatur ea velocitate, qua Deus diſponit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim cujuſdam a ſimili de reſurrectione, ut ſupra *ar. nu.* 297. *append.* dicentis, quod Chriſtus non aſcendit propria virtute divina. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari ab *Iſa.* 63. ſecundum quod cum D. Greg. ponitur *in arg. cont.* Item a dictis ibid. *a.* 297. pro quanto poſſunt a ſimili adaptari ad propoſitum aſcenſionis: maxime demonſtrando, quod Chriſtus aſcendens eſt verus Deus per loca inibi citata. Patet enim omnibus, quod Deus verus propria virtute poteſt non ſolum corpus illud elevare in cœlum, ſed & quæcumque alia facere, etiam ſupra id, quod nos intelligimus, quoniam Deus ipſe eſt omnipotens, 1. *q.* 25. *a.* 2. 3. & in veritatib. Aureis ſuper totam legem veterem, *Geneſ.* 1. *concl.* 1. &c. *Tertio* vides: quomodo &c.

ARTICULUS IV. 313

Utrum Chriſtus aſcenderit ſuper omnes cœlos.

3. *d.* 21. *q.* 3. *a.* 3. *q.* 1. *Et* 4. *con. cap.* 87. *Et opu.* 6. *c.* 9.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non aſcenderit ſuper omnes cœlos. Dicitur enim in Pſal. 10. *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes ejus*: Quod autem eſt in cœlo, non eſt ſupra cœlum. Ergo Chriſtus non aſcendit ſuper omnes cœlos.

2. Præterea. Super omnes cœlos non eſt aliquis locus, ut probatur in 1. de cœlo: (*tex.* 69. *tom.* 2.) Sed omne corpus oportet eſſe in loco. Ergo corpus Chriſti non aſcendit ſuper omnes cœlos.

3. Præterea. Duo corpora non poſſunt eſſe in eodem loco. Cum igitur non ſit tranſitus de extremo in extremum, niſi per medium, videtur quod Chriſtus non potuiſſet aſcendere ſuper omnes cœlos, niſi cœlum divideretur, quod eſt impoſſibile.

4. Præterea. Act. 1. dicitur, quod *nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum*. Sed nubes non poſſunt elevari ſuper cœlum. Ergo Chriſtus non aſcendit ſuper omnes cœlos.

5. Præterea. Ibi credimus Chriſtum in perpetuum permanſurum, quo aſcendit. Sed quod contra naturam eſt, non poteſt eſſe ſempiternum; quia id quod eſt ſecundum naturam, eſt ut in pluribus, & ut frequentius. Cum ergo contra naturam ſit corpori terreno eſſe ſuper cœlum, videtur quod corpus Chriſti ſupra cœlum non aſcenderit.

Sed Contra eſt, quod dicitur Epheſ. 3. *Aſcendit ſuper omnes cœlos, ut adimpleret omnia.*

Reſpondeo dicendum, quod quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem divinam, tanto ſunt ſuperiora corporali ordine, qui eſt ordo localis. Unde videmus, quod corpora, quæ ſunt magis formalia, ſunt naturaliter ſuperiora, ut patet per Philoſ. in 4. Phyſ. (*implic. tex.* 43. *&* *ſeq. to.* 2.) & in 2. de Cœlo: (*tex.* 30. *to.* 2.) per formam enim unumquodque corpus participat divinum eſſe, ut patet in 1. Phyſ. (*tex.* 81. *to.* 2.) Plus autem participat de divina bonitate corpus per gloriam, quam quodcunque corpus naturale per formam ſuæ naturæ: Et inter cætera corpora glorioſa, manifeſtum eſt quod corpus Chriſti majori refulget gloria. Unde-

de *convenientiſſimum eſt ei, quod ſit ſupra omnia corpora conſtitutum in alto*. Et ideo ſuper illud Epheſ. 4. *Aſcendens in altum*, dicit Gl. (*interl.*) *Loco, & dignitate*.

Ad primum ergo dicendum, quod ſedes Dei dicitur eſſe in cœlo, non ſicut in continente, ſed magis ſicut in contento. Unde non oportet aliquam partem cœli eo ſuperiorem eſſe, ſed ipſum eſſe ſuper omnes cœlos: ſicut & in Pſ. 8. dicitur: *Elevata eſt magnificentia tua ſuper cœlos, Deus*.

Ad ſecundum dicendum, quod locus habet rationem continentis. unde primum continens habet rationem primi locantis, quod eſt primum cœlum. Intantum igitur corpora indigent eſſe in loco per ſe, inquantum indigent contineri a corpore cœleſti. Corpora autem glorioſa, & maxime corpus Chriſti non indiget tali continentia: quia nihil recipit a corporibus cœleſtibus, ſed a Deo mediante anima. Unde nihil prohibet, corpus Chriſti eſſe extra totam continentiam cœleſtium corporum, & non eſſe in loco continente: Nec tamen oportet, quod extra cœlum ſit vacuum; quia non eſt ibi locus: Nec eſt ibi aliqua potentia ſuſceptiva alicuius corporis, ſed potentia illuc perveniendi eſt in Chriſto. Quod autem Ariſtoteles probat 1. de Cœlo, quod extra cœlum non eſt corpus, intelligendum eſt de corporibus in ſolis naturalibus conſtitutis, ut per probationes apparet.

Ad tertium dicendum, quod quamvis de natura corporis non ſit, quod poſſit eſſe in eodem loco cum alio corpore: tamen poteſt hoc Deus facere per miraculum, quod in eodem loco poſſit eſſe ſimul cum alio corpore; ſicut & fecit, ut corpus Chriſti de clauſo utero B. Virginis exiret; & quod intravit januis clauſis ad diſcipulos, ſicut dicit B. Greg. (*Hom. 26. in Euang. a princ.*) Corpus ergo Chriſti ſimul poteſt eſſe cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis, ſed per virtutem divinam aſſiſtentem, & hoc operantem.

Ad quartum dicendum, quod nubes illa non præbuit adminiculum Chriſto aſcendenti per modum vehiculi; ſed apparuit in ſignum divinitatis, ſecundum quod gloria Dei Iſrael apparebat ſuper tabernaculum in nube.

Ad quintum dicendum, quod corpus glorioſum non habet ex principiis ſuæ naturæ, quod poſſit in cœlo, aut ſupra cœlum eſſe, ſed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam: Et ſicut motus glorioſi corporis ſurſum non eſt violentus; ita nec

quies

quies eſt violenta. unde nihil prohibet, eam eſſe ſempiternam.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod Chriſtus aſcendit ſuper omnes cœlos, ut pſ. 18. *A ſummo cœlo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus*. *Uſque ad ſummum ejus*, ideſt, ſuper omnes cœlos. Vide *art.* 2. *ad ſecundum*. Item Hebr. 7. *Excelſior cælis factus*. De Chriſto enim dicit hoc. *Excelſior cœlis factus*, ideſt, ſuper omnes cœlos, & nullam cœlorum partem habet ſeipſo ſuperiorem. Item per hoc, quod dicitur Luc. 14. *Dicebat ad invitatos parabolam, intendens, quomodo primos recubitus eligerent*, &c. Ibi enim conſtat, quod recumbens in noviſſimo loco vocatur poſtea ad locum ſuperiorem, in quo ſibi gloria eſt coram diſcumbentibus. Secundum ergo hanc parabolæ regulam denotatur, quod Chriſtus aſcendit ſuper cœlorum locum ſuperiorem, quod eſt aſcendiſſe ſuper omnes cœlos. Chriſtus enim a patre miſſus in hunc mundum ad deſponſandum eccleſiam ſanctam, & conſequenter a patre miſſus ad nuptias, recubuit ſemper ante mortem in noviſſimo loco. Nam & naſcitur in viliſſimo loco, ideſt in ſtabulo inter bovem, atque aſinum: & converſatur pene ſine ullius æſtimationis loco, dum ſc. non habet, ubi caput ſuum reclinet, vulpibus in hoc, atque cœli volucribus pauperior, *Luc.* 9. Et moritur in turpiſſimo loco, ſc. Calvariæ, loco damnatorum, necnon in cruce patibulo maledictorum, *Deut.* 21. ut etiam quoad locum, atque patibulum dicere poſſit illud pſ. 17. *Dolores inferni circumdederunt me*. Vide *qu.* 50. *art.* 2. vel 3. *app.* Relinquebatur ergo ſecundum ſcripturam illam, quod aſſumptus a Deo eſſet Chriſtus ad locum omni alio ſuperiorem, in quo eſſet *ſibi gloria* præ, & *coram ſimul diſcumbentibus*, ideſt omnibus cæteris comprehenſoribus. Item ab *Apoſt. Eph.* 4. qui dicturus id, quod præſens art. habet *in argu. cont.* quaſi exponens præmiſſæ parabolæ regulam ante dixerat ly *quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ*? Ac ſi aperte diceret: Chriſto debebatur talis ſuper omnes cœlos aſcenſus ex ſua infra terrarum viſcera humilitate. *Secundo* vides: quomodo ex iis, &c.

AR-

ARTICULUS V. 314

Utrum corpus Chriſti aſcenderit ſuper omnem creaturam ſpiritualem.

Inf. q. 58. a. 3. cor. Et Pſ. 8. fi. Et Eph. 1. le. 7. fi.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti non aſcenderit ſuper omnem creaturam ſpiritualem. Eorum enim, quæ non dicuntur ſecundum unam rationem, non poteſt convenienter fieri comparatio: Sed locus non eadem ratione attribuitur corporalibus, & ſpiritualibus creaturis, ut patet ex his quæ dicta ſunt in 1. par. (*q.* 53.) Ergo videtur, quod non poſſit dici corpus Chriſti aſcendiſſe ſuper omnem creaturam ſpiritualem.

2. Præterea. Aug. dicit in lib. de vera relig. (*c.* 55. *aliqu. a princ. to.* 1.) quod *omni corpori ſpiritus præfertur*: Sed nobiliori rei ſublimior debetur locus. Ergo videtur, quod Chriſtus non aſcenderit ſuper omnem ſpiritualem creaturam.

3. Præterea. In omni loco eſt aliquod corpus, cum nihil ſit vacuum in natura. Si ergo nullum corpus obtinet altiorem locum, quam ſpiritus in ordine naturalium corporum, nullus locus erit ſuper omnem ſpiritualem creaturam. Non ergo corpus Chriſti potuit aſcendere ſuper omnem ſpiritualem creaturam.

Sed Contra eſt, quod dicitur Epheſ. 1. *Conſtituit illum ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & ſupra omne nomen, quod nominatur, ſive in hoc ſæculo, ſive in futuro.*

Reſpondeo dicendum, quod tanto alicui rei debetur altior locus, quanto eſt nobilior; ſive debeatur ei locus per modum contactus corporalis, ſicut corporibus; ſive per modum contactus ſpiritualis, ſicut ſpiritualibus ſubſtantiis. exinde enim ſpiritualibus ſubſtantiis debetur ſecundum quandam congruentiam locus cœleſtis, qui eſt ſupremus locorum, quia illæ ſubſtantiæ ſunt ſupremæ in ordine ſubſtantiarum. Corpus autem Chriſti, licet conſiderando conditiones naturæ corporeæ, ſit infra ſpirituales ſubſtantias; conſiderando tamen dignitatem unionis, qua eſt perſonaliter Deo conjunctum, excellit dignitatem omnium ſpiritualium ſubſtantiarum. Et ideo *ſecundum prædictæ congruentiæ rationem debetur ei locus altior ultra omnem creaturam etiam ſpiritualem.* Unde & Greg. dicit in Hom. Aſcenſionis, (*quæ eſt* 29. *in*

in Euang. cir. med.) quod *qui fecerat omnia* , *ſuper omnia ſua virtute ferebatur* .

Ad primum ergo dicendum, quod licet alia ratione attribuatur locus corporali, & ſpirituali ſubſtantiæ, tamen hoc eſt in utraque ratione commune, quod digniori rei attribuitur ſuperior locus.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit de corpore Chriſti ſecundum conditionem naturæ corporeæ, non autem ſecundum rationem unionis.

Ad tertium dicendum, quod comparatio iſta poteſt attendi *vel* ſecundum rationem locorum: & ſic nullus locus eſt tam altus, qui excedat dignitatem ſpiritualis ſubſtantiæ, ſecundum quod procedit objectio: *Vel* ſecundum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus: & ſic corpori Chriſti debetur, ut ſit ſupra ſpirituales creaturas.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito a ſcripturis inſinuatum eſſe, quod *Chriſtus* aſcendit corpore ſuper omnem creaturam ſpiritualem. Ut per dictum Ephe. 1. *conſtituit*, &c. ſecundum quod ponitur *in arg. contr.*. Item per dictum Heb. 1. *Noviſſime Deus locutus eſt nobis in filio ſuo*, &c. *Sedet ad dexteram majeſtatis in excelſis*, *tanto melior angelis effectus*, *quanto differentius præ illis nomen hæreditavit*. His enim verbis filium incarnatum, in quo ſane Deus noviſſime nobis locutus eſt, aſcendiſſe ſuper omnem creaturam ſpiritualem, docet Apoſt.: alioquin, ut patet, non ſederet nunc ex tempore ad dexteram majeſtatis in excelſis melior Angelis effectus. Item per dictum Phil. 2. *Propter quod Deus exaltavit illum*, *& donavit illi nomen*, *quod eſt ſuper omne nomen*. Ubi nota ly *propter quod*, ideſt propter dictam humilem obedientiam ejus. Ad planum ergo ſenſum loquitur de Chriſto quantum ad humanam naturam. Conſtat ergo ad literam ibi, quod Chriſtus quoad humanitatem ſuam, qua crucifixus eſt, ideſt etiam ſecundum corpus, habet nomen ſuper omne nomen, ideſt dignitatem realem, nomen ſiquidem refert rem, quam ſignificat, ſecundum Philoſ. ſupra omnem aliam realem dignitatem creatam etiam ſpiritualium ſubſtantiarum. Dico ly *creatam*, quia illa dictio univerſalis, ſcil., omne, non tenetur univerſaliter abſolute, ſed tantum univerſaliter accommode, ideſt in genere tali, ſcil., creaturarum. In cujus ſignum Chriſtus loquens de aſcenſione,

ne, qua ivit ad patrem, dixit Joan. 14. *Vado ad patrem, quia pater major me eſt*. Hoc eſt, ſtando in iſto propoſito. Vado aſcendere ad patrem, & tanta erit excellentia magnitudinis humanæ naturæ per talem aſcenſionem ſibi collatæ, ut ſolus pater, co-intellige & Deum Filium, & Spiritumſanctum, 1. *q.* 31. *art.* 3. 4. ſit major me ſecundum humanitatem meam. Per hoc ergo intelligi datur non ſolum, quod ex obedientia ad patrem, qui Chriſto ſecundum humanitatem major eſt, aſcendebat in cœlum, qui ſenſus eſt planior, ſed etiam iſtud ad primum illud conſequens, ſcil., quod Chriſti humanitas remanet ibi omnibus aliis rebus major. Item per dictum Apocal. 18. *quantum glorificavit ſe, & in delitiis fuit, tantum date ei tormentum; & luctum.* Ab oppoſitis enim connotat etiam hanc regulam, ſcilicet; Quantum humiliavit ſe, & in pœnis fuit, tantum date ei honorem, & gaudium. Cum igitur Chriſtus humiliaverit ſe, & in pœnis fuerit, pluſquam omnes creaturæ, ut patet de humilitate, *Phil.* 2. & de pœnis, *pſ.* 74. Nam calix Chriſti fuit *vini meri*, *q.* 46. *art.* 6. cæterorum autem fuit *plenus mixto*, ſcilicet per conſolationem, ſequitur quod Apocalypſis ipſa ab oppoſitis dixerit ad propoſitum, quo homo Chriſtus in aſcenſione ad cœlos adeptus eſt ex divina juſtitia honorem, exaltationem, & gaudium ſupra omnes creaturas, quæcumque ſint illæ, ſcilicet, tum factæ, tum factibiles. *Secundo* conſequenter ex dictis habes, reprobatam merito eſſe hæreſim *Metamorphiſtarum* dicentium, corpus Chriſti, cum aſcendit in cœlum plane Deum eſſe factum, & hoc ſcil. corpus Chriſti eſſe Deum, omnino proprie dici debere. Articulus enim præſens, maxime junctus *art.* 4. cum totam corporis Chriſti dignitatem dependere ſupponat ex participatione bonitatis divinæ, pro certo tenendum eſſe relinquit, quod tunc corpus Chriſti non eſt factum Deus, & hujus contrarium non tantum improprie, ſed etiam falſiſſime dici, atque ideo hæreſim prædictam efficaciter impugnat, & expugnat. Pro ampliori quoque ejus damnatione vide ſupra *art. num.* 109. 145. *Elucidat.* & 1. *pa. q.* 14. *ar.* 16. & *qu.* 75. *ar.* 7. *Elucidat. Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 315

Utrum aſcenſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod aſcenſio Chriſti non ſit cauſa noſtræ ſalutis. Chriſtus enim fuit cauſa noſtræ ſalutis, inquantum ſalutem noſtram meruit: Sed per aſcenſionem nihil nobis meruit: quia aſcenſio pertinet ad præmium exaltationis ejus: non eſt autem idem meritum, & præmium; ſicut nec via, & terminus. Ergo videtur, quod aſcenſio Chriſti non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

2. Præterea. Si aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, maxime hoc videtur quantum ad hoc, quod aſcenſio ejus ſit cauſa noſtræ aſcenſionis: Sed hoc collatum eſt nobis per ejus paſſionem, quia, ut dicitur Heb. 10. *habemus fiduciam in introitu ſanctorum per ſanguinem ipſius*. Ergo videtur, quod aſcenſio Chriſti non fuerit cauſa noſtræ ſalutis.

3. Præterea. Salus nobis per Chriſtum collata eſt ſempiterna, ſecundum illud Iſa. 51. *Salus autem mea in ſempiternum erit:* Sed Chriſtus non aſcendit in cœlum, ut ibi in ſempiternum eſſet. dicitur enim Act. 1. *Quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum, ita veniet*. legitur etiam, multis Sanctis ſe demonſtraſſe in terris poſt ſuam aſcenſionem; ſicut de Paulo legitur Act. 9. Ergo videtur, quod ejus aſcenſio non ſit cauſa noſtræ ſalutis.

Sed Contra eſt, quod ipſe dicit Joan. 16. *Expedit vobis, ut ego vadam*, ideſt ut recedam a vobis per aſcenſionem.

Reſpondeo dicendum, quod *aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis dupliciter. Uno modo ex parte noſtra: alio modo ex parte ipſius.* Ex parte quidem noſtra, inquantum per Chriſti aſcenſionem mens noſtra movetur in ipſum: quia per ejus aſcenſionem; ſicut ſupra dictum eſt, (*art. 1. huj. qu. ad 3.*) *primo* quidem datur locus fidei; *ſecundo* ſpei: *tertio* charitati: *quarto* etiam per hoc reverentia noſtra augetur ad ipſum: dum jam non exiſtimamus eum ſicut hominem terrenum, ſed ſicut Deum cœleſtem; ſicut & Apoſt. dicit 2. ad Corinth. 5. *Et ſi cognovimus ſecundum carnem Chriſtum*, ideſt *mortalem*, *per quod putavimus eum tantum hominem*, ut Gloſ. (*ord. & interl. Petri Lomb.*) exponit, *ſed nunc jam non novimus*. Ex parte autem ſua quantum ad ea quæ ipſe fecit, aſcen-

aſcendens propter noſtram ſalutem : *primo* quidem viam nobis præparavit aſcendendi in cœlum, ſecundum quod ipſe dicit Jo. 14. *Vado parare vobis locum*: & Mich. 2. *Aſcendit pandens iter ante eos*. Quia enim ipſe eſt caput noſtrum, oportet illuc ſequi membra, quo caput præceſſit. Unde dicitur Joan. 14. *Ut ubi ego ſum, & vos ſitis*. Et in hujus ſignum animas Sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cœlum traduxit ſecundum illud Pſ. 67. *Aſcendens Chriſtus in altum, captivam duxit captivitatem*; quia, ſcil. eos, qui fuerant a diabolo captivati, ſecum duxit in cœlum quaſi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione captivos, utpote per victoriam acquiſitos. *Secundo*, quia ſicut Pontifex in vet. Teſtamento intrabat ſanctuarium, ut aſſiſteret Deo pro populo: ita & Chriſtus *intravit cœlum ad interpellandum pro nobis*, ut dicitur Heb. 7. Ipſa enim repræſentatio ſui ex natura humana, quam in cœlum intulit, eſt quædam interpellatio pro nobis; ut ex quo Deus humanam naturam ſic exaltavit in Chriſto, etiam eorum miſereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam aſſumpſit. *Tertio*, ut in cœlorum ſede quaſi Deus, & Dominus conſtitutus, exinde divina dona hominibus mitteret, ſecundum illud Epheſ. 4. *Aſcendit ſuper omnes cœlos, ut adimpleret omnia*, ſcil. *donis ſuis*, ſecundum Gloſ. (*interl.*)

Ad primum ergo dicendum, quod aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, non per modum meriti, ſed per modum efficientiæ, ſicut ſupra de reſurrectione dictum eſt. (*q. præc. a.* 1.)

Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti eſt cauſa noſtræ aſcenſionis in cœlum, proprie loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti: Aſcenſio autem Chriſti eſt directe cauſa aſcenſionis noſtræ, quaſi inchoando ipſam in capite noſtro, cui oportet membra conjungi.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus ſemel aſcendens in cœlum adeptus eſt ſibi, & nobis in perpetuum jus, & dignitatem manſionis cœleſtis: Cui tamen dignitati non derogat, ſi ex aliqua diſpenſatione Chriſtus quandoque corporaliter ad terram deſcendat; vel ut oſtendat ſe omnibus, ſicut in judicio; vel ut oſtendat ſe alicui ſpecialiter, ſicut Paulo, ut habetur Act. 9. Et ne quis credat, hoc factum fuiſſe non Chriſto ibi corporaliter præſente, ſed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quod ipſe Apoſtolus dicit 1. ad Cor. 15. ad confirmandam reſurrectionis fidem: *Noviſſime omnium, tanquam abortivo, viſus eſt & mihi*. Quæ quidem viſio veritatem

tem reſurrectionis non probaret, niſi ipſum verum Chriſti corpus viſum fuiſſet ab eo.

APPENDIX.

EX art. habes 1. quomodo per rationem interimas hæreſim *Pauperum de Lugduno*, (ut refert Card. Turrecrem. De eccleſia *lib.* 4. *c.* 35.) dicentium: Poſt aſcenſionem Chriſti nulla eſſe ſervanda ſtatuta eccleſiæ, nec alicujus eſſe valoris. Conſtat enim, quod, data iſta hæreſi, aſcenſio Chriſti fuiſſet cauſa diminutionis noſtræ ſalutis, & conſequenter fuiſſet cauſa noſtri damni. Diminuitur namque ſalus noſtra ex eo, quod minus adſtringimur ad obſervantiam mandatorum divinorum, quoniam tanto quis eſt melioris conditionis, quanto magis conjungitur Deo, quod fit per cuſtodiam mandatorum ipſorum a charitate procedentem. Doctrinam hanc tradit S. Thom. his verbis in 1. 2. *qu.* 98. *art.* 5. ad ſecundum. „ Homo, „ quanto Deo magis conjungitur, tanto efficitur me„ lioris conditionis. & ideo, quanto populus Judæo„ rum erat adſtrictus magis ad divinum cultum, di„ gnior erat aliis populis: unde dicitur Deut. 4. Quæ „ eſt alia gens ſic inclyta, ut habeat ceremonias, „ juſtaque judicia, & univerſam legem? Similiter „ etiam, quantum ad hoc ſunt melioris conditionis „ clerici, quam laici, & religioſi, quam ſæcula„ res. Hæc ibi. Ubi ex eo, quod ad plura ſervanda obligabantur Judæi, quam Gentiles (ut argumentum concluſerat) ſalutis majoris cauſam eſſe datam Judæis ipſis, quam Gentilibus, manifeſtum eſſe vult. Nec hoc diminuit veram hominis libertatem, ſcil. adſtringi mandatis divinis: immo eam auget, & dicere contrarium eſt aſtuta tentatio hominum diabolicorum, ut de his omnibus patet in Veritatibus Aureis ſuper totam legem veterem, *Gen.* 3. *concl.* 1. 2. & *Num.* 2. *concl.* 10. & *Exod.* 18. *concl.* 1. Item 2. 2. *a. num.* 81. 217. 552. *Elucid.* Quod vero mandata eccleſiæ ſint mandata divina, ideſt a Deo profecta, non quia Eccleſia ſit Deus, ſed quia eſt loco Dei, patet per dictum Chriſti ad eccleſiam ipſam Luc. 10. *qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Salutiferum ergo vehementer eſt, ſtatutis Eccleſiæ ſervandis obligari, & oppoſitum eſt damnificatum. Cæterum (quoad ultimam partem illius hæreſis, quis non videat, quod aſcenſio Chriſti fuiſſet cauſa damni eccleſiæ, ſi ex hoc, quod Chriſtus jam aſcendiſſet, ſequeretur, quod deinceps ſtatuta Eccleſiæ nullius eſſent valoris? Igitur, cum ſanctus Do-

ctor demonſtret in art. præſenti, quod Chriſti aſcenſio eſt cauſa noſtræ ſalutis, patet, quod hæreſim illam efficaciter hic oppugnat, & expugnat. *Secundo* habes: quomodo per rationem (ut explicatum & applicatum eſt) oſtendas, illam merito damnari a Joa. 16. *Expedit*, &c. *in arg. cont.* Item a Symbolo fidei per hoc, quod Patres Conc. *Nicæ.* exponendo dicunt: „ Qui „ propter nos homines, & propter noſtram ſalutem „ aſcendit in cœlum. *Ubi nota, quod ly* propter nos „ homines, & propter noſtram ſalutem, *cadit ſuper* „ *ſingulos art. ſequentes, ita, ut dicamus hæc omnia* „ *eſſe de fide, ſcilicet:* Qui conceptus eſt, propter „ nos, & propter noſtram ſalutem: Natus eſt, pro- „ pter, *&c.* Deſcendit ad inferos, propter, *&c.* „ Tertia die reſurrexit, propter, *&c.* Aſcendit in „ cœlum, propter, *&c.* Sedet ad dexteram patris „ propter, *&c.* Venturus eſt judicare vivos & mor- „ tuos, *&c.* propter nos homines, & propter noſtram „ ſalutem. „ De fide ergo firmiſſime tenendum eſt, quod & aſcenſio Chriſti, & ſingula præmiſſa humanitatis ejus myſteria ſunt cauſa noſtræ ſalutis. *Tertio* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

QUÆSTIO LVIII.

De ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum Chriſtus ſedeat ad dexteram Dei Patris.

Secundo. Utrum hoc conveniat ſibi ſecundum divinam naturam.

Tertio. Utrum conveniat ſibi ſecundum humanam naturam.

Quarto. Utrum hoc ſit proprium Chriſti.

AR-

ARTICULUS I. 316

Utrum Chriſto conveniat ſedere ad dexteram Dei Patris.

3. d. 32. q. 3. a. 3. q. 2. & op. 2. c. 240. & op. 6. c. 9. & ad Hebr. 8. lect. 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſto non conveniat ſedere ad dexteram Dei Patris. Dextera enim & ſiniſtra ſunt differentiæ poſitionum corporalium: Sed nihil corporale convenit Deo; quia *Deus ſpiritus eſt*, ut habetur Jo. 4. Ergo videtur, quod Chriſtus non ſedeat ad dexteram Patris.

2. Præterea. Si aliquis ſedet ad dexteram alicujus, ille ſedet ad ſiniſtram ejus. Si ergo Chriſtus ſedet ad dexteram Patris, ſequitur quod Pater ſedeat ad ſiniſtram Filii: quod eſt inconveniens.

3. Præterea. Sedere, & ſtare videntur oppoſitionem habere: Sed Stephanus dicit Act. 7. *Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem a dextris virtutis Dei.* Ergo videtur, quod Chriſtus non ſedeat ad dexteram Patris.

Sed Contra eſt, quod dicitur Marci ult. *Dominus quidem Jeſus, poſtquam locutus eſt eis, aſcendit in cœlum, & ſedet a dextris Dei.*

Reſpondeo dicendum, quod in nomine ſeſſionis poſſumus *duo* conſiderare: videlicet *quietem*, ſecundum illud Luc. ult. *Sedete hic in civitate:* & etiam *regiam*, vel *judiciariam poteſtatem*, ſecundum illud Proverb. 20. *Rex, qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo. Utroque* ergo *modo Chriſto convenit ſedere ad dexteram Patris. Uno* quidem *modo*, inquantum æternaliter manet incorruptibilis in beatitudine Patris, quæ ejus dextera dicitur, ſecundum illud Pſ. 15. *Delectationes in dextera tua uſque in finem.* Unde Auguſt. dicit in l. 1. de Symbolo: (*c. 4. in princ. to. 9.*) „ Sedet ad dexteram Patris: Sedere, habitare, intelligite, quomodo dicimus de quocunque homine. In illa patria ſedit per tres annos. Sic ergo credite Chriſtum habitare in dextera Dei Patris. beatus enim eſt, & ipſius beatitudinis nomen eſt dextera Patris. „ *Alio modo*, dicitur Chriſtus ſedere in dextera Dei Patris, inquantum Patri conregnat, & ab eo habet judiciariam poteſtatem; ſicut ille qui conſidet Regi ad dexteram, aſſidet ei in regnando, & judicando. Unde Auguſt. dicit in alio Serm. de Symbolo: (*ſc. l. 2. c. 7. a.*

7. *a pr. to.* 9.) „ Ipſam dexteram intelligite poteſta„ tem, quam accepit ille homo ſuſceptus a Deo, ut „ veniat judicaturus, qui prius venerat judicandus.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Damaſc. dicit in 4. l. (*orth. fid. c.* 2.) „ non localem dexte„ ram Patris dicimus, qualiter enim qui incircum„ ſcriptibilis eſt, localem adipiſcitur dexteram? Dex„ tera enim & ſiniſtra eorum quæ circumſcribuntur, „ ſunt. Dexteram autem Patris dicimus gloriam, & „ honorem divinitatis....

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit, ſecundum quod ſedere ad dexteram intelligitur corporaliter. Unde Aug. dicit in quodam Ser. de Symb. (*ſc. l.* 1. *c.* 4. *ante med. to.* 9.) „ Si carnaliter accepe„ rimus, quod Chriſtus ſedet ad dexteram Patris, „ ille erit ad ſiniſtram: Ibi autem, *ſcil. in æterna* „ *beatitudine*, omnis dextera eſt, quia nulla eſt ibi „ miſeria.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Greg. dicit in Hom. Aſcenſ. (*quæ eſt* 29. *in Euang. a med.*) „ ſede„ re judicantis eſt, ſtare vero pugnantis, vel adju„ vantis. Stephanus ergo in labore certaminis poſitus „ ſtantem vidit, quem adjutorem habuit: Sed hunc „ poſt aſcenſionem Marcus ſedere deſcribit, quia „ poſt aſcenſionis ſuæ gloriam judex in fine videbi„ tur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & ſymbolo, Auguſt. Chryſoſt. quod Chriſto convenit ſedere ad dexteram patris. A ſcript. quidem, ut *in argum. cont.* A ſymbolo autem per ly *ſedet ad dexteram patris*. A D. Auguſt. quoque in ſerm. de Aſcenſio. „ Quos virulentus inimicus primi habitaculi felici„ tate dejecit, eos ſibi concorporatos Dei filius ad „ patris dexteram collocavit. *A D. Chryſoſt. etiam* „ *in ſerm. de Aſcenſi.* Nos, qui & terra videbamur „ indigni, hodie elevati ſumus ad cœlum: & cœlo„ rum tranſivimus fines, & ipſa ſede regali decora„ mur. „ Hæc autem ab utroque iſtorum Doctorum dicuntur, ut patet legenti, de Chriſto etiam ſecundum humanitatem, ſedente ad dexteram patris. De convenientia tandem, pro quanto ad præſentem materiam conſequentiarum ſubintelligendarum ſervit, vide *qu.* 55. *art.* 4. *append. Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS II.

Utrum ſedere ad dexteram Patris conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt Deus.

Heb. 1. lect. 3. & lect. 6. prin. & c. 9. lect. 8. & c. 10. lect. 1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod ſedere ad dexteram Patris, non conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt Deus. Chriſtus enim, ſecundum quod eſt Deus, eſt dextera Patris: ſed non videtur idem eſſe dextera alicujus, & ille qui ſedet ad dexteram ejus. Ergo Chriſtus, ſecundum quod eſt Deus, non ſedet ad dexteram Patris.

2. Præterea. Marci ult. dicitur, quod *Dominus Jeſus aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a dextris Dei*: Chriſtus autem non eſt aſſumptus in cœlum, ſecundum quod Deus. Ergo etiam neque ſecundum quod Deus, ſedet a dextris Dei.

3. Præterea. Chriſtus, ſecundum quod Deus, eſt æqualis Patri, & Spirituiſancto. Ergo ſi Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ad dexteram Patris, pari ratione Spiritus ſanctus ſedebit ad dexteram Patris, & Filii, & ipſe Pater ad dexteram Filii, & Spiritus ſancti: quod nuſquam invenitur.

Sed Contra eſt, quod Damaſc. dicit, (*l. 4. orth. fid. c. 2.*) quod dexteram Patris *dicimus gloriam, & honorem divinitatis*, in qua Filius Dei extitit ante ſæcula, ut Deus, & Patri conſubſtantialis.

Reſpondeo dicendum, quod, ut ex prædictis patet, (*a. præc.*) nomine dexteræ *tria* intelligi poſſunt: *Uno modo*, ſecundum Damaſc. *gloria divinitatis*: *Alio modo*, ſecundum Auguſt. (*l. cont. ſerm. Arian. c. 12. to. 6. & li. 1. de Symb. c. 4. to. 9.*) *beatitudo Patris*: *Tertio modo*, ſecundum eundem, (*ibi. & ſup. Pſal. 109. to. 8.*) *judiciaria poteſtas*. Seſſio autem, ut dictum eſt, (*a. præced.*) vel habitationem, vel regiam, ſeu judiciariam dignitatem deſignat. Unde ſedere ad dexteram Patris, nihil aliud eſt, quam ſimul cum Patre habere gloriam divinitatis, & beatitudinem, & judiciariam poteſtatem, & hoc immutabiliter, & regaliter. Hoc autem convenit Filio Dei, ſecundum quod eſt Deus. Unde manifeſtum eſt, quod *Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ad dexteram Patris*: ita tamen quod hæc præpoſitio, *ad*, quæ tranſitiva eſt, ſolam diſtinctionem perſonalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel digni-

tatis, qui nullus eſt in divinis perſonis, ut in 1. parte habitum eſt. (*q.* 44.)

Ad primum ergo dicendum, quod Filius Dei dicitur dextera Patris appropriate, per modum quo etiam dicitur virtus Patris: ſed dextera Patris, ſecundum *tres* ſignificationes prædictas, eſt aliquid commune tribus perſonis.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt aſſumptus ad divinum honorem, qui in prædicta ſeſſione deſignatur: ſed tamen ille honor divinus convenit Chriſto, inquantum eſt Deus, non per aliquam aſſumptionem, ſed per æternam originem.

Ad tertium dicendum, quod nullo modo poteſt dici, quod Pater ſedeat ad dexteram Filii, vel Spiritusſancti; quia Filius, & Spiritus ſanctus trahunt originem a Patre, & non e converſo: Sed Spiritus ſanctus proprie poteſt dici ſedere ad dexteram Patris, vel Filii, ſecundum ſenſum prædictum: licet ſecundum quandam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas; ſicut dicit Aug. (*l.* 1. *de doctr. Chriſt. c.* 5. *in fi. to.* 3.) quod *in Patre eſt unitas, in Filio æqualitas, in Spiritu ſancto unitatis, æqualitatiſque connexio.*

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a Scripturis inſinuatum, & Damaſc. quod Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ad dexteram patris. A Damaſc. quidem: ut *in arg. cont.* A ſcripturis autem, ut Philip. 2. *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo.* Per hoc enim quod Chriſtum eſſe veraciter æqualem Deo patri, dicit Apoſt. ſubindicat virtualiter, quod Chriſtus ſecundum quod Deus, ſedet ad dexteram patris. Si enim eſt, ſecundum quod Deus, æqualis patri, utique deitatem, beatitudinem, judiciariamque poteſtatem, habet immutabiliter ſimul, ideſt æqualiter cum patre, & a patre, a quo per generationem accipit eſſentiam divinam, quæ realiter eſt omnia hæc, ſcil. deitas, beatitudo, judiciariaque poteſtas. Dum ergo quis dicit, filium Dei non per rapinam, ſed vere per naturam, eſſe æqualem patri, ille brevibus verbis dicit, Chriſtum, ut Deum, ſedere ad dexteram patris. Pro cujus rei ampliori notitia vide. *Exam. poſt. ad* 3. Item a Pſ. 109. *Dixit Dominus Domino meo: ſede a dextris meis.* Hoc eſt: Dixit Deus pater Chriſto, ut Deo. *Sede*, &c. Quod quidem ſic

ex-

exponendum fore docet illud Matth. 22. „ Quid vobis videtur de Chriſto? Cujus filius eſt? Dicunt ei David: Ait illis. Quomodo ergo David in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo ſede a dextris meis? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt? Et nemo poterat ei reſpondere verbum. „ Chriſtus ergo (ſecundum Euangelii dictum) eſt filius David, & eſt dominus David, & ipſe, ſecundum quod eſt filius David, non eſt dominus David: & e converſo, ideſt, ſecundum quod eſt dominus David, non eſt filius David. Sedet autem, ut dominus David, a dextris patris. Non enim inquit David in Pſal. illo: Dixit dominus filio meo, ſede, &c. ſed inquit; *Dixit Dominus Domino meo*. Chriſtus vero, ut filius David, eſt homo, &, ut dominus David, eſt Deus. Alioquin, ſi propter quandam ſolum reverentiam civilem quibuſdam patribus ſolitam ipſe David vocaſſet filium ſuum dominum, tunc aliquis Phariſæorum potuiſſet Chriſto talia de pſalmo referenti reſpondere. Ergo ſecundum pſalmum illum Chriſtus, ſecundum quod Deus eſt, ſedet ad dexteram Patris. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 318

Utrum ſedere ad dexteram Patris conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo.

Locis ſup. inductis.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſedere ad dexteram Patris non conveniat Chriſto ſecundum quod eſt homo. Ut enim Damaſc. dicit, (*l. 4. orth. fid. c. 2.*) *dexteram Patris dicimus gloriam, & honorem divinitatis*: Sed honor, & gloria divinitatis non convenit Chriſto, ſecundum quod eſt homo. Ergo videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo non ſedeat ad dexteram Patris.

2. Præterea. Sedere ad dexteram regnantis ſubjectionem excludere videtur; quia qui ſedet ad dexteram regnantis, quodammodo illi conregnat: Chriſtus autem, ſecundum quod homo, eſt ſubjectus Patri, ut dicitur 1. ad Cor. 15. Ergo videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, non ſit ad dexteram Patris.

3. Præterea. Rom. 8. ſuper illud. *Qui eſt ad dexteram Dei*, exponit Gloſ. (*interl. & ord. Ambroſ.*) ideſt *equalis Patri in honore, quo Deus Pater eſt: Vel ad*

dexteram Patris, ideſt *in potioribus bonis Dei*. Et ſuper illud Heb. 1. *Sedet ad dexteram majeſtatis in excelſis*, Gloſ. (*interl.*) *ideſt ad æqualitatem Patris ſuper omnia*, *& loco*, *& dignitate*: Sed eſſe æqualem Deo non convenit Chriſto, ſecundum quod eſt homo: nam ſecundum hoc ipſe dicit Joan. 14. *Pater major me eſt*. Ergo videtur, quod ſedere ad dexteram Patris non conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in Serm. de Symbolo: (*ſc. l. 2. de Symb. c. 7. a princ. to. 9.*) ,, Ipſam ,, dexteram intelligite poteſtatem, quam accepit ille ,, homo ſuſceptus a Deo, ut veniat judicaturus, qui ,, prius venerat judicandus.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut dictum eſt, (*ar. præc.*) nomine dexteræ Patris intelligitur vel ipſa gloria deitatis ipſius, vel beatitudo æterna ejus, vel poteſtas judiciaria, & regalis. Hæc autem præpoſitio, *ad*, quendam acceſſum ad dexteram deſignat; in quo deſignatur convenientia cum quadam diſtinctione, ut ſupra dictum eſt. (*a. præc.*) Quod quidem poteſt eſſe *dupliciter*. *Uno modo*, ut ſit convenientia in natura, & diſtinctio in perſona. Et ſic Chriſtus, ſecundum quod filius Dei, ſedet ad dexteram Patris; quia habet eandem naturam cum Patre. unde prædicta conveniunt eſſentialiter Filio, ſicut & Patri; & hoc eſt eſſe in æqualitate Patris. *Alio modo* ſecundum gratiam unionis, quæ importat e converſo diſtinctionem naturæ, & unitatem perſonæ. Et ſecundum hoc Chriſtus, ſecundum quod homo, eſt filius Dei, & per conſequens ſedens ad dexteram Patris; ita tamen quod ly *ſecundum quod* non deſignet conditionem naturæ, ſed unitatem ſuppoſiti, ut ſupra dictum eſt. (*q. 16. a. 10.*) *Tertio modo* poteſt prædictus acceſſus intelligi ſecundum gratiam habitualem, quæ abundantior eſt in Chriſto præ omnibus aliis creaturis, intantum quod ipſa natura humana in Chriſto eſt beatior cæteris creaturis, & ſuper omnes alias creaturas habens regiam, & judiciariam poteſtatem.

Sic igitur ſi ly ,, ſecundum quod, deſignet conditio- ,, nem naturæ, Chriſtus, ſecundum quod Deus, ſedet ,, ad dexteram Patris, ideſt in æqualitate Patris: ſe- ,, cundum autem quod homo, ſedet ad dexteram ,, Patris, ideſt in bonis paternis potioribus præ cæ- ,, teris creaturis, ,, ideſt in majori beatitudine, & habens judiciariam poteſtatem. Si vero ly *ſecundum quod*, deſignet unitatem ſuppoſiti, *ſic etiam ſecundum quod homo*, *ſedet ad dexteram Patris*, *ſecun-*

dum æqualitatem honoris; inquantum ſcilicet eodem honore veneramur ipſum Filium Dei cum natura aſſumpta, ut ſupra dictum eſt. (*q*. 25. *a*. 1.)

Ad primum ergo dicendum, quod humanitas Chriſti ſecundum conditiones ſuæ naturæ non habet gloriam, vel honorem deitatis, quam tamen habet ratione perſonæ, cui unitur. Unde ibidem Damaſc. ſubdit: *In qua*, ſcil. gloria deitatis, „ Dei Filius „ exiſtens ante ſæcula, ut Deus, & Patri conſub- „ ſtantialis, ſedet conglorificata carne ejus: adora- „ tur enim una adoratione cum carne ejus ab omni „ creatura.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, ſubjectus eſt Patri, prout ly *ſecundum quod* deſignat conditionem naturæ: Et ſecundum hoc non competit ei ſedere ad dexteram Patris, ſecundum rationem æqualitatis, ſecundum quod eſt homo: Sic autem competit ei ſedere ad dexteram Patris, ſecundum quod per hoc deſignatur excellentia beatitudinis, & judiciaria poteſtas ſuper omnem creaturam.

Ad tertium dicendum, quod eſſe in æqualitate Patris non pertinet ad ipſam naturam humanam Chriſti, ſed ſolum ad perſonam aſſumentem: Sed eſſe in potioribus bonis Dei, ſecundum quod importat exceſſum aliarum creaturarum, convenit etiam ipſi naturæ aſſumptæ.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, Auguſt. & Chryſoſt. quod Chriſtus, ſecundum quod homo, ſedet ad dexteram patris. A D. Auguſt. quidem *in arg. cont.* A ſcriptur. autem: ut Apocalyp. 5. „ Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, „ accipere virtutem, & divinitatem, & ſapientiam, „ & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & be- „ nedictionem. Omnes audivi dicentes ſedenti in „ throno, & agno. Benedictio, & honor, & gloria, „ & poteſtas in ſæcula ſæculorum. Amen. „ Ecce, quod agno, qui occiſus eſt, ideſt Chriſto, ſecundum quod homo, omnes cœleſtes curiæ attribuunt divinitatem, gloriam, poteſtatem; ſimul & ſedenti in throno. Hoc autem eſt dicere, Chriſtum, ſecundum quod homo eſt, ſedere ad dexteram patris (ut patet *ar*. 2. *nos. poſt ad tertium*. A D. Chryſoſt. item: ut de hoc cum D. Aug. habetur *ar*. 1. *append. Secundo* conſequenter habes: quomodo per rationem, tamquam a ſi-

mili, interimas hæreſim *Auguſt. de Roma* (ut refert Cardinalis Turrecremata de Eccleſia, *lib.* 1. *cap.* 68.) dicenti: quod Chriſti anima videt Deum tam clare, & intenſe, quantum clare, & intenſe Deus videt ſeipſum. Hoc enim dictum ipſius idem valet (ut patet ex dictis) quod dicere: quod Chriſtus, ſecundum quod homo, ideſt ſecundum humanitatem ſuam, ſedet æqualiter ad dexteram patris. Conſequenter ergo etiam per hujus art. rationem, velut a ſimili, poteſt, & debet rejici hæreſis illa. *Tertio* habes: quomodo per rationem ſimiliter oſtendas, hanc merito damnari in ſuo ſimili a concilio, &c. ut patet ſupra *art. nu.* 60. 68. 69. 104. 145. *Elucid.* Item 1. *q.* 75. *a.* 7. *Elucid.* Item *Addition. ar. nu.* 389. 398. *Elucid. Quarto* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS IV. 319

Utrum ſedere ad dexteram Patris, ſit proprium Chriſti.

3. d. 22. quæ. 3. a. 4. q. 3.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſedere ad dexteram Patris, non ſit proprium Chriſti. Dicit enim Apoſtol. Epheſ. 2. quod *Deus conreſuſcitavit nos, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Jeſu:* Sed reſuſcitari non eſt proprium Chriſti. Ergo etiam pari ratione nec ſedere ad dexteram Dei in excelſis.

2. Præterea Augu. dicit in lib. 1. de Symbolo, (*c.* 4. *ante med. tom.* 9.) *Chriſtum ſedere ad dexteram Patris, hoc eſt habitare in ejus beatitudine.* Sed hoc multis aliis convenit. Ergo videtur, quod ſedere ad dexteram Patris, non ſit proprium Chriſti.

3. Præterea. Ipſe dicit Apoc. 3. *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno ejus:* Sed per hoc ſedet Chriſtus ad dexteram Patris, quod ſedet in throno ejus. Ergo etiam alii, qui vincunt, ſedent ad dexteram Patris.

4. Præterea. Matth. 20. Dominus dicit: *Sedere ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a Patre meo:* Hoc autem fruſtra diceretur, niſi eſſet aliquibus paratum. Non ergo ſedere ad dexteram convenit ſoli Chriſto.

Sed Contra eſt, quod dicitur ad Hebr. 1. „ Ad

„ quem

„ quem angelorum dixit aliquando: Sede a dextris „ meis, *ideſt* in meis bonis potioribus, vel mihi ſe„ cundum divinitatem æqualis? „ quaſi dicat, *ad nullum*: Sed angeli ſunt ſuperiores aliis creaturis. Ergo multo magis nulli alii convenit ſedere ad dexteram Patris, quam Chriſto.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a.* 2. *&* 3. *præc.*) Chriſtus dicitur ſedere ad dexteram Patris, inquantum ſecundum naturam divinam eſt in æqualitate Patris, ſecundum autem humanam naturam in excellenti poſſeſſione divinorum bonorum præ cæteris aliis creaturis. Utrumque autem ſoli Chriſto convenit. Unde *nulli alii, nec angelo, nec homini convenit ſedere ad dexteram Patris, niſi ſoli Chriſto*.

Ad primum ergo dicendum, quod quia Chriſtus eſt caput noſtrum, illud quod collatum eſt Chriſto, eſt etiam nobis in ipſo collatum. Et propter hoc quia ipſe jam reſuſcitatus eſt, dicit Apoſtol., quod Deus nos quodammodo ei conreſuſcitavit, qui tamen in nobiſipſis nondum ſumus reſuſcitati, ſed reſuſcitandi, ſecundum illud Rom. 8. *Qui ſuſcitavit Jeſum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora noſtra*. & ſecundum eumdem modum loquendi ſubdit Apoſtolus, quod conſedere nos fecit in cœleſtibus, ſcil. in hoc ipſo, quod caput noſtrum, quod eſt Chriſtus, ibi ſedet.

Ad ſecundum dicendum, quod quia dextera eſt divina beatitudo, ſedere in dextera non ſignificat ſimpliciter eſſe in beatitudine, ſed habere beatitudinem cum quadam dominativa poteſtate, & quaſi propriam & naturalem: quod ſoli Chriſto convenit, nulli autem alii creaturæ. Poteſt tamen dici, quod omnis Sanctus, qui eſt in beatitudine, eſt ad dexteram Dei conſtitutus. Unde & dicitur Matth. 25. quod *ſtatuet oves a dextris*.

Ad tertium dicendum, quod per thronum ſignificatur judiciaria poteſtas, quam Chriſtus habet a Patre: & ſecundum hoc dicitur ſedere in throno Patris. Alii autem Sancti habent eam a Chriſto, & ſecundum hoc dicuntur in throno Chriſti ſedere ſecundum illud Matth. 19. *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael*.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut Chryſoſt. dicit ſup. Matth. (*hom. 66. inter princ. & med.*) *locus ille*, ideſt conſeſſus dexteræ, „ invius eſt omnibus „ non ſolum hominibus, ſed etiam angelis. ſicut e„ nim præcipuum unigeniti ponit Paulus dicens: Ad „ quem autem angelorum dixit unquam: Sede a

„ dextris meis? Dominus ergo non quaſi exiſtenti-
„ bus quibuſdam, qui ſeſſuri ſint, ſed condeſcen-
„ dens interrogantium ſupplicationi reſpondit. hoc
„ enim unum ſolum quærebant præ aliis, ſtare a-
„ pud ipſum.

Poteſt tamen dici, quod petebant filii Zebedæi excellentiam habere præ aliis in participando judiciariam poteſtatem ejus. unde non petebant. quod ſederent ad dexteram, vel ſiniſtram Patris, ſed ad dexteram, vel ſiniſtram Chriſti.

APPENDIX.

EX articulo habes *primo:* quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, quod ſedere ad dextetam patris ſoli Chriſto convenit. Ut ab Hebr. 1. *Ad quem*, &c. ut cum diſcurſu ponitur *in argum. contr.* Pro quo notabis; quod ly *ſede a dextris meis* adducitur ibi tamquam quoddam eminentiſſimum. Intendit enim per talem ſententiam Apoſtolus oſtendere, Chriſtum eſſe præſtantiorem Angelis, & conſequenter legem Novam lege Veteri, ut quæ per Chriſtum data ſit, vetus autem per Angelos. Ac ſi dixerit ibi Apoſtolus. Cui Angelorum dedit aliquando Deus pater locum tam eminentem, qui eſt ſedere a dextris ſuis? Quaſi reſpondeat dicens: Eſt tam altus iſte locus, ut nullus Angelorum, & multo minus aliarum creaturarum, illuc attingere poſſit. Cæterum tu & hic, & alibi obſerva notationem pro lectoribus in 2. 2. *q.* 70. *ar. appen.* poſitam. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LIX.

De judiciaria poteſtate Chriſti, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de judiciaria poteſtate Chriſti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo. Utrum judiciaria poteſtas ſit attribuenda Chriſto.

Secundo. Utrum conveniat ſibi, ſecundum quod eſt homo.

Tertio. Utrum eam fuerit ex meritis adeptus.

Quar-

Quarto. Utrum ejus poteſtas judiciaria ſit univerſalis reſpectu omnium hominum.

Quinto. Utrum præter judicium, quod agit in hoc tempore, ſit expectandum aliud univerſale judicium futurum per ipſum.

Sexto. Utrum ejus judiciaria poteſtas etiam ad angelos ſe extendat.

De executione autem finalis judicii convenientius agetur, cum conſiderabimus de his quæ pertinent ad finem mundi: (*in Supplem. q.* 88. *& ſeq.*) nunc autem ſufficit ea ſola tangere, quæ pertinent ad Chriſti dignitatem.

ARTICULUS I. 1320

Utrum judiciaria poteſtas ſit ſpecialiter Chriſto attribuenda.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod judiciaria poteſtas non ſit ſpecialiter attribuenda Chriſto. Judicium enim aliquorum videtur pertinere ad Dominum. unde dicitur Rom. 14. *Tu quis es, qui judicas alienum ſervum?* Sed eſſe dominum creaturarum, eſt commune toti Trinitati. Non ergo ſpecialiter debet attribui Chriſto judiciaria poteſtas.

2. Præterea. Danielis 7. dicitur: *Antiquus dierum ſedet*. & poſtea ſubditur: *Judicium ſedit, & libri aperti ſunt:* Sed antiquus dierum intelligitur Pater; quia, ut Hilar. dicit, (*l.* 2. *de Trin. cir. princ.*) *in Patre eſt æternitas*. Ergo judiciaria poteſtas magis eſt attribuenda Patri, quam Chriſto.

3. Præterea. Ejuſdem videtur eſſe judicare, cujus eſt arguere: Sed arguere pertinet ad Spiritum ſanctum. dicit enim Dominus Joan. 16. *Cum autem venerit ille*, ſcilicet Spiritus ſanctus, *arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio*. Ergo judiciaria poteſtas magis debet attribui Spiritui ſancto, quam Chriſto.

Sed contra eſt, quod dicitur Act. 10. de Chriſto: *Hic eſt, qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum.*

Reſpondeo dicendum, quod ad judicium faciendum *tria* requiruntur. *Primo* quidem poteſtas ſubditos coercendi. Unde dicitur Eccleſ. 7. *Noli quærere fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundo* requiritur rectitudinis zelus, ut ſcil. aliquis non ex odio, vel livore, ſed ex amore juſtitiæ judicium proferat, ſecundum illud Proverb. 3. *Quem enim diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in fi-*

lio complacet ſibi. *Tertio* requiritur ſapientia, ſecundum quam formatur judicium. Unde dicitur Eccl. 10. *Judex ſapiens judicabit populum ſuum*. *Prima* autem *duo* præexiguntur ad judicium: ſed proprie *tertium* eſt, ſecundum quod accipitur forma judicii; quia ipſa ratio judicii eſt lex ſapientiæ, vel veritatis, ſecundum quam judicatur. Et quia Filius eſt ſapientia genita, & veritas a Patre procedens, & ipſum perfecte repræſentans, ideo *proprie judiciaria poteſtas attribuitur Filio Dei*. Unde Auguſt. dicit in lib. de vera religione: (*c.* 31. *to.* 1.) „Hæc eſt incommutabilis illa veritas, quæ lex omnium artium recte „ dicitur, & ars omnipotentis artificis. Ut autem „ nos, & omnes animæ rationales ſecundum veritatem de inferioribus recte judicamus: ſic de nobis, quando eidem cohæremus, ſola ipſa veritas „ judicat; de ipſa vero nec Pater. non enim minor eſt, quam ipſe: Et ideo quæ Pater judicat, „ per ipſam judicat. *Et poſtea concludit:* Pater ergo „ non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio.

Ad primum ergo dicendum, quod ex illa ratione probatur, quod judiciaria poteſtas ſit communis toti Trinitati; quod verum eſt: ſed tamen per quandam appropriationem judiciaria poteſtas attribuitur Filio, ut dictum eſt. (*in corp.*)

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut Auguſt. dicit in 6. de Trinit. (*c.* 10. *circ. princ. to.* 3.) Patri attribuitur æternitas propter commendationem principii, quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam Auguſt. dicit, quod Filius eſt ars Patris. Sic igitur auctoritas judicandi attribuitur Patri, inquantum eſt principium Filii: ſed ipſa ratio judicii attribuitur Filio, qui eſt ars, & ſapientia Patris; ut ſcil. ſicut Pater facit omnia per Filium, inquantum eſt ars ejus, ita etiam judicet omnia per Filium, inquantum eſt ſapientia, & veritas ejus. Et hoc ſignificatur in Daniele, ubi primo dicitur, quod *antiquus dierum ſedit*: & poſtea ſubditur, quod *filius hominis pervenit uſque ad antiquum dierum*, *& dedit ei poteſtatem*, *& honorem*, *& regnum*: per quod datur intelligi, quod auctoritas judicandi eſt apud Patrem, a quo Filius accepit poteſtatem judicandi.

Ad tertium dicendum, quod ſicut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 95. *inter princ. & med. to.* 9.) *ita dixit Chriſtus*, quod *Spirituſſanctus arguet mundum de peccato*, *tanquam diceret*, *Ille diffundet in cordibus veſtris charitatem*. *ſic enim timore depulſo*, *arguendi habebitis libertatem*. Sic ergo Spirituiſancto

cto attribuitur judicium, non quantum ad judicii rationem, ſed quantum ad affectum judicandi, quem homines habent.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod judiciaria poteſtas eſt attribuenda filio Dei. Ut *Act.* 10. ſecundum quod eſt *in arg. cont.* Item a Joan. 5. *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit filio*. Item, complectendo omnia dicta ſcripturarum de hoc, a ly *& iterum venturus eſt judicare vivos, & mortuos*, ſcilicet, *ſecundum ſcripturas*. Hoc enim de filio Dei dicitur in ſymbolo fidei. Quod quidem exponendo Patres Concilii generalis ſecundi, explicite appoſuerunt ly *ſecundum ſcripturas*, quod implicite ibi per Apoſtolos intellectum fuerat, dicentes, *reſurr. tertia die ſecundum ſcripturas*. Nam, licet hoc ad art. reſurrectionis, tanquam ad difficillimum creditu, cum a privatione ad habitum non detur regreſſus ſecundum Philoſophos naturales, ponatur immediate: non tamen illi ſoli art. ſervit, ſed toti ſymbolo. Ut dicamus: „ Credo in Deum Patrem: creatorem „ cœli, & terræ, ſecundum ſcripturas. Et in *&c.* „ qui conceptus eſt, *&c.* ſecundum ſcripturas. Na„ tus, *&c.* ſecundum ſcripturas. Paſſus, crucifixus, „ mortuus, & ſepultus, ſecundum ſcripturas. De„ ſcendit ad, *&c.* ſecundum ſcripturas: Reſur. *&c.* „ ſecundum ſcript. Aſcendit, *&c.* ſecundum ſcriptu„ ras. Sedet ad, *&c.* ſecundum ſcripturas. Inde „ venturus eſt judicare, *&c.* ſecundum ſcript. Cre„ do in Spiritum ſanctum vivificantem, ſecundum „ ſcript. Qui locutus eſt, *&c.* ſecundum ſcript. Et u„ nam Sanctam Catholicam, *&c.* ſecundum ſcript. „ Confiteor unum baptiſma, *&c.* ſecundum ſcript. „ Expecto reſurrectionem, *&c.* ſecundum ſcript. & „ vitam venturi, *&c.* ſecundum ſcript. „ Sic quoque ad omnes, & ſingulas particulas a PP. in prædicto Conc. explicatas ſubintellige ly „ ſecundum „ ſcript. Ut Conſubſtantialem patri, ſecundum ſcrip. „ Genitum, non factum, ſecundum ſcript. Simul a„ doratur, & conglorificatur, ſecundum ſcript. Qui „ ex patre procedit, ſecundum ſcript. „ Et ſic de aliis. Unde cum ſecundum ſcript. ipſe Spirituſſanctus procedat etiam a filio de neceſſitate, ſi procedit a patre, ut declaratur a Conc., maxime *Florent.* & in 1. *q.* 36. *art.* 2. *cum Elucida.* conſtat aperte, quod idem

idem ſpiritus ex patre, filioque procedit, ſecundum ſenſum etiam Conc. 1. *Conſtantin.* quod eſt illud ſecundum Conc. generale. Chriſtus igitur, ut revertamur ad principium, habet judiciariam poteſtatem, ſecundum ſymboli, & ſcripturarum ſanctarum multiplex teſtimonium. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 321

Utrum judiciaria poteſtas conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod judiciaria poteſtas non conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo. Dicit enim Auguſt. in lib. de vera religione, (*implic. c.* 31. *to.* 1.) quod *judicium attribuitur Filio, inquantum eſt ipſa lex primæ veritatis*: Sed hoc pertinet ad Chriſtum, ſecundum quod eſt Deus. Ergo judiciaria poteſtas non convenit Chriſto, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

2. Præterea. Ad judiciariam poteſtatem pertinet præmiare bene agentes, ſicut & punire malos: Sed præmium bonorum operum eſt beatitudo æterna, quæ non datur niſi a Deo. dicit enim Auguſt. ſuper Joan. (*tract.* 23. *inter princ. & med. to.* 9.) quod *participatione Dei fit anima beata, non autem participatione animæ ſanctæ*. Ergo videtur, quod judiciaria poteſtas non conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

3. Præterea. Ad judiciariam Chriſti poteſtatem pertinet judicare occulta cordium, ſecundum illud 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium*: Sed hoc pertinet ad ſolam virtutem divinam, ſecundum illud Hierem. 17. „Pravum eſt cor hominis, & inſcrutabi„le, quis cognoſcet illud? ego Dominus ſcrutans „corda, & probans renes, & qui do unicuique juxta viam ſuam. „ Ergo judiciaria poteſtas non convenit Chriſto, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 5. *Poteſtatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt.*

Reſpondeo dicendum, quod Chryſoſt. ſuper Joan. (*Hom.* 38. *parum ante med.*) ſentire videtur, quod judiciaria poteſtas non conveniat Chriſto, ſecundum quod eſt homo, ſed ſolum ſecundum quod eſt Deus. Unde auctoritatem Joannis inductam ſic exponit: „Po-

„ Poteſtatem dedit ei judicium facere : *& poſtea* „ *ſubditur*, quia Filius hominis eſt : Nolite mirari „ hoc: non enim propterea ſuſcepit judicium, quo- „ niam homo eſt, ſed quia ineffabilis eſt Dei filius, „ propterea judex eſt. Quia vero ea quæ diceban- „ tur, erant majora, quam ſecundum hominem, „ ideo hanc opinionem ſolvens dixit : Ne miremi- „ ni, quia filius hominis eſt. etenim ipſe eſt etiam „ filius Dei. quod quidem probat per reſurrectionis „ effectum. *unde ſubdit* : Quia venit hora, in qua „ omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem „ Filii Dei.

Sciendum tamen, quod quamvis apud Deum remaneat primæva auctoritas judicandi; hominibus tamen committitur a Deo judiciaria poteſtas reſpectu eorum, qui eorum juriſdictioni ſubjiciuntur. Unde dicitur Deuter. 1. *Quod juſtum eſt judicate*. & poſtea ſubditur : *Quia Dei eſt judicium*, cujus ſcil. auctoritate vos judicatis. Dictum eſt autem ſupra, (*q*. 8. *a*. 1. *&* 3.) quod Chriſtus etiam in natura humana eſt caput totius Eccleſiæ, & quod ſub pedibus ejus Deus omnia ſubjecit. Unde *ad eum pertinet, etiam ſecundum naturam humanam, habere judiciariam poteſtatem*.

Propter quod Aug. (*Tract*. 19. *in Joan. a med. to*. 9.) auctoritatem prædictam Euangelii ſic dicit eſſe intelligendam: *Poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis eſt* : non quidem propter conditionem naturæ; quia ſic *omnes homines hujuſmodi poteſtatem haberent*, ut Chryſoſt. objicit: (*loc. ſup. cit.*) ſed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Chriſtus in humana natura accepit.

Competit autem Chriſto hoc modo ſecundum humanam naturam judiciaria poteſtas, propter *tria*. *Primo* quidem propter convenientiam, & affinitatem ipſius ad homines. ſicut enim Deus per cauſas medias, tanquam propinquiores effectibus, operatur; ita judicat per hominem Chriſtum homines, ut ſit ſuavius judicium hominibus. Unde Apoſt. dicit Heb. 4. „ Non habemus Pontificem, qui non poſſit com- „ pati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia „ pro ſimilitudine abſque peccato. Adeamus ergo „ cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. „ *Secundo*, quia in finali judicio, ut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract*. 23. *ante med. to*. 9.) erit reſurrectio corporum mortuorum, quæ ſuſcitabit Deus per filium hominis; ſicut per eundem Chriſtum ſuſcitat animas, inquantum eſt filius Dei. *Tertio*, quia, ut Aug. dicit in lib. de verbis Domini, (*ſerm. ult. c*. 7. *a med. tom*. 10.)

„ re-

„ rectum erat, ut judicandi viderent judicem. Ju-
„ dicandi autem erant boni, & mali: Reſtabat er-
„ go, ut in judicio forma ſervi & bonis, & malis
„ oſtenderetur, forma Dei ſolis bonis ſervaretur.

Ad primum ergo dicendum, quod judicium pertinet ad veritatem „ ſicut ad regulam judicii; ſed ad hominem, qui eſt veritate imbutus, pertinet, ſecundum quod eſt unum quodammodo cum ipſa veritate, quaſi quædam lex, & quædam juſtitia animata. Unde & ibidem Auguſt. introducit, quod dicitur 1. Cor. 2. *Spiritualis judicat omnia*. Anima autem Chriſti præ cæteris creaturis magis fuit unita veritati, & magis ea repleta, ſecundum illud Joan. 1. *Vidimus eum plenum gratiæ, & veritatis*. Et ſecundum hoc ad animam Chriſti maxime pertinet omnia judicare.

Ad ſecundum dicendum, quod ſolius Dei eſt, ſui participatione animas beatas facere; ſed adducere homines ad beatitudinem convenit Chriſto, inquantum eſt caput, & auctor ſalutis eorum, ſecundum illud Hebr. 2. *Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari*.

Ad tertium dicendum, quod cognoſcere occulta cordium, & dijudicare, per ſe quidem pertinet ad ſolum Deum, ſed ex refluentia divinitatis ad animam Chriſti, convenit etiam ei cognoſcere, & judicare occulta cordium, ut ſupra dictum eſt, cum de ſcientia Chriſti ageretur. (*q.* 10. *a.* 2.) Et ideo dicitur Rom. 2. *In die, cum judicabit Deus occulta hominum per Jeſum Chriſtum*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, judex eſt univerſalis. Ut Jo. 5. *poteſtatem*, &c. prout eſt *in arg. contr.* Pro cujus captu adhibe expoſition. B. Aug. *in tract.* 19. *ſuper Jo.* quæ & brevibus ſummatur hic in tex. corpor. ante medium. Item per hoc, quod dicitur Mat. 25. *cum venerit filius hominis*, &c. *Congregabuntur ante eum omnes gentes*, &c. Ibi enim tractat de judice venturo ad judicandum omnes tum oves, tum hædos: & ipſum judicem vocat filium hominis. Hoc autem nomine ſignificatur, more ſolito, Chriſtus, ſecundum quod homo. Item per hoc, quod ſubditur ibid. *Quamdiu feciſtis uni de his fratribus meis*, &c. Manifeſtum eſt enim quod homines non ſunt fratres Chriſti ſecundum divinitatem,

tem, ſed ſecundum humanitatem. Chriſtus ergo ibi loquitur, prout eſt homo: &, qui ibi loquitur, eſt judex: ideoque etiam manifeſtum inde eſt, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, judicaturus eſt. Valent ad hunc locum dicta in *q.* 54. *ar.* 4. ſcil., quod Chriſtus cum cicatricibus reſurrexit, aſcendit in cœlum, & venturus eſt. Nam dicitur Act. 1. *Quemadmodum vidiſti eum euntem in cœlum, ita veniet*, ideſt ſecundum modum illum, quo aſcendit, ad judicandum redibit. At cum cicatricibus aſcendit (ut dictum eſt) ergo cum cicatricibus veniet ad judicandum. Eſt igitur, ſecundum ſcripturam illam *Act.* 1. judex, ſecundum quod homo. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 322

Utrum Chriſtus ex meritis adeptus fuerit judiciariam poteſtatem.

4. d. 8. *q.* 1. *ar.* 1. *Et* 4. *con. c.* 95. *pri. &* *op.* 2. *c.* 249.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus non ex meritis fuerit adeptus judiciariam poteſtatem. Judiciaria enim poteſtas conſequitur regiam dignitatem, ſecundum illud Proverb. 20. *Rex, qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo*: Sed regiam dignitatem Chriſtus obtinuit abſque meritis: competit enim ei ex hoc ipſo, quod eſt unigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. *Dabit ei Dominus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum*. Ergo Chriſtus judiciariam poteſtatem non obtinuit ex meritis.

2. Præterea. Sicut dictum eſt, (*a. præc.*) judiciaria poteſtas competit Chriſto, inquantum eſt caput noſtrum: Sed gratia capitis non competit Chriſto ex meritis, ſed conſequitur perſonalem unionem divinæ, & humanæ naturæ, ſecundum illud: (*Joan.* 1.) *Vidimus gloriam ejus, quaſi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, & veritatis: & de plenitudine ejus nos omnes accepimus*; quod pertinet ad rationem capitis. Ergo videtur, quod Chriſtus non habuerit ex meritis judiciariam poteſtatem.

3. Præterea. Apoſt. dicit 1. ad Cor. 2. *Spiritualis judicat omnia*: Sed homo efficitur ſpiritualis per gratiam, quæ non eſt ex meritis: *alioquin jam non eſſet gratia*, ut dicitur Rom. 11. Ergo videtur, quod judi-

judiciaria poteſtas non conveniat nec Chriſto, nec aliis ex meritis, ſed ex ſola gratia.

Sed Contra eſt, quod dicitur Job 36. *Cauſa tua quaſi impii judicata eſt; judicium, cauſamque recipies*. & Aug. dicit in lib. de verbis Domini: (*ſerm. ult. c. 7. cir. med. to.* 10.) *Sedebit judex, qui ſtetit ſub judice: damnabit vere reos, qui falſo factus eſt reus*.

Reſpondeo dicendum, quod nihil prohibet, unum & idem deberi alicui ex cauſis diverſis: ſicut gloria corporis reſurgentis debita fuit Chriſto non ſolum propter congruentiam divinitatis, & propter gloriam animæ, ſed etiam ex merito humilitatis paſſionis. Et ſimiliter dicendum eſt, quod *judiciaria poteſtas homini Chriſto competit, & propter divinam perſonam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: Et tamen etiam ex merito eam obtinuit*; ut ſc. ſecundum Dei juſtitiam judex eſſet, qui pro Dei juſtitia pugnavit, & vicit, & injuſte judicatus eſt. Unde ipſe dicit Apoc. 3. *Ego vici, & ſedi in throno Patris mei*. In throno autem intelligitur judiciaria poteſtas, ſecundum illud Pſ. 9. *Sediſti ſuper thronum, qui judicas juſtitiam*.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de judiciaria poteſtate, ſecundum quod debetur Chriſto ex ipſa unione ad Verbum Dei.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ eſt perfectiva animæ Chriſti. Per hoc tamen quod his modis debetur Chriſto judiciaria poteſtas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis: quod judiciariam poteſtatem habet Chriſtus ex merito. Ut *Job* 36. ſecundum quod cum expoſitione B. Aug. ponitur *in arg. contr.* Item Matth. 26. *Amodo videbitis filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubib. cœli*. His enim verbis Chriſtus ſe venturum judicem illorum manifeſtat: ut vel ſic ſc. timore ducti proſpiciant ſuæ ipſorum ſaluti, ſaltem poſtquam occiderint ipſum. Ubi nota ly *amodo*: quod propter hanc cauſam. Propter hoc enim (inquit) quod ego judicor inique a vobis, ego idem juſte judicabo vos. Igitur ſe mereri,

judi-

judicem rectum aliorum a Deo fieri, demonſtrat ex eo, quod ſpontanea voluntate ſe ſubjicit diſtorto judicio illorum. Si enim *Deus facit judicium injuriam patientibus*, Pſal. 145. ideſt ſi injuriam ab hominibus illatam patienter amore Dei ſuſtinentes merentur ex hoc, & vindicari de facientibus ſibi injuriam, & remunerari de ſua patientia: nulli dubium eſſe debet, quod Chriſtus ex hoc, quod tot, tantaſque injurias patienter ſuſtinuit, meruerit & vindicari de ſuis inimicis a Deo, & de tanta ſua patientia remunerari ab ipſo. Pro tali autem vindicari, & remunerari computatur, ipſum Chriſtum eſſe a Deo judicem juſtum univerſalem conſtitutum. Confirmatur vero gloſſa data ſuper ly *Amodo*, ex Luca dicente c. 22. *Ex hoc autem erit filius hominis a dextris virtutis Dei*. Ubi patet expreſſe, meritum deſignari per ly *ex hoc*. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS IV. 323

Utrum Chriſto conveniat judiciaria poteſtas quantum ad omnes res humanas.

Quol. 10. *a.* 2. *cor.*

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod ad Chriſtum non pertineat judiciaria poteſtas quantum ad omnes res humanas. Ut enim legitur Luc. 12. cum quidam de turba Chriſto diceret, *Dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*, ille reſpondit: *Homo quis me conſtituit judicem, aut diviſorem ſuper vos?* Non ergo habet judicium ſuper omnes res humanas.

2. Præterea. Nullus habet judicium, niſi ſuper ea, quæ ſunt ſibi ſubjecta: Sed Chriſto nondum videmus omnia eſſe ſubjecta, ut dicitur Heb. 2. Ergo videtur, quod Chriſtus non habeat ſuper omnes res humanas judicium.

3. Præterea. Aug. dicit 20. de civ. Dei, (*c.* 2. *circ. med. tom.* 5.) *ad judicium divinum pertinet hoc, quod interdum boni affliguntur in hoc mundo, & interdum proſperantur, & ſimiliter mali*. Sed hoc fuit etiam ante Chriſti Incarnationem. Ergo non omnia judicia Dei circa res humanas pertinent ad judiciariam poteſtatem Chriſti.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 5. *Pater omne judicium dedit Filio*.

Reſpondeo dicendum, quod *ſi de Chriſto loquamur ſecundum divinam naturam, manifeſtum eſt, quod*

omne

omne judicium Patris pertinet ad Filium. ſicut enim Pater facit omnia Verbo ſuo, ita & omnia judicat Verbo ſuo. *Si vero loquamur de Chriſto ſecundum naturam humanam, ſic etiam manifeſtum eſt quod omnes res humanæ ſubduntur ejus judicio*. Et hoc manifeſtum eſt: *Primo* quidem, ſi conſideremus habitudinem animæ Chriſti ad Verbum Dei. ſi enim *ſpiritualis judicat omnia*, ut dicitur 1. ad Cor. 2. inquantum mens ejus Verbo Dei inhæret, multo magis anima Chriſti, quæ eſt plena veritate Verbi Dei, ſuper omnia judicium habet. *Secundo* apparet idem ex merito mortis ejus: quia, ut dicitur Rom. 14. *in hoc Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ut vivorum, & mortuorum dominetur*. Et ideo ſuper omnes habet judicium. Propter quod & Apoſtolus ibi ſubdit, quod *omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti*. Et Dan. 7. dicitur, quod *dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ſervient ei*.

Tertio apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finem humanæ ſalutis. Cuicunque enim committitur principale, committitur & acceſſorium. Omnes autem res humanæ ordinantur in finem beatitudinis, quæ eſt ſalus æterna; ad quam homines admittuntur, vel a qua etiam repelluntur judicio Chriſti, ut patet Matth. 25. Et ideo manifeſtum eſt, quod ad judiciariam poteſtatem Chriſti pertinent omnes res humanæ.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præc. arg.* 1.) judiciaria poteſtas conſequitur regiam dignitatem. Chriſtus autem, quamvis eſſet rex conſtitutus a Deo, non tamen in terris vivens terrenum regnum temporaliter adminiſtrare voluit. Unde ipſe dicit Joan. 18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo*. Similiter etiam judiciariam poteſtatem exercere noluit ſuper res temporales, qui venerat homines ad divina transferre. Unde Ambroſ. (*in hunc loc. Lucæ*) ibidem dicit: *Bene terrena declinat, qui propter divina deſcenderat; nec judex dignatur eſſe litium, & arbiter facultatum, vivorum habens, mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum*.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſto ſunt omnia ſubjecta quantum ad poteſtatem, quam a Patre ſuper omnia accepit, ſecundum illud Matth. ult. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra*: Nondum tamen ſunt omnia ei ſubjecta, quantum ad executionem ſuæ poteſtatis, quod quidem erit in futuro, quando de omnibus voluntatem ſuam adimplebit,

bit, quoſdam quidem ſalvando, quoſdam autem puniendo.

Ad tertium dicendum, quod ante Incarnationem hujuſmodi judicia exercebantur per Chriſtum, inquantum Dei Verbum eſt; cujus poteſtatis facta eſt particeps per Incarnationem anima ei perſonaliter unita.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Concilio: quod ad judiciariam Chriſti poteſtatem pertinent & omnes res humanæ, & omnia Dei judicia etiam antiquitus facta circa res humanas. A ſcripturis quidem, ut Jo. 5. *Pater*, &c. ſecundum quod eſt in *arg. cont.* Ubi ſignanter pondera ly *omnes*; & inde ſtatim patebit intentum. Ad quod ſimul recole concluſionem implicitam in *prima*, ideſt in illa, quæ exprimitur. Vide in *Eluc. princip.* & *not. poſt ejus probat.* Item Matth. 12. *de omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii.* Item Ro. 2. *teſtimonium reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium in die: cum judicabit Deus occulta hominum per Jeſum Chriſtum.* Item Eccl. 12. *Omnia, quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, ſive bonum, ſive malum ſit.* Item Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ*, &c. Item Matth. 25. *Homo quidam vocavit ſervos, & tradidit illis bona ſua*, &c. *Venit Dominus ſervorum illorum, & poſuit rationem cum eis. Et accedens, qui quinque talenta acceperat*, &c. *Euge ſerve bone, & fidelis*, &c. *Acceſſit autem, & qui duo talenta*, &c. *Euge*, &c. *Intra in gaudium Domini tui.* Et, *qui unum talentum*, &c. *Serve male, & piger, ſciebas*, &c. *ſervum inutilem ejicite in*, &c. Ecce. De reb. humanis omnia & verba per *Matth.* 12. & cogitata per *Ro.* 2. & facta per *Eccl.* 12. & poſſeſſiones, mercationes, commutationes, &c. per *Luc.* 16. & quæcunque nobis a Deo credita tum in majori, tum in mediocri, tum in minori numero beneficia per *Mat.* 25. judicio Chriſti, tum quoad præmiationem, tum quoad punitionem, ſubſunt. Tu autem (quod facile eſt: & alibi quoque facere debes) obſerva diligenter notationem pro lectorib. *in* 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. poſitam. A Conc. *Sirmienſi* autem pro illa parte, qua fuit ſacrum (ad differentiam partis, qua fuit profanum) intentum in principio ex-

preſ-

preſſum inſinuatur can. 13. *Si quis, quod ſcriptum eſt, faciamus hominem, non patrem ad filium, ſed ipſum ad ſemetipſum aſſerit dixiſſe: anathema ſit.* Et can. 15. *Si quis illud, quod ſcriptum eſt: Pluit Dominus a Domino, non de patre, & filio perceperit: ſed ipſum a ſemetipſo pluere dixerit, anathema ſit. Pluit enim Dominus filius a Domino patre.* Hæc ibi. Ubi patet, quod judicia Dei & in bonum facta, ut eſt illud Gen. 1. *faciamus hominem ad imaginem*, &c. & in malum facta, ut eſt illud Gen. 19. *Pluit*, &c. exercentur a patre per filium: atque ideo pertinent ad judiciariam poteſtatem Chriſti. *Secundo* vides; quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS V. 324

Utrum poſt judicium, quod agitur in præſenti tempore, reſtet aliud judicium.

4. d. 47. q. 1. a. 1. q. 1. Et 4. con. c. 95. & op. 2. c. 249. & op. 10. c. 27. & Iſ. 30. lect. 3. princ.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod poſt judicium, quod in præſenti tempore agitur, non reſtet aliud judicium generale. Poſt ultimam enim retributionem præmiorum, & pœnarum fruſtra adhibetur judicium: Sed in hoc præſenti tempore fit retributio præmiorum, & pœnarum. dixit enim Dominus latroni in cruce Lucæ 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo.* & Luc. 16. dicitur, quod *mortuus eſt dives, & ſepultus eſt in inferno.* Ergo fruſtra expectatur finale judicium.

2. Præterea. Nahum 1. dicitur ſecundum aliam litteram: (*LXX. Interp.*) *Non judicabit Deus bis in idipſum:* Sed in hoc tempore Dei judicium exercetur, & quantum ad temporalia. & quantum ad ſpiritualia. Ergo videtur, quod non ſit expectandum aliud finale judicium.

3. Præterea. Præmium, & pœna reſpondent merito, & demerito: Sed meritum, & demeritum non pertinent ad corpus, niſi inquantum eſt animæ inſtrumentum. Ergo nec præmium, ſeu pœna debetur corpori, niſi propter animam. Non ergo requiritur aliud judicium in fine, ad hoc quod homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur, aut præmiantur animæ.

Sed Contra eſt, quod dicitur Joan. 12. *Sermo, quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.*

die. Erit ergo quoddam judicium in noviſſimo die, præter judicium quod nunc agitur.

Reſpondeo dicendum, quod judicium de aliqua re mutabili perfecte dari non poteſt ante ejus conſummationem: Sicut judicium de aliqua actione, qualis ſit, perfecte dari non poteſt, antequam ſit conſummata & in ſe, & in ſuis effectibus; quia multæ actiones videntur eſſe utiles, quæ ex effectibus demonſtrantur nocivæ. Et ſimiliter de homine aliquo judicium perfecte dari non poteſt, quoad ejus vita terminetur, eo quod multipliciter poteſt mutari de bono in malum, aut e converſo, vel de bono in melius, aut de malo in pejus. Unde Apoſtol. dicit Hebr. 9. quod *hominibus ſtatutum eſt ſemel mori: poſt hoc autem judicium*. Sciendum tamen, quod licet per mortem vita hominis temporalis terminetur ſecundum ſe, remanet tamen ex futuris ſecundum quid dependens. *Uno* quidem *modo*, ſecundum quod adhuc vivit in memoriis hominum, in quibus quandoque contra veritatem remanet bonæ famæ, vel malæ. *Alio modo* in filiis, qui ſunt quaſi aliquid patris, ſecundum illud Eccl. 30. *Mortuus eſt pater ejus, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe*: & tamen multorum bonorum ſunt mali filii, & e contrario. *Tertio modo* quantum ad effectum ſuorum operum: ſicut ex deceptione Arrii, & aliorum ſeductorum pullulat infidelitas uſque ad finem mundi: & uſque tunc proficit fides ex prædicatione Apoſtolorum. *Quarto modo* quantum ad corpus, quod quandoque honorifice traditur ſepulturæ, quandoque vero relinquitur inſepultum, & tandem incineratum omnino reſolvitur. *Quinto modo* quantum ad ea, in quibus homo ſuum affectum defixit; puta in quibuſcunque temporalibus rebus, quarum quædam citius finiuntur, quædam diutius durant. Omnia autem hæc ſubduntur exiſtimationi judicii divini. Et ideo de his omnibus perfectum, & manifeſtum judicium haberi non poteſt, quamdiu hujus temporis curſus durat. Et propter hoc *oportet eſſe finale judicium in noviſſimo die*, in quo perfecte id quod ad unumquemque hominem pertinet quocunque modo, perfecte, & manifeſte judicetur.

Ad primum ergo dicendum, quod opinio quorundam fuit, quod animæ Sanctorum non præmientur in cœlo, nec animæ damnatorum puniantur in inferno uſque ad diem judicii. Quod quidem apparet eſſe falſum ex hoc, quod Apoſtol. 2. ad Cor. 5. dicit: *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Domi-*

minum, quod eſt jam *non ambulare per fidem, ſed per ſpeciem*, ut patet ex his quæ ſubſequuntur. Hoc autem eſt videre Deum per eſſentiam, in quo conſiſtit vita æterna, ut patet Joan. 17. Unde manifeſtum eſt, animas a corporibus ſeparatas eſſe in vita æterna. Et ideo dicendum eſt, quod poſt mortem, quantum ad ea quæ ſunt animæ, homo ſortitur quendam immutabilem ſtatum. & ideo quantum ad præmium animæ, non oportet ulterius differri judicium. Sed quia quædam alia ſunt ad hominem pertinentia, quæ toto temporis curſu aguntur, quæ non ſunt aliena a divino judicio, oportet iterum in fine temporis omnia hæc in judicium adduci. Licet enim homo ſecundum hæc non mereatur, neque demereatur; tamen pertinent ad aliquod ejus præmium, vel pœnam: Unde oportet, hæc omnia æſtimari in finali judicio.

Ad ſecundum dicendum, quod Deus non judicabit *bis in idipſum*, ideſt ſecundum idem: ſed ſecundum diverſa non eſt inconveniens Deum bis judicare.

Ad tertium dicendum, quod licet præmium, vel pœna corporis dependeat ex præmio, vel pœna animæ; tamen quia anima non eſt mutabilis niſi per accidens, propter corpus, ſtatim ſeparata a corpore habet ſtatum immutabilem, & accipit ſuum judicium: Sed corpus remanet mutabilitati ſubjectum uſque ad finem temporis: Et ideo oportet, quod tunc recipiat ſuum præmium, vel pœnam in finali judicio.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Barborianorum*, *Gnoſticorum*, *Albanenſium*, *Sadducæorum*, & *Flagellantium* dicentium: Judicium univerſale, ſeu extremum, non eſſe futurum. *Secundo* habes; quomodo per rationem oſtendas: hanc merito damnari a *Jo.* 12. ut cum applicatione ponitur *in arg. contr.* Item a ſymbolo fidei per ly *venturus eſt judicare vivos, & mortuos*. Item a Mat. 25. *Cum venerit filius hominis in majeſtate ſua, & ſeparabit eos*, &c. *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam*. Item a Mat. 13. *Sic erit in conſummatione ſæculi: exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium*. Hoc enim fiet juſſu Chriſti judicis, juxta illud ibid. *in tempore meſſis dicam meſ-*

meſſoribus. Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum: Triticum autem congregate in horreum meum, &c. Meſſis, ut ibi ſubditur, eſt conſummatio ſæculi: Meſſores ſunt Angeli. *Mittet ergo filius hominis Angelos ſuos*, &c. ut ibi. Item a dictis *in Addit. art. nu. 366. cum Elucid.* & in Veritatibus Aureis ſuper totam legem veterem, *Gen. 17. concl. 1. Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 325

Utrum judiciaria poteſtas Chriſti ſe extendat ad Angelos.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod poteſtas Chriſti judiciaria non ſe extendat ad angelos. Angeli enim tam boni, quam mali judicati ſunt a principio mundi, quando quibuſdam cadentibus per peccatum, alii ſunt in beatitudine confirmati: Sed illi, qui judicati ſunt, non indigent iterum judicari. Ergo poteſtas judiciaria Chriſti non ſe extendit ad angelos.

2. Præterea. Non eſt ejuſdem judicare, & judicari: Sed angeli venient cum Chriſto judicaturi, ſecundum illud Matth. 25. *Cum venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes angeli cum eo*. Ergo videtur, quod angeli non ſunt judicandi a Chriſto.

3. Præterea. Angeli ſunt ſuperiores aliis creaturis. Si ergo Chriſtus eſt judex non ſolum hominum, ſed etiam angelorum, pari ratione erit judex omnium creaturarum: quod videtur eſſe falſum, cum hoc ſit proprium providentiæ Dei. unde dicitur Job 34. *Quem conſtituit alium ſuper terram, aut quem poſuit ſuper orbem, quem fabricatus eſt?* Non ergo Chriſtus eſt judex angelorum.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. dicit 1. Cor. 6. *An neſcitis, quoniam angelos judicabimus?* Sed ſancti non judicabunt, niſi auctoritate Chriſti. Ergo multo magis Chriſtus habet judiciariam poteſtatem ſuper angelos.

Reſpondeo dicendum, quod *angeli ſubſunt judiciariæ poteſtati Chriſti, non ſolum quantum ad divinam naturam, prout eſt Verbum Dei, ſed etiam ratione humanæ naturæ*. Quod patet ex *tribus*. *Primo* quidem ex propinquitate naturæ aſſumptæ ad Deum: quia, ut dicitur Hebr. 2. *nuſquam angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit*. Et ideo anima Chriſti magis eſt repleta virtute Verbi Dei, quam ali-

aliquis angelorum . unde & angelos illuminat, ſicut Dion. dicit 7. c. Cœl. Hier. (*a med.*) unde de eis habet judicare. *Secundo*, quia per humilitatem paſſionis humana natura in Chriſto meruit exaltari ſuper angelos; ita, ſicut dicitur Philipp. 2. *ut in nomine Jeſu omne genu flectatur , cœleſtium , terreſtrium , & infernorum* . Et ideo Chriſtus habet judiciariam poteſtatem etiam ſuper omnes angelos & bonos, & malos. In cujus ſignum dicitur Apoc. 7. quod *omnes angeli ſtabant in circuitu throni*. *Tertio* ratione eorum, quæ circa homines operantur , quorum Chriſtus ſpeciali quodam modo eſt caput. Unde dicitur Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos , qui hæreditatem capiunt ſalutis*. Subſunt autem judicio Chriſti : *Uno* quidem *modo*, quantum ad diſpenſationem eorum , quæ per ipſos aguntur : Quæ quidem diſpenſatio fit etiam per hominem Chriſtum, cui angeli miniſtrabant, ut dicitur Matth. 4. & a quo dæmones petebant , ut in porcos mitterentur, ut dicitur Matth. 8. *Secundo* quantum ad alia accidentalia præmia bonorum angelorum, quæ ſunt gaudia, quæ habent de ſalute hominum, ſecundum illud Luc. 15. *Gaudium erit coram angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*: Et etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum, quibus torquentur vel hic, vel recluduntur in inferno: Et hoc etiam pertinet ad hominem Chriſtum. Unde Marc. 1. dicitur, quod dæmon clamavit: *Quid nobis, & tibi, Jeſu Nazarene? veniſti ante tempus perdere nos*. *Tertio* quantum ad præmium eſſentiale bonorum angelorum , quod eſt beatitudo æterna , & quantum ad pœnam eſſentialem angelorum malorum , quæ eſt damnatio æterna: Sed hoc factum eſt per Chriſtum, inquantum eſt Verbum Dei, a principio mundi.

Ad primum ergo dicendum , quod ratio illa procedit de judicio quantum ad præmium eſſentiale, & pœnam principalem.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut dicit Auguſt. in lib. de vera relig. (*c. 31. a med. to. 1.*) *licet ſpiritualis judicet omnia, tamen judicatur ab ipſa veritate*. Et ideo licet angeli ex eo quod ſunt ſpirituales, judicent; judicantur tamen a Chriſto , inquantum eſt veritas.

Ad tertium dicendum, quod Chriſtus habet judicium non ſolum ſuper angelos, ſed etiam ſuper adminiſtrationem totius creaturæ. Si enim, ut Aug. dicit in 3. de Trin. (*c. 4. to. 3.*) *inferiora quodam ordine reguntur a Deo per ſuperiora*, oportet dicere, quod

quod omnia reguntur per animam Chriſti, quæ eſt ſupra omnem creaturam. Unde & Apoſt. dicit Hebr. 2. *Non enim angelis ſubjecit Deus orbem terræ futurum, de quo loquimur*, ſubjectum ei, ideſt Chriſto. Nec tamen propter hoc *alium conſtituit Deus ſuper terram*; quia unus & idem eſt Deus, & homo, Dominus Jeſus Chriſtus. De cujus Incarnationis myſterio ad præſens dicta ſufficiant.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum, quod judiciaria poteſtas Chriſti extenditur ſuper angelos. Ut 1. *Cor.* 6. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in arg. cont.* Pro cujus clariori notitia adverte, quod quilibet, ut prudens Dominus, ab iis, quibus adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem de aliquibus rebus commiſit, exigit rationem diſpenſationis, ſeu adminiſtrationis eorum (ut de hoc habes exemplum in *Luc.* 16.) Cum igitur Chriſtus angelis bonis commiſerit adminiſtrationem cuſtodiæ circa hominum ſalutem, 1. *q.* 113. *art.* 1. 2. 3. & permiſerit malis impugnationem contra homines, ibi *q.* 114. *ar.* 1. oportet dicere, quod Ipſe Chriſtus, qui nonniſi prudentiſſime omnia agit, atque gubernat, 1. *q.* 103. *a.* 5. 7. 8. rationem exiget ab angelis tum bonis, tum malis de his omnibus, quæ circa homines operati fuerunt, & bonos quidem de bona adminiſtratione præmiaturus, malos autem de mala punitúrus. Maxime vero ad ipſum hoc facere pertinebit, quia eſt caput omnium tum hominum, tum angelorum, etiam ſecundum quod homo, *q.* 8. *ar.* 3. 4. & officium capitis eſt ſolicitum eſſe de ſtatu membrorum, ut patet. Illud autem, ſc. rationem exigere a diſpenſatorib. eos juxta qualitatem ſuæ diſpenſationis tractare: de membrorum etiam ſtatu ſolicitum eſſe, diſponere, ac ordinare, ac recognoſcere: illud, inquam, eſt judicare (ut ſapienti cuique facile patere poteſt.) Et hoc per ly *judicabimus*, Chriſto a fortiori applicatum deſignavit ibi Apoſtolus. Ubi quoque annotandum eſt: quod interrogatio illa, qua utitur, quandam emphaſim ad propoſitum præſens valde facientem habet, *An neſcitis* (inquit) *quod Angelos judicabimus*? Ac ſi aperte dicat. Hoc tam manifeſtum eſt, quod ſcire deberetis, & miror, ſi non ſciatis. Multo igitur magis ſecundum hanc emphaticam Apoſtoli locutionem, manifeſtum eſſe docetur, quod Chriſtus angelos judicabit. Item a ma-

 lis

lis dæmonibus tanquam a veritate coactis (licet de ſe alias mentiantur . Joan. 8.) idipſum inſinuatur per hoc, quod Chriſto dicunt Mat. 8. *Veniſti huc ante tempus torquere nos*. Ubi conſtat penetrantibus, quod ipſi vel nolentes ſubindicant, Chriſtum eſſe venturum judicem ad torquendum ſemetipſos (id, quod erit in noviſſimo die) quamvis de ſuo apponant mendacium iſtud, ſc. quod ipſe nunc venerit ante tempus ad ſic torquendum eos, ſc. ad ejiciendum coacte eos, tamquam judex, de corpore illo, quod tyrannice, *q.* 49. *a.* 2. poſſidebant. Per locum ergo a ſimili (quandoquidem & hi natura ſunt angeli) deſignatur ibi, quod Chriſtus eſt venturus judex bonorum angelorum, oppoſito tamen modo, ſc. ad præmiandum eos. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, ideſt ſi a te bene penſentur, & applicentur (id, quod ubique ſic exponendum eſt) declaretur, atque confirmetur viciſſim doctrina præſens Angelica, & ſanctæ Eccleſiæ Doctoris.

QUÆSTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos diviſa.

POſt conſiderationem eorum quæ pertinent ad myſteria Verbi incarnati, conſiderandum eſt de Eccleſiæ Sacramentis, quæ ab ipſo Verbo incarnato efficaciam habent. Et *Prima* conſideratio erit de Sacramentis in communi. *Secunda* de unoquoque Sacramentorum in ſpeciali.

Circa primum quinque conſideranda ſunt.

Primo. Quid ſit Sacramentum.
Secundo. De neceſſitate Sacramentorum.
Tertio. De effectibus Sacramentorum.
Quarto. De cauſa eorum.
Quinto. De numero.

Cir-

Circa primum quæruntur octo.

Primo. Utrum ſacramentum ſit in genere ſigni.
Secundo. Utrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.
Tertio. Utrum ſacramentum ſit ſignum unius rei tantum, vel plurium.
Quarto. Utrum ſacramentum ſit ſignum, quod eſt res ſenſibilis.
Quinto. Utrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.
Sexto. Utrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.
Septimo. Utrum requirantur determinata verba.
Octavo. Utrum illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi.

ARTICULUS I. 326

Utrum Sacramentum ſit in genere ſigni.

4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & a. 3. ad 1. & a. 4. q. 1. ad 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non ſit in genere ſigni. Videtur enim Sacramentum dici a ſacrando, ſicut medicamentum a medicando: Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem cauſæ, quam ad rationem ſigni. Ergo ſacramentum magis eſt in genere cauſæ, quam in genere ſigni.

2. Præterea. Sacramentum videtur aliquid occultum ſignificare, ſecundum illud Tob. 12. *Sacramentum regis abſcondere bonum eſt*. & Epheſ. 3. *Quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi a ſæculis in Deo:* Sed illud quod eſt abſconditum, videtur eſſe contra rationem ſigni. nam ſignum eſt, quod *præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire*, ut patet per Auguſtin. in 2. de doctr. Chriſt. (*in princ. lib. tom.* 3.) Ergo videtur, quod ſacramentum non ſit in genere ſigni.

3. Præterea. Juramentum quandoque ſacramentum nominatur. dicitur enim in Decr. 22. qu. 5. (*cap.* 14.) *Parvuli, qui ſine ætate rationabili ſunt, non cogantur jurare: & qui ſemel perjuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum*, ideſt juramentum, *accedat*: Sed juramentum non pertinet ad ra-

rationem ſigni. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſit in genere ſigni.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit in 10. de civitate Dei. (*cap. 5. parum a princ. to. 5.*) *ſacrificium viſibile inviſibilis ſacrificii ſacramentum, ideſt ſacrum ſignum eſt.*

Reſpondeo dicendum, quod omnia quæ habent ordinem ad unum aliquid, licet diverſimode, ab illo denominari poſſunt: ſicut a ſanitate, quæ eſt in animali, denominatur ſanum non ſolum animal, quod eſt ſanitatis ſubjectum, ſed dicitur medicina ſana, inquantum eſt ſanitatis effectiva; diæta vero, inquantum eſt conſervativa ejuſdem; & urina, inquantum eſt ſignificativa ipſius. Sic igitur ſacramentum poteſt aliquid dici, vel quia in ſe habet aliquam ſanctitatem occultam: & ſecundum hoc ſacramentum idem eſt, quod ſacrum ſecretum: Vel quia habet aliquem ordinem ad hanc ſanctitatem, vel cauſæ, vel ſigni, vel ſecundum quamcunque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de ſacramentis, ſecundum quod important habitudinem ſigni. Et *ſecundum hoc ſacramentum ponitur in genere ſigni.*

Ad primum ergo dicendum, quod quia medicina ſe habet ut cauſa effectiva ſanitatis, inde eſt quod omnia denominata a medicina dicuntur per ordinem ad unum primum agens: & propter hoc medicamentum importat cauſalitatem quandam. Sed ſanctitas, a qua denominatur ſacramentum, non ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed magis per modum cauſæ formalis, vel finalis. Et ideo non oportet, quod ſacramentum ſemper importet cauſalitatem.

Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit, ſecundum quod ſacramentum idem eſt, quod ſacrum ſecretum. Dicitur autem non ſolum Dei ſecretum, ſed etiam regis eſſe ſacrum, & ſacramentum, quia ſecundum antiquos ſancta, vel ſacroſancta dicebantur, quæcunque violari non licebat: ſicut etiam muri civitatis, & perſonæ in dignitatibus conſtitutæ. & ideo illa ſecreta, ſive divina, ſive humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur ſacra, vel ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod etiam juramentum habet quandam habitudinem ad res ſacras, inquantum ſcil. eſt quædam conteſtatio facta per aliquid ſacrum. Et ſecundum hoc dicitur juramentum eſſe ſacramentum, non eadem ratione qua nunc loquimur de ſacramentis: non tamen æquivoce ſumpto nomine ſacramenti, ſed analogice, ſcil. ſecundum

diver-

diverſam habitudinem ad aliquid unum , quod eſt res ſacra.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, inſinuatum eſſe merito a ſcripturis, Auguſtino , & Concilio, quod ſacramentum eſt in genere ſigni. A D. Auguſt. quidem, ut *in argum. cont.* A ſcripturis vero per id , quod de circumciſione dicitur Gen. 17. *ut ſit in ſignum fœderis inter me, & vos.* Et Rom. 4. *Signum accepit circumciſionis*. Cum enim circumciſio eſſet ſacramentum, 1. 2. *q.* 102. *a.* 5. per hoc, quod ipſa vocatur ſignum, patet a ſimili, quod ly *ſacramentum*, ut etiam de aliis omnibus, quatenus ſacramenta ſunt, prædicatur, eſt in genere ſigni. A Conc. autem *Flor.* idem inſinuatur per hoc, quod de ſacramentis dicit. *Illa antiquæ legis gratiam ſolum per paſſionem Chriſti dandam figurabant. Hæc vero noſtra & continent gratiam , & ipſam digne ſuſcipientibus conferunt.* Hæc in conſtit. ſuper unione Armen. In ly *continent gratiam* ſubintellige ly *quam ſignificant*. Nam hoc ſubintelligendum docuit Concil. *Trid.* dum ipſum expreſſit dicens, ſeſſ. 7. de ſacr. can. 6. *Si quis dixerit, ſacramenta novæ legis non continere gratiam , quam ſignificant*, &c. *anathema ſit*. Hæc ibi. Secundum Concilia igitur ly *ſacramentum* de quocunque ſacramento, ſive antiquo, ſive novo prædicetur, eſt ſignum. *Secundo* vides : quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 327

Utrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

Inf. q. 64. *ar.* 2. *Et* 1. 2. *q.* 101. *ar.* 4. *corp. & q.* 102. *a.* 5. *cor. Et* 4. *d.* 1. *qu.* 1. *a.* 1. *q.* 1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum. Omnes enim creaturæ ſenſibiles ſunt ſigna rerum ſacrarum, ſecundum illud Rom. 1. *Inviſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur* : Nec tamen omnes res ſenſibiles poſſunt dici ſacramenta. Non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

2. Præterea. Omnia quæ in veteri lege fiebant, Chriſtum figurabant, qui eſt *ſanctus ſanctorum*, ſe-

cundum illud 1. ad Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis*. & Coloſ. 2. *Quæ ſunt umbra futurorum, corpus autem Chriſti*: Nec tamen omnia geſta Patrum veteris Teſtamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis ſunt ſacramenta, ſed quædam ſpecialiter, ſicut in ſecunda parte habitum eſt. (1. 2. *qu.* 101. *a.* 4.) Ergo videtur, quod non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

3. Præterea. Etiam in novo Teſtamento multa geruntur in ſignum alicujus rei ſacræ, quæ tamen non dicuntur ſacramenta; ſicut aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio altaris, & ſimilia. Non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

Sed Contra eſt, quod definitio convertitur cum definito: Sed quidam definiunt ſacramentum per hoc, quod eſt ſacræ rei ſignum; & hoc etiam videtur ex auctoritate Auguſtini ſupra inducta. (*art. præc. in arg. ſed cont.*) Ergo videtur, quod omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

Reſpondeo dicendum, quod ſigna proprie dantur hominibus, quorum eſt per nota ad ignota pervenire. Et ideo proprie dicitur ſacramentum, quod eſt ſignum alicujus rei ſacræ ad homines pertinentis; *ut ſcilicet proprie dicatur ſacramentum*, ſecundum quod nunc de ſacramentis loquimur, *quod eſt ſignum rei ſacræ, inquantum eſt ſanctificans homines*.

Ad primum ergo dicendum, quod creaturæ ſenſibiles ſignificant aliquid ſacrum, ſcil. ſapientiam, & bonitatem divinam, inquantum ſunt in ſeipſis ſacra, non autem inquantum nos per ea ſanctificamur. & ideo non poſſunt dici ſacramenta, ſecundum quod nunc loquimur de ſacramentis.

Ad ſecundum dicendum, quod quædam ad vetus Teſtamentum pertinentia ſignificabant ſanctitatem Chriſti, ſecundum quod in ſe ſanctus eſt: quædam vero ſignificabant ſanctitatem ejus, inquantum per ea nos ſanctificamur; ſicut immolatio agni Paſchalis ſignificabat immolationem Chriſti, qua ſanctificati ſumus: Et talia dicuntur proprie veteris legis ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod res denominatur a fine, & complemento: Diſpoſitio autem non eſt finis, neque perfectio: Et ideo quæ ſignificant diſpoſitionem ad ſanctitatem, non dicuntur ſacramenta, de quibus procedit objectio, ſed ſolum ea quæ ſignificant perfectionem ſanctitatis humanæ.

AR-

EX artic. habes *primo* : quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe a ſcripturis inſinuatum : quod omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum. Ut Roma. 4. *Signaculum juſtitiæ fidei*. Apoſtolus enim per hoc, quod ſignum rei ſacræ, ideſt juſtitiæ fidei, vocat circumciſionem, quæ erat ſacramentum, inſinuat a ſimili, quod omne ſignum rei ſacræ juſtificantis homines apud Deum, eſt ſacramentum. Quod etiam inductive patet. Nam quodlibet ſignum rei ſacræ, ideſt ſanctitatis hominum (ad differentiam ſacrorum, & ſacrificiorum, & vaſorum, & obſervantiarum) in lege veteri erat ſacramentum. Puta ſignum, quod ille populus Judæorum erat poſitus in ſtatu colendi verum Deum (id, quod quandam ſanctitatem importat) vocabatur ſacramentum circumciſionis. Signum autem, quod illi ſacerdotes erant in ſpeciali ſtatu colendi verum Deum, vocabatur ſacramentum conſecrationis. Signum vero, quod ille populus poterat uti iis, quæ pertinent ad cultum divinum (id, quod quamdam ſanctitatem dicit) vocabatur ſacramentum eſus agni paſchalis. Signum item, quod illi ſacerdotes ſpeciali modo uti iis poterant, vocabatur ſacramentum oblationis victimarum, eſus panum propoſitionis, & aliorum ſpecialiter deputatorum ad uſus ſacerdotum. Signum quoque remotionis impedimentorum a cultu divino (id, quod ſanctitatem aliquam concernit) quoad populum quidem vocabatur ſacramentum purificationum ab exterioribus immunditiis, & expiationis a peccatis; quoad ſacerdotes autem vocabatur ſacramentum cujuſdam ablutionis manuum, pedum, & raſionis pilorum. De his omnibus vide 1. 2. *q.* 101. *art.* 4. & *q.* 102. *ar.* 5. *cor.* Ex quibus a fortiori patet intentum de omni ſigno rei ſacræ in lege nova. Si enim veteris legis ſigna rei ſacræ, quamvis ſanctitatem ipſam non cauſarent, vocabantur ſacramenta: multo magis utique legis novæ ſigna rei ſacræ, cum ipſam cauſent, vocabuntur veraciter ſacramenta. Quia igitur ſufficienter de ſignis rerum ſacrarum fit enumeratio, quando legis utriuſque ſigna adducuntur (nulla enim alia lex divina præter veterem, & novam eſt, 1. 2. *q.* 98. *ar.* 2. & *q.* 106. *ar.* 4.) dicere univerſaliter oportet ſecundum prædicta, quod omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum. *Secundo* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS III. 328

Utrum Sacramentum ſit ſignum unius rei tantum.

4. d. 1. q. 1. a. 1. q. 1. ad 4. & a. 3. cor.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non ſit ſignum niſi unius rei. Id enim, quo multa ſignificantur, eſt ſignum ambiguum, & per conſequens fallendi occaſio; ſicut patet de nominibus æquivocis: Sed omnis fallacia debet removeri a Chriſtiana religione, ſecundum illud Coloſſ. 2. *Videte, ne quis vos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam*. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſit ſignum plurium rerum.

2. Præterea. Sicut dictum eſt, (*art. præc.*) ſacramentum ſignificat rem ſacram, inquantum eſt humanæ ſanctificationis cauſa: Sed una ſola eſt cauſa humanæ ſanctificationis, ſcilicet ſanguis Chriſti, ſecundum illud Hebr. ult. *Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt*. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſignificet plura.

3. Præterea. Dictum eſt, (*art. præc. ad* 3.) quod ſacramentum proprie ſignificat ipſum finem ſanctificationis: Sed finis ſanctificationis eſt vita æterna, ſecundum illud Rom. 6. *Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam*. Ergo videtur, quod ſacramentum non ſignificet niſi unam rem, ſcilicet vitam æternam.

Sed Contra eſt, quod in ſacramento altaris eſt duplex res ſignificata; ſcil. corpus Chriſti verum, & myſticum, ut Auguſt. dicit in libro Sententiar. Proſperi. (*hab. c. Hoc eſt, de conſecrat. diſt.* 2.)

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præc.*) ſacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad ſignificandam noſtram ſanctificationem. In qua *tria* poſſunt conſiderari; videlicet ipſa *cauſa* ſanctificationis noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti; & *forma* noſtræ ſanctificationis, quæ conſiſtit in gratia, & virtutibus; & ultimus *finis* ſanctificationis noſtræ, qui eſt vita æterna. Et *hæc omnia per ſacramenta ſignificantur*. Unde ſacramentum eſt & ſignum rememorativum ejus quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti, & demonſtrativum ejus quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcilicet gratiæ, & prognoſticum, ideſt prænuntiativum futuræ gloriæ.

Ad.

Ad primum ergo dicendum, quod tunc eſt ſignum ambiguum præbens occaſionem fallendi, quando ſignificat multa, quorum unum non ordinatur ad aliud: ſed quando ſignificat multa, ſecundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum, tunc non eſt ſignum ambiguum, ſed certum; ſicut hoc nomen *homo* ſignificat animam, & corpus, prout ex eis conſtituitur humana natura. Et hoc modo ſacramentum ſignificat tria prædicta, ſecundum quod quodam ordine ſunt unum.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramentum in hoc quod ſignificat rem ſanctificantem, oportet quod ſignificet effectum, qui intelligitur in ipſa cauſa ſanctificante, prout eſt ſanctificans.

Ad tertium dicendum, quod ſufficit ad rationem ſacramenti, quod ſignificet perfectionem, quæ eſt forma: nec oportet, quod ſolum ſignificet perfectionem, quæ eſt finis.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, Eccleſia, & Auguſtino, quod ſacramentum eſt ſignum plurium rerum. A D. Auguſt. quidem, ut *in arg. contr.* Ab Eccleſia vero per hoc, quod in feſto corporis Chriſti de ſacramento eodem dicit: *O ſacrum convivium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Ac ſi aperte ad propoſitum dicat: Sacramentum corporis Chriſti eſt ſignum & paſſionis ejus præteritæ, & gratiæ præſentialiter nobis datæ, & gloriæ nobis ſuo tempore dandæ, atque ideo ſacramentum omne (per locum a ſimili loquendo) eſt ſignum iſtarum rerum plurium. A ſcripturis autem per hoc, quod dicitur Matth. 4. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Et Joan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et Heb. 9. *Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.* Conjunge omnia ſimul: & inde videbis intentum. Pœnitentia enim cujus ſacramentum inſtituitur per illa verba, *Jo.* 20. ſecundum Conc. *Trid. ſ.* 14. *c.* 1. *& can.* 3. ſignum eſt (ex *Mat.* 4.) regni cœlorum ipſis pœnitentib. appropinquantis, & gratiæ (ex *Jo.* 20.) qua remittuntur peccata, & paſſionis Chriſti (ex *Heb.* 9.) ſine cujus ſanguinis effuſione non fit peccatorum remiſſio. Sacramentum igitur

ſecundum ſcripturas non eſt ſignum unius tantum rei. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 329

Utrum Sacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.

4. d. 1. q. 1. a. 1. q. 1. & a. 2. q. 1. & a. 3. cor. Et 4. cont. c. 56. Et Jo. 3. lo. 4.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non ſemper ſit aliqua res ſenſibilis. Quia ſecundum Philoſoph. in lib. 2. Priorum, (*cap. penult. & ult. to. 1.*) *omnis effectus ſuæ cauſæ ſignum eſt:* Sed ſicut ſunt quidam effectus ſenſibiles, ita etiam ſunt quidam effectus intelligibiles: ſicut ſcientia eſt effectus demonſtrationis. Ergo non omne ſignum eſt ſenſibile: Sufficit autem ad rationem ſacramenti, quod ſit ſignum alicujus rei ſacræ, inquantum per eam homo ſanctificatur, ut dictum eſt. (*art. 2. hu. qu.*) Non ergo requiritur ad ſacramentum, quod ſit aliqua res ſenſibilis.

2. Præterea. Sacramenta pertinent ad cultum, vel regnum Dei: Sed res ſenſibiles non videntur pertinere ad cultum Dei, dicitur enim Joann. 4. *Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* & Rom. 14. *Non eſt regnum Dei eſca, & potus.* Ergo res ſenſibiles non requiruntur ad ſacramentum.

3. Præterea. Auguſt. dicit in lib. 2. de libero arbitrio, (*c. 18. & 19. to. 1.*) quod *res ſenſibiles ſunt minima bona, ſine quibus homo recte vivere poteſt:* Sed ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis humanæ, ut infra patebit: (*qu. ſeq.*) & ita ſine eis homo recte vivere non poteſt. Non ergo res inſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract. 80. a med. to. 9.*) *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum:* Et loquitur ibi de elemento ſenſibili, quod eſt aqua. Ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.

Reſpondeo dicendum, quod ſapientia divina unicuique rei providet ſecundum ſuum modum. & propter hoc dicitur Sap. 8. quod *ſuaviter diſponit omnia.* unde & Matth. 25. dicitur, quod *dedit unicuique ſecundum propriam virtutem.* Eſt autem homini connaturale, ut per ſenſibilia perveniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem eſt, per quod

quod aliquis devenit in cognitionem alterius. Unde cum res ſacræ, quæ per ſacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia, & intelligibilia bona, quibus homo ſanctificatur, conſequens eſt ut per aliquas res ſenſibiles ſignificatio ſacramenti impleatur: ſicut etiam per ſimilitudinem ſenſibilium rerum in divina Scriptura res ſpirituales nobis deſcribuntur. Et inde eſt, quod ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles, ut etiam Dionyſ. probat in 1. c. cœleſt. hierarch. (*a med.*)

Ad primum ergo dicendum, quod unumquodque præcipue denominatur, & definitur ſecundum id, quod convenit ei primo, & per ſe, non autem ſecundum id, quod convenit ei per aliud. Effectus autem ſenſibilis per ſe habet, quod ducat in cognitionem alterius, quaſi primo, & per ſe homini innoteſcens: quia omnis noſtra cognitio a ſenſu oritur: Effectus autem intelligibiles non habent, quod poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per alind manifeſtati, ideſt per aliqua ſenſibilia. Et inde eſt, quod primo, & principaliter dicuntur ſigna, quæ ſenſibus offeruntur, ſicut Auguſt. dicit in 2. de doctr. Chriſt. (*cir. princ. lib. to. 3.*) ubi dicit, quod *ſignum eſt, quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire*. Effectus autem intelligibiles non habent rationem ſigni, niſi ſecundum quod ſunt manifeſtati per aliqua ſigna. Et per hunc etiam modum quædam, quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infra agetur. (*q. 63. a. 1.*)

Ad ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles, ut in ſua natura conſiderantur, non pertinent ad cultum, vel ad regnum Dei, ſed ſolum ſecundum quod ſunt ſigna ſpiritualium rerum, in quibus regnum Dei conſiſtit.

Ad tertium dicendum, quod Auguſt. ibi loquitur de rebus ſenſibilibus, ſecundum quod ſunt in ſua natura, non autem ſecundum quod aſſumuntur ad ſignificandum ſpiritualia, quæ ſunt maxima bona.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, Eccleſia, & Auguſtin. quod ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles. A Divo Auguſtino quidem: *ut in argum. contr.* Per ly *elementum* enim accipit res

res ſenſibiles, a ſimili in cæteris ſacramentis reperatas. Ac ſi dixerit: Ex rebus naturæ ſenſibilibus, & verbis conſtat quodlibet ſacramentum. A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur 1. Corinth. 3. *Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum*. Quod ſub aliis verbis dicitur Prov. 11. *In inſidiis ſuis capientur iniqui*. Et Pſalm. 57. *Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum*. Tunc enim capiuntur iniqui in ſuis inſidiis, & dentes conteruntur in ore ipſorum; quando per eaſdem res, per quas decipere alios moliuntur, ipſi decipiuntur. Ad propoſitum ergo. Serpens callidus, *Geneſ.* 3. per quid decepit nos? Per res ſenſiblles: ut ibi. Ergo per præmiſſas auctoritates vult dicere ſcriptura; quod capiendus erat ipſe per res ſenſibiles, ideſt, quod ſacramenta, quibus dum ex peccatis eruimur, illa ſua prima aſtutia fruſtratur, conſiſtere debebant in rebus ſenſibilibus. Ab Eccleſia autem per dictum illud ſuum, in hymn. Dominicæ in Paſſio.

Hoc opus noſtræ ſalutis ordo depopoſcerat:
Multiformis proditoris ars ut artem falleret,
Et medelam ferret inde, hoſtis unde læſerat.

Hæc ibi. Quæ applica tu ad propoſitum, conformiter ad nunc dicta de ſcripturis. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 330

Utrum requirantur determinatæ res ad Sacramenta.

Inf. art. 7. cor.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinatæ res ad Sacramenta. Res enim ſenſibiles aſſumuntur in ſacramentis ad ſignificandum, ut dictum eſt: (*a. præc.*) Sed nihil prohibet, diverſis rebus ſenſibilibus idem ſignificari: ſicut in ſacra Scriptura Deus aliquando metaphorice ſignificatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per Solem, aut aliquid aliud hujuſmodi. Ergo videtur, quod diverſæ res poſſint congruere eidem ſacramento. Non ergo determinatæ res in ſacramentis requiruntur.

2. Præterea. Magis eſt neceſſaria ſalus animæ, quam ſalus corporis: Sed in medicinis corporalibus, quæ ad ſalutem corporis ordinantur, poteſt una res pro alia poni in ejus defectu. Ergo multo magis in ſacramentis, quæ ſunt medicinæ ſpirituales ad ſalutem

tem animæ ordinatæ, poterit una res aſſumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea. Non eſt conveniens, ut hominis ſalus arctetur per legem divinam, & præcipue per legem Chriſti, qui venit omnes ſalvare: Sed in ſtatu legis naturæ non requirebantur in ſacramentis aliquæ res determinatæ, ſed ex voto aſſumebantur: ut patet Gen. 28. ubi Jacob vovit, ſe Deo decimas, & hoſtias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quod non debuerit arctari homo, & præcipue in nova lege, ad alicujus rei determinatæ uſum in ſacramentis.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Reſpondeo dicendum, quod in uſu ſacramentorum duo poſſunt conſiderari; ſc. *cultus divinus*, & *ſanctificatio hominis*: Quorum *primum* pertinet ad hominem per comparationem ad Deum: *Secundum* autem e converſo pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non pertinet autem ad aliquem determinare illud, quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolum id, quod eſt in ſua poteſtate. Quia ergo ſanctificatio hominis eſt in poteſtate Dei ſanctificantis, non pertinet ad hominem ſuo judicio aſſumere res, quibus ſanctificetur: ſed hoc debet eſſe ex divina inſtitutione determinatum. Et ideo *in ſacramentis novæ legis, quibus homines ſanctificantur*, ſecundum illud 1. ad Corinth. 6. *abluti eſtis, ſanctificati eſtis*, oportet uti *rebus ex divina inſtitutione determinatis*.

Ad primum ergo dicendum, quod etſi idem poteſt per diverſa ſigna ſignificari; determinare tamen, quo ſigno ſit utendum ad ſignificandum, pertinet ad ſignificantem. Deus autem eſt, qui nobis ſignificat ſpiritualia per res ſenſibiles in ſacramentis, & per verba ſimilitudinaria in Scripturis. Et ideo ſicut judicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis Scripturæ locis res ſpirituales ſignificentur: ita etiam debet eſſe divina inſtitutione determinatum, quæ res ad ſignificandum aſſumantur in hoc, vel in illo ſacramento.

Ad ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles habent naturaliter ſibi inditas virtutes conferentes ad corporalem ſalutem: & ideo non refert, ſi duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad ſanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute ſibi naturaliter indita, ſed ſolum ex inſtitutione divina: Et ideo oportuit divinitus determinari,

nati, quibus rebus ſenſibilibus ſit in ſacramentis utendum.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Aug. dicit 19. contra Fauſtum, (*c. 16. & 17. to. 6.*) diverſa ſacramenta diverſis temporibus congruunt; ſicut etiam diverſis verbis ſignificantur diverſa tempora, ſcilicet præſens, præteritum, & futurum. Et ideo ſicut in ſtatu legis naturæ homines nulla lege exterius data, ſed ſolo interiori inſtinctu movebantur ad Deum colendum: ita etiam ex interiori inſtinctu determinabatur eis, quibus rebus ſenſibilibus ad Dei cultum uterentur: poſtmodum vero neceſſe fuit etiam exterius legem dari; tum propter obſcurationem legis naturæ ex peccatis hominum; tum etiam ad expreſſiorem ſignificationem gratiæ Chriſti, per quam humanum genus ſanctificatur. Et ideo etiam neceſſe fuit res determinari, quibus homines uterentur in ſacramentis. Nec propter hoc arctatur via ſalutis: quia res, quarum uſus eſt neceſſarius in ſacramentis, vel communiter habentur, vel parvo ſtudio adhibito, haberi poſſunt.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis; quod determinatæ res ad ſacramenta requiruntur. Ut per hoc, quod dicit Dominus Jo. 3. *Niſi*, &c. ut *in argum. contr.* Hoc eſt, in propoſito. Ad ſacramentum baptiſmi neceſſario requiritur hæc ſenſibilis res determinata, ſcilicet aqua: ita, ut, ſi non adhibeatur ibi aqua, non poſſit quis introire in regnum Dei. Ergo ly *Niſi* cadit ſuper renaſci, & ſuper ly *ex aqua*. A ſimili ergo ibi conſignificavit Chriſtus: quod res determinatæ divinitus neceſſario requiruntur in aliis ſacramentis. Item per hoc, quod dicitur Joſue cap. 23. *Tantum eſtote ſoliciti, ut cuſtodiatis cuncta, quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi, & non declinetis ab eis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram*. Patet enim in li. *Exo. & Levit.* quod res determinatæ a Deo aſſignantur Moyſi pro uſu ſacramentorum antiquorum: & conſequenter patet: quod, ſi in his declinare non debent neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram, utendum eſt ipſis rebus determinate in ſacramentis: nec proprio judicio ſunt mutandæ. Id, quod a fortiori etiam patet. Si enim illa, quæ minus ſubſtantialia ſunt in ſacramentis, quam materia, & forma (quæ nunc per res ſenſibiles determinatas intelliguntur) non poſ-

poſſunt proprio judicio mutari, ut per Concilium infra dicetur: multo magis utique res iſtæ ſenſibiles, ideſt materia, & forma, cum ſint plus de ſacramentorum ſubſtantia, mutari non poterunt. De illis minus ſubſtantialibus audi Concilium *Trid.* ſeſſ. 7. de ſacramentis, can. 13. *Si quis dixerit: receptos, & approbatos Eccleſiæ catholicæ ritus in ſolemni adminiſtratione ſacramentorum adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem, mutari poſſe: Anathema ſit.* Hæc ibi. Cæterum talis rituum omiſſio, vel mutatio eſt quidem cum peccato, ſed non tollit ſacramentum: rerum autem ſenſibilium, de quibus loquimur, ideſt materiæ, & formæ omiſſio, aut mutatio, & eſt cum peccato, & tollit ſacramentum, ideſt facit, quod non fiat ſacramentum, etiamſi quæcunque aliæ res, a Deo non inſtitutæ ad tale ſacramentum ei adhiberentur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 331

Utrum in ſignificatione Sacramentorum requirantur verba.

4. *diſt.* 1. *q.* 1. *ar.* 3. *& diſt.* 13. *q.* 1. *a.* 2. *q.* 6. *ad* 2. *Et veri. q.* 27. *ar.* 4. *ad* 10.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod in ſignificatione Sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Auguſt. cont. Fauſt. lib. 19. (*c.* 16. *cir. med. to.* 6.) *Quid ſunt aliud quæque corporalia ſacramenta, niſi quaſi quædam verba viſibilia?* Et ſic videtur, quod addere verba rebus ſenſibilibus in ſacramentis, ſit addere verba verbis: Sed hoc eſt ſuperfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus ſenſibilibus in ſacramentis.

2. Præterea. Sacramentum eſt aliquid unum: Ex his autem, quæ ſunt diverſorum generum, non videtur poſſe aliquid unum fieri. Cum igitur res ſenſibiles, & verba ſint diverſorum generum, quia res ſenſibiles ſunt a natura, verba autem a ratione, videtur quod in ſacramentis non requirantur verba cum rebus ſenſibilibus.

3. Præterea. Sacramenta novæ legis ſucceſſerunt ſacramentis veteris legis: quia, illis ablatis, iſta ſunt inſtituta; ut Auguſt. dicit 19. cont. Fauſt. (*c.* 16. & 17. *to.* 6.) Sed in ſacramentis veteris legis

non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in ſacramentis novæ legis.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. dicit Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Et Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 80. *poſt med. to.* 9.) *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum*.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramenta, ſicut dictum eſt, (*a.* 3. *hu. qu.*) adhibentur ad hominum ſanctificationem, ſicut quædam ſigna. *Tripliciter ergo conſiderari poſſunt, & quolibet modo congruit eis quod verba rebus ſenſibilibus adjungantur*. *Primo* enim poſſunt conſiderari ex parte cauſæ ſanctificancantis, quæ eſt Verbum incarnatum; cui ſacramentum quodammodo conformatur in hoc, quod rei ſenſibili verbum adhibetur; ſicut in myſterio Incarnationis carni ſenſibili eſt Verbum Dei unitum. *Secundo* poſſunt conſiderari ſacramenta ex parte hominis, qui ſanctificatur, qui componitur ex anima, & corpore, cui proportionatur ſacramentalis medicina, quæ per rem viſibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Unde Auguſt. ſuper illud Joan. 15. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem*, &c. dicit: (*tract.* 80. *in Joan. a med. to.* 9.) *Unde eſt iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo; non quia dicitur, ſed quia creditur?* *Tertio* poſſunt conſiderari ex parte ipſius ſignificationis ſacramentalis. Dicit autem Auguſt. in 2. de doctr. Chriſtiana, (*c.* 3. *circ. med. to.* 3.) quod *verba inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi*: quia verba diverſimode formari poſſunt ad ſignificandos diverſos conceptus mentis: & propter hoc per verba magis diſtincte poſſumus exprimere, quod mente concepimus. Et ideo ad perfectionem ſignificationis ſacramentalis neceſſe fuit, ut ſignificatio rerum ſenſibilium per aliqua verba determinaretur. aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem: ſed cum dicitur, *Ego te baptizo*, manifeſtatur quod aqua utimur in baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.

Ad primum ergo dicendum, quod res viſibiles ſacramentorum dicuntur verba per quandam ſimilitudinem, inquantum ſcilicet participant quandam vim ſignificandi, quæ principaliter eſt in ipſis verbis, ut dictum eſt. (*in cor.*) Et ideo non eſt ſuperflua ingeminatio verborum, cum in ſacramentis

rebus

rebus viſibilibus verba adduntur ; quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum eſt. (*ibid.*)

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis verba, & aliæ res ſenſibiles ſint in diverſo genere, quantum pertinet ad naturam rei ; conveniunt tamen in ratione ſignificandi, quæ perfectius eſt in verbis, quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis, & rebus fit quodammodo unum in ſacramentis, ſicut ex forma, & materia ; inquantum ſcil. per verba perficitur ſignificatio rerum, ut dictum eſt : (*in corp. & a. præc. ad* 3.) Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipſi actus ſenſibiles ; puta ablutio, inunctio, & alia hujuſmodi : quia in his eſt eadem ratio ſignificandi, & in rebus.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Aug. dicit contra Fauſtum, (*l.* 19. *c.* 16. *&* 17. *to.* 6.) alia debent eſſe ſacramenta rei præſentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntiabant Chriſti venturi. & ideo non ita expreſſe ſignificabant Chriſtum, ſicut ſacramenta novæ legis, quæ ab ipſo Chriſto effluunt, & quandam ſimilitudinem ipſius in ſe habent, ut dictum eſt. (*in ar. corp.*) Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam Sacerdotes, qui erant ſacramentorum illorum miniſtri, ſecundum illud Num. 6. *Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis : Benedicat tibi Dominus* &c. quam etiam illi qui illis ſacramentis utebantur, ſecundum illud Deuter. 26. *Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod* &c.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo :* quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſt. quod ad ſacramentorum perfectionem requiruntur verba. A D. Aug. quidem, ut *in fi. arg. con.* A ſcripturis autem, ut *Eph.* 5. ſecundum quod eſt *in argum. cont.* Ubi ex ly *verbo vitæ* nota, quantæ virtutis, & quantæ neceſſitatis ſint verba in ſacramentis. Item per hoc, quod dicitur 1. Cor. 14. *ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum?* Inde enim a ſimili habetur intentum. Ac ſi in propoſito dicat. Si incertam vocem det aliquis perfundens alium aqua, vel oleo, &c. ideſt ſi ſine verbis exprimentibus conceptum, quem ipſe habet, dum perfundit alium aqua, vel oleo ungit, &c. quis audebit affirmare, hunc eſſe baptizatum, vel ad ordinem ſacerdotii promotum, vel extrema unctione ar-

non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in ſacramentis novæ legis.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. dicit Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Et Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 80. *poſt med. to.* 9.) *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.*

Reſpondeo dicendum, quod ſacramenta, ſicut dictum eſt, (*a.* 3. *hu. qu.*) adhibentur ad hominum ſanctificationem, ſicut quædam ſigna. *Tripliciter ergo conſiderari poſſunt, & quolibet modo congruit eis quod verba rebus ſenſibilibus adjungantur. Primo* enim poſſunt conſiderari ex parte cauſæ ſanctificancantis, quæ eſt Verbum incarnatum; cui ſacramentum quodammodo conformatur in hoc, quod rei ſenſibili verbum adhibetur; ſicut in myſterio Incarnationis carni ſenſibili eſt Verbum Dei unitum. *Secundo* poſſunt conſiderari ſacramenta ex parte hominis, qui ſanctificatur, qui componitur ex anima, & corpore, cui proportionatur ſacramentalis medicina, quæ per rem viſibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Unde Auguſt. ſuper illud Joan. 15. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem*, &c. dicit: (*tract.* 80. *in Joan. a med. to.* 9.) *Unde eſt iſta tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo; non quia dicitur, ſed quia creditur? Tertio* poſſunt conſiderari ex parte ipſius ſignificationis ſacramentalis. Dicit autem Auguſt. in 2. de doctr. Chriſtiana, (*c.* 3. *cir. med. to.* 3.) quod *verba inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi*: quia verba diverſimode formari poſſunt ad ſignificandos diverſos conceptus mentis: & propter hoc per verba magis diſtincte poſſumus exprimere, quod mente concepimus. Et ideo ad perfectionem ſignificationis ſacramentalis neceſſe fuit, ut ſignificatio rerum ſenſibilium per aliqua verba determinaretur. aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem: ſed cum dicitur, *Ego te baptizo*, manifeſtatur quod aqua utimur in baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.

Ad primum ergo dicendum, quod res viſibiles ſacramentorum dicuntur verba per quandam ſimilitudinem, inquantum ſcilicet participant quandam vim ſignificandi, quæ principaliter eſt in ipſis verbis, ut dictum eſt. (*in cor.*) Et ideo non eſt ſuperflua ingeminatio verborum, cum in ſacramentis rebus

rebus viſibilibus verba adduntur; quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum eſt. (*ibid.*)

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis verba, & aliæ res ſenſibiles ſint in diverſo genere, quantum pertinet ad naturam rei; conveniunt tamen in ratione ſignificandi, quæ perfectius eſt in verbis, quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis, & rebus fit quodammodo unum in ſacramentis, ſicut ex forma, & materia; inquantum ſcil. per verba perficitur ſignificatio rerum, ut dictum eſt: (*in corp. & a. præc. ad* 3.) Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipſi actus ſenſibiles; puta ablutio, inunctio, & alia hujuſmodi: quia in his eſt eadem ratio ſignificandi, & in rebus.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut Aug. dicit contra Fauſtum, (*l.* 19. *c.* 16. *&* 17. *to.* 6.) alia debent eſſe ſacramenta rei præſentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Chriſti venturi. & ideo non ita expreſſe ſignificabant Chriſtum, ſicut ſacramenta novæ legis, quæ ab ipſo Chriſto effluunt, & quandam ſimilitudinem ipſius in ſe habent, ut dictum eſt. (*in ar. corp.*) Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam Sacerdotes, qui erant ſacramentorum illorum miniſtri, ſecundum illud Num. 6. *Sic benedicetis filiis Iſrael, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus* &c. quam etiam illi qui illis ſacramentis utebantur, ſecundum illud Deuter. 26. *Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quod* &c.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſt. quod ad ſacramentorum perfectionem requiruntur verba. A D. Aug. quidem, ut *in fi. arg. con.* A ſcripturis autem, ut *Eph.* 5. ſecundum quod eſt *in argum. cont.* Ubi ex ly *verbo vitæ* nota, quantæ virtutis, & quantæ neceſſitatis ſint verba in ſacramentis. Item per hoc, quod dicitur 1. Cor. 14. *ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum?* Inde enim a ſimili habetur intentum. Ac ſi in propoſito dicat. Si incertam vocem det aliquis perfundens alium aqua, vel oleo, &c. ideſt ſi ſine verbis exprimentibus conceptum, quem ipſe habet, dum perfundit alium aqua, vel oleo ungit, &c. quis audebit affirmare, hunc eſſe baptizatum, vel ad ordinem ſacerdotii promotum, vel extrema unctione

armatum? q. d. Nullus. Elementi namque uſus ad multa poteſt ordinari (ut patet in cor. de aqua) & ideo ejus uſus ſine verbis declarantibus ad quid tunc ordinetur, eſt, ſicut tuba dans incertam vocem, ideſt ſonans abſque ſignis determinatis ad tale quid ſignificandum, puta præparationem ad bellum. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VII. 332

Utrum requirantur determinata verba in Sacramentis.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in Sacramentis Ut enim Philoſ. dicit, (*l.* 1. *Periher. cir. princ. tom.* 1.) *voces non ſunt eædem apud omnes*: Sed ſalus, quæ per ſacramenta quæritur, eſt eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in ſacramentis.

2. Præterea. Verba requiruntur in ſacramentis, inquantum ſunt principaliter ſignificativa, ſicut dictum eſt: (*a. præc.*) Sed contingit per diverſa verba idem ſignificari. Ergo non requiruntur determinata verba in ſacramentis.

3. Præterea. Corruptio cujuslibet rei variat ejus ſpeciem: Sed quidam corrupte verba proferunt; nec tamen propter hoc creditur ſacramentorum effectus impediri; alioquin illiterati, & balbi, qui iſta ſacramenta conferunt, frequenter defectum in ſacramentis inducerent. Ergo videtur, quod non requirantur in ſacramentis determinata verba.

Sed Contra eſt, quod Dominus determinata verba protulit in conſecratione ſacramenti Euchariſtiæ, dicens Matth. 26. *Hoc eſt corpus meum*. Similiter etiam mandavit diſcipulis, ut ſub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a. præc. ad* 2.) in ſacramentis verba ſe habent per modum formæ, res autem ſenſibiles per modum materiæ. In omnibus autem compoſitis ex materia, & forma principium determinationis eſt ex parte formæ, quæ eſt quodammodo finis, & terminus materiæ. & ideo principalius requiritur ad eſſe rei determinata forma, quam determinata materia. materia enim determinata requiritur, ut ſit proportionata determinatæ formæ. *Cum igitur in ſacramentis re-*

requirantur determinatæ res ſenſibiles, quæ ſe habent in ſacramentis ſicut materia, *multo magis requiritur in eis determinata forma verborum*.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 80. *a med. to.* 9.) *verbum operatur in ſacramentis*, *non quia dicitur*, ideſt non ſecundum exteriorem ſonum vocis, *ſed quia creditur*, ideſt ſecundum ſenſum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem ſenſus eſt idem apud omnes, licet non eædem voces ſint qnantum ad ſonum. Et ideo, cujuſcunque linguę verbis proferatur talis ſenſus, perficitur ſacramentum.

Ad ſecundum dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diverſis vocibus idem ſignificari: ſemper tamen aliqua illarum vocum eſt, qua principalius, & communius homines illius linguæ utuntur ad hoc ſignificandum: Et talis vox aſſumi debet in ſignificatione ſacramenti: Sicut etiam inter res ſenſibiles illa aſſumitur ad ſignificationem ſacramenti, cujus uſus eſt communior ad actum, per quem ſacramenti effectus ſignificatur: ſicut aqua communius utuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam ſpiritualis ablutio ſignificatur: & ideo aqua aſſumitur ut materia in baptiſmo.

Ad tertium dicendum, quod ille qui corrupte profert verba ſacramentalia, ſi hoc ex induſtria facit, non videtur intendere facere, quod facit Eccleſia; & ita non videtur perfici ſacramentum: ſi autem hoc faciat ex errore, vel lapſu linguæ, ſi ſit tanta corruptio, quæ omnino auferat ſenſum locutionis, non videtur perfici ſacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis: puta ſi loco ejus quod eſt, *In nomine patris*, dicat, *In nomine matris*. Si vero non totaliter auferatur ſenſus locutionis per hujuſmodi corruptelam, nihilominus perficitur ſacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis: puta ſi aliquis dicat, *In nomine patrias*, & *filias*: quamvis enim hujuſmodi verba corrupte prolata nihil ſignificent ex virtute impoſitionis; accipiunt tamen ut ſignificantia ex accommodatione uſus. & ideo, licet mutetur ſonus ſenſibilis, remanet tamen idem ſenſus. Quod autem dictum eſt de differentia corruptionis circa principium, vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat ſignificationem; variatio autem ex parte finis dictionis ut plurimum non mutat ſignificationem: Quæ tamen apud Græcos variatur etiam ſecundum principium dictionis in

declinationibus verborum: Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex utraque parte poteſt eſſe tam parva, quod non auferat ſenſum verborum, & tam magna, quod auferat: Sed unum horum facilius accidit ex parte principii, & aliud ex parte finis.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, quod verba determinata requiruntur ad ſacramenta. Ut per hoc, quod dicitur *Matthei* 26. & *cap. ultim.* ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in arg. cont.* Item per dicta *Joan.* 3. & *Joſue* 23. ut ponuntur *in ar.* 5. *appen.* cum Concilii *Trid. ſeſſ.* 7. *can.* 13. annexis: & hoc a fortiori. Si enim determinatæ res pro materia ſtantes requiruntur ad ſacramenta (ut ibi) multo utique magis determinata verba, quæ formæ locum tenent, requirantur neceſſe eſt propter rationem dictam in tex. corp. Quod vero tanquam materia ſint res ipſæ corporales, & tamquam forma ſint verba, patet ex Concilio *Florent.* in Decr. ſeu conſtitu. ſuper union. Armenor. per ly *ſacramenta trib. perficiuntur, videlicet, rebus, tamquam materia, verbis, tamquam forma, & perſona miniſtri conferentis ſacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Quorum ſi aliquod deſit, non perficitur ſacramentum.* Hæc ibi. Ex quibus ultimo dictis ſtabiliuntur quædam ſimiliter poſita *in ar.* 5. *append.* circa finem. *Secundo* vides quomodo, &c.

ARTICULUS VIII. 333

Utrum liceat aliquid addere verbis, in quibus conſiſtit forma Sacramentorum.

4. d. 3. a. 2. q. 2. ad 3. & 4.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus conſiſtit forma Sacramentorum. Non enim minoris ſunt neceſſitatis hujuſmodi verba ſacramentalia, quam verba ſacræ Scripturæ: ſed verbis ſacræ Scripturæ nihil licet addere, vel minuere. dicitur enim Deutor. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo.* & Apoc. ult. *Conteſtor omni audienti*

ver-

verba Prophetiæ libri hujus : ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet ſuper eum Deus plagas ſcriptas in libro iſto ; & ſi quis diminuerit, auferet Deus partem ejus de libro vitæ. Ergo videtur, quod neque in formis ſacramentorum liceat aliquid addere, vel minuere.

2. Præterea. Verba ſe habent in ſacramentis per modum formæ, ut dictum eſt: (*art. præc.*) Sed in formis quælibet additio, vel ſubtractio variat ſpeciem, ſicut & in numeris, ut dicitur 8. Metaphyſ. (*tex.* 10. *to.* 3.) Ergo videtur, quod ſi aliquid addatur, vel ſubtrahatur a forma ſacramenti, non erit idem ſacramentum.

3. Præterea. Sicut ad formam ſacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas. Si ergo additio, vel ſubtractio non aufert ſacramenti veritatem, videtur quod pari ratione nec tranſpoſitio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

Sed Contra eſt, quod in formis ſacramentorum quædam apponuntur a quibuſdam, quæ ab aliis non apponuntur; ſicut Latini baptizant ſub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti:* Græci autem ſub iſta: *Baptizetur ſervus Chriſti N. in nomine Patris*, &c. Et tamen utrique verum conferunt ſacramentum. Ergo in formis ſacramentorum licet aliquid addere, vel minuere.

Reſpondeo dicendum, quod circa omnes iſtas mutationes, quæ poſſunt in formis ſacramentorum contingere, *duo* videntur eſſe conſideranda. *Unum* quidem ex parte ejus, qui profert verba, cujus intentio requiritur ad ſacramentum, ut infra dicetur. (*qu.* 64. *ar.* 8.) Et ideo *ſi intendat per hujuſmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non ſit ab Eccleſia receptus, non videtur perfici ſacramentum:* quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Eccleſia. *Aliud* tamen eſt conſiderandum ex parte ſignificationis verborum. Cum enim verba operentur in ſacramentis, quantum ad ſenſum quem faciunt, ut ſupra dictum eſt, (*art. præc. ad* 1. *& ad* 3.) oportet conſiderare, utrum per talem mutationem tollatur debitus ſenſus verborum: quia *ſi ſic, manifeſtum eſt, quod tollitur veritas ſacramenti.*

Manifeſtum eſt autem, quod ſi diminuatur aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum. & ideo

non

non perficitur ſacramentum. Unde Didymus dicit in lib. 2. de Spiritu ſancto: (*parum a princ. inter op. Hieron.*) *Si quis ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus prætermittat*, ſc. Patris, & Filii, & Spiritus ſancti) *ſine perfectione baptizabit*. Si autem ſubtrahatur aliquid, quod non ſit de ſubſtantia formæ, talis diminutio non tollit debitum ſenſum verborum, & per conſequens nec ſacramenti perfectionem. Sicut in forma Euchariſtiæ, quæ eſt, *Hoc eſt enim Corpus meum*, ly *enim* ſublatum non tollit debitum ſenſum verborum: & ideo non impedit perfectionem ſacramenti: quamvis poſſit contingere, quod ille qui prætermittit, peccet ex negligentia, vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod eſt corruptivum debiti ſenſus: Puta ſi aliquis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris*, ſicut Ariani baptizabant. & ideo talis additio tollit veritatem ſacramenti. Si vero ſit talis additio, quæ non auferat debitum ſenſum, non tollitur ſacramenti veritas. Nec refert, utrum talis additio fiat in principio, vel in medio, vel in fine: Ut ſi aliquis dicat, *Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, & Filii ejus unigeniti, & Spiritus ſancti paracleti*, erit verum baptiſma: Et ſimiliter ſi quis dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & B. Virgo te adjuvet*, erit verum baptiſma.

Forte autem ſi diceret, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & B Virginis Mariæ*, non eſſet baptiſmus; quia dicitur 1. ad Cor. 1. *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Sed hoc verum eſt, ſi ſic intelligatur in nomine B. Virginis baptizari, ſicut in nomine Trinitatis, quo baptiſmus conſecratur: talis enim ſenſus eſſet contrarius veræ fidei, & per conſequens tolleret veritatem ſacramenti. Si vero ſic intelligatur quod additur, *Et in nomine B. Virginis*, non quaſi nomen Beatæ Virginis aliquid operetur in baptiſmo, ſed ut ejus interceſſio proſit baptizato ad conſervandam gratiam baptiſmalem, non tollitur perfectio ſacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod ad verba ſacræ Scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad ſenſum; ſed quantum ad expoſitionem ſacræ Scripturæ multa eis verba a Doctoribus apponuntur: Non tamen licet etiam verba ſacræ Scripturæ apponere ita, quod dicantur eſſe de integritate ſacræ Scripturæ; quia hoc eſſet vitium falſitatis. Et ſimi-

liter ſi quis diceret aliquid eſſe de neceſſitate formæ, quod non eſt.

Ad ſecundum dicendum, quod verba pertinent ad formam ſacramenti ratione ſenſus ſignificati. Et ideo quæcunque fiat additio, vel ſubtractio verborum, quæ non addat aliquid, aut ſubtrahat debito ſenſui, non tollitur ſpecies ſacramenti.

Ad tertium dicendum, quod ſi ſit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur ſenſus ſacramenti, & per conſequens veritas ejus: non autem tollitur, quando eſt parva interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborum non aufert. Et idem eſt etiam dicendum de tranſpoſitione verborum: quia ſi tollit ſenſum locutionis, non perficitur ſacramentum; ſicut patet de negatione præpoſita, vel poſtpoſita ſigno: ſi autem ſit talis tranſpoſitio, quæ ſenſum locutionis non variet, non tollitur veritas ſacramenti: quia, ſecundum quod Philoſophus dicit, (*l. 2. Periber. c. 1. ad fi. to. 1.*) *nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificant*.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Concilio; quod additio, vel ſubtractio in verbis ſacramentorum facta non ſemper tollit veritatem ſacramenti, ideſt, non ſemper facit, quod ſacramenta non perficiantur. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Matt. 28. *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Quod a Latinis ſine additione a Græcis facta ſervatur. Latini ergo cum diminutione illa Græcorum, Græci autem cum additione proferunt ipſam baptiſmi formam. Cum igitur ab utriſque ſic verborum mutatione formam proferentibus perficiatur ſacramentum; patet, ſecundum ſcripturas eccleſiaſtica conſuetudine interpretatas, quod additio, & diminutio verborum in formis quandoque poteſt fieri licite, ideſt, & ſine peccato, & ſine defectu ſacramenti. A Concilio *Florent.* autem idipſum inſinuatur per hoc, quod, quaſi verbatim, præſentem argumenti contr. textum, & articulum confirmans dicit. „Forma ſacramenti baptiſmi eſt. Ego te baptizo in „nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Non „tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis ſervus Chriſti in nomine Patris, & Fi„lii, & Spiritus ſancti. Vel baptizatur manibus

„ meis talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus „ ſancti, verum perficiatur baptiſma. Quoniam, „ cum principalis cauſa, ex qua baptiſmus virtutem „ habet, ſit ſancta Trinitas, inſtrumentalis autem „ ſit miniſter, qui tradit exterius ſacramentum: ſi „ exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis invocatione, perficitur ſacramentum. „ Hæc Concilium in Decreto, ſeu conſtitut. ſuper union. Armen. Ac ſi ergo dixerit ibi. Ideo mutationes iſtæ non nocent perfectioni talis ſacramenti, quia non tollunt debitum, ideſt eſſentialem formæ ſenſum. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LXI.

De neceſſitate Sacramentorum, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de neceſſitate Sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo. Utrum ſacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem humanam.

Secundo. Utrum fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.

Tertio. Utrum fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.

Quarto. Utrum fuerint neceſſaria poſt Chriſti adventum.

ARTICULUS I. 334

Utrum Sacramenta ſint neceſſaria ad humanam ſalutem.

4. *d.* 1. *q.* 1. *a.* 2. *q.* 1. *Et* 3. *con. cap.* 110. *Et lib.* 4. *c.* 55. *fin. & cap.* 56.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem. Dicit enim Apoſt. 1. ad Timoth. 4. *Corporalis exercitatio ad modicum utilis eſt:* Sed uſus ſacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem: eo quod ſacramenta perficiuntur in ſignificatione ſenſibilium rerum, & verborum, ut dictum eſt (*q. præc. a.* 6. *ad* 2.) Ergo ſacramenta non ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.

2. Præterea. 2. ad Cor. 12. Apoſtolo dicitur: *Sufficit*

Digitized by Google

ficit tibi gratia mea: Non autem ſufficeret, ſi ſacramenta eſſent neceſſaria ad ſalutem. Non ſunt ergo ſacramenta ſaluti humanæ neceſſaria.

3. Præterea. Poſita cauſa ſufficienti, nihil aliud videtur eſſe neceſſarium ad effectum: Sed paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa noſtræ ſalutis. dicit enim Apoſt. Rom. 5. *Si cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati ſalvi erimus in vita ipſius.* Non ergo requiruntur ſacramenta ad ſalutem humanam.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum: (*cap.* 11. *in fin. to.* 6.) *In nullum nomen religionis, ſeu verum, ſeu falſum, coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum, ſeu ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur:* Sed neceſſarium eſt ad humanam ſalutem, homines adunari in unum veræ religionis nomen. Ergo ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.

Reſpondeo dicendum, quod *ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem*, triplici *ratione*. Quarum *prima* ſumenda eſt ex conditione humanæ naturæ, cujus proprium eſt, ut per corporalia, & ſenſibilia in ſpiritualia, & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divinam providentiam, ut unicuique rei provideat, ſecundum modum ſuæ conditionis. Et ideo convenienter divina ſapientia homini auxilia ſalutis confert ſub quibuſdam corporalibus, & ſenſibilibus ſignis, quæ ſacramenta dicuntur. *Secunda* ratio ſumenda eſt ex ſtatu hominis, qui peccando ſe ſubdit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, ubi patitur morbum. Et ideo conveniens fuit, ut Deus per quædam corporalia ſigna homini ſpiritualem medicinam adhiberet. nam ſi ſpiritualia nuda ei proponerentur, eis animus applicari non poſſet corporalibus deditus. *Tertia* autem ratio ſumenda eſt ex ſtudio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia verſatur. Ne ergo eſſet homini durum, ſi totaliter a corporalibus actibus abſtraheretur, propoſita ſunt ei corporalia exercitia in ſacramentis, quibus ſalubriter exerceatur, ad evitanda ſuperſtitioſa exercitia, quæ conſiſtunt in cultu dæmonum, vel qualitercunque noxia, quæ conſiſtunt in actibus peccatorum. Sic igitur per ſacramentorum inſtitutionem homo convenienter ſuæ naturæ eruditur per ſenſibilia, humiliatur, ſe corporalibus ſubjectum cognoſcens, dum ſibi per corporalia ſubvenitur. præſervatur etiam a noxiis actionibus per ſalubria exercitia ſacramentorum.

Ad primum ergo dicendum, quod corporalis e-

xercitatio, inquantum eſt corporalis, non multum utilis eſt: Sed exercitatio per uſum ſacramentorum non eſt pure corporalis, ſed quodammodo eſt ſpiritualis, ſc. per ſignificationem; & cauſalitatem.

Ad ſecundum dicendum, quod gratia Dei eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis: Sed Deus dat hominibus gratiam ſecundum modum eis convenientem. Et ideo neceſſaria ſunt hominibus ſacramenta ad gratiam conſequendam.

Ad tertium dicendum, quod paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis. Nec propter hoc ſequitur, quod ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem: quia operantur in virtute paſſionis Chriſti; & paſſio Chriſti quodammodo applicatur hominibus per ſacramenta, ſecundum illud Roman. 6. *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus.*

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem interimas hæreticorum dogma dicentium: ſacramenta eſſe adiaphora, ideſt, indifferentia, ideſt non neceſſaria. Ut enim dicit Gabriel Prateolus in titulo *Adiaphoriſtæ*; ſacramenta hæreticis adiaphora ſunt. Item hæreſim *Catharorum* (ut refert Card. Turrecremata, de *Eccl. lib.* 4. *c.* 33.) dicentium, ſacramenta omnia Eccleſiæ nihil prodeſſe ad ſalutem. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Conc. *Trid.* ſeſſ. 7. de ſacramentis, c. 4. *Si quis dixerit: ſacramenta novæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua; & ſine eis, aut eorum voto per ſolam fidem homines a Deo gratiam juſtificationis adipiſci, licet omnia ſingulis neceſſaria non ſint; Anathema ſit.* Hæc ibi. Quod & diſtinctius, quoad gratiæ adeptionem, declaraverat in procemio ante canones dicens. *Viſum eſt de ſanctiſſimis Eccleſiæ ſacramentis agere: per quæ omnis vera juſtitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amiſſa reparatur.* Hæc ibi. Ex his patet quoque, excludi, atque condemnari hæreſim eorundem *Catharorum* (ut refert idem Card. ibid.) dicentium: ſacramenta Chriſti, & Eccleſiæ non eſſe vera, ſed falſa, & deceptoria. Si enim ſunt (ut vere ſunt) neceſſaria ad ſalutem; conſtat utique, quod ſunt & vera, & procul ab omni falſitate, atque deceptione. Contra hos *Catharos* affer adhuc Div. Auguſtin. ut eſt *in arg. contr.* & dicta *in Addition. art. num* 20.

Ter-

Tertio vides; quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS II. 335

Utrum etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta.

4. d. 1. q. 1. a. 2. q. 3.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta. Quia, ſicut dictum eſt, (*art. prec. ad 2.*) ſacramenta ſunt neceſſaria homini ad gratiam conſequendam: Sed etiam in ſtatu innocentiæ homo indigebat gratia, ſicut in prima parte habitum eſt. (*q. 95. a. 4. ad 1.*) Ergo etiam in ſtatu illo erant neceſſaria ſacramenta.

2. Præterea. Sacramenta ſunt neceſſaria homini ſecundum conditionem humanæ naturæ, ſicut dictum eſt; (*ar. præc.*) Sed eadem eſt natura hominis ante peccatum, & poſt peccatum. Ergo videtur, quod etiam ante peccatum homo indiguerit ſacramentis.

3. Præterea. Matrimonium eſt quoddam ſacramentum, ſecundum illud Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia:* Sed matrimonium fuit inſtitutum ante peccatum, ut dicitur Gen. 2. Ergo ſacramenta erant neceſſaria homini ante peccatum.

Sed Contra eſt, quod medicina non eſt neceſſaria niſi ægroto, ſecundum illud Matth. 9. *Non eſt opus ſanis Medicus:* Sed ſacramenta ſunt quædam ſpirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt neceſſaria ante peccatum.

Reſpondeo dicendum, quod in ſtatu innocentiæ ante peccatum ſacramenta neceſſaria non fuerunt. Cujus ratio accipi poteſt ex rectitudine ſtatus illius, in quo ſuperiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. ſicut enim mens ſuberat Deo, ita menti ſuberant inferiores animæ vires, & ipſi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem eſſet, ſi anima perficeretur, vel quantum ad ſcientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in ſacramentis. Et ideo *in ſtatu innocentiæ homo ſacramentis non indigebat, non ſolum inquantum ſacramenta ordinantur ad remedium pecca-*

cati, ſed etiam inquantum ipſa ordinantur ad animæ perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quod homo in ſtatu innocentiæ gratia indigebat; non tamen ut eam conſequeretur per aliqua ſenſibilia ſigna, ſed ſpiritualiter, & inviſibiliter.

Ad ſecundum dicendum, quod eadem eſt natura hominis ante peccatum, & poſt peccatum: Non tamen eſt idem naturæ ſtatus. nam poſt peccatum anima etiam quantum ad ſuperiorem partem indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad ſui perfectionem; quod in illo ſtatu homini neceſſe non erat.

Ad tertium dicendum, quod matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, non ſecundum quod eſt ſacramentum, ſed ſecundum quod eſt in officium naturæ: Ex conſequenti tamen aliquid ſignificabat futurum circa Chriſtum, & Eccleſiam; ſicut & omnia alia, quæ in figura Chriſti præceſſerunt.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & concilio; quod ſacramenta non erant homini neceſſaria in ſtatu innocentiæ. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur *Matth.* 9. ſecundum quod cum diſcurſu ponitur *in argum. cont.* Item per dictum Luc. 15. *Quam ſuper* 99. *juſtis, qui non indigent pœnitentia*. Hic enim a ſimili monſtratur, quod ſacramentis non indigebat homo in ſtatu originalis juſtitiæ, ſeu (quod idem eſt) in ſtatu innocentiæ. A Concilio autem *Trid.* ſeſſ. 14. cap. 1. inſinuatur idipſum ſic. „ Si ea in re generatis omnibus gratitu„ do erga Deum eſſet, ut juſtitiam in baptiſmo, „ ipſius beneficio, & gratia ſuſceptam conſtanter „ tuerentur: non fuiſſet opus, aliud ab ipſo baptiſ„ mo ſacramentum ad peccatorum remiſſionem eſſe „ inſtitutum. „ Hæc ibi. Quæ tam aperte ad intentum præſentis articuli monſtrandum, velut a ſimili, faciunt, ut nulla ſit opus declaratione. *Secundo* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS III. 336

Utrum poſt peccatum ante Chriſtum Sacramenta debuerint eſſe.

4. *d.* 1. *q.* 1. *ar.* 2. *q.* 4.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod poſt peccatum ante Chriſtum Sacramenta non debuerint eſſe. Dictum eſt enim, (*a.* 1. *hu. q. ad* 3.) quod per ſacramenta paſſio Chriſti hominibus applicatur: & ſic paſſio Chriſti comparatur ad ſacramenta, ſicut cauſa ad effectum: Sed effectus non præcedit cauſam. Ergo ſacramenta non debuerunt eſſe ante Chriſti adventum.

2. Præterea. Sacramenta debent eſſe convenientia ſtatui humani generis, ut patet per Aug. 19. contr. Fauſtum: (*cap.* 16. *&* 17. *to.* 6.) Sed ſtatus humani generis non fuit mutatus poſt peccatum, uſque ad reparationem factam per Chriſtum. Ergo neque ſacramenta debuerunt immutari, ut præter ſacramenta legis naturę alia ſtatuerentur in lege Moyſi.

3. Præterea. Quanto aliquid eſt magis propinquum perfecto, tanto magis debet aſſimilari: Sed perfectio ſalutis humanæ per Chriſtum facta eſt, cui propinquiora fuerunt ſacramenta veteris legis, quam ea quæ fuerunt ante legem. Ergo debuerunt eſſe ſimiliora ſacramentis Chriſti: Cujus tamen contrarium apparet ex eo, quod ſacerdotium Chriſti prædicitur eſſe futurum ſecundum ordinem Melchiſedech, & non ſecundum ordinem Aaron, ut habetur Hebr. 7. Non ergo convenienter fuerunt diſpoſita ante Chriſtum ſacramenta.

Sed Contra eſt, quod Auguſtin. dicit 19. contra Fauſtum, (*c.* 13. *in princ. to.* 6.) quod *prima ſacramenta, quæ celebrabantur, & obſervabantur ex lege, prænuntia erant Chriſti venturi*: Sed neceſſarium erat ad humanam ſalutem, ut adventus Chriſti prænuntiaretur. Ergo neceſſarium erat, ante Chriſtum ſacramenta quædam diſponi.

Reſpondeo dicendum, quod ſacramenta neceſſaria ſunt ad humanam ſalutem, inquantum ſunt quædam ſenſibilia ſigna inviſibilium rerum, quibus homo ſanctificatur. Nullus autem ſanctificari poteſt poſt peccatum, niſi per Chriſtum, *quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ, ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui ex fide eſt Jeſu Chriſti.* (*Rom.* 3.)

Et ideo oportebat, ante Chriſti adventum eſſe quædam ſigna viſibilia, quibus homo fidem ſuam proteſtaretur de futuro Salvatoris adventu. Et hujuſmodi ſigna dicuntur ſacramenta. Et ſic patet, quod *ante Chriſti adventum neceſſe fuit quædam ſacramenta inſtitui*.

Ad primum ergo dicendum, quod paſſio Chriſti eſt cauſa finalis veterum ſacramentorum, quæ ſcilicet ad ipſam ſignificandam ſunt inſtituta. Cauſa autem finalis non præcedit tempore, ſed ſolum in intentione agentis. Et ideo non eſt inconveniens, aliqua ſacramenta ante Chriſti paſſionem fuiſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod ſtatus humani generis poſt peccatum, & ante Chriſtum, *dupliciter* poteſt conſiderari. *Uno modo* ſecundum fidei rationem: Et ſic ſemper unus & idem permanſit: quia ſcil. juſtificabantur homines per fidem futuri Chriſti adventus. *Alio modo* poteſt conſiderari ſecundum intenſionem, & remiſſionem peccati, & expreſſæ cognitionis de Chriſto. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari, intantum quod ratione hominis per peccatum obtenebrata, non ſufficerent homini ad recte vivendum præcepta legis naturæ, ſed neceſſe fuit determinari præcepta in lege ſcripta, & cum his quædam fidei ſacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia, ut Gregor. dicit, (*Homilia 16. in Ezech. a med.*) *per incrementa temporum crevit divinæ cognitionis augmentum*. Et ideo etiam neceſſe fuit, quod in veteri lege quædam ſacramenta fidei, quam habebant de Chriſto venturo, determinarentur: Quæ quidem comparantur ad ſacramenta, quæ fuerunt ante legem, ſicut determinatum ad indeterminatum: quia ſc. ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus ſacramentis uteretur, ſicut fuit per legem; quod erat neceſſarium & propter obtenebrationem legis naturalis, & ut eſſet determinatior fidei ſignificatio.

Ad tertium dicendum, quod ſacramentum Melchiſedech, quod fuit ante legem, magis aſſimilatur ſacramento noſtræ legis in materia, inquantum ſcilicet *obtulit panem, & vinum*, ut habetur Gen. 14. ſicut etiam ſacrificium novæ legis oblatione panis, & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Moſaicæ magis aſſimilantur rei ſignificatæ per ſacramentum, ſc. paſſioni Chriſti: ut patet de agno paſchali, & aliis hujuſmodi: & hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, ſi permaneret eadem ſacramento-

rum

rum ſpecies, videretur ſacramenti ejuſdem eſſe continuatio.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Auguſt. quod ſacramenta poſt peccatum ante Chriſtum debuerunt eſſe. A D. Auguſt. quidem: ut cum diſcurſu ponitur *in arg. cont.* A ſcripturis vero per hoc, quod ſacramenta antiquitus populo Judæorum data in libris Moyſi ſæpe leguntur, ut de his patet *in* 1. 2. *qu.* 101. *art.* 4. *& qu.* 102. *art.* 5. Nam illa ſacramenta fuiſſe a Deo data, & debuiſſe dari, ideſt fuiſſe convenienter data, conſequuntur ſe; hoc eſt, redeunt in idem. Non enim a Deo, qui eſt ipſa ſapientia, poteſt fieri aliquid vel minimum, quod non debeat fieri, ideſt, quod non ſit convenientiſſime factum. Pro cujus ampliori notitia, & confirmatione per dicta ſcripturarum, vide *qu.* 55. *art.* 4. *app.* recurrendo ad loca ibi citata. *Secundo* vides: quomodo &c.

ARTICULUS IV. 337

Utrum poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua Sacramenta.

4. d. 1. *q.* 1. *a.* 2. *q.* 5. *& d.* 2. *a.* 4. *q.* 1. *Et* 4. *contra cap.* 57.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod poſt Chriſtum non debuerint eſſe aliqua Sacramenta. Veniente enim veritate, debet ceſſare figura; Sed *gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, ut dicitur Joan. 1. Cum igitur ſacramenta ſint veritatis ſigna, ſive figuræ, videtur quod poſt Chriſti paſſionem ſacramenta eſſe non debuerint.

2. Præterea. Sacramenta in quibuſdam elementis conſiſtunt, ut ex ſupradictis patet: (*q. præc. ar.* 4. *&* 5.) Sed Apoſt. dicit ad Galat. 4. *Cum eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes*: nunc autem, temporis plenitudine veniente, jam non ſumus parvuli. Ergo videtur, quod non debeamus Deo ſervire ſub elementis hujus mundi, corporalibus ſacramentis utendo.

3. Præterea. *Apud Deum non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio*, ut dicitur Jacobi 1. Sed hoc videtur ad quandam mutationem divinæ vo-

luntatis pertinere, quod alia ſacramenta nunc hominibus exhibeat ad ſanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Chriſtum. Ergo videtur, quod poſt Chriſtum non debuerint alia ſacramenta inſtitui.

Sed Contra eſt, quod Aug. dicit 19. contra Fauſtum, (*c.* 13. *to.* 6.) quod *ſacramenta veteris legis ſunt ablata, quia impleta; & alia ſunt inſtituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora*.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut antiqui Patres ſalvati ſunt per fidem Chriſti venturi; ita & nos ſalvamur per fidem Chriſti jam nati, & paſſi. Sunt autem ſacramenta quædam ſigna proteſtantia fidem, qua juſtificatur homo. Oportet autem aliis ſignis ſignificari futura, præterita, & præſentia. Ut enim Aug. dicit 19. contra Fauſtum, (*cap.* 16. *ante med. to* 6.) *eadem res aliter annuntiatur facienda, aliter facta: ſicut ipſa verba*, paſſurus, & paſſus, *non ſimiliter ſonant*. Et ideo ,, oportet quædam alia ſa-,, cramenta eſſe in nova lege, quibus ſignificen-,, tur ea, quæ præceſſerunt in Chriſto, præter ſa-,, cramenta veteris legis quibus prænuntiabantur fu-,, tura.

Ad primum ergo dicendum, quod, ſicut Dion. dicit in 5. c. Eccl. hier. (*aliquant. a princ.*) ſtatus novæ legis medius eſt inter ſtatum veteris legis, cujus figuræ implentur in nova lege, & inter ſtatum gloriæ, in qua omnis nude, & perfecte manifeſtabitur veritas: & ideo tunc nulla erunt ſacramenta: Nunc autem, quandiu *per ſpeculum, & in ænigmate* cognoſcimus, ut dicitur 1. ad Cor. 13. oportet nos per aliqua ſenſibilia ſigna in ſpiritualia devenire; quod pertinet ad rationem ſacramentorum.

Ad ſecundum dicendum, quod ſacramenta veteris legis Apoſtolus, (*Galat.* 4.) vocat *egena, & infirma elementa*, quia gratiam nec continebant, nec cauſabant. Et ideo utentes illis ſacramentis dicit Apoſtolus ſub elementis mundi Deo ſerviſſe: quia ſc. nihil aliud erant, quam elementa hujus mundi. Noſtra autem ſacramenta gratiam continent, & cauſant. Et ideo non eſt de eis ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod ſicut paterfamilias non ex hoc habere monſtratur mutabilem voluntatem, quod diverſa præcepta familiæ ſuæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme, & æſtate; ita non oſtenditur aliqua mutatio eſſe circa Deum ex hoc, quod alia ſacramenta inſtituit poſt

Chri-

Chriſti adventum, & alia tempore legis: quia alia fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ; hæc autem ſunt congrua gratiæ præſentialiter demonſtrandæ.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem & directam (hæc eſt in corp.) & indirectam (hæc eſt ſolutio argumentorum, quæ *duo*, ſc. *directa*, ac *indirecta*, ubique in ſimilibus locis ſemper intelliguntur) interimas hæreſim *Catharorum* dicentium: Nulla eſſe ſacramenta in Eccleſia. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Concil. *Flor.* per hoc, quod de ſacramentis novæ legis multa tractat, materiam, & formam eorum aſſignando, &c. quod non faceret, niſi eſſent. Vide ipſum in Decreto, ſeu conſtit. ſuper unione Armen. Item a Concil. *Trid.* per hoc, quod in *ſeſſ.* 7. & de ſacramentis in communi, & de aliquibus in particulari tractat, quin & de cæteris in aliis multis ſeſſionib. Factis ergo ſuis concilia ipſa hæreſim illam omnino deſtruunt, ac reprobant. *Tertio* vides, &c.

QUÆSTIO LXII.

De principali effectu Sacamentorum, qui eſt Gratia, in ſex articulos diviſa.

Deinde conſiderandum eſt de effectu Sacramentorum. Et *Primo* de effectu eorum principali, qui eſt Gratia. *Secundo* de effectu ſecundario, qui eſt Character.

Circa primum quæruntur ſex.

Primo. Utrum ſacramenta novæ legis ſint cauſa gratiæ.
Secundo. Utrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum, & donorum.
Tertio. Utrum ſacramenta contineant gratiam.
Quarto. Utrum ſit in eis aliqua virtus ad cauſandum gratiam.
Quinto. Utrum talis virtus in ſacramentis derivetur a paſſione Chriſti.
Sexto. Utrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarent.

ARTICULUS I. 338

Utrum Sacramenta ſint cauſa gratiæ.

Inf. a. 6. & q. 64. a. 1. Et 3. d. 40. a. 3. Et 4. d. 1. qu. 1. Et ar. 4. q. 1. & a. 5. q. 1. Et 4. cont. c. 57. & 74. princ. & ver. q. 27. ar. 4. & quolib. 12. a. 16.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramenta non ſint cauſa gratiæ. Non enim idem videtur eſſe ſignum, & cauſa; eo quod ratio ſigni videtur magis effectui competere: Sed ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Non igitur eſt cauſa ejus.

2. Præterea. Nullum corporale agere poteſt in rem ſpiritualem; eo quod *agens honorabilius eſt patiente*, ut Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſim ad literam (*cap. 16. in med. to.* 3.) Sed ſubjectum gratiæ eſt mens hominis, quæ eſt res ſpiritualis. Non ergo ſacramenta poſſunt gratiam cauſare.

3. Præterea. Illud quod eſt proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui: Sed cauſare gratiam eſt proprium Dei, ſecundum illud Pſ. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Cum ergo ſacramenta conſiſtant in quibuſdam verbis, & rebus creatis, non videtur quod poſſint gratiam cauſare.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract.* 80. *a med. to.* 9.) quod *aqua* baptiſmalis *corpus tangit, & cor abluit*: Sed cor non abluitur niſi per gratiam. Ergo cauſat gratiam: & pari ratione alia Eccleſiæ ſacramenta.

Reſpondeo dicendum, quod *neceſſe eſt dicere, ſacramenta novæ legis per aliquem modum gratiam cauſare*. Manifeſtum eſt enim, quod per ſacramenta novæ legis homo Chriſto incorporatur: ſicut de baptiſmo dicit Apoſtolus Galat. 3. *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*. Non autem efficitur homo membrum Chriſti, niſi per gratiam.

Quidam tamen dicunt, quod non ſunt cauſa gratiæ aliquid operando, ſed quia Deus, ſacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur: Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione; non quod denarius ille aliquid operetur ad habendam prædictæ pecuniæ quantitatem; ſed hoc operatur ſola voluntas Regis. Unde & Bernardus dicit in quodam Sermone de cœna Domini. (*qui eſt* 1. *in cœna Domini, & inſcribitur de Baptiſmo, &c. c.* 2.).

2.) „ Sicut inveſtitur Canonicus per librum, Abbas „ per baculum, Epiſcopus per annulum; ſic diviſiones gratiarum diverſæ ſunt traditæ ſacramentis. „ Sed ſi quis recte conſideret, iſte modus non tranſcendit rationem ſigni. Nam denarius plumbeus non eſt niſi quoddam ſignum regiæ ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab illo: Similiter liber eſt quoddam ſignum, quo deſignatur traditio Canonicatus. Secundum hoc igitur ſacramenta novæ legis nihil plus eſſent, quam ſigna gratiæ; cum tamen ex multis Sanctorum auctoritatibus habeatur, quod ſacramenta novæ legis non ſolum ſignificant, ſed cauſant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod *duplex* eſt cauſa agens, *principalis*, & *inſtrumentalis*. Principalis quidem operatur per virtutem ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus; ſicut ignis ſuo calore calefacit. Et *hoc modo nihil poteſt cauſare gratiam, niſi Deus*; quia gratia nihil eſt aliud, quam quædam participata ſimilitudo divinæ naturæ, ſecundum illud 2. Petr. 1. *Magna nobis, & pretioſa promiſſa donavit, ut divinæ ſimus conſortes naturæ*. Cauſa vero inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolum per motum, quo movetur a principali agente. Unde effectus non aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti; ſicut lectus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti, quæ eſt in mente artificis. Et *hoc modo ſacramenta novæ legis gratiam cauſant*. Adhibentur enim ex divina ordinatione hominibus ad gratiam in eis cauſandam. Unde Auguſtin. dicit 19. contra Fauſt. (*c. 16. a med. to. 6.*) *Hæc omnia*, ſcil. ſacramentalia, *fiunt, & tranſeunt; virtus tamen*, ſcil. Dei, *quæ per iſta operatur, jugiter manet*. Hoc autem proprie dicitur inſtrumentum, per quod aliquis operatur. Unde & Tit. 3. dicitur: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*.

Ad primum ergo dicendum, quod cauſa principalis non proprie poteſt dici ſignum effectus, licet occulti, etiamſi ipſa ſit ſenſibilis, & manifeſta: Sed cauſa inſtrumentalis, ſi ſit manifeſta, poteſt dici ſignum effectus occulti; eo quod non ſolum eſt cauſa, ſed etiam quodammodo effectus, inquantum movetur a principali agente. Et ſecundum hoc ſacramenta novæ legis ſimul ſunt cauſæ, & ſigna. & inde eſt, quod ſicut communiter dicitur, *efficiunt quod figurant*. Ex quo etiam patet, quod habent perfecte rationem ſacramenti, inquantum ordinantur ad aliquid ſacrum, non ſolum per modum ſigni, ſed etiam per modum cauſæ.

Ad

ARTICULUS I. 338

Utrum Sacramenta ſint cauſa gratiæ.

Inf. a. 6. & q. 64. a. 1. Et 3. d. 40. a. 3. Et 4. d. 1. qu. 1. Et ar. 4. q. 1. & a. 5. q. 1. Et 4. cont. c. 57. & 74. princ. & ver. q. 27. ar. 4. & quolib. 12. a. 16.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramenta non ſint cauſa gratiæ. Non enim idem videtur eſſe ſignum, & cauſa; eo quod ratio ſigni videtur magis effectui competere: Sed ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Non igitur eſt cauſa ejus.

2. Præterea. Nullum corporale agere poteſt in rem ſpiritualem; eo quod *agens honorabilius eſt patiente*, ut Auguſt. dicit 12. ſuper Geneſim ad literam: (*cap. 16. in med. to.* 3.) Sed ſubjectum gratiæ eſt mens hominis, quæ eſt res ſpiritualis. Non ergo ſacramenta poſſunt gratiam cauſare.

3. Præterea. Illud quod eſt proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui: Sed cauſare gratiam eſt proprium Dei, ſecundum illud Pſ. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus.* Cum ergo ſacramenta conſiſtant in quibuſdam verbis, & rebus creatis, non videtur quod poſſint gratiam cauſare.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract.* 80. *a med. to.* 9.) quod *aqua* baptiſmalis *corpus tangit, & cor abluit*: Sed cor non abluitur niſi per gratiam. Ergo cauſat gratiam: & pari ratione alia Eccleſiæ ſacramenta.

Reſpondeo dicendum, quod *neceſſe eſt dicere, ſacramenta novæ legis per aliquem modum gratiam cauſare.* Manifeſtum eſt enim, quod per ſacramenta novæ legis homo Chriſto incorporatur: ſicut de baptiſmo dicit Apoſtolus Galat. 3. *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Non autem efficitur homo membrum Chriſti, niſi per gratiam.

Quidam tamen dicunt, quod non ſunt cauſa gratiæ aliquid operando, ſed quia Deus, ſacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur: Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione; non quod denarius ille aliquid operetur ad habendam prædictæ pecuniæ quantitatem; ſed hoc operatur ſola voluntas Regis. Unde & Bernardus dicit in quodam Sermone de cœna Domini. (*qui eſt* 1. *in cœna Domini, & inſcribitur: de Baptiſmo, &c. c.* 2.)

2.) „ Sicut inveſtitur Canonicus per librum, Abbas „ per baculum, Epiſcopus per annulum; ſic diviſiones gratiarum diverſæ ſunt traditæ ſacramentis. „ Sed ſi quis recte conſideret, iſte modus non tranſcendit rationem ſigni. Nam denarius plumbeus non eſt niſi quoddam ſignum regiæ ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab illo. Similiter liber eſt quoddam ſignum, quo deſignatur traditio Canonicatus. Secundum hoc igitur ſacramenta novæ legis nihil plus eſſent, quam ſigna gratiæ; cum tamen ex multis Sanctorum auctoritatibus habeatur, quod ſacramenta novæ legis non ſolum ſignificant, ſed cauſant gratiam.

Et ideo aliter dicendum, quod *duplex* eſt cauſa agens, *principalis*, & *inſtrumentalis*. Principalis quidem operatur per virtutem ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus; ſicut ignis ſuo calore calefacit. Et *hoc modo nihil poteſt cauſare gratiam, niſi Deus*: quia gratia nihil eſt aliud, quam quædam participata ſimilitudo divinæ naturæ, ſecundum illud 2. Petr. 1. *Magna nobis, & pretioſa promiſſa donavit, ut divinæ ſimus conſortes naturæ*. Cauſa vero inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolum per motum, quo movetur a principali agente. Unde effectus non aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti: ſicut lectus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti, quæ eſt in mente artificis. Et *hoc modo ſacramenta novæ legis gratiam cauſant*. Adhibentur enim ex divina ordinatione hominibus ad gratiam in eis cauſandam. Unde Auguſtin. dicit 19. contra Fauſt. (*c. 16. a med. to. 6.*) *Hæc omnia*, ſcil. ſacramentalia, *fiunt, & tranſeunt: virtus tamen*, ſcil. Dei, *quæ per iſta operatur, jugiter manet*. Hoc autem proprie dicitur inſtrumentum, per quod aliquis operatur. Unde & Tit. 3. dicitur: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*.

Ad primum ergo dicendum, quod cauſa principalis non proprie poteſt dici ſignum effectus, licet occulti, etiamſi ipſa ſit ſenſibilis, & manifeſta: Sed cauſa inſtrumentalis, ſi ſit manifeſta, poteſt dici ſignum effectus occulti; eo quod non ſolum eſt cauſa, ſed etiam quodammodo effectus, inquantum movetur a principali agente. Et ſecundum hoc ſacramenta novæ legis ſimul ſunt cauſæ, & ſigna. & inde eſt, quod ſicut communiter dicitur, *efficiunt quod figurant*. Ex quo etiam patet, quod habent perfecte rationem ſacramenti, inquantum ordinantur ad aliquid ſacrum, non ſolum per modum ſigni, ſed etiam per modum cauſæ.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quod inſtrumentum habet *duas* actiones: *Unam* inſtrumentalem, ſecundum quam operatur non in virtute propria, ſed virtute principalis agentis: *Aliam* autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam: ſicut ſecuri competit ſcindere ratione ſuæ acuitatis, facere autem lectum, inquantum eſt inſtrumentum artis: non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam: ſcindendo enim facit lectum. Et ſimiliter ſacramenta corporalia per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem inſtrumentalem ex virtute divina circa animam: Sicut aqua baptiſmi abluendo corpus ſecundum propriam virtutem abluit animam, inquantum eſt inſtrumentum virtutis divinæ. nam ex anima, & corpore unum fit. Et hoc eſt quod Aug. dicit, (*loc. ſup. cit.*) quod *corpus tangit, & cor abluit*.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de eo, quod eſt cauſa gratiæ per modum principalis agentis. hoc enim eſt proprium Dei, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Lutheri* dicentis; ſacramenta novæ legis dare gratiam his, qui non ponunt obicem, hæretica eſt, licet uſitata ſententia. Item hæreſim *Armenorum* dicentium: ſacramentum nullum conferre gratiam, nec poſſe; quantumlibet ad ejus ſuſceptionem animam ſuam quis præparet. Nec poteſt dici, quod loquuntur de dare gratiam per modum principalis agentis; quoniam ſententia uſitata in contrarium, quam oppugnare intendunt, non loquitur, niſi de dare gratiam per modum ſecundarii, ideſt inſtrumentalis, agentis. Patet enim, quod nullus umquam ſapiens poſuit, ſacramenta dare gratiam per modum principalis cauſæ: tantum abeſt, ut ſententia hæc in iſto ſenſu ſit uſitata. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas: has merito damnari a Concilio *Florentin.* in Decreto, ſeu conſtitution. ſuper union. Armenor. „ Novæ le„ gis ſacramenta multum a ſacramentis differunt „ antiquæ legis. Illa enim non cauſabant gratiam, „ ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam fi„ gurabant. Hæc vero noſtra & continent gratiam, „ & ipſam digne ſumentibus conferunt. *Hæc ibi.*

„ *Item*

„ *Item a Concilio* Trident. *ſeſſion. 7. de ſacramentis*, *cano.* 2. Si quis dixerit, novæ legis ſacramenta a ſacramentis antiquæ legis non differre: niſi, quia ceremoniæ ſunt aliæ, & alii ritus externi: Anathema ſit. *Hæc ibi*. *Et can. 6.* Si quis dixerit, ſacramenta novæ legis non continere gratiam, qnam ſignificant: Aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre: quaſi ſigna tantum externa ſint acceptæ per fidem gratiæ, vel juſtitiæ; & notæ quædam Chriſtianæ profeſſionis, quibus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelibus: Anathema ſit: *& can. 7.* Si quis dixerit: non dari gratiam per hujuſmodi ſacramenta ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiamſi rite ea ſuſcipiant: ſed aliquando, & aliquibus: Anathema ſit. „ Hæc ibi. Item a Papa *Leone Decimo* in ſua Bulla contra errores Lutheri. De qua vide in *Addit. q.* 8. *art.* 1. *appen.* Item a D. Aug. ut eſt *in argum. cont.* Item ab Additio. *articulorum num.* 68. *Elucid.* Cæterum, ne mireris, nec in vera fide ullo modo vacilles, propter hoc, quod *Lutherum* (ut ſimiles) catholicis imponentem hæreſim audiſti: quoniam, his mendaciis, ad vafre decipiendum ſimplicium animas, eos uti contra Eccleſiam Catholicam, docuit hæreticorum magiſter, & pater, ſcilicet, diabolus. Sed, ut deludantur illuſores (ut oportet) vide omnino Veritates aureas ſuper totam legem veterem, *Numer. 16. concl. 2. ad longum*, & *Deuter. 17. concl.* 7. 8. 9. Item Compen. Alber. Magn. *lib. 7. cap. 9. ſchol. Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 339

Utrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum, & donorum.

Inf. q. 72. a. 7. ad 2. Et 4. diſ. 7. q. 2. art. 1. q. 3. & diſt. 17. qu. 1. art. 4. qu. 5.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod gratia ſacramentalis non addat aliquid ſuper gratiam virtutum, & donorum. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur anima ſufficienter, & quantum ad eſſentiam animæ, & quandum ad potentias ejus, ut patet ex his quæ in ſecunda parte dicta ſunt: (1. 2. *qu.* 110. *ar.* 3. *&* 4.) Sed gratia ordinatur ad animi-

nimæ perfectionem : Ergo gratia ſacramentalis non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum, & donorum.

2. Præterea. Defectus animæ ex peccatis cauſantur: Sed omnia peccata ſufficienter excluduntur per gratiam virtutum, & donorum: quia nullum eſt peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo ſacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum, & donorum.

3. Præterea. Omnis additio, vel ſubtractio in formis variat ſpeciem, ut dicitur 8. Metaphyſ. (*tex.* 10. *tom.* 3.) Si ergo gratia ſacramentalis addat aliquid ſuper gratiam virtutum, & donorum, ſequitur quod æquivoce dicatur gratia: Et ſic nihil certum nobis oſtenditur ex hoc, quod ſacramenta dicuntur gratiam cauſare.

Sed Contra eſt, quod ſi gratia ſacramentalis non addit aliquid ſuper gratiam donorum, & virtutum, fruſtra ſacramenta habentibus & dona, & virtutes conferrentur: In operibus autem Dei nihil eſt fruſtra. Ergo videtur, quod gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum, & donorum.

Reſpondeo dicendum, quod ſicut in 2. parte dictum eſt, (1. 2. *qu.* 110. *art.* 3. & 4.) gratia ſecundum ſe conſiderata perficit eſſentiam animæ, inquantum participat quandam ſimilitudinem divini eſſe; Et ſicut ab eſſentia animæ fluunt ejus potentiæ; ita a gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes, & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad ſuos actus. Ordinantur autem ſacramenta ad quoſdam ſpeciales effectus neceſſarios in vita Chriſtiana: ſicut baptiſmus ordinatur ad quandam ſpiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis, & fit membrum Chriſti: qui quidem effectus eſt aliquid ſpeciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio eſt in aliis ſacramentis. Sicut igitur virtutes, & dona addunt ſuper gratiam communiter dictam quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita *gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes, & quoddam divinum auxilium ad conſequendum ſacramenti finem.* Et per hunc modum gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam virtutum, & donorum.

Ad primum ergo dicendum, quod gratia virtutum, & donorum ſufficienter perficit eſſentiam, & potentias animæ; quantum ad generalem ordinationem actuum animæ: ſed quantum ad quoſdam effectus ſpecia-

cíales, qui requiruntur in vita Chriſtiana, requiritur ſacramentalis gratia.

Ad ſecundum dicendum, quod per virtutes, & dona excluduntur ſufficienter vitia, & peccata, quantum ad præſens, & futurum; inquantum ſcilicet impeditur homo per virtutes, & dona a peccando: ſed quantum ad præterita peccata, quæ tranſeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium ſpecialiter per ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod ratio ſacramentalis gratiæ ſe habet ad gratiam communiter dictam, ſicut ratio ſpeciei ad genus. Unde ſicut non æquivoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine ſumptum; ita non æquivoce dicitur gratia communiter ſumpta, & gratia ſacramentalis.

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem tamquam in radice, interimas hæreſim *Lutheri* dicentis, omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, & æqualem habere poteſtatem, nulla ſtatus, aut ſexus diſcretione facta. Item *Pauperum de Lugduno* (ut refert Summa fratris Yconeti, in Bibliotheca Vaticana Romæ manuſcripta) dicentium: Abſolvere poteſt, & pœnitentiam injungere quilibet bonus, & ſciens laicus. Hos enim omnes impugnat, & expugnat præſens art.: dum gratiam ſacramentalem addere ſuper gratiam communiter dictam, virtutumque, ac donorum determinat: cujus oppoſitum, tamquam radicem ſuam, prædictæ hæreſes ſupponebant. Nam, ſi quoſlibet bonos volunt eſſe ſacerdotes, & æqualem poteſtatem ſine differentia habere: utrique manifeſtant ex terminis his, quod gratia ſacramentalis, ſecundum ſeipſos, nihil addit ſupra gratiam virtutum, & donorum. Quid enim addat, ſi pari gratia laici cum fœminis etiam ad ſacerdotum ſacramento ordinis inſignitorum munia concurrunt? *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, prædictas hæreſes merito damnari a Concil. *Trident.* ſeſſ. 7. de ſacramentis, canon. 10. *ſi quis dixerit, Chriſtianos omnes in verbo, & omnibus ſacramentis adminiſtrandis habere poteſtatem: anathema ſit*. Hæc ibi. Item a Conc. *Rhemenſi*, quod & per hoc præſentem art. concluſionem de additione gratiæ ſacramentalis, confirmat (ut conſideranti patet.) Dicit ergo, ut legitur in Decr. de conſecrat. diſtinct. 2. „ Pervenit ad notitiam „ noſtram, quod quidam presbyteri in tantum parvi „ pendebant divina myſteria, ut laico, vel fœminæ

„ ſacrum corpus Domini tradant ad deferendum in„ firmis; & quibus prohibetur, ne ſacrarium ingre„ diantur, nec ad altare appropinquent, illis ſancta „ ſanctorum committuntur. Quod, quam ſit horri„ bile, quamque deteſtabile, omnium religioſorum „ animadvertit prudentia. Igitur interdicit per omnia „ ſynodus: ne talis temeraria præſumptio ulterius „ fiat: ſed omnino presbyter per ſemetipſum infir„ mum communicet. Quod ſi aliter fecerit, gradus „ ſui periculo ſubjacebit. „ Hæc ibi. Ex quibus ad literam patet a fortiori: quam eſſe horribiliores, deteſtabilioreſque hæreſes prædictas voluerit intelligi concilium: eaſque pro talibus acrimonia vehementiori condemnare. Si enim laicos nec deferre ſacrum Domini corpus quamvis ex commiſſione presbyteri imprudentiſſima, ſynodus cum patientia non poteſt audire, quin ſancto zelo ad vindictam tanti criminis accendatur; quantam putas indignationem juſtiſſimam effunderet in eos, qui & conſecrare, & abſolvere laicis etiam fœminis (reclamante omni rationis dictamine) auſu temerario, auræque popularis nimium avido, concedere non erubeſcunt? Cæterum, quia ſatis abunde talia monſtra alibi damnata fuerunt, ideo brevitati ſtudentes illuc te remittimus. Vide igitur 2. 2. *ar. num.* 81. *Elucidat.* 8. & *Addit. art. num.* 28. 29. 31. 73. 74. 78. 123. 147. *Elucidat.* & veritates aureas ſuper legem veterem; *Exod.* 28. *concluſ.* 1. Quæ omnia per hoc, quod hæreſes illas reprobant; eodem tenore præſentem D. Thomæ art. ſententialiter, tanquam veritatem ipſius præſupponentia comprobant. *Tertio* igitur vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, &c.

ARTICULUS III. 340

Utrum Sacramenta novæ legis contineant gratiam.

4. *diſt.* 2. *ar.* 4. *q.* 4. *Et ver. q.* 27. *art.* 7.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Sacramenta novæ legis non contineant gratiam. Contentum enim videtur eſſe in continente: Sed gratia non eſt in ſacramento neque ſicut in ſubjecto (quia ſubjectum gratiæ non eſt corpus, ſed ſpiritus) neque ſicut in vaſe; quia *vas eſt locus mobilis*, ut dicitur in 4. Phyſic. (*tex.* 41. *tom.* 2.) eſſe autem in loco non convenit accidenti. Ergo videtur, quod ſacramenta novæ legis non contineant gratiam.

2. Præ-

2. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hoc, quod homines per ea gratiam conſequantur: Sed gratia, cum ſit accidens, non poteſt tranſire de ſubjecto in ſubjectum. Ergo pro nihilo eſſet gratia in ſacramentis.

3. Præterea. Spirituale non continetur a corporali, etiamſi in eo ſit: non enim anima continetur a corpore, ſed potius continet corpus. Ergo videtur, quod gratia, cum ſit quiddam ſpirituale, non contineatur in ſacramento corporali.

Sed Contra eſt, quod Hugo de ſancto Victore (*lib.* 1. *de Sacram. par.* 9. *cap.* 2.) dicit, quod *ſacramentum ex ſanctificatione inviſibilem gratiam continet*.

Reſpondeo dicendum, quod *multis modis* aliquid dicitur eſſe in alio: Inter quos *duplici* modo gratia eſt in ſacramentis: *Uno modo* ſicut in ſigno: nam ſacramentum eſt ſignum gratiæ; *Alio modo* ſicut in cauſa: nam, ſicut dictum eſt, (*a.* 1. *hu. qu.*) ſacramentum novæ legis eſt inſtrumentalis gratiæ cauſa. „ *Unde* gratia eſt in ſacramento novæ legis, non „ quidem ſecundum ſimilitudinem ſpeciei (ſicut effe„ ctus eſt in cauſa univoca) neque etiam ſecundum „ aliquam formam propriam, & permanentem, & „ proportionatam ad talem effectum, ſicut ſunt effe„ ctus in cauſis non univocis, *puta res generatæ in* „ *ſole*; ſed ſecundum quandam inſtrumentalem vir„ tutem, „ quæ eſt fluens, & incompleta in eſſe naturæ, ut infra dicetur. (*art. ſeq.*)

Ad primum ergo dicendum, quod gratia non dicitur eſſe in ſacramento, ſicut in ſubjecto, neque ſicut in vaſe, prout vas eſt locus quidam: ſed prout vas dicitur inſtrumentum alicujus operis faciendi: ſecundum quod dicitur Ezech. 9. *Unuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua*.

Ad ſecundum dicendum, quod quamvis accidens non tranſeat a ſubjecto in ſubjectum, tranſit tamen a cauſa per inſtrumentum aliqualiter in ſubjectum, non ut eodem modo ſit in eis, ſed in unoquoque ſecundum propriam rationem.

Ad tertium dicendum, quod ſpirituale exiſtens perfecte in aliquo continet ipſum, & non continetur ab eo. Sed gratia eſt in ſacramento ſecundum eſſe fluens, & incompletum. Et ideo non inconvenienter ſacramentum dicitur continere gratiam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem tanquam ex conſequenti, interimas hæreſim *Lutheri* dicentis : Sacramentis Chriſti non tolli peccata, ſed relicta non imputari ; permanentia velari, non ablui . Dixi ly *ex conſequenti* : quia ex hoc, quod ſacramenta continent inſtrumentaliter, ideſt, ſecundum eſſe fluens, gratiam, ſequitur, quod ſacramentis ipſis peccata hominum vere tollantur, & abluantur . Alioquin vere non continerent gratiam ſecundum eſſe fluens , ſcilicet in recipientes ipſa ſacramenta. Contra hæreſim autem iſtam directe eſt art. primus ; quod ea dare gratiam , qua vere deleantur peccata, determinat. Vide ergo tu illic, & ejus appen. ſi eam de directo etiam profligare volueris. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, eam merito damnari ex conſequenti a Conc. *Florent.* & *Trid.* quatenus dicunt, quod ſacramenta noſtra continent gratiam . Nam eadem concilia, quatenus ſacramenta dare gratiam definiunt , damnant directe eandem hæreſim . Sed per rationem artic. *primi*, tunc , ſcilicet , quando de directo eam expugnant, oſtenduntur, id merito facere . Vide igitur concilia ipſa in *art.* 11 *appen.* de continentia gratiæ in ſpeciali decernentia . Hinc de fide catholica tenendum eſſe cognoſces & ibi, & hic poſitas art. concluſ. Id, quod & tu ſemper ubique per te obſervabis eſſe dicendum : quotieſcumque aliquid in art. dictum inveneris a concilio aliquo ſacro, vel a Summo Pontifice, eſſe tanquam Eccleſiæ dogma determinatum . Hæc dicta ſint pro regula univerſaliſſima , & diligentiſſime practicanda : ne ſanctiones dogmatum Eccleſiaſticorum factæ nobis videantur incaſſum, immo & (vitio noſtræ ignorantiæ tamen) in damnationem a legitimis Concil., & Summis Pontificibus. *Tertio* vides : quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS IV. 341

Utrum in Sacramentis ſit aliqua virtus gratiæ cauſativa.

Inf. q. 78. a. 4. Et 4. d. 1. q. 1. a. 4. q. 2. & d. 8. q. 2. ar. 3. & quol. 12. a. 15.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod in Sacramentis non ſit aliqua virtus gratiæ cauſativa. Virtus enim gratiæ cauſativa eſt virtus ſpiritualis: Sed in corpore non poteſt eſſe virtus ſpiritualis: neque ita quod ſit propria ei; quia virtus fluit ab eſſentia rei: & ita non poteſt eam tranſcendere: neque ita quod recipiat eam ab alio; quia quod recipitur ab aliquo, eſt in eo per modum recipientis. Ergo in ſacramentis non poteſt eſſe aliqua virtus gratiæ cauſativa.

2. Præterea. Omne quod eſt, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: Sed non eſt dare, in quo genere entis ſit talis virtus, ut patet diſcurrenti per ſingula. Nec etiam poteſt reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim eſt inter minima bona; quia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis: neque etiam inter media bona, cujuſmodi ſunt potentiæ animæ, quæ ſunt quædam potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona; quia nec eſt gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur, quod in ſacramentis nulla ſit virtus gratiæ cauſativa.

3. Præterea. Si talis virtus eſt in ſacramentis, non cauſatur in eis niſi per creationem a Deo: Sed inconveniens videtur, quod tam nobilis creatura ſtatim eſſe deſinat, ſacramento perfecto. Ergo videtur quod nulla virtus ſit in ſacramentis ad gratiam cauſandam.

4. Præterea. Idem non poteſt eſſe in diverſis: Sed ad ſacramenta concurrunt diverſa, ſc. verba, & res: unius autem ſacramenti non poteſt eſſe niſi virtus una. Ergo videtur, quod in ſacramentis nulla ſit virtus.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Jo. (*tract. 80. a med. to. 9.*) *Unde tanta vis aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Et Beda dicit, (*cap. 10. in Luc. ſup. illud Lucæ 3. Factum eſt autem*) quod *Dominus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regenerativam contulit aquis.*

Reſpondeo dicendum, quod illi qui ponunt, quod ſa-

ſacramenta non cauſant gratiam, niſi per quandam concomitantiam, ponunt quod in ſacramento non ſit aliqua virtus, quæ operetur ad ſacramenti effectum: eſt tamen virtus divina ſacramento aſſiſtens, quæ ſacramentalem effectum operatur.

Sed ponendo quod ſacramentum eſt inſtrumentalis cauſa gratiæ, *neceſſe eſt ſimul ponere, quod in ſacramento ſit quædam virtus inſtrumentalis ad inducendum ſacramentalem effectum*. Et hæc quidem virtus proportionatur inſtrumento. Unde comparatur ad virtutem abſolutam, & perfectam alicujus rei, ſicut comparatur inſtrumentum ad agens principale. inſtrumentum enim, ut dictum eſt (*ar.* 1. *hu. qu.*) non operatur, niſi inquantum eſt motum a principali agente, quod per ſe operatur. & ideo virtus principalis agentis habet permanens, & completum eſſe in natura: virtus autem inſtrumentalis habet eſſe tranſiens ex uno in aliud, & incompletum: ſicut & motus eſt actus imperfectus ab agente in patiens.

Ad primum ergo dicendum, quod virtus ſpiritualis non poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis, & completæ, ſicut ratio probat. Nihil tamen prohibet, in corpore eſſe virtutem ſpiritualem inſtrumentaliter; inquantum ſcil. corpus poteſt moveri ab aliqua ſubſtantia ſpirituali ad aliquem effectum ſpiritualem inducendum: ſicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mentis. Et hoc modo vis ſpiritualis eſt in ſacramentis, inquantum ordinantur a Deo ad effectum ſpiritualem.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut motus, eo quod eſt actus imperfectus, non proprie eſt in aliquo genere, ſed reducitur ad genus actus perfecti; (ſicut alteratio ad qualitatem) ita virtus inſtrumentalis non eſt, proprie loquendo, in aliquo genere, ſed reducitur ad genus, & ſpeciem virtutis perfectæ.

Ad tertium dicendum, quod ſicut virtus inſtrumentalis acquiritur inſtrumento ex hoc ipſo, quod movetur ab agente principali: ita & ſacramentum conſequitur ſpiritualem virtutem ex benedictione Chriſti, & applicatione miniſtri ad uſum ſacramenti. Unde Auguſt. dicit in quoddam Sermone de Epiphania: „Nec mirum, quod aquam, hoc eſt ſubſtantiam „corporalem, ad purificandam animam dicimus per„venire: pervenit plane, & penetrat conſcientiæ „univerſæ latibula. quamvis enim ſit ſubtilis, & „tenuis; benedictione tamen Chriſti facta ſubtilior,

„oc-

„ occultas vitæ cauſas, ac ſecreta mentis ſubtili ro-
„ re pertranſit.

Ad quartum dicendum, quod ſicut eadem vis principalis agentis inſtrumentaliter invenitur in omnibus inſtrumentis ordinatis ad effectum, prout ſunt quodam ordine unum: ita etiam eadem vis ſacramentalis invenitur in verbis, & rebus, prout ex verbis, & rebus perficitur unum ſacramentum.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Catharorum* (ut refert Card. Turrecremata, De Eccleſ. *l.* 4. *c.* 15.) dicentium, quod ſacramenta omnia Eccleſiæ nihil proſunt ad ſalutem. Art. enim præſens S. Doctoris per hoc, quod ſacramenta habere vim gratiæ cauſativam demonſtrat, opponitur directe contra illam hæreſim (ut patet) & ipſam expugnat. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, eandem merito damnari a conciliis, *ſup. qu.* 2. *ar.* 1. *appen.* & hac *qu.* 3. *ar.* 1. *append.* adductis. item a D. Auguſt. & Beda, ſecundum quod adducuntur *in argu. cont.* Item a Conc. *Trident.* quod tanquam propius ad concluſio. art. accedens dicit in ſeſſ. 7. de ſacramentis cano. 8. *Si quis dixerit, per novæ legis ſacramenta ex opere operato non conferri gratiam: Anathema ſit.* Hæc ibi. Ubi patet: quod concilium vult non ſufficere confiteri, quod ſacramenta ipſa conferant gratiam (quod jam determinarat *canon.* 6.) ſed requiri hanc confeſſionem ſcil. quod ipſa ex opere operato conferant eam. Eſt ergo de fide catholica tenendum, quod noſtra ſacramenta gratiam conferunt ex opere operato. Id; quod S. Doctor hoc in loco intellexit per ly *in ſacramento eſt virtus inſtrumentalis ad inducendum ſacramentalem effectum*, hoc eſt, in ſacramentis eſt virtus gratiæ cauſativa. Rurſus. Cum, ponendo, quod ſacramentum eſt inſtrumentalis cauſa gratiæ, ideſt, quod cauſat gratiam, neceſſe ſit, ſimul ponere, quod in ſacramento ſit illa virtus cauſativa gratiæ (ut dicit text. corpor.) patet: quod Conc. *Florentin.* ponit ſententialiter, iſtam virtutem gratiæ, cauſativam in ſacramentis eſſe, quando expreſſe ponit, ipſa ſacramenta cauſare, ſeu conferre gratiam (ut recitatur *art.* 1. *append.*) Vide regulam univerſaliſſimam de dogmatibus Eccleſiæ, ſupra *art.* 3. *appen. circa fin.* Nam debent anteponi quibuſcunque doctorum dictis, 2. 2. *quæſt.* 10. *art.* 12. *corp. princ.* cum Eccleſia ſit regula infallibilis in his, quæ fidei ſunt, 2. 2. *q.* 5. *a.* 5. *cor.*

Et

Et conſequenter, ſi qua quorumcumque illorum dicta videantur diſſonare a determinatis ab Eccleſia, ſunt ad limam Eccleſiæ (meliori modo, quo poteſt) corrigenda; & non e converſo, ideſt non ſunt revocanda in dubium, quæ ante ipſius determinationem erant dubioſa propter cujuſvis opinionem, ſententiam, vel auctoritatem, 2. 2. *q.* 11. *a.* 2. *ad* 3. Vide & ib. *q.* 1. *a.* 10. *cor.* ad propoſitum iſtud, quatenus opus eſt, applicando. Hæc ad ſalutem neceſſaria pro nunc dicta ſint; licet ab art. præſentis textu videamur parum (ſed tamen pro zelo animarum) digreſſi. *Tertio* vides: quomodo &c.

ARTICULUS V. 342

Utrum Sacramenta novæ legis habeant virtutem ex paſſione Chriſti.

Inf. qu. 64. *a.* 2. *Et* 4. *d.* 1. *qu.* 1. *art.* 4. *q.* 3. *&* *d.* 5. *qu.* 2. *art.* 2. *qu.* 1.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramenta novæ legis non habeant virtutem ex paſſione Chriſti. Virtus enim ſacramentorum eſt ad gratiam cauſandam in anima, per quam ſpiritualiter vivit: Sed, ſicut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract.* 19. *a med. tom.* 9.) *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas; ſecundum autem quod eſt caro factum, vivificat corpora.* Cum igitur paſſio Chriſti pertineat ad Verbum, ſecundum quod eſt caro factum, videtur quod non poſſit cauſare virtutem ſacramentorum.

2. Præterea. Virtus ſacramentorum videtur ex fide dependere: quia, ſicut dicit Auguſt. ſuper Jo. (*tract.* 80. *a med. to.* 9.) Verbum Dei perficit Sacramentum, *non quia dicitur, ſed quia creditur:* Sed fides noſtra non ſolum reſpicit paſſionem Chriſti, ſed etiam alia myſteria humanitatis ipſius, & principalius etiam divinitatem ejus. Ergo videtur, quod ſacramenta non habeant ſpecialiter virtutem a paſſione Chriſti.

3. Præterea. Sacramenta ordinantur ad hominum juſtificationem, ſecundum illud 1. ad Cor. 6. *Abluti eſtis, & juſtificati eſtis:* Sed juſtificatio attribuitur reſurrectioni, ſecundum illud Rom. 4. *Reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Ergo videtur, quod ſacramenta magis habeant virtutem a reſurrectione Chriſti, quam ab ejus paſſione.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Rom. 5. *In ſimilitudinem prævaricationis Adæ* &c. dicit Gloſſa: (*ord.*

(*ord.*) *Ex latere Chriſti dormientis in cruce fluxerunt ſacramenta, per quæ ſalvata eſt Eccleſia*. Sic ergo ſacramenta videntur habere virtutem ex paſſione Chriſti.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt (*a. 1. hu. q.*) ſacramentum operatur ad gratiam cauſandam per modum inſtrumenti. Eſt autem *duplex* inſtrumentum: *unum* quidem ſeparatum, ut baculus: *aliud* autem conjunctum; ut manus. Per inſtrumentum autem conjunctum movetur inſtrumentum ſeparatum, ſicut baculus per manum. Principalis autem cauſa efficiens gratiæ eſt ipſe Deus, ad quem comparatur humanitas Chriſti, ſicut inſtrumentum conjunctum, ſacramentum autem, ſicut inſtrumentum ſeparatum. Et ideo oportet, quod virtus ſalutifera a divinitate Chriſti per ejus humanitatem in ipſa ſacramenta derivetur. Gratia autem ſacramentalis ad *duo* præcipue ordinari videtur; videlicet *ad* tollendos defectus præteritorum peccatorum, inquantum tranſeunt actu, & remanent reatu; & iterum *ad* perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum religionem vitæ Chriſtianæ. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ ſupra dicta ſunt, (*q. 48. & 49.*) quod Chriſtus liberavit nos a peccatis noſtris, præcipue per ſuam paſſionem, non ſolum efficienter, & meritorie, ſed etiam ſatisfactorie. Similiter etiam per ſuam paſſionem initiavit ritum Chriſtianæ religionis, *offerens ſeipſum oblationem, & hoſtiam Deo*, ut dicitur Epheſ. 5. Unde manifeſtum eſt, quod *ſacramenta Eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti*, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per ſuſceptionem ſacramentorum: In cujus ſignum de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt aqua, & ſanguis, quorum *unum* pertinet ad baptiſmum, *aliud* ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſſima ſacramenta.

Ad primum ergo dicendum, quod *Verbum, prout erat in principio apud Deum, vivificat animas*, ſicut agens principale: caro tamen ejus, & myſteria in ea perpetrata operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam, ad vitam autem corporis non ſolum inſtrumentaliter, ſed etiam per quandam exemplaritatem ut ſupra dictum eſt. (*q. 56. a. 1. ad 3.*)

Ad ſecundum dicendum, quod per fidem Chriſtus habitat in nobis, ut dicitur Epheſ. 3. Et ideo virtus Chriſti copulatur nobis per fidem. Virtus autem remiſſivà peccatorum ſpeciali quodam modo pertinet ad paſſionem ipſius Chriſti. Et ideo per fidem paſſionis ejus ſpecialiter homines liberantur a peccatis, ſecundum illud Rom. 3. *Quem propoſuit Deus propitia-*

torem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideo virtus ſacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue eſt ex fide paſſionis Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod juſtificatio attribuitur reſurrectioni ratione termini *ad quem*, qui eſt novitas vitæ per gratiam; attribuitur tamen paſſioni ratione termini *a quo*, ſc. quantum ad dimiſſionem culpę.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*; quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, Conciliis, & Aug. quod ſacramenta habent virtutem ex paſſione Chriſti. A D. Auguſt. quidem: ut eſt *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Heb. 9. *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.* Cum enim per ſacramenta fiat peccatorum remiſſio, (ut ſæpius patet ex Apoſt.) ſequitur manifeſte, quod ipſe per illa verba, applicata ad figuratum, voluit dicere, quod ſacramenta habent ſuam vim ex ſanguinolenta paſſione Chriſti. Item per hoc, quod dicitur Rom. 6. *An ignoratis; quia, quicumque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus?* Hoc eſt, in propoſito. Tam manifeſtum eſt, ut ignorare non deberetis, quod baptiſmus Chriſti (per hunc a ſimili in hoc cointellige alia ſacramenta) habet virtutem ſuam ex paſſione ipſius: Unde & ad hujus confirmationem, ſanctificatis per ſacramenta dixit B. Petrus Apoſtolus, quod erant electi, renati, & ſanctificati in aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti. Volens per hoc oſtendere, quod meritum ſanguinis ejus nobis per ſacramenta communicatur: id, quod redit in idem, dicendo, quod ſacramenta vim ſuam trahunt a paſſione Chriſti. A Concilio autem *Flor.* per hoc, quod dicit, noſtra ſacramenta conferre gratiam (ut patet *a. 1. ap.*) Gratia enim cum remittantur peccata, & ſine ſanguinis effuſione non fiat remiſſio peccatorum (ut nunc ſup. ex Apoſtolo dictum eſt) ſequitur aperte, quod Concilium illud ſic dicendo affirmavit intentum noſtrum, ſcil. quod ex paſſione Chriſti derivatur virtus ſacramentorum. A Concilio quoque *Trident.* per hoc, quod inquit ſeſſ. 5. Decr. de pec. orig. „ Si quis negat, ipſum Chriſti „ meritum, qui nos Deo reconciliavit in ſanguine „ ſuo, per baptiſmi ſacramentum in forma Eccleſiæ „ rite collatum tam adultis, quam parvulis, applicari: Anathema ſit. Quia non eſt aliud nomen ſub „ cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri. Unde eſt illa vox, Ecce agnus Dei: Ecce, qui tollit peccata mundi. *Et illa*. Quicumque

„ ba-

„ baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. „ Hæc ibi. A Concilio etiam *Viennenſi*, ut habetur in libro Clementinarum tit. *de ſum. Trin. & fid. cath.* „ In na-„ tura aſſumpta Dei verbum, emiſſo jam ſpiritu, „ perforari lancea ſuſtinuit latus ſuum: ut exinde „ profluentibus undis aquæ, & ſanguinis formaretur „ unica, & immaculata, ac virgo ſancta mater Ec-„ cleſia, conjux Chriſti. „ Hæc ibi. Patet ſiquidem, quod Eccleſia formatur per ſacramenta, ideſt, generatur, & creſcit: & conſequenter patet, quod per illud dictum ſynodus notificavit, quod ſacramenta Eccleſiæ ex morte Chriſti vim trahunt. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 343

Utrum Sacramenta veteris legis gratiam cauſarent.

1. 2. *q.* 103. *a.* 2. *&* *q.* 107. *a.* 1. *ad* 3. *Et* 4. *d.* 1. *qu.* 1. *art.* 5. *qu.* 1.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod etiam Sacramenta veteris legis gratiam cauſarent. Quia, ſicut dictum eſt, (*art. præc.*) ſacramenta novæ legis habent efficaciam ex fide paſſionis Chriſti: Sed fides paſſionis Chriſti fuit in veteri lege, ſicut & in nova: *habemus* enim *eundem ſpiritum fidei*, ut habetur 2. Cor. 4. Sicut ergo ſacramenta novæ legis conferunt gratiam, ita etiam ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.

2. Præterea. Sanctificatio non fit niſi per gratiam: Sed per ſacramenta veteris legis homines ſanctificabantur. dicitur enim Levit. 8. *Cumque ſanctificaſſet Moyſes Aaron, & filios ejus in veſtitu ſuo*, &c. Ergo videtur, quod ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.

3. Præterea. Sicut Beda dicit in Homilia circumciſionis, (*inter princ. & med. & eſt inter hom. hyem. de SS.*) *idem ſalutiferæ curationis auxilium circumciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptiſmus agere revelatæ tempore gratiæ conſuevit*: Sed baptiſmus nunc confert gratiam. Ergo circumciſio gratiam conferebat, & pari ratione alia ſacramenta legalia: quia ſicut baptiſmus eſt janua ſacramentorum novæ legis, ita & circumciſio erat janua ſacramentorum veteris legis. propter quod & Apoſt. dicit Gal. 5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.*

Sed Contra eſt, quod Gal. 4. dicitur: *Convertimini*

ni iterum ad infirma, & egena elementa: Glo. (*ord.*) ideſt *ad legem*, *quæ dicitur infirma*, *quia perfectè non juſtificat*: Sed gratia perfectè juſtificat. Ergo ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

Reſpondeo dicendum, quod *non poteſt dici*, *quod ſacramenta veteris legis conferrent gratiam juſtificantem per ſeipſa*, *ideſt propria virtute*: quia ſic non fuiſſet neceſſaria paſſio Chriſti, ſecundum illud Gal. 2. *Si ex lege eſt juſtitia*, *Chriſtus gratis mortuus eſt*. Sed *nec poteſt dici*, *quod ex paſſione Chriſti virtu tem haberent conferendi gratiam juſtificandi*. Sicut enim ex prædictis patet, (*ar. præc.*) virtus paſſionis Chriſti copulatur nobis per fidem, & ſacramenta: Differenter tamen: Nam continuatio, quæ eſt per fidem, fit per actum animæ; continuatio autem, quæ eſt per ſacramenta, fit per uſum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet, id quod eſt poſterius tempore, antequam ſit, movere, ſecundum quod præcedit in actu animæ: ſicut finis, qui eſt poſterior tempore, movet agentem, ſecundum quod eſt apprehenſus, & deſideratus ab ipſo: Sed illud quod nondum eſt in rerum natura, non movet ſecundum uſum exteriorum rerum. unde cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior in eſſe ordine durationis, ſicut cauſa finalis. Sic ergo manifeſtum eſt, quod a paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ juſtificationis, convenienter derivatur virtus juſtificativa ad ſacramenta novæ legis, non autem ad ſacramenta veteris legis: Et tamen per fidem paſſionis Chriſti juſtificabantur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis erant quædam illius fidei proteſtationes, inquantum ſignificabant paſſionem Chriſti, & effectus ejus. Sic ergo patet, quod ſacramenta veteris legis non habebant in ſe aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam juſtificantem; ſed ſolum ſignificabant fidem, per quam juſtificabantur.

Ad primum ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de paſſione Chriſti futura, quæ ſecundum quod erat in apprehenſione animæ, poterat juſtificare: Sed nos habemus fidem de paſſione Chriſti præcedenti, quæ poteſt juſtificare etiam ſecundum realem uſum ſacramentalium rerum, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad ſecundum dicendum, quod illa ſanctificatio erat figuralis: per hoc enim ſanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui divino ſecundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum paſſionem Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod de circumciſione mul-

ti-

tiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod per circumciſionem non conferebatur gratia, ſed ſolum auferebatur peccatum.

Sed hoc non poteſt eſſe: quia homo non juſtificatur a peccato niſi per gratiam, ſecundum illud Rom. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*.

Et ideo alii dixerunt, quod per circumciſionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotivos culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitivos gratiæ.

Sed hoc etiam videtur eſſe falſum: quia per circumciſionem dabatur pueris facultas perveniendi ad gloriam, quæ eſt ultimus effectus poſitivus gratiæ: Et propterea, ſecundum ordinem cauſæ formalis, priores ſunt naturaliter effectus poſitivi, quam privativi; licet ſecundum ordinem cauſæ materialis ſit e converſo: forma enim non excludit privationem, niſi informando ſubjectum.

Et ideo alii dicunt, quod circumciſio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum poſitivum, qui eſt facere dignum vita æterna; non tamen quantum ad hoc quod eſt reprimere concupiſcentiam impellentem ad peccandum: quod aliquando mihi viſum eſt. (4. *d.* 1. *q.* 2. *a.* 4. *q.* 3.)

Sed diligentius conſideranti apparet, hoc etiam non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & mereri vitam æternam.

Et ideo melius dicendum videtur, quod circumciſio ſicut & alia ſacramenta veteris legis, erat ſolum ſignum fidei juſtificantis. Unde Apoſtolus dicit Rom. 4. quod *Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei*. Et ideo in circumciſione conferebatur gratia, inquantum erat ſignum paſſionis Chriſti futuræ, ut infra patebit. (*qu.* 70. *art.* 4.)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Conciliis, quod ſacramenta vet. leg. non cauſabant gratiam. A ſcripturis quidem per hoc, quod ſacramenta illa dicuntur infirma, & egena, *Galat.* 4. Vide cum gloſſa *in arg. cont.* & *q.* 1. *ar.* 4. *ad ſecundum*. A Conciliis autem *Florent.* & *Trid.* ut ſupra *ar.* 1. *append.* Adde & *Trident.* ibid. ſeſſ. 7. can. 5. *Si quis dixerit, hæc ſacramenta propter ſolam fidem nutriendam inſtituta fuiſſe; Anathema ſit*. Hæc ibi. Ubi per ly *hæc* denotat nova legis ſacramenta, ut patet per contextum *can.* 4. non eſſe propter ſolam fidem,

ni iterum ad infirma, & egena elementa: Glo. (*ord.*) ideſt *ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non juſtificat*: Sed gratia perfecte juſtificat. Ergo ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

Reſpondeo dicendum, quod *non poteſt dici, quod ſacramenta veteris legis conferrent gratiam juſtificantem per ſeipſa, ideſt propria virtute*: quia ſic non fuiſſet neceſſaria paſſio Chriſti, ſecundum illud Gal. 2. *Si ex lege eſt juſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt*. Sed *nec poteſt dici, quod ex paſſione Chriſti virtutem haberent conferendi gratiam juſtificandi*. Sicut enim ex prædictis patet, (*ar. præc.*) virtus paſſionis Chriſti copulatur nobis per fidem, & ſacramenta: Differenter tamen: Nam continuatio, quæ eſt per fidem, fit per actum animæ; continuatio autem, quæ eſt per ſacramenta, fit per uſum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet, id quod eſt poſterius tempore, antequam ſit, movere, ſecundum quod præcedit in actu animæ: ſicut finis, qui eſt poſterior tempore, movet agentem, ſecundum quod eſt apprehenſus, & deſideratus ab ipſo: Sed illud quod nondum eſt in rerum natura, non movet ſecundum uſum exteriorum rerum. unde cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior in eſſe ordine durationis, ſicut cauſa finalis. Sic ergo manifeſtum eſt, quod a paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ juſtificationis, convenienter derivatur virtus juſtificativa ad ſacramenta novæ legis, non autem ad ſacramenta veteris legis: Et tamen per fidem paſſionis Chriſti juſtificabantur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis erant quædam illius fidei proteſtationes, inquantum ſignificabant paſſionem Chriſti, & effectus ejus. Sic ergo patet, quod ſacramenta veteris legis non habebant in ſe aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam juſtificantem; ſed ſolum ſignificabant fidem, per quam juſtificabantur.

Ad primum ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de paſſione Chriſti futura, quæ ſecundum quod erat in apprehenſione animæ, poterat juſtificare: Sed nos habemus fidem de paſſione Chriſti præcedenti, quæ poteſt juſtificare etiam ſecundum realem uſum ſacramentalium rerum, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad ſecundum dicendum, quod illa ſanctificatio erat figuralis. per hoc enim ſanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui divino ſecundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum paſſionem Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod de circumciſione mul-
ti-

tiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod per circumciſionem non conferebatur gratia, ſed ſolum auferebatur peccatum.

Sed hoc non poteſt eſſe: quia homo non juſtificatur a peccato niſi per gratiam, ſecundum illud Rom. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius.*

Et ideo alii dixerunt, quod per circumciſionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotivos culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitivos gratiæ.

Sed hoc etiam videtur eſſe falſum: quia per circumciſionem dabatur pueris facultas perveniendi ad gloriam, quæ eſt ultimus effectus poſitivus gratiæ: Et propterea, ſecundum ordinem cauſæ formalis] priores ſunt naturaliter effectus poſitivi, quam privativi; licet ſecundum ordinem cauſæ materialis ſit e converſo: forma enim non excludit privationem, niſi informando ſubjectum.

Et ideo alii dicunt, quod circumciſio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum poſitivum, qui eſt facere dignum vita æterna; non tamen quantum ad hoc quod eſt reprimere concupiſcentiam impellentem ad peccandum: quod aliquando mihi viſum eſt. (4. *d.* 1. *q.* 2. *a.* 4. *q.* 3.)

Sed diligentius conſideranti apparet, hoc etiam non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & mereri vitam æternam.

Et ideo melius dicendum videtur, quod circumciſio ſicut & alia ſacramenta veteris legis, erat ſolum ſignum fidei juſtificantis. Unde Apoſtolus dicit Rom. 4. quod *Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei.* Et ideo in circumciſione conferebatur gratia, inquantum erat ſignum paſſionis Chriſti futuræ, ut infra patebit. (*qu.* 70. *art.* 4.)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Conciliis, quod ſacramenta vet. leg. non cauſabant gratiam. A ſcripturis quidem per hoc, quod ſacramenta illa dicuntur infirma, & egena, *Galat.* 4. Vide cum gloſſa *in arg. cont.* & *q.* 1. *ar.* 4. *ad ſecundum*. A Conciliis autem *Florent.* & *Trid.* ut ſupra *ar.* 1. *append.* Adde & *Trident.* ibid. ſeſſ. 7. can. 5. *Si quis dixerit, hæc ſacramenta propter ſolam fidem nutriendam inſtituta fuiſſe; Anathema ſit.* Hæc ibi. Ubi per ly *hæc* denotat nova legis ſacramenta, ut patet per contextum *can.* 4. non eſſe propter ſolam fidem,

dicere ſe oſtendit *can. 6.* quia cauſant gratiam. Conſtat autem, quod propter ſolam fidem de Chriſto nutriendam inſtituta erant ſacramenta veteris legis (ut habetur ex probatione concl. 3.) ideoque ſimul conſtare debet, quod vetera illa ſacramenta non cauſabant gratiam. Si enim hanc cauſaſſent: tunc non propter ſolam fidem nutriendam ordinata fuiſſent. Item a Concil. eodem ſeſſ. 6. c. 1. *Homines uſque adeo ſervi erant peccati, ut non modo gentes per viam naturæ, ſed ne Judæi quidem per legem Moyſi inde liberari, aut ſurgere poſſent.* Hæc ibi. *Secundo* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LXIII.

De effectu Sacramentorum, qui eſt Character, in ſex articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de alio effectu Sacramentorum, qui eſt Character.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primo. Utrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.
Secundo. Quid ſit ille character.
Tertio. Cujus ſit character.
Quarto. In quo ſit ſicut in ſubjecto.
Quinto. Utrum inſit indelebiliter.
Sexto. Utrum omnia ſacramenta imprimant characterem.

ARTICULUS I. 344

Utrum Sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

4. *d.* 4. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 1.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim ſignificare videtur quoddam ſignum diſtinctivum: Sed diſtinctio membrorum Chriſti ab aliis fit per æternam prædeſtinationem, quæ non ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolum in Deo prædeſtinante, ut in 1. parte habitum eſt. (*qu.* 23. *a.* 2.) dicitur enim 2. Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: novit Dominus,*

nus, qui ſunt ejus. Ergo ſacramenta non imprimunt characterem in anima.

2. Præterea. Character ſignum eſt diſtinctivum: Signum autem, ut Aug. dicit in 2. de doctrina Chriſt. (*cir. princ. lib. tom.* 3.) eſt, *quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire*: Nihil autem eſt in anima, quod aliquam ſpeciem ſenſibus ingerat. Ergo videtur, quod in anima non imprimatur aliquis character per ſacramenta.

3. Præterea. Sicut per ſacramenta novæ legis diſtinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per ſacramenta veteris legis: Sed ſacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterem in anima: unde & dicuntur *juſtitiæ carnis*, ſecundum Apoſtolum ad Hebr. 9. Ergo videtur, quod neque ſacramenta novæ legis imprimunt characterem.

Sed Contra eſt, quod Apoſt. dicit 2. ad Cor. 1. *Qui unxit nos, Deus eſt, & qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*: Sed nihil aliud importat character, quam quandam ſignificationem. Ergo videtur, quod Deus per ſacramenta nobis ſuum characterem imprimat.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex prædictis patet, (*quæſt. præc. ar.* 1. & 5.) ſacramenta novæ legis ad *duo* ordinantur; videlicet *ad* remedium contra peccata, & *ad* perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei ſecundum ritum Chriſtianæ vitæ. Quicunque autem ad aliquid certum deputatur, conſuevit ad illud conſignari, ſicut milites, qui adſcribebantur ad militiam antiquitus, ſolebant quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri; eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per ſacramenta deputentur ad aliquid ſpirituale pertinens ad cultum Dei, *conſequens eſt, quod per ea fideles aliquo ſpirituali charactere inſigniantur*. Unde Auguſtinus dicit in 2. contra Parmenianum: (*cap.* 13. *a med. tom.* 7.) „ Si militiæ characterem in corpore ſuo non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa, & impetrata jam venia, militare cœperit, numquid, homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? an forte minus haberent ſacramenta Chriſtiana, quam corporalis hæc nota?

Ad primum ergo dicendum, quod fideles Chriſti ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur ſignaculo prædeſtinationis divinæ: ſed ad actus convenientes præſenti Eccleſiæ deputantur quodam ſpirituali ſigna-

culo eis inſignito, quod character nuncupatur.

Ad ſecundum dicendum, quod character animæ impreſſus habet rationem ſigni, inquantum per ſenſibile ſacramentum imprimitur. per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinem omne quod configurat alicui, vel diſtinguit ab alio etiamſi non ſit ſenſibile: ſicut Chriſtus dicitur *figura, vel character paternæ ſubſtantiæ*, ſecundum Apoſtolum Hebr. 1.

Ad tertium dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt (*q. præc. a. 6.*) ſacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem ad aliquem ſpiritualem effectum operandum. & ideo in illis ſacramentis non requirebatur aliquis ſpiritualis character; ſed ſufficiebat ibi corporalis circumciſio, quam Apoſtolus ſignaculum nominat Rom. 4.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Lutheri* dicentis: quod ſacramenta nulla imprimunt characterem, & quod hoc aſſerere eſt mera novorum Theologiſtarum fictio, atque commentum. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc hæreſim merito damnari a 2. Cor. 1. *Qui*, &c. ut cum diſcurſu eſt, *in arg. cont.* Item a Conc. *Trid.* ſeſſ. 7. de ſacramentis, can. 9. *Si quis dixerit: in ſacramentis quibuſdam non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale, & indelebile; Anathema ſit*. Hæc ibi. Item a Conc. *Florentin.* in Decret. ſeu Conſtitution. ſuper union. Armen. Ibi enim, cum de ſacramentis agitur, idem dicit. Quia vero Lutherus addit, hoc eſſe commentum, ac fictionem novorum Theologiſtarum: ideo contra temerarium iſtud mendacium habes B. Auguſt. in tex. corpo. adductum, qui profecto non inter novos, ſed inter vetuſtos (cum anno Domini quadringenteſimo, & circa floruerit) annumerandus eſt. Hic nomine characteris utitur in ſacramentis, ut ibi conſiderantibus patet. Sed ad idem habes B. Dony. Apoſtolis contemporaneum, qui characterem nomine ſigni exprimit. Vide *ar. 2. corp. prin.* Temeritatem quoque illam de mendacio damnat Conc. *Trident.* per hoc, quod ſeſſ. 7. antequam canones de ſacramentis, inter quos canon de charactere eſt nonus, decernat, dicit. „ Sacroſanct. gen. Tridentina ſynodus ad errores „ eliminandos, & extirpandas hæreſes circa ſanctiſſima

,, ma ſacramenta, ſanctarum ſcripturarum doctrinæ,
,, Apoſtolicis traditionibus, atque aliorum Concil.,
,, & Patrum conſenſui inhærendo, hos præſentes ca-
,, nones ſtatuendos, & decernendos ſtatuit: reliquos
,, qui ſuperſunt ad cœpti operis perfectionem, dein-
,, ceps, Divino ſpiritu adjuvante, editura. ,, Hæc
ibi. Non ergo novorum Theologiſtarum commentum eſt, quod in ſacramentis detur character: ſed hoc ex ſanctarum ſcripturarum doctrina, ex Apoſtolicis traditionibus, ex aliorum Concil., & Patrum conſenſu dependet. Nam (ut dictum eſt) canon de charactere inter illos connumeratur, de quibus tam graviſſima, & vetuſtiſſima teſtimonia profert conc. Cæterum ejuſdem verba illa ultima, ſcilicet. *Reliquos, qui ſuperſunt ad*, &c. commendabis æternæ memoriæ pro regula univerſali ad quoſcumque canones de aliis ſacramentis, puta de Euchariſtia *ſeſſ.* 13. de Pœnitentia, & extrema unctione *ſeſſ.* 14. de ordine *ſeſſ.* 23. de matrimonio *ſeſſ.* 24. edendos, qua quidem regula efficaciter demonſtrabis, contenta in omnibus his canonibus inniti (ſecundum Conc.) validiſſimis iis teſtimoniis, ſcilicet ſanctarum ſcripturarum, Apoſtolicarum traditionum, Conc. aliorum, & Patrum conſenſus. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 345

Utrum Character ſit ſpiritualis poteſtas.

4. *diſt.* 4. *qu.* 1. *art.* 1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod character non ſit ſpiritualis poteſtas. Character enim idem videtur eſſe, quod figura. unde Hebr. 1. ubi dicitur, *Figura ſubſtantiæ ejus*, in Græco habetur loco figuræ *character*: Sed figura eſt in quarta ſpecie qualitatis: & ita differt a poteſtate, quæ eſt in ſecunda ſpecie qualitatis. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

2. Præterea. Dionyſ. dicit 2. cap. Eccleſ. Hierar. (*a med.*) quod *divina beatitudo accedentem ad baptiſmum in ſui participationem recipit; & proprio ſuo lumine quaſi quodam ſigno ipſi tradit ſuam participationem*: Et ſic videtur, quod character ſit quoddam lumen: Sed lumen ad tertiam ſpeciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character eſt poteſtas, quæ videtur ad ſecundam ſpeciem qualitatis pertinere.

3. Præterea. A quibuſdam character ſic definitur:

Character eſt ſignum ſanctum communionis fidei, & ſanctæ ordinationis datum a hierarcha. Signum autem eſt in genere relationis, non autem in genere poteſtatis. Non ergo character eſt ſpiritualis poteſtas.

4. Præterea. Poteſtas habet rationem cauſæ, & principii, ut patet 5. Metaph. (*tex. 17. tom. 3.*) Sed ſignum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

Sed Contra eſt, quod Philoſophus dicit in 2. Ethic. (*cap. 5. in princ. tom. 5.*) *Tria ſunt in anima; potentia, habitus, & paſſio*: Sed character non eſt paſſio: quia paſſio cito tranſit; character autem indelebilis eſt; ut infra dicetur: (*a. 5. hu. q.*) Similiter etiam non eſt habitus: quia nullus habitus eſt, qui ſe poſſit ad bene, & male habere: character autem ad utrumque ſe habet: utuntur enim eo quidam bene, alii vero male: quod in habitibus non contingit: nam habitu virtutis nullus utitur male, & habitu malitiæ nullus bene. Ergo relinquitur, quod character ſit potentia.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar. præc.*) ſacramenta novæ legis characterem imprimunt, inquantum per ea deputantur homines ad cultum Dei, ſecundum ritum Chriſtianæ religionis. Unde Dionyſius in 2. cap. Eccleſiaſt. hierarch. (*a med.*) cum dixiſſet, quod *Deus in quodam ſigno tradit ſui participationem accedenti ad baptiſmum*, ſubjungit: *Perficiens eum divinum, & communicatorem divinorum*. Divinus autem cultus conſiſtit vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis. Ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia: nam ad tradendum aliquid aliis requiritur quædam potentia activa; ad accipiendum autem requiritur potentia paſſiva. Et ideo *character importat quandam potentiam ſpiritualem ordinatam ad ea, quæ ſunt divini cultus*. Sciendum tamen, quod *hæc ſpiritualis potentia eſt inſtrumentalis*; ſicut etiam ſupra dictum eſt de virtute, quæ eſt in ſacramentis. (*quæſt. præced. art. 4.*) Habere enim ſacramenti characterem competit miniſtris Dei: Miniſter autem habet ſe per modum inſtrumenti, ut Philoſ. dicit in 1. Politic. (*c. 3. a princ. to. 5.*) Et ideo ſicut virtus, quæ eſt in ſacramentis, non eſt in genere per ſe, ſed per reductionem; eo quod eſt quiddam fluens, & incompletum: ita etiam *character non proprie eſt in genere, vel ſpecie; ſed reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis*.

Ad

Ad primum ergo dicendum, quod figura eſt quædam terminatio quantitatis. unde, proprie loquendo, non eſt niſi in rebus corporeis; in ſpiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere, vel ſpecie, niſi per id quod de eo proprie prædicatur. Et ideo character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis: licet hoc quidam poſuerint.

Ad ſecundum dicendum, quod in tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles paſſiones, vel ſenſibiles qualitates. Character autem non eſt lumen ſenſibile. Et ideo non eſt in tertia ſpecie qualitatis, ut quidam dixerunt.

Ad tertium dicendum, quod relatio, quæ importatur in nomine ſigni, oportet quod ſupra aliquid fundetur. Relatio autem hujus ſigni, quod eſt character, non poteſt fundari immediate ſuper eſſentiam animæ; quia ſic conveniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, ſuper quod fundetur talis relatio: Et hoc eſt eſſentia characteris: Unde non oportebit quod ſit in genere relationis, ſicut quidam poſuerunt.

Ad quartum dicendum, quod character habet rationem ſigni per comparationem ad ſacramentum ſenſibile, a quo imprimitur: ſed ſecundum ſe conſideratus habet rationem principii per modum jam dictum. (*in corp. a.*)

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Concilio, quod character eſt poteſtas ſpiritualis. A ſcripturis quidem, ut per hoc, quod dicitur 2. Cor. 1. *Qui unxit nos Deus, & qui ſignavit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordib. noſtris.* His enim verbis monſtratur quod illa ſignatio, ideſt character, eſt in cordibus, ideſt in anima, Nam hanc interpretationem habemus ex Concilio. *Florentino* dicente: *Sacramenta tria characterem, ideſt ſpirituale quoddam ſignum a ceteris diſtinctivum, imprimunt in anima indelebile.* Hæc illud in Decr. ſeu conſtit. ſuper union. Armen. Cum ergo character ſit in cordibus noſtris, ideſt in anima noſtra, conſtat a ſufficienti diviſione exiſtentium in anima, quod ipſe eſt potentia, ſeu poteſtas. Phil. enim dividens ea, quæ ſunt in anima, dicit in 2. *Ethic.* quod *tria ſunt in* ea, ſcilicet potentia, habitus, & paſſio. *Sed character non eſt paſſio, quia,*

&c. ut *in arg. cont.* Omnibus itaque conſideratis, qui dicit: *ſignavit nos Deus in cordibus noſtris, ideſt in anima noſtra*, vult dicere, quod ſignatio illa, ideſt character, eſt potentia. A Conc. autem *Florentino* idem ibidem inſinuatur per hoc, quod, poſtquam dixit, per traditionem calicis cum vino, & patenæ cum pane conferri ordinem presbyteratus, ſubjungit: *Forma ſacerdotii eſt talis. Accipe poteſtatem offerendi*, &c. Ex qua ſerie contextus patet, vel tenuiter conſideranti, quod ſecundum Concilium character eſt poteſtas: Alioquin conferendo ordinem, ideſt ordinis characterem, non diceret Epiſcopus. *Accipe poteſtatem*: ſed pro ly *poteſtatem* diceret aliquid aliud, quo ſignificaretur character, qui tunc accipitur. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 346

Utrum character ſacramentalis ſit character Chriſti.

4. *d.* 4. *q.* 1. *a.* 2. *& art.* 3. *q.* 5.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod character ſacramentalis non ſit character Chriſti. Dicitur enim Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis*: Sed conſignatio importatur in nomine characteris. Ergo character ſacramentalis magis debet attribui Spiritui ſancto, quam Chriſto.

2. Præterea. Character habet rationem ſigni: Eſt autem ſignum gratiæ, quæ per ſacramentum confertur: Gratia autem infunditur animæ a tota Trinitate. unde dicitur in Pſal. 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*. Ergo videtur, quod character ſacramentalis non debeat ſpecialiter attribui Chriſto.

3. Præterea. Ad hoc aliquis characterem accipit, ut eo a cæteris diſtinguatur: Sed diſtinctio Sanctorum ab aliis fit per charitatem, quæ *ſola diſtinguit inter filios regni, & filios perditionis*, ut Auguſt. dicit 15. de Trin. (*c.* 18. *to.* 3.) unde & ipſi perditionis filii characterem beſtiæ habere dicuntur, ut patet Apoc. 13. Charitas autem non attribuitur Chriſto, ſed magis Spiritui ſancto, ſecundum illud Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, vel etiam Patri, ſecundum illud 2. ad Corinth. ult. *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei*. Ergo videde-

detur, quod character ſacramentalis non ſit attribuendus Chriſto.

Sed Contra eſt, quod quidam ſic definiunt characterem: „ Character eſt diſtinctio a charactere æterno impreſſa animæ rationali, ſecundum imaginem, conſignans Trinitatem creatam Trinitati creanti, & recreanti, & diſtinguens a non configuratis ſecundum ſtatum fidei: „ Sed character æternus eſt ipſe Chriſtus, ſecundum illud Hebr. 1. *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura*, vel character *ſubſtantiæ ejus*. Ergo videtur, quod character ſit proprie attribuendus Chriſto.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex ſupradictis patet, (*ar*. 1. *hu. q.*) character proprie eſt ſignaculum quoddam, quo aliquid inſignitur, ut ordinatum in aliquem finem: ſicut charactere inſignitur denarius ad uſum commutationum; & milites charactere inſigniuntur, quaſi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad *duo* deputatur. *Primo* quidem, & principaliter ad fruitionem gloriæ: & ad hoc inſignitur ſignaculo gratiæ, ſecundum illud Ezech. 9. „ Signa Thau ſuper frontes virorum „ gementium, & dolentium. *& Apoc.* 7. Nolite no„ cere terræ, & mari, neque arboribus, quoaduſque „ ſignemus ſervos Dei noſtri in frontibus eorum. *Secundo* autem deputatur quiſque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis ea, quæ pertinent ad cultum Dei: Et ad hoc proprie deputatur character ſacramentalis. Totus autem ritus Chriſtianæ religionis derivatur a ſacerdotio Chriſti.

Et ideo manifeſtum eſt, quod *character ſacramentalis ſpecialiter eſt character Chriſti*, cujus ſacerdotio configurantur fideles ſecundum ſacramentales characteres, qui nihil aliud ſunt, quam quædam participationes ſacerdotii Chriſti ab ipſo Chriſto derivatæ.

Ad primum ergo dicendum, quod Apoſtolus ibi loquitur de conſignatione, ſecundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ ſit per gratiam, & Spiritui ſancto attribuitur, inquantum ex amore procedit, quod Deus nobis aliquid gratis largiatur; quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem ſanctus amor eſt. Unde & 1. ad Cor. 12. dicitur: *Diviſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus*.

Ad ſecundum dicendum, quod character ſacramentalis eſt res reſpectu ſacramenti exterioris, & eſt ſacramentum reſpectu ultimi effectus. Et ideo *dupliciter* poteſt aliquid characteri attribui. *Uno modo* ſecundum rationem ſacramenti: Et hoc modo

do eſt ſignum inviſibilis gratiæ, quæ in ſacramento confertur. *Alio modo* ſecundum propriam rationem characteris: Et hoc modo eſt ſignum configurativum alicui principali, apud quem reſidet auctoritas ejus, ad quod aliquis deputatur: ſicut milites, qui deputantur ad pugnam, inſigniuntur ſigno ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi qui deputantur ad cultum Chriſtianum, cujus auctor eſt Chriſtus, characterem accipiunt, quo Chriſto configurantur. unde proprie eſt character Chriſti.

Ad tertium dicendum, quod charactere diſtinguitur aliquis ab alio per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur, qui characterem accipit; ſicut dictum eſt (*a. 1. hu. q.*) de charactere militari, quo ordine ad pugnam diſtinguitur miles Regis a milite hoſtis. Et ſimiliter character fidelium eſt, quo diſtinguuntur fideles Chriſti a ſervis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præſentis Eccleſiæ: Quorum primum fit per charitatem, & gratiam, ut objectio procedit. Secundum autem fit per characterem ſacramentalem. Unde & character beſtiæ intelligi poteſt per oppoſitum, vel obſtinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel profeſſio illiciti cultus.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod character ſacramentalis eſt character Chriſti. Ut per hoc, quod dicitur Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*. His enim verbis Chriſtus inſtituit Apoſtolos ſacerdotes (ut inquit Concil. *Trid. ſeſſ.* 2. *ca.* 1. *can.* 2.) & conſequenter, cum auctoritate propria hoc ipſum ageret, iſto ſuo facto demonſtravit; quod ſacerdotium Apoſtolorum derivabatur a ſacerdotio ſui ipſius. Quia vero in ſacerdotio imprimitur character (ſecundum Concilia *Florentinum*, & *Tridentinum*) ideo tunc commonſtravit Chriſtus, quod ſacerdotalis, & a ſimili quilibet ſacramentalis character derivatur a ſeipſo: id, quod eſt (ut patet intelligenti terminos ex textu corpo.) ſacramentalem characterem eſſe characterem Chriſti. Item per hoc, quod dicitur Hebr. 1. *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus*. Nam ibi pro ly *figura*, Latine, ponitur ly *character*, Græce: atque ideo expreſſe oſtenditur, quod

quod Chriſtus eſt character æternus. Cum igitur ſacramentalis character ſit impreſſio quædam facta a charactere æterno (ut ex ejus definitione patet *in arg. contr.*) conſtat aperte: quod, ſecundum Apoſtolum ibi, character ſacramentalis eſt character Chriſti. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 347

Utrum character ſit in potentiis animæ ſicut in ſubjecto.

4. d. 4. q. 1. art. 1. corp. & a. 3. q. 3.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod character non ſit in potentiis animæ ſicut in ſubjecto. Character enim dicitur eſſe diſpoſitio ad gratiam: Sed gratia eſt in eſſentia animæ ſicut in ſubjecto, ut in ſecunda parte dictum eſt. (1. 2. *q.* 110. *a.* 4.) Ergo videtur, quod character ſit in eſſentia animæ, non autem in potentiis.

2. Præterea. Potentia animæ non videtur eſſe ſubjectum alicujus, niſi habitus, vel diſpoſitionis: Sed character, ut dictum eſt, (*a.* 2. *hu. q.*) non eſt habitus, vel diſpoſitio, ſed magis potentia, cujus ſubjectum non eſt niſi eſſentia animæ. Ergo videtur, quod character non ſit, ſicut in ſubjecto, in potentia animæ, ſed magis in eſſentia ipſius.

3. Præterea. Potentiæ animæ rationalis diſtinguuntur per cognitivas, & appetitivas: Sed non poteſt dici, quod character ſit tantum in potentia cognitiva, neque etiam tantum in potentia appetitiva: quia non ordinatur neque ad cognoſcendum tantum, neque ad appetendum: Similiter etiam non poteſt dici, quod ſit in utraque; quia idem accidens non poteſt eſſe in diverſis ſubjectis. Ergo videtur, quod character non ſit in potentia animæ ſicut in ſubjecto, ſed magis in eſſentia.

Sed Contra eſt, quod, ſicut in præmiſſa definitione characteris continetur, (*a. præc.*) character imprimitur animæ rationali ſecundum imaginem: Sed imago Trinitatis in anima attenditur ſecundum potentias. Ergo character in potentiis animæ exiſtit.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a. præc.*) character eſt quoddam ſignaculum, quo anima inſignitur ad ſuſcipiendum, vel aliis tradendum ea, quæ ſunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibuſdam actibus conſiſtit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ, ſicut eſ-

ſen-

ſentia ordinatur ad eſſe. Et ideo *character non eſt, ſicut in ſubjecto, in eſſentia animæ, ſed in ejus potentia.*

Ad primum ergo dicendum, quod ſubjectum alicui accidenti attribuitur ſecundum rationem ejus, ad quod propinque diſponit, non autem ſecundum rationem ejus, ad quod diſponit remote, vel indirecte. Character autem directe quidem, & propinque diſponit animam ad ea quæ ſunt divini cultus exequenda: Et quia hæc idonee non fiunt ſine auxilio gratiæ, quia, ut dicitur Joan. 4. *Eos, qui adorant Deum, in ſpiritu, & veritate adorare oportet*, ex conſequenti divina largitas recipientibus characterem largitur gratiam, per quam digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis eſt attribuendum ſubjectum ſecundum rationem actuum ad divinum cultum pertinentium, quam ſecundum rationem gratiæ.

Ad ſecundum dicendum, quod eſſentia animæ eſt ſubjectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis eſſentiæ procedit. Talis autem potentia non eſt character, ſed eſt quædam ſpiritualis potentia ab extrinſeco adveniens. Unde ſicut eſſentia animæ, per quam eſt naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima ſpiritualiter vivit; ita potentia naturalis animæ perficitur per ſpiritualem potentiam, quæ eſt character. Habitus enim, & diſpoſitio pertinent ad potentiam animæ, eo quod ordinantur ad actus, quorum potentiæ ſunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, eſt potentiæ tribuendum.

Ad tertium dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in corp.*) character ordinatur ad ea, quæ ſunt divini cultus; qui quidem eſt quædam fidei proteſtatio per exteriora ſigna. Et ideo oportet, quod character ſit in cognitiva potentia animæ, in qua eſt fides.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, quod character eſt in potentia animæ. Ut per ly *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate*. 1. Corint. 13. Ubi loquitur de fide, eamque vocat viſionem per ly *videmus*, per quod declarat, fidem eſſe in potentia animæ viſiva, & hæc in ſuperiori parte, (de qua tunc loquitur Apoſtolus, ut patet in contextu) non eſt, niſi intellectus. Ex eo enim, quod ponit explicite fidem in intellectu, ſequitur, quod in ipſo

ipſo intellectu ponat implicite fidei proteſtationem. Nam proteſtatio fidei, ſecundum quod de ea loquimur, eſt ibi, ubi eſt fides, quam proteſtatur; id, quod textus in ad *tertium* inſinuat per ly & *ideo* oportet. Cum igitur character ſit quædam proteſtatio fidei, inquantum ordinatur ad ea, quæ ſunt divini cultus, ſequitur, quod & ipſe ſit, ubi eſt fides, ideſt in potentia intellectiva. *Secundo* vides, quomodo, &c.

ARTICULUS V. 348

Utrum character inſit animæ indelebiliter.

4. *d.* 4. *q.* 1. *a.* 3. *q.* 4. & *Rom.* 7. *col.* 2.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod character non inſit animæ indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens eſt perfectius, tanto firmius inhæret: Sed gratia eſt perfectior, quam character: quia character ordinatur ad gratiam, ſicut ad ulteriorem finem: gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character.

2. Præterea. Per characterem aliquis deputatur divino cultui, ſicut dictum eſt: (*a. præc.* & *a.* 1. & 2. *hu. qu.*) Sed aliqui a cultu divino tranſeunt ad contrarium cultum per apoſtaſiam a fide. Ergo videtur, quod tales amittant characterem ſacramentalem.

3. Præterea. Ceſſante fine, ceſſare debet etiam id, quod eſt ad finem; alioquin fruſtra remaneret: ſicut poſt reſurrectionem non erit matrimonium; quia ceſſabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium: Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, ſed totum in nuda veritate. Ergo character ſacramentalis non manet in perpetuum in anima: Et ita non ineſt indelebiliter.

Sed Contra eſt, quod Auguſtinus dicit 2. contra Parmenianum: (*cap.* 13. *a med. to.* 7.) *Non minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quam corporalis nota militiæ:* Sed character militaris non repetitur, ſed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab Imperatore poſt culpam. Ergo nec character ſacramentalis deleri poteſt.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*ar.* 3. *hu. qu.*) character ſacramentalis eſt quædam participatio ſacerdotii Chriſti in fidelibus ejus; ut ſcilicet ſicut Chriſtus habuit plenam ſpiritualis ſacerdotii poteſtatem, ita fideles ejus ei configurentur in

hoc, quod participant aliquam ſpiritualem poteſtatem reſpectu ſacramentorum, & eorum quæ pertinent ad divinum cultum. Et propter hoc etiam Chriſto non competit habere characterem; ſed poteſtas ſacerdotii ejus comparatur ad characterem, ſicut id quod eſt plenum, & perfectum, ad aliquam ſui participationem. Sacerdotium autem Chriſti eſt æternum, ſecundum illud Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Et inde eſt, quod omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium ejus, eſt perpetua, re conſecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis. nam Eccleſiæ, vel Altaris manet conſecratio ſemper, niſi deſtruatur. Cum igitur anima ſit ſubjectum characteris ſecundum intellectivam partem, in qua eſt fides, ut dictum eſt, (*a. præc. ad* 3.) manifeſtum eſt, quod ſicut intellectus perpetuus eſt, & incorruptibilis; ita *character indelebiliter manet in anima.*

Ad primum ergo dicendum, quod aliter eſt in anima gratia, & aliter character. Nam gratia eſt in anima, ſicut quædam forma habens eſſe completum in ea: Character autem eſt in anima, ſicut quædam virtus inſtrumentalis, ut ſupra dictum eſt: (*ar.* 2. *hu. q.*) Forma autem completa eſt in ſubjecto ſecundum conditionem ſubjecti: Et quia anima eſt mutabilis ſecundum liberum arbitrium, quamdiu eſt in ſtatu viæ, conſequens eſt, quod gratia inſit animæ mutabiliter: Sed virtus inſtrumentalis magis attenditur ſecundum conditionem principalis agentis: Et ideo character indelebiliter ineſt animæ, non propter ſui perfectionem, ſed propter perfectionem ſacerdotii Chriſti, a quo derivatur character, ſicut quædam inſtrumentalis virtus.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus dicit, (*l.* 1. *de baptiſ. cont. Donatiſt. cir. princ. lib.* 10. 7.) *nec ipſos apoſtatas videmus carere baptiſmate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur. & ideo amitti non poſſe judicatur.* Et hujus ratio eſt, quia character eſt virtus inſtrumentalis, ut dictum eſt. (*in ſolut. præc.*) Ratio autem inſtrumenti conſiſtit in hoc, quod ab alio moveatur, non autem in hoc, quod ipſum ſe moveat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo, quantumcunque voluntas moveatur in contrarium, character non removetur, propter immobilitatem principalis moventis.

Ad tertium dicendum, quod quamvis poſt hanc vitam non remaneat exterior cultus; remanet tamen finis illius cultus. Et ideo poſt hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis

lis ad eorum ignominiam: ſicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam; & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui ſunt victi, ad pœnam.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Conciliis, quod character ineſt indelebiliter animæ. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur in Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum*. Ex eo enim, quod ſacerdotium Chriſti eſt æternum, ſequitur, quod character ſacerdotii Chriſti ſit æternus. In ipſo autem Chriſto non eſt æternus, cum nec in eo ſit aliquis character (ut patet in text. corp.) ergo in nobis erit æternus. Nam & character in nobis eſt, *articulo primo*, & character noſter eſt character Chriſti, *ar.* 3. Item per hoc, quod dicitur *Levit.* 27. ut in Veritatibus aureis ſuper legem veterem, *Levit.* 27. *concl.* 5. Tuum tamen erit applicare dicendo, quod character dicit quandam conſecrationem, &c. A Conciliis autem inſinuatur idipſum expreſſe, videlicet a *Florentino*, & *Tridentino*, ut recitatur ſupra *articul.* 1. 2. *append.* *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 349

Utrum per omnia Sacramenta novæ legis imprimatur character.

Inf. q. 72. *a.* 5. *Et* 4. *d.* 4. *q.* 1. *a.* 4. *q.* 2. *&* 3. *& qu.* 3. *a.* 2. *q.* 3. *Et d.* 7. *q.* 2. *a.* 1. *q.* 1. *& q.* 3. *a.* 3. *q.* 3. *Et d.* 23. *q.* 1. *ar.* 2. *q.* 3.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod per omnia Sacramenta novæ legis imprimatur character. Per omnia enim ſacramenta novæ legis ſit aliquis particeps ſacerdotii Chriſti: Sed character ſacramentalis nihil eſt aliud, quam participatio ſacerdotii Chriſti, ut dictum eſt. (*a. præc.*) Ergo videtur, quod per omnia ſacramenta novæ legis imprimatur character.

2. Præterea. Character ſe habet ad animam, in qua eſt, ſicut conſecratio ad res conſecratas: Sed quodlibet ſacramentum novæ legis homo recipit per gratiam

tiam ſanctificantem, ut ſupra dictum eſt. (*q. præc. a.* 1.) Ergo videtur, quod per quodlibet ſacramentum novæ legis imprimatur character.

3. Præterea. Character eſt res, & ſacramentum; In quolibet autem ſacramento novæ legis eſt aliquid, quod eſt res tantum, & aliquid, quod eſt ſacramentum tantum, & aliquid, quod eſt res, & ſacramentum. Ergo per quodlibet ſacramentum novæ legis imprimitur character.

Sed Contra eſt, quod ſacramenta, in quibus imprimitur character, non reiterantur; eo quod character eſt indelebilis, ut dictum eſt: (*a. præc.*) Quædam autem ſacramenta iterantur; ſicut patet de pœnitentia, & matrimonio. Ergo non omnia ſacramenta imprimunt characterem.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q. 62. a. 1. & 5.*) ſacramenta novæ legis ad *duo* ordinantur, ſcilicet *in* remedium peccati, & *ad* cultum divinum. Eſt autem omnibus ſacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia ſacramenta ordinantur directe ad divinum cultum: ſicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc ſacramentum exhibetur homini aliquid de novo pertinens ad divinum cultum, ſed reſtituitur in ſtatum priſtinum. Pertinet autem aliquod ſacramentum ad divinum cultum *tripliciter*: *uno modo* per modum ipſius actionis: *alio modo* per modum agentis: *tertio modo* per modum recipientis. Per modum quidem ipſius actionis pertinet ad divinum cultum Euchariſtia, in qua principaliter divinus cultus conſiſtit, inquantum eſt Eccleſiæ ſacrificium: Et per hoc idem ſacramentum non imprimitur homini character: quia per hoc ſacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, vel recipiendum in ſacramentis, cum potius ſit *finis*, *& conſummatio omnium ſacramentorum*, ut Dionyſius dicit 3. cap. Eccleſiaſt. Hierarch. (*in princ.*) continet tamen in ſe ipſum Chriſtum, in quo non eſt character, ſed tota ſacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in ſacramentis pertinet ſacramentum Ordinis: quia per hoc ſacramentum deputantur homines ad ſacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet ſacramentum Baptiſmi: quia per ipſum homo accipit poteſtatem recipiendi alia Eccleſiæ ſacramenta: unde baptiſmus dicitur eſſe janua omnium ſacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo Confirmatio, ut infra ſuo loco dicetur. (*qu. 72. ar. 7.*) Et ideo *per hæc tria*

ſa-

ſacramenta character imprimitur, ſcilicet per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem.

Ad primum ergo dicendum, quod per omnia ſacramenta fit homo particeps ſacerdotii Chriſti, utpote percipiens aliquem effectum ejus: Non tamen per omnia ſacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid, vel recipiendum, quod pertineat ad cultum ſacerdotii Chriſti; quod quidem exigitur ad hoc, quod ſacramentum characterem imprimat.

Ad ſecundum dicendum, quod per omnia ſacramenta ſanctificatur homo, ſecundum quod ſanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam: Sed ſpecialiter per quædam ſacramenta, quæ characterem imprimunt, homo ſanctificatur quadam conſecratione, utpote deputatus ad divinum cultum: ſicut etiam res inanimatæ ſanctificari dicuntur, inquantum divino cultui deputantur.

Ad tertium dicendum, quod licet character ſit res, & ſacramentum; non tamen oportet, omne id quod eſt res, & ſacramentum, eſſe characterem. Quid autem ſit res, & ſacramentum, in aliis ſacramentis infra dicetur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas, tanquam in radice, hæreſes *Anabaptiſtarum* dicentium, quod baptizati poſſunt iterum baptizari. Et *Pauperum de Lugduno* dicentium, quod ſacerdos amittit poteſtatem conſecrandi, ſi mortale commiſerit. Et *Joannis Uvicleff* (ut refert Concilium *Conſtantienſe*, *ſeſſione* 8.) dicentis: quod ſacerdos, ſi eſt in peccato mortali, non conſecrat. Addunt *Valdenſes*, quod non poteſt conferre Eccleſiaſtica ſacramenta, & e contra, ſcilicet, quod laici tam viri, quam mulieres, qui ſint de ſecta ipſorum, poſſunt conſecrare, & ſacramentales confeſſiones audire, ut de hoc illorum pro laicis dicto refert Direct. Inquiſit. 2. *par. quæſt.* 14. Articulus enim præſens ex eo, quod in baptiſmo, & in ordine characterem imprimi decernit, omnes prædictas, ac ſimiles hæreſes radicitus evellit. Nam, charactere dato, cum ſit indelebilis, *art. quinto*, conſtat, neceſſario ſequi, quod neque baptiſmus, & ordo iterari poſſunt, neque baptizatos, & ordinatos, etiam criminibus involutos, poſſe amittere poteſtates ſibi tunc in principio collatas, neque aliquem non ordinatum, utpote charactere ordinis carentem, poſſe conſecrare, confeſſiones audire, abſolvere, aut alia ſacerdotalia mu-

munia exercere. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illas merito damnari ab Hebr. 6. *Impoſſibile eſt, eos, qui ſemel illuminati ſunt*, &c. & *prolapſi ſunt, rurſus renovari ad pœnitentiam*. Per hoc enim, quod in lavacro renovationis Spiritus ſancti (ſic enim ſolet nominare baptiſmum, ut in ad *Tit.* 3.) non admittit Apoſtolus reiterationem, monſtrat, baptiſmum ipſum imprimere characterem; & conſequenter radicitus deſtruit *Anabaptiſtas*. Item a Concilio *Florentino* in Decreto, ſeu conſtitutione ſuper unio. Armen. „ Inter hæc ſacramenta tria „ ſunt, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, quæ cha„ racterem, ideſt, ſpirituale quoddam ſignum a cæ„ teris diſtinctivum, imprimunt in anima indelebi„ le: unde in eadem perſona non reiterantur. Re„ liqua vero quatuor characterem non imprimunt, „ & reiterationem admittunt. *Hæc ibi*. *Item a Con*„ *cil.* Tridentino *ſeſſ. 7. de ſacramentis, can.* 9. Si „ quis dixerit: in tribus ſacramentis, ſcilicet, Ba„ ptiſmo, Confirmatione, & ordine, non imprimi „ characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam „ ſpirituale, & indelebile: unde ea iterari non poſ„ ſunt: Anathema ſit. *Hæc ibi*. *Et ſeſſ.* 23. *cap.* 4. „ Quoniam in ſacramento Ordinis, ſicut in Baptiſ„ mo, & confirmatione character imprimitur, qui „ nec deleri, nec auferri poteſt: merito ſancta ſy„ nodus damnat eorum ſententiam, qui aſſerunt, „ novi teſtamenti ſacerdotes temporariam tantum„ modo poteſtatem habere, & ſemel rite ordinatos „ iterum laicos effici poſſe, ſi verbi Dei miniſte„ rium non exerceant. *Hæc ibi*. *Et ſeſſ.* 14. *cap.* 6. „ Declarat ſancta ſynodus, falſas eſſe, & a veritate „ Euangelii penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad „ alios quoſvis homines, præter Epiſcopos, Sacer„ dotes, clavium miniſterium perniciose extendunt. „ Docet quoque, etiam ſacerdotes, qui peccato mor„ tali tenentur, per virtutem Spiritus ſancti in or„ dinatione collatam, tanquam Chriſti miniſtros, „ functionem remittendi peccata exercere: eoſque „ prave ſentire, qui in malis ſacerdotibus hanc po„ teſtatem non eſſe contendunt. „ Hæc ibi. Item a Concilio *Conſtantienſi*, *ſeſſione octava* hæreſis illa *Joannis Uvicleff*, poſtquam inter alias connumerata fuit, damnatur cum auctore, cujus etiam oſſa mandantur exhumari, & cremari. Item a Concilio *Carthaginenſi primo*, cap. primo. „ Gratus Epiſcopus „ Carthaginenſis, qui præſidebat in Concilio, dixit. „ Ergo, ſi vobis placet, conſideremus primum ti„ tulum rebaptizationis. Unde ſanctitatem veſtram

„ poſtu-

„ poſtulo, ut mentis veſtræ placita producatis. Si
„ deſcendentem in aquam, & interrogatum in Tri-
„ nitate ſecundum Euangelii fidem, & Apoſtolo-
„ rum doctrinam, & confeſſum bonam confeſſionem
„ in Deum, liceat iterum interrogari in eadem fi-
„ de, & in aqua iterum tingi? Univerſi Epiſcopi
„ dixerunt: Abſit: Abſit: Illicitas eſſe ſancimus re-
„ baptizationes: & ſatis eſſe alienum a ſincera fide,
„ & Catholica diſciplina rebaptizari. „ Hæc ibi.
Quæ, pro quanto præſupponunt neceſſario characterem, adducta ſunt, ſicut & alia ſupradicta. Alioquin alius locus, puta in tractatu infra de baptiſmo, dictis illis ad literam planam deberetur. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens, &c.

QUÆSTIO LXIV.

De cauſa Sacramentorum, in decem articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis Sacramentorum, ſive per auctoritatem, ſive per miniſterium.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primo. Utrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis.

Secundo. Utrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum a Deo.

Tertio. De poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.

Quarto. Utrum illam poteſtatem potuerit aliis communicare.

Quinto. Utrum poteſtas miniſterii in ſacramentis conveniat malis.

Sexto. Utrum mali peccent diſpenſando ſacramenta.

Septimo. Utrum Angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.

Octavo. Utrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis.

Nono. Utrum requiratur ibi recta fides, ita ſcilicet, quod infidelis non poſſit tradere ſacramenta.

Decimo. Utrum requiratur ibi recta intentio.

QUÆ-

ARTICULUS I.

350

Utrum ſolus Deus operetur interius ad effectum Sacramenti.

Inf. a. 5. *Et* 4. *d.* 5. *q.* 2. *a.* 2. *q.* 2.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non ſolus Deus, ſed etiam miniſter interius operetur ad effectum ſacramenti. Interior enim ſacramenti effectus eſt, ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: Sed ad miniſtros Eccleſiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, ut patet per Dionyſium in 5. cap. Eccleſiaſt. Hierarch. (*a princ.*) Ergo videtur, quod non ſolus Deus, ſed etiam miniſtri Eccleſiæ interius operentur ad ſacramenti effectum.

2. Præterea. In collatione ſacramentorum quædam orationum ſuffragia proponuntur: Sed orationes juſtorum ſunt magis apud Deum exaudibiles, quam quorumcunque, ſecundum illud Jo. 9. *Si quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc Deus exaudit.* Ergo videtur, quod majorem effectum ſacramenti conſequatur ille, qui recipit ipſum a bono miniſtro. Sic ergo & miniſter aliquid operatur ad interiorem effectum; & non ſolus Deus.

3. Præterea. Dignior eſt homo, quam res inanimata: Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam *aqua corpus tangit, & cor abluit*, ut Auguſt. dicit ſuper Joan. (*tract.* 80. *a med. to.* 9.) Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum ſacramenti, & non ſolus Deus.

Sed Contra eſt, quod dicitur Rom. 8. *Deus eſt, qui juſtificat.* Cum ergo interior effectus omnium ſacramentorum ſit juſtificatio, videtur quod ſolus Deus operetur interiorem effectum ſacramenti.

Reſpondeo dicendum, quod operari aliquem effectum contingit *dupliciter*: *uno modo* per modum principalis agentis: *alio modo* per modum inſtrumenti. *Primo igitur modo ſolus Deus operatur interiorem effectum ſacramenti*: Tum quia ſolus Deus illabitur animæ, in qua ſacramenti effectus exiſtit: non autem poteſt aliquid immediate operari, ubi non eſt: Tum quia gratia, quæ eſt interior ſacramenti effectus, eſt a ſolo Deo, ut in ſecunda parte dictum eſt: (1. 2. *qu.* 112. *art.* 1.) Character etiam, qui eſt interior quorundam ſacramentorum effectus, eſt virtus inſtrumentalis, quæ manat a principali agente,

quod

quod eſt Deus. *Secundo autem modo homo poteſt operari ad interiorem effectum ſacramenti*, inquantum operatur per modum miniſtri. Nam eadem ratio eſt miniſtri, & inſtrumenti. utriuſque enim actio exterius adhibetur, ſed ſortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus.

Ad primum ergo dicendum, quod purgatio, ſecundum quod attribuitur miniſtris Eccleſiæ, non eſt a peccato; ſed dicuntur diaconi purgare, inquantum vel immundos ejiciunt a cœtu fidelium, vel eos ſacris admonitionibus diſponunt ad ſacramentorum receptionem. Similiter etiam ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populum, non quidem gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo, ut patet per Dionyſ. ibid.

Ad ſecundum dicendum, quod orationes, quæ dicuntur in ſacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte ſingularis perſonæ, ſed ex parte totius Eccleſiæ, cujus preces ſunt apud Deum exaudibiles, ſecundum illud Matth. 18. *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo*. Nihil tamen prohibet, quin devotio viri juſti ad hoc aliquid operetur. Illud tamen, quod eſt ſacramenti effectus, non impetratur oratione Eccleſiæ, vel miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti, cujus virtus operatur in ſacramentis, ut dictum eſt. (*q. 62. a.* 5.) Unde effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum. Aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentum per devotionem miniſtri: nec tamen miniſter illud operatur, ſed impetrat operandum a Deo.

Ad tertium dicendum, quod res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, niſi inſtrumentaliter, ut dictum eſt. (*in corp.*) Et ſimiliter homines non operantur ad ſacramentorum interiorem effectum, niſi per modum miniſterii, ut dictum eſt. (*ibid.*)

APPENDIX.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Albanenſium* dicentium: quod homo poteſt ex ſe dare Spiritum ſanctum. Si enim homo non poteſt ex ſe, adhibito etiam ſacramento, operari interiorem effectum, ideſt gratiam Spiritus ſancti, ſed tantum ad ipſum effectum operatur miniſterialiter (ut dicit tex. ad *tertium*) multo magis utique homo non poterit ex ſe dare Spiritum ſan-

ſanctum. Articulus ergo iſte contra illam hæreſim non ſolum pugnat, ipſamque expugnat: ſed etiam hoc facit a fortiori. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Pſalm. 83. *gratiam, & gloriam dabit Dominus*: Per hoc enim monſtrat Pſalmus, quod gratiam Spiritus ſancti, cum qua datur & Spiritus ſanctus, *Rom.* 5. poteſt ex ſe dare ſolus Dominus. Item a Roman. 8. *Deus*, &c. ut ponitur cum diſcurſu *in argum. contr.* Juſtificare enim ex ſe, ideſt per auctoritatem ſuam (quod intendit Apoſtolus) eſt ex ſe dare Spiritum ſanctum: & hoc, ideſt, ſic juſtificare, convenit ſoli Deo, ſecundum eumdem Apoſtolum ibi. Item a 1. Corin. 3. *Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque, qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui incrementum dat, Deus*. Si enim homo plantans, & rigans non eſt aliquid, ſcilicet quoad interiorem effectum, qui eſt illud incrementum, inquantum, ſcilicet, homo ille neque erat, neque infundit gratiam: utique homo talis multo minus dabit ex ſe Spiritum ſanctum. Item a dictis in *pri. p. q.* 43. *ar.* 8. *Elucid.* & *in* 1. 2. *articulorum num.* 596. *Elucid. Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 351

Utrum Sacramenta ſint ſolum ex inſtitutione divina.

4. *d.* 3. *q.* 1. *a.* 2. *cor. Et d.* 5. *q.* 1. *a.* 1.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Sacramenta non ſint ſolum ex inſtitutione divina. Ea enim quæ ſunt divinitus inſtituta, traduntur nobis in ſacra Scriptura: Sed quædam aguntur in ſacramentis, de quibus nulla fit mentio in ſacra Scriptura; puta de chriſmate, quo homines confirmantur, & de oleo, quo ſacerdotes inunguntur, & de multis aliis tam verbis, quam factis, quibus utimur in ſacramentis. Non ergo ſacramenta ſunt ſolum ex inſtitutione divina.

2. Præterea. Sacramenta ſunt quædam ſigna: Res autem ſenſibiles naturaliter quædam ſignificant: Nec tamen poteſt dici, quod Deus quibuſdam ſignificationibus delectetur, & non aliis; quia ipſe omnia quæ fecit, approbat. Hoc autem proprium videtur eſſe dæmonum, ut quibuſdam ſignis ad aliquid alliciantur. dicit enim Auguſt. 21. de civit. Dei:

Dei; (*cap. 6. cir. med. to. 5.*) „ Illiciuntur dæmo- „ nes ad inhabitandum per creaturas, quas non i- „ pſi, ſed Deus condidit, delectabilibus pro ſua di- „ verſitate diverſis, non ut animalia cibis, ſed ut „ ſpiritus ſignis. „ Non ergo videtur, quod ſacramenta indigeant eſſe ex inſtitutione divina.

3. Præterea. Apoſtoli vicem Dei geſſerunt in terris. unde Apoſtolus dicit 2. ad Corinth. 2. *Nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti*, ideſt ac ſi ipſe Chriſtus donaſſet. Sic ergo videtur, quod Apoſtoli, & eorum ſucceſſores poſſint nova ſacramenta inſtituere.

Sed Contra eſt, quod ille inſtituit aliquid, qui dat ei robur, & virtutem; ſicut patet de inſtitutoribus legum: Sed virtus ſacramenti eſt a ſolo Deo, ut patet ex prædictis. (*art. præc. & qu. 62. art. 1. & 5.*) Ergo ſolus Deus poteſt inſtituere ſacramentum.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ex ſupradictis patet, (*ibidem*) ſacramenta inſtrumentaliter operantur ad ſpirituales effectus. Inſtrumentum autem habet virtutem a principali agente. Agens autem reſpectu ſacramenti eſt *duplex*; ſcilicet *inſtituens* ſacramentum, & *utens* ſacramento inſtituto, applicando ſcilicet ipſum ad inducendum effectum. Virtus autem ſacramenti non poteſt eſſe ab eo, qui utitur ſacramento; quia non operatur niſi per modum miniſterii. Unde relinquitur, quod virtus ſacramenti ſit ab eo, qui inſtituit ſacramentum. Cum igitur virtus ſacramenti ſit a ſolo Deo, *conſequens eſt, quod ſolus Deus ſit ſacramentorum inſtitutor*.

Ad primum ergo dicendum, quod illa quæ aguntur in ſacramentis, per homines inſtituta, non ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſed pertinent ad quandam ſolemnitatem, quæ adhibetur ſacramentis ad excitandam devotionem, & reverentiam in his, qui ſacramenta ſuſcipiunt. Ea vero quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ab ipſo Chriſto inſtituta ſunt, qui eſt Deus, & homo: Et licet non ſint omnia tradita in Scripturis; habet tamen ea Eccleſia ex familiari Apoſtolorum traditione, ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Corin. 11. *Cætera cum venero diſponam.*

Ad ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles aptitudinem quandam habent ad ſignificandum ſpirituales effectus ex ſui natura: ſed iſta aptitudo determinatur ad ſpecialem ſignificationem ex inſtitutione divina. Et hoc eſt quod Hugo de S. Victor. (*l. 1. de ſacram. p. 9. c. 2. ante med.*) dicit, quod *ſacramen-*

mentum ex inſtitutione ſignificat. Prælegit tamen Deus quaſdam res aliis ad ſignificationes ſacramentales, non quia ad eas contrahatur ejus affectus, ſed ut ſit convenientior ſignificatio.

Ad tertium dicendum, quod Apoſtoli, & eorum ſucceſſores ſunt Vicarii Dei, quantum ad regimen Eccleſiæ conſtitutæ per fidem, & fidei ſacramenta. Unde ſicut non licet eis conſtituere aliam Eccleſiam; ita non licet eis tradere aliam fidem, neque inſtituere alia ſacramenta: ſed per ſacramenta, quæ de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt, dicitur eſſe fabricata Eccleſia Chriſti.

APPENDIX.

Ex articulo habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Jacobi Præpoſiti* dicentis; quod ſacramenta, ſcilicet Confirmatio, Ordo, Matrimonium, Extrema unctio, ſunt humanitus per Eccleſiam inſtituta. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, ipſam merito damnari a Conc. *Tridentino* ſeſſ. 7. de ſacramentis, can. 1. *Si quis dixerit: ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia a Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta: Anathema ſit.* Hæc ibi. Quin etiam ſpeciatim de extrema unctione (licet canon hic abſolute ſufficiens fuiſſet) quia videbatur olim quibuſdam Apoſtolus Jacobus inſtituiſſe, dicit ſeſſ. 14. cap. 1. de extr. unct. „ Inſtituta eſt autem ſacra hæc unctio infirmorum tanquam vere, & proprie ſacramentum novi teſtamenti a Chriſto Domino noſtro: apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum, ac promulgatum. „ Hæc ibi. Item dicit ſeſſ. 24. cap. 1. *Chriſtus venerabilium ſacramentorum inſtitutor, atque perfector*. Hæc ibi. Item a Veritatibus aureis ſuper legem veterem, *Num.* 19. *concl.* 2. *Tertio* vides: quomodo, &c.

AR-

ARTICULUS III. 352

Utrum Chriſtus, ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum.

Inf. a. 4. cor. Et 4. d. 5. qu. 1. ar. 1. & qu. 2. ar. 2. qu. 2.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum Sacramentorum. Dicit enim Joannes Baptiſta, ut habetur Jo. 1. „ Qui „ me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Su- „ per quem videris Spiritum deſcendentem, & ma- „ nentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiri- „ tu ſancto: „ Sed baptizare in Spiritu ſancto, eſt interius gratiam Spiritus ſancti conferre: Spiritus ſanctus autem deſcendit ſuper Chriſtum, inquantum homo, non inquantum Deus, quia ſic ipſe dat Spiritum ſanctum. Ergo videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem interiorem effectum ſacramentorum cauſandi.

2. Præterea. Matth. 9. Dominus dicit: *Sciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata*: Sed remiſſio peccatorum eſt interior effectus ſacramenti. Ergo videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, interiorem effectum ſacramentorum operetur.

3. Præterea. Inſtitutio ſacramentorum pertinet ad eum, qui tanquam principale agens operatur ad interiorem ſacramenti effectum: Manifeſtum eſt autem, quod Chriſtus ſacramenta inſtituit. Ergo ipſe eſt, qui interius operatur ſacramentorum effectum.

4. Præterea. Nullus poteſt ſine ſacramento effectum ſacramenti conferre, niſi propria virtute ſacramenti effectum operetur: Sed Chriſtus ſine ſacramento contulit ſacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit: (*Luc. 7.*) *Dimittuntur tibi peccata*. Ergo videtur, quod Chriſtus, ſecundum quod homo, operetur interiorem ſacramenti effectum.

5. Præterea. Illud, in cujus virtute ſacramentum operatur, eſt principale agens ad interiorem effectum: Sed ſacramenta habent virtutem ex paſſione Chriſti, & invocatione nominis ejus, ſecundum illud 1. ad Corinth. 1. *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Er-

go Chriſtus, inquantum homo, operatur interiorem effectum ſacramenti.

Sed Contra eſt, quod Auguſt. dicit, (*implic. tract.* 80. *in Jo. a med. to.* 9. *& l.* 3. *cont. Donatiſt. c.* 10. *a med. tom.* 7. *ſed expreſſ. Iſidor. lib.* 6. *Etym. c.* 18. *cir. med.*) quod *in ſacramentis divina virtus ſecretius operatur ſalutem*: Divina autem virtus eſt Chriſti, ſecundum quod eſt Deus, non autem ſecundum quod eſt homo. Ergo Chriſtus non operatur interiorem ſacramenti effectum, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.

Reſpondeo dicendum, quod interiorem ſacramentorum effectum operatur Chriſtus, & ſecundum quod eſt Deus, & ſecundum quod eſt homo: Aliter tamen, & aliter. Nam ſecundum quod eſt Deus, operatur in ſacramentis per auctoritatem: ſecundum autem quod eſt homo, operatur ad interiores effectus ſacramentorum meritorie, & efficienter, ſed inſtrumentaliter. Dictum eſt enim, (*qu.* 48. *&* 49.) quod paſſio Chriſti, quæ competit ei ſecundum humanam naturam, cauſa eſt noſtræ juſtificationis & meritorie, & effective, non quidem per modum principalis agentis, ſive per auctoritatem, ſed per modum inſtrumenti, inquantum humanitas eſt inſtrumentum divinitatis ejus, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 13. *a.* 2. *&* 3.) Sed tamen quia eſt inſtrumentum conjunctum divinitati in perſona, habet quandam principalitatem, & cauſalitatem reſpectu inſtrumentorum extrinſecorum, qui ſunt miniſtri Eccleſiæ, ut ex ſupradictis patet. (*ar.* 1. *hu. qu.*) Et ideo *ſicut Chriſtus, inquantum Deus, habet poteſtatem auctoritatis in ſacramentis: ita inquantum homo, habet poteſtatem miniſterii principalis, ſive poteſtatem excellentiæ*: Quæ quidem conſiſtit in *quatuor*: *Primo* quidem in hoc, quod meritum, & virtus paſſionis ejus operatur in ſacramentis, ut ſupra dictum eſt: (*q.* 62. *a.* 5.) Et quia virtus paſſionis copulatur nobis per fidem, ſecundum illud ad Romanos tertio: *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius*, quam fidem per invocationem nominis Chriſti proteſtamur; ideo *ſecundo* ad poteſtatem excellentiæ, quam Chriſtus habet in ſacramentis, pertinet, quod in ejus nomine ſacramenta ſanctificantur. Et quia ex ejus inſtitutione ſacramenta virtutem obtinent, inde eſt, quod *tertio* ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe, qui dedit virtutem ſacramentis, potuit inſtituere ſacramenta: Et quia cauſa non dependet ab effectu, ſed potius e converſo, ideo *quarto* ad excellentiam

pote-

poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe potuit effectum ſacramentorum ſine exteriori ſacramento conferre.

Et per hoc patet reſponſio ad Objecta. utraque enim pars objectorum ſecundum aliquid vera eſt, ut dictum eſt. (*in corp.*)

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Arnoldi a Villa nova* dicentis: quod humana natura a Deo verbo aſſumpta æqualis eſt Deo in omnibus bonis ſuis, adeo, ut tanta ſit humanitas Chriſti, quanta eſt ejus divinitas, & tantumdem poſſit, & valeat. Articulus enim iſte directe connotat oppoſitum ipſius hæreſis, ideoque ipſam impugnat, ſed & efficaciter expugnat. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, eam merito damnari a Chriſto dicente Joann. 11. *Pater major me eſt*. Loquitur enim ibi de ſeipſo, quantum ad humanitatem, ſecundum quam ly *vado ad patrem* poſitum in contextu de neceſſitate intelligitur. Ac ſi dixiſſet. Pater eſt major me ſecundum illam naturam, ſecundum quam movebor, aſcendendo ad patrem. Nec poteſt dici cum aliquibus ſciolis, quod Chriſtus hoc ex humilitate, & reverentia ad patrem, dixit, non quia verum ſit. Non enim humilitas, neque reverentia virtus eſt, ſed vitium, quando veritatem non habet comitem. In Chriſto autem dari poſſe vel minimum vitium, impoſſibile eſt: ut patet in *Addit. q. 16. art. 2. ad ſecundum*, *cum Elucid.* Item damnari a ſymbolo D. Athanaſii dicente de Chriſto: *Æqualis patri ſecundum divinitatem, minor patre ſecundum humanitatem*. Hoc vero ſymbolum tantæ eſt auctoritatis, ut a Conc. *Flor.* (in Decr. Armenis dato) vocetur compendioſa regula fidei. Item a dictis *in 3. de Salv. a. n.* 8. 90. 94. 145. *& in p. p. q. 75. ar. 7. & in Addit. ar. n.* 389. Aſſimilatur enim hæreſis prædicta hæreſibus quibuſdam *Auguſtini de Roma* ibi poſitis, atque damnatis: & ideo hæc iiſdem mediis venit condemnanda. Item a dictis in 1. 2. *ar. num.* 596. *cum Elucid.* ſemper, & ubique citationes has, & ſimiles cointelligendo. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS IV. 353

Utrum Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in Sacramentis, potuerit miniſtris communicare.

4. d. 5. q. 1. a. 2. & ar. 3. q. 1. & 2.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in Sacramentis, non potuerit miniſtris communicare. Ut enim argumentatur Auguſt. contra Maximin. (*l. 3. c. 7. ad fi. to. 6.*) *Si potuit, & non voluit, invidus fuit*: Sed invidia longe fuit a Chriſto, in quo fuit ſumma plenitudo charitatis. Ergo cum Chriſtus non communicaverit ſuam poteſtatem miniſtris, videtur quod non potuerit communicare.

2. Præterea. Super illud Joan. 14. *Majora horum faciet*, dicit Auguſtinus: (*tract. 72. in Joan. a med: tom. 9.*) *Prorſus majus hoc eſſe dixerim*, ſcilicet *ut ex impio juſtus fiat, quam creare cœlum, & terram*: Sed Chriſtus non potuit communicare miniſtris, quod crearent cœlum, & terram. Ergo neque quod juſtificarent impium. Cum igitur juſtificatio impii fiat per poteſtatem Chriſti, quam habet in ſacramentis, videtur quod poteſtatem ſuam, quam in ſacramentis habuit, non potuerit miniſtris communicare.

3. Præterea. Chriſto, inquantum eſt caput Eccleſiæ, competit, ut ab ipſo gratia derivetur ad alios, ſecundum illud Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*: Sed hoc non fuit aliis communicabile: quia ſic Eccleſia eſſet monſtruoſa, multa capita habens. Ergo videtur, quod Chriſtus poteſtatem ſuam non potuerit miniſtris communicare.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Joan. 1. *Ego neſciebam eum*, dicit Auguſt. (*tract. 5. in Joann. ante med. tom. 9.*) quod *non noverat poteſtatem baptiſmi ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum*: Hoc autem non ignoraſſet Joannes, ſi talis poteſtas communicabilis non eſſet. Potuit ergo ſuam poteſtatem Chriſtus miniſtris communicare.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*art. præc.*) Chriſtus in ſacramentis habuit duplicem poteſtatem: *Unam* auctoritatis, quæ competit ei, ſecundum quod eſt Deus: *Et talis poteſtas nulli creaturæ potuit communicari*, ſicut nec divina eſſentia: *Aliam* poteſtatem habuit excellentiæ, quæ com-

competit ei, ſecundum quod eſt homo: *Et talem poteſtatem potuit miniſtris communicare*, dando ſcilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad ſacramentorum effectus, ut ad invocationem nominum ipſorum ſanctificarentur ſacramenta, & ut ipſi poſſent ſacramenta inſtituere, & ſine ritu ſacramentorum effectum ſacramentorum conferre ſolo imperio. Poteſt enim inſtrumentum conjunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem ſuam inſtrumento ſeparato tribuere; ſicut manus baculo.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus non ex invidia prætermiſit poteſtatem excellentiæ Eccleſiæ miniſtris communicare; ſed propter fidelium utilitatem, ne in homine ſpem ponerent, & ne eſſent diverſa ſacramenta, ex quibus diviſio in Eccleſia oriretur; ſicut apud illos qui dicebant: *Ego ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ*, ut dicitur 1. ad Corinth. 1.

Ad ſecundum dicendum, quod objectio illa procedit de poteſtate auctoritatis, quæ convenit Chriſto, ſecundum quod eſt Deus: licet & poteſtas excellentiæ poſſit auctoritas nominari per comparationem ad alios miniſtros. Unde ſuper illud 1. ad Cor. 1. *Diviſus eſt Chriſtus*, dicit Gloſ. (*ord. ſup. illud, Ego vero Cephæ*) quod *potuit eis dare auctoritatem baptizandi, quibus contulit miniſterium*.

Ad tertium dicendum, quod ad hoc inconveniens evitandum, ne ſcilicet multa capita in Eccleſia eſſent, Chriſtus noluit poteſtatem ſuæ excellentiæ miniſtris communicare: Si tamen communicaſſet, ipſe eſſet caput principaliter, alii vero ſecundario.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem a fortiori interimas hæreſim *Suenkfeldi* dicentis: quod homo quilibet eſt præditus ea juſtitia, ſapientia, charitate, atque virtutibus omnibus pari dignitate, & modo, quibus Deus eſſentialiter eſt præditus. Si enim poteſtatem excellentiæ convenientem Chriſto, ſecundum quod homo eſt, non habet homo in ſacramentis, multo magis utique non habebit illas virtutes omnes pari modo, quia Deo eſſentialiter conveniunt. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Pſ. 82. *Deus, quis ſimilis erit tibi?* Item a Pſ. 85. *Non eſt ſimilis tui in diis Domine: & non eſt ſecundum opera tua*. Item ab Iſ. 40. „ Ecce gentes, quaſi ſtil-

„ la ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ „ ſunt. Omnes gentes quaſi non ſint: ſic ſunt co„ ram Deo, & quaſi nihilum, & inane reputatæ „ ſunt ei. „ Expone tu ly *ei*, ideſt coram eo, ideſt in comparatione ejus. Item a dictis *pr. p. q.* 12. *ar.* 13. & *q.* 13. *ar.* 1. & *q.* 18. *ar.* 4. Item a dictis 2. 2. *art. nu.* 793. *cum Elucid.* ſemper. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 354

Utrum per malos miniſtros Sacramenta conferri poſſint.

4. d. 5. qu. 2. ar. 2. & d. 7. qu. 3. a. 1. qu. 1. & d. 24. qu. 3. art. 3. quæſt. 5. ad 3. Et 4. contra c. 76.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod per malos miniſtros Sacramenta conferri non poſſint. Sacramenta enim novæ legis ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ: Sed mali, cum ſint immundi, non poſſunt alios a peccato mundare, ſecundum illud Eccl. 34. *Ab immundo quid mundabitur?* & etiam cum gratiam non habeant, non videtur quod gratiam conferre poſſint; quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur, quod per malos ſacramenta conferri poſſint.

2. Præterea. Tota virtus ſacramentorum derivatur a Chriſto, ut dictum eſt: (*a. 3. hu. qu.*) Sed mali ſunt præciſi a Chriſto; quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniuntur, ſecundum illud 1. Joan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ergo videtur, quod per malos ſacramenta conferri non poſſint.

3. Præterea. Si deſit aliquid horum, quæ debitum eſt eſſe in ſacramentis, non perficitur ſacramentum; ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia: Sed debitus miniſter ſacramenti eſt ille, qui caret macula peccati, ſecundum illud Levit. 21. *Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium ejus.* Ergo videtur, quod ſi miniſter ſit malus, nihil efficiatur in ſacramento.

Sed Contra eſt, quod Aug. dicit ſuper illud Joan. 1. *Super quem videris ſpiritum*, &c. (Tract. 5. in Joan. ante med. to. 9.) *Quid in Chriſto non noverat Joannes? poteſtatem baptiſmi ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum, ſed miniſterium plane* tran-

tranſiturum in bonos, & malos. quid tibi facit malus miniſter, ubi bonus eſt Dominus?

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*art. 1. & 3. hu. qu.*) miniſtri Eccleſiæ inſtrumentaliter operantur in ſacramentis; eo quod quodammodo eadem ratio eſt miniſtri, & inſtrumenti. Sicut autem ſupra dictum eſt, (*qu. 62. ar. 1. & 4.*) inſtrumentum non agit ſecundum propriam formam, aut virtutem, ſed ſecundum virtutem ejus, a quo movetur. Et ideo accidit inſtrumento, inquantum eſt inſtrumentum, qualemcunque formam, vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem inſtrumenti; ſicut quod corpus medici, quod eſt inſtrumentum animæ habentis artem, ſit ſanum, vel infirmum; & ſicut quod fiſtula, per quam tranſit aqua, ſit argentea, vel plumbea. Unde *miniſtri Eccleſiæ poſſunt ſacramenta conferre, etiamſi ſint mali.*

Ad primum ergo dicendum, quod miniſtri Eccleſiæ neque a peccatis mundant homines ad ſacramenta accedentes, neque gratiam conferunt ſua virtute; ſed hoc facit Chriſtus ſua poteſtate per eos, ſicut per quædam inſtrumenta. Et ideo effectus conſequitur in ſuſcipientibus ſacramenta non ſecundum ſimilitudinem miniſtrorum, ſed ſecundum configurationem ad Chriſtum.

Ad ſecundum dicendum, quod per charitatem membra Chriſti uniuntur ſuo capiti, ut ab eo vitam recipiant: quia, ut dicitur 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Poteſt autem aliquis operari per inſtrumentum carens vita, & a ſe ſeparatum, quantum ad corporis unionem, dummodo ſit conjunctum per quandam motionem: aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per ſecurim. Sic igitur Chriſtus operatur in ſacramentis & per bonos, tanquam per membra viventia, & per malos, tanquam per inſtrumenta carentia vita.

Ad tertium dicendum, quod aliquid eſt debitum eſſe in ſacramento *dupliciter: Uno modo* ſicut exiſtens de neceſſitate ſacramenti; quod quidem ſi deſit, non perficitur ſacramentum: ſicut ſi deſit debita forma, vel debita materia. *Alio modo* eſt aliquid debitum eſſe in ſacramento ſecundum quandam decentiam: Et hoc modo debitum eſt, ut miniſtri ſacramentorum ſint boni.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas hæreſim *Donatiſtarum* dicentium; quod ſacerdotum malorum, aut impurorum ſacramenta ſunt nulla. Et *Valdenſium* (ut refert Directorium Inq. 2. *part. queſt.* 8.) dicentium: Sacerdotes rite, & legitime ſecundum formam Eccleſiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus preſſos, non poſſe conficere, vel conferre Eccleſiaſtica ſacramenta. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hæreſes has merito damnari a Divo Auguſtino, ſecundum quod ponitur *in arg. cont.* Item a Concilio *Trident.* ſeſſione 7. de ſacramentis, can. 12. „ Si quis dixe„ rit: miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, „ modo omnia eſſentialia, quæ ad ſacramentum „ conficiendum, aut conferendum pertinent, ſer„ vaverit, non conficere, aut non conferre ſacra„ mentum; anathema ſit. *Hæc ibi. Item a D.* „ *Auguſtino in lib. Pſalmorum*. Quid nobis fecit „ Deus, qui traditorem ſuum, quem Diabolum no„ minavit, cum cæteris diſcipulis ad prædicandum „ regnum cœlorum miſit? Ut monſtraret, dona „ Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt: „ etiamſi talis ſit, per quem accipiunt, qualis Ju„ das fuit. *Hæc ille; & recitantur in Decret.* 1. „ qu. 1. cap. Chriſtus. *Item a D. Gregor.* Non no„ cet malitia Epiſcopi neque ad baptiſmum infan„ tis, neque ad Eccleſiæ conſecrationem: quia ba„ ptiſma a Deo datur, non ab homine venit. Sic „ & Euchariſtia, & omnia, quæ in altari ponun„ tur, non ab homine, ſed a Deo, ſanctificationem „ accipiunt. *Hæc ille: & recitantur ibidem. Item* „ *a D. Aug.* Qui ſuperbus fuerit miniſter, cum „ Zabulo computabitur, ſed non contaminatur do„ num Chriſti: quia per illum purus fluvius tran„ ſit, & venit ad fertilem terram. Scio, quia la„ pis ex aqua fructum ferre non poteſt: ſed per la„ pideos canales tranſit aqua ad areolas. In cana„ li lapideo nihil generatur; ſed hortus plurimum „ fructum affert. Spiritualis enim virtus ſacramen„ ti, ut lux pura, ab illuminandis excipitur: ſed „ per immundos tranſiens non coinquinatur. „ Hæc ille: & recitantur ibid. cap. *ſi juſtus*. Item a dictis ſupra *art. nu.* 24. & *Addition. art. nu.* 76. 78. *Tertio* vides: quomodo, &c.

A R.

ARTICULUS VI. 355

Utrum mali miniſtrantes Sacramenta peccent.

4. diſt. 5. quæſt. 2. art. 2. qu. 4. cor. & d. 19. quæſt. 2. art. 2. cor. & diſt. 24. q. 1. art. 2. qu. 1. & a. 3. q. 1. & 5.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod mali miniſtrantes Sacramenta non peccent. Sicut enim miniſtratur Deo in ſacramentis, ita per opera charitatis. unde dicitur Hebr. ult. *Beneficentiæ, & communionis nolite oblivîſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus*: Sed mali non peccant, ſi miniſtrent Deo in operibus charitatis: quinimmo hoc eſt eis conſulendum, ſecundum illud Dan. 4. *Conſilium meum tibi placeat: peccata tua eleemoſynis redime.* Ergo videtur, quod mali non peccent ſacramenta miniſtrando.

2. Præterea. Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipſe eſt reus peccati, ſecundum illud Rom. 1. *Digni ſunt morte, non ſolum qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*: Sed ſi mali miniſtri peccent ſacramenta miniſtrando, illi qui ab eis ſacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipſi peccarent: quod videtur inconveniens.

3. Præterea. Nullus videtur eſſe perplexus; quia ſic homo cogeretur deſperare, quaſi non potens peccatum evadere: Sed ſi mali peccarent ſacramenta tradendo, eſſent perplexi: quia etiam quandoque peccarent, ſi ſacramenta non traderent; puta cum eis ex officio incumbit neceſſitas: dicitur enim 1. Cor. 9. *Væ mihi, ſi non evangelizavero: neceſſitas mihi incumbit*: quandoque etiam propter periculum; ſicut ſi puer in periculo mortis exiſtens offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quod mali non peccent ſacramenta miniſtrando.

Sed Contra eſt, quod Dionyſius dicit 1. cap. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, (*verſ. fin.*) quod *malis non eſt fas nec tangere ſymbola*, ideſt ſacramentalia ſigna. & in Epiſtola ad Demophilum (*quæ eſt 8. parum ante med.*) dicit: *Talis*, ſcilicet peccator, „ audax videtur, ſacerdotalibus manum apponens, „ & non timet, neque verecundatur divina præter „ divinitatem exequens, & Deum putans ignorare, „ quæ ipſe in ſemetipſo cognovit; & decipere exi„ ſtimat falſo nomine patrem ab ipſo appellatum, „ &

„ & audet immundas infamias , non dicam oratio-„ nes , ſuper divina ſigna Chriſtiformiter enuntia-„ re. „

Reſpondeo dicendum , quod aliquis in agendo peccat ex hoc , quod operatur non ſecundum quod oportet , ut patet per Philoſoph. in lib. 2. Ethicor. (*c.* 3. *&* 5. *to.* 5.) Dictum eſt autem , (*a. præc. ad* 3.) conveniens eſſe , ut ſacramentorum miniſtri ſint juſti : quia miniſtri debent Domino conformari , ſecundum illud Levit. 19. *Sancti eritis , quoniam ego ſanctus ſum*. & Eccleſ. 10. *Secundum judicem populi , ſic & miniſtri ejus*. Et ideo *non eſt dubium , quin mali exhibentes ſe miniſtros Dei , & Eccleſiæ in diſpenſatione ſacramentorum peccent*. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei , & contaminationem ſacramentorum , quantum eſt ex parte ipſius peccatoris (licet ſacramenta ſecundum ſeipſa incontaminabilia ſint) conſequens eſt , quod *tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale*.

Ad primum ergo dicendum , quod opera charitatis non ſunt aliqua conſecratione ſanctificata ; ſed ipſa pertinent ad juſtitiæ ſanctitatem , ſicut quædam juſtitiæ partes. Et ideo homo , qui ſe exhibet Deo miniſtrum in operibus charitatis , ſi ſit juſtus , amplius ſanctificatur : ſi vero ſit peccator , per hoc ad ſanctitatem diſponitur. Sed ſacramenta in ſeipſis ſanctificationem quandam habent per myſticam conſecrationem . & ideo præexigitur in miniſtro ſanctitas juſtitiæ , ut congruat ſuo miniſterio . & ideo incongrue agit , & peccat , ſi in peccato exiſtens ad tale miniſterium accedat.

Ad ſecundum dicendum , quod ille qui ad ſacramenta accedit , ſuſcipit ſacramenta a miniſtro Eccleſiæ , non inquantum eſt talis perſona , ſed inquantum eſt miniſter Eccleſiæ. Et ideo quamdiu ab Eccleſia toleratur in miniſterio , ille qui ab eo ſuſcipit ſacramentum , non communicat peccato ejus , ſed communicat Eccleſiæ , quæ eum tanquam miniſtrum exhibet : Si vero ab Eccleſia non toleratur , puta cum degradatur , vel excommunicatur , vel ſuſpenditur , peccat qui ab eo accipit ſacramentum ; quia communicat peccato ipſius.

Ad tertium dicendum , quod ille qui eſt in peccato mortali , non eſt perplexus ſimpliciter , ſi ex officio ei incumbat ſacramenta diſpenſare : quia poteſt pœnitere de peccato , & licite miniſtrare. Non eſt autem inconveniens , quod ſit perplexus , ſuppoſito quodam , ſcilicet quod velit remanere in peccato . In articulo tamen neceſſitatis non peccaret , bapti-

baptizando in caſu, in quo etiam poſſet laicus baptizare. ſic enim patet, quod non exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubveniret neceſſitatem patienti. Secus eſt autem in aliis ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut baptiſmus, ut infra patebit. (*q. 67. ar. 3.*)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Dionyſio; quod mali miniſtrantes peccant mortaliter. A Sancto Dionyſio quidem, ut *in argum. contr.* A ſcripturis vero per hoc, quod dicitur Levit. 21. „ Homo, qui habuerit maculam, non offeret panes „ Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium, nec acce„ det ad altare, & contaminare non debet ſanctua„ rium meum. *Et c.* 22. Cuſtodiant præcepta mea; „ ut non ſubjaceant peccato, & moriantur in ſan„ ctuario meo; cum polluerint illud. „ Hic enim per peccatum intelligit mortale: in cujus ſignum mors corporalis infligebatur a Deo, & ipſi contaminare, ac polluere dicebantur ſanctuarium ejus. A fortiori vero oſtenditur his verbis: quod mali miniſtri in nova lege peccant mortaliter, ſi accedant ad miniſtrandum. Nam conſtat, ſacramenta noſtra eſſe digniora, & ideo majori cultu veneranda veteribus ſacramentis, *q. 3. ar. 1. 3. 6.* ita, ut in propoſito de ſacramentorum utrorumque miniſtris cum Apoſtolo Hebr. 10. proportionaliter dicendum ſit. „ Irri„ tam quis faciens legem Moyſi ſine ulla miſeratio„ ne moritur: quanto magis putatis deteriora me„ reri ſupplicia, qui filium Dei conculcaverit, & „ ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo „ ſanctificatus eſt; & ſpiritui gratiæ contumeliam „ fecerit? „ Item intentum præſentis articuli inſinuatur, & a fortiori quidem a ſcripturis citatis contra irreverenter ſe habentes erga vaſa ſacra, & templa; quanto ſacramenta vaſis ipſis, & templis ſacratiora ſunt. Ut igitur ſcripturas illas ad hoc propoſitum adaptare valeas; vide 2. 2. *articulorum nu.* 603. & *Addit. ar. nu.* 133. Et veritates aureas ſuper totam legem verem, *Levit.* 22. *concl.* 1. *& cap.* 26. *concl.* 1. *& c.* 27. *concluſ.* 1. *n.* 4. *concl.* 1. & *c.* 18. *concl.* 2. Hæc de vaſis. Cæterum ad idem de templis vide veritates ipſas, *Exod.* 19. *concluſ.* 3. & *cap.* 26. *concluſ.* 1. & *c.* 39. *concl.* 1. & *Numer.* 7. *concl.* 1. & *c.* 18. *concluſ.* 2. *& Deuter.* 12. *concluſ.* 4. item *Geneſ.* 2. *concluſ. tertia, quarta*. *Secundo* vides, &c.

A Re-

ARTICULUS VII. 356

Utrum Angeli poſſint Sacramenta miniſtrare.

4. diſt. 5. q. 2. art. 3.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod Angeli poſſint Sacramenta miniſtrare. Quicquid enim poteſt miniſter inferior, poteſt & ſuperior: ſicut quicquid poteſt diaconus, poteſt Sacerdos, ſed non convertitur: Sed Angeli ſunt ſuperiores miniſtri in ordine hierarchico, quam etiam quicunque homines, ut patet per Dionyſ. in lib. Cœleſt. Hierar. (*cap. 9. ante med.*) Ergo cum homines poſſint miniſtrare in ſacramentis, videtur quod multo magis Angeli.

2. Præterea. Homines ſancti aſſimilantur Angelis in cœlo, ut dicitur Matth. 22. Sed aliqui Sancti in cœlo exiſtentes poſſunt miniſtrare in ſacramentis: quia character ſacramentalis eſt indelebilis, ut dictum eſt. (*q. præc. a.* 5.) Ergo videtur, quod etiam Angeli poſſint in ſacramentis miniſtrare.

3. Præterea. Sicut ſupra dictum eſt, (*q.* 8. *a.* 7.) diabolus eſt caput malorum, & mali ſunt membra ejus: Sed per malos poſſunt miniſtrari ſacramenta. Ergo videtur, quod etiam per dæmones.

Sed Contra eſt, quod dicitur Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum:* Sed Angeli boni, vel mali non ſunt ex hominibus. Ergo ipſi non conſtituuntur miniſtri in his quæ ſunt ad Deum, ideſt in ſacramentis.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*a.* 3. *hu. q.*) tota virtus ſacramentorum a paſſione Chriſti derivatur, quæ eſt Chriſti, ſecundum quod eſt homo, cui in natura conformantur homines, non autem Angeli, ſed potius ſecundum paſſionem dicitur *modico ab Angelis minoratus*, ut patet Hebr. 2. Et ideo *ad homines pertinet diſpenſare ſacramenta, & in eis miniſtrare, non autem ad Angelos.*

Sciendum tamen, quod ſicut Deus virtutem ſuam non alligavit ſacramentis, quin poſſit ſine ſacramentis effectum ſacramentorum conferre: ita etiam *virtutem ſuam non alligavit Eccleſiæ miniſtris, quin etiam Angelis poſſit virtutem tribuere miniſtrandi in ſacramentis.*

Et quia boni Angeli ſunt nuntii veritatis, *ſi aliquod*

quod ſacramentale miniſterium a bonis Angelis perficeretur, eſſet ratum habendum: quia deberet conſtare, hoc fieri voluntate divina: ſicut quædam templa dicuntur Angelico miniſterio conſecrata.

Si vero dæmones, qui ſunt ſpiritus mendacii, *aliquod ſacramentale miniſterium exhiberent, non eſſet ratum habendum*.

Ad primum ergo dicendum, quod illud quod faciunt homines inferiori modo, ſcilicet per ſenſibilia ſacramenta, quæ ſunt proportionata naturæ ipſorum, faciunt Angeli tanquam ſuperiores miniſtri ſuperiori modo, ſcilicet inviſibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

Ad ſecundum dicendum, quod Sancti, qui ſunt in cœlo, ſunt ſimiles Angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad conditionem naturæ, & per conſequens neque quantum ad ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod mali homines non habent quod poſſint miniſtrare in ſacramentis ex hoc, quod per malitiam ſunt membra diaboli. & ideo non ſequitur, quod diabolus, qui eſt eorum caput, magis hoc poſſit.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem & oſtendas, & recte intelligas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & ab Eccleſia, tum, quod ad Angelos non pertinet miniſtrare ſacramenta, tum, quod, ſi Angeli boni facerent aliquod ſacramentale miniſterium, illud eſſet pro rato habendum. A ſcripturis quidem illud *primum* inſinuatur per hoc, quod dicitur Heb. 5. *omnis Pontifex*, &c. ut cum diſcurſu eſt *in arg. contr.* Inde enim colligitur intentum categorematice. Hoc eſt: quod iſta ſimplex propoſitio, ſcilicet, Angeli poſſunt de ſe adminiſtrare ſacramenta, eſt falſa: ab Eccleſia vero illud *ſecundum* inſinuatur per hoc, quod ipſa celebrat feſtum Sanct. Michaelis menſe ſeptembris. Tali enim facto ſuo, & quidem ſolemni, demonſtrat intentum hypothetice, ideſt, quod hæc conditionalis propoſitio, ſcilicet, ſi Angeli boni exercent miniſterium aliquod ſacramentale, eſſet ratum habendum, eſt vera. Ratio hujus demonſtrationis eſt, quia ideo illud feſtum hac ratione, inter alias, celebrat eo, quod tunc dedicata, ſeu conſecrata fuit ab ipſo Archangelo Baſilica in antro apud Garganum Apuliæ montem ad ipſius montis verticem.

Vi-

Vide legendarium Domini Jacobi de Voragine, & Rationale divinorum officiorum circa hoc. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, Doctoris Angelici in præſenti articulo concluſio viciſſim declaretur, atque confirmetur.

ARTICULUS VIII. 357

Utrum intentio miniſtri requiratur ad perfectionem Sacramenti.

Sup. qu. 60. art. 8. cor. Et 4. d. 6. qu. 1. a. 2. qu. 1. & d. 7. qu. 1. ar. 1. qu. 1. ad 3. & d. 8. qu. 2. a. 4. qu. 3. ad 1. & d. 30. qu. 1. art. 3. ad 3.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod intentio miniſtri non requiratur ad perfectionem Sacramenti. Miniſter enim in ſacramento inſtrumentaliter operatur: Sed actio non perficitur ſecundum intentionem inſtrumenti, ſed ſecundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio miniſtri non requiritur ad perfectionem ſacramenti.

2. Præterea. Non poteſt homini eſſe nota intentio alterius. Si igitur intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti, non poſſet homini ad ſacramentum accedenti eſſe notum, quod ſacramentum ſuſcepiſſet: & ita non poſſet habere certitudinem ſalutis; præcipue cum quædam ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis, ut infra dicetur. (q. 65. a. 3. & 4.)

3. Præterea. Intentio hominis non poteſt eſſe ad id, circa quod non eſt attentus: Sed aliquando illi qui in ſacramentis miniſtrant, non attendunt ad ea quæ dicunt, vel faciunt, alia cogitantes. Ergo ſecundum hoc non perficeretur ſacramentum, propter intentionis defectum.

Sed Contra eſt, quod ea quæ ſunt præter intentionem, ſunt caſualia: quod non eſt dicendum de operatione ſacramentorum. Ergo ſacramenta requirunt intentionem miniſtri.

Reſpondeo dicendum, quod quando aliquid ſe habet ad multa, oportet quod per aliquid determinetur ad unum, ſi illud effici debeat. Ea vero quæ in ſacramentis aguntur, poſſunt diverſimode agi: ſicut ablutio aquæ, quæ fit in baptiſmo, poteſt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia hujuſmodi: & ideo *oportet, quod determinetur ad unum*, *ideſt* *ſa-*

ſacramentalem effectum per intentionem abluentis: & hæc intentio exprimitur per verba, quæ in ſacramentis dicuntur: puta cum dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c.

Ad primum ergo dicendum, quod inſtrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem reſpectu effectus; ſed loco intentionis eſt motus, quo movetur a principali agente: Sed inſtrumentum animatum, ſicut eſt miniſter, non ſolum movetur, ſed etiam quodammodo movet ſeipſum, inquantum ſua voluntate movet membra ad operandum. & ideo requiritur ejus intentio, qua ſe ſubjiciat principali agenti; ut ſc. intendat facere, quod facit Chriſtus, & Eccleſia.

Ad ſecundum dicendum, quod circa hoc eſt *duplex* opinio. *Quidam* enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in miniſtro; quæ ſi deſit, non perficitur ſacramentum: ſed hunc defectum in pueris, qui non habent intentionem accedendi ad ſacramentum, ſupplet Chriſtus, qui interius baptizat; in adultis autem, qui intendunt ſacramentum ſuſcipere, ſupplet illum defectum fides, & devotio. Sed hoc ſatis poſſet dici, quantum ad ultimum effectum, qui eſt juſtificatio a peccatis; ſed quantum ad effectum, qui eſt res, & ſacramentum, ſc. quantum ad characterem, non videtur quod per devotionem accedentis poſſit ſuppleri: quia character nunquam imprimitur, niſi per ſacramentum.

Et ideo *alii* melius dicunt, quod miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, cujus eſt miniſter: In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ: quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur ex parte miniſtri, vel recipientis ſacramentum.

Ad tertium dicendum, quod licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti: puta cum ſacerdos accedens ad baptizandum intendit facere circa baptizandum, quod facit Eccleſia, unde ſi poſtea in ipſo exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur ſacramentum. Quamvis ſtudioſe curare debeat ſacramenti miniſter, ut etiam actualem intentionem adhibeat: Sed hoc non eſt totaliter poſitum in hominis poteſtate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, ſecundum illud Pſ. 39. *Cor meum dereliquit me*.

AP-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem interimas hæreſim *Lutheri* dicentis (ut refertur in Bulla *Leonis X.* contra errores *Luther.*) quod ſi confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſed joco, abſolveret : ſi tamen credat, ſe abſolutum, eſt veriſſime abſolutus. Hoc pro tanto hic adducitur, pro quanto negat (ut patet) intentionem miniſtri ſacramentorum neceſſario requiri ad perfectionem ipſorum, ideſt, ad hoc, ut fiant ſacramenta. Articulus enim præſens pro tanto errorem illum directe impugnat, & efficaciter expugnat. *Secundo* habes : quomodo per rationem oſtendas, hæreſim illam merito damnari ab eodem Papa *Leone* in eadem Bulla. Item a dictis in *Addit. articulorum num.* 16. 67. *Elucid.* applicando ad intentionem miniſtri. Item a veritatibus aureis ſuper legem veterem, *Levit.* 5. *concluſ.* 9. Item a concilio *Floren.* in Decret. ſeu conſtitut. ſuper unione Armenor. *Hæc omnia ſacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus, tamquam materia, verbis, tanquam forma, & perſona miniſtri conferentis ſacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia. Quorum ſi aliquod deſit, non perficitur ſacramentum.* Hæc ibi. Item a Concilio *Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 6. *circa fin.* Et can. 9. *Si quis dixerit : Abſolutionem,* &c. *aut confitentem eſſe abſolutum, modo tantum credat, ſe eſſe abſolutum, etiamſi ſacerdos non ſerio, ſed joco abſolvat : Anathema ſit.* Hæc ibi. Item ab eodem ſeſſ. 7. de ſacramentis can. 11. *ſi quis dixerit ; in miniſtris, dum ſacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem, ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia : Anathema ſit.* Hæc ibi. *Tertio* vides : quomodo, &c.

ARTICULUS IX. 358

Utrum fides miniſtri ſit de neceſſitate Sacramenti.

4. *d.* 6. *q.* 1. *ar.* 1. *q.* 2.

AD Nonum ſic proceditur. Videtur, quod fides miniſtri ſit de neceſſitate Sacramenti. Sicut enim dictum eſt, (*a. præc.*) intentio miniſtri eſt neceſſaria ad ſacramenti perfectionem : Sed *fidei* intentionem

tentionem dirigit, ut Auguſtin. dicit contra Julianum. (*implic. l.* 4. *c.* 3. *ad fin. tom.* 7. *& expreſſe in præf. ad Pſal.* 31. *parum ante med. tom.* 8.) Ergo ſi deſit vera fides in miniſtro, non perficitur ſacramentum.

2. Præterea. Si miniſter Eccleſiæ veram fidem non habeat, videtur eſſe hæreticus: Sed hæretici, ut videtur, non poſſunt ſacramenta conferre. dicit enim Cyprianus in Epiſt. contra hæreticos: (*ſub fi. & eſt* 12. *l.* 1.) *Omnia, quæcunque faciunt hæretici, carnalia ſunt, & inania, & falſa, ita ut nihil eorum, quæ illi geſſerint, a nobis probari debeat.* & Leo Papa dicit in Epiſt. ad Leonem Auguſtum: (*quæ eſt* 75. *c.* 5. *in princ.*) „ Manifeſtum eſt per „ crudeliſſimam, & inſaniſſimam veſaniam in Ale„ xandrina ſede omne cœleſtium ſacramentorum lu„ men extinctum: intercepta eſt ſacrificii oblatio: „ defecit chriſmatis ſanctificatio; & parricidalibus „ manibus impiorum omnia ſe ſubtraxere myſte„ ria. „ Ergo vera fides miniſtri eſt de neceſſitate ſacramenti.

3. Præterea. Illi qui non habent veram fidem, videntur eſſe per excommunicationem ab Eccleſia ſeparati. dicitur enim in ſecunda Canonica Joannis: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Ave dixeritis ei.* & ad Tit. 3. *Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correctionem devita*: Sed excommunicatus non videtur poſſe conferre Eccleſiæ ſacramentum, cum ab Eccleſia ſit ſeparatus, ad cujus miniſterium pertinet ſacramentorum diſpenſatio. Ergo videtur, quod vera fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti.

Sed Contra eſt, quod Auguſtinus dicit contra Petilianum Donatiſtam: (*l.* 2. *c.* 47. *ſub fin. tom.* 7.) *Mementote, ſacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quo illa non ſint, vel minus ſancta ſint.*

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*a.* 5. *hu. q. & q.* 62. *a.* 1. *&* 4.) quia miniſter in ſacramentis inſtrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, ſed in virtute Chriſti. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Unde *ſicut non requiritur ad perfectionem ſacramenti, quod miniſter ſit in charitate*, ſed poſſunt etiam peccatores ſacramenta conferre, ut ſupra dictum eſt. (*a.* 5. *hu. qu.*) *ita non requiritur ad perfectionem ſacramenti fides ejus*: ſed infidelis poteſt verum ſacramentum præbere, dummo-

modo cætera adſint, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod poteſt contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem ſacramenti, quod exhibet: puta ſi aliquis credat juramentum eſſe in omni caſu illicitum, & tamen credat baptiſmum efficaciam habere ad ſalutem: & ſic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi ſacramentum: Si vero patiatur fidei defectum circa ipſum ſacramentum, quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius, nullum ſequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Eccleſia catholica intendit per hujuſmodi, quæ exterius aguntur, præbere ſacramentum. unde, non obſtante infidelitate, poteſt intendere facere id, quod facit Eccleſia, licet æſtimet id nihil eſſe: Et talis intentio ſufficit ad ſacramentum: quia, ſicut ſupra dictum eſt, (*art. præc. ad* 2.) miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, ex cujus fide ſuppletur id, quod deeſt fidei miniſtri.

Ad ſecundum dicendum, quod hæreticorum quidam in collatione ſacramentorum formam Eccleſiæ non ſervant: & tales neque ſacramentum conferunt, neque rem ſacramenti: *Quidam* vero ſervant Eccleſiæ formam; & tales conferunt quidem ſacramentum, ſed non conferunt rem ſacramenti. Et hoc dico, ſi ſunt manifeſte ab Eccleſia præciſi; quia ex hoc ipſo quod aliquis accipit ſacramenta ab eis, peccat; & per hoc impeditur, ne effectum ſacramenti conſequatur. Unde Aug. dicit in lib. de fide ad Petrum: (*c. 36. to. 3.*) *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiam non redierint, baptiſmo cumulari perniciem.* Et per hunc modum dicit Leo Papa, *in ſede Alexandrina ſacramentorum lumen eſſe extinctum*, ſcil. quantum ad rem ſacramenti, non autem quantum ad ipſum ſacramentum. Cyprianus autem nullo modo ſacramentum conferre hæreticos poſſe credebat. ſed in hoc ejus ſententia non tenetur. Unde Aug. dicit: (*l. de unico baptiſmo cont. Petil. c. 13. a med. tom. 7.*) *Martyrem Cyprianum, qui apud hæreticos, vel ſchiſmaticos datum baptiſmum nolebat cognoſcere, tanta merita uſque ad triumphum martyrii ſecuta ſunt, ut charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur.*

Ad tertium dicendum, quod poteſtas miniſtrandi ſacramenta pertinet ad ſpiritualem characterem, qui

qui indelebilis eſt, ut ex ſupradictis patet. (*qu. præc. a.* 5.) Et ideo per hoc quod aliquis ab Eccleſia ſuſpenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam utendi hac poteſtate: & ideo ſacramentum quidem confert, ſed tamen peccat conferendo: & ſimiliter ille qui ab eo accipit ſacramentum: & ſic non percipit rem ſacramenti, niſi forte per ignorantiam excuſetur.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas, & quidem a fortiori hæreſes *Joannis Uvicleff*, *Donatiſtarum*, *Valdenſium*, ſeu *Pauperum de Lugduno*, *narratas a.* 5. 8. *append. & qu.* 63. *ar.* 6. *append.* *Secundo* habes: quomodo per rationem a fortiori oſtendas, damnari merito eas a Conciliis *Florentin.* & *Trident.* ut ibidem patet. Si enim neceſſario requiſita ad confectionem, & collationem ſacramentorum narrare profitentur (ut maxime apparet de Concilio *Florent.*) Et non narrant, niſi, quod intentio requiritur: ex hoc manifeſte relinquitur, quod nec fides miniſtri, nec intentio recta ipſius, *a.* 10. requiritur de neceſſitate ad ſacramentorum perfectionem. Item ab aliis dictis ibidem: quæ tuum erit huc bene applicare. Item a Concil. *Trid.* ſeſſ. 7. de baptiſmo, can. 4. „ Si quis dixerit: Baptiſmum, qui datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti cum intentione faciendi, quod facit eccleſia, non eſſe verum baptiſmum: Anathema ſit. „ Hæc ibi. *Tertio* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica, &c.

ARTICULUS X. 359

Utrum intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem Sacramenti.

Inf. q. 74. *a.* 2. *ad* 2. *Et* 4. *diſt.* 6. *q.* 1. *a.* 2. *q.* 2. *& d.* 11. *a.* 1. *q.* 3. *ad* 1. *& d.* 10. *q.* 1. *a.* 3. *ad* 3.

AD Decimum ſic proceditur. Videtur, quod intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem Sacramenti. Intentio enim miniſtri debet conformari intentioni Eccleſiæ, ut ex dictis patet: (*a.* 8. *huq. ad* 2.). Sed intentio Eccleſiæ ſemper eſt recta. Ergo

Ergo de neceſſitate ad ſacramenti perfectionem requiritur intentio recta miniſtri.

2. Præterea. Perverſa intentio deterior eſſe videtur, quam intentio jocoſa: Sed intentio jocoſa tollit ſacramentum: puta ſi aliquis non ſerio, ſed ludo aliquem baptizaret. Ergo multo magis perverſa intentio aufert ſacramentum: puta ſi aliquis aliquem baptizaret, ut poſtmodum eum occideret.

3. Præterea. Perverſa intentio facit totum opus vitioſum, ſecundum illud Luc. 12. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit*. Sed ſacramenta Chriſti non poſſunt inquinari per malos homines, ſicut Aug. dicit contra Petil. (*l.* 2. *c.* 47. *ad fi.* & *l.* 3. *cont. Creſcon. c.* 5. & 6. *to.* 7.) Ergo videtur, quod ſi ſit perverſa intentio miniſtri, non ſit ibi verum ſacramentum.

Sed Contra eſt, quod perverſa intentio pertinet ad malitiam miniſtri. Sed malitia miniſtri non tollit ſacramentum. Ergo nec perverſa intentio.

Reſpondeo dicendum, quod intentio miniſtri poteſt perverti *dupliciter*. *Uno modo* reſpectu ipſius ſacramenti; puta cum aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed deriſorie aliquid agere: Et *talis perverſitas tollit veritatem ſacramenti*, præcipue quando ſuam intentionem exterius manifeſtat. *Alio modo* poteſt perverti intentio miniſtri quantum ad id, quod ſequitur ſacramentum: puta ſi ſacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, ut abutatur ea; vel ſi intendat conficere corpus Chriſti, ut eo ad veneficia utatur: Et quia prius non dependet a poſteriori, inde eſt quod *talis intentionis perverſitas veritatem ſacramenti non tollit*; ſed ipſe miniſter ex tali intentione graviter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quod Eccleſiæ intentio recta eſt, & quantum ad ſacramenti perfectionem, & quantum ad ſacramenti uſum: ſed prima rectitudo perficit ſacramentum; ſecunda operatur ad meritum. Et ideo miniſter, qui conformat intentionem ſuam Eccleſiæ, quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad ſecundam, perficit quidem ſacramentum, ſed non eſt ſibi ad meritum.

Ad ſecundum dicendum, quod intentio ludicra, vel jocoſa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur ſacramentum. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quod perverſa intentio pervertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex perverſa intentione miniſtri pervertitur id,

id, quod agit in ſacramentis, inquantum eſt opus ejus, non inquantum eſt opus Chriſti, cujus eſt miniſter: Et eſt ſimile, ſi miniſter alicujus hominis prava intentione deferret pauperibus eleemoſynam, quam dominus recta intentione mandaret.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem concluſionis *ſecundæ* interimas hæreſes narratas in locis citatis ab *art. 9. appen.* confirmando videlicet hinc, quod mali miniſtri poſſunt conficere, & conferre ſacramenta. Patet enim, quod ex hoc, quod iſtud confirmatur, illæ hæreſes magis confunduntur: & conſequenter, quod præſens articulus ad expugnandum illas, ac ſimiles a ſancto doctore eccleſiæ catholicæ propugnatore fideliſſimo (quod ſui moris ſemper fuit) factus eſt. *Secundo* habes: quomodo per eandem rationem oſtendas, eas merito damnari a dictis in locis prællegatis. Vide ergo tu per te tibi, ne inanis repetitio fiat; & recte ad propoſitum, pro quanto opus eſt, applicabis. *Tertio* vides; quomodo, &c.

QUÆSTIO LXV.

De numero ſacramentorum, in quatuor articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de numero Sacramentorum.

Et circa primum quæruntur quatuor.

Primo. Utrùm ſint ſeptem ſacramenta.
Secundo. De ordine eorum adinvicem.
Tertio. De comparatione eorum.
Quarto. Utrum omnia ſint de neceſſitate ſalutis.

ARTICULUS I. 360

Utrum debeant eſſe ſeptem Sacramenta Eccleſiæ.

4. *d.* 1. *q.* 1. *a.* 2. *Et* 4. *con. ca.* 58.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod non debeant eſſe ſeptem Sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute divina, & ex virtute paſſionis Chriſti: Sed una eſt virtus divina, & una Chriſti paſſio. *una enim oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*, ut dicitur Hebr. 10. Ergo non debuit eſſe niſi unum ſacramentum.

2. Præterea. Sacramentum ordinatur contra defectum peccati; Hic autem eſt *duplex*, ſcilicet *pœna*, & *culpa*. Ergo ſufficeret eſſe duo ſacramenta.

3. Præterea. Sacramenta pertinent ad actiones eccleſiaſticæ hierarchiæ, ut per Dionyſ. patet: (*c.* 2. & 5. *Eccleſ. Hierarch. a princ.*) Sed, ſicut ipſe dicit, (*ibid.*) *tres* ſunt actiones hierarchiæ, ſc. *purgatio*, *illuminatio*, & *perfectio*. Ergo non debent eſſe niſi tria ſacramenta.

4. Præterea. Aug. dicit 19. contra Fauſtum, (*cap.* 13. *a med. to.* 6.) quod ſacramenta novæ legis ſunt numero pauciora, quam ſacramenta veteris legis; Sed in veteri lege non erat aliquod ſacramentum, quod reſponderet Confirmationi, & Extremæ unctioni. Ergo neque hæc debent numerari inter ſacramenta novæ legis.

5. Præterea. Luxuria non eſt gravius inter cætera peccata, ut patet ex his quæ in ſecunda parte dicta ſunt: (2. 2. *qu.* 154. *a.* 3.) Sed contra alia peccata non inſtituitur aliquod ſacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit inſtitui ſacramentum matrimonii.

Sed Contra videtur, quod ſint plura ſacramenta. Sacramenta enim dicuntur, quaſi quædam ſacra ſigna: Sed multæ aliæ ſanctificationes fiunt in Eccleſia ſecundum ſenſibilia ſigna; ſicut aqua benedicta, conſecratio altaris, & alia hujuſmodi. Ergo ſunt plura ſacramenta, quam ſeptem.

Præterea, Hugo de ſancto Victore dicit, (*l.* 1. *de Sacram, p.* 12. *c.* 10.) quod ſacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, & ſacrificia: Sed ſacrificium Eccleſiæ eſt unum ſacramentum, quod dicitur

tur Euchariſtia. Ergo etiam oblationes, & decimæ debent dici ſacramenta.

Præterea. *Tria* ſunt genera peccatorum, *originale*, *mortale*, & *veniale*: Sed contra originale peccatum ordinatur baptiſmus, contra mortale autem pœnitentia. Ergo deberet eſſe aliud præter ſeptem, quod ordinetur contra veniale.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*q. 62. a. 3. & qu. 63. ar. 3.*) ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad duo; ſcil. ad perficiendum hominem in his quæ pertinent ad cultum Dei ſecundum religionem Chriſtianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. *Utroque autem modo convenienter ponuntur ſeptem ſacramenta*. Vita enim ſpiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem; ſicut & cætera corporalia conformitatem quandam ſpiritualium habent. In vita autem corporali *dupliciter* aliquis perficitur: *Uno modo* quantum ad perſonam propriam: *Alio modo* per reſpectum ad totam communitatem ſocietatis, in qua vivit: quia *homo naturaliter eſt animal ſociale*. Reſpectu autem ſuiipſius perficitur homo in vita corporali *dupliciter*: *Uno modo* per ſe, acquirendo ſc. aliquam vitæ perfectionem; *Alio modo* per accidens, ſc. removendo impedimenta vitæ; puta ægritudinem, vel aliquid hujuſmodi. Per ſe autem perficitur corporalis vita *tripliciter*. *Primo* quidem per generationem, per quam homo incipit eſſe, & vivere: Et loco hujus in ſpirituali vita eſt Baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, ſecundum illud ad Tit. 3. *Per lavacrum regenerationis*, &c. *Secundo* per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem, & virtutem: Et loco hujus in ſpirituali vita eſt Confirmatio, in qua datur Spiritus Sanctus ad robur. Unde dicitur diſcipulis jam baptizatis Luc. ult. *Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto*. *Tertio* per nutritionem, qua conſervatur in homine vita, & virtus: Et loco hujus in vita ſpirituali eſt Euchariſtia. Unde dicitur Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Et hoc quidem ſufficeret homini, ſi haberet & corporaliter, & ſpiritualiter impaſſibilem vitam: Sed quia homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem, & ſpiritualem, ſc. peccatum, ideo neceſſaria eſt homini curatio ab infirmitate: Quæ quidem eſt *duplex*. *Una* quidem eſt ſanatio, quæ ſanitatem reſtituit: Et loco hujus in ſpirituali vita eſt Pœnitentia, ſecundum illud Pſalm. 40. *Sana ani-*

mam meam, quia peccavi tibi. *Alia* autem eſt *reſtitutio* valetudinis priſtinæ per convenientem diætam, & exercitium: Et loco hujus in ſpirituali vita eſt Extrema unctio, quæ removet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam. Unde dicitur Jacobi 5. *Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei*. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem *dupliciter*. *Uno modo* per hoc, quod accipit poteſtatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos: Et loco hujus in ſpirituali vita eſt ſacramentum Ordinis, ſecundum illud Hebr. 7. quod *ſacerdotes hoſtias offerunt non ſolum pro ſe, ſed etiam pro populo*. *Secundo* quantum ad naturalem propagationem: Quod fit per Matrimonium tam in corporali, quam in ſpirituali vita; eo quod eſt non ſolum ſacramentum, ſed naturæ officium. Ex his etiam patet ſacramentorum numerus, ſecundum quod ordinantur contra defectum peccati. Nam Baptiſmus ordinatur contra carentiam vitæ ſpiritualis: Confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis invenitur: Euchariſtia contra labilitatem animi ad peccandum: Pœnitentia contra actuale peccatum poſt baptiſmum commiſſum: Extrema unctio contra reliquias peccatorum, quæ ſcilicet non ſunt ſufficienter per pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: Ordo contra diſſolutionem multitudinis: Matrimonium in remedium contra concupiſcentiam perſonalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam vero accipiunt numerum ſacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum, & pœnalitatum, dicentes, quod Fidei reſpondet Baptiſmus; & ordinatur contra culpam originalem: Spei Extrema unctio; & ordinatur contra culpam venialem: Charitati Euchariſtia; & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: Prudentiæ Ordo; & ordinatur contra ignorantiam: Juſtitiæ Pœnitentia; & ordinatur contra peccatum mortale: Temperantiæ Matrimonium; & ordinatur contra concupiſcentiam: Fortitudini Confirmatio; & ordinatur contra infirmitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod idem agens principale utitur diverſis inſtrumentis ad diverſos effectus, ſecundum congruentiam operum. Et ſimiliter virtus divina, & paſſio Chriſti operantur in nobis per diverſa ſacramenta, quaſi per diverſa inſtrumenta.

Ad ſecundum dicendum, quod culpa, & pœna diverſitatem habent, & ſecundum ſpeciem, inquantum

tum ſunt diverſæ ſpecies culparum, & pœnarum, & ſecundum diverſos hominum ſtatus, & habitudines. Et ſecundum hoc oportuit multiplicari ſacramenta, ut ex dictis patet. (*in cor. ar.*)

Ad tertium dicendum, quod in actionibus hierarchicis conſiderantur & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem ſunt miniſtri Eccleſiæ, ad quos pertinet Ordinis ſacramentum: Recipientes autem ſunt illi qui ad ſacramentum accedunt, qui producuntur per Matrimonium: Actiones autem ſunt purgatio, illuminatio, & perfectio; Sed ſola purgatio non poteſt eſſe ſacramentum novæ legis, quod gratiam confert: ſed pertinet ad quædam ſacramentalia, quæ ſunt Catechiſmus, & Exorciſmus: Purgatio autem, & illuminatio ſimul, ſecundum Dionyſium, (*cap.* 3. *Eccleſ. Hierar. parum a princ.*) pertinent ad Baptiſmum: & propter recidivum ſecundario pertinent ad Pœnitentiam, & extremam unctionem: Perfectio autem, quantum ad virtutem quidem, quæ eſt quaſi perfectio formalis, pertinet ad Confirmationem; quantum autem ad conſecutionem finis, pertinet ad Euchariſtiam.

Ad quartum dicendum, quod in ſacramento Confirmationis datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur: in Extrema autem unctione præparatur homo, ut recipiat immediate gloriam: Quorum neutrum competit veteri Teſtamento: Et ideo nihil potuit his ſacramentis in veteri lege reſpondere: Nihilominus tamen ſacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diverſitatem ſacrificiorum, & cæremoniarum.

Ad quintum dicendum, quod contra concupiſcentiam venereorum oportuit ſpecialiter remedium adhiberi per aliquod ſacramentum: *Primo* quidem, quia per hujuſmodi concupiſcentiam non ſolum vitiatur perſona, ſed etiam natura: *Secundo* propter vehementiam ejus, quæ rationem abſorbet.

Ad ſextum dicendum, quod aqua benedicta, & aliæ conſecrationes non dicuntur ſacramenta, quia non perducunt ad ſacramenti effectum, qui eſt gratiæ conſecutio: ſed ſunt diſpoſitiones quædam ad ſacramenta: *vel* removendo prohibens; ſicut aqua benedicta ordinatur contra inſidias dæmonum, & contra peccata venialia: *vel* etiam idoneitatem quandam faciendo ad ſacramenti perfectionem, & perceptionem; ſicut conſecratur altare, & vaſa propter reverentiam Euchariſtiæ.

Ad ſeptimum dicendum, quod oblationes, & decimæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moyſi ordinatæ, non ſolum in ſubſidium miniſtrorum, & pauperum, ſed etiam in figuram: & ideo erant ſacramenta: Nunc autem non remanſerunt, inquantum ſunt figuralia: & ideo non ſunt ſacramenta.

Ad octavum dicendum, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infuſio gratiæ. Unde cum in quolibet ſacramento novæ legis gratia infundatur, nullum ſacramentum novæ legis inſtituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam ſacramentalia, puta per aquam benedictam, & alia hujuſmodi. Quidam tamen dicunt, Extremam unctionem contra veniale peccatum ordinari. Sed de hoc ſuo loco dicetur. (*in Supplem. quæſt.* 30. *art.* 1.)

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem tum directam, hæc eſt in corp. tum indirectam, hæc eſt ſolutio argumentorum. Quod de utraque ratione dictum ſemper, & ubique intelligendum eſt in appendicibus per ly *per rationem*, interimas hæreſes *Calviniſtarum* dicentium: quod ſacramenta ſunt tantum duo, ſcilicet Baptiſmus, & Cœna. Et *Lutheri* dicentis quandoque, ideſt cum in ſua captivitate Babylonica captivus ipſe ſcriberet, Anno 1520. ſacramentum eſſe ſolummodo unum. Item ejuſdem quandoque, ideſt, dum pernicioſiſſime catechiſmum ſuum componeret, Anno 1522. dicentis: ſacramenta eſſe duo. Item ejuſdem quandoque, ideſt in confeſſione illa ſacrilega Auguſtana, quam Lutheri nomine obtulit *Melancton*, Ann. 1530. dicentis: ſacramenta eſſe tria. Licet item *Lutherus* aliquando, ideſt dum concorditer recte cum Catholicis doceret, Ann. 1515. dixerit: ſacramenta eſſe ſeptem. Occurrebant (ut videtur) Luthero, poſtquam a veritate Catholica exivit, diverſa argumenta, quæ ejus phantaſiæ ſuadebant, modo ſacramentum eſſe unum, modo eſſe duo, modo eſſe tria; & ipſe miſellus, utpote jam factus indoctus, & inſtabilis, 2. *Petr.* 3. iis diabolicis fallaciis deluſus errabat, & in errorem alios mittebat, 2. *Timoth.* 3. Quod ſi vidiſſet ſancti Thomæ Eccleſiam Catholicam, ut ſemper in tota doctrina facit, contra Satanicos inſultus, atque aſtutias ſtrenuiſſime, ac fideliſſime defendentis ſolutiones ad 1. 2. 3. agnoviſſet profecto, ſi tamen rebellis lumini eſſe cum impiis noluiſſet,

Job 24. quod ſimilia argumenta nihil contra veritatem valebant. At nemo cæcus magis eo, qui vult eſſe cæcus. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hæreſes illas merito damnari a Concilio *Floren.* in Decreto Armenis dato, ſeu (ut alias prætitulatur) in conſtitut. ſuper union. Armenor. *Novæ legis ſeptem ſunt ſacramenta, ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium.* Hæc ibi. Item a Concilio *Trident.* ſeſſ. 7. de ſacramentis, quod, poſtquam in proæmio dixerat ly „ ſacroſancta ſynodus ſanctarum ſcripturarum doctrinæ, Apoſtolicis „ traditionibus, atque aliorum Conciliorum, & „ Patrum conſenſui inhærendo hos præſentes canones ſtatuendos cenſuit, *poſtea canon.* 1. *ſubjungit*: „ Si quis dixerit; ſacramenta novæ legis non fuiſſe omnia a JESU Chriſto domino noſtro inſtituta: Aut eſſe plura, vel pauciora, quam ſeptem, „ videlicet, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, „ Ordinem, & Matrimonium: Aut etiam aliquod „ horum ſeptem non eſſe vere, & proprie ſacramentum: anathema ſit. „ Hæc ibi. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS II. 361

Utrum ſacramenta convenienter ordinentur ſecundum modum prædictum.

4. diſt. 2. qu. 1. art. 3. & diſt. 7. qu. 1. art. 1. qu. 3. & Epheſ. 5. fin.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter Sacramenta ordinentur ſecundum modum prædictum. Ut enim Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 15. *Prius eſt, quod eſt animale, deinde quod ſpirituale*: Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ eſt animalis; per baptiſmum autem regeneratur homo ſecunda generatione, quæ eſt ſpiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere baptiſmum.

2. Præterea. Per ſacramentum Ordinis aliquis accipit poteſtatem agendi actiones ſacramentales: Sed agens eſt prior ſua actione. Ergo Ordo debet præcedere & Baptiſmum, & alia ſacramenta.

3. Pratera. Euchariſtia eſt ſpirituale nutrimentum, Confirmatio autem comparatur augmento: Nutrimentum autem eſt cauſa augmenti, & per con-

ſequens prius eo. Ergo Euchariſtia eſt prior Confirmatione.

4. Præterea. Pœnitentia præparat hominem ad Euchariſtiam: Sed diſpoſitio præcedit perfectionem. Ergo Pœnitentia debet præcedere Euchariſtiam.

5. Præterea. Quod eſt propinquius fini ultimo, eſt poſterius: Sed Extrema unctio inter omnia ſacramenta propinquior eſt ultimo fini beatitudinis. Ergo debet habere ultimum locum inter ſacramenta.

In Contrarium eſt, quod communiter ordinantur ab omnibus ſacramenta, ſicut prius dictum eſt. (*art. præc.*)

Reſpondeo dicendum, quod ratio ordinis ſacramentorum apparet ex his, quæ ſupra dicta ſunt. (*ibid.*) Nam ſicut unum eſt prius, quam multitudo: ita ſacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem unius perſonæ, naturaliter præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo *ultimo inter ſacramenta ponuntur Ordo, & Matrimonium*, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem, *Matrimonium tamen poſt Ordinem*, eo quod minus participat de ratione ſpiritualis vitæ, ad quam ordinantur ſacramenta. *Inter ea vero, quæ ordinantur ad perfectionem unius perſonæ, naturaliter ſunt priora illa, quæ per ſe ordinantur ad perfectionem ſpiritualis vitæ, quam illa, quæ ordinantur per accidens*, ſcilicet ad removendum accidens nocivum ſuperveniens: *cujuſmodi ſunt Pœnitentia, & Extrema unctio: Poſterior tamen eſt naturaliter Extrema unctio*, quæ conſummat ſanationem, Pœnitentia, quæ inchoat. *Inter alia vero tria manifeſtum eſt, quod Baptiſmus*, qui eſt ſpiritualis regeneratio, *eſt prius: & deinde Confirmatio*, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis; & *poſtmodum Euchariſtia*, quæ ordinatur ad perfectionem † *al. conſecutionem* † finis.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium, ſecundum quod ordinatur ad animalem vitam, eſt naturæ officium: ſed ſecundum quod habet aliquid ſpiritualitatis, eſt ſacramentum: & quia minimum habet de ſpiritualitate, ultimo ponitur inter ſacramenta.

Ad ſecundum dicendum, quod ad hoc quod aliquid ſit agens, præſupponitur quod ſit in ſe perfectum. Et ideo priora ſunt ſacramenta, quibus aliquis in ſeipſo perficitur, quam ſacramentum Ordinis, quo aliquis conſtituitur perfector aliorum.

Ad tertium dicendum, quod nutrimentum & præcedit augmentum, ſicut cauſa ejus, & ſubſequitur aug-

augmentum, ſicut conſervans hominem in perfecta quantitate, & virtute. Et ideo poteſt Euchariſtia præmitti Confirmationi, ut Dionyſius facit in libro de Eccleſiaſt Hierarch. (*cap.* 3. & 4.) & poteſt poſtponi, ſicut Magiſter facit in 4. Sentent. (*diſt.* 7. & 8.)

Ad quartum dicendum, quod ratio illa recte procederet, ſi Pœnitentia ex neceſſitate requireretur ut præparatoria ad Euchariſtiam: Sed hoc non eſt verum: nam ſi aliquis eſſet ſine peccato mortali, non indigeret Pœnitentia ad ſumptionem Euchariſtiæ. Et ſic patet, quod per accidens Pœnitentia præparat ad Euchariſtiam; ſcil. ſuppoſito peccato. Unde dicitur 2. Paralip. ult. *Tu Domine juſtorum non poſuiſti pœnitentiam juſtis.*

Ad quintum dicendum, quod Extrema unctio propter rationem inductam eſt ultimum inter ſacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem unius perſonæ.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & conciliis: quod ſacramenta convenienter enumerantur ſecundum ordinem prædictum in *ar.* 1. *corp.* A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Sap. 11. *Omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti Domine.* Patet enim & quod Deus diſpoſuit hunc ſacramentorum ordinem in eccleſia, quam ſine intermiſſione regit (de qua re vide Veritates aureas ſuper legem veterem, *Exo.* 13. *concl.* 6.) & quod Deus ipſe, cum ſit ſapientia immenſa, nonniſi convenientiſſime facit, quæcumque facit. A conciliis vero, in quibus & Deus, utpote in nomine ejus congregatis loquitur, *Florentino* videlicet, ac *Trid.* idem inſinuatur per hoc: quod ipſa ſecundum ordinem prædictum enumerant ſacramenta: ut patet *ar.* 1. *appen.* *Secundo* vides: quomodo &c.

ARTICULUS III. 362

Utrum ſacramentum Euchariſtiæ ſit potiſſimum inter Sacramenta.

4. *d*. 7. *q*. 1. *a*. 1. *q*. 3. *cor*. & *d*. 8. *q*. 1. *a*. 1. *q*. 1. *Et* 4. *con*. *c*. 74. *Et ver*. *q*. 7. *a*. 4. *cor*. *fi*.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum Euchariſtiæ non ſit potiſſimum inter Sacramenta. Bonum enim commune potius eſt, quam bonum unius, ut dicitur primo Ethicorum: (*cap*. 2. *in fin*. *tom*. 5.) Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune ſpeciei humanæ per viam generationis, ſacramentum autem Euchariſtiæ ordinatur ad bonum proprium ſumentis. Ergo non eſt potiſſimum ſacramentorum.

2. Præterea. Digniora ſacramenta eſſe videntur, quæ per majorem miniſtrum conferuntur: Sed ſacramentum Confirmationis, & ſacramentum Ordinis non conferuntur niſi per Epiſcopum, qui eſt major miniſter, quam ſimplex Sacerdos, per quem confertur Euchariſtiæ ſacramentum. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

3. Præterea. Sacramenta tanto ſunt potiora, quanto majorem virtutem habent: Sed quædam ſacramenta imprimunt characterem, ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo: quod non facit Euchariſtia. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

4. Præterea. Illud videtur eſſe potius, ex quo alia dependent, & non e converſo: Sed ex Baptiſmo dependet Euchariſtia: non enim poteſt aliquis Euchariſtiam accipere, niſi fuerit baptizatus. Ergo Baptiſmus eſt potior Euchariſtia.

Sed Contra eſt, quod Dionyſius dicit 3. cap. eccl. hier. (*parum a princ*.) quod *non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, niſi per diviniſſimam Euchariſtiam*. Ergo hoc ſacramentum eſt potiſſimum omnium aliorum.

Reſpondeo dicendum, quod *ſimpliciter loquendo, ſacramentum Euchariſtiæ eſt potiſſimum inter alia ſacramenta*. Quod quidem *tripliciter* apparet. *Primo* quidem ex eo, quod in eo continetur. Nam in ſacramento Euchariſtiæ continetur ipſe Chriſtus ſubſtantialiter: in aliis autem ſacramentis continetur quædam virtus inſtrumentalis participata a Chriſto, ut ex ſupra dictis patet. (*quæſt*. 62. *art*. 4. *ad* 3.) ſemper autem *quod eſt per eſſentiam, potius eſt eo, quod*.

quod eſt per participationem. *Secundo* hoc apparet ex ordine ſacramentorum adinvicem. Nam omnia alia ſacramenta ordinari videntur ad hoc ſacramentum, ſicut ad finem. Manifeſtum eſt enim, quod ſacramentum Ordinis ordinatur ad Euchariſtiæ conſecrationem: ſacramentum vero Baptiſmi ordinatur ad Euchariſtiæ receptionem: In quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, ut non vereatur ſe ſubtrahere a tali ſacramento: Per pœnitentiam etiam, & Extremam unctionem præparatur homo ad digne ſumendum corpus Chriſti: Matrimonium etiam ſaltem ſua ſignificatione attingit hoc ſacramentum, inquantum ſignificat conjunctionem Chriſti, & Eccleſiæ, cujus unitas per ſacramentum Euchariſtiæ figuratur. Unde & Apoſtolus dicit Epheſ. quinto: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. *Tertio* hoc apparet ex ritu ſacramentorum. Nam fere omnia ſacramenta in Euchariſtia conſummantur, ut Dionyſius dicit cap. 3. eccleſiaſt. hierarch. (*circa princ.*) ſicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati, ſi ſunt adulti.

Aliorum autem ſacramentorum comparatio adinvicem poteſt eſſe multiplex. Nam in via neceſſitatis Baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum: in via autem perfectionis Sacramentum Ordinis: medio autem modo ſe habet ſacramentum Confirmationis: Sacramentum vero Pœnitentiæ, & Extremæ unctionis ſunt inferioris gradus a prædictis ſacramentis: quia, ſicut dictum eſt, (*a.* 1. *hu. qu.*) ordinantur ad vitam Chriſtianam, non per ſe, ſed quaſi per accidens, ſcilicet in remedium ſupervenientis defectus: Inter quæ tamen Extrema unctio comparatur ad Pœnitentiam, ſicut Confirmatio ad Baptiſmum; ita ſcilicet quod Pœnitentia eſt majoris neceſſitatis, ſed Extrema unctio eſt majoris perfectionis.

Ad primum ergo dicendum, quod matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter: Sed bonum commune ſpirituale totius Eccleſiæ continetur ſubſtantialiter in ipſo Euchariſtiæ ſacramento.

Ad ſecundum dicendum, quod per Ordinem, & Confirmationem deputantur fideles Chriſti ad aliqua ſpecialia officia, quæ pertinent ad officium Principis. & ideo tradere hujuſmodi ſacramenta pertinet ad ſolum Epiſcopum, qui eſt quaſi princeps in Eccleſia. Per ſacramentum vero Euchariſtiæ non deputatur homo ad aliquod officium, ſed magis hoc ſacramentum eſt finis omnium officiorum, ut di-

ctum eſt. (*in corp.*)

Ad tertium dicendum, quod character ſacramentalis, ſicut ſupra dictum eſt, (*quæſt.63. art. 3.*) eſt quædam participatio ſacerdotii Chriſti. Unde ſacramentum, quod ipſum Chriſtum conjungit homini, eſt dignius ſacramento, quod imprimit Chriſti characterem.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit ex parte neceſſitatis. ſicut enim Baptiſmus, cum ſit maximæ neceſſitatis, eſt potiſſimum ſacramentorum: ſic Ordo, & Confirmatio habent quandam excellentiam ratione miniſterii, & Matrimonium ratione ſignificationis. nihil enim prohibet, aliquid eſſe ſecundum quid dignius, quod tamen non eſt dignius ſimpliciter.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas, & quidem abundanter a fortiori, hæreſim *Albanenſium* dicentium: Euchariſtiæ ſacramentum, quod & altaris ſacramentum dicitur, nihil eſſe. Per hoc enim, quod Euchariſtiam ipſam eſſe omnium aliorum digniſſimum ſimpliciter ſacramentum, hic oſtenditur; patet, quod iſte articulus multo magis cooſtendit, quod Euchariſtiæ ſacramentum eſt aliquid, & conſequenter, quod directe, a fortiori tamen opponitur hæreſi prædictæ. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, eam merito a fortiori damnari per Concilium *Trident.* ſeſſ. 7. de ſacramentis, can. 3. *ſi quis dixerit: hæc ſeptem ſacramenta ita eſſe inter ſe paria, ut nulla ratione aliud ſit alio dignius: anathema ſit*. Hæc ibi. Et *ſeſſ.* 13. de excellentia ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſuper reliqua ſacramenta, *c.* 3. Lege tu ibi totum capitulum, & c. 5. *Nullus itaque dubitandi locus relinquitur: quin omnes Chriſtifideles, pro more in catholica Eccleſia ſemper recepto, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic ſanctiſſimo ſacramento in veneratione exhibeant*. Hæc ibi. Ex quib. patet, quod omnes Chriſtifideles ſecundum catholicam Eccleſiam viventes, nec enim aliter eſſent Chriſtifideles, iſto inſigni facto ſuo, ſcilicet tanta adoratione hujus ſacramenti, condemnarunt ſemper, atque condemnant hæreſim prænarratam, huic articulo ſancti Doct. unanimiter ſubſcribentes. Item a Papa *Clemente V.* per hoc, quod Euchariſtiam vocat præcelſum, excellentiſſimum, & pretioſiſſimum ſacramentum: Adorandum, venerandum, colendum,

glo-

glorificandum, cunctis honorandum ſtudiis, ac præcipuis magnificandum laudibus; Memoriale nobiliſſimum, intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, in cordis utero, meditatione, ac celebratione ſedula recenſendum. De his, aliiſque nominibus, quibus hic ſummus Pontifex ad eminentiam Euchariſtiæ ſuper alia ſacramenta deſignandam, & conſequenter ad hæreſes omnes cum prædicta ſimiles reprobandas, vide lib. Clement. de reliq. & vener. ſanct. cap. *Si Dominum in ſanctis ejus*. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 363

Utrum omnia Sacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.

4. d. 7. q. 1. a. 1. q. 2. & q. 3. a. 2. q. 1.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. Illud enim, quod non eſt neceſſarium, videtur eſſe ſuperfluum: Sed nullum ſacramentum eſt ſuperfluum: quia *Deus nihil facit fruſtra*. Ergo omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.

2. Præterea. Sicut de Baptiſmo dicitur: (*Joan.* 3.) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*: ita de Euchariſtia dicitur Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Ergo ſicut Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & Euchariſtia.

3. Præterea. Sine ſacramento baptiſmi poteſt aliquis ſalvus fieri, *dummodo non contemptus religionis, ſed neceſſitas ſacramentum excludat*, ut infra dicetur: (*quæſt.* 68. *art.* 1. & 2.) Sed in quolibet ſacramento contemptus religionis impedit hominis ſalutem. Ergo pari ratione omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.

Sed Contra eſt, quod pueri ſalvantur per ſolum baptiſmum, ſine aliis ſacramentis.

Reſpondeo dicendum, quod neceſſarium reſpectu finis, de quo nunc loquimur, dicitur aliquid *dupliciter*. *Uno modo*, ſine quo non poteſt haberi finis; ſicut cibus eſt neceſſarius vitæ humanæ: Et hoc eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem. *Alio modo* dicitur eſſe neceſſarium id, ſine quo non habetur finis ita convenienter; ſicut equus neceſſarius eſt ad iter: Hoc autem non eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem.

Pri-

Primo igitur modo neceſſitatis ſunt tria ſacramenta neceſſaria: duo quidem perſonæ ſingulari: Baptiſmus quidem ſimpliciter, & abſolute: Pœnitentia autem, ſuppoſito peccato mortali poſt baptiſmum: ſacramentum autem Ordinis eſt neceſſarium Eccleſiæ: quia ubi non eſt gubernator, populus corruet, ut dicitur Prov. 11. *Sed ſecundo modo ſunt neceſſaria alia ſacramenta*. Nam Confirmatio quodammodo perficit Baptiſmum, Extrema unctio Pœnitentiam; Matrimonium vero Eccleſiæ multitudinem per propagationem conſervat.

Ad primum ergo dicendum, quod ad hoc quod aliquid non ſit ſuperfluum, ſufficit quod ſit neceſſarium primo, vel ſecundo modo. Et ſic ſunt neceſſaria omnia ſacramenta, ſicut dictum eſt. (*in corp. art.*)

Ad ſecundum dicendum, quod illud verbum Domini eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali, ut Auguſt. exponit ſuper Joannem. (*tract. 26. a med. to. 9.*)

Ad tertium dicendum, quod licet omnium ſacramentorum contemptus ſit ſaluti contrarius: non tamen eſt contemptus ſacramenti ex hoc, quod aliquis non curat accipere ſacramentum, quod non eſt de neceſſitate ſalutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent hujuſmodi ſacramenta.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Adiaphoriſtarum* dicentium: ſacramenta omnia eſſe adiaphora, ideſt indifferentia. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Concilio *Trid.* ſeſſ. 7. de ſacrament. 1. can. 4. „ Si quis dixerit: ſacramenta novæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua: & ſine eis, aut eorum voto per ſolam fidem homines a Deo gratiam juſtificationis adipiſci: licet omnia ſingulis neceſſaria non ſint: anathema ſit. *Hæc ibi. Et ſeſſ. ead. de baptiſmo, can.* 5. Si quis dixerit: Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem; anathema ſit. *Hæc ibi. Et ſeſſ.* 14. *cap.* 1. Fuit quidem pœnitentia univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad gratiam, & juſtitiam aſſequendam neceſſaria. Porro ante adventum Chriſti pœnitentia non erat ſacramentum: Dominus autem ſacramentum pœnitentiæ inſtituit: *Et c.* 5. Ex inſtitutione ſacramenti „ Pœ-

,, Pœnitentiæ jam explicata, univerſa eccleſia ſem-
,, per intellexit; inſtitutam etiam eſſe a Domino in-
,, tegram peccatorum confeſſionem : & omnibus poſt
,, baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam exiſte-
,, re. *Et can. 6.* Si quis negaverit confeſſionem ſa-
,, cramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem ne-
,, ceſſariam eſſe, jure divino; anathema ſit. *Hæc*
,, *ibi. Et ſeſſ.* 23. *c.* 1. Cum in novo teſtamento ſan-
,, ctæ Euchariſtiæ ſacrificium viſibile ex Domini in-
,, ſtitutione catholica eccleſia acceperit, fateri etiam
,, oportet, in ea eſſe viſibile, & externum ſacerdo-
,, tium, in quod vetus translatum eſt. ,, Hæc ibi.
Sacerdotium autem eſt ordo, plures etiam miniſtro-
rum ordines ſub ſe complectens: ut idem concilium
ibid. *can.* 2. docet. *Tertio* habes: quomodo per ra-
tionem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a concilio
eodem ,, quod non omnia ſacramenta ſunt ad ſalu-
tem neceſſaria. Hoc autem demonſtrare ex ipſo, pro
nunc ſufficiat in uno tantum ſacramento, ſcilicet
Euchariſtia: quo facto & dictum in *arg. cont.* magis
firmabitur, & nonnihil textuali reſponſo ad *ſecun-
dum* deſerviet. Dicit ergo ipſum concilium ſeſſ. 21.
cap. 4. ,, Sancta ſynodus docet : parvulos uſu ra-
,, tionis carentes nulla obligari neceſſitate ad ſacra-
,, mentalem Euchariſtiæ communionem : ſiquidem
,, per baptiſmi lavacrum regenerati, & Chriſto in-
,, corporati adeptam jam filiorum Dei gratiam in il-
,, la ætate amittere non poſſunt. *Et cano.* 4. Si quis
,, dixerit : parvulis, antequam ad annos diſcretionis
,, pervenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ commu-
,, nionem : anathema ſit. *Hæc ibi. Quibus concor-
,, dat dictum B. Auguſtini ad Bonifacium ſic ſcri-
,, bentis*. Nec parvulos baptizatos cogitent vitam ha-
,, bere non poſſe; qui ſunt expertes corporis, & ſan-
,, guinis Chriſti : dicente ipſo. Niſi manducaveritis
,, carnem meam, &c. Nulli eſt aliquatenus ambi-
,, gendum : tunc unumquemque fidelium corporis,
,, ſanguiniſque domini participem fieri, quando in
,, baptiſmate membrum Chriſti efficitur : nec alie-
,, nari ab illius panis, caliciſque conſortio ; ante-
,, quam illum comedat, & calicem bibat. ,, Hæc
recitantur de conſecr. diſt. 4. c. in eccleſia. c. *Nul-
li. Quarto* vides: quomodo, &c.

QUÆSTIO LXVI.

De pertinentibus ad ſacramentum Baptiſmi, in duodecim articulos diviſa.

DEinde conſiderandum eſt de ſingulis Sacramentis in ſpeciali. *Primo* de Baptiſmo. *Secundo* de Confirmatione. *Tertio* de Euchariſtia. *Quarto* de Pœnitentia. *Quinto* de Extrema unctione. *Sexto* de Ordine. *Septimo* de Matrimonio.

Circa *primum* occurrit *duplex* conſideratio. *Prima* de ipſo baptiſmo. *Secunda* de præparatoriis ad baptiſmum.

Circa *primum quatuor* conſideranda occurrunt. *Primo* de his quæ pertinent ad ſacramentum baptiſmi. *Secundo* de miniſtro hujus ſacramenti. *Tertio* de recipientibus hoc ſacramentum: *Quarto* de effectu hujus ſacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primo. Quid ſit baptiſmus, utrum ſcilicet ſit ablutio.

Secundo. De inſtitutione hujus ſacramenti.

Tertio. Utrum aqua ſit propria materia hujus ſacramenti.

Quarto. Utrum requiratur aqua ſimplex.

Quinto. Utrum hæc ſit conveniens forma hujus ſacramenti: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.*

Sexto. Utrum ſub hac forma poſſit aliquis baptizari: *Ego te baptizo in nomine Chriſti.*

Septimo. Utrum immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

Octavo. Utrum requiratur trina immerſio.

Nono. Utrum baptiſmus poſſit iterari.

Decimo. De ritu baptiſmi.

Undecimo. De diſtinctione baptiſmatum.

Duodecimo. De comparatione baptiſmatum.

ARTICULUS I. 364

Utrum Baptiſmus ſit ipſa ablutio.

4. *d.* 4. *a.* 1. *Et* 4. *con. c.* 60.

AD Primum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus non ſit ipſa ablutio. Ablutio enim corporalis tranſit: Baptiſmus autem permanet. Ergo baptiſmus non eſt ipſa ablutio, ſed potius *regeneratio*, & *ſigillum*, & *cuſtodia*, & *illuminatio*, ut Damaſc. dicit in 4 lib. (*orth. fid. cap.* 10. *in med.*)

2. Præterea. Hugo de S. Vict. dicit, (*lib.* 2. *de Sacram. p.* 6. *c.* 2.) quod *baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata per verbum Dei:* Aqua autem non eſt ipſa ablutio, ſed ablutio eſt quidam uſus aquæ. Ergo &c.

3. Præterea. Aug. dicit ſuper Joan. (*Tract.* 80. *a med. tom.* 9.) *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum*: Elementum autem eſt ipſa aqua in ſacramento baptiſmi. Ergo baptiſmus eſt ipſa aqua, non autem ablutio.

Sed Contra eſt, quod dicitur Eccl. 34. *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio ejus?* Videtur ergo, quod baptiſmus ſit ipſa ablutio, ſive lavatio.

Reſpondeo dicendum, quod in ſacramento baptiſmi eſt *tria* conſiderare; *aliquid* ſc. quod eſt ſacramentum tantum; *aliquid* autem, quod eſt res, & ſacramentum; *aliquid* vero, quod eſt res tantum. Sacramentum tantum eſt aliquid viſibile exterius exiſtens, quod ſcil. eſt ſignum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem ſacramenti: exterius autem ſuppoſitum ſenſui eſt ipſa aqua, & ejus uſus, qui eſt ablutio. Quidam ergo exiſtimaverunt, quod ipſa aqua ſit ſacramentum. quod quidem ſonare videntur verba Hug. de S. Victore. (*cit. in arg.* 2.) nam ipſe in communi definitione Sacramenti (*l.* 1. *de Sacram. p.* 9. *c.* 2. *a princ.*) dicit, quod *eſt materiale elementum*: & in definitione baptiſmi dicit, quod *eſt aqua*. Sed hoc non videtur eſſe verum. cum enim ſacramenta novæ legis ſanctificationem quandam operentur, ibi perficitur ſacramentum, ubi perficitur ſanctificatio. In aqua autem non perficitur ſanctificatio, ſed eſt ibi quædam ſanctificationis virtus inſtrumentalis, non permanens, ſed fluens in hominem, qui eſt veræ ſanctificationis ſubjectum. & ideo ſacramentum non perficitur in ipſa aqua, ſed

in

in applicatione aquæ ad hominem, quæ eſt ablutio. Et ideo Magiſter in 3. diſt. 4. Sent. dicit, quod *baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma præſcripta verborum*. Res autem, & ſacramentum eſt character baptiſmalis, qui eſt res ſignificata per exteriorem ablutionem; & eſt ſigillum ſacramentale interioris juſtificationis, quæ eſt res tantum hujus ſacramenti, ſc. ſignificata, & non ſignificans.

Ad primum ergo dicendum, quod id quod eſt ſacramentum tantum in baptiſmo, tranſit: permanet autem & id quod eſt ſacramentum, & res, ſcilicet character, & id quod eſt res tantum, ſcilicet interior juſtificatio: ſed character permanet indelebiliter, ut ſupra dictum eſt; (*quæſt. 63. art. 5.*) juſtificatio autem permanet, ſed amiſſibiliter. Damaſcenus autem baptiſmum definivit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod eſt ſacramentum tantum, ſed quantum ad id quod eſt interius. Unde poſuit *duo* pertinentia ad characterem, ſcilicet *ſigillum*, & *cuſtodiam*; inquantum ipſe character, qui ſigillum dicitur, quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. *Duo* etiam poſuit pertinentia ad ultimam rem ſacramenti; ſcilicet *regenerationem*, quæ ad hoc pertinet, quod per baptiſmum homo inchoat novam vitam juſtitiæ; & *illuminationem*, quæ pertinet ſpecialiter ad fidem, per quam homo ſpiritualem vitam accipit, ſecundum illud Abac. 2. *Juſtus ex fide vivit*. Baptiſmus autem eſt quædam fidei proteſtatio. unde dicitur *fidei ſacramentum*. Et ſimiliter Dionyſius baptiſmum definivit per ordinem ad alia ſacramenta, dicens 2. cap. Eccleſiaſt. Hierarch. (*parum a princip.*) quod eſt *quoddam principium ſanctiſſimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptivam opportunitatem formans noſtros animales habitus*. Et iterum in ordine ad cœleſtem gloriam, quæ eſt ultimus finis ſacramentorum, cum ſubdit: *Ad ſupercœleſtis quietis anagogen noſtrum iter faciens*: Et iterum quantum ad principium ſpiritualis vitæ, per hoc quod ſubdit: *Sacræ, & diviniſſimæ noſtræ regnerationis traditio*.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*in corp. art.*) opinionem Hugonis de ſancto Victore in hac parte ſequi non oportet: Poteſt tamen verificari, ut baptiſmus dicatur eſſe aqua; quia aqua eſt materiale baptiſmi principium: & ſic erit prædicatio per cauſam.

Ad tertium dicendum, quod accedente verbo ad elementum, fit ſacramentum, non quidem in ipſo elemento, ſed in homine, cui adhibetur elementum

per

per uſum ablutionis: Et hoc etiam ſignat verbum, quod accedit ad elementum, cum dicitur: *Ego te baptizo*, &c.

APPENDIX.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & concilio, quod baptiſmus eſt ablutio. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Eccleſ. trigeſimoquarto. *Qui*, & cætera, ut *in argument. contrar.* Item per hoc, quod baptiſmus vocatur lavacrum. *Salvos* (inquit Apoſtolus ad Titum 3.) *nos fecit per lavacrum regenerationis*. Hoc eſt. Per lavationem regenerationis. Ibi enim ly *lavacrum* non dicit aquam, ſed aquæ uſum. quoniam ſic, ideſt, per uſum aquæ (ut patet) nos ſalvi ſimus. A Concilio autem *Trident.* per hoc, quod dicit ſeſſ. 13. can. 3. *Reliqua ſacramenta tunc primum ſanctificandi vim habent, cum quis illis utitur. At in Euchariſtia ipſe ſanctitatis auctor ante uſum eſt*. Hæc ibi. Ex quibus etiam patet conſideranti declaratio, ſimulque confirmatio utrarumque articul. concluſionum cum ſuis probationib. *Secundo* vides: quomodo ex omnibus prædictis bene penſatis, & applicatis, doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur, &c.

ARTICULUS II. 365

Utrum Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem.

4. diſt. 3. ar. 5. Et diſt. 8. quæſt. 1. art. 3. quæſt. 3. ad 2.

AD Secundum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem. Cauſa enim præcedit effectum: Sed paſſio Chriſti operatur in ſacramentis novæ legis: Ergo paſſio Chriſti præcedit inſtitutionem ſacramentorum novæ legis, & præcipue inſtitutionem baptiſmi; cum Apoſtolus dicat Rom. 6. *Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*, &c.

2. Præterea. Sacramenta novæ legis efficaciam habent ex mandato Chriſti: Sed Chriſtus mandatum baptizandi dedit diſcipulis poſt paſſionem, & reſurrectionem ſuam, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris*, &c. ut habe-

tur

tur Matth. ult. Ergo videtur, quod poſt paſſionem Chriſti baptiſmus fuerit inſtitutus.

3. Præterea. Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ut ſupra dictum eſt: (*qu. præc. art.* 4.) & ita videtur, quod ex quo baptiſmus inſtitutus fuit, homines obligarentur ad baptiſmum: Sed ante paſſionem Chriſti homines non obligabantur ad baptiſmum; quia adhuc circumciſio ſuam virtutem habebat, in cujus locum ſucceſſit baptiſmus. Ergo videtur, quod baptiſmus non fuerit inſtitutus ante paſſionem Chriſti.

Sed Contra eſt, quod Aug. dicit in quodam Sermone de Epiphania: (*qui eſt 36. de Temp. a med. tom.* 10.) *Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua*: Sed hoc fuit ante Chriſti paſſionem. Ergo videtur, quod baptiſmus ante Chriſti paſſionem fuerit inſtitutus.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt ſupra, (*q. 62. a. 1.*) ſacramenta ex ſui inſtitutione habent, quod conferant gratiam. Unde tunc videtur aliquod ſacramentum inſtitui, quando accipit virtutem producendi ſuum effectum: Hanc autem virtutem accepit baptiſmus, quando Chriſtus eſt baptizatus. Unde *tunc vere baptiſmus inſtitutus fuit, quantum ad ipſum ſacramentum: Sed neceſſitas utendi hoc ſacramento indicta fuit hominibus poſt paſſionem, & reſurrectionem:* tum quia in paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia ſacramenta, quibus ſuccedit baptiſmus, & alia ſacramenta novæ legis: tum etiam quia per baptiſmum configuratur homo paſſioni, & reſurrectioni Chriſti, inquantum moritur peccato, & incipit novam juſtitiæ vitam. Et ideo oportuit, Chriſtum prius pati, & reſurgere, quam hominibus indiceretur neceſſitas ſe configurandi morti, & reſurrectioni ejus.

Ad primum ergo dicendum, quod etiam ante paſſionem Chriſti baptiſmus habebat efficaciam a Chriſti paſſione, inquantum eam præfigurabat: Aliter tamen, quam ſacramenta veteris legis. nam illa erant figuræ tantum; baptiſmus autem ab ipſo Chriſto virtutem habebat juſtificandi, per cujus virtutem ipſa etiam paſſio ſalutifera fuit.

Ad ſecundum dicendum, quod homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Chriſtum, qui venerat ſua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante paſſionem ſuam baptiſmum inſtitutum non poſuit ſub præcepto, ſed voluit ad ejus exercitium homines aſſueſieri, & præcipue in populo Judæorum, apud quem omnia facta figuralia erant, ut

Au-

Auguſt. dicit contra Fauſt. (*lib. 4. c. 2. cir. med. to. 6.*) Poſt paſſionem vero, & reſurrectionem non ſolum Judæis, ſed etiam Gentilibus ſub præcepto neceſſitatem baptiſmi impoſuit, dicens: *Euntes docete omnes gentes*.

Ad tertium dicendum, quod ſacramenta non ſunt obligatoria, niſi quando ſub præcepto ponuntur: quod quidem non fuit ante paſſionem, ut dictum eſt. (*in corp. art.*) Quod enim Dominus ante paſſionem Nicodemo dixit Joann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regum Dei*, magis videtur ad futurum reſpicere, quam ad præſens tempus.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, Eccleſia, & Auguſtino: quod baptiſmus fuit inſtitutus ante Chriſti paſſionem. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Mat. 3. *Sic enim decet, nos implere omnem juſtitiam*. Hoc eſt. Per hoc, quod ego a te baptizabor, faciam, ut baptiſmo meo in hominibus omnibus baptizandis infundatur juſtitia. Unde D. Ambroſius in lib. de ſacramentis hunc ſenſum aperiens dicit. *Sic decet, nos implere omnem juſtitiam. Vide, quæ ſit omnis juſtitia. Chriſtus ad baptiſmum deſcendit: non ut caro mundaretur, quam ſuſcepit de noſtra conditione. Non enim ablutio peccati Chriſto neceſſaria fuit, qui peccatum non fecit: ſed nobis erat neceſſaria, qui peccato eramus obnoxii*. Hæc ille. Qui & paulo ſuperius dixerat: *Per aquam baptiſmi tranſitus eſt de terrenis ad cœleſtia: qui per hanc aquam tranſit, non moritur, ſed exſurgit: non omnis aqua ſanat, ſed illa, quæ habet gratiam Chriſti*. Quaſi B. Ambroſius, ad Euangelium propius accedendo, dicat: Aqua antequam Chriſtus baptizaretur, non ſanabat: ſed, poſtquam ipſe baptizatus eſt, implevit per aquam in nobis omnem juſtitiam. Ab Eccleſia vero per hoc, quod dicit: *Creator omnium in Jordane expurgat noſtra facinora*. Quomodo autem intelligatur iſtud, declarat ſubjungens: *Fontes aquarum ſanctificati ſunt, Chriſto apparente in gloria: orbis terrarum haurite aquas de fontibus Salvatoris; ſanctificavit enim nunc omnem creaturam*. Hæc illa in laudib. & veſp. de oct. Epiph. Ubi expone ly *Chriſto apparente in gloria*, ideſt Chriſto baptizato. Tunc enim apparuit nobis vere, quod erat filius Dei, patre proteſtante: id, quod maxima

ma gloria eſt. Rurſus. Intellige ly *ſanctificavit omnem creaturam*, pro quanto ſanctificavit aquas, quibus, quæcumque creatura baptizabitur, ſanctificabitur. A D. Auguſt. item inſinuatur idipſum per hoc, quod dicit. *Necdum eramus in mundo: jam abluebamur in baptiſmo. Nam ipſa fuit baptiſmatis ratio: ut aquæ, quæ purgaturæ erant, ab illo purgarentur. Tunc enim Chriſtum Dominum non tam lavit unda; quam lota eſt.* Hæc ille in ſerm. de Epiph. qui incipit: *Proxima*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS III. 366

Utrum aqua ſit propria materia Baptiſmi.

4. d. 3. a. 3. q. 1. & diſt. 17. qu. 3. ar. 4. qu. 3. Et 4. cont. c. 59. & quol. 2. a. 10. cor. & Jo. 3.

AD Tertium ſic proceditur. Videtur, quod aqua non ſit propria materia Baptiſmi. Baptiſmus enim, ſecundum Dionyſ. (*c. 2. Eccl. hier.*) & Damaſc. (*lib. 4. orth. fid. c. 10. cir. med.*) habet vim illuminativam: Sed illuminatio maxime competit igni. Ergo baptiſmus magis debet fieri in igne, quam in aqua: præſertim cum Joannes Baptiſta prænuntians Chriſti baptiſmum dicat: (*Matth. 3.*) *Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.*

2. Præterea. In baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum: Sed multa alia ſunt ablutiva, quam aqua; ſicut vinum, & oleum, & hujuſmodi alia. Ergo etiam in his poteſt fieri baptiſmus. Non ergo aqua eſt propria materia baptiſmi.

3. Præterea. Sacramenta Eccleſiæ fluxerunt de latere Chriſti pendentis in cruce, ut ſupra dictum eſt: (*q. 62. a. 5.*) Sed inde fluxit non ſolum aqua, ſed etiam ſanguis. Ergo videtur, quod etiam in ſanguine poſſit fieri baptiſmus: qui etiam videtur magis convenire cum cauſa, & effectu baptiſmi; quia dicitur Apocal. 1. *Lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

4. Præterea. Sicut Auguſt. (*implic. ſerm. 36. de Temp. a med. tom. 10.*) & Beda (*loc. cit. qu. 62. ar. 4. & hab. in gloſ. ord. ſup. illud Lucæ 3. Jeſu baptizapto, &c.*) dicunt, *Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regenerativam, & purgativam contulit aquis*: Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Jordanis, quam Chriſtus tetigit ſua carne. Ergo videtur, quod non in omni aqua poſſit fieri baptiſmus: Et

Et ita aqua, inquantum hujuſmodi, non eſt propria materia baptiſmi.

5. Præterea. Si aqua ſecundum ſe eſſet propria baptiſmi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc quod in ea baptiſmus fieret: Sed in ſolemni baptiſmo aqua, in qua debet celebrari baptiſmus, exorcizatur, & benedicitur. Ergo videtur, quod aqua ſecundum ſe non ſit propria baptiſmi materia.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Reſpondeo dicendum, quod ex inſtitutione divina *aqua eſt propria materia baptiſmi*. Et hoc convenienter. *Primo* quidem quantum ad ipſam rationem baptiſmi, qui eſt regeneratio in ſpiritualem vitam; quod maxime congruit aquæ. Unde & ſemina, ex quibus generantur omnia viventia, ſcil. plantæ, & animalia, humida ſunt, & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philoſophi poſuerunt aquam omnium rerum principium. *Secundo* quantum ad effectus baptiſmi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ ſua humiditate lavat; ex quo conveniens eſt ad ſignificandam, & cauſandam ablutionem peccatorum: ſua frigiditate etiam temperat ſuperfluitatem caloris; & ex hoc competit ad mitigandam concupiſcentiam fomitis: ſua diaphaneitate eſt luminis ſuſceptiva; unde competit baptiſmo, inquantum eſt fidei ſacramentum. *Tertio*, quia convenit ad repræſentandum myſteria Chriſti, quibus juſtificamur. Ut enim dicit Chryſoſtomus ſuper illud Joann. 3. *Niſi quis renatus fuerit*, &c. (hom. 24. in Joan. a med.) *ſicut in quodam ſepulcro, in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur; & ſubmerſus deorſum occultatur; & deinde novus rurſus aſcendit.* *Quarto*, quia ratione ſuæ communitatis, & abundantiæ, eſt conveniens materia neceſſitati hujus ſacramenti. poteſt enim ubique de facili haberi.

Ad primum ergo dicendum, quod illuminatio pertinet ad ignem active. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, ſed illuminatus per fidem, *quæ eſt ex auditu*, ut dicitur Roman. 10. Et ideo magis competit aqua baptiſmo, quam ignis. Quod autem dicitur, *Baptizabit vos in Spiritu ſancto, & igni*, poteſt per ignem, ut Hieronym. dicit, (*ſup. hunc loc. Matth.*) intelligi Spiritus ſanctus, qui ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit, ut dicitur Act. 2.

Vel per ignem poteſt intelligi tribulatio, ut Chryſoſt.

ſoſt. dicit ſuper Matth. (*hom. 3. in operr imperf. aliquant. a med.*) quia *tribulatio peccata purgat*, & *concupiſcentiam diminuit*.

Vel quia, ut Hilar. dicit ſuper Matth. (*can. 2. cir. medium*) *baptizatis in Spiritu Sancto reliquum eſt conſummari igne judicii*.

Ad ſecundum dicendum, quod vinum, & oleum non communiter aſſumuntur ad uſum ablutionis, ſicut aqua: Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio quantum ad odorem; quod non contingit de aqua: Illa etiam non ita communiter, & abundanter habentur, ſicut aqua.

Ad tertium dicendum, quod ex latere Chriſti fluxit aqua ad abluendum, ſanguis autem ad redimendum. Et ideo ſanguis competit ſacramento Euchariſtiæ, aqua autem ſacramento Baptiſmi, qui tamen habet vim ablutivam ex virtute ſanguinis Chriſti.

Ad quartum dicendum, quod virtus Chriſti derivata eſt ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, ſed propter ſimilitudinem ſpeciei. Unde dicit Auguſt. in quodam Sermone Epiphaniæ: (*quod eſt 36. de Temp. a med. to. 10.*) *Quæ de Salvatoris baptiſmate benedictio fluxit, tanquam fluvius ſpiritalis omnium gurgitum tractus, univerſorum fontium venas implevit*.

Ad quintum dicendum, quod illa benedictio, quæ adhibetur aquæ, non eſt de neceſſitate baptiſmi, ſed pertinet ad quandam ſolemnitatem, per quam excitatur devotio fidelium, & impeditur aſtutia dæmonis, ne impediat baptiſmi effectum.

A P P E N D I X.

EX artic. habes *primo*: quomodo per rationem interimas hæreſim *Hermiæ* dicentis: baptizandum eſſe non in aqua, ſed in igne. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari a Concilio *Flor.* dicente: *Materia hujus ſacramenti* (de baptiſmo loquitur, ut patet in contextu) *eſt aqua vera, & naturalis: nec refert, frigida ſit, an calida*. Hæc illud in Decret. ſeu conſtitut. ſuper unio. Armenor. & forſan ad excludendum etiam hæreſim *Jacobitarum*, quos eodem tempore præſentes habebat, dixit hoc. Dico ly *forſan*: quia mos *Jacobitarum*, quo baptizant circumcidendo aduſtione quadam in fronte, vel in genis impreſſa, poteſt eſſe, & non eſſe fidei compatibilis. Si enim cum aqua

quâ baptizant, & ſimul aduſtionem illam adhibent ante, vel poſtea, baptizatus eſt homo non propter illam aduſtionem, ſed propter aquam: ſi vero ſine aqua dicunt baptizandum eſſe, vel aquam ſine illa aduſtione non ſufficere ad ſalutem (dummodo alia ſcilicet forma, & intentio debita miniſtri concurrant) hæreſim dicunt: & in hoc ſenſu ibi a Concilio ſupradicto illud, tanquam in fide erroneum damnatur. Item per rationem oſtendes, merito damnari a Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Item ab *Act.* 8. dum aqua baptizatur Eunuchus. Et *cap.* 10. dum aqua baptizatur Cornelius centurio cum ſociis, & quidem a Vicario Chriſti, ſcilicet Petro, cujus eſt judicare de vero ſenſu ſcipturarum teſte Concil. *Trident. ſeſſ.* 4. *Decr.* 2. (Item ab eodem Concil. *Trid.* ſeſſ. 7. de Baptiſ. can. 2. *Si quis dixerit: aquam veram, & naturalem non eſſe de neceſſitate Baptiſmi: atque ideo verba illa Chriſti Domini noſtri: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, ad metaphoram aliquam detorſerit: anathema ſit.* Hæc ibi. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IV. 367

Utrum ad Baptiſmum requiratur aqua ſimplex.

4. d. 3. a. 3. q. 2. Et 4. cont. c. 58.

AD Quartum ſic proceditur. Videtur, quod ad Baptiſmum non requiratur aqua ſimplex. Aqua enim, quæ apud nos eſt, non eſt aqua pura; quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiſcetur de terreſtri, ut patet per Philoſ. in lib. 2. Meteor. (*cap.* 3. *tom.* 2.) Et tamen in tali aqua poteſt fieri baptiſmus. Ergo non requiritur aqua ſimplex, & pura ad baptiſmum.

2. Præterea. In ſolemni celebratione baptiſmi aquæ infunditur chriſma: Sed hoc videtur impedire puritatem, & ſimplicitatem aquæ. Ergo aqua pura, & ſimplex non requiritur ab baptiſmum.

3. Præterea. Aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce fuit ſignum baptiſmi, ut dictum eſt: (*ar. præc. ad* 3.) Sed aqua illa non videtur fuiſſe aqua pura; eo quod in corpore mixto, cujuſmodi fuit corpus Chriſti, non ſunt elementa in actu. Ergo videtur, quod non requiratur aqua pura, vel ſimplex ad baptiſmum.

4. Præterea. Lixivium non videtur eſſe aqua pu-

ra: habet enim contrarias proprietates aquæ, ſcil. calefaciendi, & deſiccandi: Et tamen in lixivio videtur poſſe fieri baptiſmus, ſicut & in aquis balneorum, quæ tranſeunt per venas ſulphureas, ſicut & lixivium colatur per cineres. Ergo videtur, quod aqua ſimplex non requiratur ad baptiſmum.

5. Præterea. Aqua roſacea fit per ſublimationem a roſis; ſicut etiam aquæ alchimicæ generantur per ſublimationem ab aliquibus corporibus: Sed in his aquis, ut videtur, poteſt fieri baptiſmus, ſicut & in aquis pluvialibus, quæ per ſublimationem vaporum generantur. Cum igitur hujuſmodi aquæ non ſint puræ, & ſimplices, videtur quod aqua pura, & ſimplex non requiratur ad baptiſmum.

Sed Contra eſt, quod propria materia baptiſmi eſt aqua, ut dictum eſt: (*ar. prec.*) Sed ſpeciem aquæ non habet niſi aqua ſimplex. Ergo aqua pura, & ſimplex de neceſſitate requiritur ad baptiſmum.

Reſpondeo dicendum, quod aqua ſuam puritatem, & ſimplicitatem poteſt amittere *dupliciter: Uno modo* per mixtionem alterius corporis: *Alio modo* per alterationem. Utrumque autem horum contingit fieri *dupliciter*, ſc. *per artem*, & *per naturam*. Ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam ſubſtantialem: quod ars facere non poteſt; ſed omnes formæ artificiales ſunt accidentales, niſi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam, ſicut ignem combuſtibili: per quem modum a quibuſdam quædam animalia per putrefactionem generantur.

Quæcunque igitur tranſmutatio circa aquam facta eſt per artem, ſive commiſcendo, ſive alterando, non tranſmutatur ſpecies aquæ. Unde *in tali aqua poteſt fieri baptiſmus: niſi forte aqua admiſceatur per artem in tam parva quantitate alicui corpori, quod compoſitum magis ſit aliud, quam aqua*: ſicut lutum magis eſt terra, quam aqua; & vinum lymphatum magis eſt vinum, quam aqua.

Sed tranſmutatio, quæ fit a natura, quandoque quidem ſpeciem aquæ ſolvit: & hoc fit, quando aqua efficitur per naturam de ſubſtantia alicujus corporis mixti: ſicut aqua converſa in liquorem uvæ eſt vinum: unde non habet ſpeciem aquæ: Aliquando autem fit per naturam tranſmutatio aquæ ſine ſolutione ſpeciei; & hoc tam per alterationem, ſicut patet de aqua calefacta a Sole, quam etiam per mixtionem, ſicut patet de aqua fluminis turbida ex permixtione terreſtrium partium. Sic ergo dicendum eſt, quod *in qualibet aqua qualitercumque tranſ-*

tranſmutata, dummodo non ſolvatur ſpecies aquæ, poteſt fieri baptiſmus: ſi vero ſolvatur ſpecies aquæ, non poteſt fieri baptiſmus.

Ad primum ergo dicendum, quod tranſmutatio facta in aqua maris, & etiam in aliis aquis, quæ penes nos ſunt, non eſt tanta, quod ſolvat ſpeciem aquæ. Et ideo in hujuſmodi aquis poteſt fieri baptiſmus.

Ad ſecundum dicendum, quod admixtio chriſmatis non ſolvit ſpeciem aquæ, ſicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum hujuſmodi: niſi forte ſit facta tanta reſolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena ſubſtantia, quam de aqua; quod ex ſpiſſitudine perſpici poteſt: Si tamen ex liquore ſic inſpiſſato exprimatur aqua ſubtilis, poteſt in ea fieri baptiſmus, ſicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptiſmus fieri non poſſit.

Ad tertium dicendum, quod aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce non fuit humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt. in tali enim humore non poſſet fieri baptiſmus, ſicut nec in ſanguine animalis, aut in vino, aut quocunque liquore alicujus plantæ: Fuit autem aqua pura, miraculoſe egrediens a corpore mortuo, ſicut & ſanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis, contra Manichæorum errorem; ut ſcil. per aquam, quæ eſt unum quatuor elementorum, oſtenderetur corpus Chriſti vere fuiſſe compoſitum ex quatuor elementis; per ſanguinem vero oſtenderetur eſſe compoſitum ex quatuor humoribus.

Ad quartum dicendum, quod in lixivio, & in aquis ſulphureorum balneorum poteſt fieri baptiſmus: quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mixtis, ſed ſolum alterationem quandam recipiunt ex hoc, quod tranſeunt per aliqua corpora.

Ad quintum dicendum, quod aqua roſacea eſt liquor roſæ reſolutus. unde in ea non poteſt fieri baptiſmus; & eadem ratione nec in aquis alchimicis, ſicut nec in vino. Nec eſt eadem ratio de aquis pluvialibus, quæ generantur ex majori parte ex ſublimatione vaporum reſolutorum ex aquis: minimum autem eſt ibi de liquoribus corporum mixtorum; qui tamen per hujuſmodi ſublimationem virtute naturæ, quæ eſt fortior arte, reſolvuntur in veram aquam: quod ars facere non poteſt. unde aqua pluvialis nullam proprietatem retinet alicujus corporis mixti: quod de aquis roſaceis, & aquis alchimicis dici non poteſt.

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Conciliis; quod aqua ſimplex requiritur ad baptiſmum. A Conciliis quidem : ut *ar*. 3. *append*. A ſcripturis vero, ut ibid. Aqua enim Jordanis, quam pro baptiſmo tunc ſanctificavit Chriſtus, erat aqua pura, & ſimplex, ideſt habens veram ſpeciem aquæ. Nam (ut patet, *ex argum. cont.*) per aquam puram, & ſimplicem, quam eſſe ad baptiſmum neceſſariam vult præſens articulus, intelligitur illa, quæ veram ſpeciem aquæ habet, ideſt quæ eſt aqua vera, & naturalis (ut exprimunt Concilia ibi) & hoc, ut diximus, neceſſum eſt ex eo, quod Jordanis aqua erat talis, ideſt vera, & naturalis. Inde enim trahitur aquæ virtus. Nam (ut ait D. Chryſoſt.) *aqua baptiſmi numquam purgare peccata credentium poſſet; niſi tactu Dominici corporis ſanctificata fuiſſet*. Hæc ille: & recitantur in Decr. diſtinct. 4. c. *numquam*. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS V. 368

Utrum hæc ſit conveniens forma Baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Inf. qu. 84. *a*. 3. *cor. Et* 4. *d*. 3. *a*. 2. *qu*. 1. *Et* 1. *Cor*. 1. *lect*. 2.

AD Quintum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conveniens forma Baptiſmi: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quam miniſtro: Sed in ſacramento miniſter agit ut inſtrumentum, ut ſupra dictum eſt: (*q*. 64. *a*. 1.) principale autem agens in baptiſmo eſt Chriſtus, ſecundum illud Jo. 1. *Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem, hic eſt qui baptizat*. Inconvenienter ergo miniſter dicit: *Ego te baptizo*: præſertim quia in hoc quod dicitur *baptizo*, intelligitur *ego*: & ſic videtur ſuperflue apponi.

2. Præterea. Non oportet, quod ille qui aliquem actum exercet, de actu exercito faciat mentionem: ſicut ille qui docet, non oportet quod dicat: *Ego vos doceo*: Dominus autem ſimul tradidit præceptum ba-

baptizandi, & docendi, dicens Matth. ult. *Euntes docete omnes Gentes*, &c. Ergo non oportet, quod in forma baptiſmi fiat mentio de actu baptiſmi.

3. Præterea. Ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba; puta ſi ſit ſurdus, aut puer: Fruſtra autem ad talem ſermo dirigitur, ſecundum illud Eccl. 32. *Ubi non eſt auditus, non effundas ſermonem*. Ergo inconvenienter dicitur: *Ego te baptizo*, ſermone directo ad eum qui baptizatur.

4. Præterea. Contingit ſimul plures baptizari, & a pluribus: ſicut Apoſtoli baptizaverunt una die tria millia, & alia die quinque millia, ut dicitur Act. 2. & 4. Non ergo debet forma baptiſmi determinari in ſingulari numero, ut dicatur, *Ego te baptizo*: ſed poteſt dici, *Nos vos baptizamus*.

5. Præterea. Baptiſmus virtutem habet a paſſione Chriſti. Sed per formam baptiſmus ſanctificatur. Ergo videtur quod in forma baptiſmi debeat fieri mentio de paſſione Chriſti.

6. Præterea. Nomen deſignat proprietatem rei: Sed tres ſunt proprietates perſonales divinarum perſonarum, ut in 1. parte dictum eſt. (*q.* 32. *a.* 3.) Non ergo debet dici, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ſed, *In nominibus*.

7. Præterea. Perſona Patris non ſolum ſignificatur nomine Patris, ſed etiam nomine innaſcibilis, & genitoris: Filius etiam ſignificatur nomine verbi, & imaginis, & geniti: Spiritus etiam ſanctus poteſt ſignificari nomine doni, & amoris procedentis. Ergo videtur, quod etiam his nominibus utendo perficiatur baptiſmus.

Sed Contra eſt, quod Dominus dicit Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*.

Reſpondeo dicendum, quod baptiſmus per ſuam formam conſecratur, ſecundum illud Epheſ. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Et Aug. dicit in lib. de unico baptiſmo, (*ſeu l.* 4. *de Bapt. cont. Donatiſ. c.* 15. *& l.* 6. *c.* 25. *to.* 7.) quod *baptiſmus verbis Evangelicis conſecratur*. Et ideo oportet, quod in forma baptiſmi exprimatur cauſa baptiſmi. Eſt autem ejus *duplex* cauſa: *Una* quidem principalis; a qua virtutem habet, quæ eſt ſancta Trinitas: *Alia* autem inſtrumentalis, ſcilicet miniſter, qui tradit exterius ſacramentum. Et ideo oportet in forma baptiſmi de utraque fieri mentionem. Miniſter autem tangitur, cum dicitur: *Ego te baptizo*: Cauſa autem principalis, cum dicitur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Unde *hæc eſt conveniens for-*

ma baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.

Ad primum ergo dicendum, quod actio attribuitur inſtrumento, ſicut immediate agenti: attribuitur autem hujuſmodi actio principali agenti, ſicut in cujus virtute inſtrumentum agit. Et ideo in forma baptiſmi convenienter ſignificatur miniſter, ut exercens actum baptiſmi, per hoc quod dicitur: *Ego te baptizo*: ſicut & ipſe Dominus baptizandi actum attribuit miniſtris, dicens (*Matth. ult.*) *Baptizantes eos*, &c. Cauſa autem principalis ſignificatur, ut in cujus virtute ſacramentum agitur, per hoc quod dicitur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* non enim Chriſtus baptizat ſine Patre, & Spiritu ſancto. Græci autem non attribuunt actum baptiſmi miniſtris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptiſmi baptizantibus attribuebant, dicentes: (1. *Cor.* 1.) *Ego ſum Pauli, & ego Cephæ.* & ideo dicunt: *Baptizetur ſervus Chriſti, talis, in nomine Patris*, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per miniſtrum cum invocatione Trinitatis, verum perficitur ſacramentum. Quod autem additur, *Ego*, in forma noſtra, non eſt de ſubſtantia formæ, ſed ponitur ad majorem expreſſionem intentionis.

Ad ſecundum dicendum, quod quia ablutio hominis in aqua propter multa fieri poteſt, oportet quod determinetur in verbis formæ, ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti:* quia omnia in tali nomine facere debemus, ut habetur Coloſſ. 3. Et ideo ſi non exprimatur actus baptiſmi, vel per modum noſtrum, vel per modum Græcorum, non perficitur ſacramentum, ſecundum illam Decretalem Alexandri III. (*quæ hab. c. ſi quis, de Baptiſ. & ejus effect.*) *Si quis puerum ter in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti amen, & non dixerit, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen, non eſt puer baptizatus.*

Ad tertium dicendum, quod verba, quæ proferuntur in formis ſacramentorum, non pronuntiantur ſolum cauſa ſignificandi, ſed etiam cauſa efficiendi, inquantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta ſunt omnia. & ideo convenienter diriguntur non ſolum ad homines non intelligentes, ſed etiam ad creaturas inſenſibiles: ut cum dicitur: *Exorcizo te creatura ſalis.*

Ad quartum dicendum, quod plures ſimul non poſſunt unum baptizare: quia actus multiplicatur ſecundum

dum multiplicationem agentium, ſi perfecte ab uno quoque agatur. Et ſic ſi convenirent duo, quorum unus eſſet mutus, qui non poſſet proferre verba, & alius carens manibus, qui non poſſet exercere actum, non poſſent ambo ſimul baptizare, uno dicente verba, & alio exercente actum. Poſſunt autem, ſi neceſſitas exigit, plures ſimul baptizari: quia nullus eorum reciperet niſi unum baptiſmum: ſed tunc oportebit dicere: *Ego baptizo vos:* Nec erit mutatio formæ: quia *vos* nihil aliud eſt, quam *te*, & *te*: quod autem dicitur *nos*, non eſt idem dicere, quod *ego*, & *ego*, ſed *ego*, & *tu*: & ſic jam mutaretur forma: Similiter autem mutaretur, ſi diceretur: *Ego baptizo me*. Et ideo nullus poteſt baptizare ſeipſum. Propter quod & Chriſtus a Joanne voluit baptizari, ut dicitur extra *de baptiſmo*, *&* *ejus effectu* (cap. *debitum*.)

Ad quintum dicendum, quod paſſio Chriſti, etſi ſit principalis cauſa reſpectu miniſtri, eſt tamen cauſa inſtrumentalis reſpectu S. Trinitatis. & ideo potius commemoratur Trinitas, quam paſſio Chriſti.

Ad ſextum dicendum, quod etſi ſint tria nomina perſonalia trium perſonarum, eſt tamen nomen unum eſſentiale: Virtus autem divina, quæ operatur in baptiſmo, ad eſſentiam pertinet: Et ideo dicitur *in nomine*, & non *in nominibus*.

Ad ſeptimum dicendum, quod ſicut aqua ſumitur ad baptiſmum, quia ejus uſus eſt communior ad abluendum: ita ad ſignificandum tres perſonas in forma baptiſmi aſſumuntur illa nomina, quibus communius conſueverunt nominari perſonæ in illa lingua: nec in aliis nominibus perficitur ſacramentum.

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo*: quomodo per rationem intimas hæreſes *Pauli Samoſateni*, ſeu *Paulianiſtarum* docentium: baptizandos eſſe homines non in nomine Trinitatis. Et *Deuterii* Arriani dicentis: baptizan. eſſe in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto. Et *Marci*, ſeu *Marcitarum* dicentium: baptizari debere in nomine ignoti Patris omnium, & veritate omnium matre; & in eo, qui deſcendit in Jeſu. Et *Cataphrygarum* dicentium: non eſſe utendum in baptiſmo hac forma, ſeu non eſſe baptizandum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illas merito damnari a Conc. *Nicæno primo*, canon. 19. „ Si quis confugerit ad Eccleſiam Catholicam de

„ Paulianiſtis, & Cataphrygis, ſtatutum eſt, rebaptizari eos omnino debere. „ Hæc ibi. Et ratio eſt, quia, ut dicitur a Papa *Innocentio*, & recitatur 1. *qu.* 1. *c. Paulianiſtæ* in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti minime baptizant. Quod etiam de *Cataphrygis* intellige. Item a Gregor. „ Hi Hæretici, „ qui in Trinitatis nomine non baptizantur (ſicut „ ſunt Bonoſiani, & Cataphrygæ) cum ad Eccleſiam „ ſanctam veniunt, baptizantur: quia baptiſma non „ fuit, quod ſanctæ Trinitatis nomine minime per„ ceperunt. „ Hæc ille, & recitantur de conſecrat. *diſt.* 4. *cap. hi vero*. Ubi nomine Trinitatis intelligit expreſſionem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Item a Conc. *Florent.*, quod poſtquam dixit, quod, *ſi forma deeſt, non perficitur ſacramentum*, interpoſitis quibuſdam, ſubjungit. *Forma baptiſmi eſt; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Hæc illud in Decreto, ſeu conſtitut. ſuper unio. Armen. Ex quo ejus dicto etiam patet, quod, quando poſt nonnulla ſubinfert ly *ſi exprimitur actus, qui per miniſtrum exercetur cum ſanctæ Trinitatis invocatione, perficitur ſacramentum*: patet, inquam, probante clariſſimo contextu: quod per ly *Trinitatis* intelligit Trinitatem explicatam diſtinctis verbis, ſc. Patris, & Filii, & Spiritus ſancti; non autem intelligit hoc nomen, Trinitatis. Hoc eſt. Non vult dicere, quod hac forma: *ego te baptizo*, vel *baptizetur ſervus Chriſti in nomine Trinitatis*, perficiatur ſacramentum: ſed quod in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Item a Conc. *Tridentino* ſeſſ. 7. de baptiſm. c. 3. „ Si quis dixerit: in Eccleſia Romana, „ quæ omnium Eccleſiarum mater eſt, & magiſtra, „ non eſſe veram de baptiſmi ſacramento doctri„ nam: anathema ſit. *Hæc ibi. Item a Papa* Lucio „ III. Univerſos, qui de ſacramento corporis, & „ ſanguinis Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de pec„ catorum confeſſione, matrimonio, vel reliquis „ Eccleſiaſticis ſacramentis, aliter ſentire, aut do„ cere non metuunt, quam ſacroſancta Romana Ec„ cleſia prædicat, & obſervat, vinculo perpetui vin„ culi innodamus. „ Hæc ille extra de hæretic. cap. *Ad abolendam*. Quid vero Rom. Eccleſ. prædicet, ſeu doceat circa formam baptiſmi, audiſti ex Concil. *Floren.* Item per hoc, quod quodam Epiſcopo Arriano, dum baptizaret, dicente: *Baptizat te Barbas in nomine Patris per Filium in Spiritu ſancto*, aqua evanuit. Quo miraculo permotus, qui baptiſmum expectabat, confeſtim ad Catholicam fidem tranſivit, ut refertur in *lib.* 9. *Supplemen. chronic.* & *lib.*

12.

12. *hiſt. tripart.* Nam Deus miraculo illo & inſinuat præſentis artic. intentum, & damnat contrarium. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS VI. 369

Utrum in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus.

4. *d.* 4. *a.* 3. *q.* 2. *ad* 3. *Et* 1. *Cor.* 1. *lect.* 2.

AD Sextum ſic proceditur. Videtur, quod in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus. Sicut enim una eſt fides, ita eſt unum baptiſma, ut dicitur Epheſ. 4. Sed Act. 8. dicitur, quod *in nomine Chriſti baptizabantur viri, & mulieres*. Ergo etiam nunc poteſt dari baptiſmus in nomine Chriſti.

2. Præterea. Ambroſ. dicit: (*l.* 1. *de Spir. S. c.* 3. *ante med.*) *Si Chriſtum dicas, & Patrem, a quo unctus eſt, & ipſum qui unctus eſt, Filium, & Spiritum ſanctum, quo unctus eſt, deſignaſti;* Sed in nomine Trinitatis poteſt fieri baptiſmus. Ergo & in nomine Chriſti.

3. Præterea. Nicolaus I. Papa ad conſulta Bulgarorum reſpondens dicit: (*cap.* 104. *to.* 8. *Concil. & hab. c. A quodam, de conſecrat. diſt.* 4.) „ Qui in nomine „ ſanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti, „ ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, baptizati „ ſunt, (unum quippe idemque eſt, ut Sanctus ait „ Ambroſius) rebaptizari non debent: „ Rebaptizarentur autem, ſi in hac forma baptizati ſacramentum baptiſmi non reciperent. Ergo poteſt conferri baptiſmus in nomine Chriſti ſub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Chriſti.*

Sed Contra eſt, quod Pelagius Papa ſcribit Gaudentio Epiſcopo: (*ut hab. c. ſi revera, de conſecr. diſt.* 4.) „ Si hi qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur, ſe ſolummodo in nomine Domini „ baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cujuſcunque dubitationis ambiguo, eos ad fidem Catholicam venientes in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. „ Didymus etiam dixit in lib. 2. de Spiritu ſanto: (*parum a princ. inter op. Hieron.*) „ Licet quis poſſit „ exiſtere ſaxei, ut ita dicam, cordis, & penitus „ mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus (ſcilicet trium perſonarum) „ prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt,

(*a.* 2. *hu. q.*) ſacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret: niſi ex ſpeciali diſpenſatione ejus, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligavit. Chriſtus autem inſtituit, ſacramentum baptiſmi dari cum invocatione Trinitatis. Et ideo *quicquid deſit ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem baptiſmi*. Nec obſtat, quod in nomine unius perſonæ intelligitur alia, (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat unam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad ſacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. unde non ſufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde & in baptiſmo Chriſti, ubi fuit origo ſanctificationis noſtri baptiſmi, affuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis, ſc. Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus ſanctus in columba.

Ad primum ergo dicendum, quod ex ſpeciali Chriſti revelatione Apoſtoli in primitiva Eccleſia in nomine Chriſti baptizabant, ut nomen Chriſti, quod erat odioſum Judæis, & Gentilibus, honorabile redderetur per hoc, quod ad ejus invocationem Spiritus ſanctus dabatur in baptiſmo.

Ad ſecundum dicendum, quod Ambroſ. aſſignat rationem, quare convenienter talis diſpenſatio fieri potuit in primitiva Eccleſia, quia ſcilicet in nomine Chriſti tota Trinitas intelligitur. Et ideo ſervabatur ad minus integritate intelligibili forma, quam Chriſtus tradidit in Euangelio.

Ad tertium dicendum, quod Nicolaus Papa dictum ſuum confirmat ex duobus præmiſſis. Et ideo ejus reſponſio patet ex primis duabus ſolutionibus.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum a ſcripturis, Apoſtolis, & Papa, quod in nomine Chriſti baptiſmus nunc fieri non poteſt. A ſcripturis quidem per hoc, quod dicitur Matth. 28. „ baptizantes eos in nomi-„ ne Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. *Unde* Za-„ charias *Papa, dicit*: In ſynodo Anglorum dili-„ genter demonſtratum eſſe dignoſcitur, quod, qui-„ cumque ſine invocatione Trinitatis merſus fuiſſet, „ ſacramentum regenerationis non haberet; quod „ omnino verum eſt, quia, ſi merſus in fonte ba-

„ ptiſ-

„ ptiſmatis quis fuerit ſine invocatione Trinitatis, „ perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Pa„ tris, & Filii, & Spiritus ſancti fuerit baptizatus. „ Hæc ille, quæ faciunt pro expoſitione formæ præſcriptæ *Matth.* 28. & recitantur *de conſecr. diſt.* 4. Ab Apoſtolis autem idem inſinuatur per hoc, quod in canon. Apoſtolorum, qui pro talibus a *ſexta ſynodo* diſtinct. 6. cap. *placuit huic*, recipiuntur, dicitur can. 49. „ Si quis Epiſcopus, aut presbyter ſemel mer„ gat in baptiſmate, quod dari videtur in Domini „ morte, damnetur. Non enim dixit nobis Domi„ nus: In morte mea baptizate; ſed: Euntes doce„ te omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Pa„ tris, & Filii, & Spiritus ſancti. „ Hæc ibi. Ex quibus pro quanto de baptiſmi forma loquuntur, patet, quod in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti &c. A Papa *Pelagio* item inſinuatum eſt idipſum aperte: ut ponitur ad literam *in argu. contr.* Cæterum, quia de inſpirationibus, ſeu revelationibus novis ex diſpenſatione contra prædicta poſſet quibuſdam quandoque inſtantia afferri: ideo ultra illa, quæ diximus in ad *ſecundum*, pro regula univerſali annotanda ſunt ea, quæ Papa *Leo X.*, ſacro approbante Conc., a ſimili ſanxit. Nam ſeſſio 11. illius Conc. *Lateranenſis*, poſtquam prædicatoribus quibuſcunque inhibuerat ibi aſſerere tempus præfixum futurorum malorum, ſcil., Antichriſti, aut judicii, &c. ſubjungit. „ Cæterum, ſi quibuſdam eorum Dominus futura quędam in Dei Eccleſia inſpiratione quapiam re„ velarit. &c. Quoniam res magni momenti eſt eo, „ quod non de facili credendum ſit omni ſpiritui, „ ſed ſit probandum, an ſpiritus ex Deo proveniat: „ volumus, ut lege ordinaria tales aſſertæ inſpira„ tiones, antequam publicentur, aut populo prædi„ centur, ex nunc Apoſtolicæ Sedis examini reſerva„ tæ intelligantur, *& poſt multa inquit*: Si qui au„ tem contra præmiſſorum aliquod committere quic„ quam auſi fuerint, excommunicationis ſententiam „ incurrant: a qua nonniſi a Romano Pontifice ab„ ſolvantur. Et, ut horum exemplo alii attentare „ ſimilia minime audeant, eis prædicationis offi„ cium interdictum eſſe perpetuo decernimus: non „ obſtantibus quibuſcunque privilegiis, &c. „ Hæc ibi. Ex quibus, pro quanto ſimilia quædam ſunt, patet facile prudentibus, quid ſit dicendum in art. hujus propoſito. *Secundo* vides: quomodo ex his bene penſatis, & applicatis doctrina præſens Angelica viciſſim declaretur atque confirmetur.

ARTICULUS VII. 379

Utrum immerſio in aqua ſit de neceſſitate Baptiſmi.

4. d. 3. a. 4. q. 1.

AD Septimum ſic proceditur. Videtur, quod immerſio in aqua ſit de neceſſitate Baptiſmi. Ut enim dicitur Epheſ. 4. *una fides*, *unum baptiſma*: Sed apud multos communis modus baptizandi eſt per immerſionem. Ergo videtur, quod non poſſit eſſe baptiſmus ſine immerſione.

2. Præterea. Apoſt. dicit Rom. 6. *Quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus. conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem*: Sed hoc fit per immerſionem. dicit enim Chryſoſt. ſuper illud Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto*, &c. (hom. 24. in Joan. a med.) *Sicut in quodam ſepulcro, in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur; & ſubmerſus deorſum occultatur; deinde novus rurſus aſcendit*. Ergo videtur, quod immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

3. Præterea. Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri baptiſmus, ſequeretur quod pari ratione ſufficeret quamlibet partem aqua perfundi: Sed hoc videtur inconveniens; quia originale peccatum, contra quod præcipue datur baptiſmus, non eſt in una tantum corporis parte. Ergo videtur, quod requiratur immerſio ad baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

Sed Contra eſt, quod Heb. 10. dicitur: *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda a conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.*

Reſpondeo dicendum, quod aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi ad uſum ablutionis corporalis, per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolum per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis, vel effuſionis. Et ideo quamvis tutius ſit baptizare per modum immerſionis, quia hoc habet communior uſus) poteſt tamen fieri baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis, ſecundum illud Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam*: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe: Et hoc præcipue propter neceſſitatem, vel quia eſt ma-

gna,

gna multitudo baptizandorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quod crediderunt una die tria millia, & alia die quinque millia. Quandoque autem poteſt imminere neceſſitas propter paucitatem aquæ, vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptizandum, vel propter debilitatem baptizandi, cui poteſt imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quod *immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi*.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quæ ſunt per accidens, non variant ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad baptiſmum corporalis ablutio per aquam. unde & baptiſmus lavacrum nominatur, ſecundum illud Epheſ. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ:* Sed quod fiat ablutio hoc, vel illo modo, accidit baptiſmo. Et ideo talis diverſitas non tollit unitatem baptiſmi.

Ad ſecundum dicendum, quod in immerſione expreſſius repræſentatur figura ſepulturæ Chriſti. & ideo hic modus baptizandi eſt communior, & laudabilior: Sed in aliis modus baptizandi repræſentatur aliquo modo, licet non ita expreſſe: nam quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars ejus aquæ ſupponitur: ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

Ad tertium dicendum, quod principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus & interiores, & exteriores. Et ideo ſi totum corpus aqua non poſſit perfundi propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere, in quo manifeſtatur principium animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deſerviunt, peccatum originale traducatur; non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quam caput: quia per baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima a macula, & a reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lavari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum inſtitutum erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amovendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ, cujus fidem circumciſio ſignificabat, ut dicitur Rom. 4.

A R-

APPENDIX.

EX art. habes *primo* : quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & a Cypriano: quod immerſio in aqua non eſt de neceſſitate baptiſmi. A ſcripturis quidem, *ut Hebr.* 10. ſecundum quod ponitur *in argu. cont.* Per hoc enim, quod nomine ablutionis corporalis univerſaliter utitur Apoſtolus loquens de baptiſmo, monſtrat intentum: cum ablutio poſſit pluribus modis fieri, ſcil., non tantum per immerſionem, ſed etiam per aſperſionem, & effuſionem. A B. Cypriano autem in lib. 4. epiſt. 7. & recitatur de conſec. diſt. 4. „ Nec quemquam debet movere; quod aſpergi, vel perfundi „ jubentur ægri: cum gratiam Dominicam conſequuntur. „ Hæc ibi. Et rationem, quod quis de hoc baptizandi modo, ſcilicet per aſperſionem, vel perfuſionem, moveri, ideſt, nimis admirari non debeat, reddit ibi multiplicem de ſcripturis antiquis: quod longum eſſet recenſere. Vide igitur tu vel *in li. ſuarum epiſtolarum*, vel *in Dec. de conſec. loc. cit.* Unde etiam colliges ad literam, quod licitum eſt argumentando ab antiqui teſtamenti figuris concludere aliquid tanquam figuratum in novo teſtamento ſic, vel ſic fiendum. Id, quod & alias annotatum fuit ex Conc. *Hiſpalenſi* 2. de majoritate Epiſcoporum ad ſimplices ſacerdotes, recitatumque ex eodem, in Veritatibus aureis ſuper legem veterem, *Num.* 8. *concl.* 2. Igitur, ſecundum D. Cyprianum, immerſio non eſt de neceſſitate ſacramenti hujus: alioquin non juſſiſſet, quod ægri, ideſt, non potentes immergi, aſpergendo baptizarentur. Quoniam id, quod eſt de neceſſitate ſacramenti, non poteſt omitti ſupplendo per aliud, ita, quod recipiatur ſacramentum (puta deficiente aqua, non poteſt baptiſmus fieri in vino, oleo, &c.) & tamen ille baptiſmus per aſperſionem, vel perfuſionem datus valet: ſecundum ipſum Cyprian. ægros illos cupientes ſalvos fieri. *Secundo* vides, &c.

ARTICULUS VIII. 371

Utrum trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

4. d. 3. a. 4. q. 2. & 3. & d. 23. q. 1. a. 1.

AD Octavum ſic proceditur. Videtur, quod trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi. Dicit enim Auguſt. in quodam Sermone de Symbolo ad baptizatos: (*vel de myſterio baptiſmatis, a med. in append. tom. 10. quæ eſt poſt append. de Diverſis*) „ Recte tertio merſi eſtis, qui accepiſtis baptiſmum in nomi„ ne ſanctæ Trinitatis, recte tertio merſi eſtis, qui „ accepiſtis baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti, qui „ etiam tertia die reſurrexit a mortuis. illa enim „ tertio repetita immerſio typum dominicæ expri„ mit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis „ in baptiſmo: „ Sed utrumque videtur ad neceſſitatem baptiſmi pertinere, ſcil. & quod ſignificetur in baptiſmo Trinitas perſonarum, & quod fiat configuratio ad ſepulturam Chriſti. Ergo videtur, quod trina immerſio ſit de neceſſitate baptiſmi.

2. Præterea. Sacramenta ex mandato Chriſti efficaciam habent: Sed trina immerſio eſt ex mandato Chriſti. ſcribit enim Pelagius Papa Gaudentio Epiſcopo: (*& hab. c. Multi ſunt, de conſecrat. diſt. 4.*) „ Euangelicum præceptum, ipſo Domino Deo, & „ Salvatore noſtro Jeſu Chriſto tradente, nos ad„ monet, in nomine Trinitatis trina immerſione ſan„ ctum baptiſmum unicuique tribuere. „ Ergo ſicut baptizare in nomine Trinitatis eſt de neceſſitate baptiſmi: ita etiam baptizare trina immerſione videtur eſſe de neceſſitate baptiſmi.

3. Præterea. Si trina immerſio non ſit de neceſſitate baptiſmi, ergo ad primam immerſionem aliquis baptiſmi conſequitur ſacramentum. Si ergo addatur ſecunda, vel tertia, videtur quod ſecundo, vel tertio baptizetur: quod eſt inconveniens. Non ergo una immerſio ſufficit ad ſacramentum baptiſmi; ſed trina immerſio videtur eſſe de neceſſitate ipſius.

Sed Contra eſt, quod Greg. dicit ſcribens Leandro Epiſc.: (*in Regiſt. l. 1. epiſt. 41. a med.*) „ Reprehen„ ſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſ„ mate vel ter, vel ſemel immergere: quoniam & „ in tribus immerſionibus perſonarum Trinitas, & „ in una poteſt divinitatis ſingularitas deſignari.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut prius dictum eſt,

eſt, (*art. præc. ad* 1.) ad baptiſmum per ſe requiritur ablutio aquæ, quæ eſt de neceſſitate ſacramenti: Modus autem ablutionis per accidens ſe habet ad ſacramentum. Et ideo, ſicut ex prædicta auctoritate Greg. patet, quantum eſt de ſe, *utrumque licite fieri poteſt*, *ſcil. & ſemel*, *& ter immergere*: quia unica immerſione ſignificatur unitas mortis Chriſti, & unitas deitatis; per trinam autem immerſionem ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti, & etiam Trinitas perſonarum.

Sed *diverſis ex cauſis ſecundum ordinationem Eccleſiæ quandoque inſtitutus eſt unus modus*, *quandoque alius*. Quia enim a principio naſcentis Eccleſiæ quidam de Trinitate male ſentiebant, Chriſtum purum hominem eſſe æſtimantes, nec dici Filium Dei, & Deum niſi propter meritum ejus, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, ſed in commemoratione mortis Chriſti, & una immerſione; quod reprobatum fuit in primitiva Eccleſia. Unde in canon. Apoſt. (*can. 49. tom. 1. Concil. & hab. c. 79. de conſecrat. diſt. 4.*) „ Si quis Presby„ ter, aut Epiſcopus non trinam immerſionem u„ nius myſterii celebret, ſed ſemel mergat in baptiſ„ mate, quod dari a quibuſdam dicitur in morte Do„ mini, deponatur. non enim nobis dixit Dominus, „ In morte mea baptizate, ſed, In nomine Patris, „ & Filii, & Spiritus ſancti. „ Poſtmodum vero inolevit quorundam ſchiſmaticorum, & hæreticorum error homines rebaptizantium; ſicut de Donatiſtis Auguſt. narrat ſuper Jo. (*tract. 11. a med. to. 9. & lib. de hæreſib. hær. 69. to. 6.*) Et ideo in deteſtationem erroris eorum fuit ſtatutum in Conc. Tolet. 4. (*can. 6. to. 5. & hab. c. 85. de conſecr. diſt. 4.*) quod fieret una ſola immerſio: ubi ſic legitur. *Propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus baptiſmi immerſionem*. Sed, ceſſante tali cauſa, communiter obſervatur in baptiſmo trina immerſio: Et ideo graviter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum Eccleſiæ non obſervans: nihilominus tamen eſſet baptiſmus.

Ad primum ergo dicendum, quod Trinitas eſt ficut agens principale in baptiſmo: Similitudo autem agentis pervenit ad effectum ſecundum formam, & non ſecundum materiam: Et ideo ſignificatio Trinitatis fit in baptiſmo per verba formæ: nec eſt de neceſſitate, quod ſignificetur Trinitas per uſum materiæ: ſed hoc fit ad majorem expreſſionem. Similiter etiam mors Chriſti figuratur ſufficienter in unica immerſione. Triduum autem ſepulturæ non eſt de neceſ-

ceſſitate ſalutis noſtræ: quia etiamſi uno die fuiſſet ſepultus, vel mortuus, ſuffeciſſet ad perficiendam noſtram redemptionem: Sed triduum illud ordinatur ad manifeſtandum veritatem mortis, ut ſupra dictum eſt. (*q.* 51. *ar.* 4. & *q.* 53. *a.* 2.) & ideo patet, quod trina immerſio nec ex parte Trinitatis, nec ex parte paſſionis Chriſti eſt de neceſſitate ſacramenti.

Ad ſecundum dicendum, quod Pelagius Papa intelligit, trinam immerſionem eſſe de mandato Chriſti in ſuo ſimili, in hoc ſcil. quod Chriſtus præcepit baptizari *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Non tamen eſt ſimilis ratio de forma, & de uſu materiæ, ut dictum eſt. (*in ſol. præc.*)

Ad tertium dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, (*q.* 64. *a.* 8.) intentio requiritur ad baptiſmum. Et ideo ex intentione miniſtri Eccleſiæ, qui intendit unum baptiſmum dare trina immerſione, efficitur unum baptiſma. Unde Hieron. dicit ſuper Epiſt. ad Epheſ. (*ſuper illud cap.* 4. *Unus Dominus, &c.*) *Licet ter baptizetur, idest immergatur, propter myſterium Trinitatis, tamen unum baptiſma reputatur.* Si vero intenderet ad unamquamque immerſionem unum baptiſma dare, ad ſingulas immerſiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in ſe eſt, pluries baptizans.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis & Papa: quod trina immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi. A Papa *Gregorio* quidem: ut ponitur *in arg. contr.* Quod Gregorii decretum vide latius in de conſecr. *diſ.* 4. *c. de trina merſione*. A ſcripturis vero per hoc, quod dicunt Act. 2. 3. una die Apoſtolos baptizaſſe tria millia hominum, alia autem die quinque millia. Non videtur enim probabile, quod unuſquiſque Apoſtolorum baptizaret unumquemque tot millium per trinam vel merſionem, vel aſperſionem, vel effuſionem: ſed magis inde probabile videtur, quod de facto ſemel tantum vel mergerent, vel aſpergerent, vel perfunderent unumquemque illorum. *Secundo* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS IX. 372.

Utrum Baptiſmus poſſit iterari.

4. d. 6. q. 2. a. 1. q. 1. Et 4. con. c. 59. fi. Et c. 70. & 71. Et Jo. 3. Et Epheſ. 4. lect. 2.

AD Nonum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus poſſit iterari. Baptiſmus enim videtur inſtitutus ad ablutionem peccatorum: Sed peccata iterantur. Ergo multo magis baptiſmus debet iterari: quia miſericordia Chriſti tranſcendit hominis culpam.

2. Præterea. Joannes Baptiſta præcipue fuit a Chriſto commendatus, cum de eo dictum ſit Matthæi undecimo: *Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta*: Sed baptizati a Joanne iterum baptizabantur, ut habetur Actorum 19. ubi dicitur, quod Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptiſmo Joannis. Ergo multo fortius illi qui ſunt baptizati ab hæreticis, vel peccatoribus, ſunt rebaptizandi.

3. Præterea. In Nicæno Concilio (*quod eſt 1. Gener. can. 19. to. 2.*) ſtatutum eſt, *Si quis confugerit ad Eccleſiam catholicam de Paulianiſtis, & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere*: Videtur autem eſſe eadem ratio de aliis hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis debent rebaptizari.

4. Præterea. Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem: Sed de quibuſdam baptizatis aliquando dubitatur, an ſint baptizati. Ergo videtur, quod debeant iterum baptizari.

5. Præterea. Euchariſtia eſt perfectius ſacramentum, quam baptiſmus, ut ſupra dictum eſt: (*qu. præc. art. 3.*) Sed ſacramentum Euchariſtiæ iteratur. Ergo videtur, quod multo magis baptiſmus poſſit iterari.

Sed Contra eſt, quod dicitur Epheſ. 4. *Una fides, unum baptiſma.*

Reſpondeo dicendum, quod *baptiſmus iterari non poteſt.*

Primo quidem, quia baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio; prout ſcilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit novam vitam agere. Unde dicitur Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Unius autem non eſt niſi una generatio. Et ideo non poteſt baptiſmus iterari, ſicut nec carnalis genera-

neratio. Unde Auguſtinus ſuper illud Joan. 5. *Nunquid poteſt homo in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci?* dicit: (*tract.* 11. *in Joan. ante med. tom.* 9.) „ Sic tu intellige nativitatem ſpiritus, quomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis. quomodo enim uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus.

Secundo, quia in morte Chriſti baptizamur, per quam morimur peccato, & reſurgimus in novitatem vitæ. Chriſtus autem ſemel tantum mortuus eſt. Et ideo baptiſmus iterari non debet. Propter quod Hebr. 6. contra quoſdam rebaptizari volentes dicitur: *Rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei*: Ubi Gloſſa, (*ordin. ſuper illud: Renovari rurſus*) dicit: *Una Chriſti mors unum baptiſma conſecravit*.

Tertio, quia baptiſmus imprimit characterem, qui eſt indelebilis, & cum quadam conſecratione datur. Unde ſicut aliæ conſecrationes non iterantur in Eccleſia, ita nec baptiſmus. Et hoc eſt, quod Auguſtinus dicit 2. contra Epiſt. Parmeniani, (*cap.* 13. *a med. to.* 7.) quod „ character militaris non repetitur; & quod non minus hæret ſacramentum Chriſti, quam corporalis hæc nota, cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur.

Quarto, quia baptiſmus principaliter datur contra originale peccatum. Et ideo ſicut originale peccatum non iteratur; ita etiam nec baptiſmus iteratur: quia, ut dicitur Roman. quinto: „ Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic per unius juſtitiam in omnes homines in juſtificationem vitæ.

Ad primum ergo dicendum, quod baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ſicut ſupra dictum eſt. (*art.* 2. *hujus quæſt.*) Et ideo ſicut peccata ſequentia virtutem paſſionis Chriſti non auferunt; ita etiam non auferunt baptiſmum, ut neceſſe ſit ipſum iterari: ſed pœnitentia ſuperveniente tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptiſmi.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus dicit ſuper illud Joannis 1. *Sed ego neſciebam eum*: (*tract.* 5. *in Joan. verſ. fin. tom.* 9.) „ Ecce poſt Joannem baptizatum eſt, poſt homicidam non eſt baptizatum; quia Joannes dedit baptiſmum ſuum, homicida dedit baptiſmum Chriſti; quod ſacramentum tam ſanctum eſt, ut nec homicida miniſtrante polluatur.

Ad tertium dicendum, quod Pauliani, & Cataphry-

phrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Unde Gregorius dicit ſcribens Quirino Epiſcopo : (*in regiſt. lib. 9. epiſt. 61. parum a princ.*) „ Hi hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, „ ſicut ſunt Bonoſiani, & Cataphrygæ, (*qui ſcil.* „ *idem ſentiebant cum Paulianis*) quia & illi Chri„ ſtum Deum non credunt, exiſtimantes ipſum ſcil. eſſe purum hominem, & „ iſti (ſcil. Cataphrygæ) „ Spiritum ſanctum perverſo ſenſu eſſe quendam „ pravum hominem, Montanum ſcil. credunt, ta„ les, cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, bapti„ zantur: quia baptiſma non fuit, quod in errore „ poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minime perce„ perunt : Sed, ſicut in regulis Eccleſ. (*ſcil. in lib. de Eccleſ. dogm. c.* 52. *inter opera Augu. to.* 3.) dicitur: „ Si qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, „ qui ſanctæ Tinitatis confeſſione baptizabant, & „ veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur, ut ba„ ptizati.

Ad quartum dicendum, quod, ſicut dicit Decret. Alex. III. (*quæ hab. c. De quibus*, 2. *de Baptiſ. & ejus effec.*) „ De quibus dubium eſt, an baptizati „ fuerint, baptizentur, his verbis præmiſſis: Si ba„ ptizatus es, ego non te baptizo : ſed ſi nondum „ baptizatus es, ego te baptizo &c. non enim vide„ tur iterari, quod neſcitur eſſe factum.

Ad quintum dicendum, quod utrumque ſacramentum, ſcilicet Baptiſmi, & Euchariſtiæ, eſt repræſentativum dominicæ mortis, & paſſionis : Aliter tamen, & aliter. nam in baptiſmo commemoratur mors Chriſti, inquantum homo Chriſto commoritur, ut in novam vitam regeneretur : ſed in ſacramento Euchariſtiæ commemoratur mors Chriſti, inquantum ipſe Chriſtus paſſus exhibetur nobis, quaſi Paſchale convivium, ſecundum illud primæ ad Corinth. quinto : *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus : itaque epulemur*. Et quia homo ſemel naſcitur, multoties autem cibatur, ſemel tantum datur Baptiſmus, multoties autem Euchariſtia.

APPENDIX.

Ex art. habes *primo :* quomodo per rationem interimas hæreſim *Anabaptiſtarum*, dicentium: baptizatos iterum poſſe baptizari. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, hanc merito damnari ab *Heb.* 6. & a Conciliis *Flor. Trid. Catha. primo*, ſecundum quod recitantur ſingillatim in *q.* 4. *ar.* 6. *app.* Item a *Leone* Papa. „ Qui ſe bapti-

„ zatos

„ zatos ſciunt, ſed cujus fidei fuerint, qui eos baptizarunt, ſe neſcire profitentur, rebaptizandi non ſunt; ſed per impoſitionem manus virtute Spiritus ſancti (quam ab hæreticis accipere non potuerunt) Catholicis copulandi ſunt. *Hæc ille*, *& recitantur De conſecr.* d. 4. c. Hi, de quibus. *Item a Beda in homil.* 36. Sive hæreticus, ſive ſchiſmaticus, ſive facinoroſus quiſque in confeſſione ſanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille, qui baptizatus eſt, a bonis Catholicis rebaptizari, ne confeſſio, & invocatio tanti nominis videatur annullari. „ Hæc ille, quæ recitantur de conſecr. *diſtin.* 4. *Tertio* vides: quomodo, &c.

ARTICULUS X. 373

Utrum ritus, quo Eccleſia in baptizando utitur, ſit conveniens.

4. d. 2. q. 1. a. 3. ad 7. Et d. 6. q. 2. a. 1. q. 3.

AD Decimum ſic proceditur. Videtur, quod non ſit conveniens ritus, quo Eccleſia utitur in baptizando. Ut enim dicit Chryſoſtomus, (*habetur in fragm. Chromat. in Biblioth. PP. & c.* 10. *de Conſecr. di.* 4.) *nunquam aquæ baptiſmi purgare peccata credentium poſſent, niſi tactu dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent*. Hoc autem factum fuit in baptiſmo Chriſti, qui celebratur in feſto Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari ſolemnis baptiſmus in feſto Epiphaniæ, quam in vigilia Paſchæ, & in vigilia Pentecoſtes.

2. Præterea. Ad idem ſacramentum non videtur pertinere diverſarum materiarum uſus: Sed ad baptiſmum pertinet ablutio aquæ. Inconvenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo ſancto, primum in pectore, deinde inter ſcapulas, & tertio chriſmate in vertice.

3. Præterea. *In Chriſto Jeſu non eſt maſculus, & fœmina, Barbarus, & Scytha.* (*Coloſſ.* 3.) & eadem ratione nec aliquæ aliæ hujuſmodi differentiæ. Multo igitur minus diverſitas veſtium aliquid operatur in fide Chriſti. Inconvenienter igitur baptizatis traditur candida veſtis.

4. Præterea. Sine hujuſmodi obſervantiis poteſt baptiſmus celebrari. Hæc igitur quæ dicta ſunt, videntur eſſe ſuperflua, & ita inconvenienter ab Eccleſia inſtituta eſſe in ritu baptiſmi.

Sed

Sed Contra eſt, quod Eccleſia regitur Spiritu ſancto, qui nihil inordinatum operatur.

Reſpondeo dicendum, quod in ſacramento baptiſmi aliquid agitur, quod eſt de neceſſitate ſacramenti, & aliquid eſt, quod ad quandam ſolemnitatem ſacramenti pertinet.

De neceſſitate quidem ſacramenti eſt forma, quæ deſignat principalem cauſam ſacramenti; & miniſter, qui eſt cauſa inſtrumentalis; & uſus materiæ, ſcilicet ablutio in aqua, quæ deſignat principalem ſacramenti effectum.

Cætera vero omnia, quæ in ritu baptizandi obſervat eccleſia, magis pertinent ad quandam ſolemnitatem ſacramenti. *Quæ quidem adhibentur in ſacramento propter tria. Primo* quidem ad excitandam devotionem fidelium, & reverentiam ad ſacramentum. Si enim ſimpliciter fieret ablutio in aqua abſque ſolemnitate, de facili ab aliquibus æſtimaretur quaſi quædam communis ablutio. *Secundo* ad fidelium inſtructionem. Simplices enim, qui litteris non erudiuntur, oportet erudire per aliqua ſenſibilia ſigna; puta per picturas, & aliqua hujuſmodi; Et per hunc modum per ea quæ in ſacramentis aguntur, vel inſtruuntur, vel ſolicitantur ad quærendum de his, quæ per hujuſmodi ſenſibilia ſigna ſignificantur: Et ideo quia præter principalem ſacramenti effectum, oportet quædam alia ſcire circa baptiſmum, conveniens fuit, ut etiam quibuſdam exterioribus ſignis repræſentarentur. *Tertio*, quia per orationes, & benedictiones, & alia hujuſmodi cohibetur vis dæmonis ab impedimento ſacramentalis effectus.

Ad primum ergo dicendum, quod Chriſtus in Epiphania baptizatus eſt baptiſmo Joannis, ut ſupra dictum eſt: (*q.* 39. *a.* 2.) quo quidem baptiſmo non baptizantur fideles, ſed potius baptiſmo Chriſti: qui quidem habet efficaciam ex paſſione Chriſti, ſecundum illud Rom. 6. *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus:* & ex Spiritu ſancto, ſecundum illud Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto*, &c. Et ideo ſolemnis baptiſmus agitur in Eccleſia, & in vigilia Paſchæ, quando fit commemoratio Dominicæ ſepulturæ, & reſurrectionis ejuſdem, (propter quod & Dominus poſt reſurrectionem præceptum de baptiſmo diſcipulis dedit, ut habetur Matthæi ult.) & in vigilia Pentecoſtes, quando incipit celebrari ſolemnitas Spiritus ſancti. unde & Apoſtoli leguntur ipſo die Pentecoſtes, quo Spiritum ſanctum rece-

pe-

perant, tria millia hominum baptizaſſe.

Ad ſecundum dicendum, quod uſus aquæ adhibetur in baptiſmo, quaſi pertinens ad ſubſtantiam ſacramenti: ſed uſus olei, vel chriſmatis adhibetur ad quandam ſolemnitatem. Nam primo baptizandus inungitur oleo ſancto & in pectore, & in ſcapulis, *quaſi athleta Dei*, ut Ambroſ. dicit in lib. 1. de Sacram. (*cap.* 2. *in princ.*) ſicut pugiles inungi conſueverunt. Unde, ſicut Innocent. III. dicit in quadam Decr. de ſacra unctione, (*c. Cum veniſſet*) „ Baptizandus in pectore inungitur, ut per Spiritus „ ſancti donum errorem abjiciat, & ignorantiam, „ & fidem rectam ſuſcipiat; quia juſtus ex fide vi„ vit: Inter ſcapulas autem inungitur, ut per Spi„ ritus ſancti gratiam excutiat negligentiam, & tor„ porem, & bonam operationem exerceat; quia fi„ des ſine operibus mortua eſt; ut per fidei ſacra„ mentum ſit munditia cogitationum in pectore, & „ per operis exercitium fortitudo laborum in ſcapu„ lis: „ Poſt baptiſmum vero, ut Rabanus dicit, (*lib.* 1. *inſtit. Cler. c.* 28. *cir. med.*) „ ſtatim ſigna„ tur in cerebro a Presbytero cum ſacro chriſma„ te, ſequente ſimul & oratione, ut Chriſti regni „ particeps fiat, & a Chriſto Chriſtianus poſſit vo„ cari: Vel, ſicut Ambroſ. dicit, (*lib.* 3. *de Sacram. c.* 1. *a princ.*) *unguentum ſuper caput effunditur*, *quia ſapientis ſenſus in capite ejus*; (quod ſequitur hab. Innoc. III. loc. cit.) *ut ſcilicet ſit paratus omni petenti de fide reddere rationem.*

Ad tertium dicendum, quod veſtis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quod non liceat ei aliis veſtibus uti, ſed in ſignum glorioſæ reſurrectionis: ad quam homines per baptiſmum regenerantur, & ad ſignificandam puritatem vitæ, quam debent poſt baptiſmum obſervare, ſecundum illud Rom. 6. *In novitate vitæ ambulemus.*

Ad quartum dicendum, quod ea quæ pertinent ad ſolemnitatem ſacramenti, etſi non ſint de neceſſitate ſacramenti; non tamen ſunt ſuperflua; quia ſunt ad bene eſſe ſacramenti, ut dictum eſt. (*in corp.*)

A P P E N D I X.

Ex art. habes *primo:* quomodo per rationem convincas de errore temerariam irriſionem *Calviniſtarum*, qua Papiſtis (ut ajunt) tanquam erroneum imponunt hoc, videlicet, quod ad baptiſmum requiruntur oleum, ſal, ſputum, conſignatio crucis;

exor-

exorciſmi, veſtis alba, candelæ, & hujuſmodi ritus, ut patet ex *Calvini* libello contra acta Concilii *Tridentini*. Sanctus Doctor enim in præſenti articulo tam perſpicuis verbis requiri iſta pro ſolemnitate, non pro neceſſitate ſacramenti, & ad tot, tantaque bona conferre ritus hujuſmodi edocet: ut amplius declaratione opus non ſit ad demonſtrandum, & quod tales ritus nullum penitus errorem continent, & quod irriſio prædicta *Calviniſtarum* plena eſt erroris, ne dicam impietatis. Impium ſiquidem eſt dicere: quod aliquid ab Eccleſia ſtatutum, & maxime circa ſacramenta per ipſius ordinationem conſuetum ſit erroneum. Nam ea, quæ per Eccleſiam ſtatuuntur, ab ipſo Chriſto ordinantur, qui de Eccleſia loquens (ut patet ex contextu Mat. 18.) dixit: *ubicunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*. Vide etiam 2. 2. *qu.* 10. *art.* 12. quod maximam habet auctoritatem Eccleſiæ conſuetudo, & quod ſuæ auctoritati ſtandum magis eſt, quam auctoritati Auguſtini, Hieronymi, vel cujuſcunque alterius Doctoris. Ergo a fortiori ibi cointelligitur, quod Eccleſiæ conſuetudini, ſeu auctoritati ſtandum eſt magis, quam doctrinis variis, & peregrinis, *Hebr. 13. Calvini*, *Lutheri*, *Mahumeti*, & aliorum ſimilium aſſerentium profanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, 1. *Timoth. 6*. Adde, quod doctrinarum harum variarum, ac novitatum inventores ideo dicuntur habere non veri, ſed falſi nominis ſcientiam: quoniam (teſtante ſcriptura, quæ non poteſt ſolvi, *Joann.* 10.) ipſi re vera ſunt indocti, & inſtabiles, 2. *Pet.* 3. Hoc ſpecialiter verificatum de Calvino vide in *Additio. q. 9. a. 4. appen.* ubi narratur vita ejus. *Secundo* habes: quomodo per rationem oſtendas, illum Calviniſtarum errorem merito damnari ab Apoſtolo utiliter dicente de Eccleſia, quod eſt domus Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis, 1. *Timoth.* 3. Applica tu ad propoſitum hoc, quandoquidem ſub univerſali ad ſua particularia deſcendere licet. Item a Joan. 14. *Alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*. Per hoc enim oſtendit Chriſtus, quod Spiritus ſanctus ſemper recturus eſt Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam, quam, veluti in Apoſtolis tunc repræſentatam, alloquebatur. De ſpiritu ſancto autem, qui eſt magiſtrorum optimus, nefas eſt dicere, quod in a ſe directis operibus ſinat aliquid eſſe falſum, vel erroneum. Ut a ſimili concludamus. Quia *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt*

ſan-

ſancti Dei homines, 2. Pet. 1. ideo ſcriptura ſacra ab his edita dicit Prover. 8. *juſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis pravum quid, neque perverſum. Recti ſunt intelligentib. & æqui invenientibus ſcientiam*. De his aureis verbis vide bonum ſenſum diffuſe in 2. 2. *q.* 122. *a.* 2. *appen.* & *q.* 140. *a.* 1. *appen.* vel etiam 1. 2. *q.* 69. *a.* 1. *appen.* Sic ergo, quia a Spiritu ſancto regitur ſemper Eccleſia, ideo de ſuis operibus, utpote a ſpiritu veritatis, *Joan.* 15. directis poteſt proportionaliter dicere idem, ſcilicet *Juſti ſunt omnes*, &c. *Recti ſunt intelligentibus*, &c. Ad hoc autem ex ratione monſtrandum, quod ſcil. juſti ſint omnes Eccleſiæ ſermones, ideſt ſtatuta, ritus, &c. quodque non ſit in eis pravum quid, neque perverſum, inſudavit ſemper fideliſſ. veritatis propugnator S. Tho. (ut patet in tota doctrina ſua, & ſpeciatim hic) atque per conſequens ex eadem multiplici ratione commonſtravit, quod iidem Eccl. ſermones ſunt recti intelligentibus & æqui invenientibus ſcientiam. Item illum errorem oſtendere potes merito ſingillatim damnari a decretis in de conſecrat. *diſtinctio.* 4. *c. ſive parvuli*, & *c. Ante* 20. *dies*, & *c. poſtquam ſe*, & *c. ſicut noſtis*, & *c. poſtea ſignatur*, & *c. ex hinc*, & *c. poſtea tanguntur*, & *c. propter*, & *c. deinde*, & *c. venit ſacerdos*, & *c. prima igitur*, & *c. veniſti ad fontem*, & *c. poſt quam aſcendit*, & *c. poſt baptiſmum*, & *c. Accepiſti*, & *c. primum interrogetur*. Item damnatur a Conc. *Trid.* ſeſſ. 7. de ſac. can. 13. *Si quis dixerit: receptos, & approbatos Eccl. Cath. ritus in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe: anathema ſit*. Hæc ibi. Ex quibus patet, quam veri, quam ſine errore, quam convenientes ſint omnes Eccleſiaſt. ritus in baptiſmo, aliiſque ſacramentis obſervati. *Tertio* vides, &c.

ARTICULUS XI. 374

Utrum convenienter deſcribantur tria Baptiſmata.

4. d. 4. q. 3. a. 3. & q. 6. a. 4. Et Jo. 3. lect. 1. fi. Et Heb. 6. cor. 3. fi.

AD Undecimum ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter deſcribantur tria baptiſmata, ſcil. aquæ, ſanguinis, & flaminis, ſive Spiritus ſancti.

ſti. Quia Apoſtolus dicit Epheſ. 4. *Una fides, un baptiſma*: Sed non eſt niſi una fides. Ergo non debent poni tria baptiſmata.

2. Præterea. Baptiſmus eſt quoddam ſacramentum, ut ex ſupradictis patet: (*qu. 65. ar.* 1.) Sed ſolus baptiſmus aquæ eſt ſacramentum. Ergo non debent poni alia duo baptiſmata.

3. Præterea. Damaſc. in 4. lib. (*orth. fid. c.* 10. *a med.*) determinat plura alia genera baptiſmatum. Non ergo debent poni ſolum tria bapiſmata.

Sed Contra eſt, quod ſuper illud Hebr. 6. *Baptiſmatum doctrinæ*, dicit Gloſ. (*ordin.*) *Pluraliter dicit, quia eſt baptiſmus aquæ, pœnitentiæ, & ſanguinis*.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*a* 2. *hu. q. & q.* 62. *a.* 5.) baptiſmus aquæ efficaciam habet a paſſione Chriſti, cui aliquis configuratur per baptiſmum, & ulterius ſicut a prima cauſa, a Spiritu ſancto. Licet autem effectus dependeat a prima cauſa: cauſa tamen ſuperexcedit effectum, nec dependet ab effectu.

Et ideo „ præter baptiſmum aquæ poteſt aliquis „ conſequi ſacramenti effectum ex paſſione Chriſti, „ inquantum quis ei conformatur, pro Chriſto pa„ tiendo. *Unde dicitur Apocalyp.* 7. Hi ſunt, qui „ venerunt ex magna tribulatione, & laverunt ſto„ las ſuas, & dealbaverunt eas in ſanguine agni. „ *Eadem etiam ratione* aliquis per virtutem Spiri„ tus ſancti conſequitur effectum baptiſmi, non ſo„ lum ſine baptiſmo aquæ, ſed etiam ſine baptiſmo „ ſanguinis; inquantum ſcilicet alicujus cor per Spi„ ritum ſanctum movetur ad credendum, & dili„ gendum Deum, & pœnitendum de peccatis. „ unde etiam dicitur baptiſmus pœnitentiæ. Et de hoc dicitur Iſa. 4. „ Si abluerit Dominus ſordes fi„ liarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem laverit „ de medio ejus, in ſpiritu judicii, & ſpiritu ar„ doris. „

Sic igitur utrumque aliorum baptiſmatum nominatur baptiſmus, inquantum ſupplet vicem baptiſmi aquæ. Unde dicit Auguſtinus in 4. lib. de unico baptiſmo parvulorum: (*cont. Donatiſt. c.* 22. *in princ. tom.* 7.) „ Baptiſmi vicem aliquando implere „ paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato „ dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo, bea„ tus Cyprianus non leve documentum aſſumit; „ quod etiam atque etiam conſiderans invenio non „ tantum paſſionem pro nomine Chriſti, id quod „ baptiſmo deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fi„ dem „

„ dem, converſionemque cordis, ſi forte ad cele-
„ brandum myſterium baptiſmi in anguſtiis tempo-
„ rum ſuccurri non poteſt.

Ad primum ergo dicendum, quod alia duo baptiſmata includuntur in baptiſmo aquæ, qui efficaciam habet & ex paſſione Chriſti, & ex Spiritu ſancto. Et ideo per hoc non tollitur unitas baptiſmatis.

Ad ſecundum dicendum, quod, ſicut ſupra dictum eſt, (*qu. 60. art. 1. & 2.*) ſacramentum habet rationem ſigni: alia vero duo conveniunt cum baptiſmo aquæ, non quidem quantum ad rationem ſigni, ſed quantum ad effectum baptiſmatis: & ideo non ſunt ſacramenta.

Ad tertium dicendum, quod Damaſcenus ponit quædam baptiſmata figuralia; ſicut diluvium, quod fuit ſignum noſtri baptiſmi, quantum ad ſalvationem fidelium in Eccleſia, ſicut *tunc paucæ animæ ſalvæ factæ ſunt in arca*, ut dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam tranſitum maris rubri, qui ſignificat noſtrum baptiſma, quantum ad liberationem a ſervitute peccati. Unde & Apoſtolus dicit 1. Corinth. 10. quod *omnes baptizati ſunt in nube, & in mari*. Ponit etiam ablutiones diverſas, quæ fiebant in veteri lege, præfigurantes noſtrum baptiſma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam baptiſmum Joannis, qui fuit præparatorius ad noſtrum baptiſma.

A P P E N D I X.

EX art. habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito eſſe inſinuatum a ſcripturis, & Eccleſia, quod baptiſmata ſunt tria, ſcilicet fluminis, flaminis, & ſanguinis. A ſcripturis quidem, quoad baptiſma fluminis, Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, &c. quoad baptiſma flaminis, Act. 10. *orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*: quoad baptiſma ſanguinis, Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiſo*: Per illud enim Actuum Apoſtolorum ideo oſtenditur propoſitum prædictum: quia Cornelii nondum aqua baptizati (ut in contextu ibi patet) orationes, & eleemoſynæ dicuntur placuiſſe Deo per ly *aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*. Quod enim opera alicujus ſint grata Deo, ut fuerunt illa Cornelii, præſupponit, ipſum illa operantem eſſe gratum Deo, ſecundum illud Geneſ. 4. *reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus*. Unde Beatus

Auguſtinus in lib. de baptiſ. ait : „ Merito Centu„ rio nondum baptizatus Simoni baptizato antepo„ nitur. Ille enim etiam ante baptiſmum Spiritu „ ſancto accepto repletus eſt, iſte etiam poſt ba„ ptiſmum ſpiritu immundo inflatus eſt. „ Hæc ibi : quæ recitantur de conſecrat. *diſtinctio.* 4. *cap. Non dubito*. Cornelius ſiquidem centurio prius habebat baptiſmum in voto, qui eſt baptiſmus flaminis : cujus tanta eſt efficacia, ut juſtificare poſſit ; ſecundum Concilium *Trident.* ſeſſ. 7. de ſacramentis cap. 4. *Si quis dixerit*, *ſine eis* (ſacramentis, ſcilicet) *aut eorum voto*, *per ſolam fidem homines a Deo gratiam juſtificationis adipiſci* ; *anathema ſit*. Hæc ibi. Per illud vero *Luc.* 23. de latrone, oſtendi propoſitum de baptiſmo ſanguinis patet in text. corp. ex Divo Auguſtino. Ab Eccleſia autem inſinuatur, &c. de baptiſmo quidem ſanguinis, per hoc, quod celebrat feſtum Sanctæ Emerentianæ martyris, de hac enim dicit. „ Licet adhuc eſſet cathe„ cumena, conſtanter intrepida, & immobilis con„ tra ſævientes aſtabat ; & plurimis eos verbis de „ ſua perfidia exprobrabat. Unde a turbis furenti„ bus lapidata eſt, & orans emiſit ſpiritum, non „ dubium, quod in ſuo ſanguine baptizata : quæ „ pro defenſione juſtitiæ, dum confiteretur Domi„ num, mortem conſtanter accepit. „ Hucuſque Eccleſia. De baptiſmo quoque flaminis per hoc, quod, narrato facto de illo Judæo, qui ſe baptizavit, dicit ipſum fuiſſe ſalutem conſecutum, non propter fidei ſacramentum (quod in eo nullum erat) ſed propter ſacramenti fidem : Vide ſupra *art.* 5. *in Elucidat.* de hoc. Porro, quod Eccleſia inſinuet, baptiſmum aquæ dari : manifeſtiſſima res eſt. *Secundo* vides : quomodo ex iis, &c.

ARTICULUS XII. 375

Utrum Baptiſmus ſanguinis ſit potiſſimus inter alia baptiſmata.

4. d. 4. q. 3. a. 3. q. 4. Et Heb. 6. co. 3. fin.

AD Duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus ſanguinis non ſit potiſſimus inter tria prædicta baptiſmata. Baptiſmus enim aquæ imprimit characterem : quod quidem baptiſmus ſanguinis non facit. Ergo baptiſmus ſanguinis non eſt potior, quam baptiſmus aquæ.

2. Præterea. Baptiſmus ſanguinis non valet ſine

baptiſ-

baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatem. dicitur enim 1. ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*: Sed baptiſmus flaminis valet ſine baptiſmo ſanguinis; non enim ſoli Martyres ſalvantur. Ergo baptiſmus ſanguinis non eſt potiſſimus.

3. Præterea. Sicut baptiſmus aquæ habet efficaciam a paſſione Chriſti, cui ſecundum prædicta (*a. præced.*) reſpondet baptiſmus ſanguinis: ita paſſio Chriſti efficaciam habet a Spiritu ſancto, ſecundum illud Hebr. 9. *Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum obtulit ſemetipſum pro nobis, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis* &c. Ergo baptiſmus flaminis potior eſt, quam baptiſmus ſanguinis. Non ergo baptiſmus ſanguinis eſt potiſſimus.

Sed Contra eſt, quod Auguſtin. ad Fortunatum loquens de comparatione baptiſmatum dicit: (*habetur in lib. de Eccleſiaſt. dogmatib. c. 74. inter opera Auguſt. tom. 3.*) „ Baptizatus confitetur fidem „ ſuam coram ſacerdote, martyr coram perſecuto„ re: ille poſt confeſſionem aſpergitur aqua, hic „ ſanguine: ille per impoſitionem manus Pontificis „ recipit Spiritum ſanctum, hic templum efficitur „ Spiritus ſancti.

Reſpondeo dicendum, quod, ſicut dictum eſt, (*a. præc.*) effuſio ſanguinis pro Chriſto, & operatio interior Spiritus ſancti dicuntur baptiſmata, inquantum efficiunt effectum baptiſmi aquæ. Baptiſmus autem aquæ efficaciam habet a paſſione Chriſti, & a Spiritu ſancto, ut dictum eſt: (*a. præc.*) Quæ quidem duæ cauſæ, operantur in quolibet horum trium baptiſmatum: *excellentiſſime tamen in baptiſmo ſanguinis*. nam paſſio Chriſti operatur quidem in baptiſmo aquæ per quandam figuralem repræſentationem; in baptiſmo autem flaminis, vel pœnitentiæ per quandam affectionem; ſed in baptiſmo ſanguinis per imitationem operis.

Similiter etiam virtus Spiritus ſancti operatur in baptiſmo aquæ per quandam virtutem latentem; in baptiſmo autem pœnitentiæ per cordis commotionem; ſed in baptiſmo ſanguinis per potiſſimum dilectionis, & affectionis fervorem, ſecundum illud Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

Ad primum ergo dicendum, quod character eſt res, & ſacramentum: Non autem dicimus, quod baptiſmus ſanguinis præeminentiam habeat ſecundum rationem ſacramenti, ſed, quantum ad ſacramenti effectum.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quod effuſio ſanguinis non habet rationem baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quod baptiſmus ſanguinis includit baptiſmum flaminis, & non e converſo. unde ex hoc ipſo probatur perfectior.

Ad tertium dicendum, quod baptiſmus ſanguinis præeminentiam habet, non ſolum ex parte paſſionis Chriſti, ſed etiam ex parte Spiritus ſancti, ut dictum eſt. (*in corp. art.*)

APPENDIX.

EX articulo habes *primo*: quomodo per rationem oſtendas, merito inſinuatum eſſe a ſcripturis, & Auguſtino, quod baptiſmus ſanguinis præeminet aliis baptiſmatibus. Ab Aug. quidem, ut ponitur *in argu. cont.* Pro cujus majori claritate, poſtquam D. Aug. dixerat: „ hic templum efficitur Spiritus „ ſancti: *mox quaſi ſe declarans dicit*, dum non „ eſt ipſe, qui loquitur, ſed Spiritus ſanctus, qui „ in illo loquitur. Ille confitetur, ſe mundi actibus „ renunciare: hic ipſis renunciat, & vitæ. Illi pec- „ cata remittuntur: iſti extinguuntur. „ Hæc Aug. in libro de Eccleſ. dogmatib. c. 7. Ac apertius dicat. Uterque accipit quidem Spiritum ſanctum, ſed in utroque non monſtratur æqualiter effectus Spiritus ſancti, ſcilicet tanta conſtantia in loquendo, & defendendo, quæ Dei ſunt; tantus contemptus omnium mundanorum, etiam vitæ propriæ, tanta elongatio non ſolum a peccatis, ſed etiam a potentia peccandi. Tam mirabilis triplex effectus Spiritus ſancti relucet præcipue in baptiſmo ſanguinis, in eo, ſcilicet qui tali baptiſmo baptizatur, & propterea jure optimo baptiſmus ſanguinis antefertur baptiſmatibus cæteris. A ſcripturis vero idem inſinuatur per hoc, quod petentibus præeminentiam in regno ſuper alios reſpondit Dominus Mar. 10. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptiſmo quo ego baptizor, batizari?* Ecce, quod ad literam planam Chriſtus paſſionem vocat baptiſmum, utique ſanguinis. Ex eo igitur, quod ad poſtulantes præeminentiam in regno, proponit hoc, ſcilicet baptiſmum ſanguinis, tanquam proportionatiſſimum medium perveniendi ad talem finem, ideſt ad præeminentiam inter alios conregnaturos; conſtat aperte, quod ſecundum ſcripturas baptiſmus ſanguinis tenet præeminentiam inter alia baptiſmata. Alioquin finis,,

nis, & id, quod eſt ad finem, non proportionarentur adinvicem, quod eſt contra totam philoſophiam. *Secundo* vides: quomodo ex iis bene penſatis, & applicatis, doctrina hæc Angelica viciſſim declaretur, & confirmetur.

FINIS TOMI XIII.

2550486 A

486

Digitized by Google

B.5.5.566